

MEMÒRIA DEL CES

*SOBRE L'ECONOMIA,
EL TREBALL I LA SOCIETAT
DE LES ILLES BALEARS
2019*

EDITAT PER:

Consell Econòmic i Social de les Illes Balears

DISSENY GRÀFIC, INFOGRAFIES I MAQUETACIÓ: amadip.esment

IMPRESSIÓ: amadip.esment

ISSN-13: 1889-9250

DIPÒSIT LEGAL: PM-2783-2003

S'autoritza la reproducció d'aquesta memòria sempre que n'aparegui la procedència.

PRESENTACIÓ

La memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears referida a l'any 2019 torna a complir la funció social, de rigor científic i de divulgació informativa, que la Llei 10/2000, del CES, i posterior Decret 67/2010, sobre el seu reglament, encomana a la institució. És una memòria que, de manera involuntària, es convertirà en una peça cabdal per analitzar la realitat pre-COVID-19 a les Illes Balears i un punt de referència obligada amb vista a analitzar els efectes desastrosos que la crisi de la COVID-19 tindrà per a les Illes Balears el 2020. Quan l'any que ve puguem presentar la memòria del CES per a l'any 2020, la comparació amb la memòria 2019 donarà la mesura global de l'impacte negatiu que té la pandèmia per a la societat de les Illes en termes de pèrdua de benestar, que ja podem avançar que serà una de les comunitats autònomes que n'haurà sortit més perjudicada, juntament amb les Canàries, per la seva forta dependència del turisme.

L'any 2019 és un any d'alentiment del creixement econòmic, malgrat que aquest continuava sent positiu. A la vegada, es constata un avenç de posicions relatives de la nostra comunitat autònoma en els indicadors de qualitat de treball i en la reducció dels indicadors absoluts i relatius de la pobresa. L'endeutament privat de la comunitat està al voltant del 88,66 % del conjunt del PIB autonòmic, i l'endeutament públic, entorn del 26,27 % del PIB. El volum dels dipòsits privats suposen el 79,37 % del PIB, una situació millor que quan es va iniciar la crisi de 2008, especialment pel que fa a l'endeutament privat, que era el doble de l'actual. Aquestes dades es veuen sacsejades fortament per la crisi provocada per la pandèmia a partir del mes de març de 2020, però són un punt de referència per entreveure la capacitat de resiliència que tindrà la nostra economia i la nostra societat amb vista al 2020 i als propers anys.

La més recent actualització de les taules Input-Output de l'Ibestat permetrà tenir una nova font d'anàlisi per aprofundir en el coneixement dels diferents sectors econòmics de la comunitat. A la memòria, hi hem dedicat un requadre per donar valor al que significa aquesta font estadística, especialment pel que fa als treballs de simulació i projecció de diferents escenaris econòmics.

Igualment, i lligat amb el projecte del nou marc Input-Output 2014, que actualitza l'anterior que teníem referit a l'any 2004, disposam per primera vegada del comptes satèl·lits del turisme (CST-2014), els quals han permès redefinir de bell nou els multiplicadors turístics i han suposat, en relació amb les estimacions de l'any 2004, una reducció significativa

dels efectes d'arrossegament del turisme pel que fa a les activitats lligades directament o indirectament amb aquesta activitat. És, per tant, una fita molt important per part de l'ibestat haver presentat els comptes satèl·lits del turisme, per la qual cosa també li hem dedicat un requadre en aquesta memòria.

En els debats dels fòrums insulars i de les tres comissions conjuntes de consellers del CES realitzades l'any 2019 sobre el projecte de dictamen sobre la prospectiva 2030, s'assenyalaren alguns dels problemes estructurals que s'observen en el model econòmic de les Illes. Finalment, el 2019 no es va poder tancar encara el dictamen, però el debat en el si del CES va crear les condicions per fer possible un diagnòstic i un seguit de propostes i recomanacions que, de manera consensuada, puguin ser útils a les institucions públiques i als agents econòmics i socials.

Les dades de la memòria 2019 també poden ser llegides en la clau de major o menor tendència per canviar, mantenir o accelerar els problemes estructurals. Així, el mercat de l'habitatge sembla tenir una dinàmica de creixement de preus encara molt elevada, amb un component de compra de clients estrangers al voltant del 26 % del total, el doble que la mitjana espanyola, malgrat que disminueix el volum global de transaccions respecte a l'any anterior.

També la memòria del 2019 segueix en la línia de l'any anterior d'incorporar i sistematitzar el màxim de dades possibles i rellevants sobre el medi ambient terrestre i marí de les Illes. Tant per avaluar la incidència de la lluita contra el canvi climàtic com per intentar minimitzar els impactes ambientals de l'activitat humana i econòmica, cal avançar en el fet de mesurar-les amb el màxim nombre possible d'indicadors i que de manera objectiva ajudin a encarar diagnòstics i facilitin propostes d'actuació.

Malgrat les dificultats produïdes pel confinament i els canvis de personal intern, la memòria ha pogut tirar endavant gràcies a l'esforç col·lectiu de tot l'equip col·laborador i del conjunt de personal del CES. Un dels valors intangibles d'aquesta memòria és la consolidació d'un equip humà d'experts que des de fa molts d'anys és l'espina dorsal que la sustenta. Un equip que aporta, a més de coneixements, il·lusió i sentit cívic de servei a la comunitat, uns valors que no es poden recompensar amb la modesta assignació pecuniària que perceben, sempre en el supòsit que no tinguin cap incompatibilitat legal per poder-la obtenir.

Així mateix, hi ha la presència nominal en la llista de col·laboradors de Ferran Navinés, ja que la seva jubilació permet visualitzar-ne l'aportació específica a aquesta memòria, abans oculta sota el format de Serveis Tècnics del CES. Ell és l'autèntic motor i cappable de les memòries del CES des del seu inici, no tan sols amb les seves aportacions, sinó que també amb el seu assessorament i supervisió de continguts ha ajudat a dur a bon port aquesta memòria. També cal agrair a Joan Matamalas les seves aportacions al disseny,

estructura de continguts i posada en funcionament dels equips de treball de la memòria, i a Montserrat Puyol les tasques de coordinació en l'edició i supervisió de continguts de la memòria. Lògicament, la resta de personal del CES també ha aportat feina i temps, a més de les col·laboracions inestimables dels becaris Rafel Cladera i Bartomeu Bennassar.

Volem agrair la disponibilitat i la feina de la presidenta de la Comissió de la Memòria, la doctora Maria Llompart, i les aportacions dels consellers i de les conselleres de la comissió, que han enriquit i millorat l'edició final de la memòria.

Finalment, cal destacar que aquesta presentació de la memòria no la podrà signar formalment l'anterior president del CES, Carles Manera i Erbina. Haver estat nomenat conseller del Banc d'Espanya, en data 1 de juliol de 2020, fa incompatible aquest càrrec amb la presidència del CES. La seva empremta és present en el conjunt del treball de la memòria, ja que també ha estat director d'aquesta edició, igual que en el conjunt de la feina endegada per la institució des de l'aixecament de la seva suspensió. Li volem agrair la dedicació i la feina realitzada i la seva disposició a continuar col·laborant en els treballs del CES i en la seva consolidació institucional.

Carme Planas

Presidenta en funcions del CES

Josep Valero

Secretari General del CES

COMISSIÓ DE TREBALL DE LA MEMÒRIA DEL CES 2019 SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS

Presidenta	Maria Llompart Bibiloni (grup III, UIB)
Membres titulars	Sergio Bertrán Damián (grup I, CAEB) José Guillermo Díaz Montañés (grup I, CAEB) Sebastián Lora Sánchez (grup III, UGT) Silvia Montejano Cofreces (grup II, CCOO) Ferran Navinés Badal (grup III, Govern IB)

La Comissió de Treball de la Memòria s'ha reunit els dies 19 de febrer, 26 de juny i 4 de setembre de 2020. La Memòria del CES 2019 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears és aprovada pel Ple en la sessió de dia 29 de setembre de 2020.

TÈCNICS I COORDINADORS DE LA MEMÒRIA DEL CES 2019 SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS

DIRECCIÓ I SERVEIS TÈCNICS

Direcció

Carles Manera Erbina
President del CES

Josep Valero González
Secretari general del CES

Coordinació

Montserrat Puyol Rodríguez
Documentalista del CES

SERVEIS TÈCNICS DEL CES

Cap d'Estudis del CES

Joan Matamalas González

Servei jurídic

Juan Francisco Servera Villena

Becaris

Rafel Cladera Llompart
Bartomeu Bennassar Raya

Coautors i coautores de la Memòria del CES 2019 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears

Capítol I. Panorama econòmic	
Ferran Navinés Badal, Marta Bonnail Martín	1. El panorama econòmic de les Illes Balears
Yolanda Desco Blay, Mateu Morro Marcé	2. El sector primari
Javier Franconetti Manchado	3. Indústria i energia
Catalina Barceló Horrach	4. Construcció
Joan Matamalas González, Rafel Cladera Llopart	5. El sector de serveis
Miquel Quetglas Oliver	6. Turisme
Joan Matamalas González, Rafel Cladera Llopart	7. Comerç
Eduard Alonso Paulí, Lluís Bru Martínez	8. El sector del transport
Alfredo Martín Oliver	9. Institucions financeres
Ferran Navinés Badal, J.B. Llorens Beltrán de Heredia	10. Administracions públiques i càrrega fiscal
Lluís Vallcaneras Nebot	11. Medi ambient
Maria Díaz Codina, Isabel Llodrà Riera, Francisca Mas Parera, Bàrbara Terrasa Pont	12. Societat del coneixement i de la informació
Margalida Albertí Garau	13. Economia social i solidària
Capítol II. Mercat de treball i polítiques d'ocupació	
María del Mar Ribas Mas	1. Panorama general del mercat del Treball 2. Anàlisi del mercat de treball 5. Seguretat i prevenció de riscos laborals
Francesca Salvà Mut, Maria Tugores Ques, Elena Quintana Murci	3. Polítiques actives d'ocupació
Erik Monreal Bringsvaerd, María del Mar Crespi Ferriol	4. Relacions laborals de les Illes Balears
Capítol III. Qualitat de vida i estat del benestar	
Diana R. Borràs Rhodes, Ferran D. Lluch Dubon	1. La població de les Illes Balears
Llorenç Pou Garcías	2. Benestar econòmic, distribució de la renda i pobresa
Florencio Ingelmo Sánchez	3. Seguretat social
Maria Teresa Blasco Clar, Eusebi Castaño Riera, Asunción Sánchez Ochoa, Maria Magdalena Salom Castell, Bartomeu Sastre Palou, José María Vicens Gómez	4. Salut, qualitat de vida i serveis sanitaris
Joan Amer Fernández, Lluís Ballester Brage, Carmen Orte Socías, María Belén Pascual Barrio, Margarita Vives Barceló	5. Educació
Lluís Ballester Brage, Josep Oliver Torelló	6. Serveis socials
Caterina Thomàs Vanrell	7. El sistema de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència
Catalina Barceló Horrach	8. Habitatge
Sonia Vidal Ferrer	9. Justícia
María del Mar Vanrell, Berta Sureda Berna	10. Llengua i cultura
Requadres i annexos	
Patricia Tous Prieto	Anàlisi de resultats del marc Imput-Output de les Illes Balears 2014
Carles Manera Erbina, Miquel Quetglas Oliver, Ferran Navinés Badal	Annex: Informes del CES sobre la COVID-19 i l'economia balear
Mar Moratal Castillo	El compte satèl·lit de turisme a les Illes Balears
María del Mar Ribas Mas	Annex estadístic dels IQT (Indicadors de Qualitat del Treball)
Lluís Ballester Brage, Joan Amer Fernández, Belén Pascual Barrio	Educació i mobilitat social a la UIB

ÍNDEX GENERAL

CAPÍTOL I. PANORAMA ECONÒMIC	1
1. EL PANORAMA ECONÒMIC DE LES ILLES BALEARS	3
1.1. Introducció	5
1.2. Anàlisi de l'oferta productiva de les Illes Balears	5
1.2.1. L'anàlisi de l'oferta productiva de les Illes Balears per illes	5
1.2.2. L'anàlisi de l'oferta productiva per comunitat autònoma	6
1.2.3. L'efecte de la COVID-19 sobre l'oferta productiva per comunitats autònomes i mercat de treball	14
1.2.4. El teixit empresarial balear	15
1.3. L'anàlisi de la demanda de les Illes Balears	15
1.3.1. El saldo net exterior	17
1.3.2. Exportacions	24
1.3.3. Importacions.....	27
1.3.4. Saldo comercial.....	29
1.4. La inversió estrangera	29
1.5. Els preus	30
1.6. L'evolució de la renda 'per capita' i la renda bruta disponible de les llars.....	32
1.6.1. La posició relativa de les Balears en temes de renda 'per capita' per comunitats autònomes	32
1.6.2. La posició relativa de les Balears en termes de la renda bruta disponible de les llars per comunitats autònomes.....	33
1.6.3. La renda 'per capita' i la renda bruta disponible de les llars 'per capita' per comunitats autònomes	35
1.7. La distribució funcional de la renda.....	35
Requadre I-1.	
Anàlisi de resultats del marc Input-output de les Illes Balears 2014. <i>Patricia Tous Prieto</i>	38

2. EL SECTOR PRIMARI	49
2.1. Introducció	50
2.2. Els recursos humans en el sector primari	52
2.3. El subsector agrari	52
2.3.1. Els trets generals	52
2.3.2. L'agricultura	53
2.3.3. La ramaderia	55
2.3.4. Les produccions de qualitat	58
2.3.5. Les exportacions en el sector primari	60
2.4. La pesca	62
3. SECTOR INDUSTRIAL I ENERGÈTIC	65
3.1. L'evolució del PIB, de l'ocupació, de l'índex de producció industrial (IPI) i de l'índex de preus industrials	66
3.2. Evolució de les empreses industrials	68
3.3. Evolució de l'ocupació	68
3.4. Evolució de les branques industrials	69
3.4.1. Dades generals de l'enquesta industrial	69
3.4.2. Principals resultats de l'enquesta industrial per branques d'activitat ...	72
3.4.3. Energia	73
3.4.4. Indústries relacionades amb el sector de la construcció	76
4. CONSTRUCCIÓ	79
4.1. L'evolució del PIB, de l'ocupació, de l'índex de producció industrial (IPI) i de l'índex de preus industrials	80
4.2. Factors de producció	81
4.2.1. Materials de construcció	81
4.2.2. Ocupació	83
4.3. La producció	84
4.3.1. Inversió pública	84
4.3.2. Inversió privada	86
5. EL SECTOR DE SERVEIS	95
5.1. Introducció	96
5.2. L'evolució i el pes dels serveis en l'economia de les Illes	96
5.3. El pes del sector de serveis en l'àmbit insular	97

5.4. Les principals magnituds del sector: l'estadística estructural d'empreses de l'any 2018	99
5.5. L'estadística estructural d'empreses de l'any 2017: principals macromagnituds	100
5.6. Principals coeficients	100
5.7. Principals resultats d'explotació	104
5.8. L'ocupació	106
6. EL TURISME	109
6.1. Introducció	111
6.2. L'evolució de les Balears en relació amb les comunitats autònomes competidores en el segment de sol i platja en turisme internacional	111
6.3. La demanda turística a les Illes Balears	112
6.3.1. Anàlisi dels principals indicadors de demanda: estades totals, estada mitjana i turistes	112
6.3.1.1. Estades	112
6.3.1.2. Estada mitjana	117
6.3.1.3. Nombre de turistes	119
6.3.2. Anàlisi de l'estacionalitat de la demanda	122
6.3.2.1. Evolució del pes de la temporada mitjana baixa sobre el total anual	122
6.3.2.2. Índex de Gini de les estades i del nombre de turistes	123
6.3.3. Turistes per país de residència, tipus d'allotjament i estacionalitat ...	125
6.3.3.1. Turistes a les Balears per nacionalitat, tipus d'allotjament i estacionalitat	125
6.3.4. Turistes per motiu principal del viatge i estacionalitat	128
6.3.4.1. Turistes per motiu principal del viatge a les Balears i estacionalitat	128
6.3.4.2. Turistes per motiu principal de viatge, per illes i estacionalitat	128
6.3.5. Turistes per forma d'organitzar el viatge	129
6.3.5.1. Turistes per forma d'organitzar el viatge a les Balears, nacionalitat i estacionalitat	129
6.3.5.2. Turistes per forma d'organitzar el viatge, per illes i estacionalitat	130
6.4. Altres perspectives de la demanda: viatgers i passatgers	131
6.4.1. Pernoctacions, estada mitjana i viatgers en hotels per país de residència, per illes i estacionalitat	131
6.4.1.1. Pernoctacions a les Balears per nacionalitat i estacionalitat	131
6.4.1.2. Estada mitjana a les Balears, per nacionalitat i temporada	133

6.4.1.3. Viatgers a les Balears i per nacionalitat	134
6.4.2. Pernotacions, estada mitjana i viatgers en apartaments turístics per illes	136
6.4.3. Pernotacions, estada mitjana i viatgers en allotjaments de turisme rural per illes	136
6.4.4. Passatgers en creuers i companyes aèries de baix cost	137
6.4.4.1. Passatgers en creuers	137
6.4.4.2. Passatgers en companyes aèries de baix cost	137
6.5. Despesa turística total	137
6.5.1. Per illes i temporada	137
6.5.2. Per país de residència i per illes	153
6.5.2.1. Illes Balears	153
6.5.2.2. Mallorca	153
6.5.2.3. Menorca	153
6.5.2.4. Pitiüses	153
6.5.3. Per partida de despesa i per illes	154
6.5.4. Per tipus d'allotjament i per illes	155
6.5.5. Per forma d'organització del viatge i per illes	155
6.5.6. Despesa del turisme internacional per comunitats autònomes	156
6.6. Preus i rendibilitat del sector hotelier	156
6.6.1. Evolució 2009-2019 a les Balears i per illes	156
6.6.2. Evolució 2018-2019 a les Balears, per illes i per temporades	158
6.6.3. Evolució 2018-2019 per comunitats autònomes	162
6.6.4. Evolució 2009-2019 de l'índex de preus de l'oferta turística	162
6.7. Oferta	162
6.7.1. Establiments	162
6.7.2. Places	163
6.7.3. Grau d'ocupació	163
6.7.4. Oferta complementària	168
6.8. Empreses i locals turístics	169
6.8.1. Per activitat econòmica	169
6.8.2. Per activitat econòmica i estrats d'assalariats	171
6.8.3. Per activitat econòmica i per illes	171
6.9. Ocupacions i contractacions laborals en el sector turístic	173
6.9.1. Ocupacions en hostaleria i restauració	173
6.9.2. Vint ocupacions més contractades en el sector turístic	173
6.9.3. Contractacions turístiques per activitat econòmica	173

Requadre I-2.

Compte satèl·lit del turisme de les Illes Balears 2014. *Mar Moratal Castillo*

7. COMERÇ	191
7.1. Introducció	192
7.2. Principals macromagnituds	192
7.3. Principals coeficients	194
7.4. Principals resultats d'explotació	194
7.5. L'ocupació	196
8. EL SECTOR DEL TRANSPORT	199
8.1. Introducció	200
8.2. Macromagnituds i descripció del sector de transport	200
8.2.1. Producció	200
8.2.2. Ocupació del sector: nivells, productivitat i qualitat	201
8.2.3. Estructura i dimensió de les empreses del sector d'emmagatzematge i transport terrestre	204
8.3. Capital i infraestructures del transport a les Illes Balears	205
8.3.1. Infraestructura del transport per carretera: xarxa viària de les Illes Balears	205
8.3.1.1. El parc mòbil de les empreses de transport terrestre de mercaderies	208
8.3.1.2. Les empreses de transport terrestre de passatgers	209
8.3.2. Infraestructura del transport marítim	209
8.3.3. Infraestructura del transport aeri	210
8.4. Ús del transport a les Illes Balears	211
8.4.1. El transport per via aèria	212
8.4.1.1. Transport de passatgers	212
8.4.1.2. Transport de mercaderies	212
8.4.2. El transport per via marítima	213
8.4.2.1. Transport de passatgers	213
8.4.2.2. Passatgers de creuers turístics	213
8.4.2.3. Transport de mercaderies	213
8.4.3. Ús de les carreteres	214
8.4.3.1. Parc automobilístic de les Illes Balears	214
8.4.3.2. Intensitat d'ús de les carreteres	216
8.4.3.3. Sinistralitat a les carreteres	219
8.4.3.4. Transport públic interurbà a Mallorca	220
8.4.3.5. El transport públic a la ciutat de Palma	220
8.4.3.6. El desplaçament dels viatgers als aeroports	221

9. INSTITUCIONS FINANCERES	223
9.1. Introducció	225
9.2. Institucions financeres a les Illes Balears	225
9.2.1. Evolució del crèdit d'institucions financeres	225
9.2.1.1. Crèdit a empreses no financeres	228
9.2.1.2. Finançament de les famílies	231
9.2.1.3. Institucions financeres en el finançament de les administracions públiques.....	233
9.2.2. Estalvi a les Illes Balears: evolució dels dipòsits.....	234
9.2.3. Xarxa d'oficines de les entitats de dipòsit a les Illes Balears	235
9.3. Altres institucions financeres i fonts de finançament alternatives	237
9.3.1. Societats de garantia recíproca: ISBA.....	237
9.3.2. Ampliacions de capital	237
9.3.2.1. Cotització a borsa i mercat alternatiu borsari (MAB).....	239
9.3.3. Altres.....	239
10. ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I CÀRREGA FISCAL	241
10.1. Introducció	243
10.2. La comunitat autònoma.....	243
10.2.1. El pressupost de l'Administració general	243
10.2.1.1. Els ingressos	243
10.2.1.2. Les despeses.....	243
10.2.1.3. Les inversions	246
10.2.1.4. Els pressuposts dels béns de dret públic i de les societats públiques	246
10.3. El deute acumulat.....	248
10.4. Consells insulars	248
10.4.1. Anàlisi pressupostària	248
10.4.2. Compte financer.....	254
10.5. Ajuntaments.....	255
10.5.1. Anàlisi pressupostària	255
10.5.2. Compte financer	258
10.5.3. Ajuntament de Palma	259
10.5.4. Ajuntament de Calvià.....	260
10.5.5. Anàlisi de la despesa local en funció de la destinació	261
10.6. Administració de l'Estat	264
10.7. La càrrega fiscal a les Illes Balears.....	265
10.8. La despesa pública a les Balears per polítiques de despesa	273

11. MEDI AMBIENT	285
11.1. Introducció	287
11.2. Meteorologia.....	287
11.2.1 La precipitació	287
11.2.2 La temperatura.....	290
11.3. L'aire	293
11.4. L'aigua	296
11.4.1. Reserves hídriques.....	296
11.4.2. L'índex de sequera hidrològica.....	300
11.4.3. Abastiment d'aigua de consum humà	303
11.4.4. Depuració d'aigües.....	305
11.5. Medi terrestre.....	310
11.5.1. Els incendis.....	310
11.5.2. Aprofitament dels recursos forestals	313
11.5.3. ' <i>Xylella fastidiosa</i> '	314
11.5.4. Agricultura ecològica.....	318
11.6. Biodiversitat.....	319
11.6.1. Protecció d'espècies	319
11.6.2. Posidonia oceanica.....	325
11.6.3. La caça.....	329
11.6.4. Conservació dels espais naturals amb persones amb risc d'exclusió social.....	331
11.7. Medi marí.....	332
11.7.1. Neteja del litoral	332
11.7.2. Qualitat de les aigües de bany	338
11.7.3. Els abocaments	340
11.7.4. Evolució de les reserves marines	340
11.7.5. Altres aspectes mediambientals al medi marí	342
11.8. L'energia.....	344
11.8.1. L'energia	344
11.8.2. Llei de canvi climàtic i transició energètica	352
11.8.3. Declaració d'emergència climàtica	353
11.9. El territori	355
11.10. Els residus.....	359
11.10.1. Mallorca	359
11.10.2. Menorca	362
11.10.3. Eivissa	367
11.10.4. Residus perillosos	371
11.10.5. Llei de residus i sòls contaminats de les Illes Balears	372
11.11. L'indicador de pressió humana	373

12. SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ	377
12.1. Introducció	378
12.2. Anàlisi del sistema de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears.....	379
12.3. Els resultats de la política de ciència, tecnologia i innovació.....	389
12.3.1. Promoció del talent	390
12.3.2. Excel·lència investigadora	391
12.3.3. Impuls de la competitivitat.....	392
12.3.4. Mesures d'acompanyament.....	393
12.4. La societat de la informació a les Illes Balears	394
12.4.1. Ciutadania	394
12.4.2. Empresa	395
12.4.3. Administració electrònica	397
13. ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA	399
13.1. Introducció	400
13.2. Metodologia.....	401
13.3. Dades de l'economia social a les Illes Balears.....	401
13.4. Comparativa entre Espanya i les Illes Balears de les cooperatives i les societats laborals	404
13.5. Les cooperatives	406
13.5.1. Evolució de les cooperatives a les Illes Balears (Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social).....	406
13.5.2. Evolució de les cooperatives donades d'alta.....	409
13.5.3. Cooperatives per illes (Registre de cooperatives i societats laborals de les Illes Balears).....	409
13.5.4. Mapatge de les cooperatives a les Illes Balears (Registre de cooperatives i de societats laborals de les Illes Balears).....	410
13.6. Les societats laborals a les Illes Balears.....	412
13.6.1. Evolució de les societats laborals a les Illes Balears (Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social).....	412
13.6.2. Evolució de les societats laborals donades d'alta	412
CAPÍTOL II MERCAT DE TREBALL I POLÍTIQUES D'OCUPACIÓ	415
1. Panorama general del mercat de treball	420
1.1. Els indicadors laborals de l'Estratègia 2020	420
1.2. Anàlisi de les dades d'afiliació a la Seguretat Social	420
1.3. Anàlisi de l'ocupació segons l'Enquesta de població activa: resum de les dades generals	429
1.3.1. Anàlisi comparada de les taxes d'activitat, d'ocupació i d'atur de les Balears i d'altres comunitats autònomes.....	431

1.3.2.	L'índex de qualitat del treball (IQT)	440
2.	Anàlisi del mercat de treball de les Illes Balears.....	447
2.1.	L'ocupació per situacions laborals.....	447
2.2.	L'estacionalitat	447
2.3.	La temporalitat	449
2.4.	Els ocupats i els assalariats per tipus de jornada, per gènere i per sector econòmic	453
2.5.	L'atur i les demandes d'ocupació.....	455
2.6.	La contractació	460
2.7.	Salaris i cost laboral	464
3.	Polítiques actives d'ocupació.....	466
3.1.	Intermediació laboral	468
3.1.1.	La gestió de les ofertes.....	468
3.1.2.	Les col·locacions	469
3.1.3.	Els certificats d'insuficiència	470
3.1.4.	Xarxa Eures: programes d'adquisició d'experiència laboral	470
3.2.	Orientació laboral	470
3.2.1.	L'atenció a les oficines del SOIB i en entitats especialitzades	470
3.2.2.	El Programa de Garantia Juvenil	473
3.2.3.	Punts d'orientació acadèmica i professional (POAP)	473
3.3.	Formació professional per a l'ocupació.....	474
3.3.1.	Programes i accions de formació adreçades a persones desocupades.....	475
3.3.2.	Accions formatives adreçades a treballadors ocupats.....	484
3.3.3.	Accions no finançades però autoritzades pel SOIB.....	485
3.3.4.	Avaluació de competències clau i acreditació de l'experiència laboral....	485
3.4.	Mesures directes de foment i creació d'ocupació.....	486
3.5.	Support a l'emprenedoria i el teixit empresarial.....	488
4.	Les relacions laborals	489
4.1.	Marc normatiu de les relacions laborals.....	489
4.2.	Noves formes de treball. El compliment de la legislació laboral i l'actuació inspectora a la CAIB	493
4.2.1.	Noves formes de treball a la CAIB	493
4.2.2.	Compliment de la legislació laboral i actuació inspectora a la CAIB	495
4.3.	Descripció de l'estat de la negociació col·lectiva a la CAIB	496
4.3.1.	Dades quantitatives dels convenis col·lectius publicats al BOIB durant el 2019	496
4.3.2.	Les pautes del IV Acord per a l'ocupació i la negociació col·lectiva en els convenis col·lectius de la CAIB el 2019	498

4.3.3.	El tractament de les noves tecnologies i del registre de la jornada als convenis de la CAIB de 2019.....	500
4.4.	La conflictivitat laboral i la solució extrajudicial de conflictes.....	503
4.4.1.	La conflictivitat judicial.....	503
4.4.2.	La conflictivitat extrajudicial.....	504
5.	La seguretat i la prevenció de riscos laborals.....	504
CAPÍTOL III QUALITAT DE VIDA I ESTAT DEL BENESTAR		509
1.	LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS.....	511
1.1.	Dinàmica de la població.....	513
1.1.1.	L'envelliment de la població.....	519
1.1.2.	Pressió humana i càrrega demogràfica.....	522
1.2.	Els components de la dinàmica demogràfica.....	522
1.2.1.	La natalitat i la fecunditat.....	522
1.2.1.1.	Interrupcions voluntàries de l'embaràs.....	533
1.2.2.	La nupcialitat.....	535
1.2.2.1.	Divorcis, separacions i nul·litats.....	542
1.2.2.2.	Matrimonis entre cònjuges del mateix sexe.....	544
1.2.3.	La mortalitat.....	546
1.2.4.	La immigració.....	551
2.	BENESTAR ECONÒMIC, RENDA, POBRESA	555
2.1.	Introducció.....	556
2.2.	El nivell i la distribució de rendes.....	557
2.3.	La pobresa relativa a les Illes Balears.....	562
3.	SEGURETAT SOCIAL	565
3.1.	Introducció.....	566
3.2.	La despesa en pensions contributives de la Seguretat Social.....	566
3.2.1.	Anàlisi comparativa de les pensions contributives per comunitats autònomes, per províncies, per illes i per municipis de les Illes Balears... ..	567
3.2.2.	Anàlisi de les pensions contributives segons la classe, el gènere, el grup d'edat, el règim i per trams de quantia.....	568
3.2.3.	Anàlisi dels subsidis i altres prestacions.....	569
3.3.	Les prestacions de protecció per l'atur i una aproximació a un enfocament integrat de la protecció social pública de seguretat social.....	570

4. SALUT, QUALITAT DE VIDA I SERVEIS SANITARIS	571
4.1. Introducció	572
4.2. Recursos	572
4.2.1. Estructurals: centres, serveis i establiments	572
4.2.2. Centres hospitalaris.....	573
4.2.3. Alta tecnologia i finalitat assistencial	573
4.2.4. Llits instal·lats.....	573
4.2.5. Professionals	574
4.2.6. Activitat	574
4.2.7. Modalitat de cobertura sanitària	583
4.2.8. Pressupost i despesa sanitària	584
4.3. Esperança de vida	586
4.3.1. Esperança de vida	586
4.4. Mortalitat	587
4.4.1. Mortalitat general.....	587
4.4.2. Mortalitat per malalties no transmissibles.....	587
4.4.3. Mortalitat per causes externes.....	587
4.4.4. Mortalitat per malalties transmissibles.....	587
4.4.5. Mortalitat per causes relacionades amb el tabac i l'alcohol	589
4.5. Morbiditat	589
4.5.1. Altes hospitalàries per grans grups diagnòstics	589
4.5.2. Malalties de declaració obligatòria	589
4.6. Estat de salut.....	592
4.6.1. Percepció subjectiva de la salut	592
4.7. Salut maternoinfantil	592
4.7.1. Mortalitat infantil.....	592
4.7.2. Naixements segons l'edat de la mare	592
4.7.3. Naixements segons el pes del nounat.....	594
4.7.4. Interrupció voluntària de l'embaràs	594
4.8. Hàbits i estils de vida relacionats amb la salut.....	594
4.8.1. Consum de tabac.....	594
4.8.2. Consum d'alcohol.....	596
4.8.3. Consum d'altres drogues	596
4.8.4. Obesitat	598
4.8.5. Consum de fruites i verdures.....	598
4.8.6. Activitat física en el temps lliure	598
4.9. Altres.....	599
4.9.1. Formació, recerca i innovació a l'àmbit	599
4.9.2. Baròmetre sanitari.....	602

5. EDUCACIÓ	603
5.1. El sistema educatiu no universitari de les Illes Balears	605
5.1.1. Conclusions	627
5.2. El sistema universitari a les Illes Balears.....	629
5.2.1. Evolució de l'alumnat entre els cursos 2011/2012 i 2019/2020	629
5.2.2. Dotació de professorat i personal d'administració i serveis (PAS)	630
5.2.3. Qualitat universitària de la UIB	633
Requadre III-1.	
Mobilitat social i educació a les Balears. Bases per a l'estudi de les trajectòries socials.	
<i>Lluís Ballester Brage, Joan Alfred Amer Fernández, Belén Pascual Barrio</i>	635
6. SERVEIS SOCIALS	639
6.1. El desenvolupament dels serveis socials per part del Govern de les Illes Balears	640
6.2. Necessitats per manca d'autonomia	643
6.3. Necessitats per dificultats relacionals.....	645
6.4. Necessitats materials i de recursos socials.....	652
6.5. Prestacions bàsiques de serveis socials de les corporacions locals.....	653
6.6. El desenvolupament dels serveis socials per part dels consells insulars	654
6.6.1. Consell Insular de Mallorca	654
6.6.2. Consell Insular de Menorca	660
6.6.3. Consell Insular d'Eivissa.....	664
6.6.4. Consell Insular de Formentera.....	666
7. EL SISTEMA PER L'AUTONOMIA I L'ATENCIÓ A LA DEPENDÈNCIA A LES BALEARS ...	671
7.1. Introducció	673
7.1.1. Criteris marc	674
7.1.2. Calendari de desplegament.....	675
7.1.3. Desenvolupament normatiu	676
7.1.4. Característiques del territori i les institucions	676
7.2. Antecedents de la LAPAD	678
7.3. Persones amb manca d'autonomia personal	678
7.3.1. L'atenció a les persones grans	679
7.3.2. Persones en situació de discapacitat	681
7.3.3. Menors en situació de dependència	682
7.3.4. Persones cuidadores.....	683
7.4. Desplegament del SAAD a les Illes Balears.....	684
7.4.1. Població beneficiària del SAAD.....	684
7.4.1.1. Sol·licituds	685
7.4.1.2. Valoracions	686

7.4.1.3. Resolucions.....	686
7.4.1.4. Programes individuals d'atenció (PIA). Prestacions reconegudes el 2019	687
7.4.1.5. Evolució de la dependència segons graus.....	688
7.5. Places del catàleg dels serveis de dependència i promoció de l'autonomia.....	689
8. HABITATGE.....	691
8.1. Preus	692
8.2. Transaccions	693
8.3. Hipoteques constituïdes	695
8.4. Tipus d'interès	696
8.5. Població i accessibilitat l'habitatge	696
9. JUSTÍCIA	699
Requadre III-2.	
Justícia. <i>Sonia I. Vidal Ferrer</i>	699
10. LLENGUA I CULTURA.....	703
10.1. L'estat de la cultura	704
10.1.1. Introducció	704
10.1.2. El finançament públic de la cultura.....	704
10.1.2.1. Govern de les Illes Balears: pressupost de Cultura.....	706
10.1.2.2. Consell Insular de Mallorca: pressupost en cultura.....	709
10.1.2.3. Consell Insular de Menorca	710
10.1.2.4. Consell Insular d'Eivissa.....	712
10.1.2.5. Consell Insular de Formentera	712
10.1.3. Creadors, indústria cultural i treballadors de la cultura.....	714
10.1.3.1. Creadors i creadores	714
10.1.3.2. El teixit cultural empresarial	714
10.1.3.3. La despesa en cultura a les llars	717
10.1.3.4. L'ocupació en cultura.....	717
10.1.4. Participació cultural. Patrimoni, turisme i manifestacions culturals ...	719
10.1.4.1. Quins són els motius pels quals no participam més en l'activitat cultural?	721
10.2. Llengua.....	722
10.2.1. Introducció.....	722
10.2.2. Estudis sobre usos lingüístics	722
10.2.3. Creació del Gabinet d'Assessorament Lingüístic als Mitjans de Comunicació (GALMIC).....	724
10.2.4. Oferta de formació en llengua catalana	726
10.2.5. Expedició de certificats	730
10.2.6. Nova normativa.....	730

CAPÍTOL I

*PANORAMA
ECONÒMIC*

1

EL PANORAMA ECONÒMIC DE LES ILLES BALEARS

RESUM

El 2019 el creixement regional real de l'economia balear és del 2 %, que és la taxa més petita des de l'any 2014 i que se situa 1,1 punts per sota de la taxa de creixement anual acumulativa del període 2014-2019 (3,1 % a.a.). Aquesta dinàmica de creixement s'ajusta perfectament al patró de creixement del sector de serveis, el qual presenta una taxa de creixement del 3,2 % (a.a.); mentre que l'agricultura, amb un 0,9 % (a.a.), i energia i indústria, amb un 1,7 % (a.a.), ho fan per sota, i només la construcció, amb un 3,3 % (a.a.), ho fa per sobre.

Quant al valor absolut en euros constants, Mallorca arriba a un VAB de 22.342,5 milions d'euros, mentre que a les Pitiüses i a Menorca ha estat de 3.777,1 i de 2.258,9 milions d'euros respectivament.

En euros corrents, i per aquest ordre, els valors són: 24.100,9, 4.074,4 i 2.436,7 milions d'euros.

Al llarg del període 2014-2019 només les Pitiüses creixen per sobre de la mitjana regional, amb un 3,5 % (a.a.) i 0,4 punts per sobre de la mitjana regional; mentre que Menorca ho fa a ritmes inferiors, 2,6 % (a.a.) i 0,5 punts per sota. Mallorca creix al mateix ritme que la mitjana regional.

Les dades de FUNCAS permeten estimar que l'impacte de la COVID-19 ha afectat especialment les dues comunitats autònomes amb més especialització turística, cas de les illes Balears i Canàries, amb una caiguda estimada del PIB per al conjunt de l'any 2020 del -11,3 %, que són, justament, les que presenten també una major caiguda de l'ocupació fins al mes de maig de 2020, amb un -44,3 % per a les Illes Balears i un -33,8 % per a les Canàries.

A partir de les dades del DIRCE de l'INE es comprova que l'any 2019 el nombre d'empreses a les Illes Balears ha augmentat en 2.074 (2,1 %), amb un total de 98.712 empreses, 5.377 empreses més que les que hi havia l'any 2008, amb un increment del 5,8 %.

Les dades del Registre d'inversions exteriors del ministeri d'indústria, comerç i turisme permeten afirmar que la inversió bruta estrangera sense entitats de tinença de valors estrangers (ETVE) per comunitat autònoma ha estat a les Illes Balears de 271,6 milions d'euros, amb un increment del 99,5 %.

L'any 2019 la inflació interanual ha estat d'un 0,5 % a les Balears, -0,2 punts per sota de l'espanyola. Per comunitats autònomes, les Balears són en la catorzena posició, per sota només hi ha Astúries, Múrcia i les Canàries, amb unes inflacions del 0,49 %, 0,42 % i del 0,34 % respectivament.

Segons la RE-2019, la renda per capita l'any 2018 de les Illes Balears s'ha situat en els 27.682 euros, la qual cosa representa una millora respecte a l'estimació anterior de l'any 2018 (base 2010) d'un 3,4 %, mentre que la nova estimació de la renda per capita de l'Estat se situa en 25.727 euros per capita i empitjora la seva estimació anterior en un -0,5 %. Les Balears són la comunitat autònoma que millora més la seva estimació i això li permet passar de la setena a la sisena posició en el rànquing per comunitat autònoma.

A partir de les darreres dades de la comptabilitat regional de l'INE en el període 2008-2018, a les Balears la remuneració dels salaris va representar un 47 % de la renda regional el 2008, i el 2018 ha estat d'un 42 %, amb una pèrdua de 5 punts en la representació a la renda regional, i, en contrapartida, els excedents bruts d'explotació han passat de representar un 53 % el 2008 al 58 % el 2018. Per al conjunt de l'Estat la participació dels salaris en la renda nacional es van situar en el 49 % el 2008, i en el 45,3 % el 2018, amb una pèrdua de 3,7 punts.

Aquest fenomen de pèrdua de participació dels salaris en la renda regional és comú a totes les comunitats autònomes al llarg del període analitzat, en què les Illes Balears experimenten una pèrdua superior a la mitjana regional, i en el conjunt de comunitats autònomes ocupen la quinzena posició per pèrdua relativa dels salaris en la renda regional, només superada per Extremadura i Castella-la Manxa.

Aquestes variacions de la participació dels salaris en la renda regional al llarg d'aquests anys es poden explicar per les diferències de creixement en les variables que determinen els costos laborals unitaris (CLU), és a dir, entre el valor dels salaris horaris i la productivitat horària. Aquesta diferència en termes dels factors de creixement per aquestes variables situen les Balears en un valor de -0,13, mentre que el conjunt de comunitats autònomes estan en un valor de -0,09 punts. Val a dir que tant pel creixement de la productivitat horària com pel creixement del salari per hora treballada, en el període 2008-2018 les Illes Balears ocupen la primera posició en el rànquing de les 17 comunitats autònomes, amb uns creixements dels 25,8 % i 12,9 % respectivament; mentre que per al conjunt de l'Estat aquests creixements només van ser del 16,9 % i del 8 %.

1.1.

INTRODUCCIÓ

A diferència d'anys anteriors, l'anàlisi de l'oferta productiva de les Balears per sectors econòmics i per illes a partir de les estimacions macroeconòmiques de la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació ja no fan referència al Marc Input-Output (MIO) 2004, sinó al nou MIO 2014. (Vegeu el requadre I-1.)

Per tant, en l'edició d'enguany només es presenten les sèries per aquest nou marc que abasten el període 2014-2019. Per al període 2004-2018, es poden consultar les sèries històriques d'aquestes variables referides a l'anterior MIO (2004) a l'edició d'aquesta memòria referida a l'any 2018 (pàg. 24 i 25).

Altrament, no ha estat possible consultar les dades de FUNCAS referides a l'anàlisi de l'oferta productiva per comunitats autònomes, ja que, en lloc d'aquestes dades, FUNCAS només ha publicat les dades referides a l'impacte de la COVID-19 per comunitats autònomes, dades que comentam a l'apartat 1.2.3. L'INE tampoc ha publicat les dades per a l'any 2019 referides a l'oferta productiva regional al tancament d'aquest apartat. Per a l'anàlisi de l'oferta productiva per comunitat autònoma ens remetem a les dades publicades per l'INE en la seva nota de premsa del 20 de desembre de 2019 sobre la *Revisión estadística 2019. Producto interior bruto regional. Serie 2016-2018*. La resta d'apartats, referits a l'anàlisi econòmica regional de les Illes Balears, segueixen les mateixes pautes metodològiques de les memòries anteriors pel que fa a l'anàlisi de

l'oferta productiva, l'anàlisi de la demanda regional, la inversió estrangera, els preus, l'evolució de la renda real *per capita* i, finalment, la distribució funcional de la renda.

1.2.

ANÀLISI DE L'OFERTA PRODUCTIVA DE LES ILLES BALEARS

En aquest apartat, primer s'analitza l'estructura productiva de l'oferta de les Balears per sectors econòmics i per illes a partir de les estimacions macroeconòmiques que ha fet la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació per al període 2014-2019 i a partir del nou MIO (2014).

1.2.1. L'ANÀLISI DE L'OFERTA PRODUCTIVA DE LES ILLES BALEARS PER ILLES

Segons les dades de la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació, l'any 2019 el valor afegit brut a preus corrents de l'economia de les Illes Balears ha estat de 30.612 milions d'euros. La distribució del valor afegit brut per sectors econòmics mostra una estructura productiva en què un 85 % de l'activitat econòmica es concentra en el sector terciari, mentre que un 7,4 % es genera en la construcció, i un 7,1 %, en la indústria i l'energia; el sector primari representa un 0,6 % del PIB regional. (Vegeu el quadre I-1.1. i el gràfic I-1.1.)

El 2019 el creixement regional real de l'economia balear ha estat del 2 %, que és la taxa més petita des de l'any 2014 i que

se situa 1,1 punts per sota de la taxa de creixement anual acumulativa del període 2014-2019 (3,1 % a.a.). Aquesta dinàmica de creixement s'ajusta perfectament al patró de creixement del sector de serveis, el qual presenta una taxa de creixement anual acumulativa del 3,2 %; mentre que l'agricultura, amb un 0,9 % (a.a.), i energia i indústria, amb un 1,7 % (a.a.), ho fan per sota, i només la construcció, amb un 3,3 % (a.a.), ho fa per sobre. (Vegeu el quadre I-1.2. i el gràfic I-1.2.)

Si s'analitza el creixement econòmic de les Balears al llarg del darrer sexenni (2014-2019) i es compara amb Espanya i la zona euro, resulta que les dades per a les Balears són millors que a la zona euro en tots els sis anys analitzats, i en relació amb Espanya només són millors per al trienni 2016-2018¹. (Vegeu el quadre I-1.3. i el gràfic I-1.3.)

Pel que fa al valor afegit brut per illes, es pot comprovar que en valors corrents l'any 2019 Mallorca assoleix un valor afegit brut (VAB) de 24.100,9 milions d'euros. A les Pitiüses i a Menorca ha estat de 4.074,4 i de 2.436,7 milions d'euros respectivament. (Vegeu el quadre I-1.4. i el gràfic I-1.4.)

Quant al valor absolut en euros constants, Mallorca arriba a un VAB de 22.342,5 milions d'euros, mentre que a les Pitiüses i a Menorca ha estat de 3.777,1 i de 2.258,9 milions d'euros respectivament. (Vegeu el quadre I-1.5. i el gràfic I-1.5.)

1. Les fonts estadístiques usades per la Direcció General d'Economia i l'INE difereixen a l'hora de fer les estimacions sobre el creixement del PIB. Per tant, aquesta afirmació només es pot mantenir a partir de la informació de la Direcció General d'Economia.

L'estructura econòmica per illes identifica el pes preponderant de Mallorca entorn d'un 78,7 %, mentre que les Pitiüses i Menorca es distribueixen el 21,3 % restant (un 13,3 % les Pitiüses i un 8,0 % Menorca), de tal manera que el comportament del PIB de Mallorca acaba determinant el comportament de l'economia regional.

Al llarg del període 2014-2019 només les Pitiüses creixen per sobre de la mitjana regional, amb un 3,5 % (a.a.) i 0,4 punts per sobre; mentre que Menorca ho fa a ritmes inferiors, 2,6 % (a.a.) i 0,5 punts per sota. Mallorca creix al mateix ritme que la mitjana regional.

1.2.2. L'ANÀLISI DE L'OFERTA PRODUCTIVA PER COMUNITAT AUTÒNOMA

Els quadres I-1.6. i I-1.7. permeten veure els canvis produïts per les estimacions de l'INE sobre l'oferta productiva per comunitat autònoma si es comparen les dades de l'actual revisió estadística 2019 (RE-2019) en relació amb l'anterior base 2010. Així, es pot observar que per a l'any 2018 la nova estimació del PIB a preus corrents per a les Balears és de 32.542,1 milions d'euros, la qual cosa suposa —respecte a l'anterior estimació base 2010— un increment del 3,3 %. Les Balears, després de Navarra, són la comunitat que lidera aquests increments al llarg del trienni 2016-2018, ja que el 2016 la seva estimació va millorar un 2,4 % i el 2017 ho va fer en un 3,2 %, i l'increment pel conjunt del trienni se situa en el 9,1 % (0,7 punts per sota de Navarra). (Vegeu el gràfic I-1.6.)

QUADRE I-1.1. EVOLUCIÓ DEL VAB A PREUS CORRENTS EN MILERS D'EUROS A LES ILLES BALEARS PER SECTORS ECONÒMICS (2014-2019) (BASE 2014)

	Agricultura			Energia i indústria			Construcció			Serveis			Total		
	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació
2014	115.562	0,5%	-	1.849.969	7,6%	-	1.695.646	7,0%	-	20.719.081	85,0%	-	24.380.259	100,0%	-
2015	129.590	0,5%	12,1	2.001.042	7,8%	8,2	1.750.278	6,9%	3,2	21.649.169	84,8%	4,5	25.530.080	100,0%	4,7
2016	172.913	0,6%	33,4	1.933.093	7,2%	-3,4	1.835.427	6,8%	4,9	22.936.713	85,3%	5,9	26.878.147	100,0%	5,3
2017	176.234	0,6%	1,9	2.041.035	7,2%	5,6	1.949.101	6,8%	6,2	24.297.076	85,4%	5,9	28.463.445	100,0%	5,9
2018	168.070	0,6%	-4,6	2.107.816	7,2%	3,3	2.064.637	7,0%	5,9	25.131.836	85,3%	3,4	29.472.359	100,0%	3,5
2019	174.841	0,6%	4,0	2.173.331	7,1%	3,1	2.250.695	7,4%	9,0	26.013.170	85,0%	3,5	30.612.036	100,0%	3,9

Font: elaboració pròpia a partir de dades de Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

QUADRE I-1.2. EVOLUCIÓ DEL VAB A PREUS CONSTANTS EN MILERS D'EUROS A LES ILLES BALEARS PER SECTORS ECONÒMICS (2014-2019) (BASE 2004)

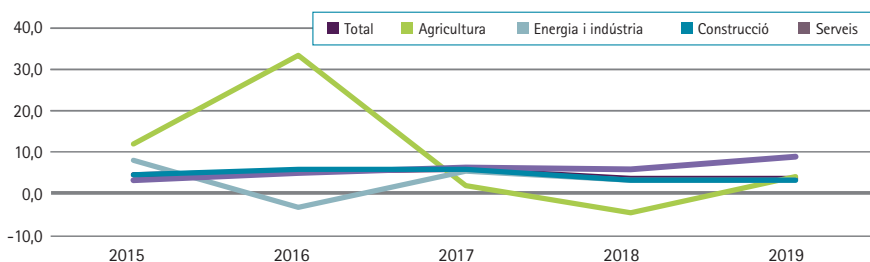
	Agricultura			Energia i indústria			Construcció			Serveis			Total		
	Total	% VAB	% variació	Total	% VAB	% variació	Total	% VAB	% variació	Total	% VAB	% variació	Total	% VAB	% variació
2014	115.562	0,5%	-	1.849.969	7,6%	-	1.695.646	7,0%	-	20.719.081	85,0%	-	24.380.259	100,0%	-
2015	115.523	0,5%	0,0	1.885.766	7,5%	1,9	1.744.735	6,9%	2,9	21.359.301	85,1%	3,1	25.105.326	100,0%	3,0
2016	118.166	0,5%	2,3	1.934.319	7,4%	2,6	1.805.970	6,9%	3,5	22.269.193	85,2%	4,3	26.127.648	100,0%	4,1
2017	120.173	0,4%	1,7	1.974.272	7,3%	2,1	1.871.133	6,9%	3,6	23.142.043	85,4%	3,9	27.107.621	100,0%	3,8
2018	121.242	0,4%	0,9	2.001.234	7,2%	1,4	1.937.266	7,0%	3,5	23.771.882	85,4%	2,7	27.831.624	100,0%	2,7
2019	120.915	0,4%	-0,3	2.009.539	7,1%	0,4	1.998.330	7,0%	3,2	24.249.726	85,5%	2,0	28.378.509	100,0%	2,0

Taxes anual acumulativa (%)

2014-2019	4,6	8,6	17,9	17,0	16,4
-----------	-----	-----	------	------	------

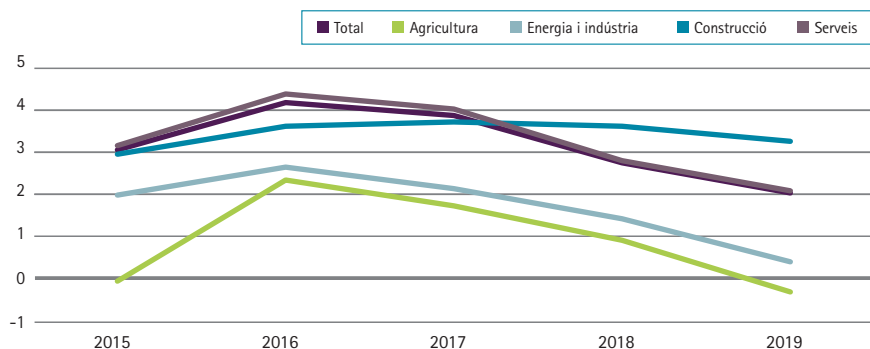
Font: elaboració pròpia a partir de dades de Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

Gràfic I-1.1.
Evolució de la variació del VAB a preus corrents en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2004-2018) (Base 2004)

Font: elaboració pròpia a partir de dades de Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

Gràfic I-1.2
Evolució de la variació del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2014-2019) i taxa de variació acumulativa (base 2014)

Font: elaboració pròpia a partir de dades de Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

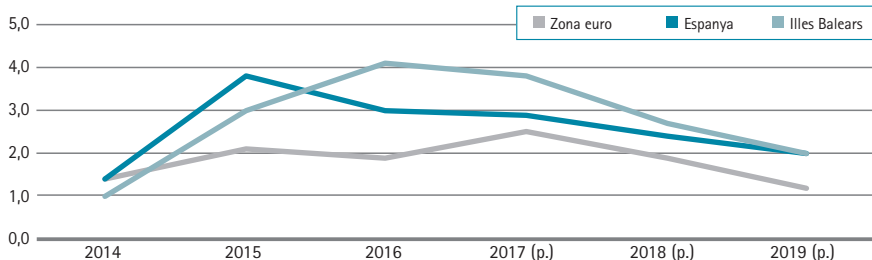
QUADRE I-1.3. EVOLUCIÓ DE LES TAXES DE VARIACIÓ DEL PIB. VOLUM ENCADENAT (2014-2019) (BASE 2010, EN %)

	2014	2015	2016	2017 (p.)	2018 (p.)	2019 (p.)
Zona euro	1,4	2,1	1,9	2,5	1,9	1,2
Espanya	1,4	3,8	3,0	2,9	2,4	2,0
Illes Balears	1,0	3,0	4,1	3,8	2,7	2,0
Mallorca	0,7	2,9	4,1	3,8	2,6	1,9
Menorca	0,8	2,9	3,7	3,0	2,0	1,5
Pitiüses	2,4	3,6	4,3	4,0	3,5	2,3

Font: Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

Gràfic I-1.3.

Evolució de les taxes de variació del PIB. Volum encadenat (2014-2018) (base 2010)

Font: Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

QUADRE I-1.4. EVOLUCIÓ DEL VAB A PREUS CORRENTS EN MILERS D'EUROS A LES ILLES BALEARS PER ILLA. ANYS 2014-2019 (BASE 2014)

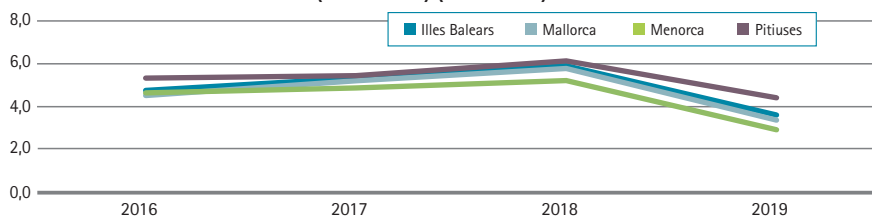
	Mallorca			Menorca		
	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació
2014	19.220.461	78,8%	-	1.983.743	8,1%	-
2015	20.108.127	78,8%	4,6	2.075.702	8,1%	4,6
2016	21.172.018	78,8%	5,3	2.176.815	8,1%	4,9
2017	22.429.044	78,8%	5,9	2.288.940	8,0%	5,2
2018	23.207.779	78,7%	3,5	2.355.731	8,0%	2,9
2019	24.100.951	78,7%	3,8	2.436.708	8,0%	3,4

	Pitiüses			Illes Balears		
	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació
2014	3.176.055	13,0%	-	24.380.259	100,0%	-
2015	3.346.251	13,1%	5,4	25.530.080	100,0%	4,7
2016	3.529.313	13,1%	5,5	26.878.147	100,0%	5,3
2017	3.745.462	13,2%	6,1	28.463.445	100,0%	5,9
2018	3.908.849	13,3%	4,4	29.472.359	100,0%	3,5
2019	4.074.377	13,3%	4,2	30.612.036	100,0%	3,9

Font: elaboració pròpia a partir de dades de Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

Gràfic I-1.4.

Evolució de la variació del VAB a preus corrents en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2018) (Base 2004)

Font: elaboració pròpia a partir de dades de Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

QUADRE I-1.5. EVOLUCIÓ DEL VAB A PREUS CONSTANTS EN MILERS D'EUROS A LES ILLES BALEARS PER ILLA (2014-2019) (BASE 2004)

	Mallorca			Menorca		
	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació
2014	19.220.461	78,8%	-	1.983.743	8,1%	-
2015	19.773.580	78,8%	2,9	2.041.168	8,1%	2,9
2016	20.580.847	78,8%	4,1	2.116.034	8,1%	3,7
2017	21.360.661	78,8%	3,8	2.179.909	8,0%	3,0
2018	21.915.795	78,7%	2,6	2.224.586	8,0%	2,0
2019	22.342.488	78,7%	1,9	2.258.920	8,0%	1,5

Taxes anual acumulativa (%)

2009-2019			16,2	13,9		
	Pitiüses			Illes Balears		
	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació
2014	3.176.055	13,0%	-	24.380.259	100,0%	-
2015	3.290.578	13,1%	3,6	25.105.326	100,0%	3,0
2016	3.430.767	13,1%	4,3	26.127.648	100,0%	4,1
2017	3.567.051	13,2%	4,0	27.107.621	100,0%	3,8
2018	3.691.243	13,3%	3,5	27.831.624	100,0%	2,7
2019	3.777.101	13,3%	2,3	28.378.509	100,0%	2,0

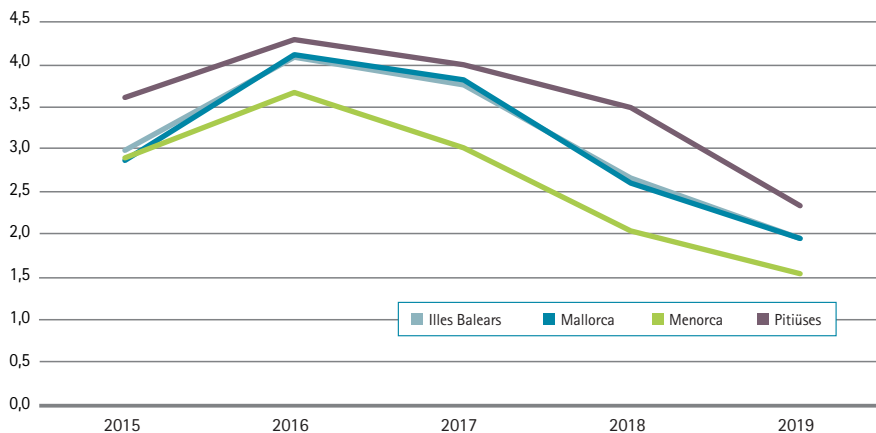
Taxes anual acumulativa (%)

2009-2019			18,9	16,4		
-----------	--	--	------	------	--	--

Font: elaboració pròpia a partir de dades de Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

Gràfic I-1.5.

Evolutió de la variació del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2014-2019) (base 2004) i taxa de variació acumulativa (base 2014)

Font: elaboració pròpia a partir de dades de Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

**QUADRE I-1.6. PRODUCTE INTERIOR BRUT REGIONAL A PREUS CORRENTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES
(MILERS D'EUROS, REVISIÓ 2019) (2016-2018)**

	2016	2017 (P)	2018 (A)
Andalusia	148.405.362	155.462.810	160.621.816
Aragó	34.214.691	35.675.662	37.038.245
Astúries	21.694.246	22.639.845	23.340.464
Illes Balears	29.831.313	31.420.048	32.542.053
Canàries	42.013.704	44.251.021	45.719.556
Cantàbria	12.736.089	13.225.911	13.801.403
Castella i Lleó	54.767.172	56.147.080	57.925.506
Castella-la Manxa	38.315.029	39.913.990	41.345.273
Catalunya	212.703.912	221.437.086	228.682.146
Com. Valenciana	103.228.580	107.762.126	110.978.859
Extremadura	18.504.343	19.498.870	20.027.844
Galícia	58.279.948	60.585.889	62.570.300
Madrid	211.672.686	221.432.620	230.794.788
Múrcia	29.369.879	30.601.171	31.458.367
Navarra	18.474.249	19.554.577	20.282.492
País Basc	67.126.912	69.723.885	72.169.909
La Rioja	8.014.694	8.287.052	8.513.225
Ceuta	1.636.511	1.660.550	1.709.091
Melilla	1.506.101	1.520.977	1.568.464
Espanya	1.113.840.000	1.161.878.000	1.202.193.000

Font: INE

**QUADRE I-1.7. PRODUCTE INTERIOR BRUT REGIONAL A PREUS CORRENTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES
(MILERS D'EUROS, BASE 2010) (2016-2018)**

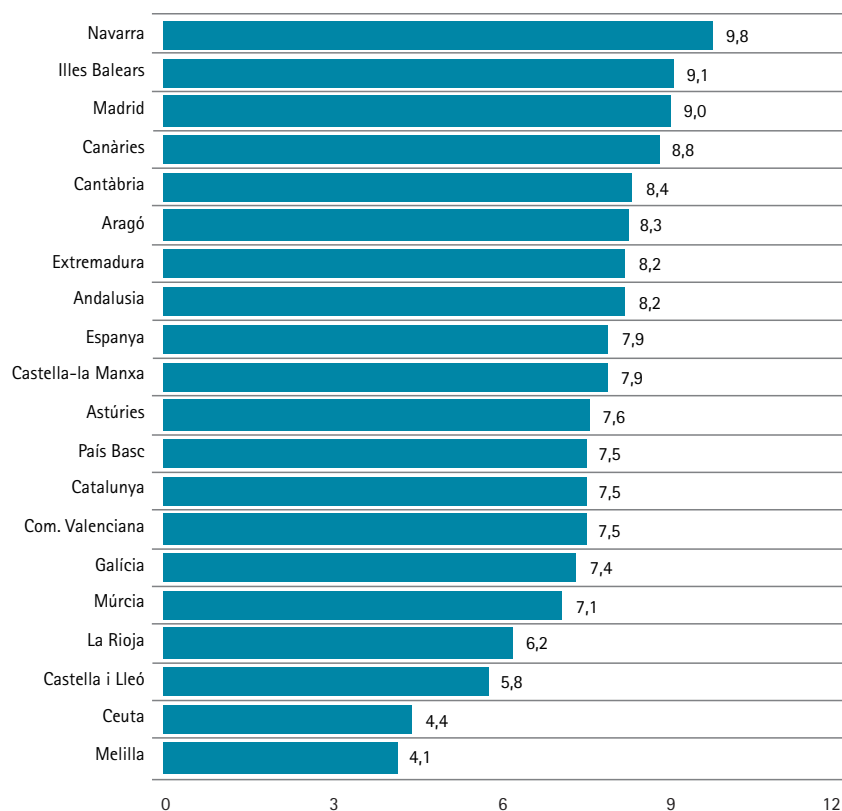
	2016	2017 (A)	2018 (1aE)
Andalusia	149.691.524	155.934.701	160.811.516
Aragó	34.698.808	36.379.698	37.691.459
Astúries	21.597.585	22.909.981	23.650.195
Illes Balears	29.134.126	30.435.900	31.490.768
Canàries	42.665.677	44.502.725	46.029.185
Cantàbria	12.571.273	13.187.159	13.837.621
Castella i Lleó	55.211.782	56.819.650	58.816.818
Castella-la Manxa	38.748.639	40.298.779	41.926.427
Catalunya	213.930.547	223.987.828	231.277.107
Com. Valenciana	104.187.830	108.632.581	112.127.515
Extremadura	18.133.996	18.838.435	19.396.733

continua

	2016	2017 (A)	2018 (1aE)
Galícia	57.958.818	60.568.060	62.878.404
Madrid	211.781.846	220.024.945	230.018.098
Múrcia	29.115.517	30.410.415	31.258.596
Navarra	19.055.932	19.776.897	20.554.871
País Basc	68.391.984	71.464.338	74.040.758
La Rioja	7.944.604	8.182.305	8.391.237
Ceuta	1.641.460	1.662.363	1.700.982
Melilla	1.501.648	1.527.165	1.564.846
Espanya	1.118.743.000	1.166.319.000	1.208.248.000

Font: INE

Gràfic I-1.6.
**Percentatge de variació anual 2018-2016 del PIB a preus corrents
per comunitats autònomes**

Font: INE

Quant a la revisió de les taxes reals de variació interanual amb la RE-2019, les Balears passen a ser la comunitat autònoma que lidera el creixement regional l'any 2016, amb un 4,4%, i se situa en sisena posició el 2017 (3,1%) i en la setena el 2018 (2,4%). En qualsevol cas, sempre per sobre de la mitjana de l'Estat, excepte l'any 2018, en què s'igualava a la taxa de creixement real de l'Estat. (Vegeu el quadre I-1.8.)

En relació amb la distribució del valor afegit brut (VAB) de cada comunitat autònoma per grans sectors econòmics, aquesta nova RE-2019 dona l'any 2016 per a les Balears l'estructura productiva següent: el pes de l'agricultura en el VAB regional només pesa

un 0,8%. Tan sols Madrid, amb un 0,1%, i el País Basc, amb un 0,7%, presenten percentatges inferiors. La indústria pondera només un 6,2% i és la comunitat autònoma que té el percentatge més baix, seguida de les Canàries, amb un 6,5%.

En canvi, la construcció pesa un 7,5% i deixa les Balears com la comunitat autònoma que té el percentatge més alt, seguida d'Extremadura, amb un 7,2%. Els serveis ponderen el 85,5% restant i només les Canàries, amb un 86,4%, presenten un percentatge de terciarització més elevat. En tot cas, val a dir que en termes de construcció i serveis, les Balears, amb un 93%, és la comunitat que presenta el percentatge més elevat. (Vegeu el quadre I-1.9.)

QUADRE I-1.8. TAXA DE VARIACIÓ DE LES VARIACIONS DE VOLUM DEL PIB REGIONAL A PREUS CORRENTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES (MILERS D'EUROS, REVISIÓ 2019) (2016-2018)

	2016	2017 (P)	2018 (A)
Andalusia	2,6%	2,7%	2,2%
Aragó	2,9%	2,6%	3,0%
Astúries	1,7%	2,2%	1,9%
Illes Balears	4,4%	3,1%	2,4%
Canàries	2,8%	3,6%	2,4%
Cantàbria	2,7%	2,8%	2,8%
Castella i Lleó	2,5%	1,2%	2,0%
Castella-la Manxa	3,4%	1,9%	2,5%
Catalunya	3,4%	2,5%	2,2%
Com. Valenciana	2,6%	3,4%	1,9%
Extremadura	1,5%	3,7%	1,9%
Galícia	2,8%	2,7%	2,2%
Madrid	3,6%	3,9%	3,1%
Múrcia	3,7%	3,1%	1,0%
Navarra	2,7%	3,6%	2,6%
País Basc	2,8%	2,4%	2,0%
La Rioja	2,0%	0,5%	1,5%
Ceuta	2,1%	2,3%	1,3%
Melilla	2,8%	2,1%	1,6%
Espanya	3,0%	2,9%	2,4%

Font: INE

QUADRE I-1.9. PERCENTATGE DE LA DISTRIBUCIÓ DEL VAB PER BRANQUES D'ACTIVITATS I COMUNITATS AUTÒNOMES (2016)

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Total
Andalusia	7,1%	11,8%	6,3%	74,7%	100,0%
Aragó	6,8%	20,8%	6,1%	66,3%	100,0%
Astúries	1,4%	19,8%	6,6%	72,3%	100,0%
Illes Balears	0,8%	6,2%	7,5%	85,5%	100,0%
Canàries	1,5%	6,5%	5,7%	86,4%	100,0%
Cantàbria	1,6%	20,4%	6,9%	71,1%	100,0%
Castella i Lleó	5,5%	19,9%	6,3%	68,3%	100,0%
Castella-la Manxa	9,9%	19,0%	6,7%	64,4%	100,0%
Catalunya	1,1%	19,9%	5,2%	73,8%	100,0%
Com. Valenciana	2,4%	18,8%	6,5%	72,3%	100,0%
Extremadura	9,1%	12,9%	7,2%	70,8%	100,0%
Galícia	5,9%	17,8%	7,0%	69,3%	100,0%
Madrid	0,1%	10,3%	4,7%	84,9%	100,0%
Múrcia	6,1%	18,7%	5,9%	69,3%	100,0%
Navarra	3,8%	29,8%	5,5%	60,8%	100,0%
País Basc	0,7%	24,0%	6,8%	68,5%	100,0%
La Rioja	4,8%	28,3%	5,6%	61,3%	100,0%
Ceuta	0,2%	5,8%	4,8%	89,2%	100,0%
Melilla	0,1%	4,9%	5,2%	89,9%	100,0%
Estranger	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
Espanya	3,1%	16,2%	5,9%	74,8%	100,0%

Font: INE

1.2.3. L'EFECTE DE LA COVID-19 SOBRE L'OFERTA PRODUCTIVA PER COMUNITATS AUTÒNOMES I MERCAT DE TREBALL

Les dades de FUNCAS² permeten estimar que l'impacte de la COVID-19 ha afectat especialment les dues comunitats autònomes amb més especialització turística,

cas de les illes Balears i Canàries, amb una caiguda estimada del PIB per al conjunt de l'any 2020 de l'11,3%, que són, justament, les que presenten també una major caiguda de l'ocupació fins al mes de maig de 2020, amb un 44,3% per a les Illes Balears i un 33,8% per a les Canàries. (Vegeu els quadres I-1.10. i I-1.11.)

2. Com ja s'ha indicat a l'apartat «1.1. Introducció», enguany FUNCAS no ha actualitzat les dades del seu informe *Actualización de las previsiones de crecimiento para las comunidades autónomas*, i en el seu lloc ha publicat l'informe *Impacto de la crisis del COVID-19 en las Comunidades Autónomas* (FUNCAS, juny de 2020), el qual comentem breument en aquest apartat.

L'informe *El impacto del coronavirus en el mercado de trabajo de las regiones españolas*, de L. Serrano, A. Soler i F. Pascual, publicat per l'IVIE el 20 de maig de 2020, situa les Balears i les Canàries com les dues regions

més afectades laboralment pel coronavirus, ja que el total d'aturats, més treballadors en EERTO, més autònoms amb prestacions extraordinàries el 8 de maig representaven el 42,5 % i el 41,3 % respectivament del total d'afiliats el 28 de febrer de 2020.

Sobre els efectes de la COVID-19 en l'oferta productiva i el mercat de treball a les Illes Balears, els serveis d'estudis del CES han elaborat tres informes. (Vegeu l'annex **Coronavirus i economia balear: simulacions d'urgència**)

1.2.4. EL TEIXIT EMPRESARIAL BALEAR

A partir de les dades del DIRCE de l'INE, es comprova que l'any 2019 el nombre d'empreses a les Illes Balears ha augmentat en 2.074 (2,1 %), amb un total de 98.712 empreses (5.377 més de les que hi havia l'any 2008, amb un increment del 5,8 %).

Les quatre principals branques d'activitat pel nombre d'empreses són: comerç i reparacions, amb 16.386 empreses i una disminució de 56 empreses (-0,3 %); activitats professionals, científiques i tècniques, amb 11.280 empreses i un augment de 468 empreses (4,5 %); hostaleria, amb 10.771 empreses i un augment de 457 empreses (4,2 %), i construcció d'edificis, amb 10.818 empreses i un augment de 736 empreses (7,3 %). Respecte al 2008, no hi ha cap activitat fora dels serveis que presenti un creixement positiu. Per contra, totes les activitats de serveis —excepte comerç i reparacions (-15,3 %), i transport i emmagatzematge (-9,8 %)— presenten creixements positius respecte al 2008, i les més dinàmiques han estat: activitats immobiliàries (88,2 %); activitats

administratives i serveis auxiliars (62,1 %), i educació (56,4 %). (Vegeu el quadre I-1.12.)

Per grups d'activitat, només superen les 10.000 empreses: construcció d'edificis (10.818 empreses); comerç detallista exceptuant vehicles de motor i motocicletes (10.354 empreses); seguides per serveis de menjars i begudes (8.320 empreses). Els serveis d'allotjament només registren 2.317 empreses. Quant a les taxes de creixement per grups d'activitat i per al període 2008-2018 destaquen per sobre del 100 %: serveis d'edificis i activitats de jardineria (260,7 %); activitats postals i de correus (164,2 %); activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals (142,1 %); fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs (133,3 %); i programació, consultoria i altres activitats relacionades amb la informàtica (103,6 %). (Vegeu el quadre I-1.13.)

1.3.

L'ANÀLISI DE LA DEMANDA DE LES ILLES BALEARS

El darrer informe de FUNCAS, *El balance económico regional (autonomías y provincias, años 2000 a 2010)*, de Pablo Alcaide Guindo, va ser publicat el maig de 2012. Aquest era l'únic informe de referència a Espanya que permetia fer una anàlisi comparativa dels diferents components de la demanda final per comunitats autònomes i treure els comptes regionalitzats de les capacitats o les necessitats de finançament de les economies regionals. La col·lecció completa de les memòries del CES de les

Illes Balears permet fer un seguiment acurat d'aquestes macromagnituds de les Illes Balears en comparació amb la resta de comunitats autònomes en el període 2000-2011 (la darrera memòria que es pot consultar al web del CES). Malauradament, aquesta anàlisi ja no es pot desenvolupar en el cas de les Illes Balears.

Com que no es disposa d'una anàlisi de la comptabilitat regional per a les Balears que permeti analitzar —com feia FUN-

CAS— les dades completes de la demanda final, en aquests moments l'únic component de la demanda final que sí que es pot continuar analitzant de manera acurada és el que fa referència a l'anàlisi sobre el saldo net exterior comercial a partir de les dades de duanes, que donen informació desglossada per productes de les exportacions i de les importacions. Aquesta anàlisi es pot consultar a totes les memòries del CES des de l'any 2001.

QUADRE I-1.10. CREIXEMENT ESTIMAT DE L'ECONOMIA PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2020)

		Creixement econòmic	Pes serveis de mobilitat (% del PIB regional)	Pes sector automòbil de mobilitat (% del PIB regional)
CA menys afectades	Andalusia	-8,8	24,5	1,1
	Castella i Lleó			
	Castella-la Manxa			
	Extremadura			
	La Rioja			
CA entorn de la mitjana	Aragó	-9,6	26,9	2,9
	Astúries			
	Cantàbria			
	Com. Valenciana			
	Galícia			
	Múrcia			
	Navarra			
	País Basc			
CA més afectades	Illes Balears	-11,3	32,4	1,4
	Canàries			
	Catalunya			
	Madrid			

Font: FUNCAS

Nota: Mitjana per a Espanya del -9,5 partint del Panel de FUNCAS.

**QUADRE I-1.11. IMPACTE DE LA COVID-19 SOBRE L'OCUPACIÓ FINS AL MAIG RESPECTE A LA MITJANA
GENER-FEBRER DE 2020 (% D'AFILIATS)**

	Caiguda afiliats maig	Treballadors en situació d'ERTO al maig	Total impacte a l'ocupació
Melilla	1,1	12,0	13,1
Extremadura	4,6	9,6	14,2
Ceuta	2,0	14,1	16,2
Castella-la Manxa	4,2	12,2	16,4
País Basc	3,5	13,9	17,4
Múrcia	5,6	11,8	17,4
Aragó	4,5	13,2	17,7
Navarra	3,9	13,9	17,9
Castella i Lleó	4,6	13,7	18,3
Astúries	5,0	13,6	18,6
Galícia	5,2	13,9	19,1
Cantàbria	5,5	13,7	19,1
La Rioja	4,4	15,2	19,6
Espanya	5,8	15,8	21,5
Madrid	4,9	16,9	21,8
Com. Valenciana	6,5	16,6	23,1
Andalusia	8,4	14,9	23,4
Catalunya	5,8	18,2	24,0
Canàries	7,5	26,3	33,8
Illes Balears	14,0	30,2	44,3

Font: Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Immigracions, i FUNCAS

1.3.1. EL SALDO NET EXTERIOR³

El 2019 les exportacions i importacions de les Balears s'han ressentit. No s'han pogut assolir les extraordinàries xifres històriques de l'any anterior. Així i tot, la inèrcia de l'economia local, nacional i europea s'ha traduït en el millor superàvit comercial dels darrers anys, explicat també gràcies al menor descens de les exportacions (-7,3%)

en comparació al de les importacions (-15,6%).

S'han exportat béns per valor de 1.789,7 milions d'euros, 140 milions per sota de la quantitat de l'any anterior (1.930,3 milions) —registrada com la millor des del 1992— i 274 milions per sobre de les importacions (1.515,6 milions). Així, però, s'ha aconseguit el tercer any consecutiu de saldo exterior positiu, millorant el de 2018 (191 milions).

3. La coautora d'aquest apartat és Catalina Barceló Horrach. La base de dades es pot consultar a l'annex estadístic corresponent a aquest apartat.

QUADRE I-1.12. NOMBRE D'EMPRESSES A LES ILLES BALEARS PER SECTORS, GRUPS I ACTIVITAT PRINCIPAL (CNAE09) (2008-2019)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	% de var. 2019- 2018	% de var. 2019- 2008
Total	93.335	91.826	89.562	87.461	85.372	85.044	84.270	87.111	89.341	93.067	96.638	98.712	2,1	5,8
Indústria	5.488	5.564	5.080	4.739	4.604	4.551	4.408	4.413	4.420	4.580	4.877	4.893	0,3	-10,8
Indústries extractives	70	68	64	57	57	56	51	53	50	57	61	55	-9,8	-21,4
Indústria manufacturera	4.999	4.911	4.557	4.244	4.119	4.044	3.913	3.920	3.938	4.067	4.381	4.515	3,1	-9,7
Electricitat, gas, aigua i reciclatge	419	585	459	438	428	451	444	440	432	456	435	323	-25,7	-22,9
Construcció	20.359	18.575	17.029	16.071	15.126	14.526	14.020	14.485	14.989	15.459	16.502	17.331	5,0	-14,9
Construcció d'edificis	13.542	12.278	11.067	10.413	9.691	9.256	8.850	9.085	9.350	9.515	10.082	10.818	7,3	-20,1
Enginyeria civil	436	461	433	410	378	298	270	271	259	263	287	248	-13,6	-43,1
Activitats de construcció especialitzada	6.381	5.836	5.529	5.248	5.057	4.972	4.900	5.129	5.380	5.681	6.133	6.265	2,2	-1,8
Serveis	67.488	67.687	67.453	66.651	65.642	65.967	65.842	68.213	69.932	73.028	75.259	76.488	1,6	13,3
Comerç i reparacions	19.338	18.958	18.345	17.626	17.338	17.075	16.632	16.672	16.527	16.565	16.442	16.386	-0,3	-15,3
Transport i emmagatzematge	4.830	4.759	4.616	4.469	4.383	4.251	4.139	4.132	4.170	4.294	4.435	4.356	-1,8	-9,8
Hoteleria	10.371	10.394	10.072	9.962	9.912	9.903	9.796	9.840	9.910	10.393	10.771	10.637	-1,2	2,6
Informació i comunicacions	1.143	1.178	1.229	1.223	1.255	1.244	1.283	1.403	1.423	1.466	1.549	1.542	-0,5	34,9
Activitats financeres i assegurances	1.720	1.737	1.760	1.702	1.695	1.707	1.602	1.627	1.723	1.762	1.778	1.737	-2,3	1,0
Activitats immobiliàries	3.775	3.986	4.003	4.134	4.297	4.373	4.695	5.209	5.715	6.362	6.872	7.105	3,4	88,2
Activitats professionals, científiques i tècniques	10.311	10.203	10.239	9.713	9.256	9.498	9.211	9.602	9.894	10.355	10.823	11.280	4,2	9,4
Activitats administratives i serveis auxiliars	5.075	5.101	5.741	6.118	5.919	6.133	6.529	6.842	7.153	7.634	7.968	8.228	3,3	62,1
Educació	1.486	1.556	1.574	1.589	1.623	1.665	1.787	2.020	2.114	2.267	2.301	2.324	1,0	56,4
Activitats sanitàries i serveis socials	3.201	3.356	3.465	3.804	3.717	3.781	3.635	3.836	3.914	4.104	4.270	4.350	1,9	35,9
Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment	2.231	2.296	2.229	2.190	2.224	2.312	2.353	2.570	2.731	2.879	2.932	3.272	11,6	46,7
Altres serveis	4.007	4.163	4.180	4.121	4.023	4.025	4.180	4.460	4.658	4.947	5.118	5.271	3,0	31,5

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

QUADRE I-1.13. NOMBRE D'EMPRESSES PER ACTIVITAT PRINCIPAL (CNAE09), ANYS 2008-2019

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	% de var. 2019- 2018	% de var. 2019- 2008
Total CNAE	93.335	91.826	89.562	87.461	85.372	85.044	84.270	87.111	89.341	93.067	96.638	98.712	2,1	5,8
05. Extracció d'antracita, hulla i lignit	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	0,0	0,0
06. Extracció de cru de petroli i gas natural	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-	-
07. Extracció de minerals metàl·lics	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-	-
08. Altres indústries extractives	69	67	62	55	56	55	50	52	49	56	59	53	-10,2	-23,2
09. Activitats de suport a les indústries extractives	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0,0	-
10. Indústria de l'alimentació	445	435	448	415	393	395	387	377	378	396	458	482	5,2	8,3
11. Fabricació de begudes	101	98	104	92	94	93	95	99	104	105	127	124	-2,4	22,8
12. Indústria del tabac	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	-	-100,0
13. Indústria tèxtil	160	147	132	137	132	130	127	135	141	141	147	157	6,8	-1,9
14. Confecció de peces de vestir	123	118	104	91	83	83	88	99	91	92	119	109	-8,4	-11,4
15. Indústria del cuir i del calçat	190	177	161	155	143	131	118	125	117	120	122	130	6,6	-31,6
16. Indústria de la fusta i del suro, excepte mobles, cristalleria i esparteria	622	594	552	519	493	471	445	421	399	400	390	389	-0,3	-37,5
17. Indústria del paper	23	22	20	15	16	15	14	12	12	13	14	13	-7,1	-43,5
18. Arts gràfiques i reproducció de suports gravats	368	359	352	321	320	324	314	301	316	318	312	326	4,5	-11,4
19. Coqueries i refinat de petroli	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-	-
20. Indústria química	45	43	43	40	36	37	42	42	38	40	42	42	0,0	-6,7
21. Fabricació de productes farmacèutics	4	3	3	2	3	4	4	4	4	4	5	5	0,0	25,0
22. Fabricació de productes de cautxú i plàstics	32	34	33	26	22	23	21	20	19	19	21	20	-4,8	-37,5

continua

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	% de var. 2019- 2018	% de var. 2019- 2008
23. Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	295	291	280	268	256	240	225	218	206	213	213	206	-3,3	-30,2
24. Metal·lúrgia; fabricació de productes de ferro, acer i ferroaleacions	9	9	9	6	6	9	9	7	7	7	10	11	10,0	22,2
25. Fabricació de productes metàl·lics, excepte maquinària i equip	832	805	766	715	710	688	654	651	653	679	718	743	3,5	-10,7
26. Fabricació de productes informàtics, electrònics i òptics	32	30	29	23	24	22	22	21	22	21	24	22	-8,3	-31,3
27. Fabricació de material i equip elèctric	25	23	21	18	18	18	19	14	11	14	6	9	50,0	-64,0
28. Fabricació de maquinària i equip n.c.o.p.	46	47	38	31	30	31	27	25	24	24	24	24	0,0	-47,8
29. Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs	3	5	4	2	2	4	4	4	5	5	8	7	-12,5	133,3
30. Fabricació d'un altre material de transport	47	46	46	35	38	33	25	26	26	43	65	61	-6,2	29,8
31. Fabricació de mobles	461	436	406	387	375	353	337	336	327	331	332	322	-3,0	-30,2
32. Altres indústries manufactureres	263	248	246	242	249	234	246	250	262	258	269	270	0,4	2,7
33. Reparació i instal·lació de maquinària i equip	872	940	759	703	676	706	690	733	776	824	955	1.043	9,2	19,6
35. Subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	108	264	206	194	202	226	222	225	226	236	213	116	-45,5	7,4
36. Captació, depuració i distribució d'aigua	169	165	163	152	142	133	128	124	117	121	129	117	-9,3	-30,8
37. Recollida i tractament d'aigües residuals	10	10	8	11	11	10	9	8	9	10	14	12	-14,3	20,0
38. Recollida, tractament i eliminació de residus; valorització	104	115	77	79	71	79	82	77	71	72	72	71	-1,4	-31,7
39. Activitats de descontaminació i altres serveis de gestió de residus	28	31	5	2	2	3	3	6	9	17	7	7	0,0	-75,0
41. Construcció d'edificis	13.542	12.278	11.067	10.413	9.691	9.256	8.850	9.085	9.350	9.515	10.082	10.818	7,3	-20,1

continua

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	% de var. 2019- 2018	% de var. 2019- 2008
42. Enginyeria civil	436	461	433	410	378	298	270	271	259	263	287	248	-13,6	-43,1
43. Activitats de construcció especialitzada	6.381	5.836	5.529	5.248	5.057	4.972	4.900	5.129	5.380	5.681	6.133	6.265	2,2	-1,8
45. Venda i reparació de vehicles de motor i motocicletes	1.684	1.677	1.770	1.615	1.575	1.583	1.553	1.577	1.631	1.644	1.698	1.717	1,1	2,0
46. Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, excepte de vehicles de motor i motocicletes	4.563	4.535	4.380	4.364	4.309	4.307	4.214	4.280	4.269	4.267	4.243	4.315	1,7	-5,4
47. Comerç al detall, excepte de vehicles de motor i motocicletes	13.091	12.746	12.195	11.647	11.454	11.185	10.865	10.815	10.627	10.654	10.501	10.354	-1,4	-20,9
49. Transport terrestre i per canonada	4.197	4.142	4.012	3.807	3.736	3.635	3.527	3.520	3.545	3.638	3.661	3.559	-2,8	-15,2
50. Transport marítim i per vies navegables interiors	68	66	67	62	65	77	77	72	81	88	112	113	0,9	66,2
51. Transport aeri	18	20	17	14	11	10	8	9	11	12	14	14	0,0	-22,2
52. Emmagatzematge i activitats annexes al transport	441	430	415	461	455	408	397	403	395	403	428	390	-8,9	-11,6
53. Activitats postals i de correus	106	101	105	125	116	121	130	128	138	153	220	280	27,3	164,2
55. Serveis d'allotjament	1.679	1.654	1.639	1.691	1.706	1.780	1.879	1.983	2.101	2.286	2.497	2.317	-7,2	38,0
56. Serveis de menjars i begudes	8.692	8.740	8.433	8.271	8.206	8.123	7.917	7.857	7.809	8.107	8.274	8.320	0,6	-4,3
58. Edició	292	272	250	223	225	228	223	230	221	224	236	224	-5,1	-23,3
59. Activitats cinematogràfiques, de vídeo i de programes de televisió, enregistrament de so i edició musical	149	175	151	138	142	131	122	138	139	140	151	168	11,3	12,8
60. Activitats de programació i emissió de ràdio i televisió	68	70	64	60	56	48	48	49	46	44	51	38	-25,5	-44,1
61. Telecomunicacions	120	128	129	120	127	120	125	139	131	150	158	130	-17,7	8,3
62. Programació, consultoria i altres activitats relacionades amb la informàtica	420	447	544	595	606	608	644	730	768	777	803	855	6,5	103,6

continua

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	% de var. 2019- 2018	% de var. 2019- 2008
63. Serveis d'informació	94	86	91	87	99	109	121	117	118	131	150	127	-15,3	35,1
64. Serveis financers, excepte assegurances i fons de pensions	86	98	166	105	99	140	36	39	37	45	52	30	-42,3	-65,1
65. Assegurances, reassegurances i fons de pensions, excepte Seguretat Social obligatòria	14	14	14	13	11	11	12	11	11	12	19	19	0,0	35,7
66. Activitats auxiliars als serveis financers i a les assegurances	1.620	1.625	1.580	1.584	1.585	1.556	1.554	1.577	1.675	1.705	1.707	1.688	-1,1	4,2
68. Activitats immobiliàries	3.775	3.986	4.003	4.134	4.297	4.373	4.695	5.209	5.715	6.362	6.872	7.105	3,4	88,2
69. Activitats jurídiques i de comptabilitat	4.071	4.043	3.975	3.996	3.935	4.078	3.799	3.804	3.852	3.973	4.040	4.175	3,3	2,6
70. Activitats de les seus centrals; activitats de consultoria de gestió empresarial	533	555	558	505	474	511	527	625	639	659	743	725	-2,4	36,0
71. Serveis tècnics d'arquitectura i enginyeria; assajos i anàlisis tècniques	3.313	3.192	3.161	3.085	2.839	2.859	2.616	2.675	2.717	2.804	2.905	3.038	4,6	-8,3
72. Recerca i desenvolupament	442	471	497	126	122	129	126	137	141	134	128	135	5,5	-69,5
73. Publicitat i estudis de mercat	850	875	862	852	764	825	890	949	975	1.050	1.107	1.177	6,3	38,5
74. Altres activitats professionals, científiques i tècniques	891	846	962	930	899	876	1.012	1.157	1.282	1.453	1.619	1.744	7,7	95,7
75. Activitats veterinàries	211	221	224	219	223	220	241	255	288	282	281	286	1,8	35,5
77. Activitats de lloguer	1.541	1.511	1.492	1.426	1.381	1.443	1.472	1.538	1.583	1.663	1.698	1.658	-2,4	7,6
78. Activitats relacionades amb l'ocupació	91	95	99	94	77	71	79	83	94	117	129	146	13,2	60,4
79. Activitats d'agències de viatges, operadors turístics, serveis de reserves i activitats relacionades	510	498	485	477	475	461	463	479	489	511	552	545	-1,3	6,9
80. Activitats de seguretat i recerca	57	64	77	78	84	84	95	90	91	94	97	86	-11,3	50,9
81. Serveis a edificis i activitats de jardineria	717	709	1.459	1.553	1.580	1.669	1.743	1.793	1.885	2.122	2.388	2.586	8,3	260,7

continua

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	% de var. 2019- 2018	% de var. 2019- 2008
82. Activitats administratives d'oficina i altres activitats auxiliars a les empreses	2.159	2.224	2.129	2.490	2.322	2.405	2.677	2.859	3.011	3.127	3.104	3.207	3,3	48,5
85. Educació	1.486	1.556	1.574	1.589	1.623	1.665	1.787	2.020	2.114	2.267	2.301	2.324	1,0	56,4
86. Activitats sanitàries	3.065	3.202	3.308	3.669	3.582	3.646	3.492	3.687	3.752	3.934	4.065	4.150	2,1	35,4
87. Assistència en establiments residencials	57	61	63	59	57	58	62	64	65	61	66	63	-4,5	10,5
88. Activitats de serveis socials sense allotjament	79	93	94	76	78	77	81	85	97	109	139	137	-1,4	73,4
90. Activitats de creació, artístiques i espectacles	720	768	730	708	694	752	760	896	988	1.077	1.129	1.340	18,7	86,1
91. Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals	57	56	96	115	120	133	142	151	153	134	147	138	-6,1	142,1
92. Activitats de jocs d'atzar i apostes	347	344	328	326	327	309	289	267	261	249	221	231	4,5	-33,4
93. Activitats esportives, recreatives i d'entreteniment	1.107	1.128	1.075	1.041	1.083	1.118	1.162	1.256	1.329	1.419	1.435	1.563	8,9	41,2
94. Activitats associatives	765	776	713	708	678	672	656	661	691	796	862	881	2,2	15,2
95. Reparació d'ordinadors, efectes personals i articles d'ús domèstic	539	590	715	706	721	703	739	818	859	872	829	813	-1,9	50,8
96. Altres serveis personals	2.703	2.797	2.752	2.707	2.624	2.650	2.785	2.981	3.108	3.279	3.427	3.577	4,4	32,3

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Si es tira la vista enrere, s'observa que el nivell de les exportacions en èpoques més dinàmiques vorejava els 1.500 milions, mentre que en períodes de crisi es quedava entorn dels 800-900 milions. Si bé això és cert, en els darrers anys —i el 2019 no n'és una excepció— algunes de les partides exportades més importants s'incrementen tant que alteren el total. De fet, les partides de plàstics, combustibles i peces de vaixells o aeronaus, que estan més relacionades amb el sector de serveis i amb el turisme que amb la producció industrial, han arribat a representar les dues terceres parts del total. Era un percentatge molt superior al d'anys enrere i, per tant, alterava a l'alça la quantitat total i s'allunyava de la mitjana analitzada. D'aquesta manera, la xifra de 2019 estaria per sobre del que era habitual en un entorn de precisió.

Com a conseqüència, es redueix el pes de les altres partides, les anomenades «partides distorsionadores». El 2019 només una tercera part del total exportat han estat partides industrials d'activitat insular. Tot i això, la bona notícia és que, gràcies a l'impuls de la marxa de l'economia als països del nostre entorn més proper, aquestes partides han avançat una mica respecte a l'any anterior.

1.3.2. EXPORTACIONS⁴

Davant un mapa comercial internacional complex, el comportament de les exporta-

cions de les Balears no és aliè a això. Si bé les vendes a tercers països aconseguen els 1.789,8 milions d'euros i se situen en nivells de 2017, es ressenten i decreixen després de dos anys seguits d'augments un 7,3 % respecte a l'any anterior.

Es viu un any enmig d'un context internacional convuls, on les tensions comercials dels Estats Units amb la Xina, d'una banda, i amb l'Argentina i el Brasil, de l'altra, es succeeixen al llarg d'aquests mesos en un estira-i-arronsa de mesures proteccionistes que es relaxen a mesura que passen els mesos però que, sens dubte, marquen la tònica comercial del món. Tampoc són alienes les negociacions amb el Regne Unit, que no semblava que s'aclarissin fins que finalment es va tancar l'any evitant el pitjor escenari. Així mateix, ja es presagien els primers signes de canvi de cicle en observar com les variables es desacceleraven gradualment.

Tots aquests moviments reconduïxen les exportacions i importacions de les Balears cap a un escenari comercial exterior més moderat respecte a l'any 2018. Fins i tot, amb aquest panorama, gràcies a l'estirada de l'activitat turística i a l'encara elevada demanda interior —tant de residents com de turistes—, la xifra d'exportacions és elevada.

A Espanya, les exportacions es comporten més bé. Continuen creixent i registren un nou rècord (290.089 milions d'euros), encara que sense ser alienes a la situació internacional, el seu creixement és el més moderat des del 2010, amb només un 1 %.

Per partides, com és habitual a les Balears, les primeres i més importants no es corresponen a productes produïts a les illes, sinó

4. La informació estadística que s'analitza procedeix del CSC-Agència Tributària corresponent a la classificació «Origen/destino - Fiscal». És a dir, es té en compte la classificació relativa a la duana des d'on es realitza l'operació (aquest és el criteri utilitzat pel Departament de Duanes del Ministeri d'Economia), i, si aquesta es desconeix, s'utilitza la classificació «fiscal», que utilitza el codi de domicili fiscal de l'empresa per classificar l'operació.

A més, les estadístiques utilitzades per al 2019 no són definitives. És a dir, hi poden haver canvis en un futur. La qualificació definitiva és fins al desembre de 2018. Per tant, les conclusions d'aquest capítol exigeixen certa prudència per part del lector.

importats prèviament. Són les anomenades «partides distorsionadores». Aquestes partides alteren el resultat productiu perquè no es produeixen a la comunitat, sinó que s'importen en la seva major part per després ser exportades.

En aquest sentit, les exportacions més importants les continuen copant partides distorsionadores com els plàstics (ampolles d'aigua, lleixiu i detergents, principalment), els combustibles, els productes químics orgànics (gas natural i uns altres) i les peces per reparar aeronaus i vaixells.

El 2019, aquestes partides, que sumen 1.122,1 milions d'euros, representen el 63 % de les exportacions totals. Els motius que, majoritàriament, expliquen aquesta xifra són l'elevat flux de turistes arribats per via aèria i marítima i el continu moviment per carretera relacionat amb el proveïment de carburant dels vehicles, tant dels mateixos residents com dels turistes (lloguer de cotxes, taxis, transport públic o transport col·lectiu privat). No obstant això, durant l'any es nota aquest refredament i les exportacions distorsionadores disminueixen un 13,2 %.

Concretament, les exportacions de plàstics (de les quals un 90 % corresponen a ampolles d'aigua, lleixiu, detergent...) continuen destacant pels seus desorbitats valors i pesos per a una economia insular com la nostra. Si bé és cert que el 2019 no s'aconsegueix la xifra rècord de 2018 (533,5 milions), aquesta és molt alta (530,7 milions). De fet, la més alta entre la resta de partides productives exportadores. I, com l'any 2018, el motiu d'aconseguir aquest import continua sent una

incògnita. Malgrat tot, la resposta més probable és que es tracti d'una empresa que produeixi fora i tengui el seu domicili fiscal a les illes, per aquest motiu el seu còmput s'assigna a les Balears.

Al llarg de l'any també continuen sent normals les vendes de combustibles, que, englobades en les partides de combustibles minerals i d'avituallaments a tercers (sobretot a través de les aeronaus i embarcacions), assoleixen els 383,7 milions d'euros. Es converteixen en la segona partida distorsionadora més exportada, encara que sense aconseguir el dinamisme de l'any anterior, ja que es redueixen en un 25,9 %. L'embranchida del transport aeri i marítim tira d'aquesta partida, aprofitant una desescalada en els preus.

També hi ha una quantitat important d'exportacions de productes químics orgànics com l'età, el metà, el propà i el gas natural, essencials des del punt de vista industrial i comercial. El 2019 es venen a l'exterior 116,5 milions d'euros. Encara que l'ebullició econòmica de les illes demanda d'aquests productes químics per satisfer la demanda, no arriba als nivells de 2018 i es redueixen un 23,3 %.

I, finalment, hi ha les peces que s'utilitzen en les reparacions d'aeronaus, vaixells i les seves parts i que compten com a exportacions. En total, el 2019 s'aconsegueixen 91,1 milions d'euros, una xifra molt similar a la d'altres anys. És més, aquesta partida augmenta un discret 1,1 % respecte a l'any anterior.

Per diferència, aquest terç restant d'exportacions, anomenat «exportacions pro-

ductives», suma 667,7 milions d'euros, 30,8 milions més que el 2018. Són bones notícies per a la consolidació de les principals partides exportades. Les partides que més contribueixen a aconseguir-ho són, principalment: vehicles automòbils, calçat, reactors nuclears i calderes i artefactes mecànics, material elèctric, olis per a higiene i cosmètica, fruites i sabons.

En primer lloc, continuen destacant les exportacions de vehicles automòbils. Són els cotxes de lloguer que surten de l'illa en acabar la temporada. No obstant això, cada vegada hi ha més dubtes que es tracti d'una partida productiva, tant pel seu import aconseguït com per la definició de partida productiva. Es mantenen en primera posició amb 192,6 milions d'euros i tot just varien respecte a l'any anterior. França (116 milions) compra més de la meitat d'aquests cotxes.

El calçat, un producte consolidat en les exportacions de les Balears, encapçala el rànquing i se situa en segona posició. Afrontant les interferències del mercat europeu, es redueixen per segon any consecutiu. Exporta 83,3 milions d'euros, un 4,1 % menys que el 2018. Es tracta d'un producte d'alt valor afegit, amb un preu mitjà per quilo exportat de 65 euros, dels més alts entre les partides analitzades. Els nostres veïns europeus, fidels al calçat balear, continuen sent els principals compradors: Itàlia (11 milions) i França (9 milions).

Segueixen les exportacions de calderes, màquines i aparells metàl·lics, amb una quantitat de 46,8 milions d'euros: 7,2 milions més que el 2018 (39,6 milions). Per països, les vendes es concentren en

aquells de l'Amèrica central rellevants per a les empreses turístiques de les Balears, com la República Dominicana (10 milions), Mèxic (8 milions) i Jamaica (6 milions).

Crida l'atenció el bon comportament de les exportacions d'aparells i material elèctric, que continuen escalant llocs fins a la quarta posició. Es venen a altres països 45,4 milions d'euros, la qual cosa suposa un augment del 60 % respecte a l'any anterior. Igual que les calderes, gairebé la meitat de les vendes es concentren a l'Amèrica central, concretament a la República Dominicana (11 milions) i a Mèxic (10 milions), i una partida a Alemanya (9 milions).

En cinquè lloc se situen les vendes d'olis per a higiene i cosmètica, un producte que té un segment d'alt valor afegit que es consolida any rere any. S'exporten 40,4 milions d'euros. Després de diversos anys creixent a bon ritme, el 2019 no és una excepció i creix un 11,9%. Aquesta partida, al costat de la de calçat, també destaca per l'elevat preu mitjà per quilo exportat: es venen a 62 euros el quilo exportat. Els Països Baixos (7 milions) i Hong Kong (6 milions) lideren les compres d'aquesta partida.

Entre les partides més venudes, hi apareixen les fruites, concretament al sisè lloc. S'exporten 29,5 milions, enfront dels 21,9 milions del 2018. Això suposa un increment del 34,1 % i, alhora, un èxit per a les empreses de les Balears. El 85 % de les fruites les compren empreses franceses (25 milions).

I, finalment, i gairebé en la mateixa posició que les fruites, se situen les exportacions

de sabons i altres productes de neteja, amb tres anys consecutius de creixement (aquest darrer de l'11,8%). Consoliden la seva expansió fins a aconseguir els 29,3 milions d'euros. Països europeus com França (13 milions) i Alemanya (10 milions) continuen assumint la major part d'aquestes vendes.

A més distància, i ordenats de major a menor valor, li segueixen els mobles (24,2 milions), les gomes i resines (23,7 milions) i altres productes químics diversos (13 milions).

Resumint, les exportacions d'aquests deu productes, que representen el 79% del total exportat, es consoliden en el mercat exterior, bàsicament europeu. En total, doncs, sumen 528,6 milions d'euros, una quantitat elevada i superior a la del 2018 (500 milions).

Per països, Europa és el mercat natural dels productes de les Balears. La majoria de les exportacions (incloent-hi les partides distorsionadores) es continuen destinant a Europa: França (277 milions), Alemanya (252 milions), els Països Baixos (245 milions), Itàlia (163 milions), Bèlgica (79 milions), el Regne Unit (67 milions) i Portugal (66 milions).

1.3.3. IMPORTACIONS

Gràcies a l'embranchada en la demanda de béns de consum per part de residents i de turistes, les importacions es moderen fins a aconseguir els 1.515,6 milions, per sota del nivell del 2018 (1.795,3 milions). En observar les xifres de fa deu anys, la

importació mitjana en el darrer període de crisi se situava en els 1.500 milions —en contraposició dels 2.200 milions d'euros del període de bonança econòmica comprès entre el 2004 i el 2007—. Les dades de 2019 així ho reflecteixen. Es frena el dinamisme d'anys anteriors i s'encamina cap a un nou cicle més moderat. En aquest darrer any, les importacions es redueixen un 15,6% respecte al 2018.

Com s'ha explicat en les exportacions, el 2019 hi ha partides que alteren el total, com són els combustibles, que s'analitzen en la partida de combustibles minerals (179,8 milions d'euros) i en la de productes químics orgànics en forma d'hidrocarburs (177,8 milions); les parts d'aeronaus i vaixells (320,7 milions), i els plàstics (100,8 milions). Aquestes partides, incloent-hi les no classificades, sumen 785,2 milions d'euros, una quantitat elevada, encara que no tant com per arribar a la de 2018 (1.007,5 milions), que va ser de rècord. De fet, aquesta reducció es quantifica en un 22,1% menys que l'any anterior.

Per diferència, les importacions productives de 2019 tampoc aconseguen els nivells del 2018, que també van ser de rècord. S'assoleixen els 730,4 milions d'euros —pels 787,8 milions de 2018—, la qual cosa suposa un descens del 7,3%. Entre les partides productives, continuen destacant les compres de calderes i aparells metàl·lics, joguines i articles d'esport, aliments carnis, roba, calçat i mobles.

Un any més, les importacions de reactors, calderes i màquines i aparells mecànics —amb 92,8 milions d'euros—continuen liderant el rànquing. No obstant això, aquesta

partida ha patit canvis, perquè, després de tres anys seguits creixent, registra un gran descens del 44,1% i aconsegueix una quantitat similar a la del 2016. S'inclouen, d'una banda, les importacions de reactors, turboreactors, turbopropulsors i altres turbines de gas i, de l'altra, aparells d'aire condicionat, congeladors, campanes i bombes d'aire, entre d'altres. Per països, i en general, s'importen productes d'Alemanya (28 milions d'euros), Itàlia (14 milions) i la Xina (10 milions).

En segon lloc se situen les importacions de joguines i altres articles per a l'esport o esbarjo, amb un valor de 53,7 milions d'euros. L'austera demanda interna afecta aquesta partida, que disminueix un 10,1% respecte al 2018. D'Alemanya (29 milions d'euros) i d'Eslovènia (18 milions) es compren la majoria de les joguines i altres articles per a l'esport i l'esbarjo.

Les importacions de carn milloren una posició i se situen en tercer lloc, amb 43,4 milions. El bon comportament de la demanda interior genera una elevada importació d'aliments, amb la qual cosa es registra un increment del 25,1% respecte al 2018. Per països, la majoria de les compres procedeixen d'Alemanya (33 milions d'euros).

Les importacions de vehicles automòbils, que el 2019 baixen fins al quart lloc, havien escalat posicions a la darrera dècada: si l'any 2008 se situaven en el vintè lloc, el 2019 s'han col·locat en el quart. S'han importat vehicles per valor de 41,6 milions d'euros, la qual cosa representa una disminució del 26,5% respecte al 2018. De França (19 milions), Alemanya (12 milions)

i Itàlia (5 milions) s'importen el 86% de les compres.

En cinquè lloc hi ha el calçat, que guanya un lloc respecte al 2018: es passa de 31,5 milions el 2018 a 34,8 milions el 2019. Aquesta partida augmenta un 10,4% respecte a l'any anterior. De Bèlgica, se n'ha comprat per 10 milions d'euros, i d'Itàlia i Portugal, per 7 milions de cadascun.

En sisè lloc se situen les importacions de peces i complements de punt, una partida que inclou des de vestits i altres peces fins a roba blanca i de parament per als allotjaments turístics i els uniformes de treball. El 2019 es compren peces de punt per valor de 32,6 milions d'euros, la qual cosa suposa un 1,2% més que el 2018. Per països, cal destacar que d'Itàlia s'importen 9 milions d'euros; de Bèlgica, 6 milions, i dels Països Baixos, 3 milions.

Les importacions de mobles es mantenen en setena posició, amb un valor de 32,1 milions d'euros. Augmenta un 15,0% respecte al 2018. Les compres d'Itàlia (9 milions) i d'Alemanya (amb 6 milions) són les més importants.

Li segueixen, a més distància, les màquines i el material elèctric (30,1 milions); la roba i complements de vestir, excepte els de punt (28,9 milions), i els peixos (28,8 milions).

Les importacions d'aquests primers deu productes han cobert el 57,3% del valor total de les importacions, sense tenir en compte les partides distorsionadores. En total, s'han assolit 418,8 milions d'euros, 64,3 milions menys que el 2018.

1.3.4. SALDO COMERCIAL

Per tercer any consecutiu es tanca amb superàvit comercial. La bonança econòmica de la nostra comunitat, unida a la dels nostres principals clients europeus, ha fet liquidar l'any amb un saldo comercial positiu de 274,1 milions d'euros. Aquest comportament suposa una *rara avis* en el nostre comerç exterior, que sol registrar dèficits comercials a conseqüència de la insularitat —la població majoritàriament es proveeix de productes de fora— i de l'escassa producció industrial. Aquestes circumstàncies limiten el volum de les nostres exportacions, encara que en aquests darrers anys s'ha vist ajudada a pujar per les vendes combustibles, plàstics i peces d'aeronaus i vaixells.

El saldo comercial millora un 43,5 % respecte al 2018 i s'assoleixen els 191 milions d'euros, encara que els motius són diferents. Si el 2018 va ser un any de rècords, tant en importacions com en exportacions; el 2019 es frena el dinamisme de l'activitat i s'aconsegueix un superàvit

comercial perquè retrocedeixen més les importacions que les exportacions.

La lectura de les conclusions és diferent si s'exclouen les partides distorsionadores. En aquest cas, el saldo comercial del 2019 és deficitari, encara que millora respecte al 2018. Si el 2018 el dèficit va ser de 83,4 milions, el 2019 millora fins arribar a un dèficit de 62,7 milions.

1.4.

LA INVERSIÓ ESTRANGERA

Les dades del Registre d'inversions exteriors del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme permeten afirmar que la inversió bruta estrangera sense entitats de tinença de valors estrangers (ETVE) per comunitats autònomes ha estat l'any 2019 a les Illes Balears de 271,6 milions d'euros, amb un increment del 99,5 %. (Vegeu el quadre I-1.14.)

QUADRE I-1.14. INVERSIÓ BRUTA ESTRANGERA EN MILIONS D'EUROS A LES ILLES BALEARS I ESPANYA (SENSE ETVE) (2010-2019)

	Illes Balears		Espanya		% IB / Espanya
	Total	% Variació	Total	% Variació	
Total	3.666,59	-	245.212,79	-	1,50 %
2010	179,58	-	12.614,42	-	1,42 %
2011	439,69	144,84 %	28.804,31	128,34 %	1,53 %
2012	305,42	-30,54 %	14.903,49	-48,26 %	2,05 %
2013	790,35	158,77 %	17.268,62	15,87 %	4,58 %
2014	291,95	-63,06 %	20.650,51	19,58 %	1,41 %
2015	341,06	16,82 %	25.153,33	21,80 %	1,36 %

continua

	Illes Balears		Espanya		% IB / Espanya
	Total	% Variació	Total	% Variació	
2016	587,63	72,29 %	27.049,72	7,54 %	2,17 %
2017	323,20	-45,00 %	26.842,34	-0,77 %	1,20 %
2018	136,13	-57,88 %	49.549,41	84,59 %	0,27 %
2019	271,56	99,48 %	22.376,64	-54,84 %	1,21 %

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme, Secretaria d'Estat de Comerç

En canvi, en el conjunt de comunitats autònomes té lloc un decreixement del -54,8%; s'arriba a 22.376,6 milions d'euros, amb una caiguda de 27.172,8 milions d'euros, per la qual cosa les Balears guanyen 1 punt en la seva participació, que l'any 2019 és de l'1,21 %.

Les principals comunitats autònomes són Madrid (13.702,9 milions d'euros, amb el 61,2 % del total, dades que en part s'expliquen per l'efecte de centralitzar bona part de les seues socials de les grans empreses transnacionals i de les que estan subjectes a grans operacions d'adquisició o de presa de control) i Catalunya (3.221,5 milions d'euros, que en conjunt rep el 14,4 % de la inversió bruta estrangera assignada). (Vegeu el quadre I-1.15.)

1.5.

ELS PREUS

L'any 2019 la inflació interanual ha estat d'un 0,50 % a les Balears, 0,2 punts per sota de l'espanyola. Per comunitats autònomes, les Balears són en la catorzena posició. Per sota només hi ha Astúries, Múrcia i les Canàries, amb unes inflacions del 0,49 %, 0,42 % i del 0,34 % respectivament. (Vegeu el gràfic I-1.7.)

Per rúbriques, l'any 2019 els creixements positius d'inflació a les Balears s'han produït amb més intensitat en restaurants i hotels (2,8 %), ensenyament (1,2 %) i comunicacions i aliments (1,1 %). (Vegeu el quadre I-1.16.)

QUADRE I-1.15. INVERSIÓ BRUTA ESTRANGERA EN MILIONS D'EUROS PER COMUNITATS AUTÒNOMES (SENSE ETVE) (2018-2019)

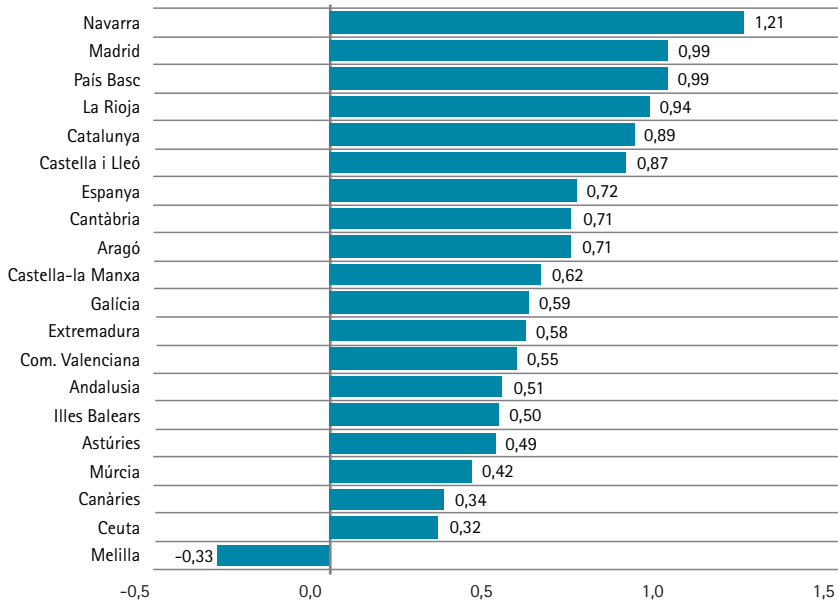
	2018	% sobre total	2019	% sobre total	% de var. 19-18
Espanya	49.549.414,20	100,00 %	22.376.636,41	100,00 %	-54,84 %
Andalusia	459.664,64	0,93 %	836.465,99	3,74 %	81,97 %
Aragó	335.268,11	0,68 %	102.779,14	0,46 %	-69,34 %
Cantàbria	185.789,99	0,37 %	5.881,77	0,03 %	-96,83 %
Castella i Lleó	47.594,45	0,10 %	1.839.721,10	8,22 %	3765,41 %

continua

	2018	% sobre total	2019	% sobre total	% de var. 19-18
Castella-la Manxa	289.649,46	0,58 %	96.626,14	0,43 %	-66,64 %
Catalunya	3.233.196,79	6,53 %	3.221.536,55	14,40 %	-0,36 %
Ceuta i Melilla	65,08	0,00 %	2.565,03	0,01 %	3841,35 %
Madrid	42.118.065,63	85,00 %	13.702.862,13	61,24 %	-67,47 %
Com. Valenciana	972.631,96	1,96 %	753.417,18	3,37 %	-22,54 %
Extremadura	11.848,65	0,02 %	22.967,47	0,10 %	93,84 %
Galícia	65.452,59	0,13 %	717.690,53	3,21 %	996,50 %
Illes Balears	136.134,54	0,27 %	271.556,55	1,21 %	99,48 %
Illes Canàries	233.991,02	0,47 %	184.006,91	0,82 %	-21,36 %
La Rioja	188.131,05	0,38 %	26.813,13	0,12 %	-85,75 %
Navarra	197.330,27	0,40 %	125.123,80	0,56 %	-36,59 %
País Basc	916.754,78	1,85 %	227.764,08	1,02 %	-75,16 %
Astúries	11.889,41	0,02 %	117.268,98	0,52 %	886,33 %
Múrcia	22.071,80	0,04 %	47.510,40	0,21 %	115,25 %
Sense assignar	123.883,98	0,25 %	74.079,53	0,33 %	-40,20 %

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme, Secretaria d'Estat de Comerç

Gràfic I-1.7.
Taxa de creixement 2019-2018 de l'IPC per comunitats autònomes

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

QUADRE I-1.16. ÍNDEX DE PREUS DE CONSUM (IPC) D'ESPANYA I LES BALEARS PER GRUPS (2019) (BASE 2016)

	Espanya			Illes Balears			Diferència 2019 (Balears - Espanya)
	2018	2019	Taxa de creixement anual	2018	2019	Taxa de creixement anual	
Índex general	103,7	104,4	0,7	103,6	104,1	0,5	-0,2
Aliments i begudes no alcohòliques	102,9	104,0	1,1	102,5	103,6	1,1	-0,4
Begudes alcohòliques i tabac	103,6	104,3	0,7	103,3	102,9	-0,4	-1,4
Vestit i calçat	101,3	102,3	0,9	101,2	102,2	0,9	-0,1
Habitatge, aigua, electricitat, gas i altres combustibles	106,4	104,8	-1,6	106,8	105,4	-1,5	0,5
Mobles, articles de la llar i articles per al manteniment corrent de la llar	99,7	100,3	0,7	99,7	99,8	0,1	-0,5
Sanitat	101,0	101,9	0,8	101,4	101,6	0,2	-0,3
Transport	107,9	109,1	1,2	106,2	106,2	-0,1	-2,9
Comunicacions	103,6	104,4	0,8	104,2	105,3	1,1	0,9
Oci i cultura	100,9	100,4	-0,5	99,9	99,6	-0,3	-0,8
Ensenyament	101,7	102,7	1,0	102,4	103,6	1,2	0,9
Restaurants i hotels	103,8	105,9	2,1	105,1	107,9	2,8	2,0
Altres béns i serveis	101,8	103,2	1,4	103,1	103,9	0,8	0,6

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE.

Pel que fa a les taxes de creixement diferencial per rúbriques de l'IPC de les Balears respecte a l'IPC d'Espanya, destaquen els creixements més elevats a les Balears en restaurants i hotels (2 punts); comunicacions i ensenyament (0,9 punts); altres béns i serveis (0,6 punts), i en habitatge, aigua i electricitat (0,5 punts). (Vegeu el gràfic I-1.8.)

1.6.

L'EVOLUCIÓ DE LA RENDA 'PER CAPITA' I LA RENDA BRUTA DISPONIBLE DE LES LLARS

La RE-2019 de l'INE, la qual ja s'ha comentat a l'apartat 1.2.2, també ha modificat les valoracions de la renda *per capita* i de

la renda bruta disponible de les llars de les Illes Balears.

1.6.1. LA POSICIÓ RELATIVA DE LES BALEARS EN TEMES DE RENDA 'PER CAPITA' PER COMUNITATS AUTÒNOMES

Segons la RE-2019, la renda *per capita* de les Illes Balears l'any 2018 es va situar en els 27.682 euros *per capita*, la qual cosa representa una millora respecte a l'anterior estimació de l'any 2018 (base 2010), d'un 3,4 %, mentre que la nova estimació de la renda *per capita* de l'Estat se situa en 25.727 euros *per capita* i empitjora la seva estimació anterior en un 0,5 %. Les Balears són la comunitat autònoma que més millora la seva estimació i això li permet passar de la setena posició a la sisena en

el rànquing per comunitats autònomes. (Vegeu el gràfic I.1.9.)

De fet, les noves estimacions de l'INE per a l'any 2018 donen a les Balears un nivell del 7,6%, superior a la renda *per capita* espanyola, millorant l'estimació anterior en uns 4,1 punts.

1.6.2. LA POSICIÓ RELATIVA DE LES BALEARS EN TERMES DE LA RENDA BRUTA DISPONIBLE DE LES LLARS PER COMUNITATS AUTÒNOMES

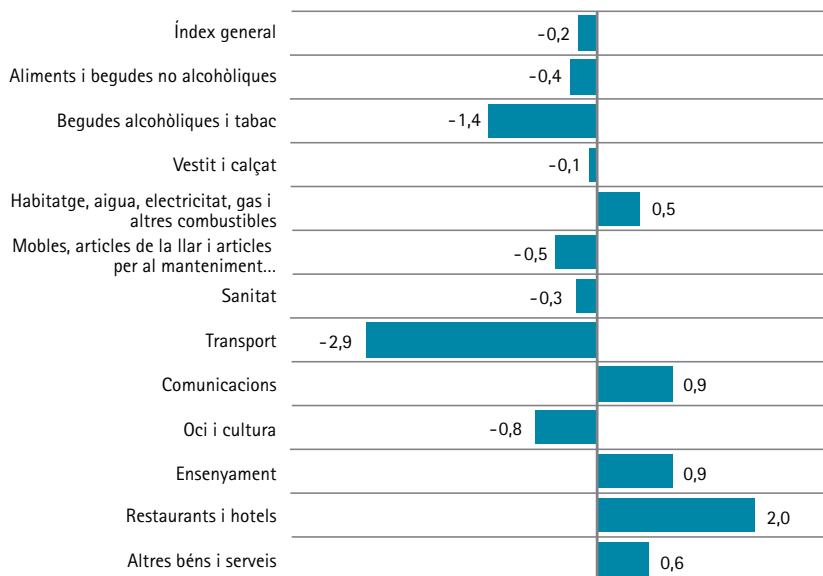
La RE-2019 de l'INE també ha permès millorar l'estimació de la renda bruta dispo-

nible (RBD) de les llars a les Illes Balears, tal com mostra el quadre I-1.17.

Tal com s'hi observa, la millora és només d'uns 122,5 milions d'euros i permet passar d'una estimació de 17.555,7 milions d'euros en la base 2010 a una nova estimació per la RE-2019 d'uns 17.678,3 milions d'euros; és a dir, una millora del 0,7%, mentre en el cas de l'Estat la millora és d'un 0,1%.

A la memòria del CES de l'any passat es pot consultar el requadre de «La renda municipal disponible de les llars» per a tots els municipis de les Illes Balears, elaborat per Francisco Javier Franconetti (pàg. 71-83).

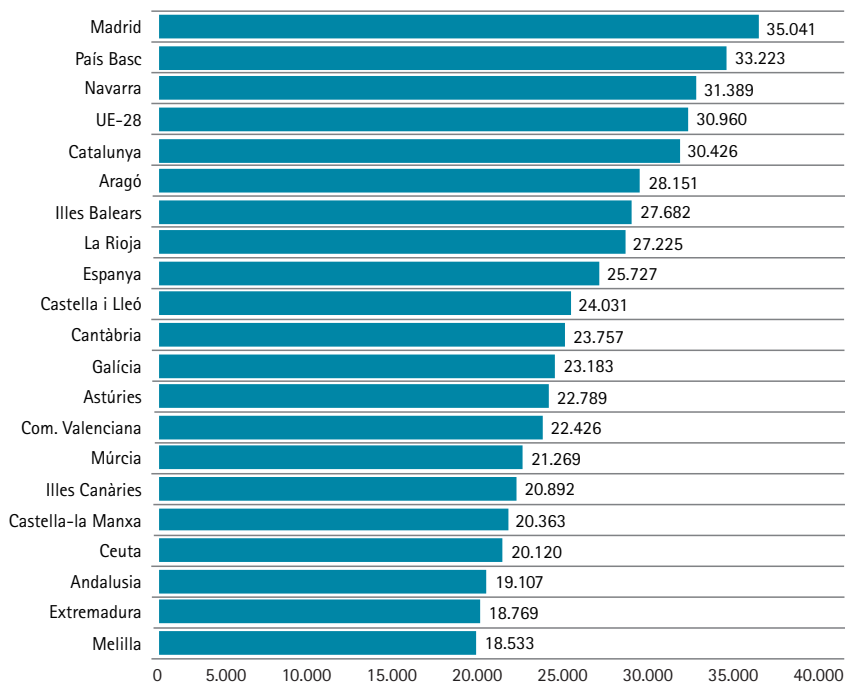
Gràfic I-1.8.
Diferència de la taxa de creixement de l'IPC d'Espanya i les Balears per grups (2019) (base 2016)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-1.9.

PIB per capita en euros per comunitats autònomes (euros) (2018)

Font: INE

QUADRE I-1.17. RENDA DISPONIBLE BRUTA DE LES LLARS PER COMUNITATS AUTÒNOMES (MILERS D'EUROS) (2016)

	RE-2019	Base 2010
Andalusia	97.403.659	97.394.417
Aragó	20.728.731	20.911.708
Astúries	15.494.022	15.454.252
Illes Balears	17.678.260	17.555.734
Illes Canàries	26.525.992	26.885.429
Cantàbria	8.554.626	8.479.209
Castella i Lleó	35.672.765	35.775.475
Castella-la Manxa	25.240.377	25.338.913
Catalunya	126.913.853	126.837.019
Com. Valenciana	65.073.761	64.790.487
Extremadura	12.409.972	12.227.154

continua

	RE-2019	Base 2010
Galícia	37.361.720	36.953.180
Madrid	121.287.577	120.573.564
Múrcia	17.668.099	17.356.887
Navarra	11.334.868	11.454.709
País Basc	41.014.281	41.559.052
La Rioja	4.779.853	4.768.046
Ceuta	1.079.881	1.073.276
Melilla	969.628	959.418
Espanya	687.463.000	686.581.000

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

1.6.3. LA RENDA 'PER CAPITA' I LA RENDA BRUTA DISPONIBLE DE LES LLARS 'PER CAPITA' PER COMUNITATS AUTÒNOMES

El gràfic I. 1.10. mostra les diferències entre el PIB *per capita* i la RBD de les llars *per capita* per comunitat autònoma per a l'any 2017 prenent Espanya com a índex 100.

Les comunitats autònomes que presenten un índex de la renda bruta disponible *per capita* superior al del seu PIB *per capita* demostren que les seves llars reben unes transferències netes per part de l'Estat en termes de polítiques de benestar social, per la qual cosa la seva RBD *per capita* és superior a la del seu PIB *per capita*. En aquest cas es troben el País Basc, Castella i Lleó, Cantàbria, Galícia, Astúries, la Comunitat Valenciana, les Canàries, Castella-la Manxa, Andalusia i Extremadura. Cal recordar que el País Basc és la segona comunitat autònoma amb un PIB *per capita* més elevat.

En el cas contrari hi ha les comunitats autònomes que són aportadores netes a l'Es-

tat del benestar regional i, per tant, presenten un PIB *per capita* superior a la RBD *per capita* de les seves llars. En aquest cas es troben Madrid, amb una aportació de 10,6 punts; Navarra, amb 2,7 punts; Catalunya, amb 4,6 punts; les Balears, amb 5,6 punts; Aragó, amb 1,6 punts; la Rioja, amb 2,7 punts, i Múrcia, amb 1,9 punts.

1.7.

LA DISTRIBUCIÓ FUNCIONAL DE LA RENDA

La distribució funcional de la renda a cost dels factors (treball i capital) mesura la part de la renda que s'assigna als salaris, com a contrapartida a la retribució del factor treball, i els excedents bruts d'explotació, com a contrapartida a la retribució del factor capital.

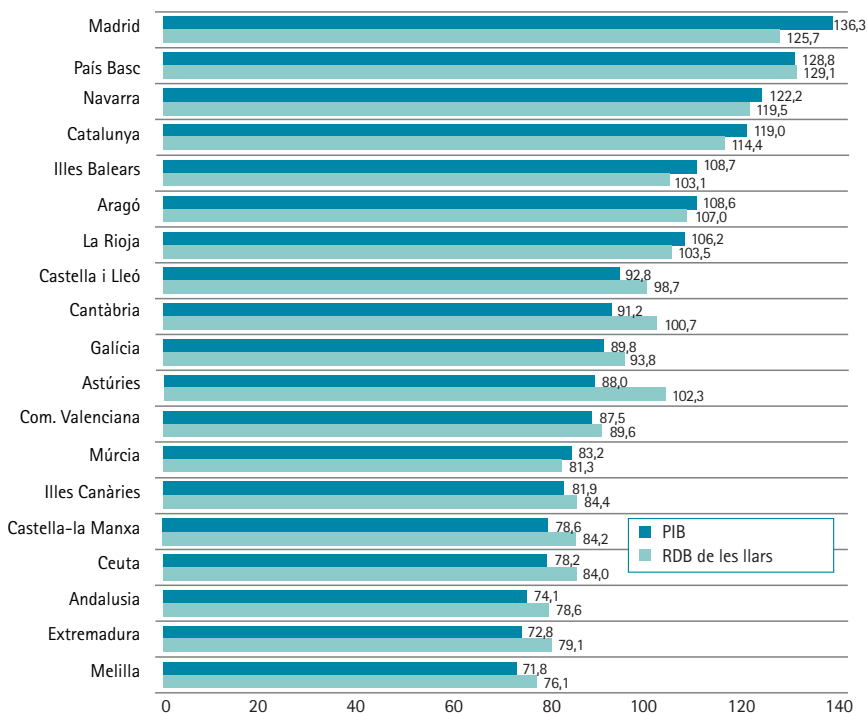
A partir de les darreres dades de la comptabilitat regional de l'INE en el període 2008-2018, a les Balears la remuneració dels sala-

ris era un 47 % de la renda regional el 2008 i el 2018 va representar un 42 %, amb una pèrdua de 5 punts en la seva representació a la renda regional, i en contrapartida els excedents bruts d'explotació han passat de representar un 53 % el 2008 a ser el 2018 del 58 %. Per al conjunt de l'Estat la participació dels salaris en la renda nacional se situen en el 49 % el 2008 i en el 45,3 % el 2018, amb una pèrdua de 3,7 punts. (Vegeu el quadre AI-1.5.)

Aquest fenomen de pèrdua de participació dels salaris en la renda regional és comú a totes les comunitats autònomes al llarg del període analitzat, en què les Illes Balears experimenten una pèrdua superior a la mitjana regional, i en el conjunt de comunitats autònomes ocupen la quinzena posició, per pèrdua relativa dels salaris en la renda regional, només superada per Extremadura i Castella-la Manxa. (Vegeu el quadre I-1.18.)

Gràfic I-1.10.

Comparació PIB i renda disponible bruta de les llars 'per capita' per comunitats autònomes (índex Espanya=100) (2017)

QUADRE I-1.18. FACTOR DE CREIXEMENT DE LA PARTICIPACIÓ DELS SALARIS EN LA RENDA REGIONAL PER CA (2008-2018)

	2008-2018	Variable explicativa (*)
Castella i Lleó	0,954	-0,05
La Rioja	0,937	-0,07
Madrid	0,935	-0,08
Canàries	0,932	-0,08
Múrcia	0,930	-0,08
Com. Valenciana	0,928	-0,08
País Basc	0,926	-0,08
Astúries	0,924	-0,09
Espanya	0,924	-0,09
Navarra	0,923	-0,09
Galícia	0,921	-0,10
Andalusia	0,915	-0,10
Catalunya	0,914	-0,10
Aragó	0,913	-0,10
Cantàbria	0,900	-0,12
Illes Balears	0,898	-0,13
Extremadura	0,894	-0,13
Castella-la Manxa	0,894	-0,13

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

(*) Diferència de creixement entre els salaris, els horaris i la productivitat.

D'acord amb la metodologia d'anàlisi de Navinés i Franconetti (2015)⁵, aquestes variacions de la participació dels salaris en la renda regional al llarg d'aquests anys es poden explicar per les diferències de creixement en les variables que determinen els costos laborals unitaris (CLU); és a dir, entre el valor dels salaris horaris i la productivitat horària. Aquesta diferència en termes dels factors de creixement per a

aquestes variables situen les Balears en un valor de -0,13, mentre que el conjunt de comunitats autònomes estan en un valor de -0,09 punts.

Val a dir que tant pel creixement de la productivitat horària com pel creixement del salari per hora treballada, en el període 2008-2018 les Illes Balears ocupen la primera posició en el rang de les 17 comunitats autònomes, amb uns creixements dels 25,8 % i 12,9 % respectivament, mentre que per al conjunt de l'Estat aquests creixements només són del 16,9 % i del 8 %.

5. Vegeu: NAVINÉS, F.; PUIGGROS, A.; RIBAS M. del M.; FRANCONETTI, J. «Crisi econòmica, mercat de treball i benestar social: el cas de les Illes Balears.» *Revista Econòmica de Catalunya*, núm. 71, maig de 2015, pàg. 29-43.

REQUADRE I-1.

ANÀLISI DE RESULTATS DEL MARC INPUT-OUTPUT DE LES ILLES BALEARS 2014

PATRICIA TOUS PRIETO

Cap de Secció de l'IBESTAT
(Institut d'Estadística de les Illes Balears).

pals: taula d'origen, taules de destí i taules simètriques. Totes proporcionen la informació desgranada en 70 productes i 66 branques d'activitat econòmica. Tot i això, a aquest article només es descriuen els principals resultats agrupant les 66 branques en sis sectors.

1.

INTRODUCCIÓ

El marc Input-Output de les Illes Balears de 2014 (d'ara endavant, MIOIB-2014) és publicat per l'Ibestat¹ i l'AETIB² el desembre de 2019. El MIOIB-2014 és una eina fonamental d'anàlisi econòmica, tot i així, és desconegut per a molts. El seu objecte és estimar l'estructura econòmica d'un territori, així com determinar les interrelacions de tots els agents i entre totes les branques d'activitat de l'economia que s'analitza. En conseqüència, esdevé una peça clau del sistema de comptes econòmics de les Balears.

Donada l'envergadura de la feina que requereix, un marc Input-Output és una operació que se sol fer aproximadament cada cinc anys. A les Illes Balears només se n'han publicat tres: el primer fou el 1983; quasi dues dècades després es publicà el següent, que va ser el MIOIB-2004, i, finalment, el MIOIB-2014.

La informació es presenta de forma matricial en tres conjunts de taules princi-

2.

CONTRAST DEL MIOIB-2014 AMB EL MIOIB-2004

El primer indicador que cal comentar és el producte interior brut a preus de mercat (PIB a p. m.) de les Illes Balears, que és de 27.236 milions d'euros el 2014, pels 20.851 de 2004, la qual cosa suposa un creixement del 30,6%. Malgrat això, per poder comparar correctament ambdós valors, es requereix tractar-los prèviament per adaptar-los als canvis de criteris metodològics i als canvis de classificacions aplicats entre ambdós períodes.

Així com el MIOIB-2014 s'ha fet aplicant els criteris metodològics del SEC-2010³, el MIOIB-2004 es va realitzar segons la metodologia vigent, que era el SEC-1995⁴. Les principals diferències entre ambdues normatives es recullen al mateix SEC-2010, entre les quals destaca el tractament de la despesa en recerca i desenvolupament, que al SEC-1995 figurava com a consum intermedi i al

1. Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat).

2. Agència d'Estratègia Turística de les Illes Balears (AETIB).

3. Sistema Europeu de Comptes Nacional i Regional de la Unió Europea, 2010 (SEC-2010)

4. Sistema Europeu de Comptes Nacional i Regional de la Unió Europea, 1995 (SEC-1995)

SEC-2010 com a formació de capital intel·lectual, un canvi que provoca un efecte positiu sobre el valor afegit brut (VAB) i, consegüentment, sobre el PIB.

Una altra diferència que s'ha de tenir present és que el MIOIB-2014 i el MIOIB-2004 no fan servir la mateixa classificació d'activitats econòmiques i de productes, consegüència de les actualitzacions de la classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE 2009) i de la classificació de productes per activitats (CPA 2008), i les corresponents adaptacions que feren totes les estadístiques econòmiques des de 2009.

Una vegada realitzats els ajustaments necessaris per comparar els resultats d'ambdós marcs i deflactant els resultats per posar el MIOIB-2014 a preus de 2004, s'obté que la variació del PIB deflactat de 2014 respecte del 2004 seria aproximadament del 10,5 %.

Un altre aspecte interessant és valorar els canvis a l'estructura per sectors que hi ha entre ambdós anys de referència, i per fer això el que s'ha mirat és la distribució del VAB a preus bàsics, que es mostra a la taula 1. En aquests anys de diferència, l'agricultura ha perdut pes, igual que ha passat a l'economia nacional i a altres comunitats autònomes. Per contra, la indústria ha guanyat més d'un punt percentual i ha arribat el 2014 al 7,6 % del VAB a p. b. La construcció és un dels sectors que ha minvat el seu pes en aquests deu anys de diferència, del 10,5 % de 2004 ha baixat al 7,0 % el 2014, la qual cosa es justifica perquè és un dels àmbits on va tenir més incidència la recessió econòmica iniciada el 2008 i que al 2014 encara no s'havia recuperat del tot. El sector de serveis és el que més pes guanya, arribant al 85 % del VAB a p. b. de 2014.

QUADRE IR-1.1. DISTRIBUCIÓ DEL VAB A P. B. PER SECTORS ECONÒMICS. ANYS 2004 I 2014

	MIOIB-04	MIOIB-14
Branques d'activitat	Pes (%)	Pes (%)
Agricultura	1,8%	0,5%
Indústria	6,4%	7,6%
Construcció	10,5%	6,9%
Serveis	81,4%	85,0%
Comerç, hostaleria i transport	37,5%	34,8%
Informació, comunicació, immobiliàries i serveis a empreses	25,7%	29,8%
Resta de serveis	18,2%	20,3%
VAB a p. b.	100,0%	100,0%

Font: MIOIB-2014

3.

ELS DIFERENTS ENFOCAMENTS DEL PIB

Un marc *input-output* proporciona resultats del PIB segons tres enfocaments diferents: el d'oferta, el de demanda i, finalment, el de rendes.

Pel costat de l'oferta, el PIB a preus de mercat inclou el VAB a p. b. obtingut com la diferència entre la producció i els consums intermedis, que suma 24.380 milions d'euros, i els impostos nets de

subvencions sobre els productes, que arriben a 2.856 milions d'euros, el 10,5 % del PIB a p. b.

A la distribució del VAB a p. b. per sectors, el que té un major pes en l'economia balear és el de serveis, amb un 85 %, fet que suposa 20.719 milions d'euros. A la indústria li correspon un pes del 7,6 % del VAB a p. b., amb 1.850 milions d'euros. La construcció registra un 6,9 % de pes i 1.696 milions; finalment, l'agricultura té un pes d'un 0,5 % i 116 milions d'euros.

QUADRE IR-1.2. COMPONENTS DE L'OFERTA

	Milions d'€	% del PIB
PIB a p. m.	27.236	100,0 %
Producció a preus bàsics	44.301	
Consums intermedis a preus d'adquisició	-19.921	
VAB preus bàsics	24.380	89,5 %
Imposts nets de subvencions sobre els productes	2.856	10,5 %

Font: MIOIB-2014

QUADRE IR-1.3. EL VAB PER SECTORS

	Milions d'€	% del VAB
VAB a preus bàsics	24.380	100 %
Agricultura	116	0,5 %
Indústria	1.850	7,6 %
Construcció	1.696	6,9 %
Serveis	20.719	85,0 %

Font: MIOIB-2014

Pel costat de la demanda, la despesa en consum final de les llars a preus d'adquisició és de 15.248 milions d'euros, la qual cosa representa un 56 % del PIB a p. m. balear. La despesa de les administracions públiques i de les institucions sense fina-

litat de lucre al servei de les llars (ISFLSL) tenen un pes de 17,3 % i 0,9 % respectivament. La formació bruta de capital és de 4.078 milions d'euros, amb un pes del 15 %. I, finalment, l'aportació del sector exterior, que ve de la diferència entre les

exportacions (afegint-hi les despeses de les llars no residents o despesa «turística») i les importacions (afegint-hi les despeses de residents a l'estranger), aporta al PIB aproximadament 2.953 milions d'euros, fet que representa un 10,8 %.

Si analitzam les exportacions segons la seva destinació final, és important veure que, quan no contenen la despesa de les

llars no residents (majoritàriament despesa dels turistes a les Illes Balears), predominen les destinades a la resta d'Espanya. No obstant això, el SEC-2010 sí que inclou la despesa turística al territori i, donat el volum de despesa dels turistes d'origen europeu, arriba a representar un 31,7 % de les exportacions amb destinació a la resta de la Unió Europea.

QUADRE IR-1.4. COMPONENTS DE LA DEMANDA

	Milions d'€	Pes (%)
PIB a p. m.	27.236	100,0%
Despesa en consum de llars	15.248	56,0%
Despesa en consum de les adm. públiques	4.701	17,3%
Despesa en consum de les ISFLSL	256	0,9%
Formació bruta de capital	4.078	15,0%
Saldo exterior	2.953	10,8%
Exportacions	12.745	46,8%
a la resta d'Espanya	3.068	11,3%
a la resta de la Unió Europea	8.623	31,7%
a la resta del món	1.054	3,9%
Importacions	9.792	36,0%
de la resta d'Espanya	7.666	28,1%
de la resta de la Unió Europea	1.479	5,4%
de la resta del món	647	2,4%

Font: MIOIB-2014

Quant al PIB des del punt de vista de les rendes, el que reflecteix és el compte d'explotació d'un sistema de comptes econòmics amb un ajustament pels impostos. Així doncs, el VAB a p. b. es distribueix entre la remuneració dels assalariats i els impostos nets de subvencions sobre la producció i les importacions. La resta és l'excedent brut d'explotació (EBE), juntament amb les rendes mixtes.

El valor de la remuneració d'assalariats és d'11.228 milions d'euros, fet que suposa que el 41,2 % del PIB es destina a cobrir els costos del personal assalariat. Els 3.204 milions d'euros dels impostos nets de subvencions sobre la producció i les importacions representen l'11,8 %. L'EBE, que és el que queda després de descomptar totes les despeses d'explotació, juntament amb les rendes mixtes, que són la remuneració dels no

assalariats o autònoms, sumen 12.804 milions d'euros i representen un 47 %.

El gràfic 1 mostra els components del VAB a p. b. des de l'enfocament de les rendes, a diferència de la taula 3, que desagrega el PIB a p. m. Per tant, al gràfic 3 no s'inclouen els impostos nets sobre els productes. S'observa que els 11.228 milions d'euros de la remuneració d'assalariats suposen el 46 % del VAB, i l'excedent brut d'explotació, amb 12.803 milions d'euros, arriba al 52,5 % del VAB, malgrat que els pesos d'aquests components varien quan es desagreguen per sectors.

A l'agricultura predomina el component

de les rendes mixtes i mostra com els impostos suportats són inferiors a les subvencions rebudes sobre la producció. El sector industrial té la remuneració d'assalariats, que pesa un 39,3 %, enfront del 60 % de l'EBE/renda mixta. El sector de la construcció té pràcticament el mateix pes per a la remuneració d'assalariats i per a l'EBE, d'aproximadament un 49 %. El sector serveis té diferents distribucions segons el grup d'activitats. Destaquen el major pes de l'EBE a les activitats de telecomunicacions, immobiliàries i serveis a empreses, i el 74,4 % de la remuneració d'assalariats a la resta de serveis, fet que s'explica en gran part pel pes de la remuneració d'assalariats a l'Administració pública.

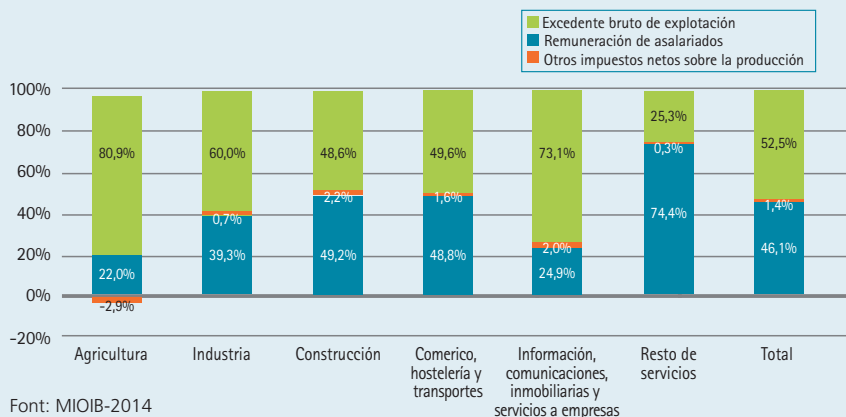
QUADRE IR-1.5. COMPONENTS DE LA RENDA. 2014

	Milions €	%
PIB a p. m.	27.236	100 %
Remuneració d'assalariats	11.228	41,2 %
Imposts nets sobre productes	2.856	10,5 %
Altres impostos nets sobre producció	348	1,3 %
Excedent brut d'explotació/renda mixta	12.804	47,0 %

Font: MIOIB-2014

Gràfic IR-1.1.

Components del VAB per rendes per sectors econòmics (en % sobre VAB)

Font: MIOIB-2014

4.

ORIGEN I DESTINACIÓ DELS RECURSOS

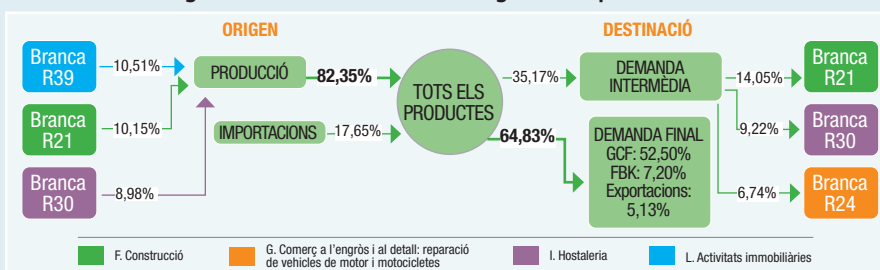
El sistema europeu de comptes nacionals i regionals de 2010 determina com recollir en una comptabilitat els recursos que es generen (béns o serveis) i que després es posen a disposició dels agents econòmics. Els recursos disponibles en una economia són tots aquells béns i serveis necessaris per desenvolupar l'activitat econòmica i per proveir els consumidors finals. A la taula d'origen hi ha la procedència dels recursos, que pot ser producció interna o importació. A la de destinació hi ha els usos d'aquests recursos,

el destí mostra com s'utilitzen aquests recursos, bé com a consums intermedis o bé com a demanda final. Aquest flux és el que es mostra al gràfic 2.

A la taula 6 es mostra un resum dels recursos disponibles a l'economia de les Illes Balears. La producció interior és de 44.301 milions d'euros i representa el 82 % de l'oferta total de béns i serveis. Les importacions, sense l'ajustament per les compres de residents fora del territori, són de 9.492 milions d'euros i representen el 18 % de l'oferta. Si miram quins béns i serveis s'importen, destaquen els de la indústria, i dins d'aquests cal ressaltar els relacionats amb la indústria alimentària, que arriben a ser un 13,2 % del valor total de les importacions.

Gràfic IR-1.2.

Origen i Destinació dels recursos segons branques d'activitat

QUADRE IR-1.6. ORIGEN DELS RECURSOS PER PRODUCTES. ANY 2014 (EN MILIONS D'EUROS)

	Producció	Importacions	Recursos totals
Agricultura	242	427	669
Indústria	4.721	5.374	10.095
Construcció	4.372	-	4.372
Comerç, hostaleria i transports	16.647	1.103	17.749
Informació, comunicació, immobiliària i serveis a empreses	11.339	1.879	13.218
Resta de serveis	6.980	711	7.690
Total interior a p. b.	44.301	9.492	53.793
Compres residents fora del territori	-	300	300
Total regional a p. b.	44.301	9.792	54.093

Font: MIOIB-2014

Com s'ha comentat abans, la destinació dels recursos inclou el consum intermedi (que són els consums de recursos del procés productiu) i la demanda final, que inclou la despesa en consum final de les llars, de les administracions públiques, de les institucions sense finalitat de lucre al servei de les llars, la formació bruta de capital, i les exportacions. L'any 2014, els consums intermedis amb més de 19 mil milions d'euros, representen el 35,6% dels usos totals interiors a preus

bàsics de l'economia balear. La despesa en consum final de les llars residents és gairebé de 13.700 milions i suposa un 25,4%, i la de les administracions públiques juntament amb la de les ISFLSL sumen prop de 5.000 milions d'euros i suposen un 9,2%. La formació bruta de capital supera els 3.700 milions i arriba al 6,9% del total d'usos. Les exportacions, amb la despesa turística inclosa, sumen 12.716 milions d'euros i tenen un pes del 22,9%.

QUADRE IR-1.7. DESTINACIONS PER PRODUCTES. ANY 2014 (EN MILIONS D'EUROS)

	Consums intermedis	Despesa en consum final	Formació bruta capital	Exportacions	Usos totals
Agricultura	423	219	2	25	669
Indústria	6.031	2.927	422	715	10.095
Construcció	1.730	72	2.561	10	4.372
Comerç, hostaleria i transports	4.011	12.272	65	1.201	17.749
Informació, comunicació, immobiliària i serveis a empreses	6.348	5.531	462	877	13.218
Resta de serveis	629	7.012	0	49	7.690
Total interior a p. b.	19.171	28.032	3.712	2.878	53.793
Compres no residents a IB	-	-9.838	-	9.838	-
Compres residents fora d'IB	-	300	-	-	300
Total regional a p. b.	19.171	18.494	3.712	12.716	54.093

Font: MIOIB-2014

5.

OCUPACIÓ

El MIOIB-2014 també inclou informació de l'ocupació per branques d'activitat, tant en llocs de feina com en equivalència a jornada completa (EJC), que és una estimació de referència a la comptabilitat per mostrar quants de llocs de feina serien necessaris si tots

fossin a jornada completa. Amb això, tenim que el 2014 hi va haver un total de 507.248 llocs de treball d'ocupats a les Balears, però en termes d'EJC la xifra davalla fins als 399.480 llocs.

A la taula 8 hi ha les dades d'ocupació per sectors. Una diferència menor entre els llocs de treball i els d'EJC mostra que predominen els contractes a jornada completa, o fins i tot que es realitzen

moltes hores per sobre de la mitjana de la seva branca. Per contra, una diferència major entre els llocs de feina i els EJC

mostra el predomini dels contractes a temps parcial i/o de l'estacionalitat.

QUADRE IR-1.8. LLOCS DE FEINA I LLOCS DE FEINA EN EQUIVALÈNCIA DE JORNADA COMPLETA (EJC)

Llocs de feina	Assalariats	No assalariats	Total
Agricultura	2.239	3.185	5.424
Indústria	22.256	7.004	29.260
Construcció	27.709	13.340	41.050
Comerç, hostaleria i transports	167.431	37.623	205.054
Informació, comunicacions, immobiliàries i serveis a empreses	61.631	18.402	80.033
Resta de serveis	132.701	13.725	146.426
Total	413.967	93.281	507.248

Llocs de feina en EJC	Assalariats	No assalariats	Total
Agricultura	2.106	2.547	4.653
Indústria	19.458	6.353	25.811
Construcció	24.000	11.251	35.251
Comerç, hostaleria i transports	138.408	31.603	170.011
Informació, comunicacions, immobiliàries i serveis a empreses	47.671	14.578	62.249
Resta de serveis	93.608	7.897	101.505
Total	325.252	74.228	399.480

Font: MIOIB-2014

De la taula 8 es desprèn que la taxa d'assalariats dels llocs de feina és del 81,6%. El sector primari és el sector que presenta la menor taxa, amb un 41,4%, explicat pel gran pes que té el règim especial a aquest sector, i el de serveis és el que té la major taxa, amb un 83,8%, la qual cosa s'explica perquè és més intensiu en l'ocupació d'assalariats que de no assalariats. A la indústria i la construcció, les taxes són un poc més baixes, tot i que arriben al 76,1% i el 67,5% respectivament.

La taula 9 mostra altres ràtios del mercat de treball com són la remuneració mitjana per assalariat, la taxa d'assalariats EJC i la productivitat aparent, calculada com la relació entre el VAB a p. b. i els llocs de feina en EJC.

La productivitat balear se situa en els 61.030 euros per lloc de feina EJC. Per sectors, trobam que al sector de serveis els majors valors de productivitat són a les activitats immobiliàries (fet que s'explica perquè també conté la imputació

per l'ús de l'habitatge habitual per part de les llars) i a les de telecomunicacions. Al sector industrial també hi ha productivitats elevades, especialment a les activitats vinculades amb el subministrament d'energia, gas i vapor d'aire. Oposadament hi ha la productivitat del sector agrícola, que és devers 24.837 euros per lloc de feina en EJC.

La remuneració per assalariat en EJC és de 34.522, tot i que si es mira amb els assalariats sense EJC la xifra davalla a 27.124 euros a les Illes Balears. De nou, hi ha grans diferències per sectors. El sector de serveis arriba a 34.477 euros en EJC, i amb una taxa d'assalariats EJC del 84%. En aquest sector la remuneració per assalariat té molta variabilitat; conté branques com les activitats financeres, transport aeri i telecomunicacions que superen els 50.000 euros per assalariat, i en conté unes altres com les activitats de les llars, els serveis a edificis i jardineria, que registren valors entorn dels 18.000 euros. A la indústria, la remuneració arriba a 37.331 euros per assalariat en EJC i la taxa d'assalariats és del 75%. A l'agricultura és

de 12.083 euros, i és el sector econòmic amb les retribucions més baixes, amb el menor pes dels assalariats EJC sobre el total d'ocupats.

6.

SECTOR EXTERIOR

El saldo exterior és l'obtingut per diferència entre les exportacions i les importacions i ajuda a conèixer el balanç comercial de les Illes Balears amb la resta de territoris. A l'economia balear aquest saldo és positiu i té un valor de més de 2.900 milions d'euros, que representa el 10,8% del PIB. Cal dir que, seguint la metodologia oficial, s'agreguen amb signe positiu les despeses del consum de llars no residents realitzades a les Balears (despesa turística feta a les Illes Balears) i amb signe negatiu les despeses de consum de les llars residents a l'estranger. Si no es fessin aquests ajustaments de les despeses turístiques, el saldo seria clarament negatiu i d'aproximadament -6.600 milions d'euros.

QUADRE IR-1.9. PRODUCTIVITAT APARENT REMUNERACIÓ MITJANA I TAXA D'ASSALARIATS EJC. ANY 2014

	Productivitat aparent	Remuneració per assalariat	Taxa d'assalariats
Agricultura	24.837	12.083	45 %
Indústria	71.673	37.331	75 %
Construcció	48.102	34.735	68 %
Serveis	62.077	34.477	84 %
Comerç, hostaleria i transports	49.969	29.946	81 %
Informació, comunicacions, immobiliàries, serveis a empreses	116.736	38.000	77 %
Resta de serveis	48.835	39.383	92 %
Total	61.030	34.522	81 %

Font: MIOIB-2014

Nota: Tots els indicadors calculats amb assalariats EJC.

Pel que fa a les importacions, els productes relacionats amb la indústria i els materials de construcció són els que tenen major volum, superant el 56,6 %. El conjunt dels serveis importats, assoleixen un 38,9 % dels béns i serveis importats, i els productes relacionats amb l'agricultura, només un 4,5 %.

Quant al grau de dependència de l'exterior de cada producte, mesurat com les importacions en relació amb els recursos totals de cada producte (producció interna i importacions), hi ha productes que són totalment dependents de l'exterior. És el cas del coc i la refinació de petroli, que se n'importa el 100 %. Uns altres productes que s'importen en proporció importants són els de les indústries extractives o els informàtics, electrònics, òptics i elèctrics. A l'extrem contrari figuren sectors com la construcció, l'hostaleria, l'Administració pública, l'educació, la sanitat i els serveis socials, que per definició es cobreixen amb producció domèstica, sense importar.

Pel que fa a les exportacions, com que s'inclouen les despeses generades pels turistes, els productes amb major volum sobre el total són els serveis d'allotjament, amb un 30,6 %; un 13,7 % els serveis de restaurants, i un 11 % el servei de transport aeri.

Quant a l'anàlisi de la internacionalització dels productes, si es mira el pes que té l'exportació sobre la producció de cada producte, destaca el pes elevat dels productes relacionats amb la indústria de la fusta i del moble o dels serveis de transport aeri.

7.

APLICACIONS DEL MIOIB-2014

Les taules que hi ha al MIOIB-2014 són l'eina apropiada per a l'anàlisi de l'estructura productiva d'una economia. A més de tota la informació que s'ha comentat, n'inclou una altra que és la base per determinar les interdependències sectorials, per mesurar l'impacte de determinades crisis econòmiques o de polítiques expansives, entre d'altres. Són un exemple dels treballs ja publicats al llarg del 2020 els d'impacte econòmic del COVID-19 a les Illes Balears, els comptes satèl·lit del turisme de 2014 o les anàlisi dels clústers a les Illes.

Per tant, hi torna a haver a disposició de tots els ciutadans, empreses, investigadors i Administració pública una eina que enriqueix considerablement l'estadística econòmica balear.

2

EL SECTOR PRIMARI

RESUM

En aquest apartat es realitza l'anàlisi del sector primari balear al llarg de l'any 2019 a partir de les macromagnituds dels sectors agrícola, ramader i pesquer.

L'any 2019 la producció final del sector primari de les Illes Balears representa 249.781.539 euros, dels quals el 86 % provenen del sector agrari i el 14 % corresponen a la producció pesquera. Dins del sector agrari, la producció agrícola aporta un 70 % del valor, i la producció ramadera, el 30 % restant.

La producció agrària final (agricultura i ramaderia) ha constatat el 2019 un descens del 0,04 %. S'aprecia una evolució caracteritzada per l'estabilitat: això sí, lleugerament descendent. El factor principal que determina la manca de rendibilitat de les explotacions agràries balears sobretot és la insularitat, a més de factors com la dimensió o l'orientació productiva, que influeixen però que són determinants per explicar l'enorme diferencial en relació amb la Península.

Pel que fa al sector pesquer, a la producció pesquera final del 2019 s'observa un increment del 2,4 %, una dada que manifesta una tònica diferent, en general més positiva, a partir de la valorització del producte pesquer de les Illes Balears.

2.1.

INTRODUCCIÓ

Per dur a terme l'anàlisi del sector primari balear al llarg de l'any 2019 s'ha partit de les macromagnituds dels sectors agrícola, ramader, pesquer i forestal de les Illes Balears. Les dades estadístiques permeten veure tant l'evolució del sector com la composició de les produccions dels seus components. També s'han pres en consideració les macromagnituds laborals de les activitats primàries i les dades referides a regadius, productes de qualitat, comercialització de fruites i hortalisses comercialitzades a Mercapalma i exportacions del sector primari.

Les dades de les macromagnituds agràries, superfícies agràries i produccions agrícoles i ramaderes han estat elaborades per Estadístiques agràries i pesqueres de Semilla; les estadístiques laborals, per l'Observatori del Treball de les Illes Balears (OTIB), amb dades de la Tresoreria General de la Seguretat Social; l'estructura de les terres de regadiu s'ha obtingut de l'enquesta de superfícies i rendiments de cultius 2019 del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació; les de comercialització de fruita i hortalissa a Mercapalma han estat elaborades també per Estadístiques agràries i pesqueres de Semilla, a partir de dades de Mercapalma; els quadres sobre exportacions al sector s'han obtingut del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme, elaborades per Estadístiques agràries i pesqueres de Semilla; les dades pesqueres han estat elaborades per Estadístiques agràries i pesqueres de Semilla amb dades de la Direcció General de Pesca. També s'han em-

prat les dades de l'Informe territorial per a l'elaboració del Pla Estratègic de la PAC, redactat per la Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació.

L'any 2019 la producció final del sector primari balear en termes corrents ha representat 242.781.539 euros, dels quals la producció agrària ha significat 207.841.326 euros, el 85,61%; amb 146.310.517 euros de producció agrícola, el 60,26 %, i 61.530.809 euros de producció ramadera, el 25,34 %. La producció pesquera balear s'ha situat en 34.940.213 euros, el 14,39% del total. (Vegeu els quadres I-2.1. i I-2.2. i el gràfic AI-2.1.)

Aquestes dades ens col·loquen davant una evolució caracteritzada per l'estabilitat, amb una lleu baixada de la producció final del sector primari balear, que si el 2018 va representar 242.694.322 euros, ara amb 242.781.539 euros varia un 0,04 %.

La producció agrària davalla un -0,71 % en relació amb el 2018 i la ramadera puja un 0,5 %, per la qual cosa la producció agrària final, que ha estat de 207.841.326 euros el 2019 i de 208.537.899 euros el 2018, en conjunt ha retrocedit un 0,35 %.

El sector pesquer manifesta una tònica diferent, en general més positiva, ja que el 2018 es va obtenir una producció pesquera final de 34.120.422 euros i el 2019 ha estat de 34.940.213 euros, amb un increment interanual del 2,4 %, quan el 2018 ja havia crescut un altre 13 %. La renda pesquera s'ha situat el 2019 en 11.483.627 euros, quan l'any anterior va ser de 10.564.425 euros, amb una pujada del 8,7 %. (Vegeu el quadre I-2.2.)

QUADRE I-2.1. PRODUCCIÓ AGRÀRIA (EUROS CORRENTS) (2019)

	Total
Producció agrícola final	146.310.517
Producció ramadera final	61.530.809
Total producció agrària	207.841.326
Despeses fora del sector*	99.903.847
VAB a preus de mercat	107.937.479
Subvencions	56.299.374
Imposts lligats a la producció*	18.432.884
VAB a cost dels factors	145.803.969
Amortitzacions*	43.342.955
Renda agrària	102.461.014

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

* Estimats a partir de dades estructurals.

QUADRE I-2.2. PRODUCCIÓ PESQUERA (EUROS CORRENTS) (2019)

	Total
Total espècies pescades	19.605.084
Total espècies criades en aqüicultura	15.335.129
Producció pesquera final	34.940.213
Despeses fora del sector*	21.707.646
VAB a preus de mercat	13.232.567
Subvencions	1.085.730
Imposts lligats a la producció*	114.739
VAB a cost dels factors	14.203.558
Amortitzacions*	2.719.931
Renda pesquera	11.483.627

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

* Estimats a partir de dades estructurals.

2.2.

ELS RECURSOS HUMANS EN EL SECTOR PRIMARI

Al llarg del 2019, les xifres d'ocupats en el conjunt d'activitats primàries, amb dades de l'afiliació a la Seguretat Social de tots els règims, han estat de 6.461 persones el primer trimestre (amb una caiguda del 0,4 % respecte al 2018); 6.995 el segon trimestre (amb una caiguda de l'1,3 % respecte al 2018); 7.021 el tercer trimestre (amb una caiguda de l'1,2 %) i 6.388 el quart trimestre (amb una baixada del 0,3 %). (Vegeu el quadre IA-2.1.) L'evolució és lleugerament negativa, amb una evolució diferent respecte als índexs generals de l'afiliació a la Seguretat Social a les Illes Balears, que observen variacions interanuals positives. (Vegeu el quadre IA-2.1.)

L'atur registrat en el sector primari l'any 2019 és menor que l'any anterior, amb un descens de l'11,19 % el primer trimestre, i minves del 3,96 %, 4,43 % i 1,44 % els altres trimestres. (Vegeu el quadre IA-2.1.)

Els afiliats estrangers inscrits al règim general de la Seguretat Social en agricultura, ramaderia, caça i silvicultura i pesca a les Illes Balears l'any 2019 han estat 217, el 18,9 % del total, mentre que els afiliats estatals han estat 932, el 81,1 %, apuntant cap a un progressiu increment percentual dels ocupats no estrangers que ja s'havia observat l'any 2018. (Vegeu el quadre IA-2.2.)

Per explicar l'evolució de l'estructura ocupacional del camp balear s'ha de considerar que mentre la renda per UTA (unitat de treball a l'any) a les Balears és de 19.640 euros

i al conjunt de l'Estat és de 36.387 euros, un fet diferenciador que converteix la imensa majoria dels professionals del camp balear en veritables marginats econòmics i fa que sigui difícil resistir les ofertes més avantatjoses d'altres sectors econòmics.

2.3.

EL SUBSECTOR AGRARI

2.3.1. ELS TRETS GENERALS

La producció agrícola de l'any 2019 té un valor de 146.310.517 euros i baixa un 0,71 % respecte a la del 2018, que va ser de 147.349.338 euros. Es constata, en el quadre d'estabilització apuntat anteriorment, una desacceleració de la caiguda del valor de la producció agrícola respecte al 2018 (-4 %) i 2017 (-6,5). (Vegeu el quadre I-2.3.) La producció final ramadera va ser de 61.530.809 euros i representa un increment del 0,50 % respecte a l'any anterior, que fou de 61.224.561 euros, continuant amb una lleugera tendència ascendent (el 2018 havia pujat un 1 % sobre el 2017).

Les despeses fora del sector foren de 99.903.847 euros i el valor afegit brut (VAB) a preus de mercat fou de 107.937.479 euros. Com que les subvencions representaren 56.299.374 euros i els impostos lligats a la producció 18.432.884 euros, el VAB a cost dels factors va ser de 145.803.969 euros, que, descomptades les amortitzacions per valor de 43.342.955 euros, situen la renda agrària en 102.461.014 euros. (Vegeu el quadre I-2.1.) Atenent que la renda agrària del 2018 va ser de

104.993.300 euros, això representa una davallada d'un 2,41 %, motivada sobretot pel descens de les subvencions i la menor producció final agrària. Cal tenir en compte que la renda agrària del 2010 va ser de 122.529.077 euros, una dada que permet copsar la pèrdua de renda patida pels agricultors balears els darrers deu anys.

L'import mitjà del pagament bàsic de la PAC per beneficiari a les Balears és de 2.478,39 euros, mentre que al conjunt de l'Estat és de 4.010,50 euros. L'import mitjà del pagament bàsic per hectàrea a les Balears és de 117,58 euros, mentre que la mitjana estatal és de 144,32 euros. Aquests i altres factors, determinats sobretot per la insularitat, expliquen l'escàs valor de les subvencions en relació amb la situació general a l'Estat espanyol i a la Unió Europea i es converteixen en factors que augmenten la manca de competitivitat del camp balear.

La renda agrària per UTA a les Illes Balears només arriba al 54 % del total peninsular. El factor principal que determina la manca de rendibilitat de les explotacions agràries balears és, sobretot, la insularitat, a més de factors com la dimensió o l'orientació productiva, que influeixen però que són determinants per explicar l'enorme diferencial en relació amb la Península.

El fet que un agricultor balear rebi pel seu treball la meitat de la renda que rep un agricultor peninsular explica la gravetat d'una situació de la qual deriven altres aspectes negatius com l'elevada edat dels pagesos, la manca d'incorporació de joves o la manca d'innovació.

2.3.2. L'AGRICULTURA

La superfície conreada el 2019 a les Illes Balears és de 143.769 hectàrees, fet que representa un increment de 1.262 hectàrees en relació amb el 2018, quan foren 142.527 hectàrees. Això manifesta una pujada del 0,87 %. Aquesta superfície conreada es distribueix en 41.526 hectàrees de cereals (42.825 ha el 2018), 3.320 hectàrees de llegums (3.391 ha el 2018), 41.826 hectàrees de farratges (39.188 ha el 2018), 1.613 hectàrees de tubercles (1.687 ha el 2018), 2.273 hectàrees d'hortalisses (2.209 ha el 2018), 2.130 hectàrees de cítrics (2.130 ha el 2018), 989 hectàrees de fruiters (989 ha el 2018), 39.272 hectàrees de fruiters en extensiu (39.272 ha el 2018), 8.524 hectàrees d'oliveres (8.524 ha el 2018), 2.287 hectàrees de vinya (2.294 ha el 2018) i 9 hectàrees d'altres conreus (18 ha el 2018). (Vegeu el quadre IA-2.3.)

QUADRE I-2.3. EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA (2018-2019)

	2019 (euros corrents)	2018 (euros corrents)	Variació corrent 18/19	2018 (euros constants)	Variació real 18/19	Deflactor
Producció agrícola final	146.310.517	147.349.338	-0,7%	135.312.938	-8%	1,09
Producció ramadera final	61.530.809	61.224.561	0,5%	59.449.916	-3%	1,03
Total producció agrària	207.841.326	208.573.899	-0,4%	194.762.854	-7%	1,07

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

Tres conreus ocupen el 85 % de la superfície balear de conradís: els cereals i els farratges, amb un 29 % respectivament, i els fruiters en extensiu, amb un 27 %. La resta de conreus ocupen el 16 %, destacant l'olivar, amb un 6 %. Els llegums, amb un 2 %; els tubercles, amb un 1 %; les hortalisses, amb un 2 %; els cítrics, amb un 1 %; els fruiters, amb un 1 %, i la vinya, amb un 2 %, completen el mosaic de conreus que caracteritza el paisatge balear. (Vegeu el quadre IA-2.10. i el gràfic IA-2.3.)

La superfície regada a les Illes Balears l'any 2019 és de 21.276 hectàrees. D'aquesta superfície, 11.653 hectàrees, el 55 %, es varen regar amb rec localitzat; 5.971 hectàrees, el 28 %, es regaren per aspersió; 2.457 hectàrees, el 12 %, es regaren per gravetat, i 1.196 hectàrees, el 6 %, es regaren amb rec automotriu. (Vegeu el quadre IA-2.2.) La realitat del regadiu balear està marcada per una tendència accelerada cap a la reducció, ja que només en el període 2006-2016 el regadiu va disminuir un 19 %, mentre que a tot l'Estat es va incrementar en un 3 %.

Si ens centram a analitzar els valors de les produccions agrícoles a les Illes Balears, es constata que el conreu més important, pel que fa a la producció final agrícola, és el de les hortalisses, amb 42.475.142 euros, que representen el 29,03 % de la producció, amb un increment del seu pes relatiu en relació amb el 2018, quan només representaven el 24,97 %. En segon lloc hi ha la producció de vi, amb un valor de 35.132.848 euros, el 24,01 %. Els segueixen les patates, amb una producció final de 19.106.161 euros, el 13,05 %; els farratges, 11.849.244 euros, el 8,09 %; els fruiters

en extensiu, amb 11.448.024 euros, el 7,82 %; els cereals, amb 9.299.515 euros, el 6,35 %; les flors, amb 6.534.459 euros, el 4,46 %; els cítrics, amb 5.008.584 euros, el 3,42 %; l'oli d'oliva, amb 3.388.130 euros, un 2,31 %; els fruiters no cítrics, amb 1.110.652 euros, un 0,75 %; els llegums, amb 404.781 euros, un 0,27 %: el raïm, amb 378.411 euros, el 0,25 %, i les olives, amb 156.400 euros, el 0,10 %. (Vegeu el quadre I-2.6.)

L'evolució de la producció agrícola 2019-2018 en euros corrents ha estat lleugerament negativa, amb una reducció de l'1 %: 146.310.517 euros el 2019 per 147.349.338 euros el 2018. Les olives (28 %), l'oli d'oliva (143 %), les hortalisses (15 %) i els tubercles (6 %) són les úniques produccions amb una evolució positiva. A l'altre extrem, el dels descensos, destaquen els fruiters en extensiu (-30 %), els llegums (-24 %), els farratges (-10 %), les flors i plantes ornamentals (-11 %), el raïm de taula (-17 %) i els cítrics (-10 %). La producció de vi davalla un 1 %.

En relació amb el 2018, s'observa que les hortalisses, amb un 4,06 % més, i l'oli d'oliva, amb un 1,38 %, són les dues produccions que augmenten d'una manera més significativa el seu pes específic dins la producció agrícola final balear. (Vegeu el quadre I-2.5.)

Les hortalisses, amb un 2 % de les superfícies conreades, representen el 29,03 % del valor generat. La vinya, amb un altre 2 % de la superfície conreada, significa el 24,01 %. Els tubercles, amb l'1 %, són el 13,05 %. Per tant, és molt visible que només el 5 % de la superfície conrada balear

aporta el 66,09% de la producció final agrícola, amb una evolució amb tendència a incrementar aquest percentatge, ja que aquests tres conreus el 2018 només representaven el 61,28%. (Vegeu els quadres IA-2.10. i IA-2.4.)

I a la inversa, els cereals, amb el 29% de la superfície conreada, només representen el 6,35% del valor de la producció; els conreus farratgers, amb el 29%, són el 8,09% de la producció final agrícola, i els fruiters en extensiu, amb el 27% de la superfície conreada, aporten el 7,82%. Això significa que el 85% de la superfície conrada només aporta el 22,26% de la producció final agrícola. (Vegeu els quadres IA-2.10. i IA-2.4.) Amb tot, no es pot menystenir l'aportació dels conreus herbacis (cereals i farratgers) al sosteniment de la producció ramadera insular.

Pel que fa a l'evolució de les diferents produccions agrícoles en relació amb l'any 2018, es constata un increment de les olives del 28%, de les hortalisses del 15%, dels tubercles del 6% i de l'oli d'oliva d'un 143%, amb valors calculats en euros corrents. La resta de produccions davallen, sobretot els fruiters en extensiu, un 30%; els llegums, un 24%; el raïm, un 17%; les flors, un 11%; els cereals, un 13%; els farratges i els cítrics un 10%. La producció final agrícola, com ja hem dit, ha baixat un 0,70% l'any 2019 respecte al 2018, i l'any 2018 havia baixat un 4% respecte al 2017. (Vegeu el quadre IA-2.4.)

La fruita comercialitzada al Mercapalma el 2019 és de 100.699 tones. D'aquestes, 20.487 tones procedien de les Illes Balears, mentre que el volum de la fruita procedent

del conjunt de l'Estat espanyol era de 91.943 tones. Per tant, la fruita d'origen balear representa l'any 2019 el 20% del total, un percentatge igual al de 2018. (Vegeu el quadre IA-2.5.)

La comercialització d'hortalisses a Mercapalma el 2019 és de 99.143 tones, de les quals 36.199 tones, el 37% del total, eren d'origen balear, amb un increment percentual de l'1% en relació amb el 2018 i sent l'origen de les hortalisses més important, seguit del País Valencià, amb un 31%. (Vegeu el quadre IA-2.6.)

2.3.3. LA RAMADERIA

La producció ramadera final el 2019 és de 61.530.809 euros. Com que l'any 2018 va ser de 61.224.563 euros, en euros corrents, hi ha hagut un increment de 306.246 euros, la qual cosa representa un 0,50%. La producció càrnia ha estat de 26.271.186 euros, amb un lleuger descens del 0,3% respecte al 2018, que havia estat de 26.345.320 euros. Les vendes fora de les Balears han representat 2.345.045 euros, quan el 2018 foren d'1.780.330 euros, un increment percentual del 31,71%. La producció de llet ha reportat 25.185.880 euros, mentre que el 2018 va ser de 24.433.606 euros i s'incrementa un 3%. Els ous han representat un valor de 6.283.883 euros i el 2018 fou de 7.161.287 euros, amb una davallada del 12,25%. La mel i la cera han significat 1.444.816 euros i el 2018 foren 1.504.020, una minva del 4%. (Vegeu els quadres I-2.8, IA-2.7 i IA-2.8.)

QUADRE I-2.4. EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ PESQUERA (2018-2019)

	2019 (euros corrents)	2018 (euros corrents)	Variació corrent 18/19	2018 (euros constants)	Variació real 18/19	Deflactor
Total espècies pescades	19.605.084	20.888.200	-6%	19.134.563	-8%	1,09
Total espècies criades en aqüicultura	15.335.129	13.232.222	16%	11.483.160	-13%	1,15
Producció pesquera final	34.940.213	34.120.422	2,4%	30.617.724	-10%	1,11

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

QUADRE I-2.5. PRODUCCIÓ AGRÍCOLA A LES ILLES BALEARS (2019)

	Sup. en plantació regular (ha)	Sup. en producció (ha)	Producció (tones)	"Producció final (euros)"
Cereals		41.526	46.210	9.299.515
Llegums		3.320	1.484	404.781
Farratges		41.826	462.059	11.849.244
Tubercles		1.613	50.375	19.106.161
Flors		11		6.534.459
Hortalisses		2.273	56.212	42.475.142
Cítrics	2.130	1.739	11.745	5.008.584
Fruiters no cítrics	989	396	1.315	1.110.652
Fruiters en extensiu	39.272	30.266	14.278	11.448.024
Olives	8.524	5.447	4.525	156.400
Oli d'oliva			626	3.388.130
Raïm	2.287	1.886	9.953	378.411
Altres cultius		9	10	18.166
			hl	Euros
Vi			60.193	35.132.848
Total producció agrícola				146.310.517

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

QUADRE I-2.6. EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÍCOLA (2018-2019)

	2019 (euros corrents)	2018 (euros corrents)	% de variació corrent 18/19	2018 (euros constants)	% de variació real 18/19
Cereals	9.299.515	10.741.584	-13%	8.662.205	-19%
Llegums	404.781	534.095	-24%	368.243	-31%
Farratges	11.849.244	13.167.894	-10%	10.506.205	-20%
Tubercles	19.106.161	17.995.342	6%	18.179.047	1%
Flors	6.534.459	7.316.380	-11%	6.402.705	-12%

continua

	2019 (euros corrents)	2018 (euros corrents)	% de variació corrent 18/19	2018 (euros constants)	% de variació real 18/19
Hortalisses	42.475.142	37.033.505	15%	38.035.132	3%
Cítrics	5.008.584	5.564.703	-10%	5.251.661	-6%
Fruiters no cítrics	1.110.652	1.112.563	-0,2%	912.195	-18%
Fruiters en extensiu	11.448.024	16.394.151	-30%	9.740.833	-41%
Olives	156.400	121.900	28%	156.400	28%
Oli d'oliva	3.388.130	1.394.806	143%	2.833.508	103%
Raïm	378.411	453.358	-17%	525.752	16%
Altres cultius	18.166	39.524	-54%	24.953	-37%
Vi	35.132.848	35.479.535	-1%	33.714.099	-5%
Total producció agrícola	146.310.517	147.349.338	-0,7%	135.312.938	-8%

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

El vacum de llet balear és el més extensiu de l'Estat espanyol, amb 99 hectàrees per explotació, la qual cosa permet copsar el considerable valor territorial d'aquest subsector. Malgrat tot, l'any 2019 s'ha verificat un abandonament important de les vaqueries, que minven un 18 %.

La carn de porcí, amb 3.489 tones en canal i un valor de 9.025.388 euros, el 2019 representa el principal component econòmic de les produccions càrnies. El boví, amb 2.022,4 tones en canal, reporta 8.346.049 euros, i l'oví, amb 1.533,9 tones, significa 8.653.662 euros. Les altres carns han tingut una presència molt reduïda: aus, 246,6 tones i 404.833 euros; caprí, 37,0 tones i 184.430 euros; conills, 2,3 tones i 8.613 euros, i equí 0,2 tones i 331 euros. Totes les produccions ramaderes han davallat respecte al 2017, a excepció de la carn porcina, que s'ha incrementat un 11,91 %. (Vegeu els quadres I-2.7., I-2.8., IA-2.7. i IA-2.8.)

Respecte als productes ramaders no carnis, el 2019 s'han produït 68.485.316 litres de llet a les Illes Balears, que han reportat 25.185.880 euros. D'aquests litres, 67.916.252 són de llet de vaca, amb 24.680.766 euros; 143.666 litres de llet d'ovella i 122.874 euros, i 425.398 litres de llet de cabra i 382.240 euros. En relació amb el 2018, la producció làctia ha tingut un increment, en valor, de 752.274, el 3,07 %, amb un increment del 36,74 % de la producció de llet de cabra; del 4,05 % de la llet d'ovella, i del 2,68 % de la llet de vaca. (Vegeu els quadres I-2.7., I-2.8., IA-2.7. i IA-2.8.)

Cal tenir en compte que a l'agricultura i ramaderia de les Balears hi ha una diferència de rendibilitat important en relació amb la Península, determinada no només pels sobrecostos de la insularitat, sinó també perquè la formació dels preus agraris està condicionada per la limitació del mercat i pel caràcter poc transparent dels mer-

cats insulars, fets que acaben forçant els preus a la baixa. Durant l'any 2019, a tall d'exemple, els preus de la carn d'oví foren un 17,18 inferiors als de la Península, mentre que el cost dels pinsos composts va ser un 64,6 % superior a l'existent a la Península.

La producció d'ous el 2019 descendeix, amb una comercialització de 6.711 milers de dotzenes i 6.283.883 euros, cosa que representa, en relació amb el 2018, una reducció del 35,67 %. (Vegeu els quadres I-2.7., I-2.8., IA-2.7. i IA-2.8.)

La mel, amb 121.433 quilos elaborats i 1.418.285 euros, amb una davallada del 4 %, i la cera, amb 3.164 quilos i 26.531 euros, amb una baixada del 0,4 %, completen les produccions ramaderes, amb la qual cosa la suma de les dues produccions apícoles sumen 1.444.816 euros. (Vegeu els quadres I-2.7., I-2.8., IA-2.7. i IA-2.8.)

2.3.4. LES PRODUCCIONS DE QUALITAT

L'any 2019 els productes emparats per denominacions d'origen protegides (DOP), denominacions genèriques (DG) o indicacions geogràfiques protegides (IGP) representen un valor de comercialització de 54.600.880 euros, amb un increment del 4,51 % respecte al 2018. (Vegeu el quadre IA-2.9.)

Els vins amb DO o amb la qualificació de «vins de la terra» comercialitzats el 2019 suposen 34.954 euros, amb un descens del 3,6 % sobre l'any anterior. (Vegeu el quadre IA-2.9.)

Les begudes espirituoses mostren una variació positiva de l'1,80 % entre el 2019 i el 2018, gràcies a l'increment de la DG Herbes de Mallorca, que va obtenir un valor comercial de 8.980 euros, amb una pujada del 8,1 %. (Vegeu el quadre IA-2.9.)

QUADRE I-2.7. PRODUCCIÓ RAMADERA A LES ILLES BALEARS (2019)

		CARN		
		Euros constants 2016	% var. prod. 16-17	Euros corrents 2016
Carn	Boví	2.022,4	3.507,3	8.346.049
	Oví	1.533,9	3.315,9	8.301.543
	Caprí	37,0	77,2	184.430
	Porcí	3.489,0	4.361,3	9.025.388
	Equí	0,2	0,34	331
	Aviram	246,6	353,4	404.833
	Conills	2,3	4,7	8.613
	Total carn	7.331,4	11.620,1	26.271.186

continua

CARN				
		Euros constants 2016	% var. prod. 16-17	Euros corrents 2016
VENDES FORA DE LES BALEARS				
Vendes			Unitats	Euros
	Boví		1.145	698.800
	Oví		9.107	243.393
	Porcí		26.929	1.400.656
	Aviram		5.230	2.197
	Total vendes		42.411	2.345.045
PRODUCTES RAMADERS				
Llet			Litres	Euros
	De vaca		67.916.252	24.680.766
	D'ovella		143.666	122.874
	De cabra		425.398	382.240
Total llet		68.485.316	25.185.880	
Ous	Total ous		Milers de dotzenes	Euros
			6.711	6.283.883
Mel i cera			kg	Euros
	Mel		121.433	1.418.285
	Cera		3.164	26.531
	Total mel i cera		124.597	1.444.816
Total productes ramaders				32.914.579
Producció ramadera final				61.530.809

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

QUADRE I-2.8. EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ RAMADERA (2018-2019)

CARN						
		2019 (euros corrents)	2018 (euros corrents)	% de variació corrent 18/19	2018 (euros constants)	% de variació real 18/19
Carn	Boví	8.346.049	9.013.455	-7%	8.364.384	3%
	Oví	8.301.543	8.653.662	-4%	8.654.896	-2%
	Caprí	184.430	161.912	14%	162.932	-2%
	Porcí	9.025.388	8.064.617	12%	8.426.768	-7%
	Equí	331	488	-32%	445	-95%
	Aviram	404.833	439.123	-8%	497.862	11%
	Conills	8.613	12.062	-29%	12.062	49%
	Total carn	26.271.186	26.345.320	-0,3%	26.119.349	-2%

continua

CARN						
		2019 (euros corrents)	2018 (euros corrents)	% de variació corrent 18/19	2018 (euros constants)	% de variació real 18/19
VENDES FORA DE LES BALEARS						
Vendes	Boví	698.800	517.211	35%	583.915	20%
	Oví	243.393	477.342	-49%	257.589	-6%
	Porcí	1.400.656	778.973	80%	1.196.006	17%
	Aviram	2.197	6.804	-68%	2.262	-3%
	Total vendes	2.345.045	1.780.330	32%	2.039.773	15%
PRODUCTES RAMADERS						
Llet	De vaca	24.680.766	24.035.996	3%	23.758.584	-1%
	D'ovella	122.874	118.091	4%	117.197	-1%
	De cabra	382.240	279.519	37%	319.048	14%
	Total llet	25.185.880	24.433.606	3%	24.194.829	-1%
Ous	Total ous	6.283.883	7.161.287	-12%	6.830.954	-5%
Mel i cera	Mel	1.418.285	1.477.391	-4%	1.491.219	0,9%
	Cera	26.531	26.629	-0,4%	26.873	0,9%
	Total mel i cera	1.444.816	1.504.020	-4%	1.518.092	1%
Total productes ramaders		32.914.579	33.098.914	-1%	32.543.875	-2%
Producció ramadera final		61.530.809	61.224.563	1%	59.449.916	-3%

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

En el grup dels aliments amb indicació d'origen i qualitat, el 2019 s'ha comercialitzat producció per un valor de 4.262.260 euros, amb un increment respecte al 2018 del 6%. Tot i això, l'oli de Mallorca ha tingut una baixada de comercialització del 25,5%. (Vegeu el quadre IA-2.9.)

2.3.5. LES EXPORTACIONS EN EL SECTOR PRIMARI

El valor total de les exportacions de les Illes Balears en el sector primari el 2019

ha estat de 84.381.000 euros, que en relació amb el 2018, que foren de 73.981.000 euros, representa un increment del 14%. Les dades reflecteixen evolucions positives respecte al 2018 de l'exportació en els productes pesquers; fruites, hortalisses i llegums, preparats alimentaris, begudes i greixos. (Vegeu el quadre I-2.9.) França, amb el 36% del total, i Alemanya, amb l'11%, són les principals destinacions d'aquestes exportacions. (Vegeu el quadre I-2.10.)

QUADRE I-2.9. VALOR DE LES EXPORTACIONS DE LES ILLES BALEARS EN EL SECTOR PRIMARI EN MILERS D'EUROS (2015-2019)

	2015	2016	2017	2018	2019	var 18/19 EXPORT
Productes carnis	4.275	5.413	6.962	6.276	5.643	-10%
Lactis i ous	8.121	8.853	8.260	7.594	6.713	-12%
Productes pesquers	1.228	1.406	2.210	2.592	4.160	61%
Cereals	5	5	16	18	10	-42%
Fruïtes, hortalisses i llegums	37.988	28.401	31.408	32.194	42.610	32%
Sucre, cafè i cacau	1.277	1.629	1.809	1.953	1.457	-25%
Preparats alimentaris	5.558	6.385	7.836	8.250	8.755	6%
Begudes	9.644	10.948	12.424	12.124	12.325	2%
Tabacs	1.424	1.546	1.909	1.595	1.492	-6%
Greixos	539	1.046	772	916	1.044	14%
Llavors i fruits oleaginosos	6	5	227	198	165	-17%
Pinsos animals	18	13	27	16	6	-60%
Total alimentació, begudes i tabac	70.083	65.651	73.862	73.726	84.381	14%
Producció agrícola final	146.310.517	147.349.338	-0,7%	135.312.938	-8%	1,09
Producció ramadera final	61.530.809	61.224.561	0,5%	59.449.916	-3%	1,03
Total producció agrària	207.841.326	208.573.899	-0,4%	194.762.854	-7%	1,07

Font: Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme. Elaboració: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

QUADRE I-2.10. DESTINACIÓ DE LES EXPORTACIONS DE LES ILLES BALEARS EN EL SECTOR PRIMARI (2019)

	Milers de euros	%
França	30.415	36%
Alemanya	9.070	11%
Cuba	5.386	6%
Països i territoris no determinats extracom.	5.013	6%
Cap Verd	4.567	5%
Portugal	4.487	5%
Regne Unit	3.856	5%
Polònia	3.250	4%
Suïssa	2.934	3%
República Dominicana	2.932	3%
Dinamarca	2.490	3%
Mèxic	1.826	2%
Itàlia	1.312	2%
Països Baixos	851	1%
República checa	834	1%
La resta de països	5.159	6%
Total	84.381	100%

Font: Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme. Elaboració: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

2.4.

LA PESCA

La producció pesquera final balear el 2019 és de 34.940.213 euros. Les despeses fora del sector són de 21.707.646 euros, mentre que el valor afegit a preus de mercat és de 13.232.567 euros; les subvencions, 1.085.730 euros, i els impostos lligats a la producció, 114.739 euros. El VAB al cost dels factors és de 14.203.558 euros, i la renda pesquera, d'11.483.627 euros. (Vegeu el quadre I-2.2.)

En relació amb el 2018, que va ser de 34.120.422 euros, la producció pesquera

final s'ha incrementat en 820.897 euros, un 2,40 %. L'increment de la renda pesquera va ser de 919.531 euros i se situa en 11.483.627 euros, un 8,7 % més que el 2018 (Vegeu el quadre I-2.4.)

La pesca, amb 2.633.456 quilos i 19.605.084 euros, representa el 56,10 % de la producció pesquera final, mentre que l'aqüicultura, amb 15.335.129 euros, representa el 43,89 %. La pesca té una variació negativa del 6 % en relació amb el 2018 i l'aqüicultura la té positiva del 16 %. (Vegeu els quadres I-2.11. i I-2.12.)

Així, doncs, mentre la pesca passa de tenir un valor de 20.888.200 euros el

2018 a un de 19.605.084 euros el 2019 —amb un descens d'1.283.117 euros—; l'aqüicultura passa de 13.232.222 euros a 15.336.129 euros, amb un increment de 2.102.908 euros.

En relació amb les espècies pescades al llarg de l'any 2019, hi ha hagut una reducció de 319.009 kg, ja que s'ha passat de pescar 2.952.465 kg el 2018 a pescar 2.633.456 kg el 2019, fet que representa

una baixada del 10,80 %. El valor obtingut és de 19.605.084 euros el 2019, quan el 2018 fou de 20.857.309 euros. Hi ha un descens del 6 %. (Vegeu el quadre I-2.4.)

El descens més significatiu de les captures és el produït a Formentera, amb una davallada del 66 %, i a Eivissa, amb un 14 %. Menorca i Mallorca han tingut reduccions del 7 % i del 4 %, respectivament. (Vegeu el quadre I-2.13.)

QUADRE I-2.11. EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ PESQUERA (2018-2019)

		2019 (euros corrents)	2018 (euros corrents)	% de variació corrent 18/19	2018 (euros constants)	% de variació real 18/19
Espècies pescades	Crustacis	7.740.642	7.786.154	-1%	7.114.656	-9%
	Mol·lucs	2.448.402	3.054.562	-20%	2.333.086	-24%
	Peixos	9.410.492	10.035.431	-6%	9.682.059	-4%
	Altres espècies	5.548	12.053	-54%	4.763	-60%
	Total espècies pescades	19.605.084	20.888.200	-6%	19.134.563	-8%
Espècies criades en aqüicultura	Aqüicultura marina	15.329.485	13.225.472	16%	11.479.457	-13%
	Aqüicultura continental	5.644	6.750	-16%	3.704	-45%
	Total espècies criades en aqüicultura	15.335.129	13.232.222	16%	11.483.160	-13%
Total producció pesquera		34.940.213	34.120.422	2%	30.617.724	-10%

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA. Elaboració pròpia amb dades de la Direcció General de Pesca

QUADRE I-2.12. PRODUCCIÓ PESQUERA A LES ILLES BALEARS (2019)

		kg	Euros
Espècies pescades	Crustacis	352.084	7.740.642
	Mol·lucs	286.763	2.448.402
	Peixos	1.994.444	9.410.492
	Altres espècies	165	5.548
	Total espècies pescades	2.633.456	19.605.084

continua

		Juvenils (unitats)	kg	Euros
Espècies criades en aqüicultura	Aqüicultura marina	40.681	58.842	15.329.485
	Aqüicultura continental	1.795		5.644
	Total espècies criades en aqüicultura			15.335.129
Total producció pesquera				34.940.213

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA. Elaboració pròpia amb dades de la Direcció General de Pesca

QUADRE I-2.13. ESPÈCIES PESCADES: MOL·LUSCS, CRUSTACIS I PEIXOS A LES BALEARS PER ILLES (2018-2019)

	kg 2018	kg 2019	% de var. de la prod. 18-19	Euros corrents 2018	Euros corrents 2019	% de var. 18/19
Mallorca	2.105.090	2.017.891	-4%	13.249.977	13.270.633	0,2%
Menorca	303.818	281.244	-7%	3.031.820	3.070.645	1%
Eivissa	289.306	248.130	-14%	2.743.180	2.403.071	-12%
Formentera	254.251	86.192	-66%	1.832.332	860.735	-53%
Illes Balears	2.952.465	2.633.456	-11%	20.857.309	19.605.084	-6%

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA. Elaboració pròpia amb dades de la Direcció General de Pesca

3

SECTOR INDUSTRIAL I ENERGÈTIC

RESUM

Sens dubte, l'element transcendental i que limita la capacitat inferencial de l'informe sobre la indústria balear és la presència, en data d'avui, de la COVID-19. Aquesta pandèmia desvirtua totalment qualsevol projecció futura sobre la base de les dades presents i passades.

L'evolució de la producció a la indústria balear continua presentant una pèrdua de representativitat dins l'economia balear, però en termes de llocs de feina el comportament millora des del 2014, passant d'un pes dins el total de l'economia d'un 6,6 % a un 7,2 % el 2018.

Quant al nombre d'empreses que componen la indústria, s'observa un creixement del 6,5 % el 2018 respecte a l'any anterior. Quant al nivell de llocs de feina, el 2018 continua en recuperació, amb més dinamisme en el règim d'assalariats —creixen un 3 %— que en el règim especial d'autònoms —amb un 1 %—, però s'aprecia en els dos grups un cert alentiment de la generació de llocs de feina.

Els ingressos del sector industrial han caigut el 2016 un 2,7 % respecte a 2015, on el 43,4 % correspon al grup de subministrament d'electricitat; seguit d'indústries manufactureres, amb un 41,1%; compartint el primer grup el lideratge amb una productivitat aparent del factor treball i amb la quota d'excedents més elevada.

El 2018 ha presentat també un increment de facturació elèctrica respecte a l'any anterior (1,8%), amb un comportament més dinàmic a Eivissa, amb un augment de facturació del 3 %, i a Formentera, amb un 3,6 %.

Quant a les indústries relacionades amb la construcció, el 2018 hi ha registrades 90 pedreres a les Illes Balears, de les quals un 80 % són a Mallorca, un 12 % a Menorca, i la resta, a Eivissa i Formentera.

3.1.

L'EVOLUCIÓ DEL PIB, DE L'OCUPACIÓ, DE L'ÍNDEX DE PRODUCCIÓ INDUSTRIAL (IPI) I DE L'ÍNDEX DE PREUS INDUSTRIALS

En aquest apartat s'analitza l'evolució de la producció i l'ocupació del sector industrial. Aquesta informació es desglossa i s'amplia per estructures d'empreses i per les principals branques productives del sector industrial a les Illes Balears a partir de dades de l'Ibestat, relatives a l'enquesta industrial. També s'analitzen l'índex de producció industrial (IPI), l'índex de preus industrials (IPRI) i altres indicadors conjunturals del sector industrial.

Quant a l'evolució del valor afegit brut de la indústria en termes de pes sobre el total de l'economia balear, destaca la tendència suau i constant de la seva pèrdua de representativitat, que passa d'un 6,7 % el 2014 a un 5,7 % el 2018. Per tant, el previsible impacte negatiu de la COVID-19 en la indústria balear el 2020 serà un efecte afegit i no una causa principal del seu comportament.

Tot l'anterior és, a pesar que en termes d'ocupació no s'apreciï aquest comportament. El pes del mercat laboral en la indústria balear es manté sobre un interval més estable, oscil·lant entorn d'un pes del 7 % del total de l'ocupació generada a la comunitat autònoma.

Si ens centram en l'evolució comparativa de la producció industrial respecte a altres sectors d'activitat durant el període analitzat, s'observa que la indústria, juntament

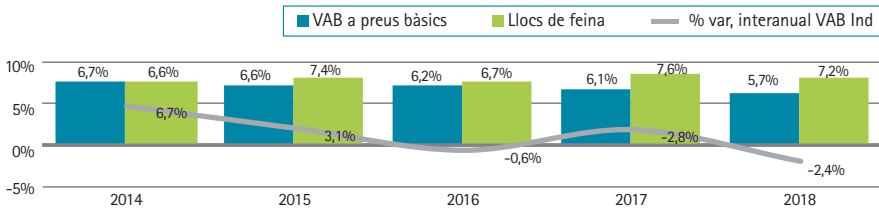
amb l'agricultura, són els dos únics sectors que presenten un creixement negatiu el 2018 respecte al 2017. El primer amb una caiguda del 2,4 % i del 2,5 % el segon. La resta de sectors presenten dades positives superiors al 2,5 %, amb un màxim del 10 % (activitats financeres i de finances). L'economia en el seu conjunt presenta un creixement del 3,4 %. (Vegeu el gràfic I-3.1. i el quadre IA-3.1.)

El nombre d'empreses industrials ha crescut a les Illes Balears un 6,5 %, fruit d'un comportament dinàmic de la indústria manufacturera i l'extractiva, amb creixements per sobre del 7 % que compensen la reducció de 23 empreses de subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat (-9,7 %) i el pràcticament estancament del nombre d'empreses de subministrament d'aigua.

Aquest creixement global en el nombre d'empreses no es correspon amb l'evolució de la producció de la indústria. Si bé sectors com a béns d'equip o, en menor mesura, energia han presentat majoritàriament un valor de l'índex de producció industrial per valor de la dada estatal, es pot dir, en general, que des de principis del nou segle aquest índex s'han mantingut en el seu valor agregat per a tota la indústria per sobre de l'IPI nacional.

És amb la gran recessió quan els dos índexs cauen de manera rellevant, però amb major pendent l'IPI balear. Per al període de 2008 a 2016 s'observen uns valors cada vegada més semblants però a partir d'enguany la producció balear passa a presentar un IPI per sota de l'estatal. (Vegeu el quadre I-3.1 i el gràfic I-3.2.)

Gràfic I-3.1.
Evolució del VAB de la indústria, pes i llocs de feina en la indústria sobre el total de les Illes Balears (2014-2018)

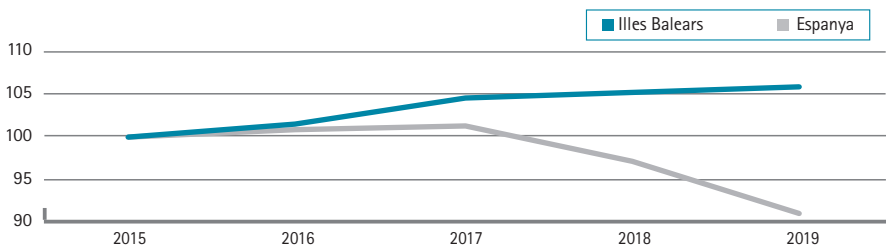
Font: Ibestat, a partir de l'INE. Darreres dades publicades l'1 de juny de 2020

QUADRE I-3.1. NOMBRE D'EMPRESSES INDUSTRIALS (CNAE 09) A LES ILLES BALEARS (2017-2018)

	2017	2018	Dif. 18-17	% de var. 18/17
Total sector industrial	4.580	4.877	297	6,5%
B. Indústries extractives	57	61	4	7,0%
C. Indústria manufacturera	4.067	4.381	314	7,7%
D. Subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	236	213	-23	-9,7%
E. Subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació	220	222	2	0,9%

Font: Ibestat, a partir de l'INE: darreres dades publicades l'1 de juny de 2020

Gràfic I-3.2.
Índex de producció industrial (IPI) a les Illes Balears i Espanya (base 2015) (2014-2018)

Font: INE

Quant al comportament dels preus industrials —mesurat per l'índex de preus industrials (IPRI)— des de principis de segle les Illes Balears han mantingut un valor

de l'índex per sota de la dada estatal; un comportament que només es trenca el 2018 i que torna el 2019.

No obstant tot l'anterior, el comportament dels preus en els subsectors industrials de subministrament elèctric, d'aigua i extractives durant aquests darrers anys ha estat de major dinamismes a les Illes Balears que a la resta de l'Estat.

Cal tenir en consideració les primeres dades de 2020 per anticipar l'important impacte de la COVID-19. A Espanya la taxa interanual de l'IPRI ha passat d'un -0,95 % al gener a un -8,41 % a l'abril. En el cas de les Illes Balears ha passat d'un -7,35 % a un -14,56 % per als mateixos mesos. Aquestes dades són més que rellevants per evidenciar la magnitud de l'impacte. (Vegeu el quadre IA-3.3 i els gràfics I-3.3. i de IA-3.1. a IA-3.4.)

3.2.

EVOLUCIÓ DE LES EMPRESES INDUSTRIALS

Quant al nombre d'empreses industrials, el 2018 han crescut un 6,5 % respecte a les existents el 2017, fruit d'un bon comportament de les empreses d'indústries extractives, amb un augment del 7 %; de la indústria manufacturera, amb un 7,7 %, i un estancament de les empreses de subministrament d'aigua i a pesar d'una forta reducció —del 9,7 %— de les empreses de subministrament d'energia elèctrica, que han passat de 236 empreses el 2017 a 213 el 2018.

En la indústria manufacturera destaquen els increments del nombre d'empreses en fabricació de begudes, que passa de

105 a 127 empreses; confecció de peces de vestir, amb 27 empreses més —fins a les 119 el 2018—, i fabricació d'un altre material de transports, amb un creixement del 51,2 %, fins a les 65 empreses el 2018.

Val la pena destacar que el descens del nombre d'empreses dins el subsector de subministrament elèctric (-9,7 %) el 2018 respecte de l'any anterior, amb 23 empreses menys, no ha repercutit negativament, tot al contrari, ja que en termes de productivitat, excedents i cost laboral destaquen respecte a la resta de subsectors industrials. (Vegeu el quadre I-3.3.)

3.3

EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ

En termes d'ocupació, el nombre de treballadors en la indústria balear ha crescut en 460 persones el 2019 respecte al 2018; el nombre d'autònoms, en una mica més de cent. L'anterior representa un creixement anual del 2 % i de l'1,9 %, respectivament.

L'anterior reflecteix que la figura de l'autònom continua perdent pes en la indústria balear. Així i tot, la tendència se suavitza, ja que el 2016 el pes dels autònoms en la indústria va caure 0,9 punts percentuals respecte a l'any anterior; el 2017, 0,7 punts; el 2018, 0,5 punts, i el 2019 no ha variat.

El subsector amb més presència d'autònoms és el de la indústria manufacturera, on dels 23.000 treballadors, una mica més de 5.500 són autònoms. També representa

el subsector més dinàmic, ja que creix respecte al 2018 en 265 treballadors assalariats i en 100 autònoms. També val la pena ressenyar els 182 treballadors assalariats més en el subsector de l'aigua, mentre que la resta de grups mantenen uns resultats més uniformes amb la tendència prèvia.

En relació amb els primers mesos del 2020 i la COVID-19, es pot indicar que en principi no s'hi aprecien efectes rellevants, citant només com a rellevant la caiguda del 3,6 % de treballadors en indústries manufactureres (2,5 milers de persones) en el període gener a abril de 2019 respecte del mateix període de 2019. (Vegeu el quadre I-3.2.)

3.4.

EVOLUCIÓ DE LES BRANQUES INDUSTRIALS

Aquest punts se subdivideix en quatre apartats. Els dos primers (3.4.1. i 3.4.2.) presenten dades relatives a l'enquesta industrial de l'INE a partir de la informació elaborat per l'Ibestat. Als apartats 3.4.3. i

3.4.4. s'analitzen amb més atenció algunes de les branques més importants de la indústria balear, com són la branca no manufacturera principal —energia i aigua—. Dins de les branques manufactureres, cal destacar l'activitat de les indústries relacionades amb el sector de la construcció.

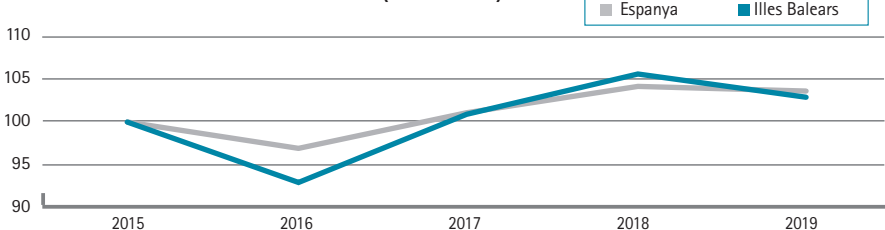
3.4.1. DADES GENERALS DE L'ENQUESTA INDUSTRIAL

Els ingressos d'explotació del sector industrial balear van superar el 2017 els 4.700 milions d'euros, 400 més que el 2016. El 85 % d'aquesta facturació es reparteix entre la indústria manufacturera i el subministrament elèctric, pràcticament a parts iguals, seguit del subministrament d'aigua, amb un 14 %, i l'1 % restant, la indústria extractiva.

El benefici abans d'impostos del sector va ascendir a 204 milions d'euros, dels quals gairebé el 80 % es van obtenir en el subsector de subministrament elèctric (77,5 %), i es van repartir un 10 % cadascun la indústria manufacturera i el subministrament d'aigua. El 2 % restant queda a les indústries extractives.

Gràfic I-3.3.

Evolutió de l'índex de preus industrials (IPRI) a Espanya i a les Illes Balears (base 2015) (2014-2018)

Font: INE

QUADRE I-3.2. OCUPACIÓ ASSALARIADA I PER COMPTE PROPÍ (RETA) A LES ILLES BALEARS (2014-2018) (MITJANA ANUAL)												
B. Ind. extractiva		C. Ind. manufacturera		D. Subm. d'energia		E. Subm. d'aigua, resid.		Total indústria				
R. General	RETA	R. General	RETA	R. General	RETA	R. General	RETA	R. General	RETA	R. General	% RETA	
Valors absoluts												
2015	293,3	47,6	15.110,3	5.345,3	1.055,8	28,3	3.815,3	92,6	20.274,7	5.513,7	27,2	
2016	302,9	46,3	15.976,5	5.401,0	974,3	27,8	3.951,9	93,2	21.205,6	5.568,2	26,3	
2017	316,5	46,7	16.711,5	5.468,8	909,5	26,5	4.124,9	91,3	22.062,4	5.633,3	25,5	
2018	321,8	47,7	17.200,9	5.521,8	875,6	25,8	4.321,2	95,7	22.719,5	5.690,9	25,0	
2019	342,5	48,8	17.464,4	5.621,4	867,7	26,2	4.503,1	100,5	23.177,7	5.796,9	25,0	
% de variació anual												
2015	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
2016	3,3%	-2,8%	5,7%	1,0%	-7,7%	-1,8%	3,6%	0,6%	4,6%	1,0	-3,4	
2017	4,5%	0,9%	4,6%	1,3%	-6,6%	-4,5%	4,4%	-2,0%	4,0%	1,2	-2,8	
2018	1,7%	2,1%	2,9%	1,0%	-3,7%	-2,5%	4,8%	4,7%	3,0%	1,0	-1,9	
2019	6,4%	2,4%	1,5%	1,8%	-0,9%	1,3%	4,2%	5,1%	2,0%	1,9	-0,2	

Font: Ibestat, a partir de dades de la Tresoreria General de la Seguretat Social

QUADRE I-3.3. RESULTATS D'EXPLOITACIÓ PER AGRUPACIÓ I SECTOR D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2017)

	Total sector industrial	B. Indústries extractives	C. Indústria manufacturera	D. Subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	E. Subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació
Ingressos d'exploració					
Ingressos d'exploració	4.725.307,8	40.710,3	1.975.421,0	2.041.812,3	667.364,1
Volum de negocis	4.578.622,5	38.495,5	1.947.899,9	2.006.067,4	586.159,6
Altres ingressos d'exploració	146.685,3	2.214,8	27.521,1	35.744,9	81.204,5
Despeses d'exploració					
Despeses d'exploració	4.334.819,8	33.313,0	1.888.523,3	1.808.713,2	604.270,3
Aprovisionaments	2.762.631,4	8.504,2	1.106.992,3	1.430.058,0	217.077,0
Despeses de personal	684.691,6	10.711,3	437.523,6	63.999,3	172.457,4
Altres despeses d'exploració	615.243,7	11.594,7	292.467,5	189.342,4	121.839,1
Amortització de l'immobilitzat	269.350,9	2.504,2	58.207,5	126.595,5	82.043,6
Deterioració i resultat per alienacions de l'immobilitzat	798,4	189,8	1.218,2	-1.332,4	722,8
Altres resultats excepcionals	-9.278,2	-67,1	-8.776,9	64,5	-498,7
Inversions en actius materials	186.502,3	3.408,3	65.364,4	74.967,8	42.761,7
Adquisició d'immobilitzat material	195.514,2	3.695,2	73.214,6	75.559,6	43.044,8
Vendes d'immobilitzat material	9.012,0	286,9	7.850,2	591,8	283,1

Font: Enquesta estructural d'empreses (sector indústria). Ibestat, a partir de dades de l'INE

La major participació de mà d'obra en la indústria es reparteix entre les extractives i el subministrament d'aigua, les quals suporten un pes del 26% de les seves vendes en despesa de personal. Per contra, destaca el subministrament elèctric, en què tot just el 3% de les seves vendes es destinen a aquesta partida.

La indústria més rendible és l'extractiva, en la qual el benefici sobre vendes representa gairebé el 10%; seguit de subministrament elèctric, amb gairebé un 8%; subministrament d'aigua, amb un 3%, i indústria manufacturera, amb una mica més d'un 1%.

Quant a la inversió, la indústria que destina més part del benefici és l'extractiva, amb un 8,4%, justificant la seva rendibilitat més alta. La segueix subministrament d'aigua, amb un 6,4% del benefici, i entorn del 3,5% se situen la resta de subsectors. (Vegeu I-3.3.)

L'ocupació en la indústria balear ha crescut un 5,4% el 2017 respecte al 2016. Tots els subsectors presenten un augment d'ocupació respecte a l'exercici anterior, excepte indústries extractives, que cau un 2,6%. El subsector més dinàmic és el manufacturer, amb un augment de gairebé 1,2 milers de persones respecte al 2016, un 6,6% més.

Si es comparen per a 2017 les dades de despeses de personal i ocupació, s'observa que el cost mitjà en la indústria balear per treballador és de 27,7 milers d'euros a l'any. Subministrament elèctric és el subsector industrial amb més cost mitjà, 67,8 milers d'euros a l'any; seguit de submi-

nistrament d'aigua, amb 40.000 euros a l'any; indústries extractives, amb 29,1 milers d'euros, i tanca en darrera posició la indústria manufacturera, amb 22,9 milers d'euros. Així, la indústria manufacturera és el sector de més ocupació i menor cost salarial per treballador.

Centrant-nos en aquest subsector i descendint als seus grups, trobam que el més nombrós és el d'alimentació, amb un total de 3,7 milers de treballadors el 2017 amb un sou mitjà de 21,5 milers d'euros a l'any. Per contra, el grup més reduït és el de metal·lúrgica amb tot just 14 treballadors i un sou mitjà de 15,7 milers d'euros. El grup amb major cost salarial és el de fabricació de productes farmacèutics, que amb 80 treballadors presenten un cost mitjà a l'any de 35.000 euros. Finalment, el grup amb el cost mitjà més reduït és el de confecció de peces de vestir, que amb un total de 169 treballadors presenten un cost mitjà de 7,8 milers d'euros a l'any (Vegeu I-3.3. I-3.4. IA-3.5. i IA-3.6.)

3.4.2 PRINCIPALS RESULTATS DE L'ENQUESTA INDUSTRIAL PER BRANQUES D'ACTIVITAT

En aquest apartat es presenten dades i informació relatius a productivitat del treball, excedent brut d'explotació, cost laboral unitari i quota d'excedents per branques d'activitat.

Començant amb la productivitat del factor treball, s'observa que el 2017 el subsector de subministrament d'energia elèctrica presenta el valor més alt, amb 519,9 milers d'euros per treballador; així i tot, és

una quantitat inferior al valor registrat el 2016. Li segueix subministrament d'aigua, indústria extractiva i, en darrer lloc, indústria manufacturera, amb 31,2 milers d'euros. Aquesta última, també és el subsector amb l'excedent per ocupat més reduït, el major cost laboral unitari i la segona menor quota d'excedents.

Dins de la indústria manufacturera, el grup més productiu en termes de factor de treball és el de fabricació de maquinària (49,3 milers d'euros), per al qual cal tenir en compte que gran part de l'anterior és que presenta el cost laboral unitari més reduït.

El darrer grup, en termes de productivitat del factor treball, és la indústria tèxtil (9,2 milers d'euros), que, en línia amb el cas anterior, té el cost laboral unitari més elevat. (Vegeu els quadres I-3.5. i IA-3.7.)

D'una altra banda, si tenim en compte que la renda nacional es pot dividir entre la part destinada a excedents bruts d'explotació i part a rendes del treball i que la quota d'excedent és l'excedent brut d'explotació partit per la renda; de la mateixa manera tenim que les rendes del treball dividit per la renda més l'excedent d'explotació dividit per a la renda sumen 1 i, per tant:

$$q=1-W/Y=1-(W/L)/(Y/L)=1-w^*/\pi_L$$

Sent

q = quota d'excedents

W = rendes del treball

Y = renda

w^* = cost laboral unitari

π_L = productivitat aparent del factor treball

Aplicant aquesta expressió —és a dir, dividint el cost laboral unitari per la productivitat aparent del factor treball— obtenim una estimació de la quota d'excedent per a cada grup.

A l'àmbit agregat, s'observa que la quota d'excedents a la indústria és de 50 %. Subministrament elèctric és el subsector que més quota d'excedents presenta (75,5 %), seguit de subministrament d'aigua, indústries extractives i tanca en darrer lloc, i ja comentat anteriorment, indústries manufactureres, amb (26,4 %). També dins d'aquest subsector, metal·lúrgica és, amb un 42,2 %, el de major quota d'excedents; en què fabricació de begudes és la que pitjor quota té. Tenint en compte que la part de la renda que no va a excedents va a rendiments del treball, queda clar que correspon a la indústria manufacturera el subgrup que més part de la riquesa generada destina a rendes del treball, tenint enfront de subministrament d'energia elèctrica. (Vegeu els quadres I-3.5. i IA-3.7.)

3.4.3. ENERGIA

Si començam amb la facturació elèctrica, s'observa que el 2018 ha crescut un 2 % respecte al 2017, principalment impulsat per Eivissa i Formentera, que han augmentat la seva facturació un 4 % i 3,1 % respectivament respecte de l'any anterior. D'una altra banda se situa Menorca, que ha facturat un 1,4 % menys que l'any anterior, i Mallorca un -2,6 %. Malgrat l'anterior, Mallorca factura el 79,8 % del total, seguit de Menorca, amb un 12,9 %; Eivissa, un 6,8 %, i Formentera, un 0,6 %.

QUADRE I-3.4. PERSONAL OCUPAT PER AGRUPACIÓ I SECTOR D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2016-2017)

	2016	2017	Dif. 16/15	Var. 17/16 (%)
Total sector industrial	23.463	24.738	1.275	5,4
B. Indústries extractives	378	368	-10	-2,6
C. Indústria manufacturera	17.935	19.110	1.175	6,6
D. Subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	911	944	33	3,6
E. Subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació	4.239	4.315	76	1,8

Font: Enquesta estructural d'empreses (sector indústria). Ibestat a partir de dades de l'INE

QUADRE I-3.5. PRODUCTIVITAT APARENT DEL TREBALL, EBE PER OCUPAT I COST LABORAL UNITARI A LES ILLES BALEARS (MILERS D'EUROS) (2017)

	Productivitat aparent del treball	EBE per ocupat	Cost laboral unitari	Quota d'excedents (q) (%)
Total sector industrial	55,7	27,8	57,4	50,0
B. Indústries extractives	56,2	27,3	55,2	48,5
C. Indústria manufacturera	31,2	8,2	87,7	26,4
D. Subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	519,8	392,4	14,2	75,5
E. Subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació	62,4	35,0	65,5	56,0

Font: Enquesta estructural d'empreses (sector indústria). Ibestat a partir de dades de l'INE

L'activitat de producció i distribució d'energia elèctrica és la que presenta una caiguda més important de la facturació el 2018 respecte al 2017, tant pel que fa a la comunitat autònoma com per a cadascuna de les illes; superant caigudes del 45 % en tots els casos. En el cas més elevat destaca Eivissa, amb un -60 %, i a excepció de Formentera, amb un -7,6 %. Pel costat positiu, fusta, construcció i reparació naval i altres materials de construcció lideren els comportaments més positius respecte a l'exercici anterior.

En el cas de la fusta, destaca per l'important augment de la facturació Mallorca, del 60 % respecte al període anterior, respecte a la resta d'illes. En el cas de la construcció i reparació naval, també sobresurt Mallorca per l'important creixement el 2018 de la facturació d'energia elèctrica, del 29,3 %, que compensa la caiguda del 12,1 % d'Eivissa. En el cas d'altres materials de construcció, destaca Eivissa, amb un creixement del 56 % en la facturació d'energia elèctrica el 2018 respecte al 2017. (Vegeu el quadres I-3.6. I-3.7. i IA-3.8.)

QUADRE I-3.6. ESTRUCTURA DE LA FACTURACIÓ DE L'ENERGIA ELÈCTRICA A LA INDÚSTRIA DE LES BALEARS PER ILLES (KW/h) (2017-2018)

	2018	2017	Var. (%)
Illes Balears	188.786.580,6	192.671.715,5	-2,0
Mallorca	150.596.699,6	154.667.760,6	-2,6
Menorca	24.330.908,5	24.669.663,7	-1,4
Eivissa	12.799.315,0	12.306.015,2	4,0
Formentera	1.059.657,4	1.028.276,4	3,1

Font: lbestat a partir de dades de GESA

QUADRE I-3.7. FACTURACIÓ DE L'ENERGIA ELÈCTRICA (kWh) (GESA) DE LES ACTIVITATS DEL SECTOR DE LA INDÚSTRIA A LES ILLES BALEARS (2017-2018)

	2017	2018	% de var. 18/17
Total	192.671.716	188.786.581	-2,0
Extracció i aglomeració de carbó	75.623	76.141	0,7
Extracció de petroli i gas	286.644	282.562	-1,4
Combustible nuclear i altres energies	260.745	269.243	3,3
Coqueries	2.527	2.631	4,1
Producció i distribució d'energia elèctrica	3.928.542	2.023.577	-48,5
Fabricació i distribució de gas	3.290	3.335	1,4
Mines i pedreres (no energètiques)	6.972.408	7.138.447	2,4
Siderúrgia i fosa	7.306.508	7.473.201	2,3
Metal·lúrgia no fèrria	36.067	39.110	8,4
Indústria del vidre	2.506.647	2.504.422	-0,1
Ciments, calçs i guixos	40.050.827	37.999.757	-5,1
Altres materials de construcció	8.992.287	10.211.472	13,6
Química i petroquímica	4.573.642	4.445.246	-2,8
Màquines i transformacions metàl·liques	2.570.947	2.608.091	1,4
Construcció i reparació naval	2.938.692	3.708.235	26,2
Construcció d'automòbils i bicicletes	14.115.700	13.628.536	-3,5
Construcció d'altres mitjans de transport	0	1.532	-
Alimentació, begudes i tabac	70.546.509	69.630.354	-1,3
Indústria tèxtil, confecció de cuir i calçat	8.919.528	8.401.933	-5,8
Indústria de fusta, suro (no fabricació de mobles)	556.442	826.240	48,5
Pastes papereres, paper, cartró	1.160.641	1.319.922	13,7
Arts gràfiques i edició	6.736.632	6.549.595	-2,8
Indústria del cautxú, plàstic i altres indústries	10.130.869	9.643.001	-4,8

Font: lbestat a partir de dades de GESA. Darreres dades de l'1 de juny de 2020

Notes: Les dades de facturació elèctrica es refereixen a estimacions de consum real. Això provoca que alguns registres puguin tenir valors negatius una vegada fets els ajustaments.

En termes de producció i demanda elèctrica, Mallorca el 2019 ha produït el 85 % de l'electricitat, amb una demanda del 76 %, la qual cosa suposa un saldo excedent del 9,3 %, uns 570.000 MW/h. Menorca reflecteix per al mateix període un autoconsum: ha produït pràcticament la mateixa quantitat que la demandada, entorn dels 491.000 MW/h. En el cas d'Eivissa, ha produït el 6,8 % i ha demandat el 15,4 % de l'energia elèctrica de les Illes Balears, amb una necessitat de 522.000 MW/h. En darrer lloc, Formentera, per la seva dimensió, tot just ha generat el 0,3 % de la producció balear de l'energia elèctrica i n'ha consumit l'1,1 %, la qual cosa representa un dèficit del -0,7 % (44.000 MW/h). (Vegeu el quadre I-3.8.)

Quant al consum de productes petrolífers líquids, s'aprecia que el percentatge de bio en gasolina presenta un pes màxim respecte a total gasolina 95 el 2011, del 7 %; any a partir del qual es redueix, de manera suau i constant, el seu pes fins al 4,3 % el 2019. En el cas del dièsel, el pes màxim del bio respecte al total dièsel s'aconsegueix el 2012, amb un 11 %; pes a partir del qual, es veu reduït el 2013 fins a un 4,1 % i a partir d'aquest any s'observa un comportament ascendent fins a representar un 7,4 % el 2019. En termes generals, tots els combustibles presenten creixements positius de consum el 2019 respecte al 2018, a excepció de gasoil A, gasoil B i fuel BIA.

En línies generals, la gasolina presenta un major consum que el dièsel i aconseguix un màxim el 2007, just a l'entrada de la gran recessió. A partir d'aquest any, el seu consum ha disminuït fins al 2012, exercici

a partir del qual se n'estabilitza el consum per sobre del dièsel, que per al període de 1997 a 2019 presenta un comportament molt més estable.

Si tenim en consideració els primers mesos de 2020, per avaluar de manera estilitzada els efectes de la COVID-19 en el primer trimestre, s'observa que el consum de la gasolina 95 s'ha vist reduït en un 10 % respecte al mateix període del 2019; la gasolina 98 ha caigut un 17,3 %; el gasoil A un 13 %; el gasoil C un 21,4 %, i el fuel BIA un 47 %; per contra, el gasoil B ha crescut en un 3,9 %. (Vegeu els quadres I-3.8. i I-3.9. i el gràfic I-3.4.)

3.4.4. INDÚSTRIES RELACIONADES AMB EL SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓ

La indústria del ciment és l'activitat principal de les indústries relacionades amb el sector de la construcció. L'evolució d'aquesta indústria es presenta a l'apartat de construcció i l'habitatge d'aquesta memòria, ja que la producció i el consum de ciment s'utilitzen com un dels principals indicadors d'activitat del sector de la construcció.

En termes agregats, el nombre de pedreres a les Illes Balears el 2019 arriben a la xifra de 54; de les quals gairebé el 0 % són a Mallorca, el 5 % a Menorca i la resta a Eivissa i Formentera. (Vegeu el quadre IA-3.9.)

QUADRE I-3.8. PRODUCCIÓ I DEMANDA ELÈCTRICA A LES BALEARS PER ILLES (MW/h) (2019)

	Producció	Demanda	Diferència
Mallorca	5.179.372,4	4.613.118,9	566.253,5
Menorca	490.529,8	490.529,8	0,0
Eivissa	415.925,6	937.863,9	-521.938,3
Formentera	19.836,9	64.152,0	-44.315,1

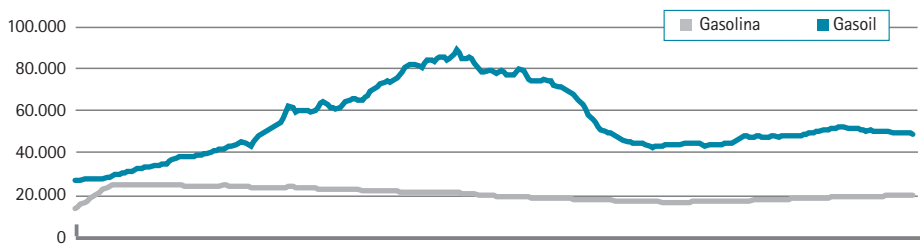
Font: lbestat a partir de dades de Red Eléctrica de España

QUADRE I-3.9. CONSUM DE PRODUCTES PETROLÍFERS A LES BALEARS (1999-2009-2019)

	Gasolina 97 IO	Gasolina 95 IO	Gasolina 98 IO	% bio en gasolines	Gasoil A	Gasoil B	Gasoil C	% bio en gasoils	Fueloil BIA
1999	115.321,2	154.509,2	31.372,7	...	241.978,1	55.093,7	105.431,0	...	69.843,1
2009	0,0	208.809,2	21.099,7	4,3	398.606,8	70.962,7	448.999,2	4,3	236.600,5
2019	0,0	229.423,9	14.244,4	4,3	409.631,8	50.092,3	140.037,0	7,4	80.375,8

Font: CORES

Gràfic I-3.4.
Consum dels principals productes petrolífers (tones) a les Illes Balears (1997-2019)
(mitjana centrada d'ordre 12)

Font: CORES

4

CONSTRUCCIÓ

RESUM

L'activitat de la construcció s'ha consolidat el 2019 i s'ha registrat un nivell més dinàmic que el 2018 en alguns dels seus vèrtexs, com el de la construcció residencial plurifamiliar. El model d'activitat segueix centrat en la construcció d'habitatge unifamiliar i en la reforma, encara que millorant l'habitatge plurifamiliar.

La gran majoria dels indicadors continuen reflectint elevats nivells d'activitat, emmarcats sempre dins dels llindars que la crisi va establir i als quals estem acostumats a tenir com a sòl i sostre. Malgrat no disposar de les darreres xifres de producte interior brut del sector, publicades per al 2018, la majoria dels indicadors que mesuren l'activitat realitzada pel sector el mateix any (com la producció de ciment, l'aprovisionament net de ciment, les entrades de materials de construcció, la població ocupada i la construcció pública) superen, amb escreix, les dades de 2018.

A més, altres indicadors que mesuren l'activitat futura (com els habitatges visats, els habitatges col·lectius per obra o la superfície visada) també es comporten millor, registrant avanços respecte a l'any anterior.

No obstant això, s'observen signes d'alentiment en la demanda d'habitatges que sembla que pronostiquen que s'està començant a descendir el pic de la corba. Passa amb l'indicador global d'activitat (IGA), que mesura l'evolució futura del sector a través de les vendes de ciment i dels afiliats a la Seguretat Social del sector, que decreix a una taxa del 2,3%, la segona negativa després de la crisi.

Per tot l'anterior, es pot resumir que el nivell d'activitat del sector s'assembla al període previ a la crisi 2008-2009.

4.1.

L'EVOLUCIÓ DEL PIB, DE L'OCUPACIÓ, DE L'ÍNDEX DE PRODUCCIÓ INDUSTRIAL (IPI) I DE L'ÍNDEX DE PREUS INDUSTRIALS

L'activitat de la construcció s'ha consolidat el 2019 i ha registrat un nivell d'activitat més dinàmic que el 2018. Malgrat no disposar de les darreres xifres de producte interior brut del sector, la gran majoria dels seus indicadors continuen registrant elevats nivells d'activitat, emmarcats sempre dins dels llindars que la crisi va establir i als quals estem acostumats a tenir com a sòl i sostre.

La majoria dels indicadors que mesuren l'activitat realitzada pel sector en el mateix any (com la producció de ciment, l'aprovisionament net de ciment, les entrades de materials de construcció, la població ocupada o la construcció pública) augmenten amb escreix les dades de 2018. A més, altres indicadors que mesuren l'activitat futura (com els habitatges visats, els habitatges col·lectius per obra o la superfície visada) també s'han comportat millor, registrant avenços respecte a l'any anterior. Amb tot, es pot resumir que el nivell d'activitat és semblant al període previ a la crisi 2008-2009.

Hi ha diverses palanques que fan possible aquest dinamisme. D'una banda, l'impuls de les reformes, que continuen sent un gran pilar per al sector, i el dinamisme de l'habitatge residencial nou, tant pels habitatges unifamiliars com per l'estirada de les plurifamiliars, que entren amb més força que el 2018. I, de l'altra, per

la injecció en la construcció pública que, encara que té un impacte limitat en el sector, és el primer pas d'inversió pública.

Per illes, les variables fan preveure que el millor comportament es dona a Mallorca (en reforma) i a les Pitiüses (en habitatge residencial), mentre que a Menorca l'activitat és més moderada, encara que destaca per la seva empena.

Quant a l'indicador global d'activitat (IGA), que mesura l'evolució futura del sector a través del comportament de les vendes de ciment i dels afiliats a la Seguretat Social del sector, decreix a una taxa del 2,3% i reflecteix el segon descens des de la crisi. Aquest índex tendeix a donar més importància a l'evolució de l'activitat futura del sector que a l'activitat realitzada i únicament mesura variables físiques i no monetàries, a diferència del PIB i del VAB. (Vegeu el gràfic I-4.1.)

La metodologia de la comptabilitat regional d'Espanya (CRE), font que publica el producte interior brut (PIB) del sector, s'ha revisat el 2019 i, per tant, la darrera dada disponible és de 2018. El PIB a preus de mercat del sector de la construcció es va corregir a la baixa respecte a la darrera estimació: es passa d'un 8,7% a un 6,1% de creixement. Fins i tot amb això, va ser el segon augment més important respecte a la resta de sectors, només al darrere de l'augment de les activitats financeres (9,9%). Així mateix, va aconseguir duplicar la taxa del conjunt de la comunitat (3,6%). En termes absoluts, el sector va generar 2.321,7 milions d'euros i es va acostar a les xifres de 2010 (2.382,7 milions d'euros). Encara que el seu pes respecte a l'estructura de les Ba-

lears es va afèblir respecte a aquest mateix any: si el 2010 el sector representava el 9 % del PIB total, el 2018 va ser del 7 %.

Una altra manera d'aproximar-se al comportament del sector és a través de l'anàlisi de l'evolució que han experimentat els indicadors d'activitat dels factors que intervenen d'una manera més destacada en la producció. A continuació, es comenten de manera detallada els diferents indicadors d'activitat.

4.2.

FACTORS DE PRODUCCIÓ

4.2.1. MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ

Històricament, l'evolució dels materials de construcció —com ara el ciment o uns altres com la fusta, el vidre o l'acer— han reflectit amb raonable precisió la variació del nivell de l'activitat de la construcció. Es presenten les dades relatives a les entrades i sortides dels cinc ports de les Illes Balears, tant de ciment com d'altres materials de construcció. En desconèixer les vendes de ciment, s'assimilen al consum aparent i, per tant, fan que l'estoc de ciment quedi a zero.

- Ciment

El ciment constitueix una de les variables explicatives de l'activitat present de construcció més important, ja que és un material que s'utilitza en la primera fase de la construcció i reflecteix els moviments del sector.

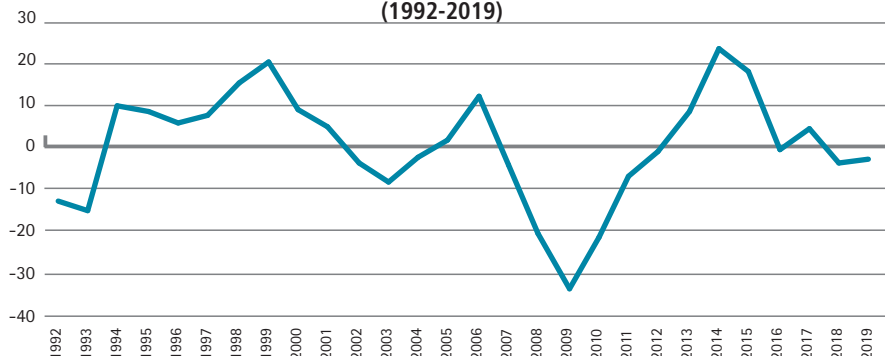
Un dels grans trets d'aquest 2019 és que s'ha deixat de produir ciment a l'illa de Mallorca. La fàbrica de Lloseta Cemex va tancar l'octubre de 2018 i a partir de llavors tot el ciment utilitzat a les obres prové de fora. Tampoc se sap quant ciment es va vendre el 2019, així que s'utilitza la hipòtesi que havia de ser el mateix que el consumit, assumint la hipòtesi que no hi ha estoc de ciment.

La quantitat de ciment utilitzat es calcula a partir del flux d'entrades i sortides dels ports, amb xifres facilitades per l'Autoritat Portuària de les Illes Balears. Aquest canvi suposa un gran moviment portuari a totes les illes, però sobretot a Mallorca i Menorca. (Vegeu el quadre I-4.1.)

L'aprovisionament exterior net de ciment, que es calcula sobre la base de la quantitat de material que prové de l'exterior per via marítima una vegada descomptades les sortides, va aconseguir un gran volum per suplir la inexistent producció local. El 2019 s'assoleixen les 464.700 tones, triplicant les xifres de l'any anterior i augmentant un 236 %.

Per ports, el de Palma no només és el que va concentrar més trànsit, sinó també el que més creixement va registrar. Entre entrades i sortides ha mogut 299,3 milers de tones, la qual cosa suposa el 63 % del flux total balear. Es tripliquen les entrades de ciment respecte a 2018. I el seu aprovisionament net (298.700 tones) gairebé coincideix amb el moviment total, perquè tot el que entra es destina a consum local. Augmenta un 3.082 % respecte a l'any anterior.

Gràfic I-4.1.

Percentatge de variació de l'indicador global d'activitat en el sector de la construcció (1992-2019)

Font: Elaboració pròpia

QUADRE I-4.1. CONSUM APARENT DE CIMENT (TONES) (2018-2019)

	2017	2018	2019	% de var 19/18
Producció interior (1)	312.197	317.605	0	-100,0%
Port de Palma				
Entrades	107.475	106.496	299.009	180,8%
Sortides	131.494	97.110	284	-99,7%
Net	-24.019	9.386	298.725	3082,7%
Port d'Alcúdia				
Entrades	25.932	4.139	19.390	368,5%
Sortides	153	1.863	1.144	-38,6%
Net	25.779	2.276	18.246	701,7%
Menorca				
Entrades	22.789	24.897	33.156	33,2%
Sortides	0	0	0	0,0%
Net	22.789	24.897	33.156	33,2%
Pitiüses				
Entrades	108.704	106.735	118.688	11,2%
Sortides	5.835	5.126	4.142	-19,2%
Net	102.869	101.609	114.546	12,7%
Proveïment net exterior (2)	127.418	138.168	464.673	236,3%
Consum aparent a les Balears	439.615	455.773	464.673	2,0%
Vendes (3)	439.615	455.773	464.673	2,0%
Variació aparent d'estocs	0	0	0	-

Font: CEMEX, Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports i elaboració pròpia

(1) La producció interior de les Balears procedeix de la font oficial CEMEX.

(2) L'aprovisionament net exterior procedeix de l'Autoritat Portuària de Balears.

(3) S'estima que les vendes de ciment són les mateixes que el consum aparent de ciment.

En segon lloc, es posicionen els ports de les Pitiüses, amb el 26% del trànsit de ciment de les Balears (122,8 milers de tones). El seu aprovisionament net (114,5 milers tones) és molt elevat, la meitat que Palma, la qual cosa dona una idea de la magnitud de l'activitat constructora de l'illa. El moviment a la resta dels ports va ser més limitat. A Menorca es van moure 33,1 milers de tones, un 33 % més que el 2018. Aquesta quantitat és la totalitat de saldo net d'aprovisionament de l'exterior. Alcúdia, que va concentrar el 4 % del trànsit total, va tenir un volum de ciment de 20.500 tones, de les quals 18.200 van quedar com a aprovisionament net i això suposa un 702 % més que l'any anterior.

El consum aparent de ciment continua creixent per tercer any consecutiu, encara que ho fa a un 2 %, la meitat que el 2018. Aquesta variable es calculava sumant les tones produïdes a l'illa i les que venien netes de fora. A partir de 2019 només computaren les aprovisionades netes de fora. S'han consumit 464.700 tones enfront de les 455.700 tones de l'any anterior, la meitat del consumit durant els anys de precrisi, com el 2004, que es van utilitzar 1.106.600 tones de ciment, o el 2007, que es van arribar a l'1.183.100 tones.

Quant a les vendes de ciment, no se n'ha pogut obtenir el volum. Habitualment a través d'Oficemen s'aconseguien les vendes de ciment gris (no blanc) de la zona agregada de Llevant i s'extrapolaven a les Balears. A partir de 2017 es van deixar de publicar. En aquesta memòria hem suposat que les vendes de ciment s'assemblen al consum de ciment. I aquesta suposició es basa en la que no hi va haver estoc de ciment.

- La resta dels materials de construcció elaborats

El 2019 les entrades de materials de construcció acabats, exclòs el ciment, a través dels ports han continuat creixent. S'ha arribat a les 598.600 tones, la qual cosa suposa un 12,7 % més que el 2018 i un 142 % més que el 2010 (247,2 milers de tones).

Per illes, la distribució és similar a 2018, focalitzant a Mallorca el gruix de les entrades, encara que Menorca destaca per ser l'illa més dinàmica.

Concretament pels ports de Mallorca van entrar el 69 % dels materials de construcció. Entre tots dos van assolir les 406.300 tones, un 12 % més que el 2018 (363,9 milers de tones). Els ports menorquins van rebre 30,6 milers de tones, la qual cosa representa el 4 % del total de les entrades, i augmenta un 46 % respecte a l'any anterior. Els ports de les Pitiüses van absorbir 161,7 milers de tones, la qual cosa suposa un 27 % del total i un augment de l'11 %. (Vegeu el quadre I-4.2.)

4.2.2. OCUPACIÓ

L'anàlisi del mercat laboral del sector és confusa, perquè depèn de la font que s'emprí: la Seguretat Social o l'Enquesta de població activa (EPA). El que queda clar del 2019 és que el mercat laboral és més dinàmic que el 2018, encara que hi ha interpretacions quant a la intensitat d'aquest dinamisme. Si es tenen en compte les dades facilitades per la Seguretat Social, els afiliats al sector van augmentar un 4 % i, de mitjana, es va

arribar als 54.467 treballadors (pels 52.193 treballadors de 2018). Mentre que les xifres de l'Enquesta de la població activa (EPA), publicades per INE segons la Classificació nacional d'activitats CNAE-09, van ser més contundents, ja que reflecteixen un augment del 30% en la població ocupada; el 2019 hi ha hagut 63.700 treballadors ocupats pels 48.900 de 2018.

El mateix va passar en la població desocupada, ja que les seves dades empitjoren respecte al 2018, encara que a diferent ritme. Segons el SEPE, les xifres de l'atur empitjoren un 1,7% respecte al 2018. (Vegeu el quadre I-4.3.) El 2019 es registren 5.224 aturats pels 5.138 aturats de 2018. (Vegeu el gràfic I-4.2.) Es van quedar a una tercera part dels registrats el 2010 (17.725 aturats). Menorca és l'illa que pitjor es comporta, ja que augmenta un 10% respecte al 2018. En canvi, les xifres d'EPA reflecteixen un augment del 16% entre un any i l'altre (5.700 aturats el 2019 pels 4.900 de 2018).

4.3.

LA PRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza el comportament dels dos components bàsics de l'activitat del sector: la inversió pública i la inversió privada.

4.3.1. INVERSIÓ PÚBLICA

La inversió pública, analitzada a partir de les dades de la Seopan (Associació d'Empreses Constructores i Concessionàries

d'Infraestructures), fa explotar el 2019 fins a aconseguir els 720,1 milions d'euros. No només perquè augmenta exponencialment (78%) respecte a l'any anterior, sinó perquè més de les dues terceres parts la va finançar l'Administració central, poc habitual en els darrers anys.

Lluny queden les paupèrrimes inversions d'altres anys. El 2019 es dupliquen les inversions de l'any anterior i s'acumulen pujades per cinquè any consecutiu. Per al conjunt de l'any, l'obra pública arriba a 720,1 milions d'euros, la millor dada des del 2014. Es multiplica per sis respecte al 2012, *annus horribilis*, en registrar una inversió mínima de 126,3 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-4.4.)

Es van reprendre les bones xifres per a la inversió pública de l'època de 2002 i 2008, quan la licitació mitjana anual vorejava els 700 milions d'euros. Va començar a ser una font d'activitat tan important com la privada.

Les variables que s'estudien en aquest apartat es desagreguen, d'una banda, segons tipologia, entre edificació (residencial i equipament social) i enginyeria civil (carreteres, ferrocarrils, ponts, preses, ports, aeroports, etc.). I, d'altra banda, segons l'origen del finançament, entre Estat central i ens territorials (que també inclouen l'Administració autonòmica i local).

La inversió pública creix de manera desigual entre l'edificació i l'obra civil. Si la primera s'incrementa un 274% (assolint els 533,2 milions d'euros), l'obra civil disminueix un 26% (arriba als 186,9 milions d'euros). (Vegeu el gràfic I-4.3.)

QUADRE I-4.2. ENTRADES MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ (TONES) (EXCLÒS EL CIMENT) (2018-2019)

	2018	2019	%19/18
Palma	323.183	351.125	8,65 %
Alcúdia	40.760	55.157	35,32 %
Menorca	20.996	30.573	45,61 %
Pitiüses	146.225	161.704	10,59 %
Illes Balears	531.164	598.559	12,69 %

Font: Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports i elaboració pròpia

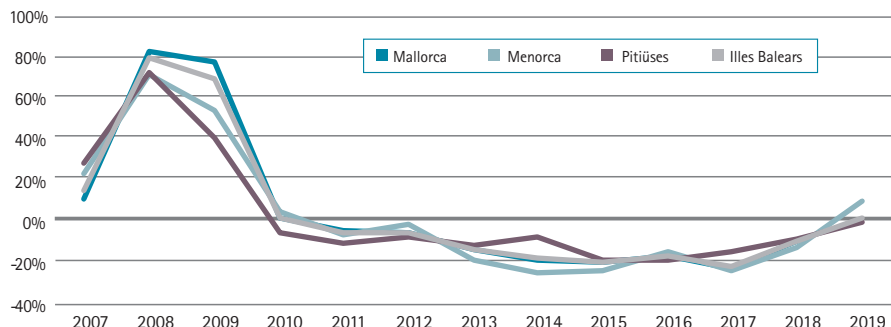
QUADRE I-4.3. ATUR REGISTRAT A LES BALEARS PER ILLES (2006-2019)

	Mallorca	Menorca	Pitiüses	Illes Balears	Variació interanual
2006	3.789	380	763	4.933	-5,7%
2007	4.215	471	985	5.671	15,0%
2008	7.754	815	1.710	10.279	81,3%
2009 (*)	13.829	1.261	2.410	17.500	70,3%
2010	14.125	1.322	2.279	17.726	1,3%
2011	13.536	1.235	2.031	16.801	-5,2%
2012	12.738	1.220	1.885	15.843	-5,7%
2013	10.926	987	1.664	13.577	-14,3%
2014	8.799	738	1.533	11.070	-18,5%
2015	7.027	557	1.235	8.818	-20,3%
2016	5.814	475	994	7.284	-17,4%
2017	4.480	360	850	5.690	-21,9%
2018	4.050	314	774	5.138	-9,7%
2019	4.108	346	770	5.224	1,7%
Variació 19/18	1,4%	10,2%	-0,5%	1,7%	

Font: INEM i Observatori del Treball de les Illes Balears

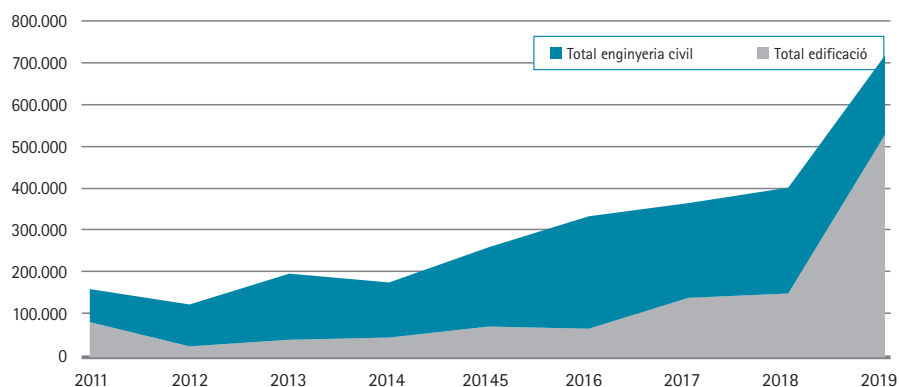
(*) L'entrada en vigor el 2019 de la nova classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE-09) representa un canvi metodològic.

Gràfic I-4.2.
Evolució de la taxa d'atur (2007-2018)

Font: INEM i Observatori del Treball de les Illes Balears

Gràfic I-4.3.
Licitació oficial en milers d'euros (2011-2019)

Font: SEOPAN

Respecte a l'origen d'aquestes inversions públiques, el 2019 hi ha un canvi important: el principal finançador és l'Estat central. Per primera vegada en els darrers vuit anys, exceptuant el 2015, la injecció de l'Estat supera la dels ens territorials. No només la sobrepassa, sinó que la d'aquests es redueixen un 26 % respecte a 2018. El finançament autonòmic i local en obra pública cedeix el pas al central i provoca una modificació dels pesos relatius. Així,

el 2019 el percentatge d'obres finançades per l'Administració central s'aproxima al 69 % del total, mentre que el 31 % restant és dels ens territorials.

4.3.2. INVERSIÓ PRIVADA

El 2019 ha estat un bon any per a la inversió privada. La majoria dels indicadors d'activitat de construcció tant privada

com pública, habitatges iniciats i acabats, reflecteixen creixements respecte a 2018. Així mateix, els indicadors avançats com els habitatges visats, les reformes visades o la ràtio d'habitatge visat per obra, també milloren. Es registren els nivells aconseguits el 2009-2010. Un model d'activitat que va seguir centrat en la construcció d'habitatge unifamiliar i en la reforma, encara que també va millorar en habitatge plurifamiliar.

L'habitatge s'entén iniciat quan es tramita la sol·licitud de qualificació o declaració provisional per a l'obra, ja que és el primer pas per començar amb la construcció. Aquest indicador, publicat pel Ministeri de Foment, és un bon indicador avançat de construcció, perquè mesura els habitatges que es construiran dins de 18-24 mesos, el temps habitual des que es demana la qualificació provisional fins que es construeix l'obra i s'atorga la qualificació definitiva.

El 2019 s'han incrementat les sol·licituds de qualificació provisional d'habitatge: s'han començat 3.356 habitatges, el triple dels iniciats en plena crisi, un 59% més que l'any anterior. Se situa en un nivell precisi. (Vegeu el quadre I-4.5. i el gràfic I-4.4.)

Quant als habitatges acabats, que es vinculen amb la qualificació o declaració definitiva de l'habitatge que publica el Ministeri de Foment, són un indicador de la inèrcia constructora d'aquests darrers anys. El 2019 l'habitatge acabat ha continuat l'escalada ascendent i ha assolit la xifra més alta des de 2012, encara que, això sí, sense arribar a la millor dada de la darrera dècada (5.562 habitatges el 2010).

El 2019 s'han acabat 2.162 habitatges, un 27% més que l'any passat, amb la qual cosa s'ha convertit en un any molt actiu. Part dels habitatges començats el 2017 i el 2018 es van acabar, encara que no tots, que així ho han de fer el 2020. Per tant, el 2019 és un bon any per a la construcció d'habitatges.

També és important l'impuls de la construcció dels habitatges protegits. Un de cada deu habitatges que s'han començat a construir el 2019 són públics, fet que contrasta amb l'escàs pes d'aquest sector en els anys anteriors (menys del 5%). (Vegeu el gràfic I-4.5.)

Un altre indicador que es té en compte és la ràtio entre habitatge iniciat i acabat, que sintetitza l'impuls de l'activitat del sector de la construcció residencial. El 2019, que ha estat d'1,55, ha empitjorat respecte al 2018, que es va situar en 1,81. Contrastava amb el 2016, que va ser un dels més elevats (2,04) des del 2010, quan va ser de 0,52.

A mesura que la demanda cau, és habitual observar que les obres iniciades s'alenteixen o es fracciona la construcció o directament s'ajorna l'inici de les obres. En aquest cas, l'impuls de la producció es redueix i la ràtio és inferior a u. No obstant això, durant els anys d'activitat expansiva la ràtio sobrepassa la unitat. És a dir, el nombre d'habitatges iniciats supera els acabats. En el nostre cas, el 2019 per cada habitatge que s'ha acabat se n'ha començat un i mig més.

Quant als indicadors avançats d'activitat relatius a projectes visats, variables que fa-

cilita el Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears, i fent una anàlisi retrospectiva del comportament de les obres (exclosos els expedients per a l'elaboració d'informes, valoracions, urbanisme, peritatges i uns altres similars) i dels habitatges visats, la conducta recent més similar es troba l'any 2008.

El 2019, les obres (exclosos aquests expedients) es mantenen en la mateixa línia que el 2018 (entorn de les 5.500 obres). En canvi, els habitatges continuen augmentant, en aquest cas, un 12,5%. Encara que la majoria continuen sent visats en unifamiliars i reformes, s'observa un creixement en els habitatges col·lectius. La meitat de les obres visades són reformes d'habitatges i continuen sent un pilar fonamental per al sector. Augmenten per tercer any consecutiu. Per contra, els visats d'obres per reformar s'han frenat, en línia amb l'alentiment de l'activitat empresarial en l'economia balear.

Les obres visades tot just han canviat. A les Balears s'han visat 5.544 obres, per les 5.525 obres de l'any anterior, una xifra habitual en nivells de precisió, quan rondaven les 5.500 obres. A més, van ser prop d'un miler més de les visades fa deu anys, concretament el 2009, quan es van visat 4.769 obres.

Per illes, només a les Pitiüses s'han desaccelerat (un 6% menys que l'any anterior) i s'han convertit, a més, en les illes que menys obres, en termes absoluts, s'han visat (532). A Mallorca, les obres visades s'han mantingut similars: s'han visat 4.334 obres, la qual cosa suposa un 0,5% més que l'any anterior, i ha acompanyat el 78%

de l'activitat. Llavors, Menorca assoleix les 678 obres visades, per les 645 de 2018, la qual cosa significa un creixement d'un 5%. (Vegeu el quadre I-4.6.)

Per nombre d'habitatges, el 2019 s'han visat 3.831 habitatges, 426 més que l'any anterior (quan s'havien visat 3.405 habitatges). Aquest és un altre símptoma de la recuperació dels darrers anys en l'àmbit de l'habitatge residencial, encara que sense assolir la força d'altres anys. Així, es continuen mantenint per sota de les xifres visades el 2008, període expansiu de precisió, quan es visaven uns 5.500 habitatges a l'any.

Per illes, totes obtenen més bons resultats que el 2018, encara que Menorca destaca, amb el seu dinamisme. Mallorca, que genera tres de cada quatre habitatges, creix un 10%. El 2019 s'han visat 2.920 habitatges. Li segueixen les Pitiüses, amb un augment de l'11% (s'assoleixen els 650 habitatges). I Menorca, encara que se situa en darrer lloc per volum d'habitatges —261 de visats—, augmenta un 62%. (Vegeu el quadre I-4.6.)

La mida mitjana de les promocions — habitatges col·lectius (incloent-hi l'obra nova i la reforma) per obra— continua sent inferior a un, concretament de 0,69, fet que indica que la major part de l'habitatge visat continua corresponent a habitatges unifamiliars. No obstant això, malgrat estar per sota d'un, creix un 12% respecte al 2018 (0,62) i augmenta per segon any consecutiu. El comportament de 2019 s'assembla al viscut el 2009, quan la ràtio va ser de 0,51 i va contrastar amb els altres anteriors a la crisi, com el del 2007, que era de 2,37 habitatges per obra.

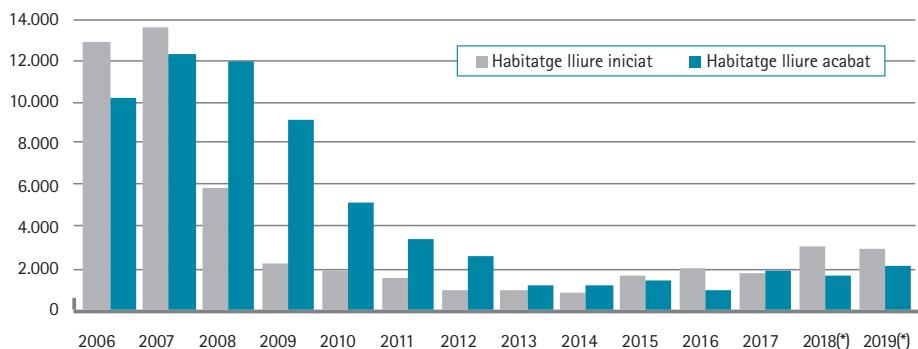
QUADRE I-4.4. LICITACIÓ OFICIAL (MILERS D'EUROS) (2011-2019)

	Total edificació	Total enginyeria civil	Total	Administració de l'Estat	Administració d'ens territorials	Total
2011	83.862	80.090	163.952	51.446	112.506	163.952
2012	22.405	103.886	126.291	23.128	103.163	126.291
2013	41.900	154.775	196.675	31.955	164.720	196.675
2014	47.770	130.206	177.976	47.321	130.655	177.976
2015	70.191	193.028	263.219	180.622	82.597	263.219
2016	66.132	267.685	333.817	156.754	177.063	333.817
2017	140.500	226.050	366.550	110.180	256.370	366.550
2018	153.660	251.900	405.550	113.420	292.140	405.550
2019	533.210	186.880	720.100	497.770	222.330	720.100
Variació 19/18	247,0%	-25,8%	77,6%	338,9%	-23,9%	77,6%

Font: SEOPAN

Gràfic I-4.4.

Habitatges lliures a les Illes Balears (2006-2019)

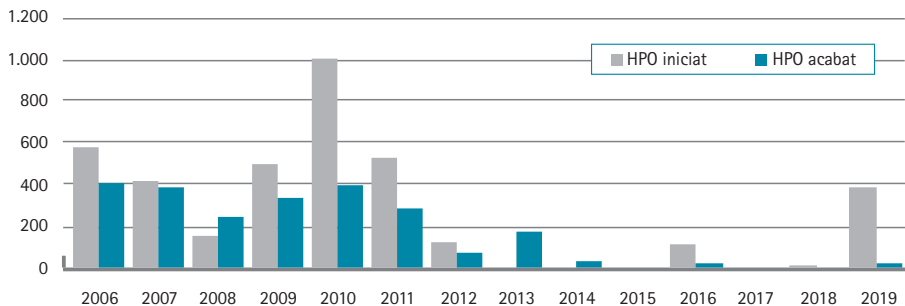

Font: Direcció General d'Habitatge, Ministeri de Foment, Ministeri d'Habitatge i elaboració pròpia

(*) Les dades d'habitatges iniciats són provisionals.

Gràfic I-4.5.

Habitatges protegits a les Illes Balears (2006-2019)

Font: Direcció General d'Habitatge, Ministeri de Foment, Ministeri d'Habitatge i elaboració pròpia

QUADRE I-4.5. HABITATGES COMENÇATS I HABITATGES ACABATS (2011-2019)											
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (*)	2019 (*)	% de variació (**)	
Total començats	2.108	1.052	989	896	1.636	2.091	1.791	3.075	3.356	59,2%	
Habitatges protegits	528	118	0	0	0	114	0	2	385	-27,1%	
% d'habitatges protegits	25,0%	11,2%	0,0%	0,0%	0,0%	5,5%	0,0%	0,1%	11,5%	-	
Habitatges lliures	1.580	934	989	896	1.636	1.977	1.791	3.073	2.971	88,0%	
% d'habitatges lliures	75,0%	88,8%	100,0%	100,0%	100,0%	94,5%	100,0%	99,9%	88,5%	-	
% de var. sobre l'any anterior	-27,4%	-50,1%	-6,0%	-9,4%	82,6%	27,8%	-9,41 %	71,69%	9,14%	-	
Total acabats	3.652	2.628	1.394	1.218	1.426	1.023	1.743	1.699	2.162	-40,8%	
Habitatges protegits	288	69	168	32	0	14	0	0	18	-93,8%	
% d'habitatges protegits	7,9%	2,6%	12,1%	2,6%	0,0%	1,4%	0,0%	0,0%	0,8%	-	
Habitatges lliures	3.364	2.559	1.226	1.186	1.426	1.009	1.743	1.699	2.144	-36,3%	
% d'habitatges lliures	92,1%	97,4%	87,9%	97,4%	100,0%	98,6%	100,0%	100,0%	99,2%	-	
% de var. sobre l'any anterior	-34,3%	-28,0%	-47,0%	-12,6%	17,1%	-28,3%	70,4%	-2,5%	27,3%	-	
Hab. Començats - hab. acabats	0,58	0,40	0,71	0,74	1,15	2,04	1,03	1,81	1,55	168,9%	

Font: Direcció General d'Habitatge, Ministeri de Foment, Ministeri d'Habitatge i elaboració pròpia

(*) Les dades d'habitatges lliures començats són provisionals.

(**) Percentatge de variació 19-11.

QUADRE I-4.6. PROJECTES VISATS PEL COAIB A LES BALEARS PER ILLES (2018-2019)

		2018	2019	% de var. 19-18
Obres visades	Mallorca	4.311	4.334	0,5%
	Menorca	645	678	5,1%
	Pitiüses	569	532	-6,5%
	Illes Balears	5.525	5.544	0,3%
Habitatges visats	Mallorca	2.656	2.920	9,9%
	Menorca	161	261	62,1%
	Pitiüses	588	650	10,5%
	Illes Balears	3.405	3.831	12,5%

Font: COAIB

Nota: N'estan exclosos els expedients d'informes, valoracions, urbanisme, peritatges i similars.

Els resultats per illes reflecteix una recuperació de l'habitatge residencial a diferents ritmes. A Mallorca, encara que la ràtio es continua situant per sota d'u (concretament, de 0,67 habitatges per obra), creix un 9 % respecte al 2018. Aquesta ràtio continua reflectint l'escàs pes que té l'habitatge col·lectiu en l'activitat constructora, encara que amb els primers avisos que guanyarà pes en un futur. A Menorca, la ràtio és encara menor: se situa en el 0,38, encara que crida l'atenció el seu comportament, en créixer un 54 %. Mentrestant, les Pitiüses són les illes que millor ràtio tenen (1,22) i també tenen més bons resultats que el 2018. (Vegeu el quadre I-4.7.)

Sol ser habitual que en èpoques recessives se substitueixin les obres noves per reformes o ampliacions o bé que el comportament d'aquestes sigui més bo que el de les noves. Així va ser el 2017, mentre que el 2018 es va moderar i el 2019 continua a la baixa. Si el 2018, el 72 % dels habitatges visats van ser de reforma, el 2019 s'han reduït al 66 %. Es veu com es modera la reforma amb l'impuls de l'habitatge nou.

El 2019 es visen 3.003 obres per reformar, una de les xifres més elevades de la sèrie (un miler més de les visades el 2009), amb la qual cosa creix un 3 % respecte al 2018. (Vegeu quadre I-4.8.)

En percentatges, el 2019 un 54 % de les obres visades corresponen a reformes, un punt percentual més que el 2018 (53 %). Se situen deu punts per sobre de l'estructura assolida el 2004 (44 %) i el 2010 (45 %), anys dinàmics d'habitatge residencial. De fet, entre el 2002 i el 2008, els visats per ampliació i reforma van perdre pes, a conseqüència de l'increment a les obres visades de nova construcció. I només a partir de 2008, any en què es va iniciar la crisi derivada de les hipoteques *subprime*, les reformes es van tornar a demandar, i amb això en va augmentar el pes.

Per illes, les més perjudicades per l'obra nova visada són les més beneficiades per les reformes. A Mallorca les obres d'ampliació i reforma, que van registrar 2.312 visats, creixen un 4 %, i suposen un pes del 53 %. A Menorca, que es van visar 441 re-

formes, augmenten un moderat 1 % i assoleixen el percentatge més elevat (65 %). I a les Pitiüses, que van ser les illes que més visats d'habitatges nous van registrar, les reformes es redueixen un 9 %, arribant a visar-se 250 reformes, un 47 % del total.

La distribució per tipus d'edificació de la superfície visada pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears aporta una descripció aproximada dels segments de la demanda privada del sector. El 2019 s'han visat més de 2 milions de metres quadrats, un 1,2 % més que l'any anterior. (Vegeu el quadre IA-4.1.)

Per tipologia, el pes del sector residencial s'incrementa i assoleix les dues terceres parts de la superfície visada. Aquesta distribució, que també es va donar el 2018, contrasta amb la dels anys anteriors, quan l'activitat residencial va ser paupèrrima i pivotava sobre els sectors turístic, industrial i comercial. A més, té un bon comportament en augmentar un 9,7 % respecte al 2018. No obstant això, queda lluny dels nivells de 2007, quan representava el 83 % de la superfície visada.

El 2019 s'han visat 1,4 milions de metres per a edificis i habitatges residencials i

s'ha convertit en el primer gran segment demandat, amb un pes del 68 %. La distribució per illes segueix el mateix patró i situa la superfície residencial en el primer lloc. Només a Menorca el pes ha estat 10 punts percentuals per sota, perquè es van visar 56.000 metres en turisme i espectacles, que assoleixen un terç de la superfície visada. Aquest sector s'incrementa en totes: a Mallorca creix un 8 %; a Menorca, un 23 %, i a les Pitiüses, un 15 %.

Quant a la resta de tipologies, la superfície dels projectes turístics i d'espectacles es manté en segon lloc, amb 366.100 metres, la qual cosa representa un 18 %. No obstant això, el seu descens és notable (pròxim al 30 % respecte a 2018), a causa de la reducció del 49 % de Mallorca, que arrossega el conjunt. A Menorca i a les Pitiüses augmenta respecte al 2018, un 83 % i 14 %, respectivament.

En tercer lloc, destaca la superfície de les oficines i comerços, amb 147.300 metres, que representa un 7 %. Aquest sector també té un bon comportament, perquè es duplica respecte al 2018. A Mallorca s'ha visat la major part d'aquests metres, assolint els 142.800 metres i un increment del 115 % respecte a 2018.

QUADRE I-4.7. PERCENTATGE DE PROJECTES VISATS PEL COAIB: RELACIÓ HABITATGE/OBRA (2018-2019)

	2018	2019	% de var. 19-18
Mallorca	0,62	0,67	9,4%
Menorca	0,25	0,38	54,2%
Pitiüses	1,03	1,22	18,2%
Illes Balears	0,62	0,69	12,1%

Font: COAIB i elaboració pròpia

QUADRE I-4.8. AMPLIACIONS I REFORMES (2017-2019)

		2017	2018	2019	% de var. 19-18
Mallorca	Ampliacions i reformes d'habitatges	1.823	1.857	1.965	5,8%
	Indústria i turisme de rehabilitació	409	358	347	-3,1%
	Total reformes	2.232	2.215	2.312	4,4%
	Total obres visades	4.076	4.311	4.334	0,5%
	% d'ampliacions i reformes sobre el total	54,8%	51,4%	53,3%	3,8%
Menorca	Ampliacions i reformes d'habitatges	353	358	377	5,3%
	Indústria i turisme de rehabilitació	75	77	64	-16,9%
	Total reformes	428	435	441	1,4%
	Total obres visades	626	645	678	5,1%
	% d'ampliacions i reformes sobre el total	68,4%	67,4%	65,0%	-3,6%
Pitiüses	Ampliacions i reformes d'habitatges	235	221	208	-5,9%
	Indústria i turisme de rehabilitació	68	53	42	-20,8%
	Total reformes	303	274	250	-8,8%
	Total obres visades	625	569	532	-6,5%
	% d'ampliacions i reformes sobre el total	48,5%	48,2%	47,0%	-2,4%
Illes Balears	Ampliacions i reformes d'habitatges	2.411	2.436	2.550	4,7%
	Indústria i turisme de rehabilitació	552	488	453	-7,2%
	Total reformes	2.963	2.924	3.003	2,7%
	Total obres visades	5.327	5.525	5.544	0,3%
	% d'ampliacions i reformes sobre el total	55,6%	52,9%	54,2%	2,3%

Font: COAIB

Finalment, quant a la resta de tipologies, entre les quals s'inclouen les superfícies industrials, esportives, sanitàries i benèfiques, culturals i religioses i d'altres, els sengles pesos no superen el 3%. Destaquen, pels seus creixements, les esportives

(5%) i les culturals i religioses (13%). La resta es redueixen: industrials (6%), sanitàries i benèfiques (43%) i altres projectes (62%).

5

EL SECTOR DE SERVEIS

RESUM

A partir d'operacions estadístiques publicades per l'INE, l'Ibstat i l'Eurostat, en aquest apartat s'analitza sintèticament l'evolució recent del sector terciari a les Illes Balears parant esment en el comportament de les principals magnituds sectorials. Convé indicar, en qualsevol cas, que altres apartats de la memòria del CES també incorporen l'anàlisi d'algunes d'aquestes magnituds i, com és natural, estan més orientades a l'estudi específic de l'àmbit respectiu.

Una de les primeres conclusions que se'n pot extreure —ja apuntada a l'edició de la memòria del 2018— és que, en comparació amb els anys precedents, es produeix un alentiment gradual en el ritme de creixement del sector, si bé, com veurem més endavant, encara hi ha grans forteses que queden reflectides en moltes magnituds. També s'hi tracta l'evolució del pes del sector respecte al conjunt de l'economia i les diferències que s'observen en l'àmbit insular quant a la diversificació i l'equilibri entre els principals sectors econòmics. Aquestes diferències, en termes de volum de producció del sector respecte del total insular, són molt evidents —un poc més de 12,0 punts percentuals— si es compara la presència dels serveis en l'economia pitjusa amb la de Menorca.

El gruix de l'apartat es dedica a examinar els principals resultats de l'estadística estructural d'empreses del sector serveis dels anys 2016 i 2017. En línies generals, s'observen increments en la majoria de magnituds i variables clau, com per exemple el nombre d'empreses, el volum de facturació, el volum de producció, la quantitat d'ocupats i, finalment, l'esforç inversor. Amb tot, també s'ha de ressaltar que el sector encara arrossega certs desequilibris, com ara una major taxa femenina d'ocupació parcial.

5.1.

INTRODUCCIÓ

Totes les fonts estadístiques consultades per elaborar aquest apartat han estat publicades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE). Són les següents: la Comptabilitat regional d'Espanya (revisió estadística de 2019), l'Enquesta estructural d'empreses del sector de serveis i, finalment, els indicadors d'activitat del sector de serveis. Altrament, l'Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) duu a terme una explotació ampliada, específica per a les Illes Balears, tant de l'enquesta com dels indicadors d'activitat, que també s'han seguit i s'han incorporat en aquest apartat. Així mateix, tot i presentar els mateixos resultats que la Comptabilitat regional de l'INE, també s'han utilitzat els comptes econòmics regionals que publica l'Eurostat, ja que desagrega les dades en el nivell NUTS 3 i permet mostrar aquesta informació per a Mallorca, Menorca i les Pitiüses.

5.2.

L'EVOLUCIÓ I EL PES DELS SERVEIS EN L'ECONOMIA DE LES ILLES

El sector de serveis és el més important de l'economia de les Illes Balears en volum de producció i d'ocupació. Especialment a partir de l'any 2014, manifesta una gran fortalesa i un fort ritme de creixement, amb taxes que entre els anys 2015 i 2017 superen el 5,0%, encara que a partir del 2018 aquest ritme afluixa gradualment.

D'acord amb les dades de la Comptabilitat regional d'Espanya publicades per l'INE, amb la revisió estadística del 2019, en el període comprès entre el 2014 i el 2019 el pes dels serveis de mercat en el conjunt de l'economia de l'arxipèlag no ha sofert gaires variacions i s'ha mantingut invariablement unes dècimes per sobre del 70,0%. En canvi, si es considera el pes de tot el sector, és a dir, tant els serveis de mercat com els de no mercat¹, el percentatge supera el 85,0%.

El 2019, el valor afegit brut (VAB) del sector de serveis de mercat —sense considerar, per tant, les seccions de la O a la Q de la CNAE— registra una taxa de variació interanual del 3,0%, 0,7 punts percentuals (p. p.) inferior al registre del 2018 (3,7%) i el valor més baix dels darrers sis anys. També, per primera vegada d'ençà del 2009, la taxa del sector queda per sota de la del VAB de tota l'economia (3,9%). Si s'analitza amb més detall el comportament de les activitats englobades en el sector, s'observa que la pèrdua de vigor del 2019, ja apuntada a l'edició de la memòria del 2018, és atribuïble, fonamentalment, a l'alentiment de les activitats de comerç, transport i hostaleria —grups G, H i I de la CNAE—, les quals passen de créixer per sobre del 7,0% en el període 2015-2017 a tancar l'exercici de 2019 amb un avanç més discret del 3,0%.

1. Aquests serveis inclouen administracions públiques i defensa, seguretat social obligatòria, educació, activitats sanitàries i serveis socials, i, si bé en part són proveïts per empreses privades, es poden considerar serveis de no mercat, majoritàriament de provisió pública.

D'altra banda, s'ha de considerar rellevant que la producció de serveis de les administracions públiques, sanitat i educació guanya en el darrer any gairebé 2,0 p. p. respecte de l'any precedent, de manera que la taxa de variació se situa en un 5,3 %, àmpliament per sobre de la dels serveis de mercat. (Vegeu el gràfic I-5.1.)

Precisament, el grup d'administracions públiques, sanitat i educació, juntament amb els grups d'activitats immobiliàries (4,0 %) i d'activitats financeres i d'assegurances (3,6 %), són els que registren la variació del VAB més elevada el darrer any, mentre que el d'activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment és el que tanca el 2019, amb l'avanç més moderat (0,9 %). (Vegeu el gràfic I-5.2.)

D'altra banda, segons la informació dels indicadors d'activitat del sector de serveis (IASS) —en concret de l'índex de volum de negoci—, el 2019 la facturació de les empreses de serveis de mercat no financers a les Balears avança un 1,2 %, un percentatge molt inferior al valor de l'any precedent (4,9 %) i molt allunyat de les fortes pujades del període 2015-2017. Les activitats d'informació i comunicacions (8,5 %) i les de transport i emmagatzematge (5,3 %) són els sectors amb més dinamisme, mentre que el comerç (1,9 %), les activitats professionals, científiques i tècniques (1,8 %) i l'hostaleria (1,3 %) presenten increments més modestos. Finalment, les activitats administratives i els serveis auxiliars (-4,5 %) són les úniques que presenten una davallada en el volum de facturació. (Vegeu el gràfic IA-5.1.)

5.3.

EL PES DEL SECTOR DE SERVEIS EN L'ÀMBIT INSULAR²

Si bé ha estat una constant durant dècades propugnar la diversificació i l'equilibri entre els principals sectors econòmics per part de gairebé totes les instàncies econòmiques, socials i polítiques de l'arxipèlag, el cert és que d'ençà de mitjans del segle passat, l'economia de totes les illes experimenta una terciarització progressiva que s'intensifica durant els anys posteriors a la gran recessió. Així, d'acord amb les dades de l'Eurostat, en el període cronològic 2009-2018 l'aportació del sector de serveis en el total de l'activitat productiva —sense considerar els serveis vinculats al sector públic— augmenta gairebé 7,0 p. p., i passa de representar un 64,0 % del valor afegit brut l'any 2009 a un 70,9 % el 2018.

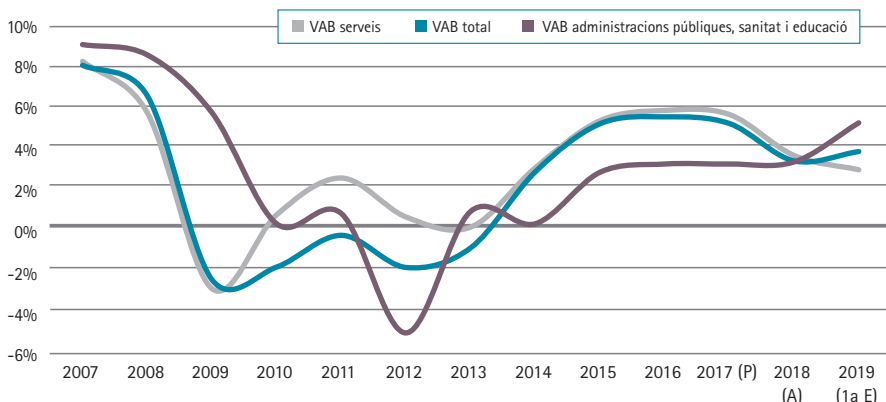
L'expansió del sector de serveis és una tendència que es reproduïx a totes les illes, si bé s'observen algunes diferències remarcables que convé comentar. Seguint la Comptabilitat regional desagregada per illes i sectors econòmics que publica l'Eurostat, el 2017 —el darrer any amb dades disponibles a escala insular— les Pitiüses presenten el major pes del sector de serveis de mercat, amb poc més del 70,0 % del seu valor afegit brut; seguides de Ma-

2. Per redactar aquest apartat se segueix l'estadística de comptes econòmics regionals que publica anualment l'Eurostat. Si bé les dades són coincidents amb les de la Comptabilitat regional d'Espanya que publica l'INE, l'estadística de l'Eurostat té com a principal característica la desagregació a escala provincial i/o insular. Està actualitzada fins al 2018 per a l'àmbit de l'arxipèlag i fins al 2017 per a l'àmbit insular.

llorca, on els serveis representen gairebé el 66,0% de tota l'activitat productiva. Finalment, Menorca és l'illa menys hiperespecialitzada i els serveis tenen una presència

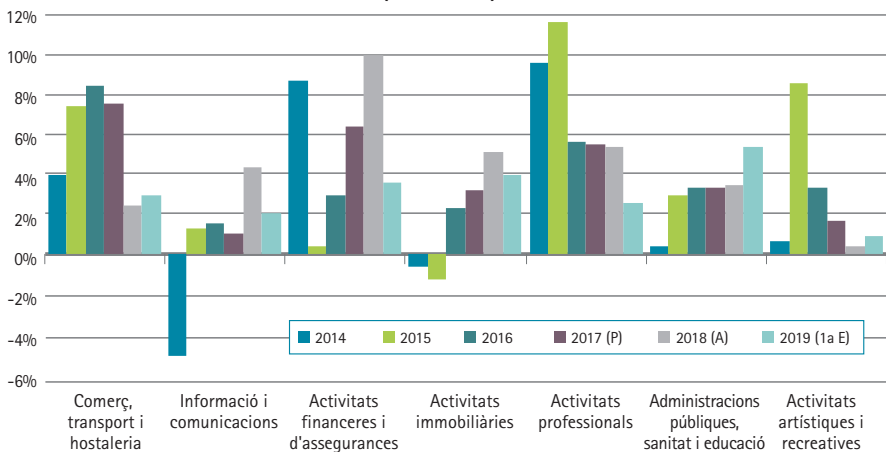
sensiblement inferior —encara que també s'ha accelerat en els darrers anys— i representen el 58,0% de l'economia de l'illa. (Vegeu el quadre I-5.1.)

Gràfic I-5.1.
Evolució del VAB del sector de serveis a les Illes Balears (% var. interanual) (2007-2019)

Font: Comptabilitat regional d'Espanya. Revisió estadística 2019. INE

Gràfic I-5.2.
Evolució del VAB dels serveis a les Illes Balears per grup d'activitat (% de var. interanual) (2014-2019)

Font: Comptabilitat regional d'Espanya. Revisió estadística 2019. INE

QUADRE I-5.1. PES DEL SECTOR DE SERVEIS DE MERCAT EN EL VAB DE LES BALEARS PER ILLES (2009-2018)

	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Pitiüses
2009	64,0%	59,6%	49,9%	61,7%
2010	65,6%	61,0%	50,7%	64,0%
2011	67,5%	62,6%	52,6%	66,0%
2012	69,2%	64,2%	54,8%	67,5%
2013	69,9%	64,9%	55,9%	68,0%
2014	70,1%	65,1%	56,7%	68,6%
2015	70,2%	65,0%	56,8%	69,0%
2016	70,4%	65,2%	57,3%	69,5%
2017	70,7%	65,7%	58,0%	70,2%
2018	70,9%
Diferència (p. p.) 2017-16	0,3	0,4	0,7	0,7
Diferència (p. p.) 2017-09	6,8	6	8,2	8,5

Font: Eurostat

Nota: No s'inclouen les seccions R-S de la CNAE a escala insular, ja que només es disposa de dades per al total de l'arxipèlag.

5.4.

LES PRINCIPALS MAGNITUDS DEL SECTOR: L'ESTADÍSTICA ESTRUCTURAL D'EMPRESES DE L'ANY 2018³

A més de descriure algunes de les magnituds principals en els apartats anteriors, una anàlisi més acurada de l'Estadística

estructural d'empreses de l'any 2018⁴ permet una visió més precisa de la realitat del sector de serveis.⁵

D'acord amb les dades d'aquesta operació estadística, el volum de negoci del sector experimenta un avanç considerable durant el 2018, en concret un 5,4 % en termes interanuals. Totes les branques presenten

3. L'INE adapta el concepte estadístic d'«empresa» i l'incorpora per primera vegada en aquesta estadística. Per això, les dades de 2018 no són estrictament comparables a les dels anys precedents. No obstant això, també publica una anàlisi comparativa sota el supòsit de continuar considerant, com feia fins al 2017, les «unitats legals» com una aproximació operativa a les empreses. En aquest apartat, per tant, s'empen les dades d'aquesta darrera versió.

4. L'INE elabora anualment aquesta estadística per als sectors de la indústria, el comerç i els serveis. L'Ibestat fa una explotació ampliada de l'Enquesta estructural d'empreses que publica l'INE. En el moment de redactar aquest apartat, l'INE ha publicat les dades definitives del 2018, mentre que el darrer any amb dades disponibles publicat per l'Ibestat correspon al 2017.

5. Comprèn el conjunt de serveis de mercat, inclòs el comerç, si bé s'exclouen les branques amb presència majoritària de serveis de no mercat (seccions O, P i Q de la CNAE), les activitats financeres i d'assegurances (secció K) i les activitats de les il·lars.

valors interanuals positius. Cal destacar, no obstant això, les pujades per sobre de la mitjana de les activitats professionals, científiques i tècniques (22,7%); les d'informació i comunicacions (10,8%), i les d'hostaleria (7,2%). La resta d'activitats del sector presenten increments més moderats.

També s'observa un augment significatiu de les magnituds relatives a la remuneració del treball i, sobretot, al volum de les inversions en actius materials. Així, els sous i els salaris augmenten un 8,2% i l'import de les inversions creix gairebé una quarta part (23,4%) respecte del 2017. Finalment, el personal ocupat, amb un 3,8%, registra la taxa de variació interanual més moderada i presenta diferències apreciables en funció de les activitats del sector. (Vegeu el quadre IA-5.1.)

5.5.

L'ESTADÍSTICA ESTRUCTURAL D'EMPRESES DE L'ANY 2017: PRINCIPALS MACROMAGNITUDS

El 2017, en el sector de serveis de mercat hi ha 60.182 empreses. Aquesta dada representa un augment de l'1,3% respecte al 2016 (59.424). El volum de facturació de les empreses registra una forta pujada (11,5%) i arriba a 36.657 milions d'euros, molt per sobre dels 32.862 milions de l'any anterior. En termes de VAB, el sector genera una renda total d'11.022 milions d'euros en el conjunt de l'arxipèlag, amb una pujada de l'11,1% respecte d'un any enere. (Vegeu el quadre I-5.2.)

Quant a l'anàlisi per grup d'activitat, s'observa que la principal branca del sector és el comerç, tant pel que fa al nombre d'empreses —representa un poc més del 29,0% del total— com al volum de negoci —factura un 40,6%—. En canvi, l'hostaleria esdevé la principal activitat en les magnituds relatives a la remuneració d'assalariats, el valor de la producció, els consums intermedis, el volum d'ocupació, el valor afegit brut i, finalment, l'excedent brut d'explotació. En pràcticament totes aquestes variables representa més d'una tercera part del total del sector.

5.6.

PRINCIPALS COEFICIENTS

Seguint la mateixa operació estadística i considerant tot el sector, el valor afegit generat en relació amb el valor de la producció —dit d'una altra manera, la seva capacitat de generació de rendes— augmenta 0,5 p. p. respecte a l'any 2016 i queda en un 56,2%. Les activitats immobiliàries recuperen el 2017 més de 12,0 p. p. i són les que tenen una taxa més alta de valor afegit (70,2%). A continuació, el comerç i les activitats professionals, científiques i tècniques registren taxes del 62,5% i 62,4%, respectivament. Les activitats de transport i emmagatzematge tenen la taxa de valor afegit més baixa (47,2%), perquè registra, en comparació amb la resta d'activitats, una taxa de consums intermedis més elevada (52,3%). (Vegeu el quadre I-5.3.)

QUADRE I-5.2. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DELS SERVEIS PRIVATS PER SECTOR D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2016-2017)

	Comerç	Transport i emmagatzematge	Hostaleria	Informació i comunicacions	Activitats immobiliàries	Activitats professionals, científiques i tècniques	Activitats administratives i serveis auxiliars	(Excepte 96) Altres serveis	Total
2016									
Nombre d'empreses	17.748	4.372	11.154	1.649	6.494	10.420	6.735	852	59.424
Nombre d'establiments	19.884	4.607	11.662	1.637	6.316	10.296	7.036	810	62.249
Volum de negoci (milers d'euros)	13.517.291	2.401.106	6.524.782	973.017	851.597	1.366.926	7.169.588	57.423	32.861.731
Valor de producció (milers d'euros)	4.046.258	2.114.187	6.554.844	788.280	880.106	1.209.092	2.202.044	38.822	17.833.632
VAB a preus de mercat (milers d'euros)	2.467.661	1.009.350	3.511.950	424.563	507.231	736.155	1.237.744	26.187	9.920.840
Despeses de personal (milers d'euros)	1.441.895	649.307	2.062.200	216.051	131.790	404.545	741.072	13.229	5.660.089
Consums intermedis (milers d'euros)	1.578.597	1.104.837	3.042.894	363.717	372.874	472.938	964.300	12.635	7.912.792
Excedent brut d'explotació (milers d'euros)	925.552	536.052	1.331.601	194.527	331.482	346.384	502.720	11.639	4.179.956
Població ocupada mitjana	73.869	20.717	85.442	6.662	8.742	21.677	35.644	1.360	254.113
Població ocupada a 30/09	74.335	22.619	107.783	6.629	9.036	21.310	37.809	1.334	280.856
Emmagatzematge i activitats annexes	0,47	0,47	0,47	0,46	0,42	0,44	0,71	0,69	0,61
2017									
Nombre d'empreses	17.493	4.589	11.211	1.853	6.879	10.739	6.648	771	60.182
Nombre d'establiments	21.010	5.082	12.365	1.959	7.099	11.135	7.452	790	66.891
Volum de negoci (milers d'euros)	14.864.754	2.837.159	6.992.839	1.013.813	1.017.177	1.469.670	8.399.362	62.174	36.656.948
Valor de producció (milers d'euros)	4.495.318	2.531.732	7.033.650	813.291	936.048	1.354.765	2.419.653	42.143	19.626.600
VAB a preus de mercat (milers d'euros)	2.809.460	1.194.428	3.720.225	446.941	657.026	844.730	1.325.589	24.066	11.022.465
Despeses de personal (milers d'euros)	1.637.508	736.621	2.234.866	203.441	134.301	437.518	735.326	13.968	6.133.549
Consums intermedis (milers d'euros)	1.685.857	1.337.304	3.313.425	366.351	279.022	510.035	1.094.063	18.077	8.604.135

continua

	Comerç	Transport i emmagatzematge	Hostaleria	Informació i comunicacions	Activitats immobiliàries	Activitats professionals, científiques i tècniques	Activitats administratives i serveis auxiliars	(Excepte 96) Altres serveis	Total
Excedent brut d'exploració (milers d'euros)	1.063.378	577.694	1.365.031	255.091	479.556	418.862	576.567	9.492	4.745.672
Població ocupada mitjana	76.595	23.388	89.839	6.845	9.421	23.016	34.898	1.297	265.299
Població ocupada a 30/09	77.609	25.697	114.399	6.866	9.322	22.927	36.485	1.296	294.600
Emmagatzematge i activitats annexes	0,47	0,47	0,47	0,46	0,42	0,44	0,71	0,69	0,61

Font: Ibestat, a partir de dades de l'INE

QUADRE | 5.3. PRINCIPALS INDICADORS DELS SERVEIS PRIVATS PER SECTOR D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2016-2017)

	Comerç	Transport i emmagatzematge	Hostaleria	Informació i comunicacions	Activitats immobiliàries	Activitats professionals, científiques i tècniques	Activitats administratives i serveis auxiliars	(Excepte 94 i 96) Altres serveis*	Total
2016									
Ocupats per empresa	4	5	8	4	1	2	5	2	4
Ocupats per establiment	4	4	7	4	1	2	5	2	4
Productivitat (euros)	33.400	48.700	41.100	63.700	58.000	34.000	34.700	19.300	39.000
Salari mitjà (euros)	19.400	29.700	20.800	32.100	23.300	24.100	18.900	16.500	21.400
Cost laboral unitari (euros)	19.500	31.300	24.100	32.400	15.100	18.700	20.800	9.700	22.300
Taxa de valor afegit (%)	61,0	47,7	53,6	53,9	57,6	60,9	56,2	67,5	55,6
Taxa de despeses de personal (%)	58,4	64,3	58,7	50,9	26,0	55,0	59,9	50,5	57,1
Taxa d'assalariats (%)	78,8	82,1	89,8	80,1	54,5	60,6	85,4	46,8	81,2
Taxa d'assalariats a 30/09 (%)	78,3	75,2	71,2	80,5	52,7	61,6	80,5	47,7	73,4
Taxa femenina d'assalariats a 30/09 (%)	39,7	18,9	36,2	24,8	35,8	38,5	43,9	12,7	36,6

continua

2017										
Comerç	Transport i emmagatzematge	Hostaleria	Informació i comunicacions	Activitats immobiliàries	Activitats professionals, científiques i tècniques	Activitats administratives i serveis auxiliars	(Excepte 96) Altres serveis	Total		
Ocupats per empresa	4	5	8	4	1	2	5	2	4	
Ocupats per establiment	4	5	7	3	1	2	5	2	4	
Productivitat (euros)	36.700	51.100	41.400	65.300	69.700	36.700	38.000	18.600	41.500	
Salari mitjà (euros)	20.300	29.700	21.400	29.500	23.500	25.000	19.000	18.900	22.000	
Cost laboral unitari (euros)	21.400	31.500	24.900	29.700	14.300	19.000	21.100	10.800	23.100	
Taxa de valor afegit (%)	62,5	47,2	52,9	55,0	70,2	62,4	54,8	57,1	56,2	
Taxa de despeses de personal (%)	58,3	61,7	60,1	45,5	20,4	51,8	55,5	58,0	55,7	
Taxa d'assalariats (%)	82,1	83,0	90,0	79,1	49,3	60,2	86,1	45,6	82,1	
Taxa d'assalariats a 30/09 (%)	81,0	75,5	70,7	78,9	49,8	60,5	82,4	45,7	73,9	
Taxa femenina d'assalariats a 30/09 (%)	41,0	20,0	36,0	26,0	31,6	37,3	43,3	13,6	36,4	

Font: Ibestat, a partir de dades de l'INE

El 2017, la mitjana de treballadors de les empreses de serveis de mercat a les Balears és de quatre treballadors, igual que l'any precedent. Per sectors, no s'observen diferències respecte a les dades de l'any 2016; l'hostaleria té una mitjana de vuit treballadors per empresa i, a l'altre extrem, les activitats immobiliàries en tenen un.

Altrament, la taxa de despeses de personal —relació entre les despeses de personal i el valor afegit brut— es redueix 1,5 p. p. i queda, en el conjunt del sector, en un 55,6%. Per sectors, s'observen diferències rellevants, ja que, per exemple, la proporció més alta correspon a les activitats de transport i emmagatzematge (61,6%), mentre que la més baixa, amb més de 41,0 p. p. de diferència, correspon a les immobiliàries (20,4%). El salari mitjà registra una lleugera pujada i se situa en els 22.000 euros, encara que també s'observen diferències notòries segons les activitats. Així, el salari mitjà de les relatives al transport i emmagatzematge (29.700 euros) és molt superior a les administratives i serveis auxiliars (19.000 euros).

La productivitat, calculada com el quocient entre el valor afegit i el nombre mitjà d'ocupats, és de 41.500 euros, una quantitat que queda per sobre de la del 2016 (39.000). A més, el cost laboral unitari arriba a 23.100 euros, també lleugerament per sobre del cost de l'any precedent. Les activitats immobiliàries i les d'informació i comunicacions són les que presenten la major productivitat, per sobre dels 65.000 euros, mentre que les de transport i emmagatzematge compten amb el cost laboral unitari més elevat.

Amb els resultats del 2017, la proporció de persones assalariades sobre el conjunt de persones ocupades —taxa de salarització— augmenta en relació amb el 2016 i queda en el 82,1%. La taxa de participació femenina en el personal assalariat disminueix lleugerament (0,2 p. p.) i se situa en un 36,4% per al conjunt del sector.

5.7.

PRINCIPALS RESULTATS D'EXPLOTACIÓ

Els ingressos d'explotació de les empreses de serveis arriben a 37.769 milions d'euros, quantitat que representa un increment important —gairebé un 12,0%— comparada amb la del 2016 (33.815 milions). Les despeses d'explotació també augmenten i el volum total és de 34.123 milions d'euros. (Vegeu els quadres I-5.4. i IA-5.2.)

Igualment, pugen un 10,6% les inversions en actius materials, amb un import de 1.319 milions d'euros. Són significatives les diferències entre les activitats que registren un menor esforç inversor en relació amb el volum de negoci, com ara el comerç (1,6%) o les administratives i serveis auxiliars (1,7%), i les que estan per sobre de la ràtio mitjana del sector (3,6%), com les activitats immobiliàries (13,3%), l'hostaleria (8,0%) i les d'informació i comunicacions (6,4%).

QUADRE I-5.4. PRINCIPALS RESULTATS D'EXPLOITACIÓ DELS SERVEIS PRIVATS PER SECTOR D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (MILERS D'EUROS) (2016-2017)

	2016			2017		
	Ingressos d'exploitació	Despeses d'exploitació	Inversions en actius materials	Ingressos d'exploitació	Despeses d'exploitació	Inversions en actius materials
Comerç	13.761.589	12.945.390	165.145	15.213.297	14.398.586	236.402
Transport i emmagatzematge	2.586.546	2.300.649	141.917	3.057.917	2.673.435	150.951
Hostaleria	6.720.047	5.701.422	516.919	7.208.133	6.146.891	558.712
Informació i comunicacions	1.043.227	919.260	68.587	1.093.752	920.323	65.103
Activitats immobiliàries	941.651	295.389	181.113	1.076.181	715.619	135.562
Activitats professionals, científiques i tècniques	1.367.589	1.088.171	20.831	1.512.132	1.143.985	32.086
Activitats administratives i serveis auxiliars	7.337.059	6.963.091	97.249	8.545.677	8.071.884	139.646
(Excepte 94 i 96) Altres serveis*	57.680	46.307	867	62.287	52.262	1.003
Total	33.815.388	30.259.678	1.192.627	37.769.374	34.122.985	1.319.464

Font: Ibestat, a partir de dades de l'INE

5.8.

L'OCUPACIÓ

El 2017, el total de persones ocupades en el sector terciari, estimades en mitjana anual, és de 265.299, xifra considerablement més elevada que la del 2016 (254.113). L'hostaleria (33,9%) i el comerç (28,9%) concentren gairebé el 63,0% dels ocupats. (Vegeu el quadre I-5.5.)

Del total de personal ocupat, un 82,1% és personal remunerat. L'hostaleria presenta la ràtio més elevada, amb el 90,0% del personal remunerat, mentre que les activitats immobiliàries (49,3%) i les professionals, científiques i tècniques (60,2%) són les que registren els valors més baixos.

En l'estructura ocupacional remunerada a jornada completa del conjunt del sector, s'hi observa una diferència de gairebé 9,2 p. p. entre la taxa masculina (54,6%) i la femenina (45,4%). Aquesta disparitat s'accentua en activitats amb més presència de personal masculí, com el transport i l'emmagatzematge, en què representen el 76,9% dels remunerats, i la informació i les comunicacions, amb el 69,7%. En canvi, s'observa una majoria de personal femení en les activitats immobiliàries (58,9%) i en les professionals, científiques i tècniques (57,5%).

En qualsevol cas, convé remarcar que la taxa de personal remunerat a jornada parcial té més presència femenina, ja que representa gairebé les dues terceres parts (65,1%) del personal a jornada parcial de tot el sector terciari.

Finalment, el 2017 el personal remunerat equivalent a jornada completa és de 197.498 —un 6,5% més que l'any precedent— i el nombre total d'hores treballades durant l'exercici és de 360,7 milions —un 6,1% més que el 2016.

QUADRE I-5.5. PERSONAL OCUPAT EN ELS SERVEIS PRIVATS PER SECTOR D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2016-2017)

		Comerç	Transport i emmagatzematge	Hostaleria	Informació i comunicacions	Activitats immobiliàries	Activitats professionals, científiques i tècniques	Activitats administratives i serveis auxiliars	(Excepte 94 i 96) Altres serveis*	Total
2016										
	Personal ocupat mitjà	73.869	20.717	85.442	6.662	8.742	21.677	35.644	1.360	254.113
	Personal ocupat a 30/09	74.335	22.619	107.783	6.629	9.036	21.310	37.809	1.334	280.856
	Personal ocupat mitjà remunerat	58.188	17.001	76.764	5.336	4.763	13.125	30.449	636	206.261
	Personal ocupat remunerat a 30/09	58.656	18.939	99.098	5.302	5.057	12.766	32.615	610	233.044
	Personal ocupat mitjà no remunerat	15.681	3.717	8.677	1.327	3.979	8.552	5.195	724	47.852
	Personal no remunerat a 30/09	15.679	3.680	8.685	1.327	3.979	8.544	5.194	724	47.812
	Personal remunerat total a jornada completa	45.536	14.103	62.769	4.819	3.490	10.268	21.942	523	163.451
	Personal remunerat homes a jornada completa	24.875	10.819	32.455	3.483	1.255	4.116	11.591	388	88.982
	Personal remunerat dones a jornada completa	20.662	3.285	30.314	1.337	2.235	6.152	10.351	135	74.470
	Personal remunerat total a jornada parcial	12.652	2.897	13.996	516	1.273	2.857	8.507	112	42.810
	Personal remunerat homes a jornada parcial	3.792	1.899	5.254	206	274	811	2.246	78	14.560
	Personal remunerat dones a jornada parcial	8.860	999	8.741	310	999	2.046	6.261	34	28.250
	Personal remunerat equivalent a jornada completa	52.623	15.481	69.644	5.121	4.105	11.752	26.078	571	185.375
	Hores treballades del personal remunerat	95.897	27.805	131.366	9.052	7.373	20.955	46.539	1.047	340.033

2017										
	Comerç	Transport i emmagatzematge	Hostaleria	Informació i comunicacions	Activitats immobiliàries	Activitats professionals, científiques i tècniques	Activitats administratives i serveis auxiliars	(Excepte 96) Altres serveis	Total	
Personal ocupat mitjà	76.595	23.388	89.839	6.845	9.421	23.016	34.898	1.297	265.299	
Personal ocupat a 30/09	77.609	25.697	114.399	6.866	9.322	22.927	36.485	1.296	294.600	
Personal ocupat mitjà remunerat	62.870	19.406	80.875	5.415	4.643	13.859	30.045	592	217.706	
Personal ocupat remunerat a 30/09	63.903	21.716	105.442	5.437	4.546	13.754	31.644	590	247.032	
Personal ocupat mitjà no remunerat	13.725	3.981	8.964	1.430	4.778	9.157	4.853	705	47.593	
Personal no remunerat a 30/09	13.706	3.981	8.956	1.429	4.777	9.173	4.841	705	47.568	
Personal remunerat total a jornada completa	50.085	15.841	66.825	4.875	3.532	10.974	21.954	430	174.516	
Personal remunerat homes a jornada completa	27.262	12.177	33.902	3.397	1.452	4.664	12.109	326	95.290	
Personal remunerat dones a jornada completa	22.823	3.664	32.923	1.478	2.080	6.309	9.844	105	79.226	
Personal remunerat total a jornada parcial	12.785	3.566	14.050	540	1.111	2.885	8.092	162	43.190	
Personal remunerat homes a jornada parcial	3.821	2.103	5.789	231	245	650	2.149	90	15.077	
Personal remunerat dones a jornada parcial	8.964	1.462	8.261	309	866	2.236	5.943	72	28.113	
Personal remunerat equivalent a jornada completa	57.464	17.769	73.998	5.187	4.086	12.533	25.940	521	197.498	
Hores treballades del personal remunerat	104.081	31.873	139.577	9.061	7.167	22.227	45.826	918	360.730	

Font: Ibestat, a partir de dades de l'INE
Unitat: nombre de persones i milers d'hores.

6

EL TURISME**RESUM**

Les Illes Balears han registrat un total de 16,5 milions de turistes el 2019, la qual cosa implica un descens del 0,7 %. El turisme domèstic s'incrementa respecte del 2018 un 2,2 % i, per tant, la caiguda del global és a causa dels residents estrangers (-1,2 %). Aquesta baixada contrasta amb l'augment de l'1,1 % que ha tingut l'loc al conjunt de l'Estat, on s'han arribat als 83,7 milions de turistes. Malgrat això, les Illes Balears continuen com la segona comunitat autònoma receptora de turisme estranger, només al darrere de Catalunya.

L'estada mitjana dels turistes s'ha escurçat el 2019 respecte del 2018 (un -1,1 %), la qual cosa, juntament amb la caiguda del nombre de turistes, ha fet que el total d'estades es redueixi un 1,7 %, fins a arribar a 109,4 milions. Novament són les estades dels turistes estrangers (-2,8 %) les que llastren el global, atès que les dels espanyols s'incrementen un 4,1 %. Des de la perspectiva de l'estacionalitat, augmenta el nombre de nits en temporada mitjanabaixa (1,5 %), mentre cau en temporada alta (-2,3 %), tot i que la primera representanomés el 16 % del total.

Malgrat la caiguda en el nombre de visitants de les Illes, la despesa turística total augmenta un 1,4 % i se situa en els 16.511 milions d'euros. La despesa per persona torna a superar els 1.000 euros i s'incrementa un 2,0 % respecte del 2018. La despesa diària també millora respecte de l'any anterior (3,2 %).

A Mallorca, que acull el 72 % dels turistes, cau tant el nombre d'estades (-1,0 %) com el de visitants (-0,6 %). En aquesta illa, el creixement del turisme espanyol no ha arribat a compensar el descens del mercat internacional. La despesa turística, en canvi, augmenta un 2,2 % i la ràtio per persona és la més alta de tot l'arxipèlag.

Menorca representa el 8,7 % de les Illes Balears en termes de nombre de turistes. Aquest pes s'ha incrementat lleugerament en comparació amb el 2018, ja que la variació interanual és positiva (0,6 %). No obstant això, el nombre d'estades dels turistes ha cedit un 4,3 % a causa de la caiguda de l'estada mitjana (-4,9 %). La despesa turística realitzada a aquesta illa cau un 1,0 % interanual.

Les Pitiüses tenen un pes del 19 % quant a nombre de turistes en relació amb el total de les Illes Balears i són la regió amb les taxes més negatives (-1,3 %). El nombre d'estades disminueix un 3,3 % i la despesa turística total ho fa un 0,7 %. En canvi, augmenta la despesa per persona (0,6 %) i la diària (2,7 %).

Pel que fa als hotels, el 2019 ha augmentat el nombre de viatgers allotjats (2,3%), però no s'ha arribat al nivell de pernотacions del 2018 (-1,8%). Aquest fet es repeteix a totes les illes. El grau d'ocupació per places s'ha reduït els darrers quatre anys fins a arribar a un 75,3% el 2019. Les Pitiüses presenten el grau més alt (77,8%), seguides de Mallorca (75,4%) i, en darrer lloc, Menorca (70,3%). La rendibilitat del sector hotelier s'ha mantingut a l'alça ininterrompudament d'ençà del 2010, tant pel que fa a la tarifa mitjana diària com als ingressos per habitació disponible.

El nombre d'empreses del sector turístic, que arriben a ser el 27% del total, arriba a 18.215 (amb 22.192 locals). Respecte del 2018, augmenta un 0,3% (un 3,0% en el cas dels locals).

La mitjana anual de l'ocupació total ha arribat als 103.458 treballadors, fet que suposa un augment del 0,4% en relació amb l'any anterior. D'aquests ocupats, el 88% són assalariats, amb un creixement del 0,4%, i 12.548 autònoms, amb un augment del 0,2%.

6.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest apartat està dedicat a l'estudi de les principals variables turístiques de les Illes Balears i s'han desagregat, sempre que ha estat possible, per a cada una de les illes.

Fonamentalment s'ha estructurat en dos blocs de continguts. El primer se centra en el punt de vista de la demanda turística i s'analitzen el nombre de turistes, les pernoctacions i l'estada mitjana, així com la despesa realitzada pels visitants, entre altres variables. El segon bloc analitza l'oferta turística i ofereix les magnituds relacionades amb el nombre d'establiments, la planta oberta, el nombre de places i les empreses i els ocupats en les branques turístiques.

Quant als criteris metodològics, una gran part de les dades procedeixen de l'Índex, així com de l'Anuari del turisme de les Illes Balears. La data d'extracció de les taules de l'Índex és el 6 de juny de 2020, per la qual cosa les dades que es refereixen a l'any 2018 ja estan revisades i actualitzades i són definitives i les del 2019 encara són provisionals i seran definitives a l'edició de la memòria del CES del 2020.

L'estacionalitat s'ha continuat analitzant i s'ha considerat la seqüència temporal següent: temporada mitjana alta, de maig a octubre, i temporada mitjana baixa, de novembre a abril. En aquesta edició de la memòria s'ha afegit el càlcul de l'índex de Gini per analitzar l'estacionalitat de les pernoctacions dels turistes. Les dades que s'han tret del directori d'empreses de l'INE

(DIRCE) es refereixen a l'1 de gener de cada any. Finalment, i en funció de la informació disponible, l'estructura de l'apartat s'ha modificat lleugerament respecte de la que es va definir a la memòria del 2018.

6.2.

L'EVOLUCIÓ DE LES BALEARS EN RELACIÓ AMB LES COMUNITATS AUTÒNOMES COMPETIDORES EN EL SEGMENT DE SOL I PLATJA EN TURISME INTERNACIONAL

Aquest apartat tracta de l'evolució del nombre de turistes internacionals en relació amb les temporades dels anys 2018 i 2019 i amb les comunitats autònomes que l'informe sobre la competitivitat del sector turístic del CES ha definit com a principals comunitats autònomes competidores de les Balears¹, que són Catalunya, les Canàries, Andalusia i la Comunitat Valenciana. Aquestes dades s'han obtingut a partir de l'Enquesta de moviments turístics en frontera (Frontur) per als turistes estrangers.

Pel que fa al turisme internacional, Espanya ha registrat 83,7 milions de turistes, amb un creixement de l'1,1 %. Les Balears, amb 13,7 milions, representen el 16 % d'aquest total i cauen un 1,2 %. Catalunya, que és la comunitat autònoma que rep el major nombre de turistes estrangers, presenta un creixement del 0,8 % i arriba als 19,4

1. Vegeu: *Informe sobre la competitivitat del sector turístic de les Illes Balears*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, novembre de 2005.

milions, un pes sobre el total del 23%. Les Canàries són la tercera comunitat en el rànquing per nombre de turistes estrangers. L'arxipèlag espanyol més meridional el 2019 acull 13,1 milions de turistes, amb un decreixement del 4,4% i un pes del 16%. Andalusia i la Comunitat Valenciana, amb un pes del 14% i del 11% respectivament, presenten augments positius en relació amb el 2018, amb un 3,3% i un 3,9%. El creixement valencià és el més alt d'aquestes comunitats autònomes. (Vegeu el quadre I-6.1.)

Quant als diferencials de creixement respecte a la mitjana espanyola, destaca el creixement més gran de la resta de comunitats autònomes, amb 3,8 punts percentuals (p. p.). Les Illes Balears, Catalunya i, sobretot, les Canàries són les que perden punts percentuals (-2,3 p. p., -0,2 p. p. i -5,5 p. p. respectivament). Andalusia i la Comunitat Valenciana presenten un creixement diferencial positiu (Vegeu el gràfic I-6.1.)

En canvi, en termes de desestacionalització (millores en punts percentuals del pes de la temporada mitjana baixa), totes les comunitats autònomes tenen millors comportaments. La que té el diferencial més gran són les Canàries, amb 1,6 punts més. A més, les Canàries tenen el percentatge més alt del turisme total internacional en temporada baixa, tot i que cal recordar que la definició dels mesos de temporada baixa realitzada per a les Balears són en realitat els mesos de temporada alta per a l'arxipèlag canari. Les Illes Balears, amb un pes de la temporada baixa del 15%, incrementen el pes en gairebé un punt percentual, similar a la mitjana estatal i

a Andalusia i Catalunya. La Comunitat Valenciana el 2019 pràcticament manté el mateix pes de la temporada baixa respecte del 2018. (Vegeu el gràfic I-6.2.)

6.3.

LA DEMANDA TURÍSTICA A LES ILLES BALEARS

6.3.1. ANÀLISI DELS PRINCIPALS INDICADORS DE DEMANDA: ESTADES TOTALS, ESTADA MITJANA I TURISTES

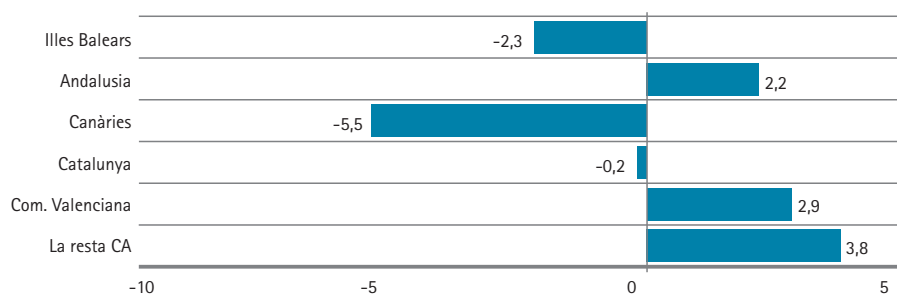
6.3.1.1. Estades

El 2019, el total d'estades a les Illes Balears ha superat la quantitat de 109,4 milions, amb un decreixement de l'1,7%. D'aquestes estades, 91,9 milions (84%) corresponen a turistes estrangers, amb un decreixement del 2,8%. El turisme domèstic, amb 17,5 milions de pernотacions (el 16% restant), compensa en part aquesta caiguda i augmenta en termes interanuals un 4,1%. (Vegeu el quadre I-6.2.)

Mallorca acull el 73,2% del total d'estades. Amb 80,2 milions, presenta el decreixement insular més suau: -1,0% (0,7 punts per damunt de la mitjana regional). D'aquestes estades, 70,3 milions (88%) les han fet visitants estrangers, amb un decreixement del 2,3% (0,5 punts per sobre de la mitjana regional), i 9,9 milions (12%) les han fet visitants espanyols, amb un creixement del 9,4% (5,3 punts per sobre de la mitjana regional). (Vegeu el gràfic I-6.3.)

Gràfic I-6.1.

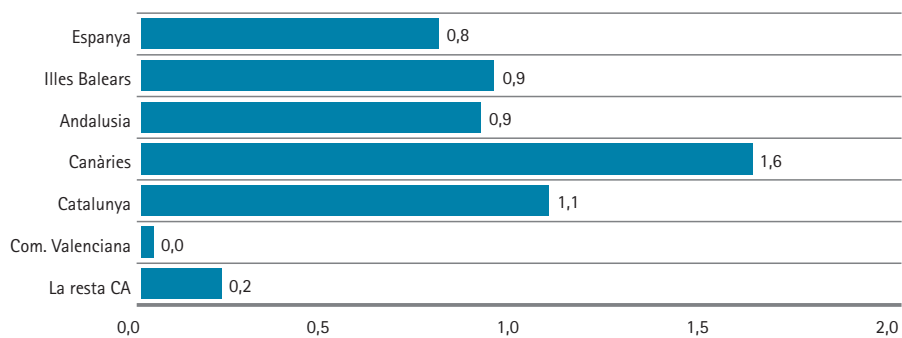
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a Espanya per CA competidores (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.2.

Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per CA competidores (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

QUADRE I-6.2. ESTADES DELS TURISTES AMB DESTINACIÓ PRINCIPAL A LES BALEARS PER ILLES I PAIS DE RESIDÈNCIA (2018-2019)

2018

	Total	% per illa	Temporada mitjana alta	% temp. mitjana alta	Temporada mitjana baixa	% temp. mitjana baixa
Illes Balears	111.368.170	100%	93.592.627	84%	17.775.543	16%
Espanya (altres CA)	16.845.431	15%	12.500.034	74%	4.345.397	26%
Estranger	94.522.736	85%	81.092.592	86%	13.430.144	14%
Mallorca	80.976.861	100%	65.924.200	81%	15.052.661	19%
Espanya (altres CA)	9.021.373	11%	6.108.316	68%	2.913.057	32%
Estranger	71.955.488	89%	59.815.883	83%	12.139.605	17%
Menorca	10.725.336	100%	10.014.668	93%	710.668	7%
Espanya (altres CA)	3.606.659	34%	3.075.151	85%	531.508	15%
Estranger	7.118.676	66%	6.939.516	97%	179.160	3%
Eivissa-Formentera	19.665.974	100%	17.653.761	90%	2.012.213	10%
Espanya (altres CA)	4.217.399	21%	3.316.566	79%	900.833	21%
Estranger	15.448.574	79%	14.337.192	93%	1.111.382	7%

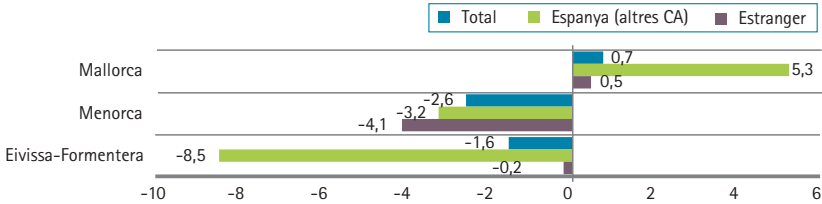
continua

	2019						% de variació 2019-2018		
	Total	% per illa	Temporada mitjana alta	% temp. mitjana alta	Temporada mitjana baixa	Temporada mitjana alta	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa
Illes Balears	109.442.174	100%	91.401.957	84%	18.040.217	16%	-1,7	-2,3	1,5
Espanya (altres CA)	17.535.368	16%	12.922.502	74%	4.612.866	26%	4,1	3,4	6,2
Estranger	91.906.807	84%	78.479.457	85%	13.427.350	15%	-2,8	-3,2	0,0
Mallorca	80.157.150	100%	65.041.556	81%	15.115.594	19%	-1,0	-1,3	0,4
Espanya (altres CA)	9.866.621	12%	6.800.709	69%	3.065.912	31%	9,4	11,3	5,2
Estranger	70.290.529	88%	58.240.846	83%	12.049.683	17%	-2,3	-2,6	-0,7
Menorca	10.265.743	100%	9.480.828	92%	784.915	8%	-4,3	-5,3	10,4
Espanya (altres CA)	3.638.684	35%	3.066.238	84%	572.446	16%	0,9	-0,3	7,7
Estranger	6.627.059	65%	6.414.591	97%	212.468	3%	-6,9	-7,6	18,6
Eivissa-Formentera	19.019.279	100%	16.879.572	89%	2.139.707	11%	-3,3	-4,4	6,3
Espanya (altres CA)	4.030.058	21%	3.055.553	76%	974.505	24%	-4,4	-7,9	8,2
Estranger	14.989.221	79%	13.824.020	92%	1.165.201	8%	-3,0	-3,6	4,8

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Egatur de l'Ibestat

Gràfic I-6.3.

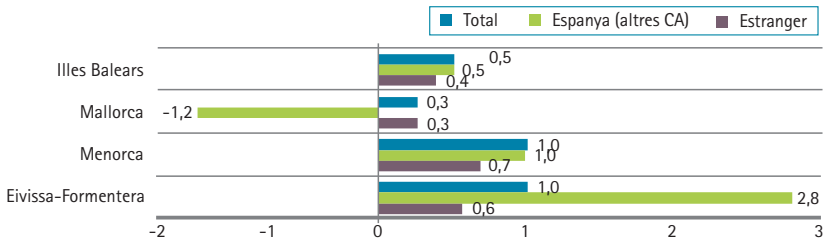
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades respecte a les Illes Balears (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Egatur de l'Ibtestat

Gràfic I-6.4.

Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de les estades de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Egatur de l'Ibtestat

Menorca assumeix, amb 10,3 milions, el 9,4 % del total d'estades balears, amb un decreixement interanual del 4,3 % (2,6 punts per sota de la mitjana regional). D'aquest nombre, 6,6 milions (65 %) són estades de turistes estrangers, amb un decreixement del 6,9 % respecte al 2018 (4,1 punts per sota de la mitjana regional). Els altres 3,6 milions d'estades (35 %) han estat realitzades per espanyols, amb un creixement del 0,9 % (3,2 punts per davall de la mitjana regional).

Les Pitiüses, amb 19,0 milions d'estades i el 17,4 % del total balear, han experimentat una caiguda del 3,3 % en relació amb el

2018. D'aquesta quantitat, 15,0 milions (79 %) són estades d'estrangers, amb un decreixement d'un 3,0 % (0,2 punts per sota de la mitjana balear), mentre que els altres 4,0 milions (21 %) d'estades domèstiques cauen un 4,4 % (8,5 punts per sota de la mitjana balear).

6.3.1.2. Estada mitjana

El 2019, l'estada mitjana a les Illes Balears se situa en els 6,7 dies, amb una reducció de l'1,1 %. L'estada mitjana dels turistes amb nacionalitat estrangera també ha estat de 6,7 dies, amb un decreixement d'un 1,6 %, i pel cas dels espanyols ha

estat de 6,3 dies, amb un creixement d'un 1,8 %. (Vegeu el quadre I-6.3.)

L'estada mitjana a Mallorca ha estat de 6,8 dies (0,1 dies per sobre de la mitjana regional), amb una reducció del 0,4 % (0,7 p. p. per sobre del creixement regional). L'estada mitjana dels estrangers ha estat de 6,8 dies, amb un decreixement del 0,9 % (0,7 p. p. per sobre de la taxa regional). Quant al turisme domèstic, l'estada mitjana se situa en 6,2 dies, amb un creixement del 4,2 % (2,4 p. p. més respecte al creixement regional). (Vegeu els gràfics I-6.5. i 6.6.)

L'estada mitjana a Menorca ha estat de 7,1 dies (0,4 dies per sobre de la mitjana regional), amb una reducció d'un 4,9 % (3,8

punts per sota del creixement regional). L'estada mitjana del turisme estranger ha estat de 7,4 dies, amb un decreixement d'un 6,0 % (4,5 p. p. per sota del creixement regional), i de 6,7 dies en el cas del turisme domèstic, amb un decreixement d'un 2,4 % (4,2 p. p. per sota del creixement regional).

L'estada mitjana a les Pitiüses ha estat de 6,1 dies (0,6 dies més curta que la mitjana regional), amb una reducció del 2,0 %. L'estada mitjana dels turistes amb nacionalitat diferent de l'espanyola ha estat de 6 dies, amb un decreixement del 2,6 % (1,1 p. p. per sota del creixement regional), i de 6,4 dies en el cas dels espanyols, amb un creixement del 0,5 % (1,3 p. p. per sota del creixement regional).

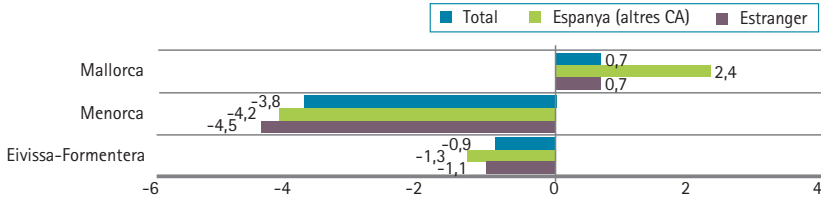
QUADRE I-6.3. ESTADES MITJANES DELS TURISTES AMB DESTINACIÓ PRINCIPAL A LES BALEARS PER ILLES I PAÍS DE RESIDÈNCIA (2018-2019)

	2018			2019			% de variació 2019-2018		
	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa
Illes Balears	6,7	6,8	6,3	6,7	6,8	6,1	-1,1	-0,5	-3,3
Espanya (altres CA)	6,2	6,6	5,3	6,3	6,8	5,4	1,8	2,0	1,7
Estranger	6,8	6,8	6,8	6,7	6,8	6,5	-1,6	-0,9	-4,9
Mallorca	6,8	6,8	6,5	6,8	6,9	6,2	-0,4	0,8	-4,6
Espanya (altres CA)	5,9	6,3	5,3	6,2	6,7	5,3	4,2	5,8	0,6
Estranger	6,9	6,9	6,9	6,8	6,9	6,5	-0,9	0,3	-5,9
Menorca	7,5	7,6	6,0	7,1	7,3	5,6	-4,9	-4,5	-6,2
Espanya (altres CA)	6,9	7,2	5,5	6,7	7,1	5,2	-2,4	-1,3	-5,1
Estranger	7,9	7,8	8,5	7,4	7,4	7,3	-6,0	-5,8	-13,8
Eivissa-Formentera	6,2	6,3	5,5	6,1	6,1	5,9	-2,0	-3,1	7,9
Espanya (altres CA)	6,3	6,8	5,2	6,4	6,6	5,7	0,5	-1,9	9,9
Estranger	6,1	6,2	5,7	6,0	6,0	6,1	-2,6	-3,3	6,4

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.5.

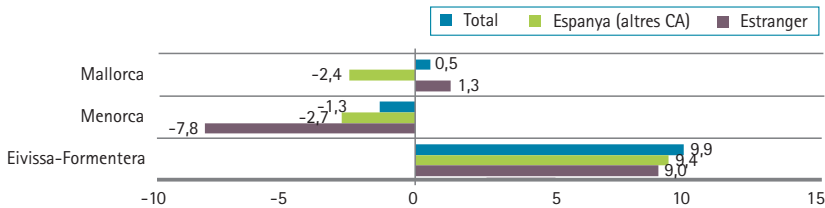
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades mitjanes dels turistes respecte a les Illes Balears (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibbestat

Gràfic I-6.6.

Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de les taxes de creixement de les estades mitjanes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total del les Illes Balears (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibbestat

6.3.1.3. Nombre de turistes

El 2019, el total de turistes a les Illes Balears ha superat els 16,4 milions, amb una reducció del 0,7 %, dels quals 13,7 milions són turistes estrangers (83 %), amb un decreixement de l'1,2 %. Els 2,8 milions restants (17 %), que són els turistes amb nacionalitat espanyola, presenten un creixement del 2,2 %. (Vegeu el quadre I-6.4.)

Mallorca ha acollit el 72,2 % del total de turistes, 11,9 milions. Presenta un decreixement d'un 0,6 % (0,1 punts per sobre de la mitjana regional). D'aquests turistes, 10,3 milions són estrangers (87 %), amb un decreixement de l'1,5 % (0,2 punts per sota del creixement regional), i el 13 % són espanyols, amb un creixement del 5,0 % (2,7 punts per sobre del creixement regional). (Vegeu el gràfic I-6.7.)

QUADRE I-6.4. TURISTES AMB DESTINACIÓ PRINCIPAL A LES BALEARS PER ILLES I PAÍS DE RESIDÈNCIA (2018-2019)

2018

	Total	% per illa	Temporada mitjana alta	% temp. mitjana alta	Temporada mitjana baixa	% temp. mitjana baixa
Illes Balears	16.561.348	100%	13.760.945	83%	2.800.403	17%
Espanya (altres CA)	2.709.750	16%	1.888.415	70%	821.335	30%
Estranger	13.851.598	84%	11.872.531	86%	1.979.067	14%
Mallorca	11.950.343	100%	9.636.496	81%	2.313.847	19%
Espanya (altres CA)	1.520.678	13%	970.221	64%	550.457	36%
Estranger	10.429.660	87%	8.666.272	83%	1.763.388	17%
Menorca	1.429.979	100%	1.311.999	92%	117.980	8%
Espanya (altres CA)	523.932	37%	426.999	81%	96.933	19%
Estranger	906.047	63%	884.999	98%	21.048	2%
Eivissa-Formentera	3.181.025	100%	2.812.450	88%	368.575	12%
Espanya (altres CA)	665.138	21%	491.193	74%	173.945	26%
Estranger	2.515.888	79%	2.321.258	92%	194.630	8%

continua

	2019						% de variació 2019-2018		
	Total	% per illa	Temporada mitjana alta	% temp. mitjana alta	Temporada mitjana baixa	% temp. mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa
Illes Balears	16.451.321	100%	13.512.599	82%	2.938.722	18%	-0,6	-1,8	4,9
Espanya (altres CA)	2.770.465	17%	1.913.148	69%	857.317	31%	2,2	1,3	4,4
Estranger	13.680.857	83%	11.599.452	85%	2.081.405	15%	-1,2	-2,3	5,2
Mallorca	11.872.958	100%	9.436.344	79%	2.436.614	21%	-0,6	-2,1	5,3
Espanya (altres CA)	1.596.561	13%	1.020.528	64%	576.033	36%	5,0	5,2	4,6
Estranger	10.276.397	87%	8.415.817	82%	1.860.580	18%	-1,5	-2,9	5,5
Menorca	1.439.152	100%	1.300.170	90%	138.982	10%	0,6	-0,9	17,8
Espanya (altres CA)	541.436	38%	431.417	80%	110.019	20%	3,3	1,0	13,5
Estranger	897.715	62%	868.753	97%	28.962	3%	-0,9	-1,8	37,6
Eivissa-Formentera	3.139.213	100%	2.776.085	88%	363.128	12%	-1,3	-1,3	-1,5
Espanya (altres CA)	632.465	20%	461.201	73%	171.264	27%	-4,9	-6,1	-1,5
Estranger	2.506.746	80%	2.314.883	92%	191.863	8%	-0,4	-0,3	-1,4

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Menorca ha acollit el 8,7% del total de turistes, 1,4 milions. Presenta un creixement d'un 0,6% (1,3 punts per sobre de la mitjana regional). D'aquests turistes, gairebé 900.000 tenen nacionalitat estrangera (62%), amb un decreixement d'un 0,9% (0,3 punts per sobre del creixement regional), i el 38% tenen nacionalitat espanyola, amb un creixement del 3,3% (1,1 punts per sobre del creixement regional mitjà).

Les Pitiüses, que han acollit el 19,1% del total de turistes, 3,1 milions, presenten un decreixement d'un 1,3% (0,7 punts per sota de la mitjana regional). D'aquests turistes, 2,5 milions són estrangers (80%), amb un decreixement d'un 0,4% (0,9 punts per damunt del creixement regional). El 20% de turistes són espanyols, amb un decreixement del 4,9% (7,2 punts per sota del creixement regional).

6.3.2. ANÀLISI DE L'ESTACIONALITAT DE LA DEMANDA

6.3.2.1. Evolució del pes de la temporada mitjana baixa sobre el total anual

L'aportació al total anual que té la temporada mitjana baixa (novembre-abril) al còmput anual és un indicador de la desestacionalització del mercat turístic. En aquest apartat s'analitza el diferencial del pes del 2019 respecte del pes del 2018. Aquesta magnitud es pot calcular en relació amb les estades o bé amb el nombre de turistes arribats.

Quant a les Illes Balears i en relació amb la millora de l'estacionalitat de les estades, continua destacant, seguint la tendèn-

cia positiva de l'any passat, l'increment diferencial en punts percentuals del pes en la temporada mitjana baixa, amb una millora de 0,5 punts. Aquesta reducció de l'estacionalitat es dona gràcies tant al turisme domèstic, amb 0,5 punts, com a l'estranger, amb 0,4 p. p. (Vegeu el gràfic I-6.4.)

Mallorca millora l'estacionalitat de les estades en 0,3 punts, gràcies a les estades dels turistes de nacionalitat estrangera (0,3 punts més), ja que les dels de nacionalitat espanyola cauen 1,2 punts percentuals. Menorca millora en termes d'estacionalitat (1,0 punt), amb un increment d'1,0 punt pel que fa a estades d'espanyols i de 0,7 punts quant a les estades d'estrangers. Les Pitiüses també augmenten el pes de la temporada baixa 1 punt i aquest fet es dona gràcies tant a les estades d'espanyols (2,8 punts) com a les dels estrangers (0,6 p. p.).

En relació amb l'anàlisi de l'estacionalitat del nombre de turistes, les conclusions són similars a les que s'han fet per les estades amb l'excepció de l'illa de Menorca, tal com es veu al següent paràgraf. Així, el pes del nombre de turistes que visitaren les Illes Balears els mesos de temporada mitjana baixa augmenta el 2019 un 1,0 punt respecte del 2018. Novament, s'incrementa tant per als estrangers (0,9 p. p.) com per als espanyols (0,6 p. p.).(Vegeu el gràfic I-6.8.)

En relació amb l'estacionalitat dels turistes per illes, Mallorca ha experimentat una millora d'1,2 punts pel que fa a la temporada mitjana baixa, que és la mateixa millora que presenta pels estrangers, mentre que pels

espanyols empitjora una dècima. Menorca està per sota de la mitjana regional pel que fa a la temporada mitjana baixa, amb -1,3 punts i una caiguda dels espanyols de 2,7 punts, i dels estrangers, de -7,8 punts. En canvi, Eivissa i Formentera incrementen en termes relatius la temporada mitjana baixa amb un increment del pes de 9,9 punts; amb una millora similar pels espanyols (9,4 punts) i pels estrangers (9,0 punts).

6.3.2.2. Índex de Gini de les estades i del nombre de turistes

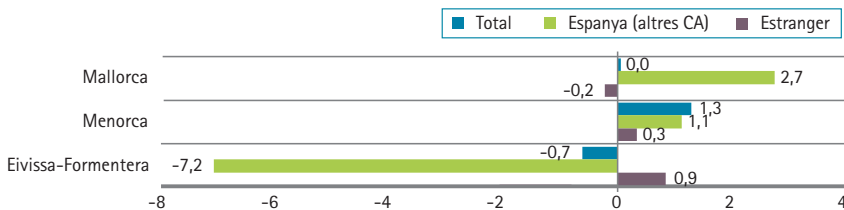
L'índex de Gini és un coeficient que mesura la concentració d'un conjunt de dades. Pot prendre qualsevol valor entre 0 i 1 i augmenta a mesura que s'incrementa la concentració. Per tant, l'índex de Gini és igual a zero quan la magnitud de referència es reparteix per igual a totes les observacions (en el cas, per exemple, del nombre de turistes segons els mesos de l'any significaria l'absència d'estacionalitat). L'altre extrem, si l'índex de Gini pren el valor 1, implica la màxima concentració (tots els turistes es trobarien concentrats en un sol mes i, per tant, l'estacionalitat seria màxima).

Ateses les estades dels turistes, l'índex de Gini a les Illes Balears el 2019 és de 0,42. L'estacionalitat de les pernoctacions estrangeres és més alta que la dels espanyols, atès que en el primer cas arriba a 0,44 mentre que en el segon es queda en 0,35. A fi de contextualitzar aquests resultats, es pot comparar amb l'índex de Gini de les pernoctacions d'estrangers a Espanya, que es queda en el 0,18. Queda palesa, per tant, la forta estacionalitat del turisme de les Illes Balears. Quant a la comparativa amb el 2018, s'ha accentuat l'estacionalitat en termes generals a causa de les estades del turisme estranger, atès que l'estacionalitat de les estades dels espanyols es redueix en termes interanuals. (Vegeu el quadre I-6.5.)

Quant a l'anàlisi regional, Mallorca és l'illa de les Balears on el nivell d'estacionalitat de les estades és més baix (igual a 0,39), tant pel que fa a les estades dels estrangers (0,41) com les dels espanyols (0,29). Novament s'incrementa l'estacionalitat (un 1,9%) a causa de l'augment de la concentració de les nits gaudides pels estrangers (2,8%).

Gràfic I-6.7.

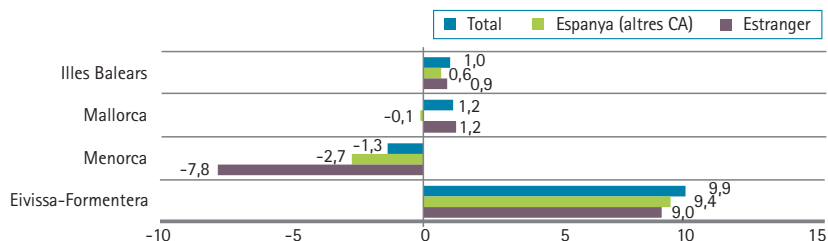
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.8.

Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibtestat

QUADRE I-6.5. ÍNDEX DE GINI DE LES ESTADES I ELS TURISTES (2018-2019)

	2018		2019		% de variació 2019-2018	
	Estades	Turistes	Estades	Turistes	Estades	Turistes
Illes Balears	0,42	0,41	0,42	0,40	0,7	-1,4
Espanya (altres CA)	0,37	0,28	0,35	0,28	-4,4	0,5
Estranger	0,43	0,43	0,44	0,43	1,9	-1,4
Mallorca	0,39	0,37	0,39	0,37	1,9	-1,9
Espanya (altres CA)	0,29	0,20	0,29	0,21	-0,5	5,7
Estranger	0,40	0,40	0,41	0,39	2,8	-2,0
Menorca	0,56	0,53	0,55	0,52	-1,0	-1,6
Espanya (altres CA)	0,53	0,47	0,53	0,46	-0,6	-1,6
Estranger	0,58	0,57	0,58	0,57	-0,4	-0,6
Eivissa-Formentera	0,49	0,47	0,48	0,47	-1,1	0,0
Espanya (altres CA)	0,40	0,34	0,36	0,33	-11,5	-3,5
Estranger	0,51	0,51	0,52	0,51	1,1	0,1

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibtestat

Nota: com més alt és l'índex de Gini, més elevada és l'estacionalitat

Menorca presenta els diferencials d'estacionalitat més elevats, superant la mitjana balear en més de 13 punts, tot i que respecte del 2018 s'ha reduït un 1,0%. Els índex de les estades tant dels espanyols com dels estrangers superen el 0,5 (0,53 i 0,58 respectivament), tot i que en ambdós

casos se suavitzta l'estacionalitat respecte del 2018.

L'arxipèlag pitius presenta un nivell d'estacionalitat de 5,9 punts per damunt de la mitjana de les Illes Balears i queda en el 0,48. Les estades dels espanyols són les

menys concentrades (0,36) en comparació amb les dels estrangers (0,52). (Vegeu els gràfics I-6.9. i I-6.10.)

L'estacionalitat del nombre de turistes és similar a la de les estades, si bé es poden fer alguns comentaris al respecte. Mentre l'estacionalitat de les estades s'ha accentuat, la del nombre de turistes s'ha reduït respecte del 2018 un 1,4%. Per norma general, a totes les illes Balears la concentració de les estades és més alta que la del nombre de turistes, la qual cosa està relacionada amb el fet que l'estada mitjana en els mesos de maig a octubre és més llarga que a la temporada mitjana baixa, tal com s'ha vist a l'apartat 6.3.1.2. Destaca l'augment de l'estacionalitat dels turistes espanyols a Mallorca (5,7%), mentre a l'altre extrem hi ha la reducció a Eivissa i Formentera (-3,5%).

6.3.3. TURISTES PER PAÍS DE RESIDÈNCIA, TIPUS D'ALLOTJAMENT I ESTACIONALITAT

6.3.3.1. Turistes a les Balears per nacionalitat, tipus d'allotjament i estacionalitat

El total de turistes a les Illes Balears ha estat de 16,5 milions. Cal destacar l'augment de turistes en temporada mitjana baixa, amb el 4,9%; en temporada mitjana alta s'ha donat una caiguda de l'1,8%. Els espanyols representen el 17% del total de turistes, amb 2,8 milions, mentre els estrangers, amb 13,7 milions de turistes, representen el 83% restant, dels quals els alemanys, amb 4,5 milions, representen el 28%; els britànics, amb 3,7 milions, constitueixen el 23%; els francesos i

els nòrdics, amb poc més de 750.000 turistes, representen el 5% cada un; els italians tenen un pes del 4%, i la resta de nacionalitats, amb 3,1 milions, són el 19% restant. (Vegeu el quadre IA-6.1.: «Turistes amb destinació principal a les Illes Balears per país de residència i tipus d'allotjament (2018-2019)».)

Per creixements diferencials, destaquen els francesos, amb 6,8 punts, i la resta del món, amb 3,4 punts. Tanca la llista de diferencials positius el Regne Unit, amb un 2,2. Per als diferencials negatius, destaca el cas dels nòrdics, amb -19,4 punts. Els alemanys i els italians també presenten un diferencial negatiu: -2,2 i -2,9 punts, respectivament. (Vegeu el gràfic I-6.14.)

Quant a l'estacionalitat, empitjora la dels turistes de França (-1,2 p. p.), el Regne Unit (-1,1 p. p.) i els països nòrdics (-0,9 p. p.). L'estacionalitat millora pel que fa a la nacionalitat alemanya (2,1 p. p.) i la resta del món (1,1 p. p.), mentre que per als italians pràcticament es manté. (Vegeu el gràfic I-6.15.)

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional, destaca la forta caiguda dels turistes en allotjaments que no tenen la reglamentació turística d'hotels, apartaments, turisme rural i acampaments, amb -12,4 p. p.; per contra, pugen 1,2 punts els allotjaments que tenen la reglamentació turística d'hotels, apartaments, turisme rural i acampaments. (Vegeu el gràfic I-6.16.)

Durant la temporada mitjana baixa, és superior la millora de la quantitat de turistes en allotjaments no de mercat, amb

4,5 punts, que la que es produeix en els allotjaments que tenen la reglamentació turística d'hotels, apartaments, turisme rural i acampaments, amb 0,6 p. p. (Vegeu el gràfic I-6.17.)

Turistes per illes, per nacionalitat, tipus d'allotjament i estacionalitat

Mallorca

El 2019, el total de turistes a Mallorca ha estat d'11,9 milions, un decreixement d'un 0,6%. Cal destacar l'increment dels turistes en temporada mitjana baixa, amb un 5,3%, enfront del descens (-2,1%) en temporada mitjana alta.

S'han allotjat en establiments amb reglamentació 9,8 milions de turistes. De manera més concreta, s'han allotjat en hotels 8,3 milions, el 70% del total a l'illa, recuperant 3 punts dels 4 perduts l'any anterior, i un creixement del 3,4%. Els turistes que escolliren allotjaments de lloguer sumen 1,3 milions, l'11% del total, amb una pèrdua d'un punt respecte a l'any anterior i un decreixement del 6,3%. A altres allotjaments de mercat, hi pernoctaren 216.000 turistes, el 2% del total, amb 1 punt de pèrdua respecte a l'any anterior i un decreixement del 39,6%. En total, representen el 83% (1 punt més que el 2018), amb un creixement de quatre dècimes. (Vegeu el quadre IA-6.2.: «Turistes amb destinació principal a les Balears per illes i tipus d'allotjament (2018-2019)».)

El 17% restant (1 punt menys que el 2018) s'ha allotjat en establiments no subjectes a la reglamentació turística (decreixement del 5,4%). Es tracta de 2,1 milions

de turistes, dels quals 1,4 milions (decreixement del -0,1%) s'han allotjat en establiments de no mercat (el 12% del total), i 643.000, en habitatges de propietat (el 5% del total, amb 1 punt menys respecte a l'any anterior), amb una variació del -15,2%.

Pel que fa al creixement de la mitjana regional, destaca el millor comportament dels allotjaments de no mercat a Mallorca, amb 0,3 punts per sobre, mentre que els allotjaments de mercat han empitjorat 0,1 punts. (Vegeu el gràfic I-6.18.)

Amb referència a la millora de l'estacionalitat en temporada mitjana baixa, el millor comportament s'ha produït en els allotjaments de no mercat, amb 3,9 punts per sobre, mentre que els allotjaments de mercat milloren només 0,9 punts. (Vegeu el gràfic I-6.19.)

Menorca

El total de turistes a Menorca ha estat d'1,4 milions; per tant, el 2019 ha crescut un 0,6%. Cal ressaltar el creixement del nombre de turistes en temporada mitjana baixa, amb un 17,8%, i, en canvi, en temporada mitjana alta decreix un 0,9%.

S'han allotjat en establiments amb reglamentació turística 1,2 milions de turistes. De manera més concreta, s'han allotjat en hotels 862.000 turistes, el 60% del total a l'illa, amb un guany de 2 punts respecte a l'any anterior i un creixement del 3,2%; en allotjaments de lloguer, 272.000 turistes, el 19% del total, amb una pèrdua d'1 punt respecte a l'any anterior i un decreixement del 5,0%. Han escollit altres allot-

jaments de mercat 20.000 turistes, l'1 % del total, 2 punts menys respecte a l'any anterior i un decreixement del 54,1 %, el qual se suma a la caiguda ja esdevinguda l'any anterior. En total, representen el 80 % (un punt menys que el 2018), amb un decreixement del 0,9 %.

El 20 % restant (un punt menys que el 2018) s'ha allotjat en establiments no subjectes a la reglamentació turística (creixement del 7,3 %). Es tracta de 285.000 turistes, dels quals 166.000 (creixement del 0,7 %) s'han allotjat en altres establiments de no mercat (el 12 % del total, el mateix que l'any anterior), i 119.000, en habitatges de propietat (el 8 % del total, 1 punt més respecte a l'any anterior), amb una variació del 18,2 %.

Respecte al creixement de la mitjana regional, destaca a Menorca el millor comportament dels allotjaments de no mercat, amb 13,0 punts més, mentre que el comportament dels allotjaments de mercat ha estat de -1,4 punts.

En termes de millora de l'estacionalitat en temporada mitjana baixa, el millor comportament és el dels allotjaments de no mercat, amb 3,7 punts per sobre, tot i que els allotjaments de mercat també milloren, amb 0,4 punts.

Pitiüses

El total de turistes a Eivissa i Formentera ha estat de 3,1 milions; per tant, el 2019 ha decrescut un 1,3 %. La caiguda ha tingut lloc tant en temporada mitjana baixa (amb el -1,5 %), com en temporada mitjana alta (en què ha caigut un 1,3 %).

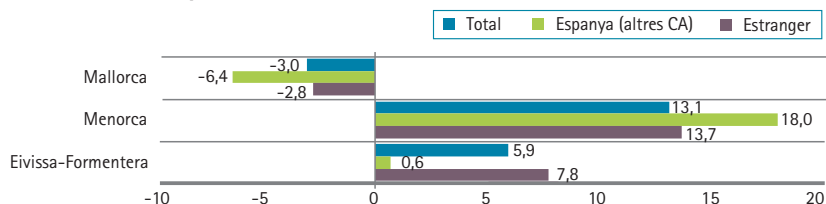
S'han allotjat en establiments amb reglamentació turística 2,6 milions de turistes. De manera més concreta, s'han allotjat en hotels 2,1 milions, el 66 % del total a l'illa, amb un guany de 3 punts respecte a l'any anterior i un creixement del 3,3 %; en allotjaments de lloguer, 451.000, el 14 % del total, amb una pèrdua de 2 punts respecte a l'any anterior i un decreixement del 10,2 %, i en altres allotjaments de mercat, 70.000 turistes, el 2 % del total, amb 1 punt més respecte a l'any anterior i un creixement del 51 %. En total, representen el 82 % (2 punts més que el 2018), amb un creixement de l'1,5 %.

El 18 % restant (2 punts percentuals menys que el 2018) s'ha allotjat en establiments no subjectes a la reglamentació turística (decreixement del 12,3 %). Es tracta de 559.000 turistes, dels quals 421.000 (decreixement del 6,9 %) s'han allotjat en altres establiments de no mercat (el 13 % del total, amb un punt menys respecte a l'any anterior), i 138.000, en habitatges de propietat (el 4 % del total, amb 2 punts menys respecte a l'any anterior), amb una variació del -25,4 %.

Pel que fa al creixement de la mitjana regional, destaca el pitjor comportament dels allotjaments de no mercat, amb -6,6 punts, mentre que els allotjaments de mercat creixen un punt per damunt de la mitjana regional.

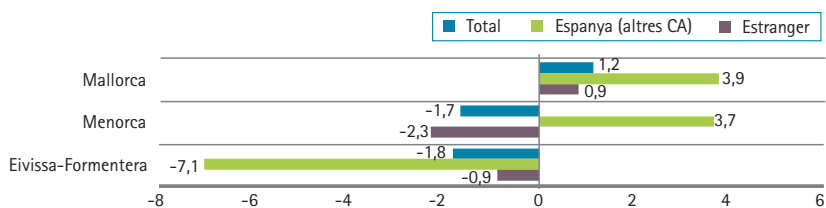
En termes de millora de l'estacionalitat en temporada mitjana baixa, el millor comportament és el dels allotjaments de no mercat, amb 5,0 punts per sobre, que queden compensats per la caiguda dels allotjaments de mercat, amb -0,5 punts.

Gràfic I-6.9.
Diferències en punts percentuals de l'índex de Gini de les estades de cada illa respecte a l'índex de les Illes Balears (2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'ibestat

Gràfic I-6.10.
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de l'índex de Gini de les estades respecte a les Illes Balears (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'ibestat

6.3.4. TURISTES PER MOTIU PRINCIPAL DEL VIATGE I ESTACIONALITAT

6.3.4.1. Turistes per motiu principal del viatge a les Balears i estacionalitat

Del total de 16,5 milions de turistes, 15,1 milions (92 %) han viatjat a les Balears per oci/vacances (2 punts més que l'any anterior); 585.000 (4 %), per treball/negocis (igual que l'any anterior), i 783.000 (4 %), per altres motivacions (3 punts menys que l'any anterior). (Vegeu el quadre IA-6.3.: «Turistes amb destinació principal a les Balears per illes i motiu principal del viatge (2018-2019)».)

En relació amb l'estacionalitat, destaca l'augment per altres motius en temporada mitjana baixa, amb una millora de 23,7 punts; en canvi, empitjora l'estacionalitat dels qui han viatjat per treball/negocis (-0,4 punts). El motiu d'oci/vacances millora l'estacionalitat 0,4 punts. (Vegeu el gràfic I-6.20.)

6.3.4.2. Turistes per motiu principal de viatge, per illes i estacionalitat

Mallorca

Del total d'11,9 milions de turistes, 10,8 milions (91 %) han viatjat a les Balears per

oci/vacances (3 punts més que l'any anterior); 468.000 (4%), per treball/negocis (igual que l'any anterior), i 620.000 (6%), per altres motivacions (4 punts menys que l'any anterior).

En relació amb el creixement regional, destaca a Mallorca l'augment de treball/negocis (5,0 punts per sobre) i oci/vacances (1,2 punts per sobre); en canvi, la resta de motius decau 6,6 punts. (Vegeu el gràfic I-6.21.)

Quant a l'estacionalitat, destaca a Mallorca l'augment de la motivació diferent de la resta en temporada mitjana baixa, amb una millora de 25,1 punts, tot i que també millora el nombre de turistes que venen per oci/vacances (0,3 punts) i el nombre dels qui venen per treball/negocis (0,9 punts).

Menorca

Del total d'1,4 milions de turistes, el 93% hi ha viatjat per oci/vacances (3 punts percentuals menys que l'any anterior); 22.000 (2%), per treball/negocis (un punt de guany respecte de l'any anterior), i 74.000 (5%), per altres motivacions (2 punts més que l'any anterior).

En relació amb el creixement regional, destaca l'augment de la motivació per la resta de motius (124,6 punts per sobre), seguida de la motivació per treball/negocis (29,3 punts). Per contra, la motivació per oci/vacances cau 4,2 punts.

Quant a l'estacionalitat, empitjora la motivació de la resta de motius, amb -6,5 punts; però la resta de motivacions puguen:

treball/negocis ho fa amb 3,2 punts i la d'oci/vacances amb 0,3 p. p.

Pitiüses

Del total de 3,1 milions de turistes, 3 milions (96%) hi han viatjat per oci/vacances (1 punt més que l'any anterior); 95.000 (3%), per treball/negocis (1 punt menys que l'any anterior), i 45.000 (1%), per altres motivacions (igual pes que l'any anterior).

En relació amb el creixement regional, empitjoren les motivacions d'oci/vacances (-2,3 punts) i les de treball/negocis (-21,9 punts). En canvi, el creixement d'altres motius està per sobre de la mitjana regional (52,1 punts).

Quant a l'estacionalitat, destaca l'augment de la motivació per altres motius (13,8 punts per sobre), mentre que per treball/negocis cau 9,1 punts i per oci/vacances pràcticament es manté (0,2 punts).

6.3.5. TURISTES PER FORMA D'ORGANITZAR EL VIATGE

6.3.5.1. Turistes per forma d'organitzar el viatge a les Balears, nacionalitat i estacionalitat

Del total de 16,5 milions de turistes, 6,4 milions (39%) han organitzat el viatge amb paquet turístic, 1 punt més que l'any anterior, i la resta, 10,0 milions (61%), s'ha organitzat el viatge sense paquet turístic, 1 punt menys que l'any anterior. (Vegeu el quadre IA-6.4.: «Turistes amb destinació principal a les Balears per illes

i forma d'organització del viatge (2018-2019)».)

Per nacionalitats, els espanyols només representen el 5,7 % del total de turistes que han organitzat el seu viatge amb paquet turístic, amb un creixement respecte a la mitjana regional de 2,1 punts, i representen més del 23,9% del total de turistes que l'han organitzat sense paquet turístic, amb un decreixement de 0,3 punts respecte a la mitjana regional. (Vegeu el gràfic I-6.22. i el quadre IA-6.5.: «Turistes amb destinació principal a les Illes Balears per país de residència i forma d'organització del viatge (2018-2019)».)

En relació amb l'estacionalitat, destaca a les Balears l'augment del segment que ha organitzat l'estada sense paquet turístic en temporada mitjana baixa, amb una millora d'1,6 punts, mentre que els qui han fet l'estada amb paquet turístic es queden en 0,3 punts de millora. Per nacionalitats, cal remarcar el decreixement de 4,2 punts per sota de la mitjana regional en temporada mitjana baixa dels espanyols amb paquet turístic. Pel que fa als estrangers sense paquet turístic, hi ha hagut un creixement diferencial en temporada mitjana baixa d'1,5 punts. (Vegeu el gràfic I-6.23. i I-6.24.)

6.3.5.2. Turistes per forma d'organitzar el viatge, per illes i estacionalitat

Mallorca

Del total d'11,9 milions de turistes, 4,9 milions (41 %) ha organitzat el viatge amb paquet turístic, 1 punt més que l'any anterior, i la resta, 7,0 milions (59 %), ha orga-

nitzat el seu viatge sense paquet turístic, 1 punt menys respecte a l'any anterior.

Per creixements respecte a la mitjana regional, a Mallorca, amb 1,6 punts per sobre, hi ha hagut més dinamisme de turistes que han vingut amb paquet turístic, mentre que els viatges sense paquet turístic decreixen 1,1 punts respecte a la mitjana regional. (Vegeu el gràfic I-6.25.)

En relació amb l'estacionalitat, a Mallorca hi ha hagut un augment del segment que ha organitzat l'estada sense paquet turístic en temporada mitjana baixa, amb una millora de 2,3 punts; en canvi, els qui l'han organitzada amb paquet turístic es mantenen (0,1 punts).

Menorca

Del total d'1,4 milions de turistes, 568.000 (40 %) han organitzat el viatge amb paquet turístic, 3 punts menys que l'any anterior, i la resta, 870.000 (60 %), ha organitzat el viatge sense paquet turístic, 3 punts més respecte a l'any anterior.

Per creixements respecte a la mitjana regional, a Menorca, amb 8,8 punts per sobre, hi ha hagut més dinamisme de la venda de viatges organitzats sense paquet turístic, mentre que les vendes de paquets turístics decreixen 9,3 punts.

En relació amb l'estacionalitat, hi ha hagut un empitjorament del pes de la temporada mitjana baixa de -0,7 punts pel que fa als qui han organitzat el viatge amb paquet turístic, mentre que pel que fa als qui l'han organitzat sense paquet turístic puja 2,2 punts.

Pitiüses

Del total de 3,1 milions de turistes, 940.000 (30 %) han organitzat el viatge amb paquet turístic, 1 punt més que l'any anterior, i la resta, 2,2 milions (70 %), ha organitzat el viatge sense paquet turístic, 1 punt menys respecte a l'any anterior.

Per creixements respecte a la mitjana regional, a les Pitiüses, amb 0,4 punts per sobre, mostra el major dinamisme de la venda de viatges organitzats sense paquets turístics; en canvi, els viatges organitzats amb paquet turístic decreixen 1,8 punts.

En relació amb l'estacionalitat, a les Pitiüses, hi ha hagut un augment del segment que ha organitzat l'estada amb paquet turístic en temporada mitjana baixa, amb una millora d'1,3 punts, mentre que els qui l'han organitzada sense paquet turístic empitjoren 0,5 punts.

8 % del total d'estades, amb 4,6 milions i un decreixement del 5,6 %. Destaca la caiguda per la majoria de comunitats autònomes, amb descensos superiors a la cinquena part. En canvi, les estades dels residents a les Illes Balears pugen un 16,9 %.

Els estrangers, amb 53,6 milions de pernoctacions i un decreixement de l'1,2 %, són el 92 % restant. Els alemanys, amb 17,7 milions, representen el 30 %, amb un decreixement del 9,6 %. Els britànics, amb 15,9 milions, representen el 27 %, amb un creixement del 4,3 %, i la resta de nacionalitats, amb 19,9 milions, aporten el 34 % restant.

Per creixement relatiu de les pernoctacions, destaquen els augments en el nombre d'irlandesos (50,4 %), dels russos (30,6 %) i de la resta d'uropeus (26,9 %). Amb taxes negatives destaquen els països africans (-37,9 %), que retallen la pujada de l'any passat; els suïssos (-16,8 %), que agreugen la caiguda de l'any passat, i els noruecs (-13,2 %). (Vegeu el quadre IA-6.6.: «Viatgers, pernoctacions i estada mitjana amb destinació principal a les Illes Balears en hotels per país de residència i illa (2018-2019)».)

Quant a l'estacionalitat, el global de les pernoctacions en temporada mitjana baixa augmenta 0,1 punts. Destaca la millora dels alemanys, amb 1,2 punts, i la resta del món, amb 0,6 punts. (Vegeu el gràfic I-6.26. i el quadre IA-6.7.: «Viatgers, pernoctacions i estada mitjana a hotels de les Illes Balears per país de residència i temporada (2018-2019)».)

6.4.

ALTRES PERSPECTIVES DE LA DEMANDA: VIATGERS I PASSATGERS

6.4.1. PERNOCTACIONS, ESTADA MITJANA I VIATGERS EN HOTELS PER PAÍS DE RESIDÈNCIA, PER ILLES I ESTACIONALITAT

6.4.1.1. Pernoctacions a les Balears per nacionalitat i estacionalitat

El total de pernoctacions als hotels ha estat de 58,2 milions, amb un decreixement de l'1,6 %. Els espanyols representen el

Pernoctacions per illes, nacionalitat i estacionalitat

Mallorca

El total de pernoctacions als hotels ha estat de 45,0 milions (el 77 % del total regional), amb un decreixement de l'1,0 %. Els espanyols representen el 6 % del total d'estades a l'illa, amb 2,8 milions i un decreixement del 2,2 %. Destaca, amb un 35,2 %, el creixement del turisme intern, el que realitzen els residents a les Illes, i, amb un -44,7 %, el decreixement dels residents a Castella i Lleó, Extremadura i Castella-la Manxa.

Els estrangers, amb 42,3 milions de pernoctacions (el 79 % del total regional), representen el 94 % restant a l'illa, amb un decreixement del 0,9 %. Respecte a aquestes pernoctacions, els alemanys, amb 16,2 milions, representen el 36 % de l'illa, amb un decreixement del -9,9 %; els britànics, amb 10,6 milions, representen el 24 % de l'illa, amb un creixement del 9,1 %, i de la resta de nacionalitats sobresurten els francesos, amb 2,4 milions (el 5 % de l'illa) i un creixement del 13,1 %.

Per creixement diferencial de les estades respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca l'augment dels britànics, amb 4,9 punts, i per taxes negatives, els residents a Alemanya, amb -0,3 punts. (Vegeu el gràfic I-6.27.)

Quant a l'estacionalitat de les estades, l'indicador global millora 0,2 punts, i per nacionalitats, cal remarcar la millora dels residents a Alemanya, en 1,3 punts, mentre que la dels residents a Espanya

(altres comunitats autònomes) l'empitjora en -6,0 punts. (Vegeu el gràfic I-6.28. i el quadre IA-6.8: «Enquesta d'ocupació hotelera a les Illes Balears per concepte, illa i categoria (2018-2019)».)

Menorca

El total de pernoctacions als hotels ha estat de 4,1 milions (el 7 % del total regional), amb un decreixement del 4,5 %. Els espanyols representen el 21 % del total d'estades a l'illa, 848.000 pernoctacions i un decreixement del 17,0 %. D'aquestes estades, totes les regions presenten descensos, especialment les dels residents a Andalusia, Múrcia, les Canàries, Ceuta i Melilla, i la dels residents a les Illes Balears, amb un -23,7 % i un -31,0 %, respectivament.

Els estrangers, amb 3,3 milions d'estades (el 6 % del total regional), representen el 79 % restant a l'illa, amb un decreixement del 0,6 %. D'aquestes estades, els britànics, amb 1,8 milions, representen el 43 % de l'illa, amb un creixement del 10,7 %, i els alemanys, amb 433.000 pernoctacions, representen l'11 % de l'illa i tenen un creixement d'un 1,7 %. De la resta de nacionalitats, destaquen els italians i els francesos, amb 351.000 i 212.000 pernoctacions respectivament (el 9 % i el 6 % de l'illa).

Per creixement diferencial de les estades respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, sobresurt el decreixement dels residents estrangers a la resta del món, amb -18,3 punts, i el creixement dels alemanys, amb 11,3 punts.

Pitiüses

El total d'estades als hotels ha estat de 9,1 milions (el 16 % del total regional), amb un decreixement d'un 3,2 %. Els espanyols representen l'11 % del total d'estades a l'illa, amb un milió d'estades i un decreixement d'un 4,0 %. D'aquestes pernoctacions, destaca la caiguda dels residents a Andalusia, les Canàries, Ceuta i Melilla, amb un -17,5 %. Per contra, augmenten els castellanolleonesos, extremenyos i castellanomanxecs, amb un 21,9 %.

Els estrangers, amb 8,1 milions d'estades (el 15 % del total regional), representen el 89 % restant a l'illa, amb un decreixement del 3,1 %. D'aquestes estades, els britànics, amb 3,5 milions, representen el 39 % de l'illa, amb un decreixement del 10,5 %; els alemanys, amb 1,1 milions d'estades, representen el 12 % de l'illa, amb un decreixement del 10,3 %. De la resta de nacionalitats, sobresurten els italians, amb més d'un milió de pernoctacions (l'11 % de l'illa) i un creixement del 9,6 %.

Per creixement diferencial de les pernoctacions respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca el decreixement dels britànics, amb -14,7 punts, i per taxes positives, els residents estrangers a la resta del món, amb 5,2 punts.

6.4.1.2. Estada mitjana a les Balears, per nacionalitat i temporada

L'estada mitjana als hotels de les Balears es manté entorn dels 5,50 dies, una dada semblant a la del 2018 (5,73 dies), amb una disminució del 4,0 %. Els espanyols fan una estada mitjana de 3,36 dies, inferior a

del 2018 (3,66 dies), amb una disminució del 8,2 %, mentre que els estrangers la fan més llarga, entorn dels 5,8 dies, escurçant-la respecte de l'any 2018, quan superava els 6 dies. Els alemanys fan una estada de 6,15 dies, amb una disminució del 5,1 %, i els britànics, de gairebé 6 dies, amb un descens del 2,9 %.

Quant al global de l'estacionalitat, es dona una forta disminució de 7,4 punts, que per nacionalitats es reparteix sobretot entre els espanyols (-21,0 punts) i els alemanys (-9,9 p. p.). Els britànics són els únics que registren una variació positiva, de 0,9 punts.

Estada mitjana per illes i nacionalitat

Mallorca

L'estada mitjana als hotels de Mallorca és de 5,67 dies (el 2018 va ser de 5,88 dies), amb una disminució del 3,6 %. Els espanyols han fet una estada mitjana de 3,23 dies (el 2018 va ser de 3,52 dies), amb una caiguda del 8,1 %. Els estrangers pernocten una mitjana de 5,97 dies (el 2018 va ser de 6,16 dies), amb una disminució del 3,1 %. Els alemanys han fet una estada de 6,12 dies, amb un descens del 5,2 %, i els britànics, de 6,19, amb un retrocés de l'1,1 %.

Per creixement diferencial, l'any 2019, respecte a la mitjana regional, s'ha produït una millora dels britànics, amb 1,7 p. p. (Vegeu el gràfic I-6.29.)

Quant a l'indicador global de l'estacionalitat de l'estada mitjana, cau 7,7 punts. En relació amb les nacionalitats, cal subratllar

que els britànics són els únics que milloren (en 0,5 punts), i cau en el cas dels residents a Espanya (altres comunitats autònomes) un 22,9.

Menorca

L'estada mitjana als hotels de Menorca es redueix i queda entorn dels 5,9 dies, per baix del valor del 2018 (6,17 dies), amb una disminució del 4,1%. Els espanyols han fet una estada mitjana de 4,1 dies (el 2018 va ser de 4,55), amb un escurçament del 10,2%. L'estada mitjana dels estrangers és més llarga. El 2019 arriba als 6,67 dies, tot i que es troba per davall de la xifra del 2018 (6,92 dies), amb un empitjorament del 3,5%. Els alemanys, amb 7,32 dies, tenen una caiguda del 9,2%, i els britànics, amb 6,85 dies, del 4,2%.

Per creixement diferencial, l'any 2019, respecte a la mitjana regional, destaca un empitjorament global d'una dècima, i quant a nacionalitats, la caiguda dels espanyols i dels alemanys, amb -2,0 i -4,1 punts, respectivament.

Pitiüses

L'estada mitjana als hotels de les Pitiüses cau un 6,0% respecte del 2018 i queda entorn dels 4,7 dies, pels gairebé 5 dies del 2018. Els espanyols han fet una estada mitjana al voltant dels 3,24 dies el 2019 (3,39 dies el 2018), amb un empitjorament del 4,5%. Paral·lelament, el nombre mitjà de pernoctacions dels estrangers cau per davall dels 5 dies (4,92 dies), a causa dels descensos dels alemanys (amb 6,15 dies cauen un 2,9%) i dels britànics (5,13 dies i una caiguda del 8,6%).

Per creixement diferencial l'any 2019 respecte a la mitjana regional, cal remarcar la caiguda global de 2,0 punts (la més important a escala regional), i quant a nacionalitats, es dona una millora dels espanyols i dels alemanys, amb 3,7 i 2,2 punts respectivament, i un empitjorament dels britànics, amb -5,7 punts.

6.4.1.3. Viatgers a les Balears i per nacionalitat

El total de viatgers als hotels arriba a 10,6 milions, amb un creixement del 2,5%. Els espanyols representen el 13% del total de viatgers a hotels, amb 1,4 milions i un creixement del 2,8%. D'aquests viatgers, destaca l'augment dels residents a les Illes Balears, amb una taxa del 15,9%. Per contra, disminueixen els residents al País Basc, Navarra, la Rioja i Aragó (un -23,5%) i els de Galícia, Astúries i Cantàbria, amb un -10,7%. Els estrangers, amb 9,2 milions, representen el 87% restant i presenten un creixement del 2,5%. D'aquests, els alemanys, amb 2,9 milions, representen el 27%, i els britànics, amb 2,7 milions, el 25%.

Per creixement interanual per sobre del 30%, sobresurt l'augment dels irlandesos (47,5%), dels russos (30,3%) i dels procedents de la resta d'Europa (31,2%). Amb taxes negatives, destaquen els finlandesos (-14,7%) i els suïssos, amb una taxa del -13,5%.

L'estacionalitat global dels viatgers millora en 0,6 punts. Per nacionalitats, destaca la millora dels alemanys en 2,1 punts, mentre que els espanyols en cedeixen 1,8 punts.

Viatgers per illes i nacionalitat

Mallorca

El total de viatgers als hotels de Mallorca ha estat de 7,9 milions, amb un creixement del 2,7%. Els espanyols representen l'11% del total de viatgers a hotels de l'illa, amb 864.000 i un creixement del 6,4%. D'aquests viatgers, destaca l'augment dels residents a les Illes Balears, amb un 24%. Els estrangers, amb 7,1 milions, representen el 89% restant i presenten un creixement del 2,3%. D'aquests, els alemanys, amb 2,6 milions, representen el 33%, i els britànics, amb 1,7 milions, el 22%.

Per creixement interanual per sobre del 40%, sobresurt l'augment dels viatgers procedents d'Irlanda (41,9%), de Rússia (35,9%), dels EUA (33,1%) i de la resta d'Europa (50,9%). Amb taxes negatives, destaquen els finlandesos (-18,4%), els suïssos (-15,5%) i els danesos (-10,7%).

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca el creixement dels espanyols i dels britànics, amb 3,7 i 3,0 punts respectivament, mentre que els alemanys i la resta del món cauen dues dècimes cada un. (Vegeu el gràfic I-6.30.)

En relació amb la millora dels viatgers per temporada mitjana baixa, cal destacar els alemanys, amb 2,3 punts més. A l'altre extrem hi ha els espanyols, amb -2,7 punts.

Menorca

El total de viatgers als hotels de Menorca ha estat de 697.000, amb un decreixe-

ment del 0,4%. Els espanyols representen el 30% del total de viatgers a hotels de l'illa, amb 208.000 i un decreixement del 7,5%. Els estrangers, amb 490.000, representen el 70% restant i presenten un creixement d'un 3,0%. D'aquests viatgers, els britànics, amb 256.000, representen el 37% i aquest nombre creix un 15,5%; els alemanys, amb 59.000, representen el 8% i creix l'11,9%, i els italians, amb 53.000, representen també el 8% i decreix un 19,1%.

Per creixement interanual, cal remarcar l'augment dels luxemburguesos (165,8%), tot i que gairebé superen els 300 viatgers. En segon lloc destaca la taxa relativa de la resta del món (56,6%) i dels russos (36%). Amb taxes negatives, destaquen els grecs, noruecs i danesos amb caigudes de més del 70%. Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca l'augment dels alemanys, amb 16,7 punts, i la caiguda de la resta del món, amb -18,6 punts.

Pitiüses

El total de viatgers als hotels de les Pitiüses ha estat d'1,9 milions, amb un creixement d'un 3,0%. Els espanyols representen el 16% del total de viatgers a hotels de l'illa, amb 309.000 i un creixement del 0,5%. D'aquests, destaca el creixement dels castellans i extremenys, amb un 47,5%, mentre que a l'altre extrem hi ha el decreixement dels residents al País Basc, Navarra, la Rioja i Aragó, amb un -25,2%. Els estrangers, amb 1,6 milions, representen el 84% restant i presenten un creixement del 3,5%. D'aquests viatgers, els britànics, amb 686.000, repre-

senten el 35% i aquest nombre decreix un 2,0%; els italians, amb 217.000, representen l'11% i creix un 8,6%, i els alemanys, amb 176.000, representen el 9% i decreix un 6,6%.

Per creixement interanual, és remarcable l'augment dels grecs i luxemburguesos, amb un 105,6% i un 91,4%, respectivament. Amb taxes negatives, destaquen els txecs, noruecs i la resta d'Europa, amb -19,2%, -18,7% i -10,5%, respectivament.

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca la disminució dels britànics (-9,3 punts), tot i que espanyols i alemanys també presenten signes negatius (-2,2 i -1,8 punts respectivament). La resta del món presenta un creixement diferencial positiu respecte a la mitjana regional de 6,3 punts.

6.4.2. Pernoctacions, estada mitjana i viatgers en apartaments turístics per illes

El 2019 els apartaments turístics sumen 8,8 milions de pernoctacions, el 5% del total de les Illes Balears en establiments reglats. Respecte del 2019, aquesta xifra representa una caiguda del 7,4%. L'estada mitjana que es dona en aquest tipus d'allotjament és més llarga que la dels hotels, ja que arriba als 6 dies, malgrat cau un 6,9% en termes interanuals. El total de viatgers, 1,5 milions, cau un 0,6% respecte de l'any 2018. (Vegeu el quadre I-6.6.)

A Mallorca aquest tipus d'allotjament reglat té un pes inferior a la mitjana (un 3%) i

registra 4,9 milions de pernoctacions. En comparació amb l'any anterior, el nombre de nits cau un 12,2%. L'estada mitjana en aquesta illa és de 6,9 nits, la més alta dels establiments reglats, i presenta un escurçament de l'1,9% respecte del 2018. Quant al nombre de viatgers, supera els 709.000, amb un descens del 10,5%. (Vegeu els gràfics I-6.11., I-6.12. i I-6.13.)

A Menorca els apartaments turístics tenen més importància que a la resta de l'arxipèlag. Gairebé una cinquena part dels viatgers que opten per un apartament turístic de les Balears, escullen l'illa de Menorca. El nombre de pernoctacions, 1,6 milions, i el de viatgers, 274.000, tenen un pes respecte de l'illa d'un 11% i un 12%, respectivament. El nombre de viatgers s'ha incrementat un 13,9%, però les pernoctacions cauen un 4,0%, la qual cosa redueix l'estada mitjana un 15,7% fins a situar-la en els 5,7 dies el 2019.

Els apartaments turístics registren a les Pitiuses 2,4 milions de pernoctacions, el 8% sobre el total de l'illa, però més d'una quarta part de les nits en apartaments de totes les Balears. Els viatgers, 485.000, tenen un pes similar i en ambdós casos se superen els nivells del 2018 (amb un 1,3% i 9,3% respectivament). L'estada mitjana, que no arriba als 5 dies, retrocedeix un 7,3%.

6.4.3. Pernoctacions, estada mitjana i viatgers en allotjaments de turisme rural per illes

Els establiments de turisme rural a les Illes Balears tenen un pes inferior al punt percentual respecte de la resta d'establiments

reglats. No obstant això, més de 300.000 viatgers optaren per gaudir 1,3 milions de pernoctacions en allotjaments de turisme rural de les Illes Balears. Respecte de l'any anterior, aquestes xifres suposen una caiguda en el nombre de viatgers (-1,3 %) i un increment en les pernoctacions (2,4 %). L'estada mitjana, que fou de 3,8 dies, s'allarga el 3,8 % en termes interanuals i és l'estada mitjana més curta entre els establiments reglats.

Mallorca gairebé arriba als 264.000 viatgers, i supera el milió de pernoctacions en allotjaments de turisme rural. El nombre de nits facturades augmenta un 0,8 %, però el nombre de viatgers es redueix un 5,2 %. Això es dona gràcies a l'allargament de l'estada mitjana (6,4 %), que queda una mica per davall dels 4 dies. A Menorca destaca l'augment que s'ha donat en el nombre de viatgers (28,9 %) i de pernoctacions (19,1 %) en turisme rural. En canvi, l'estada mitjana cau un 7,6 % i arriba als 3 dies. A les Pitiüses el turisme rural té menys presència que a la resta del territori balear.

6.4.4. PASSATGERS EN CREUERS I COMPANYYES AÈRIES DE BAIX COST

6.4.4.1. Passatgers en creuers

El total de passatgers en creuers ha estat d'1,7 milions, amb un creixement del 6,7 %. La distribució ha estat del 74 % al port de Palma, amb un creixement del 3,6 %; del 24 % al port d'Eivissa, amb un creixement del 44,9 %, i del 3 % al port de Maó, amb un decreixement del 56,9 %. Al port d'Alcúdia només hi ha hagut 668 passatgers. En temporada mitjana baixa,

destaca l'augment del port d'Eivissa, amb un 8,8 %, mentre que la resta de ports presenten descensos interanuals. (Vegeu el quadre I-6.7.)

6.4.4.2. Passatgers en companyies aèries de baix cost

Les Balears, amb 9,7 milions de passatgers en companyies de baix cost i un creixement del 19,3 % (el màxim per comunitat autònoma), representa el 18,1 % del total de l'Estat i és la segona comunitat autònoma en volum de trànsit, només superada per Catalunya, amb 14 milions. (Vegeu el quadre I-6.8.)

6.5.

DESPESA TURÍSTICA TOTAL

6.5.1. PER ILLES I TEMPORADA

La despesa total ha superat els 16.500 milions d'euros: el 72,8 % a Mallorca, el 18,8 % a les Pitiüses i el 8,3 % a Menorca. La despesa per persona ha superat el miler d'euros (1.003 euros). A Mallorca ha estat de 1.013 euros; a Menorca, de 955 euros, i a les Pitiüses, de 990 euros. La despesa per persona i dia ha estat de 151 euros. A les Pitiüses, ha estat de 164 euros; a Mallorca, de 150 euros, i a Menorca, de 134 euros. (Vegeu el quadre I-6.9.)

La temporada mitjana baixa només representa el 14,2 % del total de la despesa. Per illes, només Mallorca supera aquest percentatge, amb gairebé un 17 %, ja que a les Pitiüses és del 7,5 %, i a Menorca, del 5,1 %.

QUADRE 1-6.6. VIATGERS, PERNOCTACIONS I ESTADA MITJANA A LES BALEARS PER ILLES I TIPUS D'ALLOTJAMENTS (2018-2019)

2018

	Viatgers			Pernoctacions			Estada mitjana
	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	
Illes Balears	32.310.599	100%	100%	186.405.018	100%	100%	5,77
Total hotels	10.322.809	32%	100%	59.173.694	32%	100%	5,7
Total estrelles d'or	9.806.692	30%	100%	57.037.492	31%	100%	5,8
Cinc estrelles d'or	667.668	2%	100%	2.973.142	2%	100%	4,5
Quatre estrelles d'or	4.379.814	14%	100%	25.950.260	14%	100%	5,9
Tres estrelles d'or	4.101.754	13%	100%	24.967.836	13%	100%	6,1
Dues i una estrelles d'or	657.456	2%	100%	3.146.255	2%	100%	4,8
Total estrelles de plata	516.117	2%	100%	2.136.202	1%	100%	4,1
Apartaments turístics	1.477.404	5%	100%	9.546.671	5%	100%	6,5
Allotjaments de turisme rural	333.897	1%	100%	1.221.696	1%	100%	3,7
Acampaments turístics	46.988	0%	100%	251.770	0%	100%	5,4
Mallorca	24.019.255	100%	74%	142.060.411	100%	76%	5,9
Total hotels	7.731.957	32%	75%	45.494.903	32%	77%	5,9
Total estrelles d'or	7.484.272	31%	76%	44.498.773	31%	78%	5,9
Cinc estrelles d'or	421.749	2%	63%	1.883.358	1%	63%	4,5
Quatre estrelles d'or	3.589.390	15%	82%	21.574.335	15%	83%	6,0
Tres estrelles d'or	3.138.610	13%	77%	19.341.451	14%	77%	6,2
Dues i una estrelles d'or	334.522	1%	51%	1.699.629	1%	54%	5,1
Total estrelles de plata	247.685	1%	48%	996.130	1%	47%	4,0
Apartaments turístics	792.546	3%	54%	5.544.444	4%	58%	7,0
Allotjaments de turisme rural	278.524	1%	83%	1.027.388	1%	84%	3,7

continua

2018

	Viatgers		Pernotacions		Estada mitjana
	Total	% per illa	Total	% per illa	
Menorca	2.354.071	100%	14.587.681	100%	6,2
Total hotels	700.102	30%	4.310.492	30%	6,2
Total estrelles d'or	678.065	29%	4.218.898	29%	6,2
Cinc estrelles d'or	30.607	1%	239.026	2%	7,8
Quatre estrelles d'or	326.360	14%	2.115.055	14%	6,5
Tres estrelles d'or	289.922	12%	1.702.322	12%	5,9
Dues i una estrelles d'or	31.177	1%	162.495	1%	5,2
Total estrelles de plata	22.037	1%	91.594	1%	4,2
Apartaments turístics	240.858	10%	1.633.992	11%	6,8
Allotjaments de turisme rural	34.943	1%	113.807	1%	3,3
Eivissa-Formentera	5.890.285	100%	29.505.152	100%	5,0
Total hotels	1.890.750	32%	9.368.298	32%	5,0
Total estrelles d'or	1.644.355	28%	8.319.821	28%	5,1
Cinc estrelles d'or	215.312	4%	850.758	3%	4,0
Quatre estrelles d'or	464.065	8%	2.260.870	8%	4,9
Tres estrelles d'or	673.222	11%	3.924.062	13%	5,8
Dues i una estrelles d'or	291.756	5%	1.284.131	4%	4,4
Total estrelles de plata	246.395	4%	1.048.477	4%	4,3
Apartaments turístics	444.001	8%	2.368.234	8%	5,3
Allotjaments de turisme rural	20.429	0%	80.501	0%	3,9

continua

	2019										% de variació 2019-2018			
	Viatgers					Pernotacions					Estada mitjana	Viatgers	Pernotacions	Estada mitjana
	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Total	% per illa	% sobre el total de les IB					
Illes Balears	33.038.386	100%	100%	183.002.674	100%	100%	5,5	2,3	-1,8	-4,0				
Total hotels	10.585.479	32%	100%	58.234.568	32%	100%	5,5	2,5	-1,6	-4,0				
Total estrelles d'or	10.028.240	30%	100%	56.200.910	31%	100%	5,6	2,3	-1,5	-3,6				
Cinc estrelles d'or	701.549	2%	100%	3.015.017	2%	100%	4,3	5,1	1,4	-3,5				
Quatre estrelles d'or	4.754.008	14%	100%	27.252.908	15%	100%	5,7	8,5	5,0	-3,2				
Tres estrelles d'or	3.864.744	12%	100%	22.830.799	12%	100%	5,9	-5,8	-8,6	-3,0				
Dues i una estrelles d'or	707.938	2%	100%	3.102.185	2%	100%	4,4	7,7	-1,4	-8,4				
Total estrelles de plata	557.240	2%	100%	2.033.658	1%	100%	3,6	8,0	-4,8	-11,8				
Apartaments turístics	1.469.007	4%	100%	8.836.850	5%	100%	6,0	-0,6	-7,4	-6,9				
Allotjaments de turisme rural	329.405	1%	100%	1.250.687	1%	100%	3,8	-1,3	2,4	3,8				
Acampaments turístics	40.776	0%	100%	245.092	0%	100%	6,0	-13,2	-2,7	12,2				
Mallorca	24.528.893	100%	74%	140.130.243	100%	77%	5,7	2,1	-1,4	-3,4				
Total hotels	7.940.715	32%	75%	45.051.406	32%	77%	5,7	2,7	-1,0	-3,6				
Total estrelles d'or	7.674.084	31%	77%	44.122.803	31%	79%	5,7	2,5	-0,8	-3,3				
Cinc estrelles d'or	443.436	2%	63%	1.973.915	1%	65%	4,5	5,1	4,8	-0,3				
Quatre estrelles d'or	3.852.318	16%	81%	22.319.867	16%	82%	5,8	7,3	3,5	-3,6				
Tres estrelles d'or	2.977.022	12%	77%	18.043.245	13%	79%	6,1	-5,1	-6,7	-1,6				
Dues i una estrelles d'or	401.309	2%	57%	1.785.776	1%	58%	4,4	20,0	5,1	-12,4				
Total estrelles de plata	266.631	1%	48%	928.603	1%	46%	3,5	7,6	-6,8	-13,4				
Apartaments turístics	709.405	3%	48%	4.868.566	3%	55%	6,9	-10,5	-12,2	-1,9				
Allotjaments de turisme rural	263.973	1%	80%	1.036.062	1%	83%	3,9	-5,2	0,8	6,4				

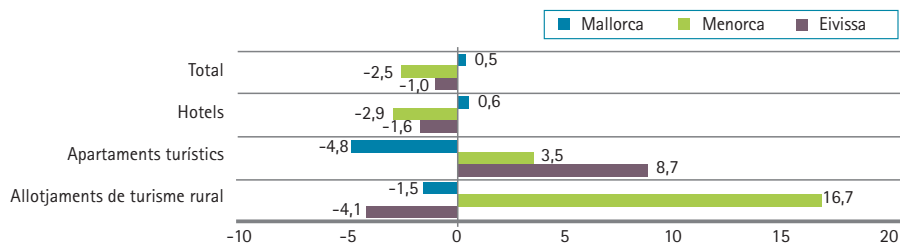
continua

	2019										% de variació 2019-2018			
	Viatgers					Pernoctacions					Estada mitjana	Viatgers	Pernoctacions	Estada mitjana
	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Total	% per illa	% sobre el total de les IB					
Menorca	2.380.269	100%	7%	13.958.863	100%	8%	5,9	1,1	-4,3	-5,4				
Total hotels	697.392	29%	7%	4.117.255	29%	7%	5,9	-0,4	-4,5	-4,1				
Total estrelles d'or	666.121	28%	7%	4.019.455	29%	7%	6,0	-1,8	-4,7	-3,0				
Cinc estrelles d'or	30.179	1%	4%	236.948	2%	8%	7,9	-1,4	-0,9	0,5				
Quatre estrelles d'or	368.617	15%	8%	2.302.828	16%	8%	6,2	12,9	8,9	-3,6				
Tres estrelles d'or	236.607	10%	6%	1.332.497	10%	6%	5,6	-18,4	-21,7	-4,1				
Dues i una estrelles d'or	30.716	1%	4%	147.181	1%	5%	4,8	-1,5	-9,4	-8,1				
Total estrelles de plata	31.271	1%	6%	97.800	1%	5%	3,1	41,9	6,8	-24,8				
Apartaments turístics	274.313	12%	19%	1.569.364	11%	18%	5,7	13,9	-4,0	-15,7				
Allotjaments de turisme rural	45.053	2%	14%	135.535	1%	11%	3,0	28,9	19,1	-7,6				
Eivissa-Formentera	6.088.446	100%	18%	28.668.475	100%	16%	4,7	3,4	-2,8	-6,0				
Total hotels	1.947.372	32%	18%	9.065.907	32%	16%	4,7	3,0	-3,2	-6,0				
Total estrelles d'or	1.688.035	28%	17%	8.058.652	28%	14%	4,8	2,7	-3,1	-5,6				
Cinc estrelles d'or	227.934	4%	32%	804.154	3%	27%	3,5	5,9	-5,5	-10,7				
Quatre estrelles d'or	533.073	9%	11%	2.630.213	9%	10%	4,9	14,9	16,3	1,3				
Tres estrelles d'or	651.115	11%	17%	3.455.057	12%	15%	5,3	-3,3	-12,0	-9,0				
Dues i una estrelles d'or	275.913	5%	39%	1.169.228	4%	38%	4,2	-5,4	-8,9	-3,7				
Total estrelles de plata	259.337	4%	47%	1.007.254	4%	50%	3,9	5,3	-3,9	-8,7				
Apartaments turístics	485.288	8%	33%	2.398.920	8%	27%	4,9	9,3	1,3	-7,3				
Allotjaments de turisme rural	20.379	0%	6%	79.090	0%	6%	3,9	-0,2	-1,8	-1,5				

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Ibestat
(*) Dades d'acampaments turístics no desagregades per illes.

Gràfic I-6.11.

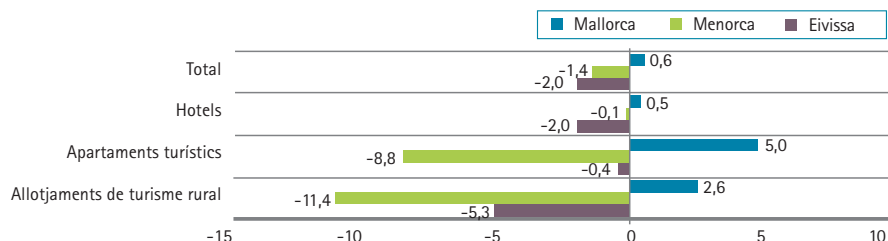
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les pernoctacions respecte a les Illes Balears (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Íbestat

Gràfic I-6.12.

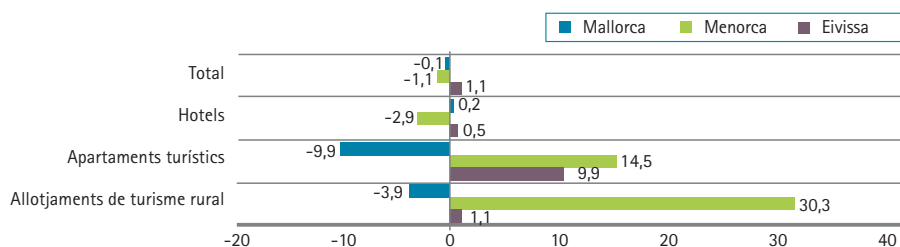
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de l'estada mitjana respecte a les Illes Balears (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Íbestat

Gràfic I-6.13.

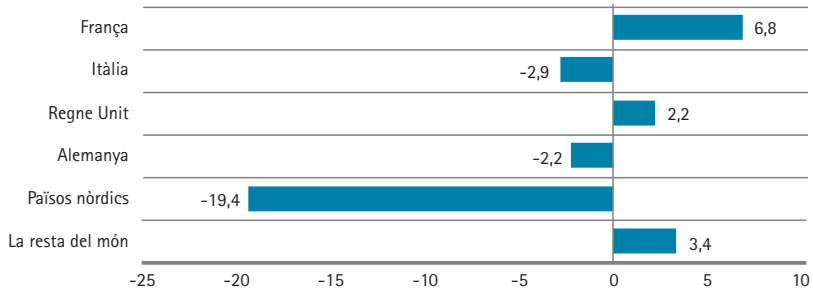
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels viatgers respecte a les Illes Balears (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Íbestat

Gràfic I-6.14.

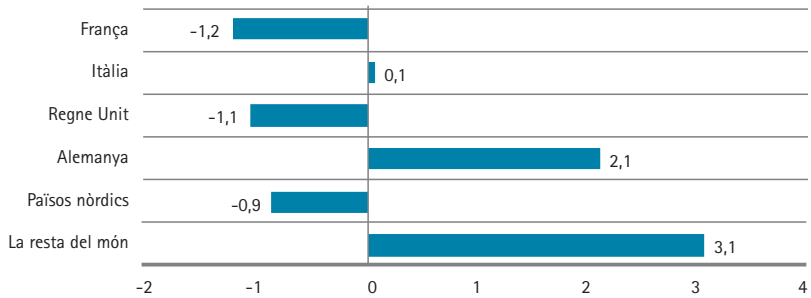
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes estrangers respecte al total de les Illes Balears per país de residència (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.15.

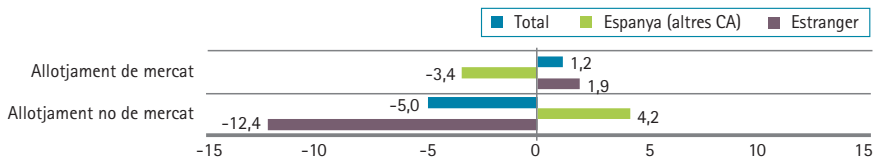
Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes estrangers de la temporada mitjana baixa sobre el total per país de residència (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.16.

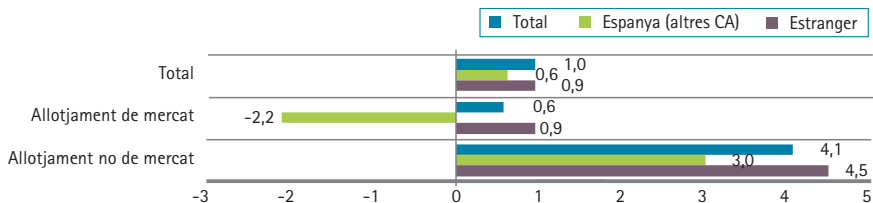
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a les Illes Balears per país de residència i tipus d'allotjament (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.17.

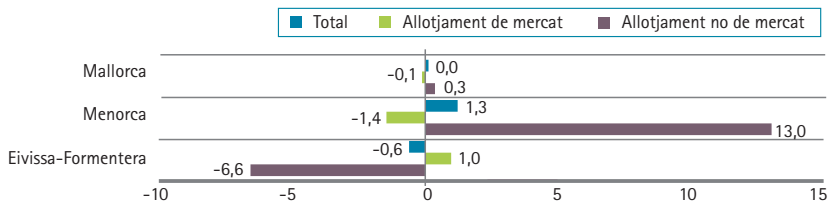
Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per país de residència i tipus d'allotjament (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FronTUR de l'Ibestat

Gràfic I-6.18.

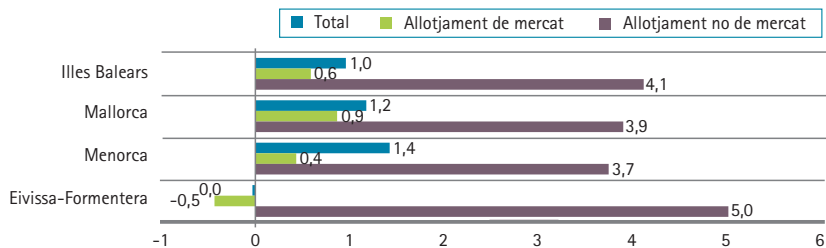
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears per tipus d'allotjament (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FronTUR de l'Ibestat

Gràfic I-6.19.

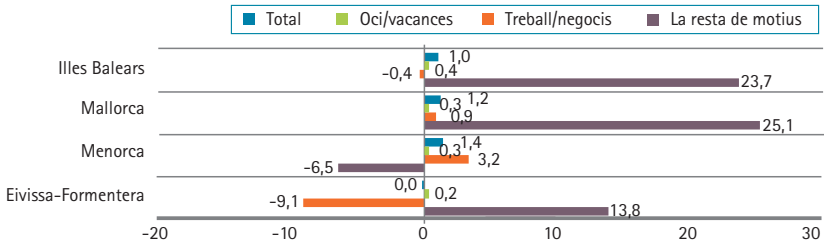
Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes i tipus d'allotjament (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FronTUR de l'Ibestat

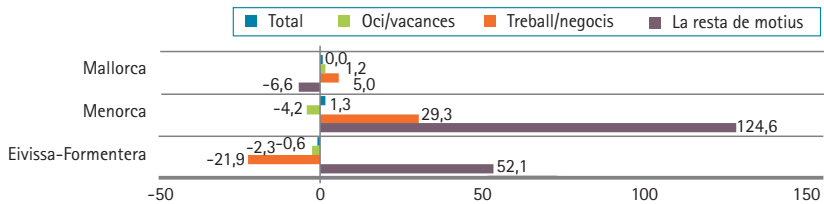
Gràfic I-6.20.

Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illa i motiu principal del viatge (2018-2019)

Gràfic I-6.21.

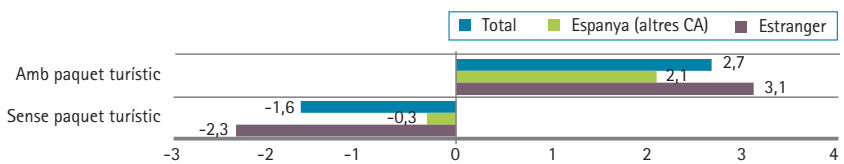
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a Illes Balears per motiu principal del viatge (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.22.

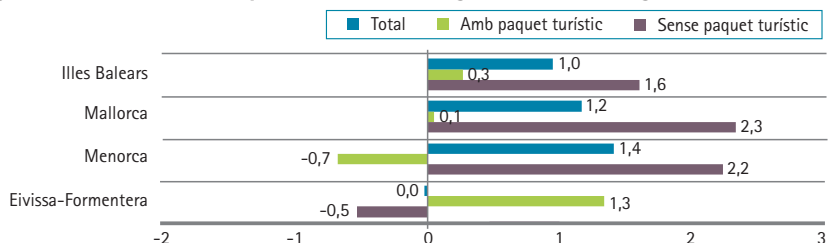
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a les Illes Balears per país de residència i forma d'organització del viatge (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.23.

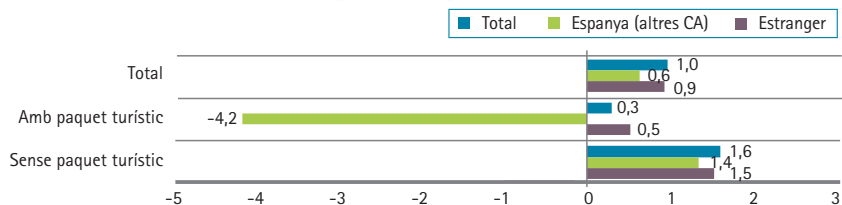
Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes i forma d'organització del viatge (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Íbestat

Gràfic I-6.24.

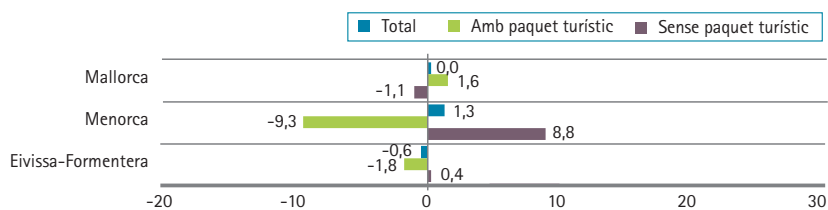
Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per país de residència i forma d'organització del viatge (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Íbestat

Gràfic I-6.25.

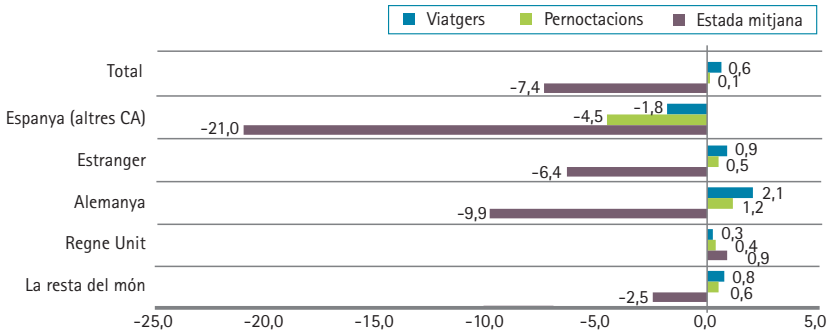
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears per forma d'organització del viatge (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Íbestat

Gràfic I-6.26.

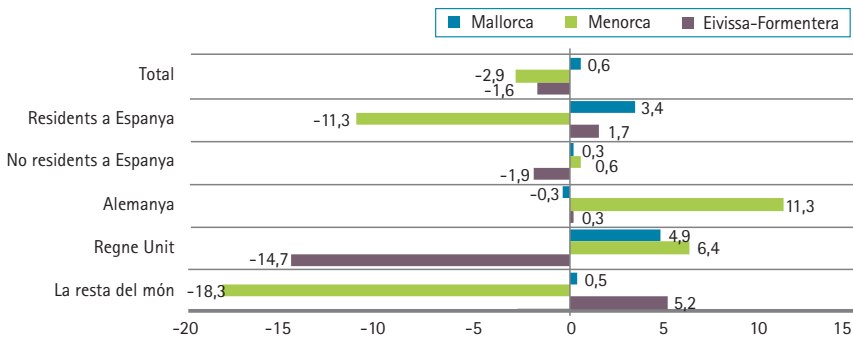
Diferències en punts percentuals de l'increment a les Illes Balears del pes dels viatgers i pernотacions, i creixement de l'estada mitjana de la temporada mitjana baixa per país de residència (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Íbstat

Gràfic I-6.27.

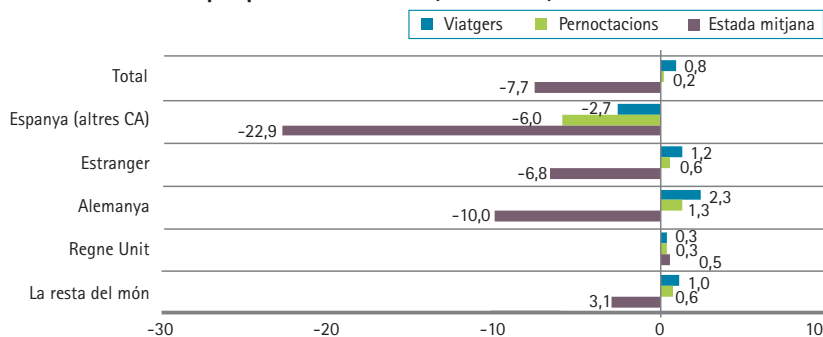
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les pernотacions en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Íbstat

Gràfic I-6.28.

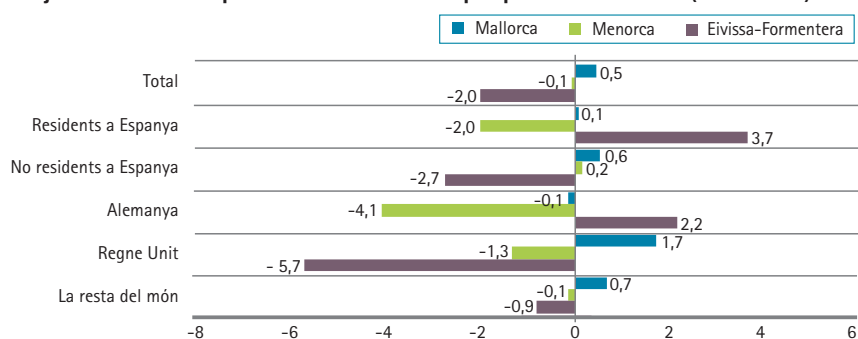
Diferències en punts percentuals de l'increment en hotels de Mallorca del pes dels viatgers i pernотacions, i creixement de l'estada mitjana de la temporada mitjana baixa per país de residència (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Ibestat

Gràfic I-6.29.

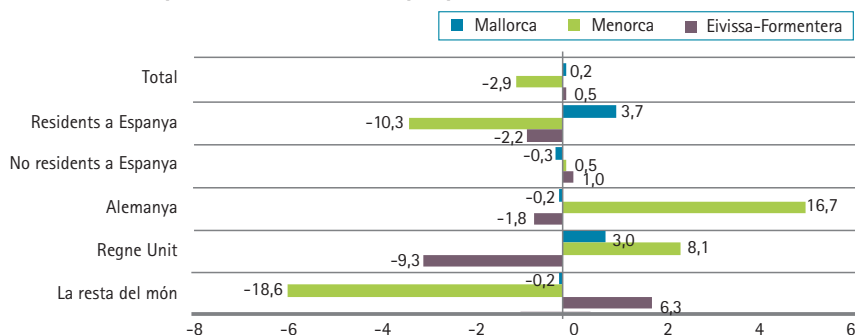
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insular de la estada mitjana en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Ibestat

Gràfic I-6.30.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels viatgers en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Íbstat

QUADRE I-6.7. TRÀNSIT MARÍTIM DE PASSATGERS DE CREUERS EN TRÀNSIT A LES ILLES BALEARS PER PORT (2018-2019)2019)

2018

	Total	% sobre el total	Temporada mitjana alta	% temp. mitjana alta	Temporada mitjana baixa	% temp. mitjana baixa
Total	1.569.677	100%	1.288.060	100%	281.617	100%
Palma	1.193.354	76%	946.859	74%	246.495	88%
Alcúdia	2.137	0%	2.137	0%	0	0%
Maó	100.910	6%	85.758	7%	15.152	5%
Eivissa	272.690	17%	252.720	20%	19.970	7%
La Savina	586	0%	586	0%	0	0%

2019

% de variació 2019-2018

	Total	% sobre el total	Temporada mitjana alta	% temp. mitjana alta	Temporada mitjana baixa	% temp. mitjana baixa	% temp. mitjana baixa	% temp. mitjana baixa	% temp. mitjana baixa
Total	1.675.616	100%	1.439.042	100%	236.574	100%	6,7	11,7	-16,0
Palma	1.236.201	74%	1.026.825	71%	209.376	89%	3,6	8,4	-15,1
Alcúdia	668	0%	668	0%	0	0%	-68,7	-68,7	..
Maó	43.512	3%	38.045	3%	5.467	2%	-56,9	-55,6	-63,9
Eivissa	395.235	24%	373.504	26%	21.731	9%	44,9	47,8	8,8
La Savina	0	0%	0	0%	0	0%	-100,0	-100,0	..

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Autoritat Portuària de les Illes Balears de l'Íbstat

QUADRE I-6.8. ENTRADA DE PASSATGERS AMB COMPANIES AÈRIES TRADICIONALS I DE BAIX COST PER COMUNITAT AUTÒNOMA DE DESTINACIÓ (2018-2019)											
	Total companyes aèries			Companyes aèries tradicionals			Companyes aèries de baix cost			% de variació	
	2018	2019	% de variació	2018	2019	% de variació	2018	2019	% de variació		
Total	91.255.881	94.478.446	3,5	42.216.376	40.913.509	-3,1	49.039.505	53.564.937	9,2		
Madrid	20.992.060	22.544.434	7,4	15.441.122	16.906.221	9,5	5.550.938	5.638.213	1,6		
Catalunya	19.836.839	20.769.861	4,7	6.670.386	6.788.254	1,8	13.166.453	13.981.607	6,2		
Canàries	13.953.141	13.258.093	-5,0	7.825.893	6.657.669	-14,9	6.127.248	6.600.424	7,7		
Illes Balears	14.271.800	14.369.595	0,7	6.128.493	4.654.912	-24,0	8.143.307	9.714.683	19,3		
Andalusia	10.351.569	11.017.235	6,4	3.157.701	2.937.917	-7,0	7.193.868	8.079.318	12,3		
C. Valenciana	9.046.772	9.795.063	8,3	2.017.538	2.024.938	0,4	7.029.234	7.770.125	10,5		
La resta de CA	2.803.700	2.724.165	-2,8	975.243	943.598	-3,2	1.828.457	1.780.567	-2,6		

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut de Turisme d'Espanya

QUADRE I-6.9. DESPESA DELS TURISTES AMB DESTINACIÓ PRINCIPAL A LES BALEARS PER ILLES (2018-2019)

	2018				2019				% de variació 2019-2018			
	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa
Illes Balears												
Total (milions d'euros)	16.286	14.045	2.241	16.511	14.164	2.347	1,4	0,9	4,7			
Per persona (euros)	983	1.021	800	1.003	1.048	798	2,0	2,7	-0,2			
Per persona i dia (euros)	146	150	126	151	155	130	3,2	3,3	3,2			
Mallorca												
Total (milions d'euros)	11.766	9.825	1.941	12.026	9.983	2.043	2,2	1,6	5,2			
Per persona (euros)	985	1.020	839	1.013	1.058	838	2,9	3,8	-0,1			
Per persona i dia (euros)	145	149	129	150	153	135	3,3	3,0	4,8			
Menorca												
Total (milions d'euros)	1.388	1.325	63	1.375	1.305	70	-1,0	-1,5	10,3			
Per persona (euros)	971	1.010	538	955	1.004	504	-1,6	-0,6	-6,3			
Per persona i dia (euros)	129	132	89	134	138	89	3,4	4,0	-0,1			
Eivissa-Formentera												
Total (milions d'euros)	3.131	2.895	236	3.110	2.876	234	-0,7	-0,6	-1,0			
Per persona (euros)	984	1.029	641	990	1.036	644	0,6	0,6	0,5			
Per persona i dia (euros)	159	164	117	164	170	109	2,7	3,9	-6,9			

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Egatur de l'Ibestat

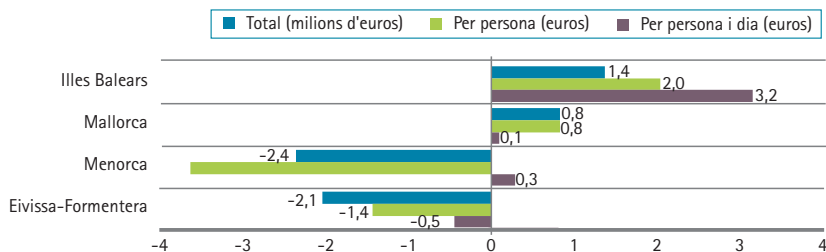
Pel que fa a les taxes de creixement, la despesa total ha augmentat un 1,4 %; la despesa per persona, un 2,0 %, i la despesa per persona i dia, un 3,2 %. Per illes, Mallorca creix per sobre de la mitjana regional en les tres magnituds: quant a despesa total (0,8 punts) i despesa per persona i dia (0,8 punts) i la despesa per persona (0,1 punts). Menorca creix per sobre respecte a la despesa diària (0,3 punts), però la despesa total (-2,4 punts) i la despesa per persona (-3,6 punts) romanen en negatiu. Les Pitiüses decreixen quant a tots els conceptes; destaca el decreixement de la despesa

total (-2,1 punts) i la despesa per persona. (Vegeu el gràfic I-6.31.)

Durant la temporada mitjana baixa, hi ha hagut un bon comportament a Mallorca de la despesa total (0,5 punts) i per persona i dia (1,3 punts), però ha caigut la despesa per persona (-2,4 punts). Menorca només millora en despesa total (0,5 punts). Les Pitiüses mantenen el pes de la temporada mitjana baixa en despesa total i en despesa per persona, però empitjoren significativament en despesa per persona i dia (-6,9 punts). (Vegeu el gràfic I-6.32.)

Gràfic I-6.31.

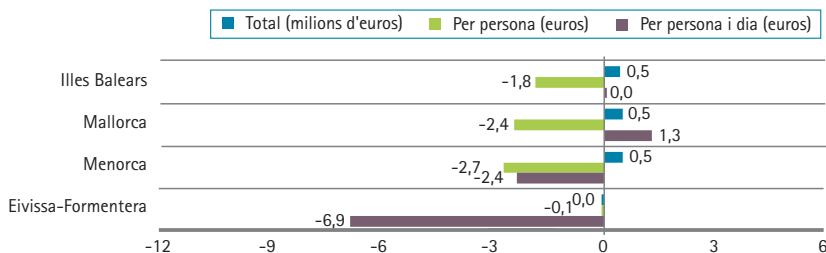
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la despesa turística respecte a les Illes Balears (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Egatur de l'Ibstat

Gràfic I-6.32.

Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de la despesa turística de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Egatur de l'Ibstat

6.5.2. PER PAÍS DE RESIDÈNCIA I PER ILLES

6.5.2.1. Illes Balears

La despesa dels estrangers, amb 14.877 milions d'euros, representa el 90,1% del total, i la dels espanyols, amb 1.634 milions, el 9,9% restant. Per nacionalitats, destaquen els alemanys, amb 4.599 milions, i els britànics, amb 3.856 milions. La despesa per persona dels espanyols és de 589 euros, i la dels estrangers, de 1.087 euros. Destaca per sobre la despesa dels turistes procedents de la resta del món, amb 1.403 euros, i la dels nòrdics, amb 1.218 euros. La despesa per persona i dia dels espanyols és de 93 euros, i la dels estrangers, de 162 euros. Destaquen per sobre els 211 euros dels turistes procedents de la resta del món. (Vegeu el quadre IA-6.9.: «Despesa dels turistes amb destinació principal a les Illes Balears per país de residència (2018-2019)».)

En termes de creixement diferencial regional, el comportament de la despesa global dels espanyols ha estat millor (5,5 punts), així com la despesa per persona (2,4 punts), però s'ha comportat pitjor en termes de despesa per persona i dia (-0,5 punts). En el cas dels estrangers, hi ha hagut un millor comportament diferencial en termes de despesa per persona i dia (0,5 punts) i s'ha mantingut la despesa per persona. Per nacionalitats dels estrangers, destaca el creixement dels francesos (9,4 punts) i dels suïssos en despesa per persona (7,0 punts). En despesa per persona i dia, també destaquen els italians (2,9 punts). En termes negatius, cal remarcar la caiguda dels nòrdics en despesa total (-20,6 punts) i

la dels suïssos (-12,4 punts). (Vegeu els gràfics I-6.33. i I-6.34.)

6.5.2.2. Mallorca

La despesa dels estrangers, amb 11.121 milions, representa el 92,5% del total, i la dels espanyols, amb 905 milions, el 7,5%. La despesa per persona dels espanyols és de 567 euros, i la dels estrangers, de 1.082 euros. La despesa per persona i dia dels espanyols és de 92 euros, i la dels estrangers, de 158 euros. En la data d'extracció de la informació del web de l'Ibstat no estava disponible la desagregació per nacionalitats de la despesa per illes. (Vegeu el quadre IA-6.10.: «Despesa dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes i país de residència (2018-2019)».)

6.5.2.3. Menorca

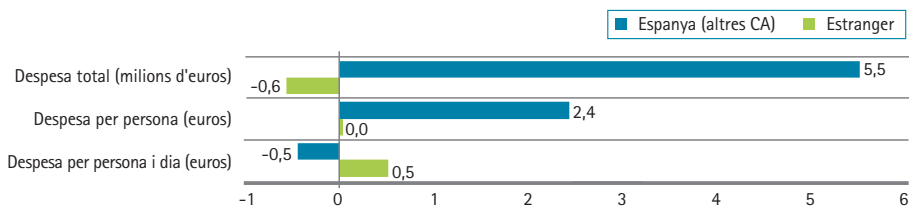
La despesa dels estrangers, amb 1.023 milions, representa el 74,4% del total, i la dels espanyols, amb 351 milions, el 25,6%. La despesa per persona dels espanyols és de 650 euros, i la dels estrangers, de 1.140 euros. La despesa per persona i dia dels espanyols és de 97 euros, i la dels estrangers, de 154 euros.

6.5.2.4. Pitiüses

La despesa dels estrangers, amb 2.733 milions, representa el 88% del total, i la dels espanyols, amb 378 milions, el 12%. La despesa per persona dels espanyols és de 595 euros, i la dels estrangers, de 1.090 euros. La despesa per persona i dia dels espanyols és de 94 euros, i la dels estrangers, de 182 euros.

Gràfic I-6.33.

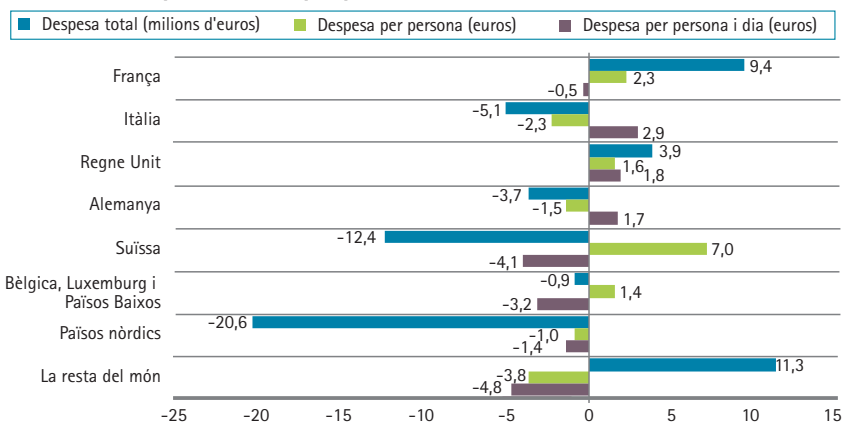
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa de turistes respecte al total per origen de residència (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Egatur de l'Ibestat

Gràfic I-6.34.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa de turistes respecte al total per país de residència (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Egatur de l'Ibestat

6.5.3. PER PARTIDA DE DESPESA I PER ILLES

La despesa no inclosa dins el paquet turístic, amb 11.409 milions, representa el 69 % del total, amb un creixement de l'1,6 %. La partida més expansiva ha estat la de despesa en activitats, amb un 9,6 %, i la més contractiva ha estat la despesa en transport, amb una caiguda del 8,4 %. (Vegeu el quadre IA-6.11.: «Despesa dels turistes amb destinació principal a les

Balears per illes, país de residència i partida de despesa (2018-2019)».)

A Mallorca, aquesta despesa ha estat de 8.124 milions del total i contribueix amb un 67,5 % al total de la despesa, amb un creixement del 2,2 %. La partida més expansiva ha estat novament la de la despesa en activitats, amb un 8,8 %, i la més contractiva ha estat la despesa en transport, amb una caiguda del 9,1 %.

A Menorca, aquesta despesa ha estat de 909 milions del total i contribueix amb un 66 % al total de la despesa, amb un creixement també del 3,7 %. La partida més expansiva ha estat la de la despesa en transport, amb un 8,3 %, i la més contractiva ha estat la resta de despeses, amb una caiguda del -8,4 %.

A les Pitiüses, aquesta despesa ha estat de 2.376 milions del total i contribueix amb un 76,4 % al total de la despesa, amb un decreixement del 0,9 %. La partida més contractiva ha estat la de la despesa en transport, amb una caiguda del 10,8 %, que ha estat compensada en part per la pujada de la despesa en activitats (13,5 %).

6.5.4. PER TIPUS D'ALLOTJAMENT I PER ILLES

La despesa en allotjaments de mercat, amb 14.585 milions, representa el 88 % del total, amb un creixement de l'1,4 %. La partida més expansiva ha estat la dels hotels, amb un 4,6 %, mentre que la despesa en altres allotjaments de mercat ha caigut un 9,5 %. (Vegeu el quadre IA-6.12.: «Despesa dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes i tipus d'allotjament (2018-2019)».)

A Mallorca, aquesta despesa ha estat de 10.638 milions del total i contribueix també amb un 88 % al total de la despesa, amb un creixement del 2,8 %. La partida més expansiva ha estat la dels hotels, amb un 4,2 %, mentre que la despesa en altres allotjaments de mercat ha caigut un 3,0 %.

A Menorca, aquesta despesa ha estat de 1.210 milions del total i contribueix amb un

88 % al total de la despesa, amb un decreixement del 2,5 %. La partida més expansiva ha estat la dels hotels, amb un 5,2 %, mentre que novament els altres allotjaments de mercat es contreuen (-18,6 %).

A les Pitiüses, aquesta despesa ha estat de 2.737 milions del total i contribueix també amb un 88 % al total de la despesa, amb un decreixement de l'1,8 %. La partida més expansiva ha estat la dels hotels (5,7 %) i la més contractiva la d'altres allotjaments de mercat, amb un -23,5 %.

6.5.5. PER FORMA D'ORGANITZACIÓ DEL VIATGE I PER ILLES

La despesa sense paquet turístic ha estat de 9.548 milions del total regional, amb un pes del 58 % i un creixement del 0,6 %; una variació inferior a la taxa interanual de la despesa amb paquet turístic, que s'ha incrementat un 2,4 %. (Vegeu el quadre IA-6.13.: «Despesa dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes i forma d'organització del viatge (2018-2019)».)

A Mallorca, la despesa sense paquet turístic ha estat de 6.677 milions del total insular, amb un pes del 55,5 % i un creixement del 0,9 %, per davall de l'increment de la despesa amb paquet turístic (4,0 %).

A Menorca, la despesa sense paquet turístic ha estat de 747 milions del total insular, amb un pes del 54 % i un creixement del 5,4 %; en canvi, la despesa amb paquet turístic ha caigut un 7,7 %.

A les Pitiüses, la despesa sense paquet turístic ha estat de 2.125 milions del

total d'Eivissa i Formentera, amb un pes del 68% i un decreixement de l'1,7%, mentre que la despesa amb paquet turístic ha augmentat un 1,5%.

6.5.6. DESPESA DEL TURISME INTERNACIONAL PER COMUNITATS AUTÒNOMES

Catalunya, amb 21.325 milions, i les Canàries, amb 16.866 milions, presenten una despesa total superior a les Balears (14.878 milions). A Madrid, les Canàries i Catalunya, la despesa mitjana per persona ha estat superior que a les Balears. A Madrid, Catalunya i el País Basc la despesa mitjana diària per persona i dia és superior que a les Balears. (Vegeu el quadre I-6.10.)

Per taxes de creixement diferencials, destaquen Extremadura, Cantàbria i Navarra, amb 22,7, 22,4 i 18,7 punts respectivament. (Vegeu el gràfic I-6.35.)

Les Balears aporten el 16,1% del total de la despesa turística de l'Estat i presenten uns percentatges superiors Catalunya (23,1%) i les Canàries (18,3%). (Vegeu el gràfic I-6.36.)

6.6.

PREUS I RENDIBILITAT DEL SECTOR HOTELER

6.6.1. EVOLUCIÓ 2009-2019 A LES BALEARS I PER ILLES

La tarifa mitjana diària presenta a les Balears i a cada illa una tendència a l'alça en la darrera dècada. La taxa de creixement

mitjana més forta es dona a les Pitiüses, amb una variació anualitzada del 6,4% per a cada un dels onze anys considerats. Malgrat això, presenta una taxa interanual negativa el 2019 (un -1,0%). A Menorca es dona la taxa anualitzada més suau, del 3,4%, i el 2019 queda en el 0,8%. La mitjana de creixement entre el 2009 i el 2019 a Mallorca és del 4,0%, un valor semblant al registrat el 2019 (4,4%). El conjunt de l'arxipèlag balear incrementa la tarifa mitjana diària un 4,3% de mitjana anual i en el darrer any queda en el 2,4%. (Vegeu el quadre IA-6.14.: «Evolució de la rendibilitat del sector hotelier per illes (euros) (2009-2019)» i els gràfics IA-6.1., IA-6.2., IA-6.3. i IA-6.4.: «Evolució de la tarifa mitjana diària del sector hotelier a les Illes Balears, a Mallorca, a Menorca i a les Pitiüses, respectivament».)

La rendibilitat mesurada pels ingressos per habitació augmenta amb més intensitat a les Balears que la tarifa mitjana. Així, la mitjana de creixement de tot el període és d'un 5,5% anual, malgrat que per a l'any 2019 sigui només de l'1,9%. Novament, les Pitiüses tenen la taxa anualitzada més elevada (7,8%), però la darrera dada disponible, que es correspon amb la variació del 2019 respecte del 2018, és negativa (-0,9%). Menorca té la mitjana geomètrica més baixa (4,6%), però els ingressos per habitació del 2019 pugen un 1,2%. Mallorca incrementa en mitjana la rendibilitat, un 5,2%, i en el darrer any un 1,9%. (Vegeu el gràfic I-6.37. i els gràfics IA-6.5., IA-6.6., IA-6.7. i IA-6.8.: «Evolució dels ingressos per habitació disponible del sector hotelier a les Illes Balears, a Mallorca, a Menorca i a les Pitiüses, respectivament».)

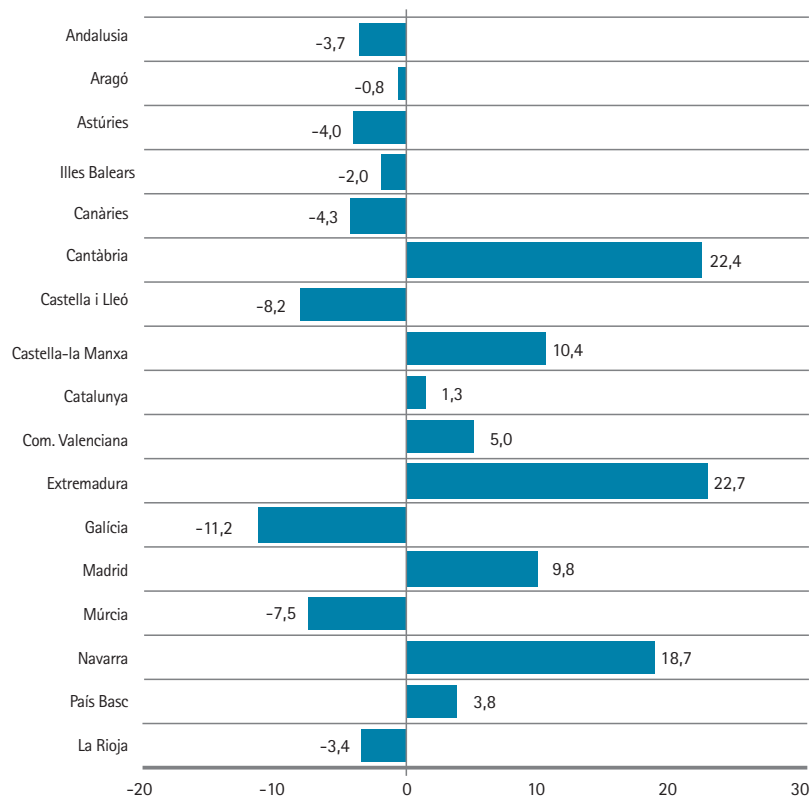
QUADRE 1-6. 10. DESPESA DELS TURISTES INTERNACIONALS PER COMUNITAT AUTÒNOMA DE DESTINACIÓ PRINCIPAL (2018-2019)

	Despesa total (milions d'euros)			Despesa mitjana per persona (euros)			Despesa mitjana diària per persona (euros)		
	2018	2019	% de variació	2018	2019	% de variació	2018	2019	% de variació
Espanya	89.751	92.278	2,8	1.084	1.102	1,7	146	154	5,5
Andalusia	12.641	12.528	-0,9	1.082	1.037	-4,2	121	124	2,5
Aragó	361	369	2,0	662	670	1,2	96	110	14,6
Astúries	320	316	-1,2	1.069	959	-10,3	101	102	1,0
Illes Balears	14.757	14.878	0,8	1.065	1.088	2,2	156	162	3,8
Canàries	17.112	16.866	-1,4	1.244	1.283	3,1	146	150	2,7
Cantàbria	298	373	25,2	782	901	15,2	103	119	15,5
Castella i Lleó	715	676	-5,4	520	516	-0,8	110	121	10,0
Castella-la Manxa	199	225	13,2	846	853	0,8	97	110	13,4
Catalunya	20.478	21.325	4,1	1.067	1.102	3,3	185	197	6,5
Com. Valenciana	8.920	9.621	7,9	969	1.006	3,8	98	107	9,2
Extremadura	222	278	25,5	473	589	24,5	115	94	-18,3
Galícia	1.686	1.544	-8,4	1.115	945	-15,2	110	110	0,0
Madrid	9.283	10.452	12,6	1.300	1.368	5,2	243	269	10,7
Múrcia	1.200	1.144	-4,7	1.058	1.084	2,5	87	91	4,6
Navarra	219	266	21,5	678	633	-6,6	116	125	7,8
País Basc	1.225	1.306	6,6	789	800	1,4	164	194	18,3
La Rioja	101	101	-0,6	708	709	0,1	104	104	0,0

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.35.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa turística respecte a Espanya per comunitats autònomes (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

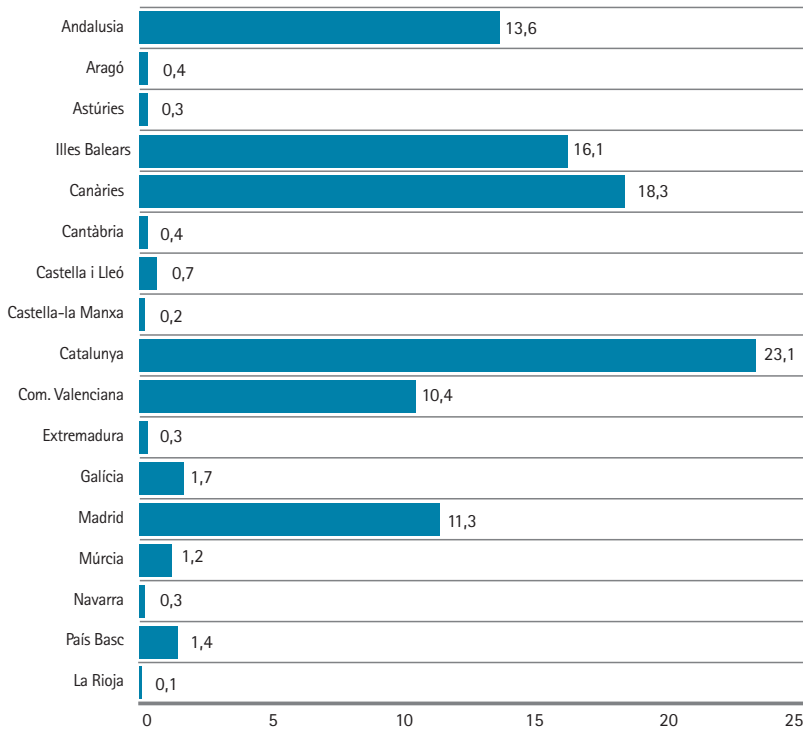
6.6.2. EVOLUCIÓ 2018-2019 A LES BALEARS, PER ILLES I PER TEMPORADES

El 2019, Mallorca és l'illa que té un millor comportament quant a tarifa mitjana diària i ingressos per habitació, ja que respecte a la mitjana regional està 2,0 punts i 1,6 punts per sobre, respectivament. En canvi, Menorca està en negatiu, -1,6 punts i -0,7 punts; però les Pitiüses es troben en

una situació pitjor, -3,4 punts i -2,3 punts. Aquesta situació es repeteix en la temporada mitjana alta. La situació canvia en la temporada mitjana baixa, ja que Menorca presenta el millor comportament, tant en ingressos per habitació disponible (27,5 punts) com en tarifa mitjana (8,7 punts). Les Pitiüses presenten els diferencials més desfavorables en la temporada mitjana baixa. (Vegeu el quadre I-6.11. i els gràfics I-6.38., I-6.39. i I-6.40.)

Gràfic I-6.36.

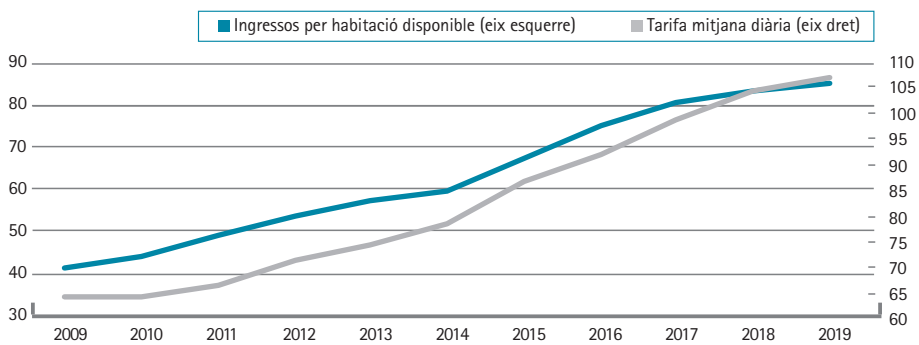
Percentatge de despesa total dels turistes internacionals per comunitat autònoma de destinació principal (2019) (base 100 = Espanya)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.37.

Evolució de la rendibilitat (euros) del sector hotelier a les Illes Balears (2009-2019)

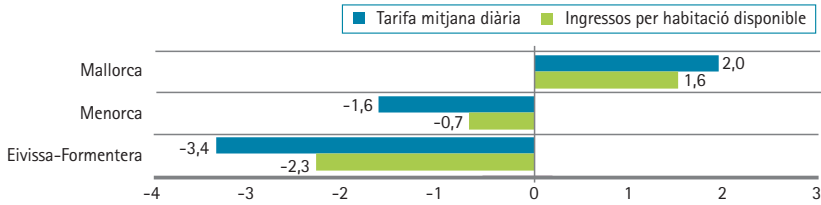
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'Ibstat

QUADRE I-6.11. TARIFA MITJANA DIÀRIA I INGRESSOS PER HABITACIONS DEL SECTOR HOTELER A LES ILLES BALEARS PER TEMPORADA (EUROS) (2018-2019)										
		2018				2019				% de variació 2019-2018
		Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa
Illes Balears										
Tarifa mitjana diària		104,1	107,3	78,1	106,6	109,5	79,4	2,4	2,0	1,7
Ingressos per habitació disponible		83,0	88,9	48,1	84,6	90,3	49,6	1,9	1,6	3,1
Mallorca										
Tarifa mitjana diària		96,2	98,9	79,1	100,4	103,2	80,5	4,4	4,3	1,8
Ingressos per habitació disponible		77,6	83,3	49,4	80,3	86,0	51,2	3,5	3,3	3,5
Menorca										
Tarifa mitjana diària		105,5	107,7	55,5	106,3	108,0	61,3	0,8	0,3	10,4
Ingressos per habitació disponible		80,1	85,0	22,0	81,1	85,3	28,8	1,2	0,3	30,6
Eivissa-Formentera										
Tarifa mitjana diària		132,8	134,5	75,6	131,5	132,7	70,3	-1,0	-1,3	-7,0
Ingressos per habitació disponible		105,1	108,8	43,5	104,7	108,2	38,2	-0,4	-0,5	-12,2

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'Ibestat

Gràfic I-6.38.

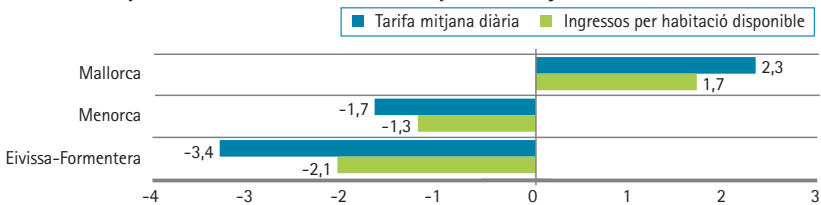
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'Ibestat

Gràfic I-6.39.

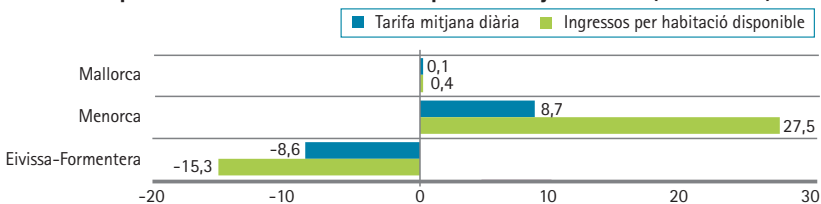
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears en temporada mitjana alta (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'Ibestat

Gràfic I-6.40.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears en temporada mitjana baixa (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'Ibestat

6.6.3. EVOLUCIÓ 2018-2019 PER COMUNITATS AUTÒNOMES

La tarifa mitjana diària a les Balears ha augmentat un 2,1 % el 2019 respecte del 2018 (de conformitat amb l'INE), variació semblant a la mitjana nacional, del 2,5 %. Tot i això, les Balears continuen estant per sobre de la mitjana de la resta de comunitats autònomes, amb un 17 %, la més alta de l'Estat, i per sobre de Catalunya i les Canàries, amb un 11 % i un 9 % respectivament. (Vegeu el quadre I-6.12. i el gràfic I-6.41.)

6.6.4. EVOLUCIÓ 2009-2019 DE L'ÍNDEX DE PREUS DE L'OFERTA TURÍSTICA

Quant a l'evolució de l'índex de preus per hotels, per apartaments i per allotjaments de turisme rural al llarg del període 2009-2019, es pot observar com el creixement acumulatiu més elevat s'ha donat als hotels, amb un 35,5 %, seguits dels apartaments, amb un 33,6 %, i dels allotjaments de turisme rural, amb un 6,6 %. (Vegeu el quadre IA-6.15.: «Evolució de l'índex de preus de l'oferta turística a les Illes Balears (base 2009 = 100) (2009-2019)»; els gràfics I-6.42. i IA-6.9.: «Evolució de l'índex de preus hotelers (IPH) a les Illes Balears»; el gràfic IA-6.10.: «Evolució de l'índex de preus d'apartaments turístics (IPAP) a les Illes Balears», i el gràfic IA-6.11.: «Evolució de l'índex de preus d'allotjaments de turisme rural (IPATR) a les Illes Balears».)

En relació amb el 2018, cal destacar la variació positiva de preus en temporada mitjana baixa per part dels hotels de tres estrelles d'or, amb un 16,9 % i la reducció

dels de quatre estrelles, amb un -2,5 %. (Vegeu el quadre IA-6.16.: «Mitjana de l'índex de preus hotelers a les Illes Balears per categoria i temporada (base 2008 = 100) (2018-2019)».)

6.7.

OFERTA

En aquest apartat s'estudia l'oferta d'allotjament, el grau d'ocupació, el tot inclòs i l'oferta complementària.

6.7.1. ESTABLIMENTS

El 2019 hi havia 2.863 establiments turístics a les Balears, un 0,6 % més que l'any anterior. Per illes, Mallorca en té 1.795; Eivissa, 546; Menorca, 401, i Formentera, 121. Eivissa és l'única illa que presenta una variació negativa respecte a l'any passat (-0,7 %). A Menorca i Formentera, el nombre d'establiments turístics ha crescut en el darrer any un 3,1 % i un 1,7 %, respectivament. A Mallorca el nombre s'ha mantingut més estable, amb un increment de tres dècimes. (Vegeu el quadre IA-6.17.: «Establiments turístics a les Illes Balears (2018-2019)».)

Segons el tipus d'establiment, hi ha 839 hotels i 801 apartaments turístics, la suma dels quals representa més de la meitat del nombre total d'establiments el 2019. Les variacions positives més significatives respecte al 2018 es troben als hotels, que passen de 822 a 839 allotjaments (2,1 %), i a les ciutats de vacances, que torna a augmentar la unitat perduda l'any anterior (14,3 %). Per

contra, hi ha una notable reducció de l'oferta d'establiments de residència en apartament (-28,6%, de 7 a 5 establiments) i als hotels residència (-5,3%, de 19 a 18).

6.7.2. PLACES

Pel que fa a la quantitat de places turístiques, el 2019 n'hi ha hagut a les Illes Balears un total de 443.019 (un 0,4 % més que el 2018), les quals s'han repartit de la manera següent: 303.566 a Mallorca (un 0,9 % més que el 2018), 78.891 a Eivissa (un -1,6 % respecte de l'any anterior), 52.466 a Menorca (un 0,5 % més que el 2018) i 8.096 a Formentera (un 1,9 % més respecte a l'any anterior). (Vegeu el quadre IA-6.18.: «Places dels allotjaments turístics a les Illes Balears (2018-2019)».)

De conformitat amb les dades del Catàleg de dades obertes del GOIB, hi ha geolocalitzats 1.816 allotjaments turístics a Mallorca, dels quals 24 estan temporalment de baixa. Aquests allotjaments turístics sumen un total de 305.609 places, de les quals 304.463 corresponen a allotjaments d'alta. La resta es troben en situació de baixa temporal. Les zones de més concentració per places són la badia de Palma, Calvià, la badia d'Alcúdia i la zona nord de la costa de llevant. (Vegeu el gràfic I-6.43.)

Quant als habitatges turístics, n'hi ha registrats 16.493 a Mallorca, tots d'alta. D'aquests habitatges, uns 16.000 indiquen el nombre de places i arriben a sumar 102.307 places, més o menys una tercera part de les places d'allotjaments turístics. La concentració per places més alta es dona a la badia de Pollença, la zona sud de

la costa de llevant i, en menor intensitat, a la vall de Sóller. Destaca la complementarietat amb la concentració dels allotjaments turístics. (Vegeu el gràfic I-6.44.)

Segons la tipologia d'allotjaments, la classificació queda de la manera següent: 228.816 places d'hotel (el 76 % a Mallorca), 98.907 d'hotel apartament (el 80 % a Mallorca) i 77.279 d'apartaments turístics (el 43 % a Mallorca). La resta de places es reparteixen entre les altres categories, cap de les quals no supera les 10.000 places. La variació més significativa respecte al 2018 és en ciutat de vacances, que passa de 4.640 a 4.962 places, la qual cosa representa un augment del 6,9%. Per contra, la variació proporcional negativa més important es dona a hotels residència, amb una pèrdua de 382 places (-13,5%) i totes es perden a Menorca, amb la qual cosa desapareixen el total de 429 places d'aquesta illa.

6.7.3. GRAU D'OCUPACIÓ

Els resultats d'ocupació de la planta oberta es classifiquen en establiments hotelers, apartaments turístics i establiments de turisme rural.

Quant als hotels, l'evolució en el període 2009-2019 del percentatge de planta oberta al total de les Balears, a Mallorca i a Menorca empijora 0,8 punts, 1,6 punts i 1,2 punts; en canvi, en el cas de les Pitiüses millora 2,5 punts. El 2019, Mallorca és la que té el percentatge més alt, amb un 56,7 % i un empijorament respecte al 2018 d'una dècima, seguida de les Pitiüses, amb un 47,9 % i una caiguda en relació amb el 2018 de 0,5 punts. Menorca té

el percentatge més baix, amb un 47,4 % i una reducció respecte al 2018 de 2,6 punts. (Vegeu el quadre IA-6.19.: «Evolució del percentatge de planta oberta, grau d'ocupació i places ocupades sobre les places existents per illes (2009-2019)» i els gràfics I-6.45., I-6.46., I-6.47. i I-6.48.)

En relació amb els hotels, l'evolució en el període 2009-2019 del percentatge del grau d'ocupació per places millora a les Balears 9,1 punts. Per illes, Mallorca millora 8,0 punts; Menorca, 6,2 punts, i les Pitiüses, 16,4 punts. El 2019 les Pitiüses tenen el percentatge més alt, amb un 77,8 %, seguides de Mallorca, amb un 75,4 %, i Menorca, amb un 70,3 %.

Amb referència als hotels, l'evolució en el període 2009-2019 del percentatge de places ocupades sobre places existents millora en el total de les Balears 4,5 punts. Per illes, Mallorca millora 3,4 punts; Menorca, 2,2 punts, i les Pitiüses, 9,4 punts. Mallorca és la que té, el 2019, el percentatge més alt, amb un 42,7 % amb un empitjorament en relació amb el 2018 de 0,9 punts, seguida de les Pitiüses, amb un 37,3 % i una reducció d'un punt respecte al 2019, i Menorca, amb un 33,3 % i una caiguda en relació amb el 2018 d'1,7 punts. Pel que fa als apartaments turístics, es pot consultar l'evolució del grau d'ocupació per aquests conceptes només en el període 2009-2013.

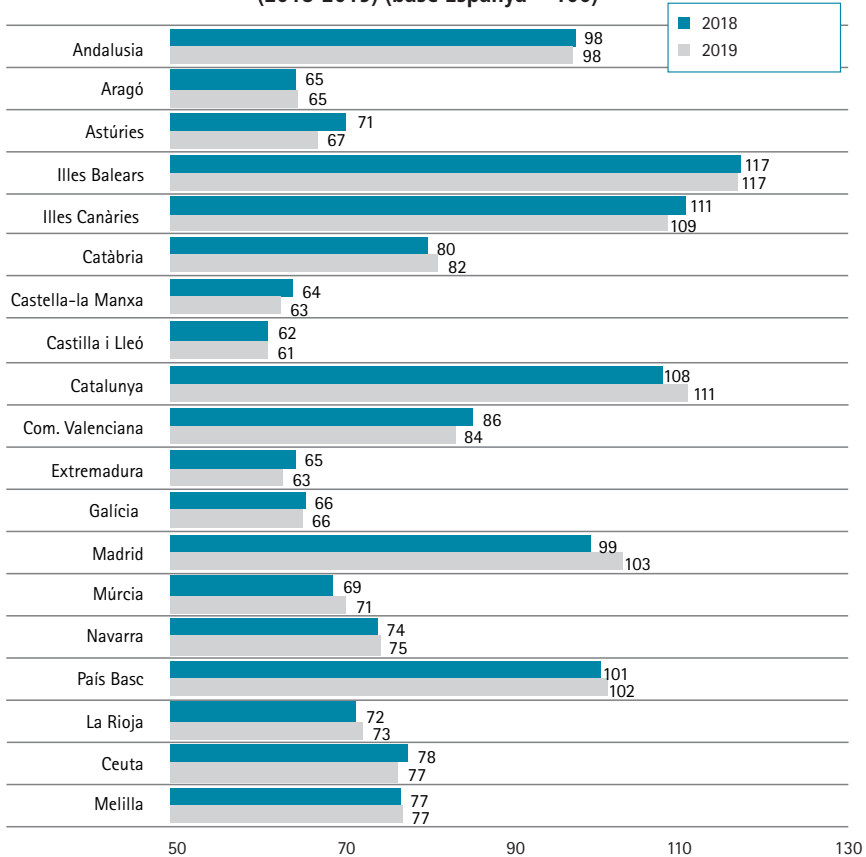
QUADRE I-6.12. TARIFA MITJANA DIÀRIA DEL SECTOR HOTELER PER COMUNITATS AUTÒNOMES (EUROS) (2018-2019)

	2018	2019	% variació
Espanya	88,8	91,0	2,5
Andalusia	86,8	88,8	2,3
Aragó	57,5	59,3	3,1
Astúries	62,9	61,3	-2,5
Illes Balears	104,3	106,6	2,1
Canàries	98,4	99,1	0,7
Cantàbria	71,4	74,3	4,1
Castella i Lleó	57,2	57,3	0,2
Castella-la Manxa	54,7	55,9	2,2
Catalunya	96,0	101,2	5,4
Com. Valenciana	76,2	76,0	-0,2
Extremadura	57,5	57,6	0,2
Galícia	58,5	59,7	1,9
Madrid	88,4	94,1	6,6
Múrcia	61,5	64,3	4,5
Navarra	66,1	68,0	2,8
País Basc	89,6	92,4	3,2
La Rioja	63,9	66,2	3,6
Ceuta	69,3	70,0	1,0
Melilla	68,6	70,4	2,7

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.41

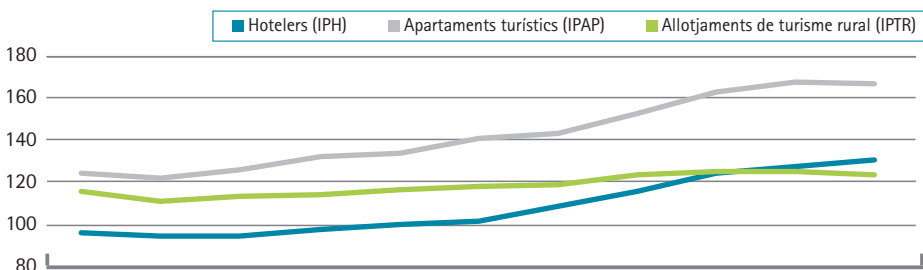
**Tarifa mitjana diària del sector hoteler per comunitats autònomes (euros)
(2018-2019) (base Espanya = 100)**

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.42.

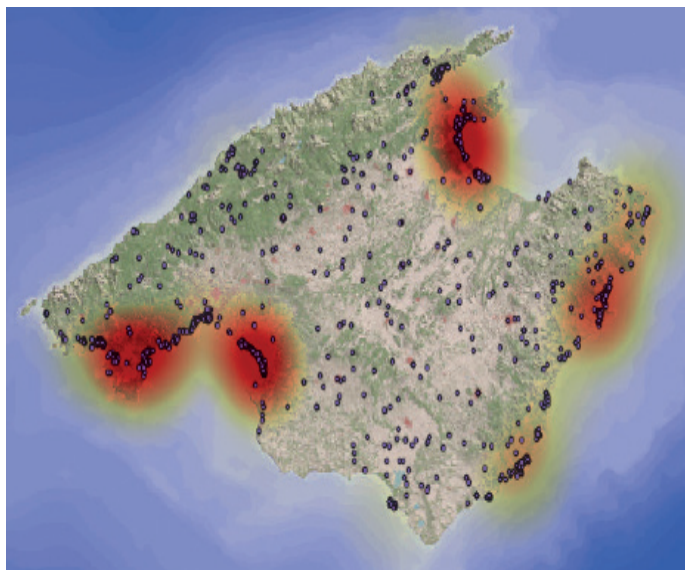
Evolució de l'índex de preus de l'oferta turística a les Illes Balears (2009-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'Ibestat

Gràfic I-6.43.

Mapa de calor de les places d'allotjaments turístics registrats a Mallorca i la seva ubicació

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Catàleg de dades Obertes GOIB i IDEIB

Gràfic I-6.44.

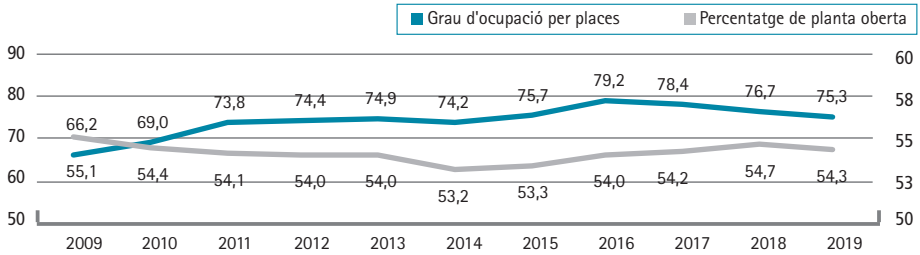
Mapa de calor de les places d'habitatges turístics registrats a l'illa de Mallorca i la seva ubicació

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Catàleg de dades Obertes GOIB i IDEIB

Gràfic I-6.45.

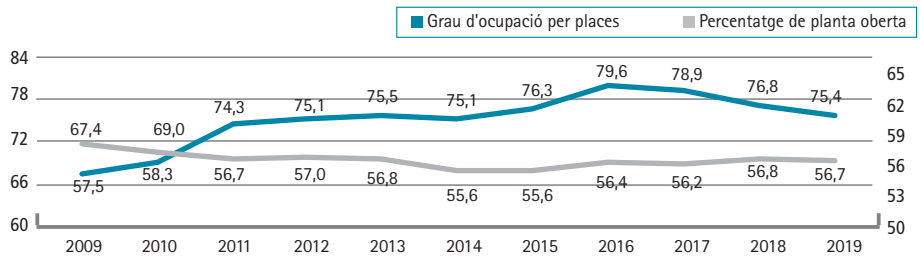
Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a les Illes Balears (2009-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i l'Ibestat

Gràfic I-6.46.

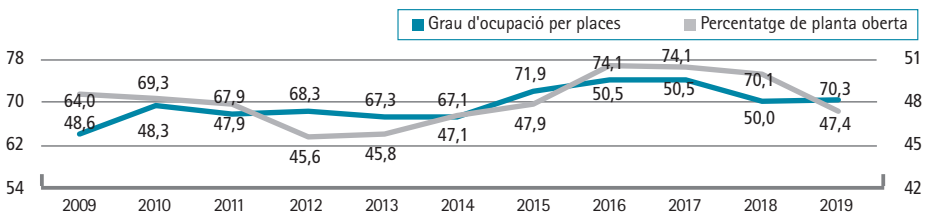
Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Mallorca (2009-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i l'Ibestat

Gràfic I-6.47.

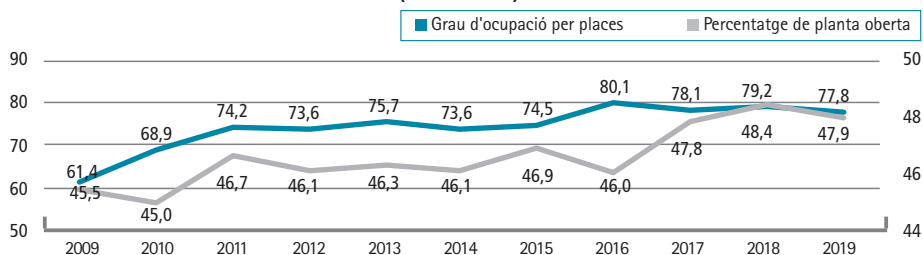
Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Menorca (2009-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i l'Ibestat

Gràfic I-6.48.

Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Eivissa-Formentera (2009-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i l'Ibestat

Quant als apartaments de turisme rural, l'evolució en el període 2009-2019 del percentatge de planta oberta millora en el total de les Balears 14,9 punts, i també a la resta d'illes, ja que Mallorca puja 14 punts; Menorca, 16,1 punts, i les Pitiüses, 27,8 punts. L'arxipèlag d'Eivissa i Formentera és la que té, el 2019, el percentatge més alt, amb un 90,8%, i una pujada respecte al 2018 de 0,2 punts, seguida de Mallorca, amb un 81,1% i una millora en relació amb el 2018 de 4,3 punts, i de Menorca, amb un 79,1% i un empitjorament respecte al 2018 de 4,4 punts.

En relació amb els apartaments de turisme rural, l'evolució en el període 2009-2019 del percentatge del grau d'ocupació per places millora a les Balears 5 punts. Per illes, Mallorca millora 2,8 punts; Menorca millora 19,2 punts, i les Pitiüses milloren 18,3 punts. Menorca té, el 2019, el percentatge més alt, amb un 53,4% i una pujada en relació amb el 2018 d'1 punt, seguida de Pitiüses, amb un 52,2% i una caiguda respecte al 2018 de 2,1 punts, i Mallorca, amb un 45,2% i una baixada de 2,1 punts.

Quant als apartaments de turisme rural, l'evolució en el període 2009-2019 del percentatge de places ocupades sobre places existents millora en el total de les Balears (10,2 punts) i a cada una de les illes. Així, a Mallorca puja 8,2 punts; en el cas de Menorca, 20,7 punts; i en el de les Pitiüses, 26 punts. Precisament les Pitiüses tenen, el 2019, el percentatge més alt, amb un 47,4% i una caiguda en relació amb el 2018 d'1,8 punts, seguida de Menorca, amb un 42,2% i una disminució respecte al 2018 d'1,5 punts, i, finalment, Mallorca, amb un 36,6% i una pujada en relació amb el 2018 de 0,3 punts.

6.7.4. OFERTA COMPLEMENTÀRIA

Les dades de l'oferta complementària que ha recollit l'anuari de l'Observatori de Turisme fan referència a l'oferta de restaurants i bars cafeteria. El 2019 hi havia en total 13.559 establiments i 884.963 places, amb una mitjana de 65 places per establiment. Per tipus de negoci, els bars cafeteria sumen un total de 7.832 establiments, i els restaurants, 5.727.

Però si es considera el total de places, els restaurants tenen 473.484 places, davant les 411.479 de bars i cafeteries. Això indica una ràtio de places per establiment als restaurants de 82,7, molt superior a la de bars cafeteria, que és de 52,5 places per establiment. (Vegeu el quadre **IA-6.20.**: «Evolució del nombre i la capacitat dels establiments a les Illes Balears (2010-2019)».)

En el cas dels bars cafeteria, la variació del nombre d'establiments d'aquest tipus presenta taxes positives a totes les illes. Destaca l'augment d'Eivissa, amb un 5,1 % més d'establiments respecte del 2018. La resta d'illes es troben entre un i dos punts percentuals. Pel que fa al nombre de places, totes les illes també presenten variacions positives: un 2,8 % a Mallorca, un 3,0 % a Menorca, un 4,1 % a Eivissa i un 1,3 % a Formentera. (Vegeu el quadre **IA-6.21.**: «Nombre i capacitat dels bars cafeteria a les Illes Balears (2018-2019)».)

Els restaurants tenen millors índexs de variació respecte al 2018 pel que fa als establiments, amb una taxa mitjana del 3,0 %. Les Pitiüses presenten l'augment més alt, un 7,9 % a Formentera i un 7,7 % a Eivissa. Menorca, tot i tenir una variació més baixa (3,8 %), també presenta una pujada més forta que a Mallorca (1,5 %). El nombre de places augmenta el 2019 un 4,1 % interanual a les Balears, amb taxes positives a Mallorca (2,6 %) i Menorca (4,3 %), però sobretot a Formentera (7,3 %) i a Eivissa (8,4 %), amb la variació més alta. (Vegeu el quadre **IA-6.22.**: «Nombre i capacitat dels restaurants a les Illes Balears (2018-2019)».)

Quant al turisme de golf, destaca el gran nombre de camps a Mallorca, amb un total de 24. Aquests sumen 396 forats i 1.561 pars. Eivissa en té dos, amb 27 forats i 107 pars. Menorca té un sol camp, de 18 forats i 69 pars. (Vegeu el quadre **IA-6.23.**: «Camps de golf, forats, pars i nombre de barres (2019)».)

6.8.

EMPRESES I LOCALS TURÍSTICS

Aquest apartat analitza el nombre d'empreses i locals dedicats a l'activitat turística segons subactivitat econòmica, nivell d'ocupació i per illes.

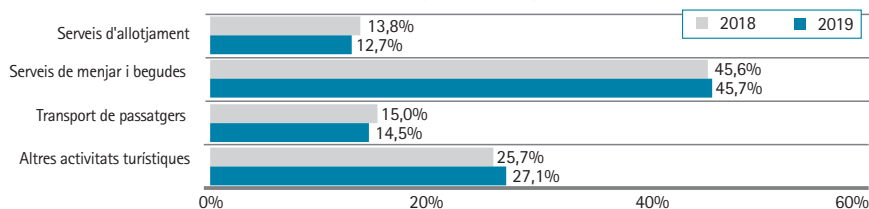
6.8.1. PER ACTIVITAT ECONÒMICA

El 2019, a les Balears hi havia un total de 18.215 empreses actives en el sector turístic i 22.192 locals. La variació en relació amb el 2018 ha estat del 0,3 % més en el nombre d'empreses i del 3,0 % en el nombre de locals.

El gruix, tant d'empreses com de locals, es concentra en serveis de menjar i begudes, amb 8.320 empreses (46 % del total) i 9.627 locals (44 %). Així i tot, el subsector que més ha augmentat respecte al 2018 és el d'activitats turístiques, amb un 5,9 % d'empreses i un 7,3 % més de locals. Per contra, les contraccions es troben en el nombre d'empreses de serveis d'allotjament (-7,2 %) i transport de passatgers (-3,0 %), així com en el nombre de locals d'aquesta branca (-0,7 %). (Vegeu el qua-

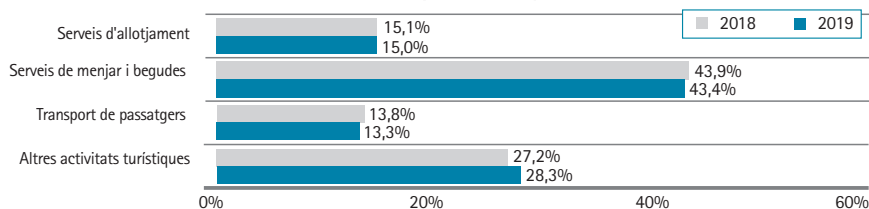
dre IA-6.24.: «Empreses i locals actius en el sector turístic a les Illes Balears per activitat econòmica (2018-2019)» i els gràfics I-6.49., I-6.50. i I-6.51.)

Gràfic I-6.49
Percentatge d'empreses actives en el sector turístic a les Illes Balears per activitat econòmica (2018-2019)

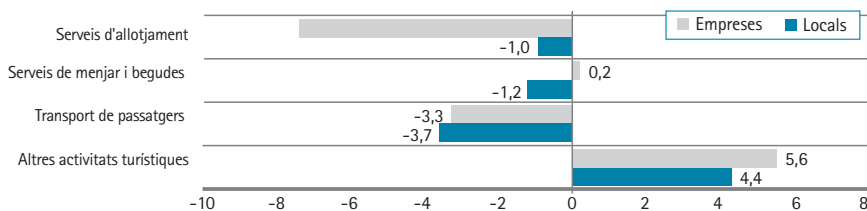
Font: Ibestat a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.50.
Percentatge de locals actius en el sector turístic a les Illes Balears per activitat econòmica (2018-2019)

Font: Ibestat a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.51.
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de les empreses i locals actius en el sector turístic a les Illes Balears respecte al total per activitat econòmica (2018-2019)

Font: Ibestat a partir de dades de l'INE

6.8.2. PER ACTIVITAT ECONÒMICA I ESTRATS D'ASSALARIATS

El gruix empresarial en el sector turístic es concentra en empreses de cinc o menys assalariats (88% del total). El nombre d'empreses cau a mesura que acumulen un major nombre d'assalariats. Aquesta tendència es repeteix en tots els subsectors. Pel que fa als locals turístics, es repeteix el mateix esquema: la immensa majoria (87%) tenen cinc o menys empleats. Les taxes més elevades de variació en relació amb el 2018 es troben en empreses de 500 a 999 assalariats (74,7 punts), i en relació amb els locals, el creixement diferencial més gran es dona en la forquilla dels 200 als 499 assalariats (13,7 punts).

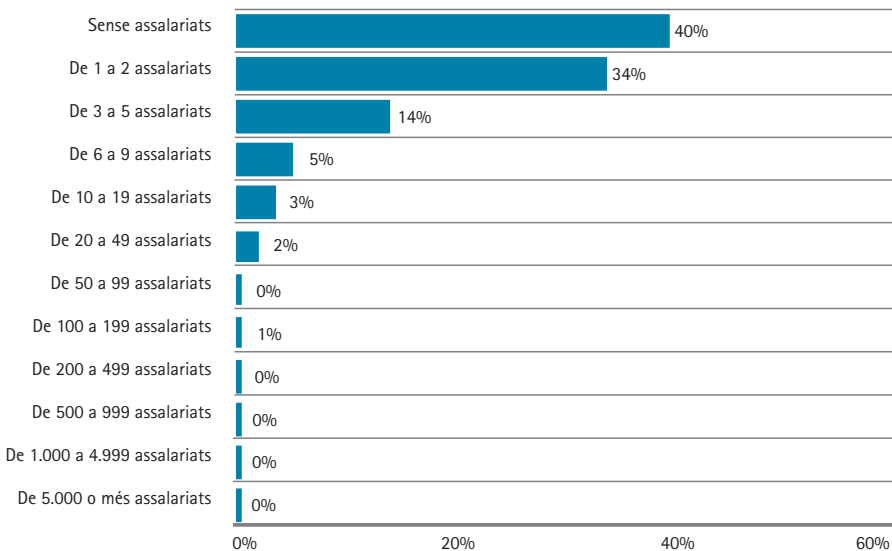
(Vegeu el quadre IA-6.25.: «Empreses i locals actius en el sector turístic a les Illes Balears per activitat econòmica i estrat d'assalariats (2018-2019)» i els gràfics I-6.52., I-6.53. i I-6.54.)

6.8.3. PER ACTIVITAT ECONÒMICA I PER ILLES

Si se centra l'atenció en l'activitat econòmica per illes, es pot observar una composició sectorial molt similar pel que fa al nombre d'empreses: les empreses del sector de serveis representen de mitjana un 77% del total de companyies a les Balears, amb un màxim del 84% a Formentera i un mínim del 74% a Menorca.

Gràfic I-6.52.

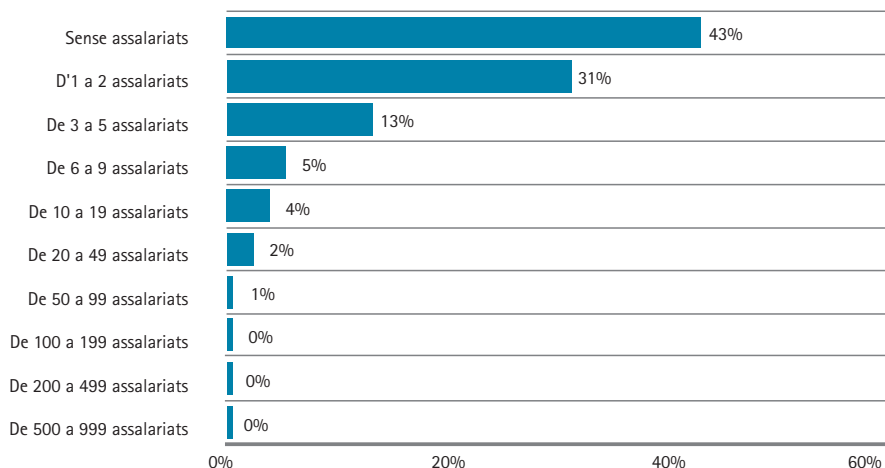
Empreses actives en el sector turístic a les Illes Balears per estrat d'assalariats (2019)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.53.

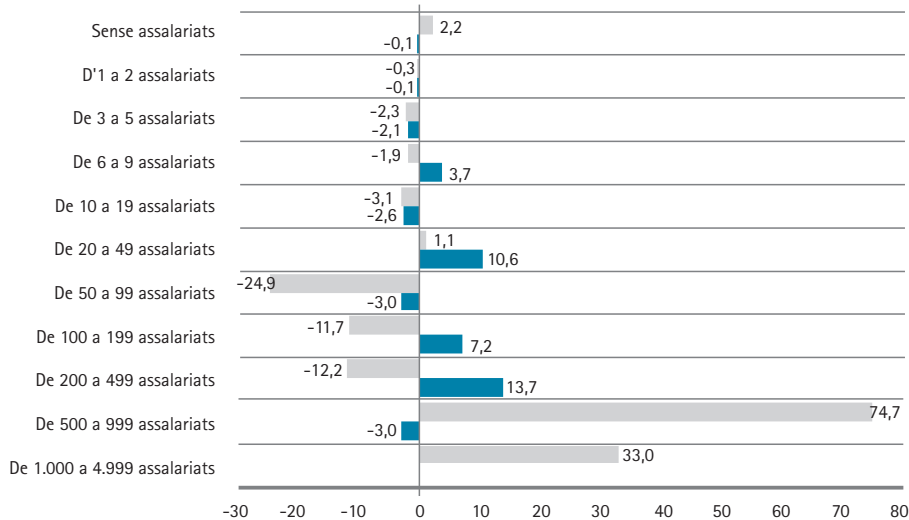
Locals actius en el sector turístic a les Illes Balears per estrat d'assalariats (2019)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.54.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de les empreses i dels locals actius en el sector turístic a les Illes Balears respecte al total per estrats d'assalariats (2018-2019)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'INE

Les empreses del sector turístic són el 27 % del total a les Balears. Aquesta dada és del 26 % tant a Mallorca com a Menorca, del 33 % a Eivissa i del 44 % a Formentera. Entre les empreses turístiques, dominen les que proveeixen serveis de menjar i begudes (15 % a les Balears i a Mallorca, 14 % a Menorca, 16 % a Eivissa i 21 % a Formentera). (Vegeu el quadre IA-6.26.: «Empreses d'alta a la Seguretat Social a les Illes Balears per sector d'activitat i illa de localització de l'empresa (2018-2019)» i els gràfics I-6.55., I-6.56., I-6.57., I-6.58., I-6.59. i I-6.60.)

6.9.

OCUPACIONS I CONTRACTACIONS LABORALS EN EL SECTOR TURÍSTIC

6.9.1. OCUPACIONS EN HOSTALERIA I RESTAURACIÓ

La mitjana anual de l'ocupació total ha arribat als 103.548 treballadors, fet que suposa un augment del 0,4 % respecte a l'any anterior. D'aquests ocupats, 91.000 són assalariats, amb un creixement del 0,4 %, i 12.548, autònoms, amb un increment del 0,2 %.

La restauració ha acumulat una mitjana anual de 52.549 ocupats, pràcticament el mateix nombre que el 2018. Els altres 50.999 ocupats han estat del subsector de l'hostalatge, que ha augmentat un 0,8 %.

La distribució entre assalariats i autònoms també presenta diferències significatives.

Pel que fa a la restauració, 11.138 són autònoms (21,2 %), mentre que en l'hostalatge només ho són 1.410 (2,8 %).

Quant a l'estacionalitat dels ocupats, la ràtio entre el mes d'ocupació més baix i el de més ocupació se situa en el conjunt del sector de restauració i hostalatge en un 30 %; en restauració, un 42 %, i en hostalatge, un 18 %. (Vegeu el quadre IA-6.27.: «Ocupats a l'hostalatge i a la restauració (2018-2019)».)

6.9.2. VINT OCUPACIONS MÉS CONTRACTADES EN EL SECTOR TURÍSTIC

L'any 2019, les quatre ocupacions més contractades en el sector turístic són, per ordre: cambrers (83.543), personal de neteja (26.945), ajudants de cuina (20.041) i cuiners (17.305). Per variacions respecte a l'any anterior, el grup en què hi ha hagut més increment relatiu de contractacions ha estat el d'altres treballadors de serveis personals, amb un creixement del 24,1 %. Els grups en què s'ha reduït més el total de contractes han estat el d'altres empleats administratius sense tasques d'atenció al públic (-30 %). (Vegeu el quadre IA-6.28.: «Les vint ocupacions més contractades en el sector turístic a les Illes Balears (codi CNO-11)».)

6.9.3. CONTRACTACIONS TURÍSTIQUES PER ACTIVITAT ECONÒMICA

Les activitats descrites per la CNAE-09 relacionades amb el sector turístic són: serveis d'allotjament, agències de viatges i serveis de menjars i begudes. El 2019, en el con-

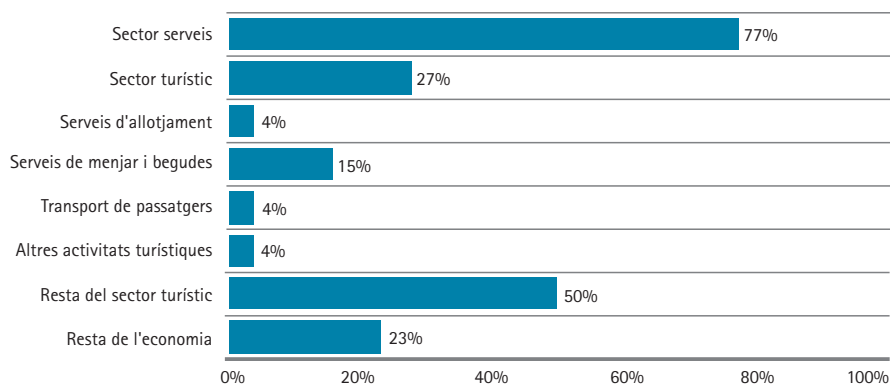
junt de les Balears, l'ocupació més elevada ha estat en l'activitat de serveis de menjars i begudes, amb un total de 101.236 contractes i un decrement del 4,5 % respecte a l'any anterior. En segon lloc, hi ha els serveis d'allotjament, amb 83.023 contractes, que baixen un 0,6 % amb referència al 2018. En tercer lloc, hi ha les agències de viatges, que ocupen 8.634 treballadors, un total que ha caigut un 10,2 %.

Per illes, totes segueixen el mateix patró que el global balear, tot i que hi ha diferències en les taxes de variació dels contractes respecte a l'any 2018. A Mallorca, els contractes per serveis d'allotjament han disminuït un 0,1 %, mentre que les agències de viatges han patit una davallada del 6,5 %. A Menorca i les Pitiüses, els contractes en agències de viatges presenten encara taxes més negatives i arriben al -54,7 % i el -36,1 %, respectivament. A Menorca i les Pitiüses, la taxa més alta es troba en els serveis d'allotjament, amb variacions del

2,5 % i -3,1 %, respectivament. (Vegeu el quadre IA-6.29.: «Contractes registrats per activitats econòmica (CNAE-09, 2 dígits) del sector turístic per illes (2018-2019)».)

Gràfic I-6.55.

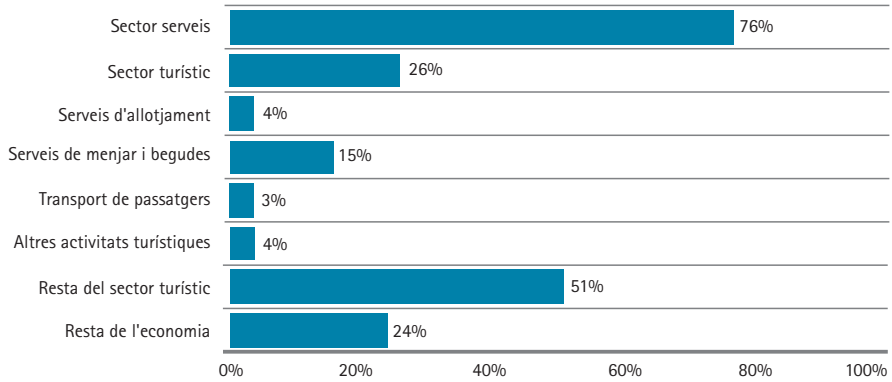
Empreses d'alta a la Seguretat Social a les Illes Balears per sector d'activitat (2019)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de la Seguretat Social

Gràfic I-6.56.

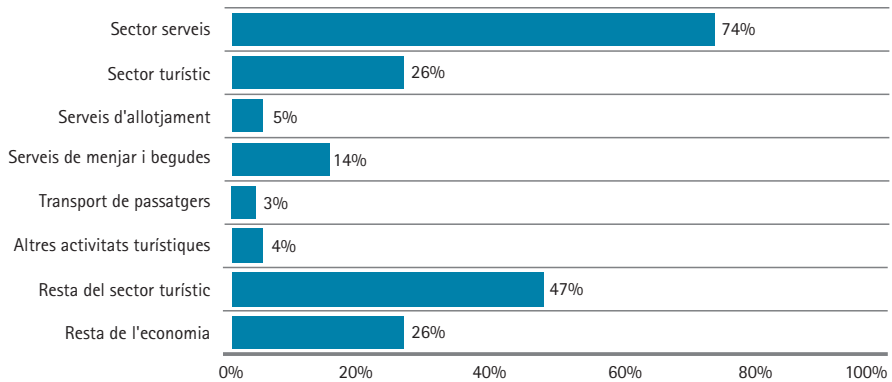
Empreses d'alta a la Seguretat Social a Mallorca per sector d'activitat (2019)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de la Seguretat Social

Gràfic I-6.57.

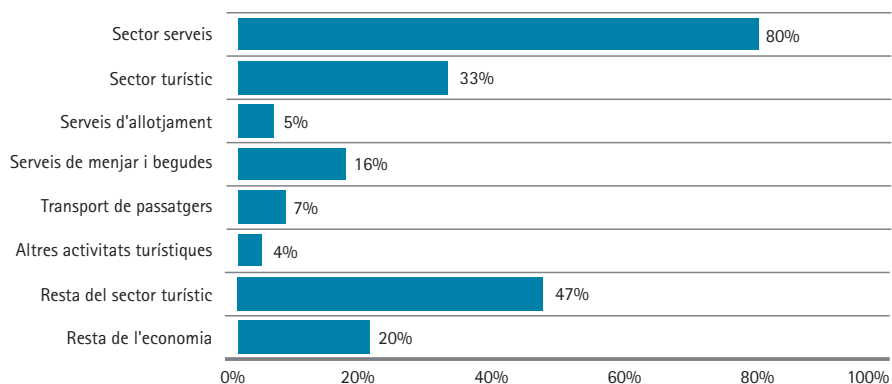
Empreses d'alta a la Seguretat Social a Menorca per sector d'activitat (2019)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de la Seguretat Social

Gràfic I-6.58.

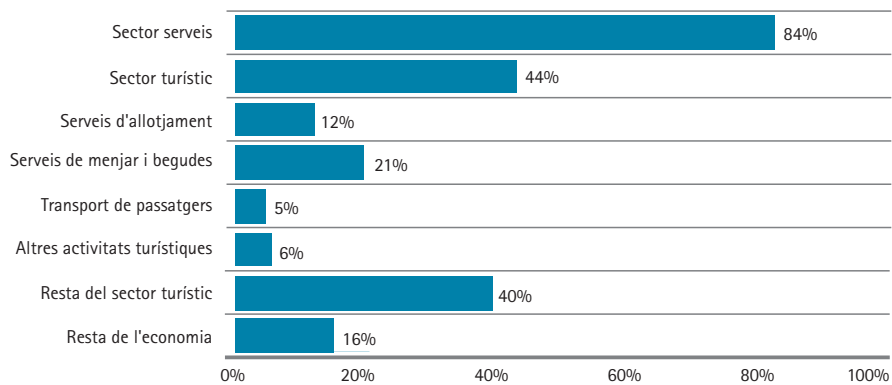
Empreses d'alta a la Seguretat Social a Eivissa per sector d'activitat (2019)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de la Seguretat Social

Gràfic I-6.59.

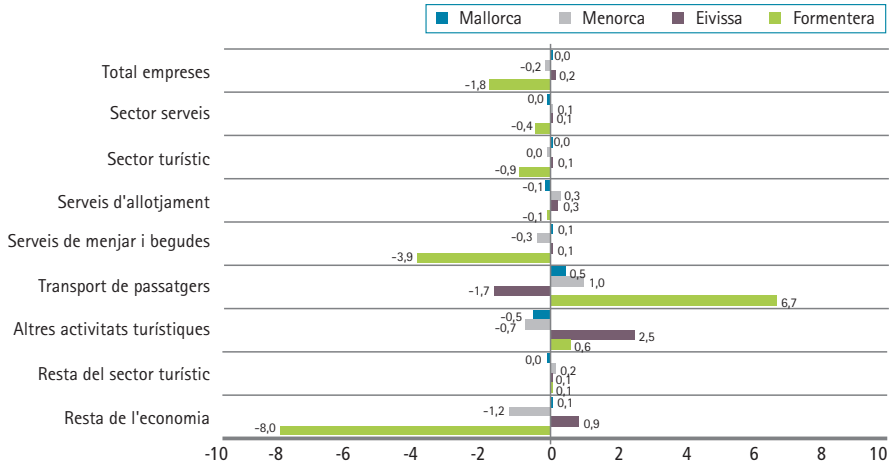
Empreses d'alta a la Seguretat Social a Formentera per sector d'activitat (2019)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de la Seguretat Social

Gràfic I-6.60.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les empreses d'alta a la Seguretat Social respecte a les Illes Balears per sector d'activitat (2018-2019)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de la Seguretat Social

REQUADRE I-2.

**COMPTE SATÈL·LIT DEL
TURISME DE LES ILLES BALEARS
2014**

MAR MORATAL CASTILLO

*Tècnica d'Estadística i
investigació de l'AETIB
(Agència d'Estratègia Turística de les
Illes Balears)*

RESUM

En aquest text es presenten els principals resultats del Compte Satèl·lit del Turisme (CST) de les Illes Balears el 2014, un projecte lligat des dels seus orígens a l'elaboració del marc Input-Output de

l'economia balear de 2014. Aquest fet no només ha permès obtenir estimacions de l'efecte directe que té el turisme sobre l'economia, que és el que pot mesurar un CST, sinó també l'efecte total que té en compte la provisió dels *inputs* intermedis necessaris perquè existeixi el servei directe al visitant.

S'ha estimat un PIB turístic total (PIBTT) de 7.019,5 milions d'euros a Illes Balears el 2014, fet que implica que el 25,8 % del PIB balear el genera el turisme.

D'altra banda, s'ha estimat que l'efecte total de l'activitat turística sobre l'ocupació laboral a les Illes Balears suposa 147.222 llocs de treball. Aquesta dada representa el 29 % de tots els llocs de feina de les Illes Balears el 2014.

1.

INTRODUCCIÓ

El *Compte satèl·lit del turisme de les Illes Balears 2014* (d'ara endavant CS-TIB-2014) és una operació estadística realitzada gràcies a l'acord de col·laboració entre l'Agència d'Estratègia Turística de les Illes Balears (AETIB) i l'Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat), tots dos organismes dependents de la Conselleria de Model Econòmic, Turisme i Treball del Govern de les Illes Balears.

Des dels seus orígens el projecte està lligat a l'elaboració del marc Input-Output de l'economia balear de 2014 (MIOIB-2014). Els dos projectes s'han dut a terme conjuntament amb l'objectiu de comptar amb dades de l'estructura econòmica de les Illes Balears i de l'aportació del turisme a aquesta.

2.

QUÈ ÉS EL COMPTE SATÈL·LIT DEL TURISME?

El compte satèl·lit del turisme (CST) és una extensió del sistema de comptes nacionals, per la qual cosa compila informació tant des del costat de l'oferta com de la demanda. Permet dimensionar l'impacte econòmic del turisme en un territori determinat a través d'indicadors com la contribució del turisme al seu producte interior brut (PIB) o a l'ocupació laboral, i possibilita la identificació

de les activitats econòmiques que produeixen béns i serveis que són destinats als visitants.

L'activitat turística es pot considerar una activitat econòmica transversal, ja que intervenen diversos sectors (allotjament, restauració, transport, lloguer de vehicles, agències de viatges, etc.) i els seus usuaris (els visitants) adquireixen béns i serveis tant turístics com no turístics. El CST és un instrument estadístic dissenyat per mesurar aquests béns i serveis seguint normes internacionals que permetin establir comparacions vàlides amb altres indústries i altres territoris. En la seva elaboració se segueix la metodologia oficial determinada per l'OMT, l'ONU, Eurostat i l'OCDE a *Cuenta satélite de turismo: recomendaciones sobre el marco conceptual, 2008*¹ (RMC-2008). Aquesta metodologia segueix les definicions de les *Recomendaciones internacionales para estadísticas de turismo 2008*², de l'OMT (RIET-2008) i recomana la compilació de deu taules per presentar informació que permeti establir l'impacte del turisme en un territori (amb taules sobre demanda, oferta turística, la conciliació de totes dues i altres factors relacionats).

1. NACIONS UNIDES (Departament d'Assumptes Econòmics i Socials, Divisió d'Estadística), OMT, EUROSTAT i OCDE (2010). *Cuenta satélite de turismo: recomendaciones sobre el marco conceptual 2008*. Luxemburg, Madrid, Nova York, París: Estudios de métodos. Sèrie F, núm. 80 / Rev. 1. (https://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesf/SeriesF_80rev1s.pdf)

2. NACIONS UNIDES (Departament d'Assumptes Econòmics i Socials, Divisió d'Estadística), OMT (2010). *Recomendaciones internacionales para estadísticas de turismo 2008*. Madrid, Nova York: Estudios de métodos. Sèrie M, núm. 83 / Rev. 1, (https://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesm/SeriesM_83rev1s.pdf)

3.

DEMANDA TURÍSTICA

Les quatre primeres taules del CSTIB recullen informació sobre la demanda turística, ja que contenen dades tant de la despesa (a les quatre taules) com del consum turístic dels visitants (a la taula 4 del CSTIB-T4).

Es compila informació sobre la despesa turística receptora (T1), la despesa turística interna (T2), la despesa turística emissora (T3) i el consum turístic interior (T4) en funció de si els viatges realitzats pels visitants han estat de residents balears a les mateixes Illes Balears (intern/ domèstic³), des de les Illes Balears (emissor), o de no residents cap a les Illes Balears (receptor). El consum turístic interior inclou la despesa turística receptora, la despesa turística interna i altres components del consum turístic.

3.1. DESPESA TURÍSTICA INTERIOR DEL CSTIB

La despesa turística interior està relacionada amb la despesa en productes de l'economia balear realitzada, en els seus viatges a les Illes Balears, pels visitants tant residents a les Illes Balears (despesa turística interna-T2) com no residents (despesa turística receptora de residents en la resta d'Espanya o l'estranger- T1).

3. Com es veurà més endavant, la despesa interna també inclou part de la despesa en oferta interna balear realitzada per residents en els seus viatges emissors.

Agregant la despesa turística receptora a la despesa turística interna, s'obté una despesa turística interior de les Illes Balears de 9.727,7 milions d'euros el 2014, un 96,6% del qual correspon a la despesa turística receptora. (Vegeu el quadre IR-2.1.)

La despesa turística realitzada per visitants no residents en els seus viatges a les Illes Balears (T1) s'ha estimat en 9.392,2 milions d'euros, un 89,9% dels quals són atribuïbles a despeses en productes característics del turisme.

Dins d'aquests productes característics del turisme, cal esmentar la casuística dels paquets turístics (que combinen dos o més serveis de viatges, com per exemple transport, allotjament i menjar). Tot i que el consumidor final el compra a un operador turístic o a una agència de viatges com un producte únic i amb un preu únic, a les taules d'un CST es presenten tots els components del paquet turístic desagregats. D'aquesta manera, respecte a aquests paquets, en els serveis d'agències de viatge i operadors turístics únicament s'inclou el valor dels serveis prestats (honoraris o comissions de les agències i operadors).

D'altra banda, la despesa turística en l'economia balear dels visitants residents a les Illes Balears (T2) va ser de 335,5 milions d'euros el 2014. A més de les despeses relacionades amb els seus viatges dins de les Illes Balears, en aquesta despesa s'inclouen les despeses relacionades amb els seus viatges emissors (fora de les Illes Balears) que estiguin associats a consums de pro-

ductes oferts per unitats balears d'activitat econòmica (com per exemple, el vol d'un viatge emissor comprat a una aerolínia balear). Aquesta despesa turística interna vinculada a viatges emissors suposa el 30 % de la despesa turística interna total.

3.2. CONSUM TURÍSTIC INTERIOR DEL CSTIB

En sumar la despesa turística receptora (T1) i la despesa turística interna (T2) a altres components del consum turístic, s'obté l'estimació del consum turístic interior total (taula 4 del CST), que es compararà amb l'oferta interna (global i per productes) a la taula 6 del CST⁴.

Els «altres components del consum turístic» inclouen serveis associats a l'allotjament de vacances per compte propi (imputació de l'ús turístic de segons habitatges en propietat realitzat en el MIOIB-2014), transferències socials turístiques en espècie (subvencions al transport aeri i marítim, a l'entrada de museus, etc.) i despesa turística dels productors residents i no residents (referit a les despeses de viatges de negocis desemborsats per les empreses —les despeses personals dels seus treballadors durant un viatge de negocis ja s'inclouen en les T1, T2 i T3 del CST.)

El consum turístic interior de les Illes Balears s'estima en 11.109,1 milions d'euros el 2014, un 84,5 % dels quals (9.392,2 milions) aportats per la despesa

turística receptora (T1) vista anteriorment i un 6,8 % per la despesa turística dels productors (despesa relacionada amb els viatges de negocis). (Vegeu el quadre IR-2.2.)

Els productes més destacats d'aquest consum són el servei d'allotjament (un 36,3 % del total del consum turístic interior), la provisió d'aliments i begudes (un 19,5 % en serveis de bars, restaurants i similars) i el transport aeri de passatgers (11,7 %).

3.3. DESPESA TURÍSTICA EMISSORA DEL CSTIB

La despesa turística emissora està relacionada amb despeses realitzades en altres economies. Es tracta de la despesa feta pels residents balears en els seus viatges amb destinació fora de les Illes Balears (i no relacionada amb la producció interna balear).

S'estima que els viatges emissors dels residents a les Illes Balears van suposar una despesa turística de 391,7 milions d'euros en economies d'altres territoris.

La diferència entre la despesa turística receptora (T1) i aquesta despesa turística emissora (T3) proporciona un saldo econòmic positiu dels fluxos turístics de les Illes Balears de 9.000,6 milions d'euros. Aquest saldo suposa el 92 % de la suma de la despesa turística receptora i emissora, enfront del 54,2 % que suposa el saldo espanyol en el cas dels fluxos turístics d'Espanya. (Vegeu el gràfic IR-6.1.)

4. Paràgraf 4.29 2008. RMC-2008.

QUADRE IR-2.1. DESPESA TURÍSTICA INTERIOR DE LES ILLES BALEARS, 2014 (MILERS D'EUROS)

	Despesa turística receptora (T1)	Despesa turística interna (T2)	Despesa turística interior (T1+T2)
Productes característics del turisme	8.445.818	228.954	8.674.772
Altres productes	946.415	106.497	1.052.912
Total	9.392.232	335.451	9.727.683

Font: Taules 1 i 2 del CSTIB-2014 (Ibestat i AETIB)

4.

OFERTA TURÍSTICA I CONCILIACIÓ DE L'OFERTA AMB LA DEMANDA

A la taula 5 del CSTIB es presenten els comptes de producció de les indústries turístiques i altres indústries. A partir d'aquests, s'obté que la producció total estimada per a les indústries turístiques⁵ de les Illes Balears va ser d'11.462,3 milions d'euros el 2014. Això suposa un 26,1 % de la producció total de les Illes Balears el 2014.

El VAB obtingut exclusivament per la indústria turística (VABIT) de les Illes Balears el 2014 va ser de 5.449,7 milions, un 22,4 % del total del VAB de l'economia balear. Dins del VABIT destaca el valor generat per l'allotjament per a visitants (10,8 %) i el de la indústria de provisió d'aliments i begudes (4,4 %). (Vegeu el quadre IR-2.3.)

El VABIT no pot ser tractat com una mesura real de l'efecte del turisme en l'economia perquè, en primer lloc, no tota la

producció de les indústries turístiques és consumida amb relació a viatges turístics (per exemple, el consum d'un resident en un restaurant del seu entorn habitual) i, en segon lloc, perquè l'activitat turística també consumeix producció de les indústries no turístiques (per exemple, l'ús de serveis sanitaris per part d'un visitant).

Per aquest motiu, per avaluar l'efecte directe del turisme sobre l'economia, cal relacionar els resultats de les indústries turístiques i no turístiques amb el consum turístic interior vist en el quadre IR-2.2. (consum directament relacionat amb el turisme) i obtenir així el VAB directe turístic (VABDT, valor generat per l'existència del consum turístic interior satisfet per la producció de totes les indústries de l'economia balear). Aquesta relació s'obté a la taula 6 del CSTIB-2014, en què es mostra que el VABDT de l'economia balear el 2014 va ser de 4.620,2 milions d'euros, el 19 % del VAB total de l'economia. (Vegeu el quadre IR-2.4.)

Aquest VABDT, de 4.620,2 milions, té un pes del 10,5 % sobre la producció total de les indústries balears (turístiques i no turístiques) i del 49 % en el cas de la producció turística.

5. Una vegada ajustada la producció de paquets turístics i els consums intermedis de les branques que venen aquest producte.

QUADRE IR-2.2. CONSUM TURÍSTIC INTERIOR DE LES ILLES BALEARS PER PRODUCTES I COMPONENTS. 2014 (MILERS D'EUROS)

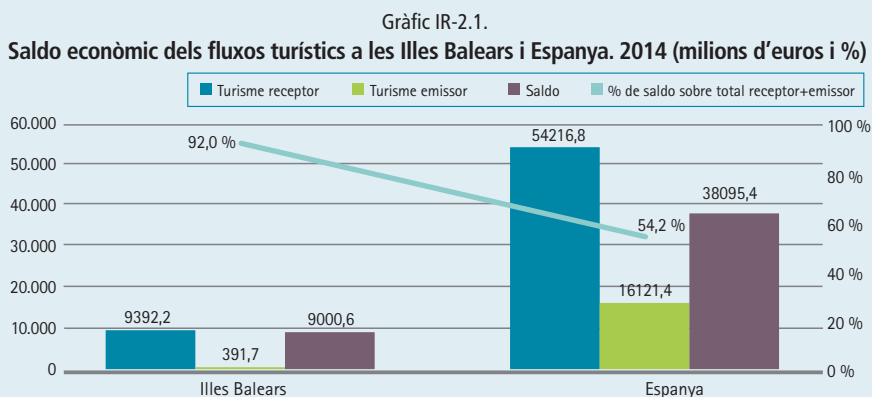
	Despesa turística interior (T1+T2)	Altres components del consum turístic			Consum turístic interior
		Serveis associats a l'allotjament de vacances per compte propi	Transferències socials turístiques en espècie	Despesa turística dels productors	
Productes característics del turisme	8.674.772	542.911	64.869	757.156	10.039.707
1. Serveis d'allotjament per a visitants	3.405.591	542.911	1.371	80.301	4.030.175
2. Serveis de provisió d'aliments i begudes	2.095.968	-	-	71.835	2.167.803
3-4. Serveis de transport terrestre de passatgers	249.190	-	-	72.866	322.056
5. Serveis de transport marítim de passatgers	97.327	-	11.460	6.077	114.865
6. Serveis de transport aeri de passatgers	926.164	-	34.508	334.302	1.294.974
7. Serveis de lloguer d'automòbils i vehicles de motor lleugers	404.847	-	-	-	404.847
8. Agències de viatges i altres serveis de reserva	168.870	-	-	183.778	352.648
9. Serveis culturals	658.674	-	14.157	1.143	673.974
10. Serveis esportius i recreatius	668.140	-	3.371	6.855	678.366
Altres productes	1.052.912	-	16.500	-	1.069.412
Total	9.727.683	542.911	81.369	757.156	11.109.119

Font: Taula 4 del CSTIB-2014 (lbestat i AETIB)

Quadre IR-2.3. Principals agregats dels comptes de producció de les indústries turístiques i altres indústries a les Illes Balears, 2014. (Dades absolutes en milers d'euros)

Branques d'activitat econòmica	Producció (a preus bàsics)	Consums intermedis (a preus d'adquisició)	VAB (pb)	% VAB sobre VAB Illes Balears
1. Allotjament per a visitants	4.519.605	1.881.017	2.638.588	10,8 %
2. Indústria de provisió d'aliments i begudes	2.675.773	1.594.708	1.081.065	4,4 %
3-4. Transport terrestre de passatgers	378.075	141.222	236.853	1,0 %
5. Transport marítim de passatgers	155.587	94.260	61.327	0,3 %
6. Transport aeri de passatgers	1.539.709	1.272.322	267.387	1,1 %
7. Lloguer d'automòbils i vehicles de motor lleugers	394.285	245.716	148.569	0,6 %
8. Agències de viatges i altres serveis de reserva	370.429	118.170	252.259	1,0 %
9. Indústria cultural	371.536	181.717	189.818	0,8 %
10. Indústria esportiva i recreativa	1.057.279	483.434	573.845	2,4 %
Total indústries turístiques	11.462.279	6.012.568	5.449.711	22,4 %
Rest a d'indústries	32.411.323	13.480.775	18.930.548	77,6 %
Total	43.873.602	19.493.343	24.380.259	100,0 %

Font: Taula 5 del CSTIB-2014 (lbestat i AETIB)

Font: Taules 1 i 3 del CSTIB-2014 (l'estat i AETIB) i CST d'Espanya 2014 (INE)

Si comparem aquest valor amb la dada nacional publicada per l'INE⁶, els 4.620,2 milions d'euros del VABDT balear suposen el 6,5 % del total del VABDT espanyol (66.501,6 milions d'euros el 2014). (Vegeu el gràfic IR-2.2.)

Aquests 4.620,2 milions d'euros del VABDT total de l'economia balear són generats principalment per les branques d'allotjament per a visitants (54,5 % del VABDT balear) i provisió d'aliments i begudes (el 15,5 % del VABDT ha estat generat per restaurants, bars, serveis de càter i similars).

Respecte a la distribució entre consums intermedis turístics i VABDT dins de la producció de cada branca turística, la d'agències de viatges i altres serveis de reserva és la que presenta una major proporció de VABDT (68 %) dins de

la seva producció turística. Li segueixen les branques de transport terrestre de passatgers (62,7 %) i allotjament per a visitants (58,5 %). Respecte als consums intermedis turístics, destaca la proporció de consums intermedis que necessita la branca de transport aeri de passatgers per a la seva producció turística (82,6 %).

Un VABDT del 19 % sobre el total del VAB balear es pot considerar una xifra molt elevada respecte d'altres territoris, només comparable amb destinacions on l'economia és molt dependent del turisme (com poden ser les Illes Canàries i les Bahames). (Vegeu el gràfic IR-2.3.)

Els impostos associats a aquests efectes directes del turisme s'han estimat en 321,5 milions d'euros, per la qual cosa el producte interior brut directe turístic (PIBDT) de 2014 ascendeix a 4.941,7 milions. Això suposa que l'activitat turística balear va contribuir directament en un 18,1 % al PIB balear el 2014.

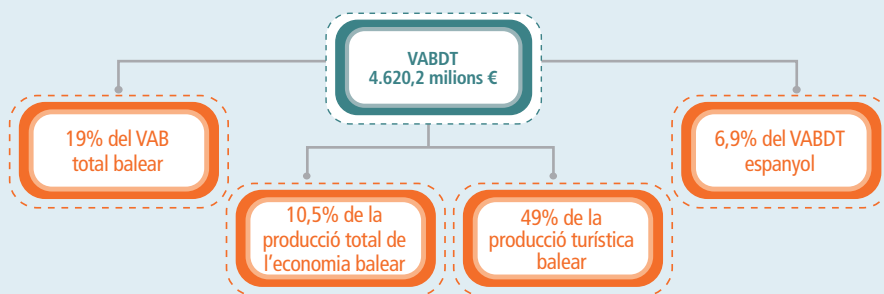
6. Es pot consultar el CST d'Espanya 2014, fet per l'INE, a https://www.ine.es/dynt3/inebase/index.htm?type=pcaxis&path=/t35/p011/base_2010/serie/&file=pcaxis.

QUADRE IR-2.4. PRINCIPALS AGREGATS DE LA CONCILIACIÓ ENTRE L'OFERTA INTERNA I EL CONSUM TURÍSTIC INTERIOR A LES ILLES BALEARS, 2014 (DADES ABSOLUTES EN MILERS D'EUROS)

Branques d'activitat econòmica	Producció turística (pb)	Consums intermedis turístics (pa)	VABDT (pb)	% VABDT sobre VABDT Illes Balears	% VABDT sobre VAB Illes Balears
1. Allotjament per a visitants	4.300.278	1.782.889	2.517.389	54,5 %	10,3 %
2. Indústria de provisió d'aliments i begudes	1.772.632	1.057.260	715.372	15,5 %	2,9 %
3-4. Transport terrestre de passatgers	308.418	114.986	193.432	4,2 %	0,8 %
5. Transport marítim de passatgers	89.590	53.936	35.654	0,8 %	0,1 %
6. Transport aeri de passatgers	1.264.117	1.044.590	219.527	4,8 %	0,9 %
7. Lloguer d'automòbils i vehicles de motor lleugers	287.626	179.247	108.379	2,3 %	0,4 %
8. Agències de viatges i altres serveis de reserva	341.013	108.981	232.032	5,0 %	1,0 %
9. Indústria cultural	234.393	120.390	114.003	2,5 %	0,5 %
10. Indústria esportiva i recreativa	401.972	192.148	209.774	4,5 %	0,9 %
Total indústries turístiques	8.999.990	4.654.426	4.345.564	94,1 %	17,8 %
Resta d'indústries	434.501	159.825	274.676	5,9 %	1,1 %
Total	9.434.490	4.814.250	4.620.240	100,0 %	19,0 %

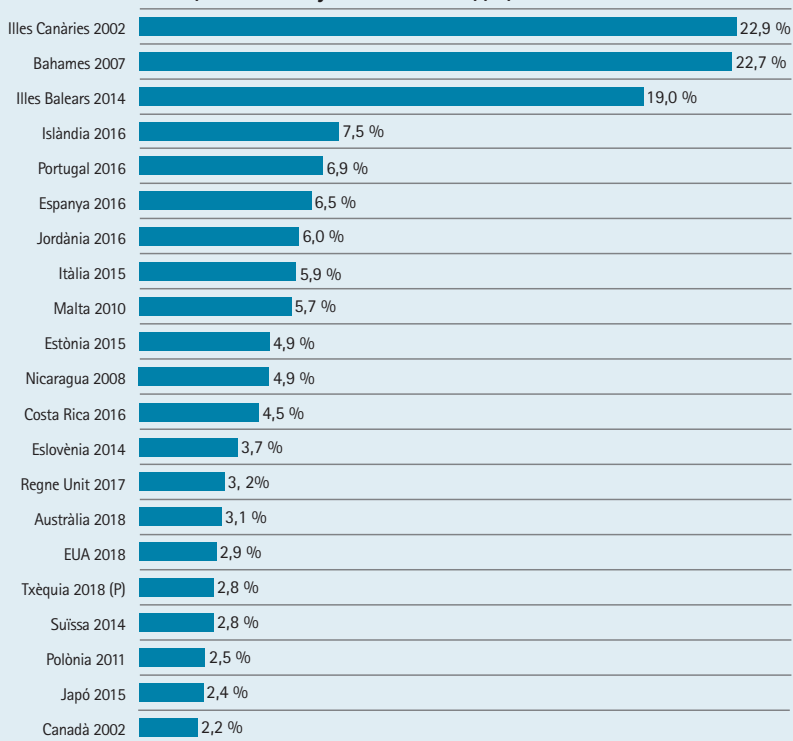
Font: Taula 6 del CSTIB-2014 (Ibestat i AETIB)

Gràfic IR-2.2.
Pes del VABDT balear de 2014 sobre altres magnituds (%)

Font: Taula 6 del CSTIB-2014 (lbestat i AETIB) i CST d'Espanya 2014 (INE)

Gràfic IR-2.3.
Pes del VABDT sobre el VAB total a les Illes Balears (2014) i a diferents territoris (diferents anys de referència)(%)

Font: publicacions oficials dels diferents territoris i taula 6 del CSTIB-2014 (lbestat i AETIB)
(P) Dades preliminars.

Un CST mesura únicament l'impacte del turisme en aquelles indústries (turístiques i no turístiques) que proveeixen els seus serveis directament al visitant. Proporciona així l'estimació de l'efecte directe que té l'activitat turística sobre l'economia (com el VABDT i el PIBDT que s'acaben de veure).

Dins del projecte MIOIB-CSTIB 2014, s'ha pogut estimar també l'efecte indirecte del turisme, mesurant així la provisió dels *inputs* intermedis necessaris perquè el servei directe al visitant existeixi⁷.

A partir de l'aplicació de la matriu inversa de Leontief interior del MIOIB-2014, s'ha estimat un PIB turístic total (PIBTT) de 7.019,5 milions d'euros, fet que implica que el 25,8% del PIB balear és generat pel turisme. Aquest PIBTT suposa una contribució del 6,2% al PIBTT d'Espanya (enfront del pes del 2,6% del PIB balear sobre el PIB nacional). (Vegeu el quadre IR-2.5.)

Per obtenir aquests 7.019,5 milions d'euros de PIBTT, s'han estimat uns im-

postos associats als efectes totals del turisme de 429,5 milions d'euros.

5.

EFFECTES DEL TURISME SOBRE LA PRODUCCIÓ BALEAR (DIRECTES I INDIRECTES)

S'estima que el volum d'activitat generat per l'economia de les Illes Balears necessari per satisfer la demanda del turisme va ser de 13.266,7 milions d'euros el 2014. Aquest impacte econòmic inclou els efectes directes que el consum dels turistes té sobre la producció (9.644,6 milions en béns i serveis demandats directament pels turistes) i els efectes indirectes (3.622,2 milions) que s'originen per la producció de béns i serveis necessaris com a consums intermedis de les branques d'activitat econòmica que donen servei al turista. Els 9.644,6 milions d'efectes directes procedeixen del vector de consum turístic interior de la T4 (net d'importacions i a preus bàsics), que és el que s'aplica després a la matriu inversa de Leontief interior per obtenir els 13.266,7 milions d'euros en efectes totals del turisme sobre la producció.

7. Existeixen altres impactes del turisme no relacionats amb el consum final de turistes que no estan inclosos en el projecte MIOIB-CSTIB 2014 però que seran l'objectiu de futurs projectes (com els efectes induïts generats per l'existència d'ocupació en les indústries turístiques i en les que els proveeixen d'*inputs*).

QUADRE IR-2.5. EFFECTES DEL TURISME SOBRE EL PIB BALEAR EL 2014 (MILERS D'EUROS I %)

	2014	% Sobre PIB balear
PIB turístic directe (PIBTD)	4.941.723	18,1 %
PIB turístic indirecte	2.077.774	7,6 %
PIB turístic total (PIBTT)	7.019.497	25,8 %

Font: Elaborat a partir del MIOIB-2014 i el CSTIB-2014 (lbestat i AETIB)

El 72,7 % dels 13.266,7 milions d'euros d'activitat productiva que va generar el turisme el 2014, va ser a causa d'efectes directes. Els majors efectes directes es recullen en els serveis d'allotjament, restauració (provisió d'aliments i begudes) i transport. Per altra banda, els efectes indirectes més destacables s'apleguen en productes i serveis industrials, transport, comerç i activitats immobiliàries. (Vegeu el quadre IR-2.6.)

La proporció dels efectes totals sobre els efectes directes indica que el turisme té un efecte multiplicador de la producció d'1,38. És a dir, per cada euro que consumeix un turista, l'economia produeix per valor d'1 euro i 38 cèntims.

6.

OCUPACIÓ LABORAL

Les indústries turístiques balears van generar 127.852 llocs de treball el 2014, el 25,2 % dels llocs de treball de les Illes Balears. No obstant això, igual que no tota la producció d'aquestes branques d'activitat turística és consumida per visitants, no tots els llocs de feina d'aquestes tenen una relació directa amb el turisme (per exemple, el treballador del bar d'un col·legi no estarà donant servei a visitants). Per aquest motiu, en el CSTIB-2014 s'han estimat també els efectes directes i totals del turisme sobre l'ocupació balear.

S'estima que l'efecte total (directe i indirecte) de l'activitat turística sobre l'ocu-

pació balear suposa 147.222 llocs de feina. Aquesta dada representa el 29 % de tots els llocs de feina de les Illes Balears el 2014 i el 8,8 % dels llocs de feina generats a Espanya pel turisme. (Vegeu el quadre IR-2.7.)

El 71,7 % dels 147.222 llocs de feina turístics estan directament relacionats amb el consum turístic i el 28,3 % restant estan relacionats amb la producció dels consums intermedis necessaris per a la producció turística (efectes indirectes).

En relació amb la distribució d'aquests 147.222 llocs de feina turístics per branques d'activitat econòmica, cal destacar que el 35,2 % treballa en la branca que ofereix allotjament als visitants i el 27,2 % en indústries considerades no turístiques.

Respecte a la comparació amb altres territoris, aquest efecte del turisme sobre els llocs de treball de l'economia (20,8 % sobre el total de llocs de feina com a efecte directe i 29 % com a efecte total) és, de nou, comparable a territoris com les Canàries (19,9 % d'efecte directe i 29,3 % d'efecte total el 2002) i les Bahames (27 % d'efecte directe el 2007), però està allunyat del pes que suposa en altres economies amb menor dependència del turisme (per al total d'Espanya es presenten uns pesos del 5,3 % i el 8,9 % respectivament el 2014).

Els llocs de feina vinculats a l'existència d'activitat turística suposen un percentatge sobre el total de llocs de feina de les Illes Balears (29,0 %) superior al pes del PIBTT sobre el PIB de l'economia balear (25,8 %). Això indica que la indús-

tria turística és un sector intensiu en mà d'obra (requereix una gran quantitat de mà d'obra per produir els béns i serveis)

i com a resultat té proporcionalment un impacte sobre l'ocupació superior al que té sobre el PIB.

QUADRE IR-2.6. EFECTES DEL TURISME SOBRE L'ECONOMIA BALEAR EL 2014 (MILERS D'EUROS)

	Efectes totals	Efectes directes	Efectes indirectes
Agricultura, ramaderia, productes forestals i pesca	89.730	6.656	83.074
Indústria	1.054.330	104.773	949.557
Construcció	205.075	-	205.075
Allotjament	3.971.691	3.959.746	11.944
Provisió d'aliments i begudes	2.096.475	2.078.545	17.930
Transport	2.306.855	1.693.206	613.648
Agències de viatges i altres serveis de reserva	372.503	341.991	30.512
Comerç	866.618	389.369	477.249
Activitats immobiliàries	438.478	1.510	436.968
Activitats de lloguer	439.392	306.040	133.351
Activitats culturals, esportives i recreatives	675.279	634.126	41.153
Altres serveis	750.307	128.616	621.691
Total	13.266.731	9.644.578	3.622.153

Font: Elaborat a partir del MIOIB-2014 i el CSTIB-2014 (lbestat i AETIB)

QUADRE IR-2.7. EFECTES DEL TURISME SOBRE L'OCUPACIÓ LABORAL A LES ILLES BALEAR. 2014 (LLOCS DE FEINA I %)

	2014	% Sobre l'ocupació balear
Llocs de feina turístics directes	105.505	20,8%
Llocs de feina turístics indirectes	41.717	8,2%
Llocs de feina turístics totals	147.222	29,0%

Font: Elaborat a partir del MIOIB-2014 i el CSTIB-2014 (lbestat i AETIB)

RESUM

A partir de l'Estadística estructural d'empreses, en aquest apartat s'examinen els principals indicadors i magnituds del sector del comerç. Així mateix, s'analitzen els resultats d'explotació de les empreses i la realitat ocupacional del sector.

Una primera aproximació als resultats del 2017 mostra increments notables en variables essencials, com ara el volum de negoci i el valor afegit, tot i que el nombre d'empreses pràcticament es manté al mateix nivell que l'any anterior.

Els resultats d'alguns dels principals indicadors, com per exemple la millora de la productivitat, confirmen la bona marxa del sector. També augmenta la capacitat de generar rendes i s'observa un creixement del pes de les rendes del treball en el VAB.

Altrament, en l'àmbit ocupacional, augmenta la proporció de persones assalariades sobre el conjunt de persones ocupades i també la taxa d'ocupació femenina assalariada.

Finalment, s'incrementa el total de persones ocupades en el sector. Quant a la distribució del personal ocupat segons el tipus de jornada, és més elevada la presència masculina en la jornada completa i, per contra, predomina la femenina en la jornada parcial.

7.1.

INTRODUCCIÓ

La principal font estadística consultada per redactar aquest apartat és l'Estadística estructural d'empreses, publicada per l'INE, que integra en un únic qüestionari els sectors de la indústria, els serveis i el comerç, però manté la possibilitat de l'anàlisi sectorial. Tal com hem indicat a l'apartat 1.5., relatiu al sector de serveis, l'Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) realitza anualment una explotació específica d'aquesta operació estadística de l'INE. Encara que aquest ja ha publicat les dades definitives de l'any 2018, la publicació ampliada que duu a terme l'Ibestat correspon a l'any 2017.

7.2.

PRINCIPALS MACROMAGNITUDS

Seguint els resultats definitius de l'Estadística estructural de l'any 2018¹ que publica l'INE, de la qual per a l'àmbit autonòmic només es disposa d'un conjunt limitat de magnituds, el volum de facturació del sector (15.364 milions d'euros) augmenta un 3,4 % interanual, amb un avanç important de les activitats de venda i reparació de vehicles de motor i motocicletes (16,7 %). També puguen els imports relatius a sous i

salari (2,1 %), exceptuant en les activitats de comerç al detall (-0,7 %).

El nombre de persones ocupades presenta diferències en funció de les activitats del sector. S'incrementa en les de venda i reparació de vehicles i en el comerç a l'engròs i, en canvi, es redueix en el comerç al detall. S'ha de destacar, per acabar amb les dades relatives a l'any 2018, la retirada de recursos que s'observa en el sector, atès que les inversions en actius materials cauen en totes les activitats per sota del 12,0 %, amb una taxa mitjana que queda en un -13,4 % interanual.

D'altra banda, d'acord amb les dades publicades per l'Ibestat corresponents al 2017, el sector comercial consta de 17.493 empreses, una dada que queda per sota de la del 2016 (17.748) i representa una reducció d'un 1,4 %. La facturació de les empreses (14.865 milions d'euros) manté el mateix ritme de creixement que l'any anterior, amb una pujada interanual del 10,0 %. El sector genera al conjunt de l'arxipèlag una renda total (VAB) de 2.809 milions d'euros, un 13,9 % més que l'any 2016. (Vegeu el quadre I-7.1.)

L'activitat principal del sector és el comerç al detall, ja que, considerant les variables relatives al nombre d'empreses, d'establiments i de persones ocupades, representa entre un 61,0 % i un 65,0 % de tot el sector. També concentra la meitat del volum de negoci i gairebé el 56,0 % del VAB. La segona activitat, el comerç a l'engròs, amb poc més d'una quarta part de les empreses i de les persones ocupades, concentra gairebé el 39,0 % de la facturació i el 34,9 % del VAB del sector.

1. L'INE adapta el concepte estadístic d'«empresa» i l'incorpora per primera vegada en aquesta estadística. Per això, les dades de 2018 no són estrictament comparables a les dels anys precedents. No obstant això, també publica una anàlisi comparativa sota el supòsit de continuar considerant, com feia fins al 2017, les «unitats legals» com una aproximació operativa a les empreses. En aquest apartat, per tant, s'empren les dades d'aquesta darrera versió.

QUADRE I-7.1. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS SEGONS L'ACTIVITAT (2016-2017)

	Venda i reparació de vehicles de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
2016				
Nombre d'empreses	1.869	4.530	11.348	17.748
Nombre d'establiments	1.989	4.880	13.015	19.884
Volum de negoci	1.432.175	5.281.479	6.803.637	13.517.291
Valor de producció	478.365	1.435.026	2.132.867	4.046.258
VAB a preus de mercat	224.856	878.820	1.363.986	2.467.661
Despeses de personal	147.616	500.969	793.311	1.441.895
Consums intermedis	253.509	556.207	768.881	1.578.597
Excedent brut d'explotació	74.613	340.356	510.582	925.552
Població ocupada mitjana	6.917	20.686	46.266	73.869
Població ocupada a 30/09	6.866	21.030	46.440	74.335
2017				
Nombre d'empreses	1.871	4.750	10.873	17.493
Nombre d'establiments	2.069	5.306	13.636	21.010
Volum de negoci	1.704.927	5.724.401	7.435.427	14.864.754
Valor de producció	501.290	1.542.301	2.451.728	4.495.318
VAB a preus de mercat	265.933	979.540	1.563.988	2.809.460
Despeses de personal	173.404	562.177	901.928	1.637.508
Consums intermedis	235.356	562.761	887.740	1.685.857
Excedent brut d'explotació	86.191	398.471	578.716	1.063.378
Població ocupada mitjana	7.566	21.702	47.328	76.595
Població ocupada a 30/09	7.452	21.977	48.180	77.609

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'INE

Unitats. Dades no monetàries: nombre d'empreses, establiments, persones. Dades monetàries: milers d'euros.

La capacitat de generar rendes del sector —el valor afegit generat en relació amb el valor de la producció— augmenta gairebé 2,0 punts percentuals (p. p.) respecte de l'any precedent i queda en un 62,5%. El comerç al detall té la taxa de valor afegit més alta (63,8%), mentre que, a l'altre

extrem, la venda de vehicles de motor registra la més baixa, amb un 53,0%, tot i que ha augmentat en 6,0 punts percentuals respecte del 2016.

Quant a la distribució del VAB entre els seus components —remuneració dels

assalariats i excedent brut d'exploació—, una primera aproximació a l'evolució del pes de les rendes del capital permet observar que pràcticament es mantenen al mateix nivell que el 2016 en el conjunt del sector (37,8%). Destaca l'avanç de 2,0 p. p. en les activitats de comerç a l'engròs, mentre que en les altres activitats redueixen el seu valor.

7.3.

PRINCIPALS COEFICIENTS

El 2017, la mitjana de treballadors de les empreses de comerç a les Illes és de quatre treballadors, el mateix nombre que el 2016, amb una productivitat de 36.700 euros —representa un increment interanual d'un 9,9%— i un cost laboral unitari de 21.400 euros (9,7%). La taxa de despeses de personal —la relació entre les despeses de personal i el valor afegit brut— disminueix en el conjunt del sector (-0,1 p. p.) i representa el 58,3% del valor afegit brut. S'ha de destacar especialment el lleuger augment d'aquesta taxa en les activitats de comerç a l'engròs després de la forta davallada de 4,0 p. p. registrada el 2016. La taxa de les altres activitats continua la tendència observada en els anys precedents i segueixen a la baixa. (Vegeu el quadre I-7.2.)

El salari mitjà del sector registra un augment d'un 4,6% i queda en 20.300 euros. Això no obstant, convé parlar esment en les diferències que es produeixen segons l'activitat, ja que, per exemple, el comerç a l'engròs presenta un salari mitjà (23.600

euros) molt superior al del comerç al detall (18.500 euros).

Altrament, la taxa de salarització —la proporció de persones assalariades sobre el conjunt de persones ocupades— augmenta respecte a la de l'any anterior en totes les activitats del sector i se situa de mitjana en un 82,1%. Tot i així, s'ha d'assenyalar també la diferència de més de 6,0 p. p. entre el comerç a l'engròs, que presenta la taxa més elevada (86,7%), i el comerç al detall (80,2%).

Finalment, la taxa de participació femenina en el personal assalariat en el conjunt del sector (41,0%) registra una lleugera pujada respecte del 2016 (39,7%). Si bé en les activitats de comerç al detall s'observa que aquesta taxa està lleugerament per sobre del 52,0%, en les activitats relatives a la venda i reparació de vehicles de motor el percentatge és inferior al 13,0%.

7.4.

PRINCIPALS RESULTATS D'EXPLOTACIÓ

El 2017, els ingressos d'exploació de les empreses dedicades al comerç arriben a 15.213 milions d'euros i suposen un increment interanual de gairebé un 10,5%. Tot i l'avanç significatiu, la pujada és sensiblement inferior a la que es registra en el conjunt del sector de serveis. D'altra banda, les despeses d'exploació també pugen (11,2%) i el volum total se situa en 14.399 milions d'euros. (Vegeu els quadres I-7.3. i IA-7.1.)

QUADRE I-7.2. PRINCIPALS COEFICIENTS DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS SEGONS L'ACTIVITAT (2016-2017)

	Venda i reparació de vehicles de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
2016				
Ocupats per empresa	4	5	4	4
Ocupats per establiment	3	4	4	4
Productivitat (euros)	32.500	42.500	29.500	33.400
Salari mitjà	21.300	22.700	17.400	19.400
Cost laboral unitari (euros)	21.300	24.200	17.100	19.500
Taxa de valor afegit (%)	47,0	61,2	64,0	61,0
Taxa de despeses de personal (%)	65,7	57,0	58,2	58,4
Taxa d'assalariats (%)	77,6	83,8	76,7	78,8
Taxa d'assalariats a 30/09 (%)	78,2	82,4	76,4	78,3
Taxa femenina de remunerats a 30/09	12,7	25,2	50,3	39,7
2017				
Ocupats per empresa	4	5	4	4
Ocupats per establiment	4	4	3	4
Productivitat (euros)	35.100	45.100	33.000	36.700
Salari mitjà	22.000	23.600	18.500	20.300
Cost laboral unitari (euros)	22.900	25.900	19.100	21.400
Taxa de valor afegit (%)	53,1	63,5	63,8	62,5
Taxa de despeses de personal (%)	65,2	57,4	57,7	58,3
Taxa d'assalariats (%)	80,7	86,7	80,2	82,1
Taxa d'assalariats a 30/09 (%)	81,9	85,6	78,8	81,0
Taxa femenina de remunerats a 30/09	12,9	25,9	52,2	41,0

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'INE
 Unitats. Ocupats: nombre de persones / Productivitat, salari i cost laboral: euros / Taxes: percentatge.

A més, les inversions en actius materials registren un augment important, un 43,1 % interanual, amb un import de 236,4 milions d'euros. També en aquest capítol s'observa una pujada general a totes les activitats, ressaltant l'increment de l'esforç

inversor en les de venda i reparació de vehicles de motor i motocicletes (231,0 %).

Finalment, les activitats amb més marge d'explotació, expressat com a percentatge, són les relatives al comerç al detall (6,2 %),

per davant del comerç a l'engròs (5,8%), i ambdues per sobre de la mitjana del conjunt del sector (5,7%).

7.5.

L'OCUPACIÓ

El 2017, el total de persones ocupades (fixes o eventuais) en el sector del comerç, expressat en mitjana anual, és de 76.595, una dada sensiblement superior a la de l'any anterior (73.869). El comerç al detall (61,8%) i el comerç a l'engròs (28,3%) concentren conjuntament més del 90,0% dels ocupats del sector. (Vegeu el quadre I-7.4.)

Del total de persones ocupades en el sector, més del 82,0% (62.870 persones) correspon a personal remunerat. El comerç a l'engròs presenta la ràtio més elevada, amb el 86,7%, mentre que la més baixa correspon al comerç al detall (80,2%). Del conjunt del personal remunerat, un 79,7% ho és a jornada completa i la resta, el 20,3%, a

jornada parcial. Finalment, si es considera l'ocupació del sector equivalent a jornada completa, el personal remunerat és de 57.464, molt superior a les dades de l'any anterior (52.623) i amb una taxa de variació d'un 9,2%. El total d'hores treballades arriba als 104,0 milions i representa un increment interanual d'un 8,5%.

En l'estructura ocupacional remunerada a jornada completa del conjunt del sector s'observa una diferència de 8,9 p. p. entre la taxa masculina (54,4%) i la femenina (45,6%). Aquest desequilibri s'amplia o es redueix segons el grup d'activitats. Així, el comerç al detall registra una forta presència femenina i arriba al 63,2% del personal remunerat, mentre que en les activitats de venda i reparació de vehicles de motor aquesta presència és inferior al 14,0%.

En contraposició, la distribució del personal remunerat a jornada parcial evidencia el predomini de la presència femenina, que arriba al 70,1% en el conjunt del sector i, en les activitats de comerç al detall, s'aproxima al 75,0% del total de persones ocupades a jornada parcial.

**QUADRE I-7.3. PRINCIPALS RESULTATS D'EXPLOTACIÓ DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS
SEGONS L'ACTIVITAT (MILERS D'EUROS) (2016-2017)**

	Venda i reparació de vehicles de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
2016				
Ingressos d'explotació	1.475.108,7	5.359.156,4	6.927.324,1	13.761.589,2
Despeses d'explotació	1.416.707,9	5.024.694,2	6.503.987,7	12.945.389,8
Inversions en actius materials	12.913,4	68.039,3	84.192,4	165.145,1

continua

	Venda i reparació de vehicles de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
2017				
Ingressos d'explotació	1.756.960,5	5.801.568,4	7.654.767,9	15.213.296,7
Despeses d'explotació	1.704.034,1	5.485.430,9	7.209.121,4	14.398.586,3
Inversions en actius materials	42.738,9	75.361,0	118.302,0	236.401,9

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'INE

QUADRE I-7.4. DADES D'Ocupació DEL SECTOR DEL COMERÇ SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2016-2017)

	Venda i reparació de vehicles de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
2016				
Personal ocupat mitjà	6.917	20.686	46.266	73.869
Personal ocupat a 30/09	6.866	21.030	46.440	74.335
Personal ocupat mitjà remunerat	5.368	17.335	35.485	58.188
Personal ocupat remunerat a 30/09	5.316	17.679	35.661	58.656
Personal ocupat mitjà no remunerat	1.549	3.350	10.781	15.681
Personal no remunerat a 30/09	1.549	3.350	10.779	15.679
Personal remunerat a jornada completa	4.585	15.271	25.681	45.536
Personal remunerat a jornada completa homes	3.953	11.162	9.760	24.875
Personal remunerat a jornada completa dones	631	4.109	15.921	20.662
Personal remunerat a jornada parcial	783	2.065	9.804	12.652
Personal remunerat a jornada parcial homes	541	868	2.383	3.792
Personal remunerat a jornada parcial dones	242	1.196	7.421	8.860
Personal remunerat equivalent a jornada completa	4.926	16.466	31.231	52.623
Hores treballades del personal remunerat	8.994	30.199	56.704	95.897
2017				
Personal ocupat mitjà	7.566	21.702	47.328	76.595
Personal ocupat a 30/09	7.452	21.977	48.180	77.609
Personal ocupat mitjà remunerat	6.102	18.811	37.957	62.870
Personal ocupat remunerat a 30/09	5.988	19.106	38.810	63.903

continua

	Venda i reparació de vehicles de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Personal ocupat mitjà no remunerat	1.464	2.890	9.371	13.725
Personal no remunerat a 30/09	1.464	2.872	9.370	13.706
Personal remunerat a jornada completa	5.409	16.647	28.029	50.085
Personal remunerat a jornada completa homes	4.695	12.247	10.320	27.262
Personal remunerat a jornada completa dones	714	4.400	17.709	22.823
Personal remunerat a jornada parcial	693	2.164	9.927	12.785
Personal remunerat a jornada parcial homes	444	871	2.506	3.821
Personal remunerat a jornada parcial dones	249	1.294	7.421	8.964
Personal remunerat equivalent a jornada completa	5.748	17.953	33.763	57.464
Hores treballades del personal remunerat	10.298	32.422	61.361	104.081

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'INE

Unitats: Nombre de persones i milers d'hores.

8

EL SECTOR DEL TRANSPORT

RESUM

El sector del transport, amb un pes del 3,8 % de l'economia balear, el forma un total de 4.589 empreses on fan feina 25.617 persones. Només nou empreses del sector són grans.

La principal via d'accés dels passatgers a les Illes Balears és l'aèria i ha passat de 28.150.828 passatgers l'any 2009 a 41.354.018 el 2019. El transport marítim de passatgers creix de manera considerable pel que fa als creuers turístics, un 13 % de creixement del nombre de passatgers l'any 2019.

La principal via d'accés de les mercaderies és la via marítima; enfront de l'increment general del volum de mercaderies transportades es manté la reducció dels granelers.

El nombre de vehicles creix de manera proporcional al de la població. La penetració de turismes menys contaminants és baixa i només representa el 6 % de les noves matriculacions el 2019. Pel que fa a la intensitat d'ús de les carreteres, van circular un total de 467 milions de vehicles a Menorca, 734 milions a Eivissa i 8.405 milions a Mallorca.

Finalment, el 2019 l'ús del metro de Palma creix un 25 %, però encara és una part petita del total del transport públic de la ciutat, que en conjunt no creix gaire.

8.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest capítol està dividit en tres parts. A la primera part s'analitzen les principals macromagnituds del sector: l'estructura i dimensió de les empreses del sector; les principals característiques de l'ocupació que generen, i el valor afegit d'aquesta activitat a les Illes Balears. La segona part del capítol analitza les diferents infraestructures de transport, mentre que la tercera part valora la informació disponible sobre l'ús d'aquesta infraestructura.

Farem èmfasi sempre en la darrera dada anual disponible, que variarà segons quin sigui el concepte discutit. La principal font de dades utilitzada per la realització d'aquest capítol, i d'on procedeixen les dades mostrades llevat que s'esmenti explícitament una altra font, és l'Ibestat, que elabora dades del sector del transport regionalitzades per a les Illes Balears. Aquesta informació es complementa amb altres bases de dades que citam al peu de les diferents taules o gràfics en què s'han fet servir.

8.2.

MACROMAGNITUDS I DESCRIPCIÓ DEL SECTOR DE TRANSPORT

En aquest apartat s'analitza l'evolució de les principals macromagnituds del sector de transport i d'emmagnetzematge en les dimensions següents: producció, ocupació en el sector i l'estructura de les empreses

del sector, fent servir la informació proporcionada per l'enquesta estructural d'empreses realitzada a partir del 2015.

8.2.1. PRODUCCIÓ

El 2017, el pes del sector del transport a les Illes Balears, mesurat com el valor afegit brut respecte al PIB balear, es troba al voltant del 3,8%, una proporció similar a la del conjunt del sector a l'economia espanyola, en què té un pes aproximat del 4,2%¹.

El valor de la producció del sector el 2017 és superior als 2.500 milions d'euros, amb una variació del 20% respecte del 2016. Se sol separar el valor de la producció en dos components: el consum intermedi i el valor afegit brut. En altres paraules, el valor de la producció en un sector és la suma d'aportacions necessàries (matèries primeres, serveis i subministraments, etc.) en el procés de producció, excoent-hi actius fixos (maquinària, edificis), i el valor generat pels productors per dur a terme una activitat econòmica determinada.

En el trienni 2015-2017, la producció del sector es divideix aproximadament a parts iguals entre els consums intermedis i el valor afegit brut, i mostra un lleuger increment del pes dels consums intermedis. (Vegeu el quadre I-8.1.)

1. Algunes variacions a les xifres respecte a la informació disponible a altres anuaris són conseqüència dels canvis metodològics introduïts a l'enquesta estructural d'empreses en comparació amb l'enquesta anual de serveis.

QUADRE I-8.1. TRANSPORT I EMMAGATZEMATGE (2015-2017)

	2015	2016	2017
Producció	1.918.738,6	2.114.187,0	2.531.732,4
Consums intermedis	978.158,4	1.104.836,7	1.337.304,4
VAB a preus de mercat	940.580,1	1.009.350,3	1.194.428,0

Font: Enquesta estructural d'empreses, lbestat. Milers d'euros

Nota: A causa del canvi metodològic, les dades del 2015 no són estrictament comparables amb les dels anys posteriors.

Si s'analitza la producció per subsectors, s'observa que el transport per carretera, el sector aeri i les activitats d'emmagatzematge i auxiliars aporten un 90 % de la producció total del sector, pes que s'ha mantingut força constant en els darrers anys (Vegeu el quadre I-8.2.)

8.2.2. OCUPACIÓ DEL SECTOR: NIVELLS, PRODUCTIVITAT I QUALITAT

A finals de 2017, el sector del transport ocupa gairebé 25.700 persones, al voltant de 3.000 persones més de les que el sector ocupava a finals del 2016, la qual cosa representa un increment de més del 10 % d'ocupació interanual (13.61 %). En termes relatius al sector de serveis, un 12 % dels ocupats es dedica al sector del transport, xifra lleugerament superior a l'observada l'any anterior. (Vegeu-ne un resum al quadre I-8.3.)

S'observen notables diferències de pes entre els diferents subsectors. En primer lloc, el subsector del transport terrestre i per canonada representa aproximadament la meitat dels ocupats en tot el sector, i si hi afegim l'ocupació del subsector dedicat a l'emmagatzematge i d'activitats, entre tots dos subsectors representen el 80 % del total d'ocupació del sector.

El 2017 la productivitat mitjana del factor treball al sector del transport i emmagatzematge, avaluada a partir del quocient del valor afegit brut respecte del nivell d'ocupació, se situa en els 51.100 euros anuals, mentre que observem uns sous mitjans de 31.500 euros anuals, i tant productivitat com salaris mitjans mostren una lleugera tendència positiva en el darrer trienni. En tot cas, es tracta de valors que se situen per sobre de la mitjana de tot el sector de serveis.

Aquesta mitjana, però, emmascara grans diferències entre els subsectors. Si desglossam els salaris i la productivitat (en milers d'euros) dels diferents subsectors i en fem la comparació amb el conjunt del sector de serveis, hi observem un primer grup d'activitats format pel transport terrestre i per canonada i per les activitats postals i de correus que es caracteritza per productivitat i salaris baixos; un segon grup d'activitats format pel transport marítim i l'emmagatzematge i activitats annexes, que mostra productivitats molt elevades i sous lleugerament superiors a la mitjana del sector de serveis, i finalment el transport aeri, que es caracteritza per productivitats i sous alts (Vegeu els quadres I-8.4. i I-8.5.)

QUADRE I-8.2. EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ DEL SECTOR DEL TRANSPORT I L'EMMAGATZEMATGE A LES ILLES BALEARS (2011-2017)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Transport terrestre i per canonada	625.978	658.384	770.089	799.321	606.326	640.387	681.513
Transport marítim i per vies de navegació interior	146.401	153.133	167.721	127.037	178.922	174.247	192.446
Transport aeri	1.049.373	951.327	660.290	620.459	603.043	720.747	862.547
Emmagatzematge i activitats annexes	961.882	910.356	973.110	932.098	478.720	533.815	728.300
Activitats postals i de correus	81.664	63.443	51.232	68.188	51.727	44.991	66.927

Font: Enquesta anual de serveis (EAS) fins al 2014. Enquesta estructural d'empreses (EEE) a partir del 2015. lbestat

Nota: A causa del canvi metodològic de l'EEE, les dades del 2015 no són estrictament comparables amb les dels anys posteriors.

QUADRE I-8.3. PERSONES OCUPADES A LES ILLES BALEARS (2011-2017)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Transport terrestre i per canonada	11.358	11.120	12.454	11.905	11.309	12.424	12.850
Transport marítim i per vies de navegació interior	815	897	816	892	988	774	863
Transport aeri	2.532	2.132	1.575	1.845	2.149	1.990	2.065
Emmagatzematge i activitats annexes	7.821	6.532	7.221	7.365	6.574	5.924	8.198
Activitats postals i de correus	1.881	1.872	1.730	1.568	1.563	1.507	1.721
Total sector del transport i l'emmagatzematge	24.408	22.552	23.795	23.575	22.583	22.619	25.697
Total sector transport i emmagatzematge	27.658	28.458	26.444	24.408	22.552	23.795	23.575

Font: Enquesta anual de serveis (EAS) fins al 2014. Enquesta estructural d'empreses (EEE) a partir del 2015. lbestat

Nota: A causa del canvi metodològic de l'EEE, les dades del 2015 no són estrictament comparables amb les dels anys posteriors.

Finalment, en el quadre I-8.6. es calcula el cost unitari real (CLUr), el quocient entre els sous i la productivitat, com a indicador de la competitivitat del sector. La majoria de subsectors es troben al voltant de la mitjana del sector del transport i de tot el conjunt del sector de serveis, llevat del sector del transport marítim, que mostra un CLUr molt baix, la qual cosa indica una

gran competitivitat, també a excepció del sector de les activitats postals i de correus, que mostra un comportament oposat; és a dir un CLUr molt alt, indicatiu de molta poca competitivitat.

Finalment, respecte a alguns aspectes qualitius de l'ocupació en el sector, podem analitzar la participació femenina en el

sector del transport. El 2017 la participació de la dona en el sector del transport és d'un 25 % de l'ocupació total, la meitat de la que s'observa en el conjunt del sector de serveis, que té una participació al voltant del 50 % dels treballadors remunerats².

La participació femenina cau fins al 12 % si ens fixam en el sector del transport per carretera. En altres subsectors, com el del transport aeri o l'emmagatzematge, les xifres es troben al voltant de la mitjana del sector de serveis.

2. Càlcul realitzat agregant tot el personal del sector, tant el que treballa a jornada completa com el que ho fa a temps parcial.

QUADRE I-8.4. PRODUCTIVITAT A LES ILLES BALEARS (EN MILERS D'EUROS) (2011-2017)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Serveis	33,7	33,7	35,8	36,7	39,7	41,4	43,5
Transport i emmagatzematge	52,3	52,3	54,9	54,0	46,1	48,7	51,1
Transport terrestre i per canonada	30,9	28,7	31,6	36,2	38,8	35,5	35,9
Transport marítim i per vies de navegació interior	88,3	82,2	98,0	80,1	89,0	132,5	136,4
Transport aeri	79,5	67,8	85,3	63,7	55,4	81,6	90,8
Emmagatzematge i activitats annexes	77,7	93,9	92,9	85,7	55,8	63,3	62,0
Activitats postals i de correus	25,0	18,7	16,5	19,8	21,6	19,7	27,1

Font: Enquesta anual de serveis (EAS) fins al 2014. Enquesta estructural d'empreses (EEE) a partir del 2015. Ibestat
Nota: A causa del canvi metodològic de l'EEE, les dades del 2015 no són estrictament comparables amb les dels anys posteriors.

QUADRE I-8.5. SALARI MITJÀ (EN MILERS D'EUROS) A LES ILLES BALEARS (2011-2017)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Serveis	21,6	21,0	21,6	21,4	22,4	22,2	22,7
Transport i emmagatzematge	28,4	28,8	27,8	28,7	30,1	29,7	31,5
Transport terrestre i per canonada	24,5	23,7	23,2	22,9	25,1	24,1	35,9
Transport marítim i per vies de navegació interior	25,3	24,9	26,1	23,1	22,3	24,5	23,7
Transport aeri	50,5	45,1	42,3	51,8	46,7	44,4	51,1
Emmagatzematge i activitats annexes	28,8	32,0	31,5	30,7	33,6	35,5	31,6
Activitats postals i de correus	13,8	19,9	21,4	23,2	22,3	21,8	22,3

Font: Enquesta anual de serveis (EAS) fins al 2014. Enquesta estructural d'empreses (EEE) a partir del 2015. Ibestat
Nota: A causa del canvi metodològic de l'EEE, les dades del 2015 no són estrictament comparables amb les dels anys posteriors.

QUADRE I-8.6. COST LABORAL UNITARI REAL: COST LABORAL UNITARI - PRODUCTIVAT A LES ILLES BALEARS (2011-2017)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Serveis	0,66	0,65	0,61	0,60	0,58	0,57	0,55
Transport i emmagatzematge	0,59	0,59	0,53	0,57	0,68	0,64	0,62
Transport terrestre i per canonada	0,69	0,70	0,66	0,58	0,58	0,62	0,63
Transport marítim i per vies de navegació interior	0,35	0,35	0,30	0,33	0,29	0,21	0,20
Transport aeri	0,80	0,83	0,62	1,01	1,08	0,70	0,71
Emmagatzematge i activitats annexes	0,47	0,46	0,42	0,44	0,71	0,69	0,61
Activitats postals i de correus	0,67	1,26	1,48	1,38	1,23	1,30	0,91

Font: Enquesta anual de serveis (EAS) fins al 2014. Enquesta estructural d'empreses (EEE) a partir del 2015. Ibestat

Nota: A causa del canvi metodològic de l'EEE, les dades del 2015 no són estrictament comparables amb les dels anys posteriors.

8.2.3. ESTRUCTURA I DIMENSÍO DE LES EMPRESSES DEL SECTOR D'EMMAGATZEMATGE I TRANSPORT TERRESTRE

El 2017 gairebé 4.600 empreses participen en el sector d'emmagatzematge i transport terrestre a les Illes Balears, la qual cosa representa aproximadament un 10 % del total d'empreses dedicades al sector de serveis. La gran majoria de les empreses, quatre de cada cinc, estan concentrades en el subsector del transport per carretera. El segon subsector en nombre d'empreses és el de l'emmagatzematge, que comptabilitza gairebé un 10 % de les empreses del sector, mentre que el 10 % restant es reparteix entre els tres subsectors restants. (Vegeu el quadre I-8.7.)

Les principals partides del compte de resultats de les empreses del sector mostren

que, tot i el gran nombre d'empreses del sector del transport per carretera, aquestes generen poc més del 30 % del volum de negoci del sector, mentre que altres subsectors com l'aeri, amb un nombre molt menor d'empreses, generen el mateix volum de negoci (Vegeu el gràfic I-8.1.)

Si s'analitzen les despeses d'explotació, s'observa que el 2017 les principals partides són els aprovisionaments (30,42 % de les despeses totals), despeses de personal (27,55 %) i altres despeses d'explotació (35,44 % aproximadament)³. Les despeses de personal suposen la principal partida de despesa per a la majoria de subsectors,

3. Aquesta partida inclou tot un ventall de despeses, com el pagament de tributs o els serveis exteriors (per exemple pagament de lloguers, subministraments, despeses en recerca etc.). Es una partida que també recull els treballs realitzats per altres empreses; és a dir, l'import de despesa dels treballs que, formant part del procés de producció propi, són realitzats per altres empreses.

dedicant-hi més d'un terç de les despeses d'exploració en el sector del transport per carretera i emmagatzematge o, fins i tot, la meitat de les despeses totals en el cas de les activitats postals (50,44 %).

Els subsectors del transport marítim (11,36 %) i aeri (14,76 %), en canvi, mostren un pes de la despesa en personal clarament inferior. No s'observen grans diferències percentuals per subsector pel que fa als aprovisionaments, la qual cosa suposa un mínim d'un 23 % pel sector de les activitats postals i un màxim d'un 33 % per al sector del transport per carretera. Cal destacar que la partida d'altres despeses d'exploració representa un 50 % aproximadament per als subsectors del transport marítim i aeri (on s'inclouen les despeses corrents, repetitives o habituals de l'activitat de l'empresa, excepte les derivades de l'activitat bàsica, per exemple lloguers, subministraments, etc.) (Vegeu el quadre I-8.8.)

Finalment, el sector del transport i emmagatzematge té una mitjana de 5 ocupats per empresa, amb una gran disparitat entre subsectors. El subsector del transport terrestre i per canonada és l'únic sector on la mitjana d'ocupats per empresa està per sota de la mitjana del sector (tres ocupats per empresa). En els subsectors del transport marítim, activitats postals i emmagatzematge, la mitjana d'ocupats per empresa oscil·la entre els 6 i els 15 treballadors, mentre que en el transport aeri la mitjana arriba als 252 ocupats per empresa.

El quadre I-8.9. complementa la informació anterior i analitza la distribució d'em-

preses per estrat de treballadors. S'hi poden constatar dos fets. Primer, la gran majoria de les empreses, un 95 %, són microempreses, és a dir, tenen menys de 10 treballadors, i corresponen principalment al subsector del transport per carretera. Segon, s'observa que hi ha molt poques empreses, un total de 9, que es poden considerar grans, és a dir amb més de 200 treballadors. Aquestes empreses es divideixen de la següent manera: quatre en el subsector de l'emmagatzematge, dues en el sector del transport i tres en el sector aeri. D'aquestes empreses només una empresa (del sector aeri) té més de 1.000 treballadors assalariats.

8.3.

CAPITAL I INFRAESTRUCTURES DEL TRANSPORT A LES ILLES BALEARS

En aquest apartat s'analitza el capital i les infraestructures del sector del transport de les Illes Balears, separat en funció dels diferents modes de transport.

8.3.1. INFRAESTRUCTURA DEL TRANSPORT PER CARRETERA: XARXA VIÀRIA DE LES ILLES BALEARS

El 2018 a les Illes Balears hi havia un total de 2.297 quilòmetres de carreteres adequades per al trànsit de vehicles, de les quals 190,6 km eren carreteres d'alta capacitat (93,5 km d'autovies i 97,1 km de carreteres amb més d'un carril).

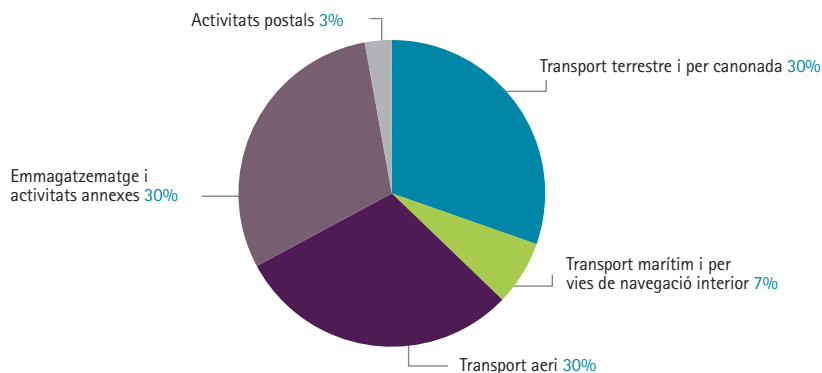
QUADRE I-8.7. EMPRESES I ESTABLIMENTS A LES ILLES BALEARS (2011-2017)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Transport terrestre i per canonada	Empreses	3.700	3.635	3.531	3.395	3.430	3.733
	Establiments	3.758	3.700	3.586	3.462	3.523	3.831
Transport marítim	Empreses	66	67	71	69	77	68
	Establiments	82	94	94	95	110	84
Transport aeri	Empreses	10	8	8	8	7	8
	Establiments	22	20	19	20	19	20
Emmagatzematge	Empreses	288	412	395	389	415	488
	Establiments	400	498	494	522	558	726
Activitats postals	Empreses	77	118	143	107	115	293
	Establiments	223	250	273	239	261	421
Total	Empreses	4.141	4.240	4.147	3.969	4.045	4.589
	Establiments	4.486	4.562	4.466	4.338	4.472	5.082

Font: Enquesta anual de serveis (EAS) fins al 2014. Enquesta estructural d'empreses (EEE) a partir del 2015. Ibestat

Nota: A causa del canvi metodològic de l'EEE, les dades del 2015 no són estrictament comparables amb les dels anys posteriors.

Gràfic I-8.1.
Distribució d'ingressos per subsector (2017)

Font: Enquesta estructural d'empreses, lbestat. Milers d'euros

QUADRE I-8.8. DISTRIBUCIÓ DE LES PRINCIPALS PARTIDES DE DESPESA A LES ILLES BALEARS (2017)

	Transport i emmagatzematge	Transport terrestre i per canonada	Transport marítim i per vies de navegació interior	Transport aeri	Emmagatzematge i activitats annexes	Activitats postals
Aprovisionaments	30,42%	32,38%	32,02%	28,58%	31,16%	22,71%
Despeses de personal	27,55%	36,64%	11,36%	14,76%	34,01%	50,44%
Altres despeses d'explotació	35,44%	22,68%	47,87%	54,71%	24,88%	23,22%
Amortització	6,51%	8,85%	9,80%	1,89%	9,08%	3,62%
Deteriorament i resultat per alienacions de l'immobilitzat	-0,10%	-0,42%	-1,05%	0,06%	0,17%	-0,18%
Altres resultats excepcionals	0,19%	-0,13%	-0,01%	0,00%	0,69%	0,19%

Font: Enquesta estructural d'empreses, lbestat

QUADRE I-8.9. DISTRIBUCIÓ D'EMPRESES PER ESTRAT D'ASSALARIATS A LES ILLES BALEARS (2019)

	Transport terrestre i per canonada	Transport marítim i per vies de navegació interior	Transport aeri	Emmagatzematge i activitats annexes	Activitats postals	Total
Sense assalariats	1.521	25	2	165	234	1.947
D'1 a 2 assalariats	1.635	53	3	108	33	1.832
De 3 a 5 assalariats	216	17	1	48	5	287

continua

	Transport terrestre i per canoana	Transport marítim i per vies de navegació interior	Transport aeri	Emmagatzematge i activitats annexes	Activitats postals	Total
De 6 a 9 assalariats	109	8	0	39	7	163
De 10 a 19 assalariats	54	5	0	25	3	87
De 20 a 49 assalariats	36	4	2	16	2	60
De 50 a 99 assalariats	8	1	0	7	1	17
De 100 a 199 assalariats	6	0	4	4	0	14
De 200 a 499 assalariats	1	0	2	4	0	7
De 500 a 999 assalariats	1	0	0	0	0	1
De 1.000 a 4.999 assalariats	0	0	1	0	0	1

Font: Directori central d'empreses, INE

Mallorca està formada per 205 carreteres, que sumen un total de 1.578,28 km. Llevat de quatre autovies, la resta d'aquestes carreteres són convencionals i sumen un total de 1.484 km. Menorca està formada per 34 carreteres, que sumen un total de 188.31 km. N'hi ha 12 que connecten els principals nuclis de població entre si i els connecten amb els ports i l'aeroport (carreteres primàries i primàries-secundàries), sumant un total de 127.3 km. La resta de carreteres es reparteixen entre secundàries (12 carreteres que sumen uns 50 km) i camins (cinc que cobreixen 10 km). A Eivissa la xarxa de carreteres està formada per 10 carreteres principals, 9 carreteres catalogades com a principal complementària i 6 carreteres secundàries. Finalment, a Formentera la xarxa de carreteres està formada per tres carreteres que sumen 36 km.

8.3.1.1. El parc mòbil de les empreses de transport terrestre de mercaderies

El 2018 hi havia 1.485 empreses amb autorització per al transport públic de merca-

deries a les Illes Balears, un total de 6.449 camions amb una capacitat de càrrega de 64.053 tones i 938 empreses amb autorització per al transport privat de mercaderies, amb un total de 2.089 camions i una capacitat de 15.990 tones de càrrega.

Si ens fixam en l'evolució de les empreses, camions i càrrega, observam, tant per a autoritzacions privades com públiques, una tendència decreixent durant els anys 2010-2014 a conseqüència de la crisi econòmica i una recuperació en el període 2015-2018.

La mitjana de vehicles de transport públic de mercaderies per empresa és poc més que quatre vehicles per empresa a les illes Balears, xifra superior a la mitjana espanyola (de poc més de 3 vehicles per empresa, mitjana de 3,47 llicències per empresa el 2018). Si es mira la càrrega per vehicle, s'observa que a les Illes Balears un vehicle té una capacitat mitjana de 10 tones, mentre que la capacitat mitjana d'un vehicle de l'Estat espanyol puja a les 15 tones (15,28 de mitjana el 2018). En

resum, les empreses de transport terrestre de mercaderies tenen una flota amb més vehicles que la mitjana de l'empresa espanyola però són vehicles de dimensions més reduïdes. (Vegeu el quadre IA-8.1.)

8.3.1.2. Les empreses de transport terrestre de passatgers

En aquest apartat s'analitzen els dos principals usos del transport públic de passatgers per carretera; és a dir, el taxi (autotaxi i gran turisme) i l'autobús del transport urbà. El 2018 —el darrer any disponible— les Illes Balears tenien poc més de 2.400 empreses dedicades a aquestes activitats, que sumaven aproximadament 2.700 vehicles. La ràtio de vehicles per empresa de taxi, per tant, se situa lleugerament per sobre d'una llicència per empresa, la qual cosa mostra una estructura empresarial d'autoocupació.

Aquests valors s'han mantingut constants durant els anys 2010-2018. Si s'analitza el transport d'autobusos, l'any 2018 hi ha 113 empreses amb llicències privades, que de mitjana tenen una flota de 20 autobusos per empresa (19,49). L'evolució en els últims anys d'aquest servei mostra un increment lleuger tant de les empreses com del nombre de vehicles, tot i que la mitjana d'empreses es manté sempre entre els 17 i els 21 vehicles per empresa. (Vegeu el quadre IA-8.2.)

8.3.2. INFRAESTRUCTURA DEL TRANSPORT MARÍTIM

A les Illes Balears el conjunt de ports són de titularitat pública, però hem de separar els ports gestionats pel Ministeri de Foment,

a través de l'Autoritat Portuària de Balears, dels gestionats per la comunitat autònoma, a través de Ports de les Illes Balears.

Els ports gestionats per l'Autoritat Portuària de Balears són els principals ports en dimensió i en volum de tràfic, tant de mercaderies com de persones. N'hi ha dos a Mallorca (port de Palma i port d'Alcúdia), un a Menorca (port de Maó), i dos a les Pitiüses (el port d'Eivissa i el port de la Savina a Formentera).

A part d'aquests cinc ports, n'hi ha de gestionats pel Govern de les Illes Balears. Són de dimensions més reduïdes, la majoria dedicats exclusivament a les activitats recreatives i, per tant, sense activitat de transport de persones o mercaderies. Les excepcions són el port de Ciutadella a Menorca i el de Sant Antoni a Eivissa⁴.

Les dues principals navilieres que operen a les Illes Balears són Baleària i Grupo Armas-Trasmediterranea (empresa sorgida de la compra de Trasmediterranea per part de la naviliera Armas a Acciona)⁵. Aquests dos operadors connecten tant les illes Balears amb la Península com les diferents illes (rutes interilles). És rellevant destacar l'existència d'una tercera companyia dedicada principalment a la càrrega general de mercaderies (granelos sòlids, líquids,

4. El port de cala Ratjada ha tingut certa activitat de tràfic de passatgers que s'ha reduït en els darrers anys. Segons dades de l'Íbstat, a partir del 2014 i fins a l'any 2017 no se n'ha registrat gens, d'aquesta activitat.

5. L'informe anual d'ANAVE (Associació de Navilieres Espanyols) descriu les principals característiques de les empreses navilieres espanyoles. El document, en format pdf, es pot consultar a la següent pàgina web: <https://www.anave.es/images/informes/empresas_navieras/anave_empresas_navieras.pdf>

maquinària, etc.), Transportes Marítimos Alcúdia, que opera principalment des del port d'Alcúdia.

La flota de Baleària i Armas-Trasmediterranea està composta per vaixells de diferents dimensions, adaptant-se a les diferents rutes que han d'atendre. Per part de Trasmediterranea, la flota es compon de deu ferris, dels quals dos són de gran capacitat i dos més són vaixell d'alta velocitat, mentre que la flota de Balearia es compon de vuit ferris, dels quals tres són de gran capacitat (Ferry+) i de tres ferris ràpids (a part dels vaixells específics que s'encarreguen de la ruta Eivissa-Formentera).

Baleària connecta les illes amb la Península (Barcelona, València i Dénia), en temporada alta amb una freqüència diària als trajectes a Barcelona i Dénia, amb dues sortides diàries en el trajecte a València, i amb sis sortides setmanals a la ruta València-Eivissa. Quant a les rutes interilles, la freqüència entre Mallorca i Menorca es de tres cops al dia a la ruta Alcúdia-Ciudadella, mentre que és diària entre Mallorca i Eivissa.

D'altra banda, Trasmediterranea connecta les illes amb la Península a través de Barcelona i València. La freqüència oferta per Trasmediterranea a la ruta Barcelona-Palma triplica la de Balearia, mentre que és Balearia qui ofereix més freqüència en la ruta Palma-València que no pas Trasmediterranea. A diferència de Baleària, Trasmediterranea connecta València amb Maó (1 sortida setmanal). Finalment, quant a les rutes interilles, la connexió amb Menorca es realitza tant a través de Ciudadella (amb menor freqüència) com de Maó, i la connexió amb Eivissa és diària.

Finalment, ambdues companyies redueixen lleugerament la oferta en temporada baixa. Destaca que, en relació amb l'any anterior, la freqüència agregada dels operadors ha augmentat lleugerament.

8.3.3. INFRAESTRUCTURA DEL TRANSPORT AERI

La informació que AENA proporciona sobre la capacitat dels aeroports de les Illes Balears en dos aspectes mostra la capacitat del camp de vol —és a dir, el nombre d'avions per hora que l'aeroport té la capacitat de gestionar— i la capacitat de les terminals —és a dir, el nombre de passatgers per hora que les terminals poden atendre.

La capacitat del camp de vol dels tres principals aeroports de l'arxipèlag s'ha incrementat lleugerament els darrers anys. L'aeroport de Palma ha augmentat la seva capacitat un 10%, ja que ha passat de ser capaç de gestionar 60 aeronaus per hora el 2010 a disposar d'una capacitat per a 66 avions per hora, és a dir, més d'un avió per minut, des del 2016. Els altres dos aeroports de les Illes Balears gestionats per AENA tenen aproximadament un terç de la capacitat de l'aeroport de Palma. Eivissa incrementa la seva capacitat de les 26 aeronaus el 2016 a les 28 aeronaus per hora el 2017, mentre que Menorca té una capacitat de 22 aeronaus per hora, que s'ha mantingut constant en els darrers anys (d'ençà del 2012).

En comparació amb la resta d'aeroports d'Espanya gestionats per AENA, l'aeroport de Palma se situa en tercera posició en

capacitat del camp de vol, al darrere dels aeroports de Madrid i Barcelona, que tenen una capacitat de 100 i 72 avions per hora, respectivament. La capacitat de l'aeroport de Palma és similar a la capacitat disponible a Tenerife (amb dos aeroports i una capacitat agregada de 63 aeronaus per hora) i per davant d'altres aeroports de gran aflluència turística com Màlaga, Gran Canària i Alacant. Respecte als altres dos aeroports, Eivissa se situa en desena posició, amb una capacitat lleugerament superior a les de Sevilla, Fuerteventura o Lanzarote, i Menorca es col·loca en la catorzena posició, amb una capacitat similar a les dels aeroports de Santiago i Bilbao.

Pel que fa a la capacitat de les terminals dels tres aeroports de les Illes Balears, s'ha observat un lleuger increment en els deu darrers anys en els aeroports de Palma (increments que es van produir els anys 2012 i 2015) i a Eivissa (l'increment s'esdevé el 2014). El 2018, la capacitat de l'aeroport de Palma se situa en els 13.350 passatgers per hora, mentre que la capacitat de les terminals dels aeroports de les illes menors és aproximadament un terç de la de l'aeroport de Palma (4.700 a Eivissa i 3.400 a Menorca).

8.4.

ÚS DEL TRANSPORT A LES ILLES BALEARS

La insularitat de les Illes Balears marca quin és l'ús dels mitjans de transport. Els modes de transport per via aèria i marítima són la manera com les quatre illes es

comuniquen amb l'exterior. El trànsit de persones es du a terme sobretot per via aèria (llevat del cas de Formentera, que només té la via marítima com a forma d'arribada i sortida, a través de la connexió en vaixell amb Eivissa), mentre que el trànsit de mercaderies es fa sobretot per via marítima.

A més a més, el fet que totes quatre illes siguin una destinació turística internacional i que tenen un marcat component estacional condiciona els modes i usos de la infraestructura de transport balear. En primer lloc, com veurem més endavant, una gran part de les connexions per via aèria són internacionals (en el cas del transport per via marítima, les connexions internacionals són els creuers, i les connexions regulars internacionals per via marítima són poques); en segon lloc, l'ús de les infraestructures de transport és molt més intensa els mesos de temporada turística alta, és a dir, els mesos que van de l'abril o el maig fins a l'octubre, amb uns màxims molt acusats els mesos de juliol i agost.

Tot seguit, dividim la discussió de l'ús del transport a les Illes Balears en tres apartats. En el primer ens fixam en el transport de passatgers i de mercaderies per via aèria. En el segon analitzam el transport de passatgers i de mercaderies per via marítima. En aquest apartat estudiam separadament els passatgers de creuers turístics. En el tercer apartat analitzam l'ús del transport per carretera. Ens fixam en el parc automobilístic i en els indicadors d'intensitat de les carreteres de les Illes Balears, i acabam analitzant l'ús del transport públic a les Illes Balears.

8.4.1. EL TRANSPORT PER VIA AÈRIA

8.4.1.1. Transport de passatgers

El 2019, a tots tres aeroports va seguir l'increment anual del nombre de passatgers un cop passat l'estancament dels anys 2010 fins al 2012. El nombre total d'entrades i sortides de passatgers el 2019 és de 41,4 milions, un 1,8 % per sobre de l'any 2018, més d'un 40 % superior a les xifres globals de passatgers dels anys 2009 i 2010.

L'any 2019, el nombre de passatgers en vols d'entrada i sortida dels aeroports de les illes ha estat de 29,7 milions a Palma; 8,15 milions a Eivissa, i 3,5 milions a Menorca. Comparat amb l'any 2018, a tots tres aeroports s'observa un augment del total de passatgers (del 2,2 %, 0,6 % i 1,5 %, respectivament).

A tots tres aeroports, l'augment de passatgers provinents de vols espanyols és substancial (gairebé un 10 % als tres aeroports d'un any per l'altre), mentre que hi ha un estancament a Eivissa i Menorca de passatgers provinents de vols internacionals i una pujada lleu (del 2 %) a l'aeroport de Mallorca.

De totes maneres, la majoria de passatgers segueix provenint de vols internacionals: a l'aeroport de Palma, un 75 % dels passatgers; a Eivissa, un 60 %, i a Menorca un 50 %. Les proporcions no han canviat gaire els darrers deu anys: l'únic canvi que s'aprecia és que a Menorca hi ha hagut una reducció del nombre de passatgers en vols internacionals (d'ençà del 2017 s'ha produït una caiguda del 10%),

compensada per una pujada del 15 % en el nombre de passatgers de vols nacionals (que eren només una proporció del 45 % del nombre total de passatgers el 2017).

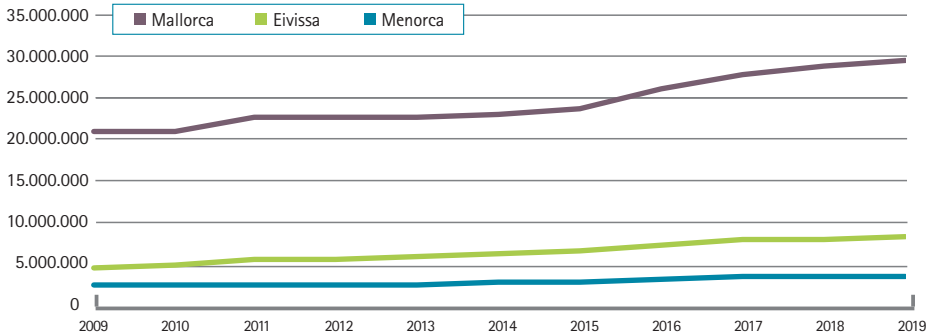
Els darrers deu anys el nombre de vols d'origen o destí a un aeroport internacional ha crescut any rere any, mentre que la quantitat de vols d'origen o destí a un aeroport espanyol va caure de manera molt forta entre els anys 2010 i 2013 (més d'un 20 % acumulat respecte al 2009). Per això, ens trobam que, malgrat l'increment substancial de vols espanyols, la seva proporció sobre el total encara és inferior a la de l'any 2009. (Vegeu el gràfic I-8.2.)

8.4.1.2. Transport de mercaderies

Els següents trets caracteritzen l'evolució de mercaderies per via aèria. Primer de tot, una forta reducció del total de mercaderies transportades si es compara l'any 2009 amb el 2019; aquesta reducció es produeix any rere any, i a tots tres aeroports. En segon lloc, el transport de mercaderies en connexions internacionals és irrellevant als aeroports d'Eivissa i Menorca, i és poc important a l'aeroport de Palma (any rere any, al voltant d'un 10 % en pes en quilograms del total transportat). Finalment, el transport de mercaderies per via aèria, en termes de pes, és molt inferior al transportat per via marítima.

Malauradament, no disposam d'informació ni sobre el valor del producte transportat per via aèria ni de quines activitats concretes de la societat balear en fan ús, de manera que no podem ponderar-ne la importància en el funcionament de la societat balear.

Gràfic I-8.2.
Nombre total de passatgers per via aèria a les Balears per illes (2009-2019)

Font: INE

8.4.2. EL TRANSPORT PER VIA MARÍTIMA

8.4.2.1. Transport de passatgers

A Mallorca, Eivissa i Menorca, el transport de passatgers per via marítima és força inferior al transport per via aèria. Amb diferència, el nombre més alt de passatgers és a la connexió entre les illes Pitiüses. Un 66 % dels passatgers que arriben a Eivissa provenen de Formentera, i més del 99 % dels passatgers de Formentera tenen com a destí la vila d'Eivissa. Si veiem el nombre de passatgers del 2019 comparat amb fa deu anys, a totes quatre illes, hi ha hagut un creixement molt substancial, gairebé el doble a Mallorca, Menorca i Formentera, i més d'un 50 % d'increment a Eivissa (vegeu el gràfic I-8.3.); però els darrers anys les xifres d'Eivissa i Formentera s'han estancat, mentre que segueix el creixement a Mallorca i Menorca.

8.4.2.2. Passatgers de creuers turístics

Les darreres dades disponibles sobre el nombre de passatgers de creuers turístics als ports de les Illes Balears, de l'any 2019,

mostren un continuat creixement del nombre de passatgers comparat d'ençà de l'any 2015, tot i que sembla que hi ha una desacceleració del creixement (que va arribar a ser del 23 % l'any 2017), en ser del 13 % l'any 2019.

En qualsevol cas, el 2019 es va mantenir la consolidació d'una activitat econòmica gairebé inexistent a les Illes Balears fa vint anys. El port de Palma és l'únic que mostra una arribada continuada de creuers.

8.4.2.3. Transport de mercaderies

La gran majoria de mercaderies arriben a les Illes Balears a través dels ports. Les entrades de granel líquids i sòlids no han assolit el 2018 —el darrer any de què disposam d'informació— els màxims dels anys 2009 i 2007, respectivament, malgrat la (poc acusada) tendència a l'alça dels darrers anys.

En canvi, el transport de mercaderia general —va arribar a màxims els anys 2006 i 2007, va decaure a partir de

l'any 2008 i es va mantenir estable fins al 2011— ha seguit el creixement iniciat el 2012. A partir d'aleshores ha crescut any rere any, i el 2018 ja ha estat més d'un 30 % superior al moviment dels anys 2006 i 2007. (Vegeu el gràfic I-8.4.)

Per ports, el que té més activitat és el de Palma, que representa aproximadament un 65 % del total d'arribades de mercaderies a les Illes Balears. Els ports d'Alcúdia i d'Eivissa també mantenen un creixement d'activitat molt notable els darrers anys; mentre l'activitat del port de Maó segueix molt per sota dels nivells d'activitat assolits els anys 2006 i 2007.

8.4.3. ÚS DE LES CARRETERES

En aquest apartat s'analitzen les dades disponibles sobre transport per carretera. Primer de tot, cal comentar quin és el parc automobilístic de les Illes Balears. Seguidament, s'explica l'ús de les carreteres

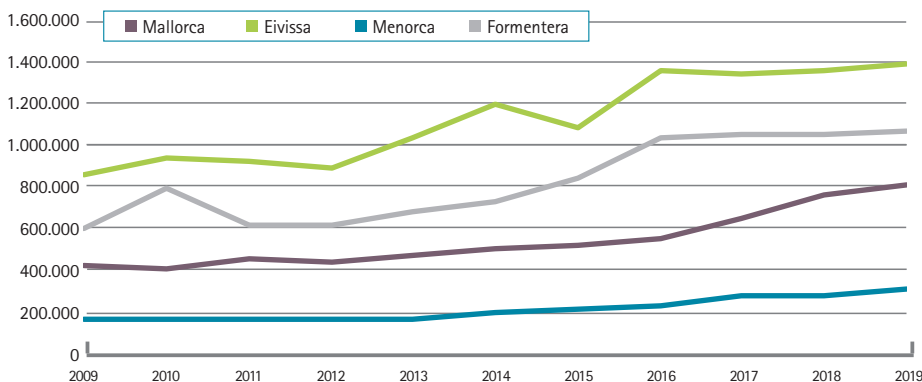
a les Illes Balears, fixant-nos primer de tot en la intensitat del trànsit a les carreteres balears. En acabat, cal fixar-se en el nivell de sinistralitat a les carreteres. També s'analitzen els indicadors disponibles d'ús del transport públic de la ciutat de Palma. Finalment, cal valorar els principals modes d'accés, tant d'entrada com de sortida, dels tres aeroports de les Illes Balears.

8.4.3.1. Parc automobilístic de les Illes Balears

Els nombre d'automòbils creix de manera proporcional al de la població resident a les Illes Balears. (Vegeu el quadre I-8.10.) Així, si el 2010 el nombre total de turismes era de 650.541, i el 2018, de 722.973; el 2019 passa a ser de 733.383, un increment al voltant del 13 % en nou anys, i de l'1,3 % el darrer any. La distribució de vehicles per illes es correspon aproximadament al pes demogràfic de cada illa, i l'única illa amb una quantitat similar de vehicles el 2010 i el 2019 és Menorca.

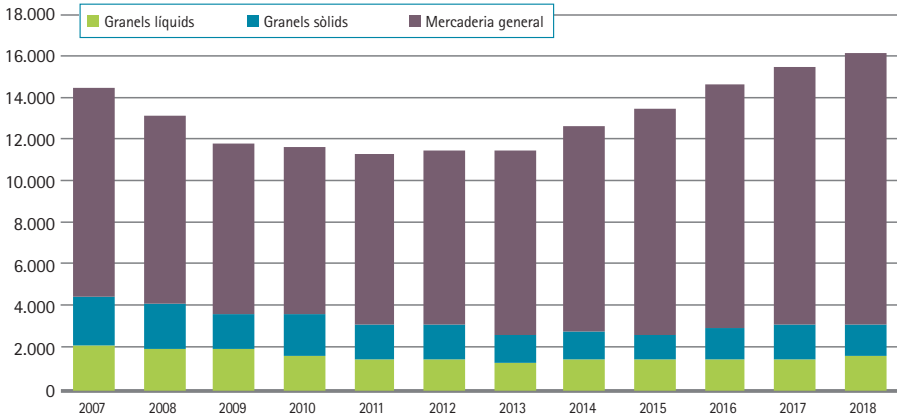
Gràfic I-8.3.

Nombre total de passatgers per via marítima a les Balears per illes (2009-2019)

Font: IBESTAT

Gràfic I-8.4.
Mercaderies (en milers de tones) als ports de Palma, Alcúdia, Maó, Eivissa i la Savina
(2007-2018)

Font: Memòria del 2018 de l'Autoritat Portuària Balear

QUADRE I-8.10. PARC AUTOMOBILÍSTIC DE LES ILLES BALEARS (2010 i 2019)

		Turismes	Motocicletes	Autobusos	Camions i furgonetes
Mallorca	2010	516.641	70.603	1.694	94.549
	2019	578.231	104.907	2.055	103.883
Eivissa	2010	76.702	16.034	337	21.943
	2019	93.476	26.987	442	26.888
Menorca	2010	52.043	8.770	208	12.605
	2019	54.318	12.060	272	12.795
Formentera	2010	5.084	3.548	44	2.177
	2019	7.358	5.170	44	2.851
Totals*	2010	650.541	98.968	2.283	131.295
	2019	733.383	149.124	2.813	146.417

Font: Ibestat

(*) No es comptabilitzen els registres que no tenen ben especificat el municipi de referència i, per tant, queden com a sense especificació de territori.

La penetració a les Illes Balears de turismes menys contaminants (és a dir, vehicles híbrids, elèctrics i de gas natural) és molt baixa encara, i els turismes de nova matriculació amb aquestes característiques el 2019 és similar a la del 2018, al voltant

d'un 2 % del total. L'any 2019 s'han matriculat 49.240 nous turismes, una baixada respecte al 2018, quan es van matricular 54.515 nous turismes. La caiguda és gairebé del tot deguda a la forta baixada dels turismes dièsel, que van davallar de

14.337 noves matriculacions el 2018 a 10.140 el 2019. (Vegeu el gràfic I-8.5.)

8.4.3.2. Intensitat d'ús de les carreteres

En aquest apartat analitzam, en primer lloc, la intensitat mitjana diària (IMD) de les carreteres, calculada com el nombre de vehicles que circulen en una determinada secció d'una carretera durant un any dividit per 365 dies. En segon lloc, analitzam la composició dels vehicles en circulació, és a dir, fem esment de quina proporció dels vehicles en circulació són de gran pes⁶.

Per avaluar el nombre de vehicles en circulació, així com la seva composició, s'instal·len un seguit d'estacions de control a les principals carreteres de les Illes Balears. Aquestes estacions de control compten els vehicles que circulen a la secció de la carretera on estan instal·lades.

El conjunt d'estacions ha variat els darrers anys, tant pel que fa al nombre com al tipus d'estació instal·lada. El 2018 l'illa de Menorca disposava de 16 estacions de control que cobrien un total de 120 quilòmetres de xarxa viària; l'illa d'Eivissa disposava de 54 estacions que comprenien 192 quilòmetres de xarxa viària, mentre que a Mallorca hi havia 230 repetidors instal·lats que cobrien un total de 1.750 quilòmetres de la xarxa viària.

6. La informació facilitada pels consells insulars agrega la informació per anys. Per aquesta raó no podem proporcionar alguns indicadors d'interès: no sabem la intensitat de circulació en les hores punta del dia, és a dir, el nivell d'intensitat màxima de vehicles en circulació en una determinada secció al llarg del dia. Tampoc podem donar la variació mensual de la intensitat de circulació de vehicles, de manera que no podem analitzar-hi l'impacte de l'activitat turística.

A l'illa de Mallorca, els registres de les estacions que cobreixen els aproximadament 1.750 km de carretera mostren que, de mitjana, el 2018 circulen aproximadament 12.800 vehicles diaris, dels quals un 7 % són vehicles pesants. En termes totals, aquestes dades indiquen que a les carreteres de Mallorca van circular 8.120 milions de vehicles en total al llarg de l'any, dels quals aproximadament 600 milions eren vehicles pesants.

L'evolució del període 2010-2018 mostra dos períodes clarament diferenciats: un primer període d'estancament i un segon període de clar creixement de la intensitat mitjana diària: Durant els primers anys, 2010-2013, la intensitat mitjana diària es mostra estable i lleugerament per sobre dels 10.000 vehicles diaris, mentre que a partir del 2014 les taxes de creixement interanuals són sempre positives (d'entre el 3 % i el 6 %). L'increment de circulació dels vehicles pesants mostra un patró similar, però s'observa que aquest nombre ha guanyat pes en el total al llarg de la darrera dècada, passant de ser poc més del 6 % del total fa deu anys a ser un 7,3 % el darrer any disponible⁷. (Vegeu el quadre I-8.11.)

Com a darrer exercici per a l'illa de Mallorca, s'analitza l'IMD i el percentatge de vehicles pesants, i s'ordenen per trams en funció del grau d'intensitat, és a dir, en comptes d'analitzar la mitjana s'analitza la

7 Respecte a l'any 2019, el Consell de Mallorca ha facilitat les dades de creixement de l'IMD. Aquest any hi ha hagut un creixement del 3,53 % i s'ha mantingut la tendència creixent dels darrers anys. No disposem d'informació respecte als vehicles pesants, ni la seva distribució. Per deduir el volum total hem assumit la mateixa xarxa d'estacions de control del trànsit. (Vegeu la taula Q12 per consultar les dades provisionals del 2019.)

distribució per carreteres. Pel que fa a l'IMD per trams, observem que aproximadament el 50% dels trams de carretera mesurats (uns 865 km de xarxa viària) té una IMD superior als 5.000 vehicles diaris i aproximadament uns 100 quilòmetres de xarxa viària tenen més de 25.000 vehicles diaris, amb una intensitat mitjana diària en aquests 100 quilòmetres de 78.550 vehicles diaris. En relació amb els vehicles pesants s'observa que hi ha una relació creixent entre els trams amb més intensitat i el percentatge de pesants; en altres paraules, els vehicles pesants circulen proporcionalment més als trams amb major IMD. (Vegeu la figura del quadre IA-8.6. i del gràfic IA-8.1., on a l'eix esquerre hi ha quilòmetres de via, i a l'eix dret, el percentatge de pesants.)

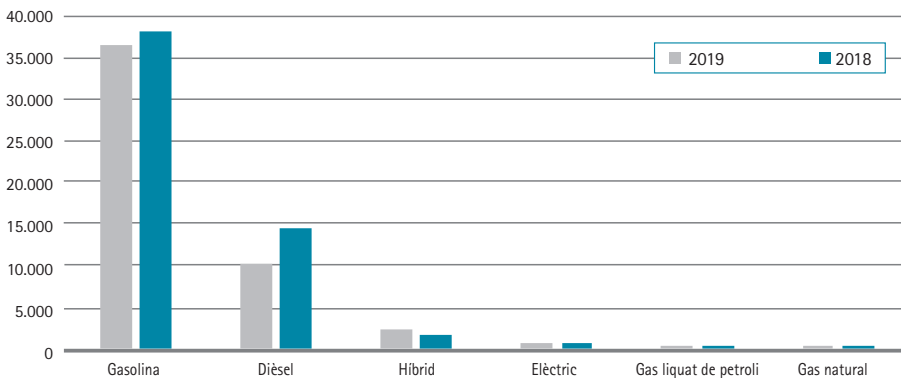
A Menorca, els registres d'intensitat de circulació de vehicles són naturalment in-

feriors als de Mallorca i el 2019 se situen al voltant dels 10.000 vehicles diaris (9.716 vehicles diaris), amb un percentatge de pesants d'aproximadament el 6%. Això suposa que aquest any han circulat més de 450 milions de vehicles als 131 km de carretera on es disposa d'estacions de control, dels quals uns 27 milions eren vehicles pesants.

L'evolució de la darrera dècada mostra també una influència de la caiguda de l'activitat econòmica els anys 2010-2013, però es veuen increments sostinguts d'intensitat mitjana diària en els darrers anys. En particular, l'IMD és superior a 10.000 vehicles diaris a la carretera principal de Menorca, la que connecta Maó amb Ciutadella, però també destaquen les carreteres al voltant de Maó i les que connecten Maó amb Sant Climent i Sant Lluís.

Gràfic I-8.5.

Tipus de propulsió dels turismes matriculats a les Illes Balears (2019-2018)

Font: Ibestat

QUADRE I-8.11. INTENSITATS MITJANES DIÀRIES (IMD), PERCENTATGE DE PESANTS I VOLUM TOTAL DE VEHICLES A LES BALEARS PER ILLES (2010-2019)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Mallorca**										
IMD	10.143,11	10.110,73	9.884,24	10.092,87	10.415,86	11.091,34	11.792,49	12.457,59	12.809,40	13.261,57
Pesants (%)	6,37	6,07	6,00	6,12	6,57	7,01	7,23	7,28	7,32	-
Mobilitat anual (milions)	6.491,51	6.470,78	6.325,83	6.459,35	6.666,06	7.270,62	7.567,77	7.910,50	8.118,46	8.405,04
Menorca*										
IMD	9.121,65	8.945,85	8.940,11	7.558,46	8.939,69	9.323,97	9.859,32	10.150,55	9.247,45	9.716,20
Pesants (%)	6,07	7,11	6,73	5,31	6,65	7,34	8,00	7,39	7,44	5,87
Mobilitat anual (milions)	391,47	383,93	383,68	324,38	383,66	400,15	423,13	435,63	407,37	467,91
Eivissa										
IMD	-	-	-	-	-	-	10.146,36	10.320,17	10.363,74	10.315,00
Pesants (%)	-	-	-	-	-	-	3,75	3,67	3,62	3,80
Mobilitat anual (milions)	-	-	-	-	-	-	708,46	720,60	723,64	734,28

Font: Consell de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa i Formentera

(*) El 2018 hi hagué obres en un dels trams Maó-Ciutadella (Me-01) i no es registren activitats. El 2013, una de les estacions no disposa de dades (Me-12) i no hi ha registres de pesants en tres de les estacions. Per la falta d'informació sobre la longitud del tram i la poca incidència en la intensitat, s'ha exclòs de l'anàlisi el camí d'en Kane.

(**) A Mallorca, les dades del 2019 són provisionals. Només disposam de les dades de creixement respecte a l'any anterior. La mobilitat anual s'ha fet partint de la longitud de la xarxa viària del 2018.

Finalment, a Eivissa els registres d'intensitat de vehicles en circulació són similars als de Menorca; és a dir, poc més de 10.000 vehicles diaris circulen per les carreteres d'Eivissa, però amb un pes percentual dels vehicles pesants molt inferior, ja que no arriba al 4%. Hem de tenir present, però, que les estacions de control d'Eivissa cobreixen gairebé 70 quilòmetres de carretera més que no pas a Menorca.

Per tant, a partir de l'IMD i els quilòmetres de carretera d'Eivissa, podem deduir que el 2019 hi han circulat més de 730 milions de vehicles, dels quals aproximadament 30 milions eren vehicles pesants, o sigui que a Eivissa la circulació agregada de vehicles totals és major que a Menorca, mentre que el nombre total de vehicles pesants es similar. Els trams amb més intensitat mitjana diària els trobam, com es podria intuir, a la vila i la connexió de la vila amb l'aeroport. També destaquen alguns trams de carretera que connecten la vila amb les altres poblacions de la illa (com Santa Eulària i Sant Antoni).

Finalment, comparam per a l'any 2019 la distribució tant de l'IMD com el percentatge de vehicles pesants per trams a Menorca i a Eivissa a la figura del quadre IA-8.7. i del gràfic IA-8.2. Per fer una comparació gràfica hem acumulat les intensitats menors a 2.000 vehicles per dia, ja que a Menorca hi ha molt pocs quilòmetres de carretera amb aquesta intensitat d'ús.

Si ens fixam en el gràfic, la meitat de les carreteres de Menorca (uns 70 quilòmetres) tenen una intensitat de més de 10.000 vehicles diaris. Aquesta és una xifra semblant a la que s'observa a l'illa

d'Eivissa (uns 70 quilòmetres tenen una IMD superior a 10.000 vehicles diaris). No obstant això, mentre que Eivissa té una major IMD en els trams de carretera de més intensitat (entre 15.000 i 25.000 i més de 25.000 vehicles per hora), a Menorca la intensitat més alta se situa principalment en el tram entre 10.000 i 15.000 vehicle diaris.

8.4.3.3. Sinistralitat a les carreteres

Les darreres dades de sinistralitat a les carreteres —de l'any 2018— mostren una tendència ja present l'any 2017 cap a la caiguda del nombre d'accidents amb víctimes i del nombre total de víctimes: els accidents van davallar de 3.821 el 2016 a 3.783 el 2017, i de nou van disminuir fins a 3.450 el 2018. El nombre total de víctimes va passar de 5.336 el 2016 a 5.085 el 2017 i a 4.695 el 2018. Aquesta és una dada positiva no present en comparar els anys 2016 i 2017 però que sí que es va produir en el pas del 2017 al 2018. I és que la disminució del nombre d'accidents de carretera va anar acompanyada també de la reducció de la quantitat de víctimes que van ser hospitalitzades o que van morir.

De totes maneres, hem de tenir present que totes aquestes xifres són molt superiors a les que es produïen fa anys. Per exemple, les xifres del 2018 suposen un increment respecte al 2010 d'un 54 % en nombre d'accidents, i d'un 48 % en el nombre de víctimes. L'única dada positiva en comparar el 2018 amb el 2010 (de nou, això no passava ni el 2016 ni el 2017) és que el 2018 hi ha menys víctimes mortals (una reducció del 16 %). (Vegeu el quadre I-8.12.)

QUADRE I-8.12. SINISTRALITAT A LES CARRETERES DE LES ILLES BALEARS (2010, 2016-2017-2018)

	Nombre d'accidents amb víctimes	Nombre de persones que varen morir en accidents de trànsit	Nombre de persones hospitalitzades	Nombre total de víctimes
2010	2.240	63	286	3.176
2016	3.821	60	344	5.336
2017	3.783	68	389	5.085
2018	3.450	53	310	4.695

Font: Observatori del Transport i la Logística a Espanya

8.4.3.4. Transport públic interurbà a Mallorca

Les darreres dades disponibles sobre el transport públic interurbà són de l'any 2017, en què hi va haver un total de 14.634.000 usuaris, un 7 % més que l'any 2016. L'ús del tren i dels autobusos va créixer en tots dos casos de manera similar, i la proporció entre tots dos mitjans de transport es va mantenir (una tercera part dels usuaris va fer servir el tren com a mitjà de transport, i la resta els autobusos). (Vegeu el quadre I-8.13.)

Com en anys anteriors, l'ús del tren el 2017 com a mitjà de transport es va mantenir molt estable al llarg de tot l'any (al voltant dels 400.000 usuaris mensuals); en canvi, l'ús de l'autobús de línia varia molt mensualment, i presenta una estacionalitat molt similar a l'arribada de passatgers en avió a Mallorca, amb un nivell d'usu-

aris molt baix en temporada baixa (uns 200.000 usuaris els mesos de desembre i gener) i una punta d'ús els mesos de juliol i agost del voltant d'1.300.000 usuaris.

8.4.3.5. El transport públic a la ciutat de Palma

El 2019 s'ha mantingut el lleuger increment del nombre d'usuaris d'autobús que es produeix any rere any d'ençà del 2012; respecte al 2018, l'increment va ser del 2,8 %. L'augment del nombre de viatgers en metro va ser substancial, del 25 % comparat amb l'any 2018. Com que el 2018 ja va ser un any amb una pujada substancial de viatgers (també per damunt del 20 % comparat amb l'any anterior), això vol dir que, després d'un estancament entre els anys 2012 i 2017, el 2019 el metro va tenir més d'un 50 % d'usuaris addicional comparat amb la mitjana d'aquells anys.

QUADRE I-8.13. VIATGERS AL TRANSPORT PÚBLIC INTERURBÀ A MALLORCA (2015-2017)

	Total	Tren	Autobusos de línia
2015	12.216.661	3.513.249	8.703.412
2016	13.638.439	4.320.697	9.317.742
2017	14.634.059	4.660.285	9.973.774

Font: Consorci de Transports de Mallorca

En qualsevol cas, l'autobús segueix sent el principal mitjà de transport públic a Palma i representa un 97 % dels viatgers que fan servir transport públic a la ciutat. (Vegeu el quadre I-8.14.)

8.4.3.6. El desplaçament dels viatgers als aeroports

A partir de les enquestes realitzades als passatgers dels diferents terminals per part de l'Observatori del Transport i la Logística a Espanya, del Ministeri de Transport espanyol, disposam d'informació sobre el mitjà de transport més utilitzat en arribar a l'aeroport o per anar-se'n. Disposam d'informació per a l'aeroport de Palma dels anys 2016, 2017 i 2018 i dels aeroports d'Eivissa i Menorca dels anys 2016 i 2018.

Les enquestes mostren un patró d'ús dels mitjans de transport que ve marcat per la importància del turisme a totes tres illes.

A l'aeroport de Palma s'observa que l'autobús de cortesia ha perdut pes: de ser la principal manera de desplaçar-se l'any 2016, amb un 34 % del total d'usuaris de l'aeroport, ha passat a tenir al voltant del 20 % l'any 2018. Aquesta baixada l'ha compensat un major ús dels serveis de taxi (25 %), el lloguer de cotxe (24 %) i un major ús del cotxe privat (20 %). Queda doncs com a cinquena elecció l'ús de l'autobús públic, que manté un ús estable al voltant del 7 o el 8 % al llarg d'aquests anys.

A l'aeroport d'Eivissa, el principal mitjà d'accés a l'aeroport és amb molta diferència el taxi (del 33 % del 2016 puja fins al 43 % el 2018), seguit d'un ús similar del cotxe privat, el cotxe de lloguer i l'autobús de cortesia (amb un pes d'entre un 17 i un 20 % cadascun). L'autobús públic torna a ser la cinquena opció, però puja una mica de pes, d'un 11 % el 2016 al 13 % del 2018.

QUADRE I-8.14. VIATGERS AL TRANSPORT PÚBLIC A PALMA (EN MILERS) (2012-2019)

	Total	Autobús	Metro
2012	38.681	37.924	757
2013	38.079	37.304	775
2014	38.823	38.093	730
2015	39.888	39.153	735
2016	41.067	40.316	751
2017	41.437	40.666	772
2018	42.565	41.631	934
2019	43.992	42.819	1.173

Font: Institut Nacional d'Estadística

Finalment, l'aeroport de Menorca mostra tant el 2016 com el 2018 un patró marcat per l'ús de l'autobús de cortesia (35% el 2016; 26% el 2018), pel cotxe de lloguer (28% pel 34%) i pel cotxe privat (es manté al voltant del 20%). El que crida l'atenció a Menorca és un menor ús del servei de taxi,

que tant el 2016 com el 2018 manté un pes al voltant del 10%, molt inferior al que té a les altres dues illes. Finalment l'autobús torna a ser la darrera opció, però si l'any 2016 tenia un pes molt esquitit, de només un 3% dels passatgers, el 2018 passa a tenir-lo del 8%. (Vegeu el quadre I-8.15.)

QUADRE I-8.15. DESPLAÇAMENT DELS VIATGERS ALS AEROPORTS

		Taxi	Cotxe privat	Cotxe de lloguer	Autobús públic	Autobús de cortesia
2016	Eivissa	32,70%	21,70%	17,00%	10,90%	17,30%
	Menorca	9,90%	21,80%	28,50%	3,50%	35,80%
	Palma	22,50%	16,90%	17,80%	7,60%	34,30%
2017	Palma	25,10%	19,80%	21,30%	6,80%	23,20%
2018	Eivissa	42,80%	21,40%	16,90%	13,20%	5,30%
	Menorca	10,80%	20,40%	33,90%	8,10%	26,00%
	Palma	24,60%	20,20%	23,70%	7,90%	19,60%

Font: Observatori del Transport i la Logística a Espanya

9

INSTITUCIONS FINANCERES

RESUM

La situació d'emergència sanitària provocada per la crisi del coronavirus i les necessàries mesures de contenció que s'han aplicat tenen un impacte intens sobre l'economia en general, tot i que les mesures de política econòmica adoptades poden ajudar a mitigar els efectes negatius esperats.

En aquest sentit, és important conèixer quins són els nivells de partida dels principals indicadors financers de les Balears per identificar les fortaleses i debilitats del vessant financer de l'economia, i així anticipar i actuar sobre les àrees que experimenten un impacte més gran.

En aquest capítol de la memòria del CES, s'analitza la situació del sistema financer de les Balears l'any 2019, comparat amb el total nacional. Constatam que hi ha indicadors, com la situació patrimonial de famílies i empreses, que presenten una millor posició que a l'inici de la crisi del 2008, i d'altres, com l'endeutament públic, que podrien presentar uns nivells elevats, tenint en compte el previsible increment del deute públic que es produirà a partir del 2020 per finançar les mesures per combatre els efectes negatius de la COVID-19.

El context del 2019 s'ha d'emmarcar dins de l'augment dels riscos del sistema financer nacionals i internacional, explicat per la continuació de l'alentiment de l'economia global i de la incertesa geopolítica, comentades a la memòria anterior. Aquesta situació va afectar negativament el volum de crèdit, cost del finançament i nivells d'estalvi. No obstant això, alguns indicadors financers de les Balears van tenir un comportament relativament millor que a la resta d'Espanya, dins d'una tònica d'alentiment general.

El crèdit concedit per institucions financeres a les Illes Balears es va incrementar en un 3,0% i es va rompre una tendència negativa de nou anys, que va situar el volum de crèdit total als 29.902 euros el 2019. El volum de crèdit mitjà per operació va ser de 25.518 euros, un fet que suposa un disminució d'un 3,47%, a causa d'un increment en el nombre d'operacions superior a l'augment del crèdit total.

La ràtio de crèdit sobre el PIB va ser del 88,66%, per la qual cosa s'ha mantingut estable en relació amb el 2018. Des del 2008 aquesta ràtio s'ha reduït en 87,34 punts percentuals, seguint la tendència general de despallejament de la resta d'Espanya, que fa que la situació patrimonial de famílies i empreses sigui millor que abans de la crisi del 2008.

El nombre d'hipoteques concedides a les Balears el 2019 va caure fins a les 13.767, la qual cosa suposa una taxa de creixement del -5,5 % en relació amb el 2018. El volum mitjà també es va reduir fins als 221.171 euros. Aquesta tendència contrasta amb el creixement en volum mitjà i nombre d'hipoteques registrat a la resta d'Espanya, tot i que, en termes absoluts, el volum mitjà continua sent superior a les Illes en un 149,8 %. El nombre d'execucions hipotecàries, indicador de risc al segment d'hipoteques, s'ha incrementat a les Balears en un 4,65 %, fins a les 405.

El deute de les administracions públiques a les Balears va arribar fins als 8.863 milions d'euros. Això suposa un increment de l'1,80 % en relació amb el 2019, superior al 0,66% registrat a la resta de comunitats autònomes. Tot i que la composició de l'endeutament s'ha mantingut relativament estable, ha augmentat el recurs dels valors representatius de deute, disminuint la dependència del fons de finançament de les comunitats autònomes (FLA).

Pel que fa a la capacitat d'estalvi a les Illes, el volum de dipòsits en termes de PIB se situa en el 79,37% del PIB el 2019, un percentatge 2,01 punts percentuals inferior en relació amb l'any anterior. En cas que aquesta caiguda reflecteixi una disminució de la capacitat d'estalvi dels agents econòmics, podria debilitar la millora a la seva posició patrimonial.

9.1.

INTRODUCCIÓ

Aquesta secció presenta una anàlisi dels principals indicadors financers de l'economia de les Illes Balears. Tot i que l'enfocament es fa des d'una perspectiva financera global, la major part dels indicadors fan referència a institucions financeres. Això és degut al fet que les Balears, igual que la resta d'Espanya i també Europa, tenen una economia bancaritzada, on les institucions financeres aglutinen la major part dels actius financers de l'economia.

Les dades dels indicadors financers presentats en aquesta memòria fan referència a l'any 2019, en comparació amb els anteriors. Per tant, els efectes negatius de la crisi del coronavirus encara no s'hi veuen reflectits. No obstant això, es comenta com podrien evolucionar les diferents magnituds a causa de l'impacte de la situació d'emergència sanitària iniciada el 2020.

9.2.

INSTITUCIONS FINANCERES A LES ILLES BALEARNS

9.2.1. EVOLUCIÓ DEL CRÈDIT D'INSTITUCIONS FINANCERES

El primer indicador que cal analitzar és el volum de crèdit total a les Illes Balears. Com que el crèdit en una economia està relacionat amb inversions i despeses per part dels agents de l'economia, l'anàlisi de

l'evolució del crèdit total és un indicador de dinamisme econòmic.

En aquest sentit, és esperable que el volum de crèdit en el sector privat pateixi un impacte negatiu al llarg del 2020 a conseqüència de la pandèmia de COVID-19 i les (necessàries) mesures de confinament, que estan produint una important caiguda de l'activitat econòmica que ja es reflecteix en indicadors d'atur i prediccions de creixement del 2020.

Per al sector privat, això suposa una possible reducció del nivell de crèdit —tot i que els programes d'avalis públics anunciats per combatre la crisi podrien limitar l'efecte sobre el crèdit a les empreses no financeres— i un increment del risc de crèdit per la caiguda d'ingressos de famílies i empreses. En relació amb el deute públic, és esperable que s'incrementi en aquest període de crisi en què les institucions públiques han d'augmentar el volum de despeses.

El gràfic 1-9.1a. presenta l'evolució del crèdit total en el conjunt d'administracions públiques, empreses no financeres i famílies des de l'any 2006, un any abans d'esclatar la crisi de les hipoteques *subprime*, fins al 2019. Per tenir un punt de referència, es presenta també la sèrie per al conjunt d'Espanya, amb l'objectiu de comparar la situació del finançament actual a les Illes en relació amb la resta de províncies espanyoles.

S'hi observa que el crèdit a les Illes ha tingut un creixement positiu el 2019, que ha romput la tendència de creixements negatius al total del crèdit durant nou

anys seguits. Concretament, la taxa de creixement ha passat al 3,0% el 2019 (en comparació al -4,9% observat a finals de 2018) i ha situat el volum total de crèdit en els 29.902 milions d'euros el 2019, comparat amb els 29.045 milions d'euros de 2018. Per trobar una xifra semblant a la sèrie, hem de retrocedir fins a l'any 2005 (Vegeu gràfic I-9.1a.), abans de l'encadenament de taxes negatives que es va iniciar amb la crisi.

El creixement positiu del crèdit a les Illes de l'any 2019 contrasta amb la taxa de creixement negativa observada a la resta d'Espanya, on les entitats de dipòsits continuaren reduint el volum de crèdit als seus balanços. Tot i que el creixement negatiu s'ha moderat, el crèdit s'ha reduït en un 1,4% el 2019, en comparació amb la disminució del 4,5% registrada el 2018 (Vegeu gràfic I-9.1b.).

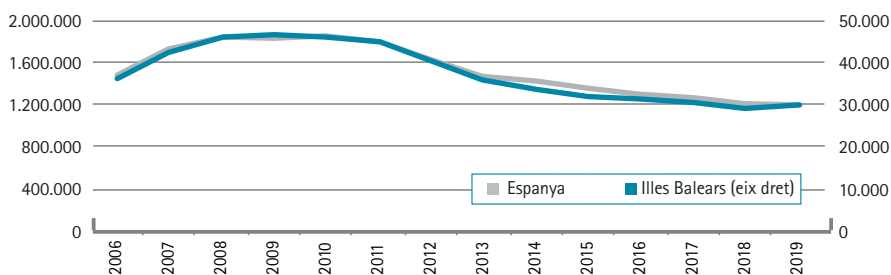
Segons l'*Informe d'Estabilitat Financera*, del Banc d'Espanya, la moderació en la caiguda és deguda a la reducció de la

baixa de balanços de préstecs ja existents, combinada amb un menor creixement del nombre de crèdits nous. Pel que fa al pes del volum de crèdit a les Illes en relació amb el total estatal, es manté relativament estable en el 2,49% a finals de 2019.

Dividint l'import total del crèdit per la informació del nombre d'operacions de crèdits vius, obtenim una estimació de quin ha estat l'import mitjà del finançament per operació¹. Del gràfic I-9.1c. es desprèn que l'import mitjà del crèdit a les Illes Balears va ser de 25.518 euros per operació de crèdit. Això suposa un disminució d'un 3,47% amb relació a l'import mitjà de 26.436 euros registrat el 2018, i és conseqüència d'un increment en el nombre d'operacions superior a l'increment del crèdit total.

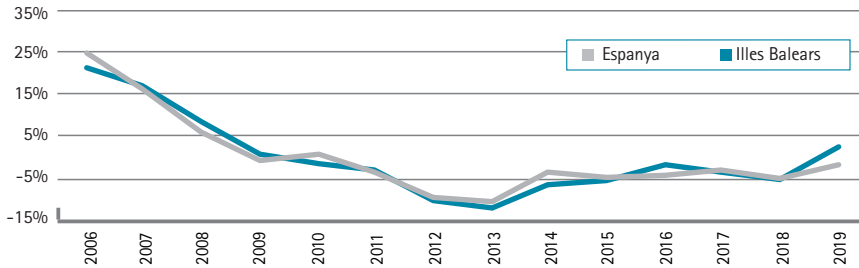
1. A les anteriors memòries, es presentava la informació de l'import mitjà per titular. A causa del canvi d'informació proveïda a la memòria de la central d'informació del riscs del Banc d'Espanya, s'analitza ara l'import per operació. Per recuperar el volum de crèdit per operació per anys anteriors al 2017, s'assumeix que el nombre d'operacions per titular és el de l'any 2017; això són 2,32 operacions per titular a les Balears i 2,16 operacions per titular a Espanya.

Gràfic I-9.1a.
Volum de crèdit (milions d'euros) (2006-2019)

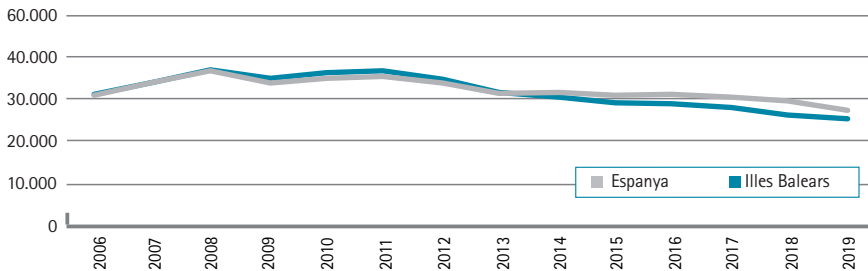
Font: Butlletí estadístic del Banc d'Espanya, memòria CIR, i elaboració pròpia

Gràfic I-9.1b.
Taxa de creixement del crèdit (2006-2019)

Font: Butlletí estadístic del Banc d'Espanya, memòria CIR, i elaboració pròpia

Gràfic I-9.1c.
Import mitjà per operació (euros) (2006-2019)

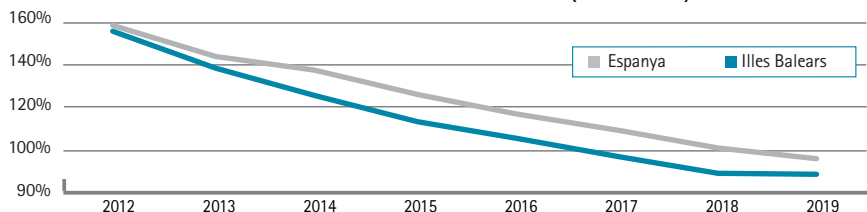
Font: Butlletí estadístic del Banc d'Espanya, memòria CIR, i elaboració pròpia

Per al conjunt d'Espanya, tot i que l'import mitjà per operació continua per sobre del valor de les Illes, presenta una caiguda més accentuada que a les Balears, amb un decreixement del 7,24%: dels 29.595 euros el 2018 fins als 27.452 euros a finals de 2019. Cal remarcar que la sèrie de total de crèdit engloba crèdits molt heterogenis (hipoteques, crèdits a empreses, crèdits al consum, etc.), per la qual cosa l'import mitjà per operació no es pot interpretar com un valor representatiu de tots els crèdits de la sèrie, sinó com un valor mitjà del nivell d'endeutament per operació de crèdit.

En termes relatius a la mida de l'economia balear, el pes de l'endeutament de les Illes ha estat semblant al que es va registrar el 2018 (Vegeu gràfic I-9.2.), atenuant la tendència de despallanquejament continuada des de l'inici de la crisi que ha reduït l'endeutament des del 176% del PIB el 2010 fins al 88,66% del 2019. Per tant, els agents econòmics de les Illes Balears presenten una situació patrimonial més sòlida de la que hi havia a l'inici de l'anterior crisi per fer front al període contractiu de l'economia a causa de les conseqüències del coronavirus.

Gràfic I-9.2.

Crèdit total en relació amb el PIB (2012-2019)

Font: Butlletí estadístic del Banc d'Espanya, INE i elaboració pròpia

En el cas d'Espanya, el nivell d'endeutament en relació amb el PIB ha seguit disminuint el 2019 i ha passat d'un volum de crèdit del 101,1 % del PIB el 2018 fins al 96,3 % el 2019. Per tant, tot i la reducció observada el 2019, el volum de crèdit sobre PIB és 7,65 punts percentuals superior a Espanya que a les Illes Balears. El procés de reducció del volum de crèdit sobre el PIB que observam a l'economia de les Balears ha estat més accentuat que el que s'ha produït al conjunt d'Espanya. Si analitzam la reducció acumulada de la ràtio de crèdit al PIB durant la darrera dècada, entre els anys 2010 i 2019, es constata que a les Balears ha estat igual a 87,70 punts percentuals en comparació amb els 75,46 punts de la resta d'Espanya.

9.2.1.1. Crèdit a empreses no financeres

Utilitzant informació de la base de dades del SABI, que conté informació de les empreses que operen a Espanya fins a desembre de 2018, obtenim que el volum de crèdit a llarg termini de les empreses no financeres ubicades a les Illes va representar el 45,30 % del volum de crèdit de les Illes Balears l'any 2018.

En termes de creixement interanual, el crèdit a les empreses no financeres va experimentar una caiguda del 4,21 % del 2017 al 2018, en línia al creixement negatiu d'aquest període del crèdit total ja comentat i també relacionat amb la caiguda observada en empreses no financeres de la resta de l'Estat (-8,1 %, segons dades del Banc d'Espanya).

Com que el creixement del crèdit total a les Balears és positiu (2,95 %) el 2019, i donada la tendència de menor contracció del crèdit a empreses de l'àmbit nacional (decreixement del 2,26 % el 2019, segons el Banc d'Espanya), és esperable que s'hagi donat un creixement positiu del crèdit a empreses no financeres el 2019. No obstant això, com ja s'ha comentat, els efectes de l'alentiment forçat de l'economia el 2020 a causa de la COVID-19 possiblement conduiran el creixement del crèdit a empreses al terreny negatiu.

El gràfic I-9.3. representa la distribució de les empreses de les Illes Balears en funció del seu cost d'endeutament l'any 2018, definit com la ràtio de despeses financeres netes de les empreses dividides pel volum d'endeutament total a llarg termini.

S'hi observa que la distribució el 2018 s'ha mantingut relativament estable en comparació amb el 2017, tot i que sembla que hi ha un desplaçament d'empreses que el 2017 es finançaven a taxes al voltant del 3 % cap a l'interval del 2 %.

La mitjana del cost de finançament va ser de 4,29 % el 2018 (fet que suposa 9 punts bàsics menys que el 2017) i el valor mitjà va ser de 6,03 % (4 punts bàsics inferiors que el 2017). La moda —el tipus d'interès més freqüent al qual es financen les empreses— estaria situada entorn del 2,39 %. Aquesta dada és consistent amb la dada del Banc d'Espanya², que situa la taxa anual equivalent (TAE) del finançament d'empreses no financeres per crèdits vius de menys de 250.000 euros en un 2,67 % el 2018. El 2019 aquest tipus es redueix fins al 2,58 %, així que podríem esperar una reducció equivalent també a les empreses de les Illes Balears.

De la distribució de les empreses, un 32,20 % i un 59,39 % de les empreses té un cost de finançament inferior al 3 % i al 5 %, respectivament el 2018. Si ens centram en la part dreta de la distribució, es fa palès que el 15,19 % de les empreses suporten un cost de finançament superior al 10 %, percentatge que es redueix fins al 8,51 % si consideram costos iguals o superiors al 15 %.

Si ens centram en el tipus d'activitat econòmica de les empreses, observam al gràfic I-9.4. que les empreses dedicades al turisme són les que acumulen un percentatge més alt del crèdit a empreses

no financeres, amb un 41,3 % del crèdit total el 2018, la qual cosa suposa una reducció de 0,7 punts percentuals en relació amb el 2017. Les següents, per ordre d'importància del volum de crèdit sobre el total, serien les empreses relacionades amb activitats de construcció i promoció immobiliària, que van incrementar el pes del 29,2 % fins al 30,6 % sobre el total de crèdits. Aquestes dues activitats econòmiques representen un percentatge acumulat del 71,9 % del crèdit total, en línia amb la importància que tenen dins el conjunt de l'economia balear.

Amb una menor proporció del pes total, les empreses dedicades al comerç majorista i al detall; administratives i serveis auxiliars, i professionals o científiques acumularien un 6,2 %, 4,2 % i 4,1 %, respectivament, del crèdit concedit a empreses no financeres.

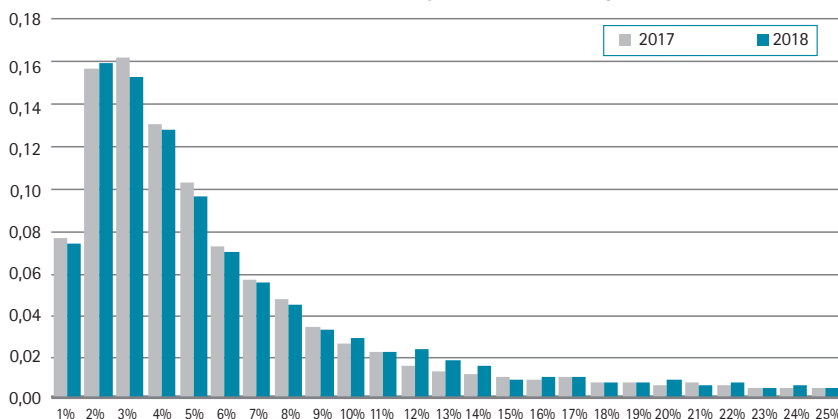
A causa de l'especialització de les empreses balears en activitats de l'àmbit dels serveis, el crèdit a la indústria representa un 3,6 % del total, i el crèdit a empreses relacionades amb activitats agrícoles i ramaderes ascendeix a l'1,0 % del total. Si comparam els anys 2017 i 2018, es veu que la composició del crèdit a empreses per activitats econòmiques s'ha mantingut relativament constant.

Per analitzar els riscos associats al crèdit empresarial de les Balears, podem estudiar l'evolució de les ràtios de dubtositat (crèdit de dubtós cobrament en relació amb el total de crèdit) per a cada sector, calculades a partir de la informació del butlletí estadístic del Banc d'Espanya.

2. Font: Butlletí estadístic del Banc d'Espanya, 2020.

Gràfic I-9.3.

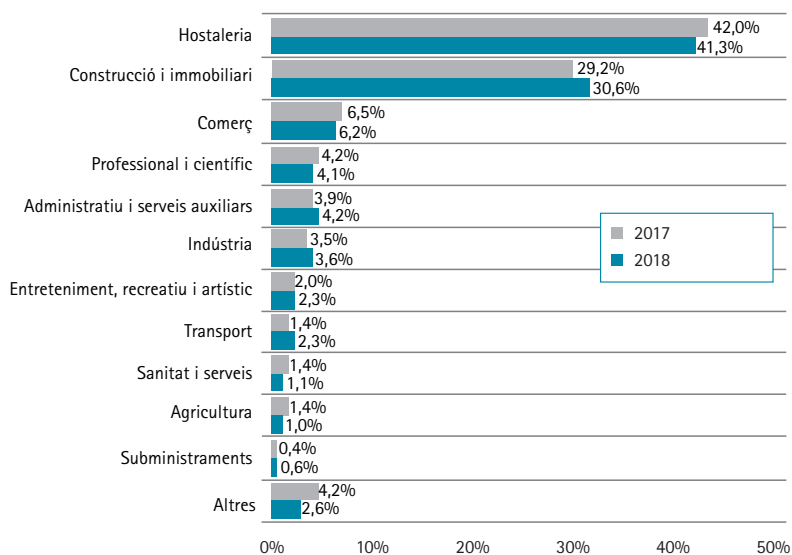
Distribució del cost de l'endeutament per cost del finançament (2017-2018)

Font: SABI i elaboració pròpia

Gràfic I-9.4.

Distribució de l'endeutament per sector econòmic (2017-2018)

Font: SABI i elaboració pròpia

La construcció, la segona en importància a les Balears, continua tenint la taxa de dubtositat més elevada d'entre tots els sectors l'any 2019, igual de l'11,99 %, i

molt superior a la mitjana del 5,53 % per al conjunt d'activitats. No obstant això, la principal activitat de les Illes, l'hostaleria —així com les activitats immobiliàries—,

han reduït considerablement els nivells de dubtositat, i les seves ràtios el 2019 se situen al 5,23 % i al 5,79 %, respectivament. Aquests valors són propers a la mitjana del conjunt d'activitats i lluny dels valors de 9,42 % i 9,04 % que presentaven el 2014.

Per tant, en conjunt podem afirmar que el risc dels préstecs empresarials s'ha reduït considerablement. Per una banda, per la reducció conjunta de la dubtositat a tots els sectors productius durant els darrers anys. Per altra banda, perquè la reducció ha estat especialment intensa en els sectors del turisme i de les activitats immobiliàries, que representen un percentatge important del deute empresarial balear. També la construcció ha reduït considerablement el seu risc, ja que, malgrat que les taxes de dubtositat són altes el 2019, han experimentat una forta reducció des del valor de 24,49 % que tenien el 2011. L'explicació d'aquesta baixada més accentuada de la dubtositat en els sectors de la construcció i l'immobiliari és principalment per la venda —per part de determinades entitats bancàries— de carteres d'actius relacionades amb aquestes activitats, segons la informació del Banc d'Espanya.

9.2.1.2. Finançament de les famílies

Per estudiar l'accés i la disponibilitat de crèdit de les llars balears posam el focus en el crèdit hipotecari, que representa la major part de l'endeutament d'una família que ha adquirit un habitatge. Els indicadors que s'utilitzen per analitzar-ne l'evolució són el nombre d'hipoteques constituïdes en els darrers anys, així com el nombre d'execucions hipotecàries, ambdues dades obtingudes a partir de la informació pro-

porcionada per l'INE. La descriptiva queda resumida al quadre I-9.1.

El nombre d'hipoteques concedides a les Illes Balears permet analitzar el grau d'accés al finançament bancari de les famílies a les Balears, en termes del nombre de llars que han pogut accedir a un crèdit hipotecari. El requadre 1 mostra que el nombre d'hipoteques va ser de 13.767 l'any 2019, fet que representa un creixement negatiu de 5,5 % respecte de les concedides el 2018.

Per tant, s'accentua el creixement negatiu que ja observàrem l'any 2018, en què el nombre d'hipoteques constituïdes havia disminuït un 0,75 %. En termes del volum total concedit, es va situar en els 3.044,86 milions d'euros, un 8,73 % menys que l'any 2018, la qual cosa implica un canvi de signe en relació amb la tendència positiva observada des de l'any 2013 i que es va accelerar el 2018 i el 2017 amb taxes de creixement del 16,37 % i el 16,56 %, respectivament.

A més, la caiguda del volum total és superior a la reducció en el nombre d'hipoteques concedides, fet que acaba reduint l'import mitjà per hipoteca, que va passar de 228.867 euros l'any 2018 a 221.171 euros el 2019. De fet, això representa un decreixement del 3,36 %.

Aquestes xifres indiquen que les entitats estan concedint hipoteques de menor import. Per tant, la reducció en el volum de crèdit nou destinat al finançament hipotecari s'explica per la combinació d'una caiguda en el nombre d'hipoteques constituïdes amb un menor preu que paguen els nous acreditats amb relació al pagat durant els darrers anys.

En comparació amb l'evolució de les hipoteques a Espanya, s'observa un major dinamisme que a les Balears, ja que tant el nombre d'hipoteques noves constituïdes com el volum mitjà per hipoteca van créixer el 2019 a unes taxes del 3,06 % i 3,23 %, respectivament. En conseqüència, el volum total de les hipoteques a Espanya va augmentar un 6,39 %. Això contrasta amb la taxa negativa del -8,72 % registrada a les Balears.

Per tant, el creixement del volum de crèdit hipotecari al conjunt d'Espanya és indicador d'un major dinamisme en la concessió de finançament a les famílies per accedir a l'habitatge que a les Balears. No obstant això, el preu mitjà de la hipoteca a les Balears el 2019 (221.171 euros) continua sent 1,49 vegades superior al preu mitjà

del conjunt d'Espanya (147.557 euros), fet que denota uns preus més alts per a l'accés a l'habitatge a les Illes.

Finalment, l'evolució del nombre d'execucions hipotecàries pot ser un indicador de la capacitat de pagament de les hipoteques per a les llars. Al darrer any, es constata que el nombre d'execucions s'ha incrementat tant a les Balears com a Espanya, amb un creixement del 4,65 % i el 4,45 %, respectivament, trencant una tendència decreixent observada des del 2014, el primer any des del qual es disposa de dades de la sèrie. Per tant, s'interpreta que s'ha incrementat el risc d'impagament als préstecs hipotecaris arreu d'Espanya, i es probable que augmenti encara més durant el 2020 a conseqüència de la crisi sanitària del coronavirus.

QUADRE I-9.1. HIPOTEQUES A FAMÍLIES (2009-2019)

	Illes Balears				Espanya			
	Nombre d'hipoteques	Volum de les hipoteques (milers d'euros)	Import mitjà (€)	Nombre d'execucions hipotecàries	Nombre d'hipoteques	Volum de les hipoteques (milers d'euros)	Import mitjà (€)	Nombre d'execucions hipotecàries
2009	30.178	4.238.247	140.442	–	1.082.587	149.290.543	137.902	–
2010	27.153	3.906.068	143.854	–	960.948	122.490.463	127.468	–
2011	19.325	2.420.050	125.229	–	651.759	77.957.706	119.611	–
2012	14.963	1.795.346	119.986	–	456.765	51.743.707	113.283	–
2013	10.207	1.365.968	133.827	–	326.978	37.484.012	114.638	–
2014	9.786	1.489.345	152.191	1.941	315.535	41.097.804	130.248	70.422
2015	12.748	2.181.378	171.115	1.328	371.981	48.936.163	131.556	60.032
2016	13.907	2.459.346	176.842	753	400.873	53.610.362	133.734	41.288
2017	14.686	2.866.644	195.196	515	429.082	60.691.568	141.445	27.171
2018	14.576	3.335.965	228,867	387	478.403	68.382.147	142.938	25.903
2019	13.767	3.044.859	221,171	405	493.034	72.750.879	147.557,530	27.055

Font: INE i elaboració pròpia

9.2.1.3. Institucions financeres en el finançament de les administracions públiques

El gràfic I-9.5. mostra la composició del volum de deute de les administracions públiques segons el protocol de dèficit excessiu (PDE), per a les Illes Balears i per al conjunt de les comunitats autònomes espanyoles. Les dades mostren que el deute de les administracions de les Balears arriba fins als 8.863 milions d'euros el desembre de 2019, fet que suposa un creixement d'1,80 % en relació amb el 2018.

Aquest creixement és superior al creixement del 0,66 % registrat a la resta de comunitats autònomes i s'explica perquè el pes que representa el deute de les Balears sobre el total del deute autonòmic s'ha incrementat en 3 punts bàsics, del 2,97 % el 2018 al 3,00 % registrat el 2019. En termes de PIB, el deute de les administracions públiques a les Balears va assolir el seu nivell màxim del 30,9 % el juny del 2015 i ha evolucionat fins al 26,3 % de la producció anual a les Illes el desembre de 2019.

Tot i l'increment del deute, les Balears re-
peteixen la cinquena posició dins la llista de comunitats més endeutades en termes de PIB, al darrere de la Comunitat Valenciana (42,1 %), Castella-la Manxa (34,9 %), Catalunya (33,4 %) i Múrcia (29,3 %). Per contra, les comunitats amb les administracions menys endeutades en termes de PIB tornen a ser, igual que el 2018, el País Basc (12,6 %), Madrid (14,0 %) i les Canàries (14,0 %). En relació amb el total de les comunitats autònomes, l'endeutament en termes de PIB per a les Balears és 3,6 punts percentuals superior comparat amb

la mitjana total (22,7 %). Això implica un creixement de 0,3 punts percentuals en relació amb la diferència observada en la mitjana de l'endeutament sobre el PIB de l'any 2018.

De l'anàlisi de la importància de les fonts de finançament, el crèdit amb el fons de liquiditat autonòmic (FLA) continua suposant el recurs predominant a l'estructura de finançament de les administracions públiques de les Balears el 2019, amb un pes del 68,8 %. No obstant això, el pes amb relació a les altres fonts s'ha reduït des del 73,9 % registrat el 2018.

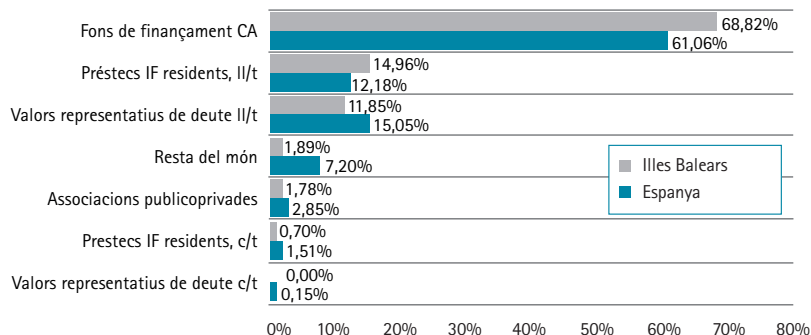
Aquest fons va ser creat l'any 2012 amb l'objectiu que les comunitats autònomes poguessin demanar una línia de crèdit a l'Estat per fer front a les seves obligacions de deute. La importància del FLA en el deute total de les administracions de les Illes és 7,8 punts percentuals superior al pes del FLA a la resta de comunitats autònomes, fet que suposa més dependència de les Illes al finançament directe de l'Estat.

No obstant això, aquesta diferència s'ha reduït 5,1 punts percentuals en relació amb el 2018, en què va ser de 12,8 punts percentuals, un fet que indica, a la vegada, una reducció de la dependència del finançament directe de l'Estat i una convergència amb la resta de comunitats autònomes.

La segona font de finançament del deute de les administracions públiques de les Illes Balears, en termes d'importància relativa, són els préstecs a llarg termini concedits per entitats de dipòsit espanyoles, amb un pes del 14,96 % del deute total de la comunitat.

Gràfic I-9.5.

Composició del deute segons el PDE (desembre de 2019)

Font: SABI i elaboració pròpia

Aquest percentatge ha augmentat 2,8 punts percentuals en relació amb el 2018, quan representava el 12,18 % del pes total. Els préstecs a curt termini continuen tenint una importància minoritària, tot i que s'ha incrementat des del 0,43 % el 2018 fins al 0,70 % del deute total el 2019. Si se sumen els préstecs a curt i llarg termini d'entitats financeres residents, el percentatge que resulta (15,66 %) és semblant al de la suma de totes les comunitats autònomes (13,69 %), tot i que en aquest cas els préstecs d'entitats representen la tercera font de finançament.

La següent font de finançament per ordre d'importància a les Illes són els valors representatius del deute, que són el recurs que ha incrementat més la seva importància —des del 7,47 % el 2018 fins a l'11,85 % el 2019— i ha convergit així amb la mitjana de les comunitats autònomes, on representa el 15,05 % del deute.

La resta de fonts de finançament del deute tenen una importància inferior al 4 % del

total. Cal destacar que el finançament d'entitats financeres no espanyoles arriba al 7,20 % (7,97 %) del deute de totes les comunitats autònomes espanyoles el 2019 (2018) i, a les Balears, aquest percentatge es redueix a l'1,89 % (3,42 %).

9.2.2. ESTALVI A LES ILLES BALEARS: EVOLUCIÓ DELS DIPÒSITS

Aquest punt analitza l'evolució del volum de dipòsits que la suma del sector privat (famílies i empreses) i les administracions públiques tenen dipositat a les institucions financeres que operen a les Illes Balears. A finals de l'any 2019, el volum de dipòsits de les entitats de les Illes va ascendir als 26.750 milions d'euros, una quantitat que representa un 4,38 % més que el 2018. En comparació amb el conjunt de l'Estat, els dipòsits a les Balears representaven un 2,08 % del volum total el desembre del 2019, un percentatge pràcticament igual al registrat dotze mesos enrere (2,07 %).

En termes del PIB balear, el volum de dipòsits va arribar al 79,37 %, un percentatge 2,01 punts percentuals més baix que l'any anterior. Pel que fa al total d'Espanya, el volum de dipòsits és inferior, ja que la ràtio de dipòsits sobre el PIB espanyol ascendeix al 103,43 % del PIB³.

Per tant, el nivell d'estalvi a les Balears en forma de dipòsits bancaris pel que fa a la mida de l'economia és inferior al del conjunt de l'Estat. En aquest sentit, tot i que observàvem senyals de més fortalesa patrimonial a les llars i empreses de les Illes motivades pel procés continuat de desapanquejament, també hi ha factors de debilitat a les Illes vinculats, d'una banda, a la baixada de l'estalvi en forma de dipòsits en termes relatius de PIB i, de l'altra, a un menor percentatge d'estalvi en relació amb la resta de comunitats autònomes.

Tot i que no es disposen de dades concretes per a les Balears, cal adreçar la importància de la banca electrònica en la captació de dipòsits. Per al total nacional, els dipòsits captats mitjançant banca electrònica augmentaren fins als 47.723 milions d'euros, quantitat que representa un 3,71 % dels dipòsits totals captats el desembre de 2019, amb un creixement del 2,86 % en relació amb el volum de dipòsits de desembre de 2018.

Amb tot, es constata que la importància relativa de la banca electrònica en la captació d'estalvis és encara relativament reduïda al conjunt de l'Estat, tot i que ha experimentat un increment positiu inte-

ranual en els darrers anys. Per tant, es pot deduir que aquesta forma d'estalvi també té una importància petita a les Illes Balears.

9.2.3. XARXA D'OFICINES DE LES ENTITATS DE DIPÒSIT A LES ILLES BALEARS

El gràfic I-9.6. presenta l'evolució del nombre d'oficines d'entitats finances ubicades a les Balears des de l'any 2008 fins al 2019. S'ha produït una reducció en el nombre d'oficines durant els anys posteriors a la crisi econòmica i financera, des del valor màxim —assolit el 2008— de 1.254 oficines fins a les 677 oficines operatives a les Illes el desembre de 2019. Això suposa una reducció acumulada del 46,01 % entre l'any 2008 i el 2019.

A més, en els dotze mesos anteriors a desembre de 2019 es van tancar 84 oficines a les Illes. Això suposa un creixement negatiu de l'11,04 % en relació amb el 2018, molt superior al creixement mitjà anual del -4,18 % corresponent al període 2008-2019.

Pel que fa al nombre d'oficines en el conjunt d'Espanya, hi ha una evolució semblant a la de les Illes Balears. Des del màxim de 2008 (45.662 oficines), el nombre de sucursals ha experimentat un creixent negatiu acumulat del 47,77 % (creixement mitjà anual de -4,32 %) i s'ha reduït el nombre d'oficines fins a les 23.851 de finals de 2019. En ambdós casos, el nivell d'oficines és inferior al que hi havia abans de la desregularització de finals dels anys vuitanta.

La reducció continuada en el nombre d'oficines, tant a les Balears com a la resta

3. Nota: a l'anterior memòria hi havia una errada: es va presentar la ràtio inversa, és a dir, PIB sobre dipòsits.

d'Espanya és conseqüència del procés de reestructuració bancària iniciat durant la crisi, que també ha implicat la desaparició d'entitats financeres i que encara no ha finalitzat.

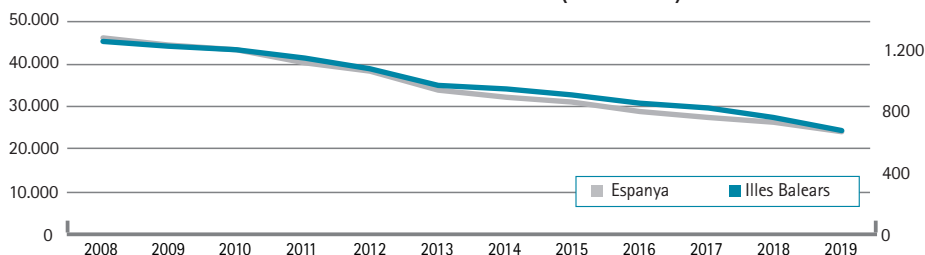
Per a l'any 2020 podem esperar que es produeixin nous tancaments, però no només a causa de la continuïtat del procés de reestructuració bancària, sinó també per les conseqüències negatives de la crisi de la COVID-19. En aquest aspecte, es pot esperar una caiguda en la demanda de serveis bancaris principalment per la disminució del crèdit a tots els sectors i la paralització de l'activitat econòmica general. En menor mesura, podríem esperar un impacte de la banca electrònica sobre el tancament de les oficines tradicionals per efecte de substitució, tot i que la magnitud seria reduïda per la importància limitada d'aquest tipus de banca, com s'ha comentat a la secció 2.2.

Si s'analitza la densitat de la xarxa d'oficines en relació amb la població, a les Balears hi havia 0,59 oficines per cada mil

habitants al final de l'any 2019. Amb relació a l'any 2018, s'ha produït una caiguda del 12,63 % (0,67 oficines per cada mil habitants l'any 2018). Aquesta disminució és conseqüència de la caiguda del nombre d'oficines i també de l'augment de població registrada a les Illes (creixement d'1,82 %, segons estadístiques de l'INE).

No obstant això, la densitat d'oficines per habitant és superior a les Illes que al conjunt d'Espanya, on el nombre d'oficines per cada mil habitants és de 0,51 al final de l'any 2019 (0,56 l'any 2018). L'anàlisi de la densitat d'oficines en relació amb la mida de la població és rellevant perquè és un indicador de benestar d'una societat, en la mesura en què determina el grau de provisió de serveis financers bàsics i d'inclusió financera per als habitants d'un municipi. És a dir, un nombre alt d'oficines a un territori disminueix el potencial risc d'exclusió financera dels habitants, és a dir, la impossibilitat d'accedir a serveis financers en el cas en què no hi hagi alternatives a l'oferta bancària proveïda a l'oficina.

Gràfic I-9.6.
Evolució del nombre d'oficines (2008-2019)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia

9.3.

ALTRES INSTITUCIONS FINANCERES I FONTS DE FINANÇAMENT ALTERNATIVES

En aquesta secció, s'analitzen els altres productes financers i les institucions financeres que serveixen per canalitzar l'estalvi i la inversió dels agents econòmics, tot i que en alguns casos són opcions encara incipients a les Illes Balears.

9.3.1. SOCIETATS DE GARANTIA RECÍPROCA: ISBA

Les societats de garantia recíproca són un tipus d'institució financera que tenen per objectiu la concessió d'aval a petites i mitjanes empreses amb la finalitat de garantir i facilitar l'accés al crèdit d'aquest tipus d'empreses i millorar els termes en què poden aconseguir finançament.

A les Illes Balears, la societat de garantia recíproca que presta serveis és l'ISBA. El 2019, la companyia ha avalat 578 operacions, per un import total de 51,2 milions d'euros, una quantitat que representa un creixement del 2,19 % respecte al 2018, quan l'import va ser de 50,11 milions d'euros. El 2019, el risc total avalat per l'ISBA ascendeix als 181,2 milions d'euros, la qual cosa suposa una taxa de creixement del 4,92 % en relació amb l'any anterior.

Del total d'operacions formalitzades, un 68,36 % són operacions destinades a la inversió i, d'aquestes, un 20,90 % a inversió en innovació tecnològica. Per altra banda, s'han avalat 177 projectes per a empreses

de nova creació, fet que suposa un creixement del 31,11 % respecte al 2018.

Finalment, cal destacar el paper que ha tingut l'ISBA l'any 2020 en la gestió de les mesures per pal·liar els efectes negatius de la COVID-19. En aquest aspecte, l'ISBA ha canalitzat les línies extraordinàries de liquiditat aprovades pel Govern de les Illes Balears destinades a petites i mitjanes empreses per garantir l'accés a finançament en condicions avantatjoses.

9.3.2. AMPLIACIONS DE CAPITAL

Els instruments de finançament que s'han comentat a les seccions anteriors són instruments de deute de les empreses. En aquest apartat s'analitzen les ampliacions de capital. Aquesta forma de finançament, a més d'augmentar el volum de recursos disponibles per a les empreses, suposen un increment de la seva solvència i capacitat per absorbir potencials situacions adverses.

Al gràfic I-9.7a., observam que el nombre de societats mercantils que amplien capital a les Balears se situa en 960 l'any 2019, 42 empreses menys que les registrades l'any 2018 (creixement de -4,19 %). El nombre d'empreses balears que amplien capital el 2019 representen el 3,15 % del total nacional, en comparació amb el 3,21 % registrat el 2018.

Si es comparen les sèries per a les Balears i Espanya, el nombre d'empreses del conjunt d'Espanya que amplien capital s'ha reduït més que el de les Balears. En concret, per al període de 2012-2019, el creixement mitjà anual del nombre d'empreses que

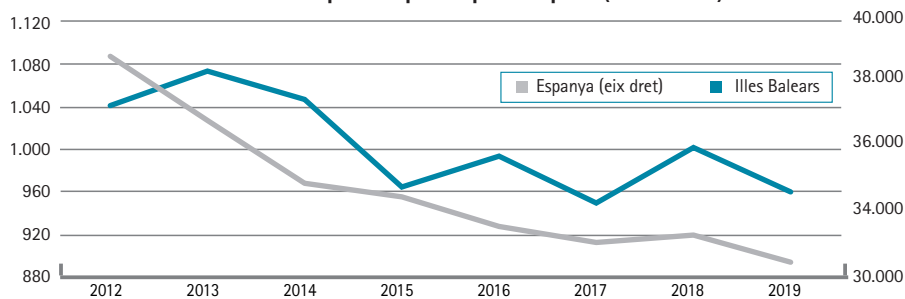
amplien capital és del -1,11% a les Illes, aproximadament la meitat del creixement negatiu del -2,39% de la resta d'Espanya.

Pel que fa al volum de les ampliacions de capital (Vegeu gràfic I-9.7b.), se situaren en els 1.052 milions d'euros el 2019 per les empreses de les Illes, fet que suposa una caiguda de l'1,71% en relació amb el 2018 i un trencament de la tendència positiva seguida durant els dos anys anteriors. Per al conjunt d'Espanya, la caiguda interanual ha estat del 6,19%, de nou més pronunciada que a les Illes, i el volum

total de capital ampliat va ser de 24.787 milions d'euros.

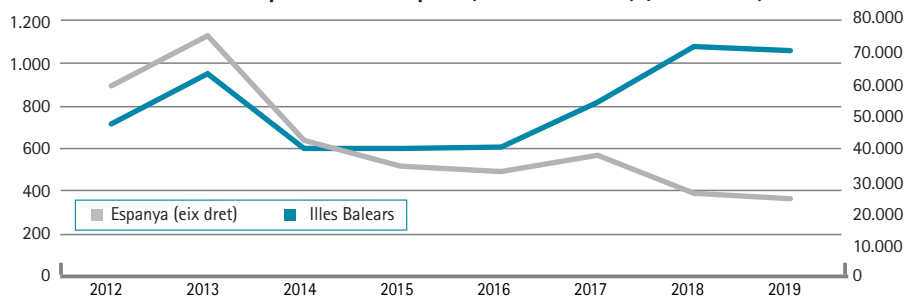
Pel que fa al volum mitjà per ampliació (Vegeu gràfic I-9.7c.), a les Balears ascendeix a 1,10 milions d'euros el 2019 i suposa un creixement del 2,59% respecte al volum mitjà d'ampliació de capital del 2018. Des de l'any 2018, el volum mitjà de les ampliacions de les empreses a les Balears ha passat a ser superior al volum mitjà de les empreses espanyoles, que va ser igual a 0,814 milions d'euros el 2019 (creixement negatiu del -3,80% en relació amb el 2018).

Gràfic I-9.7a.
Nombre d'empreses que amplien capital (2012-2019)

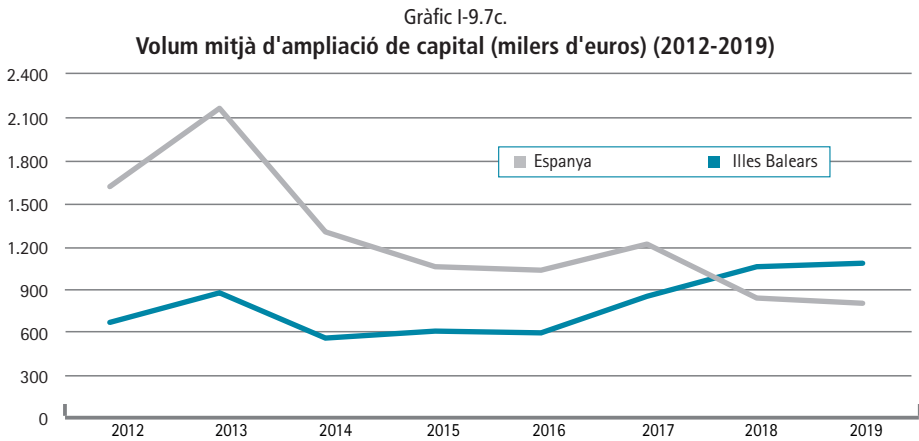

Font: INE i elaboració pròpia

Gràfic I-9.7b.
Volum d'ampliacions de capital (milions d'euros) (2012-2019)

Font: INE i elaboració pròpia

Font: INE i elaboració pròpia

9.3.2.1. Cotització a borsa i mercat alternatiu borsari (MAB)

La pràctica totalitat de la població d'empreses de les Balears no utilitza el finançament mitjançant el mercat borsari. Només un nombre reduït d'empreses amb ubicació a les Illes ha optat per cotitzar en borsa o en el mercat alternatiu borsari.

9.3.3. ALTRES

Les societats de capital risc són una alternativa per al finançament d'empreses noves i de projectes de nous emprenedors. No obstant això, aquesta forma de finançament encara no s'ha desenvolupat a les Balears.

A les anteriors memòries, també s'ha fet referència a una nova font de finançament anomenada micromecenatge (*crowdfunding*). Aquesta alternativa és un tipus de finançament col·laboratiu que es basa

en la captació de petites aportacions de diners fins a aconseguir la quantitat suficient per finançar un projecte. Tot i que està cobrant importància a països de l'entorn, la seva importància al nostre país encara és limitada.

L'informe publicat per Universo Crowdfunding i la Universitat Complutense estima que la recaptació mitjançant aquesta alternativa de finançament va ascendir a 159,65 milions⁴ a tot Espanya l'any 2018. Tot i que aquesta quantitat representa un creixement del 62,12 % en relació amb el 2017, la importància pel que fa a la resta d'alternatives de finançament és encara reduïda a Espanya i, per tant, també a les Balears.

4. No obstant això, l'informe no inclou plataformes que operen en el mercat secundari i que no requereixen autorització de la CNMV per operar. Segons l'informe, Si es tingués en compte la quantia recaptada per aquestes plataformes, la xifra podria arribar a multiplicar-se per tres.

10

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I CÀRREGA FISCAL

RESUM

El pressupost general d'ingressos per a l'any 2019 de l'Administració general de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (en el qual queden incloses les entitats autònomes) és de 4.303,1 milions d'euros i presenta un augment de 275,3 milions d'euros respecte al que s'havia aprovat per a l'exercici de l'any anterior.

Per a l'exercici de 2019, el pressupost agregat dels tres consells insulars (el de Formentera es pressuposta a través de l'Ajuntament de Formentera) es presenta anivellat tant en ingressos com en despeses, i es manté en la tendència de creixement interanual per sobre de l'IPC d'exercicis precedents, amb una taxa pròxima al 6 %, encara que es redueix en relació amb el creixement del 12,7 % interanual de l'exercici precedent. En valors absoluts s'acosta als 700 milions d'euros (691,7 milions d'euros), avançant en la sèrie històrica per sobre dels valors de la crisi de principi d'aquesta dècada.

La suma total dels ingressos municipals per a l'exercici de 2019 s'eleva a 1.352 milions d'euros, amb una variació del 2,85 % i una taxa de creixement net dels pressupostos municipals en relació amb l'exercici anterior de l'1,85 %, una vegada deduït l'efecte de la depreciació monetària de l'exercici (IPC 1 %), compensant amb això la situació de l'exercici anterior, en el qual els ingressos van patir una disminució en valors constants de -0,77 %.

Les dades del Banc d'Espanya, referides al quart trimestre de l'any, mostren que el deute acumulat de les Illes Balears durant l'any 2019 ha estat de 8.863 milions d'euros, 157 milions més que l'any anterior, i es trenca així la primera reducció feta l'any anterior des de l'any 2010.

Els ingressos tributaris recaptats per la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears s'han elevat a 4.690 milions d'euros el 2019, amb un creixement del 3,02 % per sobre del recaptat tot el 2018, la qual cosa triplica la variació dels preus i supera en un 50 %, encara que en proporció inferior a anys anteriors, el creixement de l'1,98 % en la recaptació a l'àmbit nacional pels mateixos conceptes.

Per a l'exercici de 2019, la càrrega fiscal a les Balears s'ha incrementat en 400 milions d'euros, fins als 9.191 milions, amb un creixement del 3,7 % interanual en valors absoluts però nou dècimes menys que l'exercici anterior en percentatge del PIB balear (28,41 %). Entre els territoris insulars, la càrrega fiscal es distribueix en un 78 % a l'illa de Mallorca, un 8 % a Menorca, un 13 % a Eivissa i l'1 % restant a Formentera.

Pel que fa a la càrrega fiscal per habitant, en valors absoluts, el 2019 les Balears aconsegueixen el llindar dels 8.000 euros (7.996,07 euros per habitant i any) amb un creixement interanual de l'1,85 %, fet que permet donar cobertura a la depreciació monetària en un entorn de creixement poblacional, i poc més, però consolidant el fort creixement de l'exercici precedent.

Un any més, les Balears ocupen la primera posició quant a pressió fiscal suportada comparativament amb la resta de les comunitats autònomes i el 2019 assoleixen el 28,41 %, gairebé un terç de la renda per capita dels seus habitants, amb un diferencial de més de 5 punts percentuals per sobre la mitjana nacional, seguida de les comunitats de l'àrea cantàbrica, que se situen també per sobre de la mitjana: País Basc, Astúries i Cantàbria, mentre que Catalunya i Madrid (amb el pes relatiu més gran) presenten índexs de pressió fiscal situats a la mitjana, i les Canàries, juntament amb Navarra, són, a més de les ciutats autònomes, les que presenten una major desviació en el tram inferior a la mitjana.

La principal partida de la despesa pública, amb més d'un terç del total (34,2 %) es destina a la de protecció i promoció social (mig punt percentual més que en l'exercici precedent) i destaquen les pensions, que s'emporten una quarta part de la despesa pública total.

10.1.

INTRODUCCIÓ

L'exposició d'aquest apartat es divideix en els subapartats següents: en primer lloc, s'analitzen els pressuposts generals de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears; en segon lloc, els pressuposts dels consells insulars; en tercer lloc, els dels ajuntaments, i en quart lloc, es presenta l'anàlisi de la recaptació tributària que va obtenir la delegació especial d'Hisenda a les Illes Balears. Finalment, s'analitza la càrrega fiscal a les Balears per illes i per municipis.

milions d'euros respecte al que s'havia aprovat per a l'exercici de l'any anterior. (Vegeu el quadre I-10.1.)

Les operacions corrents han crescut un 6,1%, amb un creixement superior dels impostos directes (31%) sobre els indirectes (10,7%). Cal destacar la caiguda de les transferències corrents per un import de 413,8 milions d'euros.

Fent l'anàlisi per capítols, es pot observar que els corresponents a les operacions corrents són els més importants pel que fa al pes relatiu sobre el total del pressupost, ja que representen en conjunt el 74,9% dels ingressos previstos.

10.2.

LA COMUNITAT AUTÒNOMA

En aquest subapartat analitzam els pressuposts de l'Administració general, els dels ens de dret públic i de les societats públiques.

10.2.1. EL PRESSUPOST DE L'ADMINISTRACIÓ GENERAL

En aquest subapartat analitzam, en primer lloc, els capítols dels ingressos i, tot seguit, s'estudia l'evolució de les despeses.

10.2.1.1. Els ingressos

El pressupost general d'ingressos no financers per al 2019 de l'Administració general de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (en el qual queden incloses les entitats autònomes) és de 4.303,1 milions d'euros i presenta un augment de 275,3

10.2.1.2. Les despeses

Al gràfic I-10.1. i al quadre I-A.10.1., presentam l'evolució pel període 2001-2019 del pressupost global de despesa de la CAIB, que inclou la despesa no financera i la financera. Com s'observa, el comportament expansiu de la despesa del període 2001-2009 (passa del 5,3% del PIB al 15,4%) es trenca a partir de la «gran recessió», i a partir del 2010 fins al 2019 el pressupost global de la despesa s'estabilitza entorn del 15%-16% del PIB corrent de les Illes Balears.

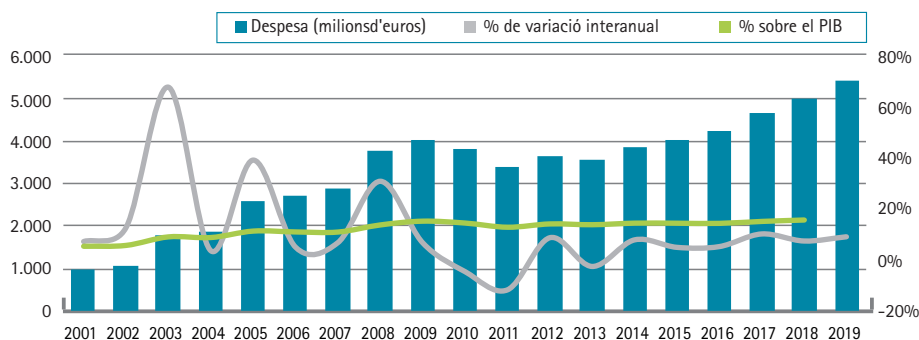
Els crèdits corresponents a l'estat de despeses dels pressuposts de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears del 2019 es presenten en tres nivells d'agregació corresponents a les classificacions econòmica, funcional per programes i orgànica. El conjunt de les despeses arriba als 5.457,8 milions d'euros, amb un creixement del 9% respecte del 2018. (Vegeu el quadre I-10.2.)

QUADRE I-10.1. DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA DEL PRESSUPOST CONSOLIDAT PER CAPÍTOLS D'INGRESSOS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2018-2019)

	Import (milers d'euros)		Variació		Valor relatiu	
	2018	2019	2019-2018	(%) 2018-17	2018	2019
Total ingrés no financer	4.027.784,09	4.303.048,20	275.264,11	6,83	80,41	78,84
Total operacions corrents	3.852.318,26	4.087.419,96	235.101,70	6,10	76,91	74,89
I. Imposts directes	1.189.028,02	1.557.890,00	368.861,98	31,02	23,74	28,54
II. Imposts indirectes	2.590.128,40	2.865.909,81	275.781,41	10,65	51,71	52,51
III. Taxes, prestació de serveis i altres ingressos	87.686,09	93.026,07	5.339,98	6,09	1,75	1,70
IV. Transferències corrents	-20.285,72	-434.106,00	-413.820,28	2039,96	-0,41	-7,95
V. Ingressos patrimonials	5.761,47	4.700,08	-1.061,39	-18,42	0,12	0,09
Total operacions de capital	175.465,83	215.628,24	40.162,41	22,89	3,50	3,95
VI. Alienació d'inversions reals	8.492,11	5.500,00	-2.992,11	-35,23	0,17	0,10
VII. Transferències de capital	166.973,72	210.128,24	43.154,52	25,85	3,33	3,85
Total operacions financeres	981.024,89	1.154.700,44	173.675,55	17,70	19,59	21,16
VIII. Actius financers	33.133,22	34.855,01	1.721,79	5,20	0,66	0,64
IX. Passius financers	947.891,67	1.119.845,43	171.953,76	18,14	18,92	20,52
Total ingrés	5.008.808,98	5.457.748,64	448.939,66	8,96	100,00	100,00

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors

Gràfic I-10.1.
Evolució del pressupost de la CAIB i percentatge de variació interanual (2001-2019)

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors, INE

QUADRE I-10.2. DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA DEL PRESSUPOST CONSOLIDAT PER CAPÍTOLS DE DESPESA DE LA COMUNITAT A AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2018-2019)

	Import (milers d'euros)		Variació		Valor relatiu	
	2018	2019	2018-2019	(%) 2018/19	2018	2018
Total operacions corrents	3.535.821,12	3.822.146,66	286.325,54	8,10	70,59	70,03
I. Despeses de personal	1.548.554,10	1.642.290,96	93.736,87	6,05	30,92	30,09
II. Compra de béns corrents i serveis	644.928,25	698.301,17	53.372,91	8,28	12,88	12,79
III. Despeses financeres	114.446,81	123.619,45	9.172,64	8,01	2,28	2,27
IV. Transferències corrents	1.207.459,24	1.335.764,76	128.305,52	10,63	24,11	24,47
V. Fons de contingències	20.432,72	22.170,32	1.737,60	8,50	0,41	0,41
Total operacions de capital	550.722,61	611.917,09	61.194,48	11,11	11,00	11,21
VI. Inversions reals	180.155,02	202.652,52	22.497,50	12,49	3,60	3,71
VII. Transferències de capital	370.567,59	409.264,57	38.696,99	10,44	7,40	7,50
Total despesa no financera	4.086.543,73	4.434.063,75	347.520,02	8,50	81,59	81,24
VIII. Actius financers	50.074,01	34.058,03	-16.015,98	-31,98	1,00	0,62
IX. Passius financers	872.191,36	989.626,86	117.435,50	13,46	17,41	18,13
Total operacions financeres	922.265,37	1.023.684,89	101.419,52	11,00	18,41	18,76
Total despesa	5.008.809,10	5.457.748,64	448.939,54	8,96	100,00	100,00

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors

La classificació econòmica presenta els crèdits agrupats d'acord amb la seva naturalesa econòmica i distingeix entre operacions corrents (capítols I, II, III i IV) i operacions de capital (capítols VI, VII, VIII i IX). A la vegada, els crèdits destinats a operacions corrents es desglossen en despeses de funcionament (despeses de personal i compra de béns corrents i serveis), en despeses financeres i en transferències corrents. Les operacions de capital distingeixen entre les inversions reals (inversions directes efectuades per l'Administració mateixa), les transferències de capital i les variacions d'actius i de passius financers.

El conjunt de les operacions corrents experimenta un increment del 8,1%, cosa que suposa 286 milions d'euros més respecte de la quantitat del 2018 i 0,9 punts percentuals per davall de la variació global del pressupost. Quant al pes relatiu sobre el total, les operacions corrents passen del 70,6% el 2018 al 70,1% en el pressupost del 2019, la qual cosa suposa un descens de 0,5 punts.

Pel que fa a les operacions de capital, creixen un 11,1% i suposen una variació de 61 milions d'euros sobre la quantitat del 2018. Quant al pes relatiu sobre el

total, les operacions de capital passen de l'11 % el 2018 a l'11,2 % en el pressupost del 2019; és a dir, un increment de 0,2 punts percentuals.

10.2.1.3. Les inversions

Les dotacions previstes en el capítol VI de l'estat de despeses, a més de les classificacions a què hem fet referència en els apartats anteriors, estan agrupades i classificades per criteris de territorialització segons l'àmbit insular en el qual es du a terme la despesa, d'acord amb el que estableix la legislació vigent.

La territorialització recollida en aquest pressupost es correspon, per raons tant d'homogeneïtat com de les operacions pressupostàries mateixes, amb els codis que s'han utilitzat en pressuposts anteriors. La territorialització de la inversió és un aspecte problemàtic en qualsevol pressupost. El criteri que s'ha seguit per territorialitzar el capítol VI és aplicar el codi territorial corresponent a l'àmbit insular on es produeix la inversió. S'ha de ressaltar que una territorialització amb aquest criteri només permet territorialitzar la inversió efectuada en matèria d'infraestructures, i fins i tot així és discutible assegurar que la rendibilitat de la inversió repercuteix exclusivament sobre el territori al qual s'ha imputat.

D'altra banda, el criteri de territorialització emprat, aplicat a altres tipus d'inversions diferents de les de dotació d'infraestructura, pot conduir a lectures errònies de les dades; malgrat que la despesa efectuada es faci en un lloc determinat, això no implica que els efectes es manifestin

només en aquest indret. Aquest fet justifica, en part, l'existència d'un codi 00 «indeterminat», ja sigui perquè a priori és impossible determinar físicament el lloc on es produeix la inversió, ja sigui perquè, fins i tot sabent-ho, la territorialització condueix a desvirtuar totalment les dades territorialitzades.

Amb aquestes prevencions i tenint en compte aquestes consideracions, és com s'han de llegir les dades de la territorialització. Per tant, es desprèn que del total d'inversions reals a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, un 23,8 % es fan a l'illa de Mallorca sense tenir present Palma, atès que és l'illa més gran i que té un major nombre d'habitants i, per tant, la que té més activitat social i econòmica de l'arxipèlag. A la capital de les Illes, Palma, s'hi destina un 11,8 %; a Eivissa, un 23,7 %; a Menorca, el 7,5 %, i a Formentera hi correspon un 0,5 %. El 32,7 % és inversió no territorialitzada. (Vegeu el quadre I-10.3.)

10.2.1.4. Els pressuposts dels béns de dret públic i de les societats públiques

Els pressuposts dels béns de dret públic —formats, d'una banda, per un seguit d'empreses públiques no societàries i, de l'altra, per dos consorcis (Centre Balears Europa i Transports de Mallorca), així com els de les societats públiques (empreses públiques de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears en forma de societat anònima)— s'inclouen en els pressuposts de la conselleria del Govern de les Illes Balears de la qual depenen. Per això, es considera interessant analitzar els pressuposts d'aquestes institucions.

QUADRE I-10 3. TERRITORIALITZACIÓ DE LA INVERSIÓ A LES ILLES BALEARS (2015-2018)

	Import (milers d'euros)					Variació				Valor relatiu				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015/2019	2018/2019	(%) 15/19	(%) 18/19	2015	2016	2017	2018	2019
00 Indeterminat	30.958,85	39.197,41	44.478,20	48.118,26	51.543,21	20.584,36	3.424,95	66%	16%	25,9%	31,5%	30,7%	32,6%	32,7%
10 Mallorca (sense Palma)	30.058,47	30.974,03	38.629,90	37.647,85	37.520,54	7.462,08	-127,30	25%	-3%	25,1%	24,9%	26,6%	25,5%	23,8%
11 Palma	16.408,84	14.908,75	17.580,62	16.977,81	18.515,03	2.106,19	1.537,22	13%	5%	13,7%	12,0%	12,1%	11,5%	11,8%
20 Menorca	8.342,60	7.602,14	9.323,71	8.357,52	11.787,95	3.445,35	3.430,43	41%	26%	7,0%	6,1%	6,4%	5,7%	7,5%
30 Eivissa	33.091,57	31.541,96	33.778,14	35.628,53	37.293,36	4.201,79	1.664,83	13%	10%	27,7%	25,3%	23,3%	24,2%	23,7%
40 Formentera	685,78	343,08	1.283,17	795,06	731,46	45,68	-63,59	7%	-43%	0,6%	0,3%	0,9%	0,5%	0,5%
Total inversió	119.546,11	124.567,36	145.073,73	147.525,02	157.391,55	37.845,44	9.866,53	32%	8%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors.

De manera agregada, el pressupost d'aquestes institucions per a l'exercici 2019 arriba a un total de 882 milions d'euros, dels quals 651 milions d'euros corresponen a entitats públiques empresarials, 132 a consorcis, 94 a fundacions i 5 a societats mercantils públiques. (Vegeu el quadre I-10.4.)

10.3.

EL DEUTE ACUMULAT

Les dades del Banc d'Espanya referides al quart trimestre de l'any mostren que el deute acumulat de les Illes Balears l'any 2019 ha estat de 8.863 milions d'euros, 157 milions més que l'any anterior. Es trenca així la primera reducció feta l'any anterior des de l'any 2010. (Vegeu el quadre I-10.5.)

10.4.

CONSELLS INSULARS

10.4.1. ANÀLISI PRESSUPOSTÀRIA

Per a l'exercici de 2019, el pressupost agregat dels tres consells insulars (el de Formentera es fa a través de l'Ajuntament de Formentera) es presenta anivellat tant en ingressos com en despeses i es manté en la tendència de creixement interanual per sobre de l'IPC d'exercicis precedents, amb una taxa propera al 6 %, encara que es redueix en relació amb el creixement del 12,7 % interanual de l'exercici precedent.

En valors absoluts ja s'acosta als 700 milions d'euros (691,7 milions d'euros), avançant en la sèrie històrica per sobre dels valors de la crisi de principi d'aquesta dècada. (Vegeu els quadres I-10.6. i IA-10.2.)

En el vessant dels ingressos, en el còmput interanual, es constata un desplaçament dels ingressos cap als ingressos corrents, al mateix temps que retrocedeixen de manera significativa els ingressos de capital, ja que si els primers augmenten gairebé un deu per cent (+9,76 %), els segons es redueixen en similar proporció (-9,38 %) i trenquen la tendència de l'exercici precedent.

La variació més significativa per a l'exercici de 2019 rau en el fet que el Consell de Mallorca ha renunciat a l'endeutament com a font de finançament enfront dels 12,5 milions d'euros pressupostats en l'exercici de 2018 per a tal concepte i a l'alienació d'inversions que van aportar 4,3 milions d'euros addicionals el 2018 a les arques del Consell Insular de Mallorca. D'altra banda, als consells d'Eivissa i Menorca les taxes de creixement són oposades, amb un -13,85 % el de Menorca i un creixement del 12,48 % el d'Eivissa, una variació que se centra en la quantia de les transferències de capital previstes per a l'execució i el manteniment d'infraestructures, pel caràcter recurrent dels fons finalistes transferits d'altres administracions, principalment la CAIB, per finançar el fons de compensació interinsular o les inversions estatutàries en infraestructures, inclosos els convenis amb l'Administració de l'Estat per al finançament d'inversions, la variació interanual de les quals agregada és d'un increment moderat del 4,1 %.

QUADRE I-10.4. DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA DEL PRESSUPOST DELS ENS PÚBLICS I SOCIETATS PÚBLIQUES A LES ILLES BALEARS PER CAPÍTOLS (2019)

	Entitats públiques empresarials		Fundacions		Consortis		Societats mercantils públiques		Total agregat	
	Milers d'euros	Valor relatiu (%)	Milers d'euros	Valor relatiu (%)	Milers d'euros	Valor relatiu (%)	Milers d'euros	Valor relatiu (%)	Milers d'euros	Valor relatiu (%)
Ingressos										
III. Taxes, preus públics i altres	107.345,14	16,48%	26.752,50	28,63%	39.603,22	30,08%	0,00	0,00%	173.700,86	19,70%
IV. Transferències corrents	142.326,36	21,85%	55.653,47	59,55%	26.238,90	19,93%	5.097,50	94,01%	229.316,22	26,00%
V. Ingressos patrimonials	4.599,77	0,71%	797,14	0,85%	795,69	0,60%	0,00	0,00%	6.192,59	0,70%
VI. Alienació d'inversions	5.500,00	0,84%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	5.500,00	0,62%
VII. Transferències de capital	305.890,40	46,96%	8.966,23	9,59%	25.639,63	19,48%	325,00	5,99%	340.821,26	38,65%
VIII. Actius financers	51.633,59	7,93%	1.286,96	1,38%	39.375,52	29,91%	0,00	0,00%	92.296,07	10,47%
IX. Passius financers	34.052,53	5,23%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	34.052,53	3,86%
Total ingressos	651.347,78	100,00%	93.456,30	100,00%	131.652,96	100,00%	5.422,50	100,00%	881.879,53	100,00%
Despeses										
I. Despeses de personal	78.092,95	11,99%	57.426,25	61,45%	4.994,94	3,79%	3.627,55	66,90%	144.141,69	16,34%
II. Despeses corrents	106.161,20	16,30%	23.204,88	24,83%	55.542,05	42,19%	1.469,95	27,11%	186.378,07	21,13%
III. Despeses financeres	20.776,32	3,19%	162,90	0,17%	1.803,18	1,37%	0,00	0,00%	22.742,40	2,58%
IV. Transferències corrents	17.226,38	2,64%	2.549,13	2,73%	23,00	0,02%	0,00	0,00%	19.798,51	2,25%
VI. Inversions reals	166.438,90	25,55%	3.046,83	3,26%	28.090,15	21,34%	325,00	5,99%	197.900,88	22,44%
VII. Transferències de capital	138.041,75	21,19%	4.648,06	4,97%	24.878,88	18,90%	0,00	0,00%	167.568,70	19,00%
VIII. Variació actius financers	29.370,76	4,51%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	29.370,76	3,33%
IX. Passius financers	95.239,53	14,62%	2.418,25	2,59%	16.320,75	12,40%	0,00	0,00%	113.978,52	12,92%
Total despeses	651.347,78	100,00%	93.456,30	100,00%	131.652,96	100,00%	5.422,50	100,00%	881.879,53	100,00%

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors

QUADRE I-10.5. EVOLUCIÓ DEL DEUTE DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES (PDE) (MILIONS D'EUROS) (2010-2019)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Andalusia	12.562	14.793	21.064	24.441	29.373	31.645	33.325	34.260	35.409	35.431
Aragó	2.901	3.403	4.607	5.369	6.010	6.930	7.486	7.959	8.251	8.315
Astúries	1.701	2.155	2.675	3052	3.479	3876	4.094	4.244	4.351	4.357
Balears (Illes)	4.458	4.774	6.130	6.884	7.798	8.330	8.572	8.802	8.706	8.863
Canàries (Illes)	3.298	3.718	4.687	5.281	6.034	6.669	6.939	7.044	6.808	6.613
Cantàbria	992	1.293	2.032	2178	2.428	2677	2.890	3.033	3.171	3.188
Castella-la Manxa	6.110	6.886	10.190	11.343	12.858	13.426	14.055	14.430	14.714	14.949
Castella i Lleó	4.630	5.804	7.933	8.527	9.359	10.557	11.316	11.870	12.360	12.473
Catalunya	35.616	44.095	52.355	58.179	64.466	72.675	75.118	77740	78732	79.060
Extremadura	1.747	2.021	2.436	2630	3.092	3576	4.059	4.401	4.622	4.721
Galícia	6.189	7.079	8.324	9.212	9.961	10.375	10.854	11.210	11.342	11.315
La Rioja	726	900	1.045	1143	1.296	1436	1.487	1.570	1.591	1.608
Madrid	14.323	16.255	20.906	22.863	25.414	28.686	30.418	32.783	33.270	33.469
Múrcia	2.107	2.806	4.628	5543	6.838	7601	8.305	8.795	9.232	9.562
Navarra	1.691	2.446	2.847	3136	3.197	3322	3.461	3.628	3.445	3.297
País Basc	5.070	5.591	7.259	8280	8.915	9.486	9.958	10.149	10.041	9.425
Com. Valenciana	20.119	21.860	30.065	32.459	37.422	42.003	44.663	46.187	47.084	48.438
Total	124.239	145.879	189.183	210.520	237.941	263.269	277.001	288.105	293.128	295.083

Font: Banc d'Espanya

QUADRE I-10.6. PRESSUPOSTS CONSOLIDATS DELS CONSELLS INSULARS (EN EUROS) (2018-2019)

	Consell Insular de Mallorca			Consell Insular de Menorca			Consell Insular d'Eivissa		
	2018	2019	% de var. 19-18	2018	2019	% de var. 19-18	2018	2019	% de var. 19-18
Ingressos									
Operacions corrents	376.609.257,71	414.819.747,33	10,15%	68.083.636,44	76.164.876,53	11,87%	78.735.277,63	83.510.474,53	6,06%
I. Imposts directes	14.036.060,27	14.376.930,22	2,43%	1.155.078,02	1.221.894,24	5,78%	1.950.000,00	3.000.000,00	53,85%
II. Imposts indirectes	15.638.386,34	17.138.500,54	9,59%	1.668.480,89	1.707.024,19	2,31%	2.765.570,00	3.336.790,00	20,65%
III. Taxes i altres ingressos	19.012.520,94	24.182.219,88	27,19%	2.604.530,35	3.120.128,57	19,80%	6.387.154,07	5.094.054,99	-20,25%
IV. Transferències corrents	324.796.928,27	356.742.027,85	9,84%	62.490.802,50	70.041.584,85	12,08%	67.439.793,56	72.029.619,54	6,81%
V. Ingressos patrimonials	3.125.361,89	2.380.068,84	-23,85%	164.744,68	74.244,68	-54,93%	192.760,00	50.010,00	-74,06%
Operacions de capital	82.390.901,79	70.893.294,77	-13,95%	25.041.370,74	21.678.620,54	-13,43%	21.869.227,08	24.598.885,60	12,48%
VI. Alienació d'inversions reals	4.319.584,00	0,00	0,00%	0,00	0,00	0,00%	0,00	0,00	0,00%
VII. Transferències de capital	65.335.317,79	70.662.294,77	8,15%	24.766.370,74	21.403.620,54	-13,58%	21.419.227,08	24.148.885,60	12,74%
VIII. Variació d'actius financers	236.000,00	231.000,00	-2,12%	275.000,00	275.000,00	0,00%	250.000,00	250.000,00	0,00%
IX. Variació de passius financers	12.500.000,00	0,00	-100,00%	0,00	0,00	0,00%	200.000,00	200.000,00	0,00%
Total	459.000.159,50	485.713.042,10	5,82%	93.125.007,18	97.843.497,07	5,07%	100.604.504,71	108.109.360,13	7,46%
Despeses									
Operacions corrents	343.681.252,88	357.754.601,38	4,09%	56.362.028,48	59.622.753,40	5,79%	69.144.886,60	75.306.803,85	8,91%
I. Remuneració de personal	135.451.122,67	145.598.506,99	7,49%	21.769.131,12	22.528.304,20	3,49%	28.970.090,24	35.005.758,18	20,83%
II. Compra de béns i serveis	152.357.333,46	160.788.099,10	5,53%	13.454.195,33	14.698.393,97	9,25%	24.238.983,59	22.952.265,83	-5,31%
III. Interessos	3.093.113,58	765.161,80	-75,26%	706.910,13	668.372,09	-5,45%	71.933,78	92.000,00	27,90%
IV. Transferències corrents	50.779.683,17	48.602.833,49	-4,29%	20.131.791,90	21.427.683,14	6,44%	15.573.693,24	17.003.939,00	9,18%
V. Fons de contingència i imprevistos	2.000.000,00	2.000.000,00	0,00%	300.000,00	300.000,00	0,00%	290.185,75	252.840,84	-12,87%
Operacions de capital	115.318.906,62	127.958.440,72	10,96%	36.762.978,70	38.220.743,67	3,97%	31.459.618,11	32.802.556,28	4,27%
VI. Inversions reals	76.252.657,33	93.337.767,77	22,41%	24.221.002,53	22.225.584,79	-8,24%	21.515.294,65	22.224.368,32	3,30%
VII. Transferències de capital	32.637.749,29	31.070.169,32	-4,80%	7.726.765,53	10.593.441,01	37,10%	9.108.620,34	10.128.187,96	11,19%
VIII. Variació d'actius financers	236.000,00	231.000,00	-2,12%	275.000,00	275.000,00	0,00%	250.000,00	250.000,00	0,00%
IX. Variació de passius financers	6.192.500,00	3.319.503,63	-46,39%	4.540.210,64	5.126.717,87	12,92%	585.703,12	200.000,00	-66%
Total	459.000.159,50	485.713.042,10	5,82%	93.125.007,18	97.843.497,07	5,07%	100.604.504,71	108.109.360,13	7,46%

Font: Elaboració pròpia segons dades del Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques

En el conjunt agregat de les administracions insulars, els ingressos per operacions de capital se situen en valors absoluts en 117 dels més de 691,7 milions pressupostats per a tot l'exercici 2019, la qual cosa representa una importància relativa del 16,9 %, resultant poc significatiu l'anàlisi de les taxes de variació per capítols, ja que el 2019 es torna a la normalitat d'exercicis anteriors i, com ja va ocórrer el 2017, no es pressuposten ingressos per alienació d'actius en el capítol VI i la previsió d'ingressos per a nou endeutament era pràcticament testimonial, enfront de la consignació de 12,7 milions d'euros per a 2018.

Per part seva, ingressos corrents ascendeixen a 574,5 milions d'euros, i presenten una taxa de creixement del 9,76 %, continuista amb la línia de l'exercici anterior (9,5 %), amb increments generalitzats tant en la previsió d'ingressos per impostos directes (8,5 %) com indirectes (10,5 %), mentre que els ingressos per taxes i altres ingressos originats per la prestació dels serveis creixen un 15,7 %. Si bé aquesta línia de creixement no es dona en totes les administracions, destacant el Consell de Mallorca, amb un augment interanual del 27,2 %, mentre que el d'Eivissa presenta taxa interanual negativa del -20,25 %, en la preocupant línia de descans de l'exercici precedent, acumulant una reculada de 2,6 milions d'euros en dos anys, més d'una tercera part. Per la seva banda, el Consell Insular de Menorca, després de la caiguda de l'exercici precedent, recupera la taxa de creixement amb una variació del 18,9 % recobrant i superant folgadoament en valors absoluts la previsió de l'exercici 2017.

Un any més, i en la línia dels exercicis precedents, en valors absoluts són els ingressos per les de transferències corrents d'altres administracions per al sosteniment de les competències transferides i per al mateix sosteniment de les institucions insulars (bàsicament transferències de l'Administració autonòmica i del fons complementari de finançament de l'Estat) la partida que finança tres quartes parts del pressupost i la seva taxa de creixement del 9,7 %, fet que permet assumir el decreixement d'altres ingressos i, malgrat això, mantenir una taxa de creixement de gairebé el 6 % en el conjunt del pressupost.

Pel que fa a les despeses, la variació interanual del 5,97 % es distribueix de manera compensada entre les despeses corrents i les despeses de capital, amb una taxa interanual de creixement en el primer dels casos del 5 %, una mica inferior a la mitjana, al mateix temps que les despeses de capital s'incrementen lleugerament per sobre, fins al 8,4 %.

La variació més significativa rau en les despeses financeres suportades, que disminueixen en un 60 %, especialment en el cas del Consell de Mallorca, on la disminució aconseguix el 75 %, fet que no resulta de ser curiós en un context d'alentiment de la disminució del deute de les institucions insulars, que cau un 24 %. Cal buscar-ne la causa en el sanejament financer dels darrers anys, arran de la normativa estatal sobre contenció de dèficits.

En conjunt, el creixement de les despeses corrents es concentra en els capítols I i II («Personal» i «Compra de béns i serveis»). La seva pujada interanual en valors absoluts

és de 40,5 milions, lleugerament superior a la variació del total del pressupost. Aquest creixement, en termes relatius, se centra en les despeses de funcionament (capítol II, «Compra de béns i serveis»), amb el 9,1 % de taxa interanual, si bé les despeses de personal també presenten una taxa del 5 % i superen un any més les taxes autoritzades de creixement dels salaris, encara que més moderada que en l'exercici precedent, la qual cosa s'interpretaria com a indicador d'una moderació en l'increment net de plantilles.

El capítol IV, de despesa agregada, que reflecteix la consignació de les ajudes a tercers, especialment a famílies —entre les quals destaquen les assistències socials—, es manté en els 87 milions d'euros, com en l'exercici anterior, si bé la seva anàlisi desagregada indica una lleu caiguda en el cas del Consell de Mallorca i un lleuger creixement en compensació en els consells insulars d'Eivissa i, especialment, de Menorca.

Per la banda de les despeses en operacions de capital, en conjunt presenten una taxa de creixement del 8,4 %, gairebé el mateix creixement que en l'exercici precedent, destacant les despeses no financeres per a inversions reals efectuats directament pels consells en infraestructures que copen tot el creixement en valors absoluts. En canvi, les operacions de capital que reflecteixen la despesa financera dels fons destinats a l'amortització de l'endeutament consignats al capítol IX, mantenen la tendència a la baixa, amb una taxa de disminució del 24 %, amb la qual cosa la disminució dels fons destinats a la reducció del deute acumula dos anys de baixada, especi-

alment en el cas del Consell de Mallorca, que ha passat de 18 a 6,2 milions d'euros en dos anys, malgrat que l'any 2019 la previsió d'ingressos al capítol IX (endeutament nou) és molt inferior a la previsió de despesa del mateix capítol (per a l'amortització de l'endeutament acumulat), amb la qual cosa es reprèn la senda dels darrers anys de disminució de l'endeutament net, després del parèntesi extraordinari de 2018 en sentit contrari.

És per això que es genera un estalvi en despesa financera tant al capítol III, de despesa per al pagament dels interessos, com en la pràctica desaparició de l'endeutament al capítol IX d'ingressos.

Pel que fa al capítol V, que reflecteix la previsió per al fons de contingència i imprevistos amb la destinació de fer front al pagament de resolucions judicials sense consignació específica o despeses urgents no previstes —incloses les derivades de situacions d'emergència per fenòmens climàtics catastròfics—, la seva dotació es manté tant a l'àmbit individual com l'agregat en els 2,5 milions d'euros a nivell agregat.

En l'anàlisi comparativa dels pressupostos consolidats de cada institució insular, el creixement d'ingressos i despeses del Consell de Mallorca i el de Menorca se situen lleugerament per sota de la mitjana, amb creixements del 5,8 i 5,1 % respectivament, mentre que el Consell d'Eivissa també presenta una taxa de variació lleugerament superior, amb el 7,5 % de creixement. En valors absoluts, el creixement de pressupost en el cas del Consell Insular de Mallorca supe-

ra els 26,7 milions d'euros, reduït a la meitat el creixement de l'any precedent i mantenint la tendència d'incrementos significatius, mentre que el creixement interanual se situa entorn dels 4 milions d'euros per al Consell de Menorca i els 8 milions en el cas del d'Eivissa.

10.4.2. COMPTE FINANCER

El pressupost agregat dels consells insulars per al 2019 supera per segon any el 2 % del producte interior brut a preus de mercat de les Illes Balears, mentre que en l'exercici precedent el conjunt de les administracions insulars representava, pressupostàriament, el 2,06 %, enfront de l'1,94 % del PIB balear (avanç INE) del 2017, i l'1,89 % del 2016.

La previsió d'ingressos no financers (ingressos corrents més ingressos no financers de capital) creix fins a superar els 690,71 milions d'euros, fet que representa un increment del 8 % en relació amb l'exercici anterior, mentre que en l'apartat de despeses, el conjunt de les despeses corrents més les inversions, tant directes (capítol VI) com indirectes (capítol VII), s'eleva a 682 milions d'euros; és a dir, un augment absolut de 41 milions (el 6,4 %) en relació amb l'exercici precedent.

La previsió de fons destinats a variació d'actius i passius financers en el seu conjunt és de 9,4 milions d'euros, amb una reducció de 2,7 en relació amb l'exercici precedent (en la línia de decreixement d'anys anteriors), als quals caldria afegir la càrrega financera ordinària del capítol III de despeses (1,5 milions d'euros),

amb la qual cosa la càrrega financera real suportada en l'exercici 2019 seria de 10,9 milions d'euros (16 el 2018 i 26,8 el 2017) i representaria l'1,58 % (gairebé dos punts menys que el 2018) del total del pressupost de despeses i l'1,9 % dels ingressos corrents.

L'estalvi per operacions corrents (ingressos corrents menys despeses corrents) s'eleva a 81,8 milions d'euros pels 54,2 milions del 2018.

El dèficit per operacions no financeres de capital (ingressos no financers de capital menys inversions directes i indirectes per la via de la transferència de capital) augmenta fins als 73,4 milions d'euros, la qual cosa representa un creixement significatiu —55,6 milions a l'exercici precedent— i reforça així la tendència d'exercicis anteriors en la caiguda dels ingressos de capital i el conseqüent desplaçament de recursos corrents per al finançament d'inversions.

La despesa pressupostada per operacions no financeres de capital (inversions totals) ascendeix a 190 milions d'euros (enfront dels 171 de l'exercici precedent) i s'acosta a un terç del total de pressupost de despeses.

En termes de capacitat o necessitat de finançament (despeses d'inversió menys estalvi corrent), el pressupost agregat dels ens insulars per al 2019 registra una necessitat de finançament de 108,2 milions d'euros (8,6 menys que el 2018).

Aquests 108,2 milions de necessitat de finançament es financen íntegrament amb ingressos procedents d'altres administraci-

ons (transferències de capital) i trenquen la tendència d'anys anteriors, per la qual cosa no s'ha fet necessari acudir a fonts alienes de finançament (deute) per cobrir aquesta necessitat.

A l'exercici 2019 no hi ha hagut endeutament net i s'ha tornat —després del parèntesi de 2018— a la línia dels exercicis precedents, en els quals no hi va haver endeutament brut. En aquest context, el 2019 només s'han destinat 8,6 milions d'euros a la cancel·lació de deute d'exercicis anteriors (una quarta part que el 2017), fet que representa un 1,2 % del total dels pressupostos, una setzena part del destinat a inversions directes.

La ràtio d'estalvi net (estalvi corrent menys endeutament net/despeses no financeres de capital) remunta fins al 0,43 —pel 0,24 de 2018— i es recupera la línia ascendent propiciada per l'absència d'endeutament dels darrers anys, tot i que sense arribar encara al mig punt previ a 2018. Tot això s'emmarca en el context de les limitacions introduïdes per la normativa estatal per al control del dèficit de les administracions públiques.

10.5.

AJUNTAMENTS

10.5.1. ANÀLISI PRESSUPOSTÀRIA

L'exercici de 2019, des de l'òptica dels pressupostos municipals, es pot considerar com un exercici de trànsit, bàsicament continuista de les polítiques d'anys

anteriors, marcat per la renovació de les corporacions després de les eleccions de maig de 2019, per la qual cosa els nous equips sortits de les urnes no s'han vist obligats a operar amb uns pressupostos aprovats per les corporacions sortints.

En el total agregat, els ajuntaments de les Illes Balears presenten uns pressupostos per al 2019 que en conjunt resulten equilibrats, malgrat que no tots estan anivellats fonamentalment a causa de les limitacions en la despesa enfront dels ingressos esperats resultants de l'aplicació de la regla de despesa, i en algun cas perquè es tracta de pressupostos prorrogats de l'exercici anterior. No obstant això, són diferències poc rellevants entre els ingressos i les despeses (que en conjunt se situen en 19 milions d'euros, el doble que l'any precedent), un 1,5 % del total del pressupost, i respectant en tots els casos el principi del no dèficit inicial. (Vegeu els quadres I-10.7. i I-10.8.)

En concret, els ajuntaments que presenten els comptes amb superàvit inicial són els d'Alcúdia, Andratx, Ariany, Inca, Maó, Pollença, Sant Josep de sa Talaia, Santa Eugènia, Sant Lluís (prorrogats), Selva i Sóller, que no són corporacions que es caracteritzin precisament per una mida reduïda i mitjans tècnics.

La suma total dels ingressos per a l'exercici de 2019 s'eleva a 1.352 milions d'euros, amb una variació del 2,85 % i una taxa de creixement net dels pressupostos municipals en relació amb l'exercici anterior de l'1,85 %, una vegada deduït l'efecte de la depreciació monetària de l'exercici (IPC 1 %) compensant així la

situació de l'exercici anterior, en el qual els ingressos van patir una disminució en valors constants de -0,77 %.

El pressupost agregat dels municipis per a 2019 presenta un superàvit inicial no

financer de 66,25 milions d'euros, enfront dels 58,7 milions d'euros de 2018, mentre que el saldo sense càrrega financera per interessos ja supera els 79,37 milions d'euros i es manté en xifres similars al 77,7 milions de l'any anterior.

QUADRE I-10.7. DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA DELS PRESSUPOSTS INICIALS DELS AJUNTAMENTS DE LES ILLES BALEARS (EUROS) (2018-2019)

	2018	2019	% de var. 18/19
Ingressos			
Operacions corrents	1.270.254.055,56	1.318.040.318,09	3,76%
I. Imposts directes	591.703.835,13	602.088.803,84	1,76%
II. Imposts indirectes	47.378.267,09	55.223.728,39	16,56%
III. Taxes i altres ingressos	309.789.043,17	318.871.098,03	2,93%
IV. Transferències corrents	290.316.255,26	306.657.395,82	5,63%
V. Ingressos patrimonials	31.066.654,91	35.199.292,01	13,30%
Operacions de capital	54.722.228,83	52.820.833,49	-3,47%
VI. Alienació d'inversions reals	1.109.329,40	866.690,00	-21,87%
VII. Transferències de capital	38.074.859,17	44.057.952,49	15,71%
VIII. Variació d'actius financers	11.451.760,26	4.209.071,00	-63,25%
IX. Variació de passius financers	4.086.280,00	3.687.120,00	-9,77%
Total	1.324.976.284,39	1.370.861.151,58	3,46%
Despeses			
Operacions corrents	1.116.921.863,43	1.160.741.659,77	3,92%
I. Remuneració de personal	470.779.884,11	494.660.813,43	5,07%
II. Béns corrents i serveis	476.486.922,37	497.442.009,67	4,40%
III. Interessos	18.586.857,93	13.118.831,69	-29,42%
IV. Transferències corrents	136.977.914,46	144.869.791,20	5,76%
V. Fons de contingència i imprevists	14.090.284,56	10.650.213,78	-24,41%
Operacions de capital	197.520.196,60	191.150.914,57	-3,22%
VI. Inversions reals	118.113.661,47	125.234.207,33	6,03%
VII. Transferències de capital	15.683.855,15	14.835.796,25	-5,41%
VIII. Variació d'actius financers	2.177.181,00	2.159.171,00	-0,83%
IX. Variació de passius financers	61.545.498,98	48.921.739,99	-20,51%
Total	1.314.442.060,03	1.351.892.574,34	2,85%

Font: Elaboració pròpia segons dades del Ministeri d'Hisenda i els portals municipals de transparència

QUADRE I-10.8. PRESSUPOSTS INICIALS DE DESPESES DELS AJUNTAMENTS DE LES ILLES BALEARS (EUROS) (2018-2019)

	2018	2019	% var. 19/18
Alcúdia	33.275.082,51	28.767.568,95	-13,55%
Calvià	86.837.185,49	96.117.252,10	10,69%
Inca	27.665.552,58	27.311.818,16	-1,28%
Llucmajor	40.039.300,01	42.823.401,00	6,95%
Manacor	35.553.441,11	40.484.854,14	13,87%
Marratxí	29.050.000,00	31.416.000,00	8,14%
Palma	425.075.244,66	423.762.211,99	-0,31%
Pollença	21.970.712,84	20.300.844,09	-7,60%
Santanyí	21.600.000,00	20.945.000,00	-3,03%
Sóller	16.687.441,72	14.917.232,81	-10,61%
La resta	271.197.280,89	273.935.169,35	1,01%
Mallorca	1.008.951.241,81	1.020.781.352,59	1,17%
Ciutadella	34.417.106,67	35.069.982,20	1,90%
Maó	36.651.900,00	36.870.376,00	0,60%
La resta	53.721.300,50	52.608.665,71	-2,07%
Menorca	124.790.307,17	124.549.023,91	-0,19%
Eivissa	58.622.541,00	62.467.549,00	6,56%
Santa Eulària des Riu	38.734.900,00	40.108.000,00	3,54%
Sant Josep	33.645.343,41	35.353.785,84	5,08%
Formentera	26.860.001,00	30.150.001,00	12,25%
La resta	33.371.950,00	38.482.862,00	15,31%
Eivissa-Formentera	191.234.735,41	206.562.197,84	8,01%
Total	1.324.976.284,39	1.351.892.574,34	2,03%

Font: Elaboració pròpia segons dades del Ministeri d'Hisenda i portal de transparència municipal

Pel que fa al detall dels ajuntaments més rellevants, un any més els municipis de Palma, Calvià i Eivissa són els que disposen d'un pressupost més alt per a despeses. A més, els dos primers acumulen una mica més de la meitat del pressupost de tots els ajuntaments de Mallorca, i entre els tres dels municipis de la comunitat, un 44 % del total de la despesa municipal balear.

L'Ajuntament de Palma, amb un pressupost de 424 milions el 2019, presenta una disminució de despeses interanual de -0,31 %, enfront de l'1,17 % per al conjunt dels municipis de Mallorca, mentre que el cas de Calvià la variació interanual s'eleva a un 10,7 %, si bé es tracta d'un efecte de la falta de pressupost el 2018, durant el qual es va funcionar amb el pressupost prorrogat de 2017.

10.5.2. COMPTE FINANCER

Els ajuntaments de les Balears en conjunt han gestionat un pressupost per a l'exercici 2019 de 1.351 milions d'euros, equivalent al 3,28 % del PIB Balear (pendent de la primera estimació efectuada per l'INE), un punt percentual menys que en els dos anys anteriors, atès que el seu creixement del 2,03 % ha estat inferior al 3,15 % de creixement del PIB el 2019.

Els ingressos no financers (ingressos corrents més ingressos de capital no financers) se situen en els 1.362,9 milions d'euros, amb un increment de 53,56 milions, la qual cosa representa un creixement del 4,1 % en relació amb l'exercici precedent, mentre que les despeses no financeres (despeses corrents més despeses per operacions de capital no financeres) augmenten a 1.300,8 milions d'euros, 50,1 més que el 2018 (un 4,0 % d'increment). El total de la despesa financera per variació d'actius i passius financers es pressuposta en 51,08 milions d'euros, continuant amb la tendència decreixent dels exercicis anteriors (63,7 el 2018 i 83,7 el 2017), tant en la variació de passius financers (amortització de deute) —amb una variació anual del -20,51 %— com en la variació dels actius financers per la concessió de bestretes i préstecs, que es mantenen en una quantia merament testimonial, amb una disminució inferior a la depreciació monetària de l'exercici.

L'estalvi en operacions corrents (diferència entre els ingressos i les despeses corrents) puja a 107,4 milions d'euros —pels 153,4 milions el 2018 i 196,4 el 2017—, la qual cosa apunta una clara tendència

de disminució del superàvit per despesa corrent, mentre que, un any més, el dèficit per operacions de capital no financeres es redueix en 7,3 milions d'euros, fins a 87,3 milions, molt per sota de l'estalvi en operacions corrents.

Igual que en exercicis precedents, el pressupost de 2019 presenta una situació de dèficit de caixa no financer (l'estalvi financer corrent, de 107,4 milions d'euros, supera folgadoament, igual que l'exercici anterior, el dèficit de les operacions de capital no financeres: 87,3 milions d'euros) i queda fixat en 20,1 milions d'euros, superàvit del qual caldria deduir la variació neta de les operacions financeres, que és de -43,2 milions d'euros.

La despesa en operacions no financeres de capital puja a 140 milions d'euros, acumula un decreixement de 100 milions d'euros en els darrers tres exercicis i es continua disminuint per sota del mig punt percentual del PIB balear.

En termes de necessitat de finançament, el conjunt de les corporacions municipals registra un romanent de finançament (estalvi corrent menys despeses no financeres de capital) de 20 milions d'euros, la qual cosa representa menys d'una dècima de punt del PIB balear de 2018.

L'increment de l'endeutament brut (emissió de deute o subscripció creditícia, bruta) per al conjunt dels ajuntaments es redueix en gairebé un 10 % en relació amb l'exercici precedent. En valors absoluts, això suposa una quantia merament testimonial en el context del conjunt dels ingressos de 3,7 milions d'euros, una

quantitat insuficient per fer front als 48,9 milions que es destinen a l'amortització de deute d'exercicis anteriors. Per això, pel que fa a l'endeutament municipal, amb saldo anual net d'endeutament negatiu de 45 milions d'euros que s'acumulen als 60 milions de l'exercici anterior, s'acredita una clara progressió de sanejament financer en l'àmbit municipal.

La ràtio d'estalvi net (la relació entre l'estalvi corrent menys endeutament net i despeses no financeres de capital) baixa al 109 % (160 % el 2018), tot i que es manté per sobre del 100 %.

La càrrega financera del deute públic municipal balear (anualitat per amortització més interessos) en els pressupostos de 2019 representa per al conjunt dels ajuntaments 62,1 milions d'euros, en la línia descendent d'exercicis anteriors (80,1 el 2018 i 89 el 2017), que és conseqüència directa de la disminució del deute net en un entorn de tipus baixos d'interès.

10.5.3. AJUNTAMENT DE PALMA

El pressupost consolidat de l'Ajuntament de Palma amb els seus organismes autònoms per a l'exercici de 2019 s'eleva a 424 milions d'euros, anivellat i equilibrat tant en ingressos com en despeses. D'aquests, 417 corresponen a la mateixa corporació, i la resta, als organismes municipals que conformen el perímetre de la consolidació i a transferències internes per import de 37 milions d'euros, que són objecte d'eliminació en el procés per evitar duplicitats. (Vegeu el quadre IA-10.3.)

No es contemplen en el perímetre de la consolidació —per qüestions de coherència metodològica i igual que per a la resta dels municipis— les empreses públiques municipals (EFM, SMAP, EMAYA i EMT), que, a més, aportarien una xifra de negoci pressupostada en 134 milions d'euros, la qual cosa ens donaria una quantitat global d'ingressos de 558 milions, inferior als 593 de 2018.

La variació en relació amb l'exercici precedent és negativa en un 0,31 %, la qual cosa, afegida a la variació de preus (IPC=1 %), representa una variació en termes monetaris del -1,31 %, continuant en la línia de contenció iniciada l'exercici anterior.

Com en exercicis anteriors, l'augment pressupostari es dona tant en els organismes autònoms com en el pressupost propi de la corporació.

En l'estat de despeses, només augmenten les partides de despeses corrents de funcionament, les corresponents a personal i a compra de béns i serveis, que creixen un 5,56 % i un 3,58 % respectivament, mentre que la resta dels capítols de despeses presenten importants retallades, tant en valors absoluts com en termes de variació interanual. És especialment significativa la disminució de la dotació al fons de contingència i imprevistos que té com a destinació fer front a resolucions judicials contràries i l'atenció d'emergències sense cabuda en la consignació pressupostària d'altres capítols i les inversions reals, que pateixen una retallada del 30,6 %.

A més, com era d'esperar en un entorn de tipus baixos d'interès, la consignació per a aquesta mena de despeses es retalla en un 20 %, mentre que la consignació per amortitzar el deute es manté en valors absoluts amb una variació poc significativa, la qual cosa —unita a l'absència d'ingressos per deute nou— representa la continuïtat del ritme de sanejament financer de la corporació i els seus organismes autònoms.

A la banda dels ingressos, s'incrementen els corrents en 8,8 milions d'euros, que representen una taxa de variació del 2,2 %, un creixement que es dona especialment en les taxes i altres ingressos i en els impostos indirectes, mentre que els ingressos per impostos directes (especialment l'IBI), que representen la seva principal font de finançament, es manté en les xifres de l'exercici anterior.

És en els ingressos de capital on es produeix la disminució que finalment redunda en un creixement negatiu del pressupost, destacant la caiguda d'ingressos per variació d'actius financers (devolució de préstecs i bestretes concedides per a la corporació) i en les transferències de capital per a inversions, una disminució que es reflecteix en les inversions previstes a l'apartat corresponent de despeses.

El superàvit no financer previst inicialment arriba a 27 milions d'euros, un 36 % superior a l'any anterior i ja supera el 5 % del pressupost consolidat, la qual cosa dona suport i continuïtat al procés de sanejament financer que s'aprecia en la repetició de les dades de despeses destinades a l'amortització dels passius financers en absència de nou endeutament.

10.5.4. AJUNTAMENT DE CALVIÀ

El pressupost de l'Ajuntament de Calvià per a l'exercici de 2019 es va aprovar amb un import de 96,12 milions d'euros, amb un increment del 12,57 % en relació amb el pressupost de 2017, prorrogat per a 2018, en el qual a l'efecte de pròrroga s'anul·len, tant en ingressos com en despeses, partides finalistes de l'exercici prorrogat per import de 4 milions d'euros.

Un any més, des del punt de vista metodològic cal ressenyar que el portal de transparència de la corporació no presenta informació pròpia dels estats d'ingressos i despeses en un format convencional i es remet a les dades estadístiques de l'Oficina Virtual per a la Coordinació Financera amb les Entitats Locals del Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques. Aquestes dades difereixen lleugerament de les del fulllet divulgatiu al qual s'accedeix per un enllaç del citat portal de transparència, motiu pel qual, a efectes metodològics i comparatius, s'han consignat els que apareixen a l'Oficina Virtual, que resulten homogenis amb els altres ens del sector públic local de les Balears.

El pressupost prorrogat inicial, en xifres consolidades de la corporació i els seus organismes autònoms (una vegada més queda fora del perímetre de consolidació l'empresa Calvià 2000), ascendeix a 96,12 milions d'euros, la qual cosa representa un augment de 10,73 milions en relació amb l'exercici anterior. (Vegeu el quadre IA-10.4.)

Pel que fa a les xifres per capitols, tots els ingressos corrents presenten taxes

de creixement elevades. És especialment significatiu l'augment dels ingressos per impostos indirectes, que es dupliquen en relació amb els consignats en la pròrroga de 2018, mentre que els ingressos per taxes i prestació de serveis municipals augmenten un 35 %.

Quant a les transferències d'altres administracions, també s'incrementen en 3,5 milions d'euros —sumant les destinades a la despesa corrent i les destinades a inversions—, si bé presenten un increment superior a l'IPC però inferior al creixement del PIB. En el conjunt dels ingressos destaca la previsió d'ingressos per impostos directes, que representen més de la meitat de la totalitat dels ingressos, i, un any més, entre aquests ingressos destaquen els corresponents a l'impost sobre béns immobles, característic dels alts valors cadastrals del municipi, especialment dels immobles situats als nuclis costaners.

En l'estat de despeses, el creixement és significatiu i generalitzat amb l'única excepció de les despeses vinculades a l'endeutament que presenten taxes de variació negatives, fruit del progressiu sanejament financer de la corporació. Des del punt de vista dels valors absoluts, les despeses corrents representen gairebé el 85 % de les despeses, destacant despeses operatives (personal i la compra de béns i serveis, que representen més del 50 % de la despesa total), mentre que en termes de variació relativa destaquen els fons destinats a la realització d'inversions reals, que augmenten de 3 a 4 milions d'euros, encara que el seu increment resulta inferior al dels fons rebuts per al finançament condicionat mitjançant transferències

de capital, la qual cosa allibera recursos propis no condicionats per al finançament de l'increment de la despesa corrent.

10.5.5. ANÀLISI DE LA DESPESA LOCAL EN FUNCÍO DE LA DESTINACIÓ

Enfront de l'anàlisi econòmica de la despesa dels apartats precedents, el pressupost consolidat de totes les entitats locals —inclosos tant els consells insulars com els ajuntaments i els seus organismes autònoms—, reflectit en els pressupostos per programes de despeses, permet una anàlisi enfocada des de la perspectiva social. (Vegeu el quadre I-10.9.)

El 2018 les entitats locals van gastar una mitjana de 1.657,87 euros per habitant, dels quals una mica més de 1.100 euros per habitant/any es van destinar a despesa social.

Concretament, 559,58 euros es van destinar a serveis públics bàsics; 305,50 euros es van destinar a protecció i promoció social, i 243,71 euros, a serveis públics de caràcter preferent.

Aquests imports per habitant i any es mantenen lleugerament per sobre dels dos terços de la despesa total, amb un creixement de dos punts i mig percentuals en relació amb l'exercici precedent, i això és fidel reflex de la vocació social de l'actuació de les entitats locals de les Balears.

En el conjunt de la despesa, l'increment en valors absoluts en relació amb el 2017 és de 39 milions d'euros, fins a aconseguir els 1.871,6 milions d'euros.

QUADRE I-10. 9. ANÀLISI SOCIAL DE LA DESPESA DE LES ENTITATS LOCALS DE LES BALEARS PER PROGRAMA (2018-2019)

	Total consolidat entitats locals (en milers d'euros)		% de variació absoluta 2019-2018	% de variació relativa 2019/2018	2019		
	2018	2019			Repartiment de l'increment	Repartiment de la despesa (%)	Despesa per habitant
Deute públic	82.022	66.673	-15.349	-18,71%	-15,35%	3,38%	58,00 €
Deute públic	82.022	66.673	-15.349	-18,71%	-15,35%	3,38%	58,00 €
Serveis públics bàsics	631.708	656.057	24.349	3,85%	24,36%	33,28%	570,75 €
Seguretat i mobilitat ciutadana	208.526	226.154	17.628	8,45%	17,63%	11,47%	196,75 €
Habitatge i urbanisme	121.055	115.433	-5.622	-4,64%	-5,62%	5,85%	100,42 €
Benestar comunitari	239.314	242.499	3.185	1,33%	3,19%	12,30%	210,97 €
Medi ambient	62.812	71.971	9.159	14,58%	9,16%	3,65%	62,61 €
Actuacions de protecció i promoció social	344.883	354.076	9.193	2,67%	9,20%	17,96%	308,04 €
Pensions	3.090	3.286	196	6,33%	0,20%	0,17%	2,86 €
Altres prestacions econòmiques a favor d'empleats	3.319	4.842	1.523	45,87%	1,52%	0,25%	4,21 €
Serveis socials i promoció social	321.009	329.025	8.016	2,50%	8,02%	16,69%	286,24 €
Foment de l'ocupació	17.464	16.923	-541	-3,10%	-0,54%	0,86%	14,72 €
Producció de béns públics de caràcter preferent	275.129	291.497	16.368	5,95%	16,37%	14,79%	253,59 €
Sanitat	14.923	15.882	959	6,43%	0,96%	0,81%	13,82 €
Educació	66.599	77.550	10.951	16,44%	10,95%	3,93%	67,47 €
Cultura	112.954	121.407	8.453	7,48%	8,46%	6,16%	105,62 €
Esport	80.653	76.657	-3.996	-4,95%	-4,00%	3,89%	66,69 €

continua

	Total consolidat entitats locals (en milers d'euros)		% de variació absoluta 2019-2018	% de variació relativa 2019/2018	2019		
	2018	2019			Repartiment de l'increment	Repartiment de la despesa (%)	Despesa per habitant
Actuacions de caràcter econòmic	241.198	287.059	45.861	19,01%	45,87%	14,56%	249,73 €
Agricultura, ramaderia i pesca	9.482	9.922	440	4,65%	0,44%	0,50%	8,63 €
Indústria i energia	14.378	18.345	3.967	27,59%	3,97%	0,93%	15,96 €
Comerç, turisme i petites i mitjanes empreses	38.691	47.051	8.360	21,61%	8,36%	2,39%	40,93 €
Transport públic	32.808	33.814	1.006	3,06%	1,01%	1,72%	29,42 €
Infraestructures	137.317	169.169	31.852	23,20%	31,86%	8,58%	147,17 €
Recerca, desenvolupament i innovació	1.801	1.782	-19	-1,06%	-0,02%	0,09%	1,55 €
Altres actuacions de caràcter econòmic	6.722	6.976	254	3,78%	0,25%	0,35%	6,07 €
Actuacions de caràcter general	296.627	316.178	19.551	6,59%	19,56%	16,04%	275,07 €
Òrgans de govern	38.917	48.375	9.458	24,30%	9,46%	2,45%	42,08 €
Serveis de caràcter general	193.512	192.600	-912	-0,47%	-0,91%	9,77%	167,56 €
Administració financera i tributària	61.217	71.928	10.711	17,50%	10,71%	3,65%	62,58 €
Transferències a altres administracions públiques	2.981	3.274	293	9,83%	0,29%	0,17%	2,85 €
Total	1.871.567	1.971.540	99.973	5,34%	100,00%	100,00%	1.715,19 €

Font: Elaboració pròpia segons dades del Ministeri d'Hisenda i l'Íbstat

La dada consolidada de les entitats locals de les Balears correspon al consolidat dels consells insulars, els ajuntaments, les mancomunitats i les entitats menors.

Aquest increment es reparteix d'una manera poc homogènia, ja que mentre el còmput total de la despesa s'incrementa en un 2,13%, l'estalvi en la despesa destinada a l'amortització del deute públic (-26,5%) i als serveis públics bàsics (1,2%) s'ha pogut traslladar a altres despeses socials, especialment serveis socials i promoció social (als quals es va destinar la major partida del creixement, amb 29 milions d'euros). Les despeses en cultura, esport, indústria i energia i els serveis de caràcter general presenten creixements superiors als 10 milions d'euros.

L'augment de la despesa, en taxes de creixement relatives, que oscil·len en funció de la importància absoluta de cada destinació, destaca, a la banda negativa, a més del deute públic que es redueix en més d'una quarta part, la disminució del 42,5% de les despeses per a altres prestacions a favor dels empleats, l'anomenada acció social destinada als empleats públics, mentre que són les actuacions de caràcter econòmic en indústria i energia (283,9%); recerca, desenvolupament i innovació (71,85%), i altres actuacions de caràcter econòmic (75,4%) les que presenten un creixement relatiu més gran en relació amb la dotació de l'exercici anterior.

10.6.

ADMINISTRACIÓ DE L'ESTAT

Els ingressos tributaris recaptats per la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears s'eleva a 4.690 milions d'euros el 2019, amb un creixement del 3,02% per

sobre del recaptat en els dotze mesos de 2018. Això triplica la variació dels preus (IPC-2019: 1%) i supera en un 50% — encara que en proporció inferior a anys anteriors — el creixement de l'1,98% en la recaptació a l'àmbit nacional pels mateixos conceptes. (Vegeu el quadre I-10.10.)

La recaptació per impostos directes es manté un any més per sobre dels impostos indirectes, duplicant-la folgadamente, un indicatiu de la capacitat potencial de creixement. La taxa interanual de variació per al conjunt de la recaptació tributària directa el 2019 a les Balears ha estat del 2,53% (més d'1 punt percentual per sobre del creixement a l'àmbit nacional). Destaca la recaptació per IRPF, que consolida els 2.000 milions d'euros amb una important taxa de creixement del 6,12%, després de l'espectacular increment de gairebé el 30% en els dos anys anteriors, mentre que la recaptació per l'impost de societats manté la mateixa taxa de creixement que l'exercici precedent (7,64%), enfront d'una caiguda generalitzada del -4,45% a l'àmbit nacional.

Un any més, les taxes de variació confirmen el progressiu desplaçament als salaris i als beneficis de les empreses de la recuperació econòmica a l'àmbit balear, molt per davant de l'evolució a l'àmbit nacional malgrat partir de nivells més alts.

Per contra, la recaptació pels impostos indirectes presenta un balanç interanual més moderat que en l'exercici precedent (7,9%), però encara i amb això, el balanç recaptatori continua sent molt positiu, amb una taxa de creixement del 4,26%, que es manté clarament per sobre de

l'IPC i que pràcticament duplica la taxa de variació nacional (2,45%). L'element més destacat n'és l'augment de la recaptació per IVA del 4,69%, que és gairebé cinc vegades el creixement dels preus a les Balears el 2019, per la qual cosa, a tipus impositius constants, s'interpreta com un elevat nivell de creixement del consum, indicatiu d'una renda disponible més alta, que es corrobora per l'evolució de la recaptació de l'IRPF.

Pel que fa als ingressos per taxes, recàrrecs, sancions, etc. (capítol III), les xifres en valors absoluts són poc significatives i decreixen lleugerament, amb una taxa de disminució del 3,57%. Això contrasta amb el creixement d'aquests ingressos a l'àmbit nacional, amb una taxa del 9,7%, amb un balanç recaptatori lleugerament per sota de l'IPC a les Balears i un creixement negatiu a l'àmbit nacional, la qual cosa confirma el caràcter d'ingressos cada vegada més residuals.

10.7.

LA CÀRREGA FISCAL A LES ILLES BALEARS¹

1. Nota metodològica. En aquest apartat es consideren les definicions conceptuals següents:

Càrrega fiscal: Conjunt dels tributs recollits en els capítols I, II i III dels pressupostos consolidats de les administracions públiques,

Pressió fiscal: Quocient entre la càrrega fiscal per habitant i el PIB *per capita* (a preus de mercat, preus corrents, primera estimació de l'INE).

Metodologia d'imputació per comunitats autònomes:

- Per a les administracions locals, les quanties consignades als capítols I, II i III d'ingressos dels pressupostos de les corporacions locals, dades consolidades.
- Per a les administracions autonòmiques, les quanties

Per a l'exercici de 2019, la càrrega fiscal a les Balears s'ha incrementat en 400 milions d'euros, fins als 9.191 milions d'euros, amb un creixement del 3,7% interanual en valors absoluts però nou dècimes menys que l'exercici anterior en percentatge del PIB balear (28,41%) (dada de la primera estimació de l'INE a preus de mercat, preus corrents).

Entre els territoris insulars, la càrrega fiscal es distribueix en un 78% a l'illa de Mallorca, el 8% a Menorca, el 13% a Eivissa i l'1% restant a Formentera.

consignades als capítols I, II i III d'ingressos dels seus pressupostos consolidats, una vegada reclassificades les dades de la liquidació definitiva de la recaptació de 2017, que inicialment en la seva tramitació legislativa es presenten provisionalment al capítol IV d'ingressos, en espera de la seva determinació com a impostos directes o indirectes.

- Per a l'Administració de l'Estat, la recaptació provisional de 2019 per impostos directes s'assigna per comunitats autònomes de règim comú i les Illes Canàries, una vegada deduïdes les quanties ja consignades en els pressupostos de les administracions autonòmiques i locals, en funció de la meritació de la quota autonòmica sobre el total recaptat per IRPF.

La recaptació provisional de 2019 de l'AEAT per impostos indirectes s'assigna per comunitats autònomes de règim comú una vegada deduïdes les quanties ja consignades en els pressupostos de les administracions autonòmiques i locals, segons el criteri de meritació resultant d'aplicar la darrera dada de l'índex de consum (INE) fixat a l'efecte de repartiment de l'IVA en el Consell General de Política Fiscal i Financera.

Per a les administracions amb règims especials, s'assigna a cada comunitat la recaptació per impostos directes i indirectes de les delegacions en el seu territori.

La recaptació per taxes i altres ingressos s'assigna a les comunitats autònomes quan és obtinguda per les delegacions de l'AEAT del seu territori i es prorrateja a dels serveis centrals amb igual criteri.

La càrrega fiscal per habitant i per municipis de Balears s'obté afegint a la càrrega fiscal de l'Administració local la corresponent als restants tres nivells administratius (insular, autonòmic i estatal) prorratejats per territoris.

**QUADRE I-10.10. INGRESSOS DE LA DELEGACIÓ ESPECIAL D'HISENDA DE LES ILLES BALEARS (MILERS D'EUROS)
(2018-2019)**

	Illes Balears			Espanya
	2018	2019	% de var. 19-18	% de var. 19-18
Capítol I: Imposts directes	3.041.619	3.118.431	2,53%	1,44%
Imposts sobre la renda de persones físiques	2.061.461	2.187.541	6,12%	4,87%
Imposts sobre societats	776.940	773.065	7,64%	-4,45%
Imposts sobre la renda no residents	131.109	124.127	-5,33%	-11,10%
La resta del capítol I	72.109	33.698	-53,27%	-48,90%
Capítol II: Imposts indirectes	1.462.936	1.525.216	4,26%	2,45%
Imposts sobre el valor afegit	1.359.073	1.422.796	4,69%	1,94%
Imposts especials	18.654	15.438	-17,24%	4,15%
Impost sobre primes d'assegurances	81.127	84.008	3,55%	2,84%
La resta del capítol II	4.082	2.974	-27,14%	2,73%
Capítol III: Taxes i altres ingressos	48.153	46.435	-3,57%	9,70%
Total ingressos tributaris	4.552.708	4.690.082	3,02%	1,98%

Font: Informe mensual de recaudació tributaria, 2019, Agència Tributària

Aquest increment del 3,7 % representa un significatiu creixement relatiu, en termes reals, en un entorn d'escassa inflació (IPC = 1,0 %) amb un creixement vegetatiu poblacional de l'1,8 % i un creixement del PIB de l'1,7 % (cal afegir-hi que el creixement del PIB de les Balears el 2019 és el més baix de totes les comunitats autònomes, més d'un punt per sota de la mitjana nacional, que és del 2,8 %).

Es confirma així la tendència d'exercicis anteriors, en què la participació del sector públic creix significativament per sobre de la resta dels sectors, en la línia de major redistribució de la riquesa que retorna en forma de més i millors serveis públics, encara que això sigui en detriment del consum privat, ja que disminueix la renda disponible, cosa que, si es manté en el

temps, podria resultar perillosa en una economia tancada, sense consum extern, perquè el consum és un dels principals dinamitzadors de l'economia.

Com en exercicis anteriors, la càrrega fiscal a les Balears es manté centrada en la imposició indirecta que representa la meitat de la càrrega fiscal total, fet que no és d'estranyar en una economia de serveis que té com a principal component el sector turístic. Per això el consum *per capita* és relativament elevat enfront de la població de dret, especialment en comparació amb altres territoris. (Vegeu el quadre I-10.11.)

En valors absoluts, no obstant això, l'increment interanual es genera en la imposició directa (81,5 %) enfront de l'11,6 % en la imposició indirecta i el 6,9 %

en el cost dels serveis públics directament abonat pels ciutadans a través de les taxes i els preus públics.

En el conjunt nacional s'aprecia que la càrrega tributària es concentra principalment en la imposició directa, que es manté per sobre del 50 % del total de la càrrega fiscal, mentre que la imposició indirecta està deu punts percentuals per sota i les taxes i els preus públics se situen lleugerament per sota del 6%, descendint lleugerament en relació amb els exercicis precedents.

Com ja s'havia assenyalat en exercicis anteriors, a manera d'aclariment conceptual, pel que fa a l'anàlisi de la càrrega fiscal i la seva distribució entre els seus tres components, els «impostos directes», els «impostos indirectes» i les «taxes i altres ingressos», cal reiterar: «Els primers [directes] graven la riquesa, bé mitjançant l'obtenció de rendes o bé per la possessió i gaudi del patrimoni, amb caràcter progressiu en el cas de les persones físiques, però a tipus fixos que varien en funció de la mida en el cas de les persones jurídiques, mentre que en el cas de la càrrega fiscal indirecta es grava el consum, amb caràcter general a través de l'IVA i amb tributs "especials" en el cas de certs productes (combustibles, alcohol, tabac, etc.) entre els quals comencen a tenir rellevància nous tributs autonòmics vinculats en major o menor mesura amb el medi ambient. En el cas de les taxes i altres ingressos, es tracta de tributs vinculats a l'ús dels béns o serveis públics a títol personal pels ciutadans i amb el seu cobrament es busca la contraprestació que permeti repercutir-li el seu cost, inclòs el cost financer de l'ajornament del pagament dels deutes tributaris.»

En l'anàlisi comparativa interterritorial, les Balears es consoliden com la comunitat autònoma de règim comú amb una major imposició indirecta relativa, ja que representa la meitat del total de la càrrega fiscal suportada; seguida, com en anys anteriors, d'Extremadura, Múrcia i Castella-la Manxa. Per contra, en la mitjana nacional la tributació directa representa més de la meitat de la càrrega fiscal, superant folgadamente el 60 % en el cas de Madrid entre les comunitats de règim comú i Navarra, amb el seu règim foral. La causa principal d'aquestes dades extremes cal buscar-la en la domiciliació fiscal d'importants patrimonis i les seves rendes per un tractament fiscal més favorable.

Per la seva banda, a les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla, encara amb major incidència que en el cas de les Balears, la imposició indirecta al consum presenta taxes relatives en la càrrega fiscal significativament superiors a la mitjana, conseqüència lògica de l'especialització de l'economia en el comerç internacional a causa de la situació fronterera amb el Marroc, mentre que tant la càrrega fiscal com la pressió fiscal per habitant presenten taxes significativament per sota de la mitjana.

Respecte a la distribució de la càrrega fiscal suportada a les Balears entre els diferents nivells de l'Administració, ressalta el desplaçament continuat de la càrrega fiscal cap a l'Administració autonòmica, que s'acosta ja a una participació equivalent a la dels altres dos nivells (estatal i local) junts, encara que l'evolució de la càrrega fiscal de l'Administració estatal està condicionada per la limitació de creixement que representa la prolongada pròrroga de

pressupostos generals de l'Estat, en una conjuntura política caracteritzada per la manca de suports estables del Govern de la nació. (Vegeu el quadre I-10.12. i el gràfic I-10.2.)

Com en anys anteriors, l'anàlisi comparativa interterritorial de la corresponsabilitat fiscal entre els diferents nivells de l'Administració està condicionada per les peculiaritats diferencials estatutàries entre les comunitats autònomes, especialment de les de règim foral de tributació (que en el cas de Navarra manté una càrrega fiscal negativa de l'Estat) o, en el cas de les Canàries, pel seu règim fiscal diferenciat que concentra la càrrega fiscal indirecta a través dels capítols insulars. Pel que fa al País Basc, la seva tributació a través de les diputacions forals (Administració local) concentra la major part de la càrrega fiscal suportada pels seus ciutadans i la càrrega fiscal de l'Administració autonòmica queda limitada a la recaptació de taxes amb una quantia relativa de merament testimonial, al mateix temps que la recaptació de l'Estat en aquests territoris continua la tendència decreixent i se situa lleugerament per sobre del 10 % del total de la càrrega fiscal.

També en el cas de les ciutats autònomes, el seu caràcter d'administracions locals comporta una càrrega fiscal autonòmica zero i una càrrega fiscal estatal residual (que no es correspon amb la recaptació, pel retorn dels tributs estatals a l'àrea administrativa local, per la qual cosa és objecte d'imputació a aquestes).

Un any més les Balears encapçalen el rànquing de les comunitats autònomes de

règim comú en relació amb la importància relativa de la càrrega fiscal autonòmica, i s'acosta ja al 50 % de la càrrega fiscal total.

Pel que fa a la càrrega fiscal per habitant, en valors absoluts el 2019 les Balears queden al llindar dels 8.000 euros (7.996,07 euros per habitant i any), amb un creixement interanual de l'1,85 %, la qual cosa permet donar cobertura a la depreciació monetària en un entorn de creixement poblacional i poc més, però consolidant el fort creixement de l'exercici precedent. (Vegeu el quadre I-10.13.)

Comparativament amb la resta de les comunitats autònomes, com en anys anteriors la càrrega fiscal suportada a les Balears situa els seus habitants en el tercer lloc, només darrere de Madrid i el País Basc, per aquest ordre, la qual cosa resulta significatiu considerant la capitalitat de la primera (i la distorsió que hi suposa la domiciliació social de moltes empreses) i el peculiar sistema fiscal diferenciat de la segona. Una explicació d'això, caldria cercar-la en la gran diferència —característica de les Illes— entre la població de fet i la població de dret (que és qui realment suporta els tributs, però sense oblidar que és també la que demanda serveis públics que s'han de mantenir amb ells).

En termes de variació interanual, no obstant això, tant el País Basc com Madrid presenten taxes de creixement de la càrrega fiscal negatives, i queden per sota de la xifra en valors absoluts que havien assolit el 2018; això sí, després d'un creixement espectacular aquest exercici.

QUADRE I-10.11. DISTRIBUCIÓ DE LA CÀRREGA TRIBUTÀRIA PER TIPUS DE TRIBUT PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2019)

	Població	Imposts directes	Imposts indirectes	Taxes i altres ingressos	Total
Andalusia	8.414.240	45,58%	46,81%	7,62%	100,00%
Aragó	1.319.291	51,83%	43,06%	5,11%	100,00%
Astúries	1.022.800	51,84%	42,83%	5,33%	100,00%
Illes Balears	1.149.460	44,83%	49,47%	5,71%	100,00%
Illes Canàries	2.153.389	53,52%	38,56%	7,93%	100,00%
Cantàbria	581.078	48,92%	44,86%	6,22%	100,00%
Castella i Lleó	2.399.548	48,09%	45,56%	6,35%	100,00%
Castella-la Manxa	2.032.863	44,82%	47,30%	7,88%	100,00%
Catalunya	7.675.217	55,45%	38,79%	5,76%	100,00%
Com. Valenciana	5.003.769	47,16%	45,38%	7,46%	100,00%
Extremadura	1.067.710	43,82%	48,26%	7,92%	100,00%
Galícia	2.699.499	49,22%	45,35%	5,43%	100,00%
Madrid	6.663.394	61,83%	34,35%	3,82%	100,00%
Múrcia	1.493.898	46,60%	47,78%	5,62%	100,00%
Navarra	654.214	65,61%	27,42%	6,96%	100,00%
País Basc	2.207.776	50,41%	44,20%	5,39%	100,00%
La Rioja	316.798	50,76%	43,05%	6,20%	100,00%
Ceuta	84.777	20,95%	70,14%	8,92%	100,00%
Melilla	86.487	25,06%	55,87%	19,07%	100,00%
Total Nacional	47.026.208	52,20%	41,84%	5,96%	100,00%

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'INE, el MINHAP, el MINHAF, l'AEAT i l'IBAE

QUADRE I-10.12. DISTRIBUCIÓ DE LA CÀRREGA FISCAL PER ADMINISTRACIONS I PER CA (2019)

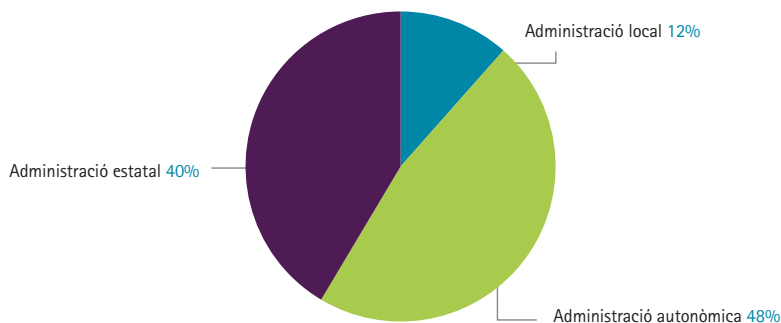
	Adm. local	Adm. autonòmica	Adm. estatal	Total
Andalusia	14,00%	44,69%	41,31%	100,00%
Aragó	12,01%	43,60%	44,39%	100,00%
Astúries	9,87%	44,97%	45,16%	100,00%
Illes Balears	11,42%	48,29%	40,29%	100,00%
Illes Canàries	29,22%	39,52%	31,26%	100,00%
Cantàbria	11,15%	45,84%	43,01%	100,00%
Castella i Lleó	12,27%	43,10%	44,63%	100,00%
Castella-la Manxa	14,48%	43,02%	42,49%	100,00%
Catalunya	12,84%	42,86%	44,30%	100,00%

continua

	Adm. local	Adm. autonòmica	Adm. estatal	Total
Com. Valenciana	12,09%	46,55%	41,35%	100,00%
Extremadura	13,58%	45,36%	41,06%	100,00%
Galícia	10,68%	43,99%	45,33%	100,00%
Madrid	9,62%	41,60%	48,79%	100,00%
Múrcia	12,74%	45,58%	41,68%	100,00%
Navarra	10,28%	118,71%	-29,00%	100,00%
País Basc	88,04%	0,56%	11,41%	100,00%
La Rioja	11,71%	43,97%	44,31%	100,00%
Ceuta	79,24%	0,00%	20,76%	100,00%
Melilla	78,67%	0,00%	21,33%	100,00%
Mitjana nacional	17,70%	41,54%	40,76%	100,00%

Font: Elaboració pròpia sobre dades del MINHAP, el MINHAFP i l'AEAT

Gràfic I-10.2.
Càrrega fiscal per administracions a les Illes Balears (2019)

Font: Elaboració pròpia sobre dades de l'INE, el MINHAP, el MINHAFP i l'AEAT

QUADRE I-10.13. CÀRREGA FISCAL PER HABITANT I PER COMUNITATS AUTÒNOMES (EXERCICI 2019)

	PIB per càpita	Càrrega fiscal per habitant				Pressió fiscal: CF/PIB
		Adm. local	Adm. autonòmica	Adm. estatal	Total	
Illes Balears	28.143,00	912,92 €	3.861,66 €	3.221,49 €	7.996,07 €	28,41%
País Basc	34.273,00	7.718,15 €	48,79 €	999,91 €	8.766,86 €	25,58%
Astúries	23.455,00	585,23 €	2.666,66 €	2.677,38 €	5.929,27 €	25,28%
Cantàbria	24.556,00	669,85 €	2.752,65 €	2.583,06 €	6.005,56 €	24,46%

continua

	PIB per càpita	Càrrega fiscal per habitant				Pressió fiscal: CF/PIB
		Adm. local	Adm. autonòmica	Adm. estatal	Total	
Comunitat Valenciana	23.094,00	672,76 €	2.590,10 €	2.300,80 €	5.563,67 €	24,09%
Andalusia	19.658,00	646,76 €	2.064,28 €	1.908,10 €	4.619,14 €	23,50%
Catalunya	31.110,00	934,00 €	3.116,85 €	3.221,18 €	7.272,02 €	23,38%
Madrid	35.876,00	802,10 €	3.469,29 €	4.069,13 €	8.340,53 €	23,25%
Mitjana nacional	26.438,00	1.078,92 €	2.532,88 €	2.485,31 €	6.097,11 €	23,06%
Castella i Lleó	24.758,00	681,85 €	2.394,05 €	2.479,12 €	5.555,02 €	22,44%
Castella-la Manxa	20.876,00	675,98 €	2.008,30 €	1.983,51 €	4.667,79 €	22,36%
Extremadura	19.432,00	574,31 €	1.917,69 €	1.735,87 €	4.227,87 €	21,76%
Múrcia	21.853,00	598,97 €	2.143,77 €	1.960,08 €	4.702,83 €	21,52%
Galícia	24.034,00	547,51 €	2.254,53 €	2.323,28 €	5.125,31 €	21,33%
La Rioja	27.942,00	695,09 €	2.609,20 €	2.629,32 €	5.933,60 €	21,24%
Aragó	28.993,00	738,92 €	2.683,12 €	2.731,44 €	6.153,48 €	21,22%
Illes Canàries	21.265,00	1.184,68 €	1.602,15 €	1.267,58 €	4.054,41 €	19,07%
Navarra	32.692,00	514,96 €	5.944,47 €	-1.452,04 €	5.007,39 €	15,32%
Ceuta	20.781,00	1.831,69 €	0,00 €	479,89 €	2.311,58 €	11,12%
Melilla	19.073,00	1.203,09 €	0,00 €	326,25 €	1.529,34 €	8,02%

Font: Elaboració pròpia sobre dades de l'INE, el MINHAP, el MINHAFP i l'AEAT

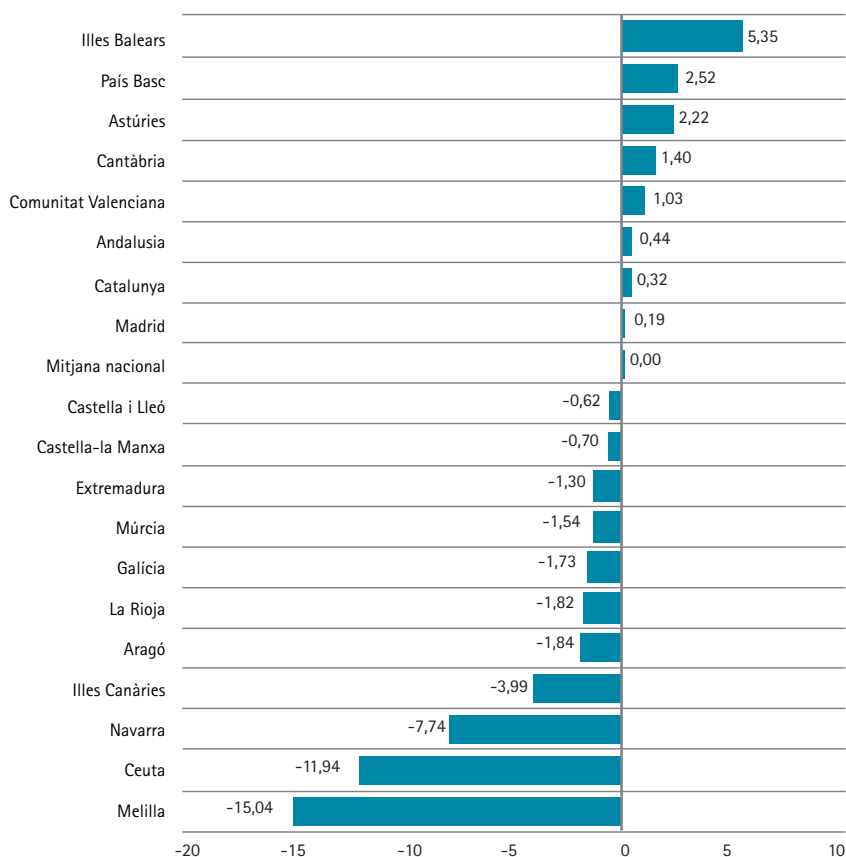
Al darrere de les Balears se situa Catalunya, amb 7.272,02 euros per habitant i any (40 euros més que l'any anterior), mentre que la mitjana nacional es manté en 6.097,11 euros (només 8,32 euros més que el 2018).

També un any més, en el tram inferior hi ha les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla, mentre que de la resta destaquen les Illes Canàries, que es mantenen pràcticament a la meitat de les Balears, amb 4.054,41 euros de càrrega fiscal per habitant i any (només 4,35 euros més que el 2018, un increment que no cobreix ni tan sols l'IPC), un factor que cal tenir en compte com a rellevant en l'argumentació de la reivindicació d'un règim especial per a les Balears (REB).

En aquesta línia argumental, és significatiu el diferencial de més de 1.000 euros en la càrrega fiscal per habitant i any de les Balears amb altres territoris, i no només les regions tradicionalment menys desenvolupades, com Extremadura, Andalusia o Castella-la Manxa, sinó també economies capdavanteres com Navarra, la Comunitat Valenciana i Galícia, una qüestió que mereix una reflexió serena.

No obstant això, el que és veritablement significatiu resulta de la comparació d'aquesta càrrega fiscal amb el PIB, ja que així s'obté la pressió fiscal per habitant i de la confrontació amb la resta de les comunitats autònomes i la mitjana nacional. (Vegeu el gràfic I-10.3.)

Gràfic I-10.3
Pressió fiscal per CA: diferència respecte a la mitjana nacional en punts percentuals (2019)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE, el MINHAP, el MINHAF, l'AEAT i l'IBESTAT

Un any més, les Balears ocupen la primera posició quant a pressió fiscal suportada comparativament amb la resta de les comunitats autònomes i el 2019 assoleixen el 28,41 %, gairebé un terç de la renda *per capita* dels seus habitants, amb un diferencial de més de 5 punts percentuals per sobre de la mitjana nacional, seguida per les comunitats

de l'àrea cantàbrica, que se situen també per sobre de la mitjana: País Basc, Astúries i Cantàbria, mentre que Catalunya i Madrid (amb el major pes relatiu) presenten índex de pressió fiscal situats en la mitjana, i les Canàries i Navarra són, a més de les ciutats autònomes, les que presenten una major desviació en el tram inferior a la mitjana.

Resulta significativa la comparació entre les comunitats autònomes insulars, ja que mentre a les Balears la pressió fiscal assoleix més de la quarta part (gairebé un terç) de la renda, els canaris no suporten ni tan sols una cinquena part de la seva.

A l'àmbit municipal i per illes, la pressió fiscal el 2019 presenta índexs en 10 punts percentuals i la franja superior se situa en els 36 % d'Escorca o els 35 % de Deià, on les taxes i els preus dels serveis públics municipals *per capita* es disparen, mentre que en el tram inferior el desfasament en relació amb la mitjana resulta més discret, sense superar els tres punts percentuals en el menor dels casos.

Com en anys anteriors, en el tram superior de pressió fiscal per habitant i any el 2019, hi ha els municipis costaners, l'economia dels quals està vinculada al turisme i els seus valors cadastrals són més elevats, mentre que en el tram inferior se situen els municipis d'interior, amb una economia més vinculada al sector agrari.

No obstant això, malgrat que encara encapçala el rànquing de pressió fiscal, en el cas d'Escorca es produeix una disminució de la càrrega fiscal de 444,75 euros per habitant, tot i que es manté per sobre dels 10.000 euros (que representen 2.223,19 euros més que la mitjana); seguida de Deià, Andratx i Sant Llorenç des Cardassar, a Mallorca, i es Migjorn Gran i es Mercadal, a Menorca, mentre que a Eivissa tots els municipis presenten índexs de pressió fiscal molt pròxims a la mitjana balear, en una forquilla d'escasses dècimes.

Per la seva banda, són els municipis del Pla de Mallorca i, en general, els d'interior,

els que presenten índexs inferiors de pressió fiscal: Alaró, Binissalem, Costitx, Llubí, Maria de la Salut, Petra, Porreres, Sineu i Vilafranca de Bonany, mentre que a Menorca només Ferreries, i per unes centèsimes, baixa del 28 %, al mateix temps que Formentera s'acosta a la part alta, superant el 29 %. (Vegeu els quadres I-10.14. i I-10.15.)

10.8.

LA DESPESA PÚBLICA A LES BALEARS PER POLÍTQUES DE DESPESA²

Des de l'òptica pressupostària inicial del conjunt del sector públic, la despesa pública estimada el 2019 s'eleva a 15.164,77 euros per habitant i any, amb una taxa interanual de creixement més moderada del 3,8 % (8,6 % el 2018). (Vegeu el quadre I-10.16.)

Aquesta càrrega fiscal per habitant consumeix un 53,88 % de la riquesa produïda (PIB) *per capita*, un punt i mig menys que

2. Nota metodològica: L'estimació de la despesa pública a les Balears per polítiques de despesa, no s'obté pel procediment tradicional d'estimació de marc de magnituds mitjançant procediments estadístics, sinó mitjançant la consolidació del pressupost de despesa per funcions i programes dels ens locals i autonòmics, amb un nivell absolut de certesa en la seva territorialització i, atès que la despesa de l'Estat no es territorialitza, una vegada consolidada tota la despesa del sector de l'Estat (inclosa la seguretat social i els organismes autonòmics i empreses públiques) i eliminades les transferències de l'Estat als dos nivells administratius autonòmic i local, s'obté la despesa neta per habitant i s'extrapola a les Balears sobre la base de la seva població, la qual cosa permet obtenir la despesa pública total suportada per habitant.

l'exercici anterior, la qual cosa, dit en termes col·loquials, representa que el sector públic consumeix més del 50 % de la renda generada i que els ciutadans de les Illes dediquen 197 dies a l'any a sustentar l'estat del benestar i el cost dels serveis públics (3 menys que el 2018).

En termes de calendari, seria només a partir del 15 de juliol quan el rendiment del treball i el patrimoni dels balears queda disponible per al seu ús privat i el consum privat.

És evident que es tracta d'una mitjana, objecte d'una gran dispersió en funció de la riquesa i l'edat de cada persona, i suposa un ús col·loquial del verb *treballar* quan parlem de la renda generada, ja que no només inclou les rendes del treball, sinó també els rendiments del patrimoni en forma de rendes (lloguers, dividends, etc.). Aquesta redistribució de les rendes a través de la despesa pública en forma dels serveis que conformen l'estat del benestar (educació, sanitat pública universal i gratuïta, protecció social o infraestructures i serveis públics en general) constitueixen el sistema de redistribució de riquesa generada en funció de les necessitats dels diferents col·lectius que conformen la societat, donant forma a l'acció social de la despesa pública.

És per això que la principal partida de la despesa pública, amb més d'un terç del total (34,2 %), es destina a la protecció i promoció social (mig punt percentual més que l'exercici precedent), en què destaquen les pensions, que s'emporten una quarta part de la despesa pública total.

En relació amb l'exercici precedent, el 2019 cada habitant de les Balears va suportar 283,19 euros més que l'exercici precedent de despesa en pensions, la qual cosa representa un increment del 8 %. Però això no implica que, en l'actual sistema nacional deficitari interterritorial, aquest increment es destinés a incrementar les pensions de les Illes; per contra, un any més es va destinar en part a compensar els dèficits d'altres territoris a conseqüència del desequilibri entre les prestacions de la Seguretat Social i les cotitzacions generades en aquests territoris.

La segona partida de la despesa pública per habitant, una mica més d'una cinquena part del total (22,7 %), descendeix lleugerament en relació amb anys anteriors i es destina a la cobertura del deute públic, que en la seva major part correspon a l'amortització de deute estatal, que es redueix lleugerament fins als 2.400 euros a l'any per habitant, mentre que la resta, que es destina al pagament del deute de les administracions locals pròpies de les Balears (ajuntaments, consells insulars i Administració autonòmica), creix un any més superant els mil euros per habitant (1.047,63 euros), si bé aquest increment es produeix en el deute autonòmic, ja que la despesa per amortitzar i pagar interessos del deute local (consells i ajuntaments) manté la seva línia descendent gràcies al sanejament financer dels darrers anys.

Quant a la despesa en la producció de béns públics de caràcter permanent, que constitueix el tercer eix en importància de la política de la despesa pública a les Balears, es manté amb un lleu increment del 0,3 % en relació amb el 2018.

QUADRE I-10.14. CÀRREGA FISCAL PER HABITANT (EUROS) A LES BALEARS PER ILLES (2019)

	Càrrega fiscal per habitant				Pressió fiscal per habitant
	Imposts directes	Imposts indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	
Mitjana de Mallorca	3.578,43	4.028,15	446,32	8.052,90	28,61%
Mitjana de Menorca	3.650,72	3.992,04	459,60	8.102,36	28,79%
Mitjana d'Eivissa	3.578,68	4.016,28	477,48	8.072,44	28,68%
Formentera	3.571,49	3.977,28	660,79	8.209,55	29,17%

Font: Elaboració pròpia. Dades en euros per habitant i any

QUADRE I-10.15. CÀRREGA FISCAL PER HABITANT (EUROS) A LES BALEARS PER ILLES I MUNICIPIS (2019)

	Càrrega fiscal per habitant				Pressió fiscal per habitant
	Imposts directes	Imposts indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	
Mitjana de Mallorca	3.578,43	4.028,15	446,32	8.052,90	28,61%
Alaró	3.399,52	4.007,44	319,31	7.726,27	27,45%
Alcúdia	3.953,01	3.992,23	543,21	8.488,45	30,16%
Algaida	3.393,24	4.001,89	302,76	7.697,89	27,35%
Andratx	4.210,18	4.121,33	644,97	8.976,47	31,90%
Ariany	3.485,35	4.032,54	336,12	7.854,01	27,91%
Artà	3.677,02	4.013,56	624,05	8.314,63	29,54%
Banyalbufar	3.863,53	4.083,03	710,62	8.657,18	30,76%
Binissalem	3.371,80	4.006,45	342,42	7.720,67	27,43%
Búger	3.492,71	4.051,13	457,97	8.001,81	28,43%
Bunyola	3.449,12	4.029,82	422,37	7.901,31	28,08%
Calvià	4.111,28	4.073,86	372,95	8.558,08	30,41%
Campanet	3.349,09	4.050,69	421,66	7.821,44	27,79%
Campos	3.517,67	4.064,49	529,29	8.111,45	28,82%
Capdepera	3.792,97	4.030,13	861,99	8.685,08	30,86%
Consell	3.340,66	3.987,27	452,81	7.780,74	27,65%
Costitx	3.370,88	3.998,38	227,75	7.597,02	26,99%
Deià	4.828,56	4.072,18	977,91	9.878,65	35,10%
Escorca	4.736,74	4.069,30	1.413,21	10.219,26	36,31%

continua

	Càrrega fiscal per habitant				Pressió fiscal per habitant
	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	
Esporles	3.418,87	4.005,95	403,23	7.828,05	27,82%
Estellencs	3.681,05	4.025,73	530,38	8.237,16	29,27%
Felanitx	3.555,74	3.994,78	439,37	7.989,89	28,39%
Fornalutx	3.640,40	4.013,34	672,53	8.326,27	29,59%
Inca	3.362,65	3.986,28	452,45	7.801,38	27,72%
Lloret de Vistalegre	3.350,40	4.006,06	255,10	7.611,55	27,05%
Lloseta	3.402,17	3.995,81	446,90	7.844,88	27,88%
Llubí	3.381,10	4.010,13	279,78	7.671,01	27,26%
Llucmajor	3.605,92	3.998,23	477,21	8.081,36	28,72%
Manacor	3.498,36	3.986,46	391,26	7.876,08	27,99%
Mancor de la Vall	3.436,14	3.985,04	363,55	7.784,73	27,66%
Maria de la Salut	3.338,05	3.986,16	339,32	7.663,54	27,23%
Marratxí	3.455,32	4.001,82	371,66	7.828,80	27,82%
Montuiri	3.406,72	4.041,30	332,43	7.780,46	27,65%
Muro	3.692,66	4.017,28	687,47	8.397,40	29,84%
Palma	3.513,55	4.041,13	428,43	7.983,10	28,37%
Petra	3.266,38	3.995,91	307,36	7.569,66	26,90%
Pollença	3.703,33	4.036,35	590,47	8.330,15	29,60%
Porreres	3.344,56	4.006,02	220,85	7.571,43	26,90%
Sa Pobla	3.407,31	3.995,34	466,42	7.869,07	27,96%
Puigpunyent	3.725,22	4.107,23	495,09	8.327,54	29,59%
Sencelles	3.405,68	4.049,48	369,76	7.824,92	27,80%
Sant Joan	3.376,50	3.998,65	369,52	7.744,68	27,52%
Sant Llorenç des Cardassar	4.108,24	4.070,06	708,51	8.886,81	31,58%
Santa Eugènia	3.438,73	4.013,37	431,08	7.883,18	28,01%
Santa Margalida	3.583,66	3.984,55	500,06	8.068,26	28,67%
Santa Maria del Camí	3.364,26	3.994,16	445,38	7.803,81	27,73%
Santanyí	3.928,09	4.044,81	575,49	8.548,38	30,37%
Selva	3.411,47	4.029,75	308,43	7.749,66	27,54%
Ses Salines	3.676,25	4.013,24	518,44	8.207,94	29,17%

continua

	Càrrega fiscal per habitant				Pressió fiscal per habitant
	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	
Sineu	3.342,30	3.992,49	314,00	7.648,80	27,18%
Sóller	3.670,55	4.004,20	451,45	8.126,19	28,87%
Son Servera	3.785,22	4.010,41	512,00	8.307,63	29,52%
Valldemossa	3.800,05	4.079,25	941,32	8.820,62	31,34%
Vilafranca de Bonany	3.291,45	3.994,17	290,73	7.576,35	26,92%
Mitjana de Menorca	3.650,72	3.992,04	459,60	8.102,36	28,79%
Alaior	3.610,73	3.990,50	410,89	8.012,12	28,47%
Ciutadella de Menorca	3.552,34	3.989,28	518,65	8.060,27	28,64%
Ferreries	3.523,35	3.987,06	305,85	7.816,26	27,77%
Maó	3.675,58	3.980,72	439,41	8.095,70	28,77%
Es Mercadal	4.060,44	4.005,73	579,82	8.645,99	30,72%
Sant Lluís	3.840,39	4.040,28	550,45	8.431,12	29,96%
Es Castell	3.595,14	3.992,92	254,29	7.842,35	27,87%
Es Migjorn Gran	3.824,62	4.024,41	675,66	8.524,69	30,29%
Mitjana d'Eivissa	3.578,68	4.016,28	477,48	8.072,44	28,68%
Eivissa	3.610,05	4.008,50	523,87	8.142,41	28,93%
Sant Antoni de Portmany	3.579,84	4.001,18	388,32	7.969,34	28,32%
Sant Josep de sa Talaia	3.588,63	4.026,05	498,99	8.113,67	28,83%
Sant Joan de Labritja	3.561,36	4.009,80	476,67	8.047,82	28,60%
Santa Eulària des Riu	3.532,52	4.030,99	463,06	8.026,57	28,52%
Formentera	3.571,49	3.977,28	660,79	8.209,55	29,17%

Font: Elaboració pròpia. Dades en euros per habitant i any

QUADRE I-10.16. ANÀLISI DE LA DESPESA PÚBLICA PER POLITIQUES DE LA DESPESA A LES ILLES BALEARS PER FUNCIO/PROGRAMA (2019)

	Total consolidat CAIB-EL (milers d'euros)	Despesa de l'Estat prorratejada per a les Balears (milers d'euros)	Despesa local i autònoma per habitant (euros)	Despesa estatal per habitant (euros)	Despesa total per habitant (euros)	Repartiment de la despesa pública per habitant
Total	6.968.307	10.462.988	6.062,24	9.102,52	15.164,77	100,0%
Deute públic	1.204.211	2.758.587	1.047,63	2.399,90	3.447,53	22,7%
Deute públic	1.204.211	2.758.587	1.047,63	2.399,90	3.447,53	22,7%
Serveis públics bàsics	902.193	498.259	784,88	433,47	1.218,36	8,0%
Seguretat i mobilitat ciutadana	237.843	454.871	206,92	395,73	602,64	4,0%
Habitatge i urbanisme	177.277	11.770	154,23	10,24	164,47	1,1%
Benestar comunitari	245.085	0	213,22	0,00	213,22	1,4%
Medi ambient	241.989	31.617	210,52	27,51	238,03	1,6%
Actuacions de protecció i promoció social	667.092	5.303.060	580,35	4.613,52	5.193,88	34,2%
Pensions	36.459	4.324.568	31,72	3.762,26	3.793,98	25,0%
Altres prestacions econòmiques a favor d'empleats	19.063	351.694	16,58	305,96	322,55	2,1%
Serveis socials i promoció social	482.938	487.078	420,14	423,74	843,89	5,6%
Foment de l'ocupació	128.632	139.719	111,91	121,55	233,46	1,5%
Producció de béns públics de caràcter preferent	3.087.604	187.998	2.686,13	163,55	2.849,69	18,8%
Sanitat	1.742.379	103.962	1.515,82	90,44	1.606,27	10,6%
Educació	1.077.658	63.109	937,53	54,90	992,44	6,5%
Cultura	168.840	16.190	146,89	14,08	160,97	1,1%
Esport	99.726	4.737	86,76	4,12	90,88	0,6%

continua

	Total consolidat CAIB-EL (milers d'euros)	Despesa de l'Estat prorratejada per a les Balears (milers d'euros)	Despesa local i autonòmica per habitant (euros)	Despesa estatal per habitant (euros)	Despesa total per habitant (euros)	Repartiment de la despesa pública per habitant
Actuacions de caràcter econòmic	637.146	695.926	554,30	605,44	1.159,74	7,6%
Agricultura, ramaderia i pesca	79.071	151.710	68,79	131,98	200,77	1,3%
Indústria i energia	38.594	141.007	33,58	122,67	156,25	1,0%
Comerç, turisme i petites i mitjanes empreses	85.017	21.906	73,96	19,06	93,02	0,6%
Transport públic	178.877	52.522	155,62	45,69	201,31	1,3%
Infraestructures	176.051	140.535	153,16	122,26	275,42	1,8%
Investigació, desenvolupament i innovació	69.896	172.615	60,81	150,17	210,98	1,4%
Altres actuacions de caràcter econòmic	9.641	15.631	8,39	13,60	21,99	0,1%
Actuacions de caràcter general	470.062	1.019.158	408,94	886,64	1.295,58	8,5%
Òrgans de govern	68.963	16.657	60,00	14,49	74,49	0,5%
Serveis de caràcter general	287.901	641.385	250,47	557,99	808,45	5,3%
Administració financera i tributària	109.922	33.964	95,63	29,55	125,18	0,8%
Transferències a altres administracions públiques	3.274	327.151	2,85	284,61	287,46	1,9%

Font: Elaboració pròpia

Un any més és la despesa sanitària el principal component de la despesa en aquests serveis, amb 1.606,27 euros per habitant i any, el 93,5% del qual es concentra en l'Administració autonòmica.

Aquesta concentració de la despesa en l'Administració autonòmica es produeix també en la despesa en educació, ja que és una altra competència transferida, en la qual es destinen 870 euros dels 992,44 euros de la despesa total en educació a les Balears, mentre que la despesa estatal (beques) va ser només de 54,9 euros per habitant.

Pel que fa als serveis públics bàsics, amb una despesa de 1.218,36 euros per habitant, la meitat s'ha destinat a seguretat i mobilitat ciutadana, i de la resta, 238,03 euros a programes relacionats amb el medi ambient; 213,22 euros als serveis urbans bàsics (aigua, clavegueram, residus, neteja i enllumenat públic, cementiris, etc.), i 164,47 euros a habitatge i urbanisme, tots programes en els quals el finançament estatal és merament testimonial o nul.

D'altra banda, la despesa en actuacions de caràcter econòmic es manté lleugerament per sobre del set i mig del total de la despesa pública i és el principal component la despesa en infraestructures (275,42 euros), seguit de la despesa en R+D+i, amb 210,98 euros per habitant, amb una taxa d'increment del 5% interanual, i es manté en l'1,4% de la despesa total. Aquest percentatge és significativament baix en termes comparatius amb la mitjana europea, mentre que és la PAC europea administrada per l'Estat la que conforma la part més rellevant (65%) de la despesa en el sector

agroalimentari, amb 200,77 euros per habitant, en contrapartida de l'aportació al pressupost de la Unió Europea de 287,46 euros per habitant el 2019.

Des del punt de vista de la comparació entre administracions, s'hi veu el reflex en la despesa pública de la distribució de competències entre les diferents administracions, per la qual cosa la despesa en transport públic i el sector de serveis (especialment turisme i comerç) es concentra en les administracions local i autonòmica, al mateix temps que és l'Administració estatal la que concentra la despesa en infraestructures i recerca, desenvolupament i innovació (70%-30%).

Quant a la despesa suportada en el manteniment dels tres graons de l'Administració, el 2019 representa un 8,5% de la despesa total i, d'aquesta, dos terços corresponen a l'Estat, mentre que el terç restant es destina a l'Administració pròpia dels territoris insulars. (Vegeu el quadre I-10.17.)

En l'àmbit estrictament local, en l'anàlisi de les polítiques de despesa del sector públic balear es constata la distribució de competències entre l'Administració autonòmica i la local com el factor diferenciador de la concentració de la despesa.

Així, en valors absoluts, l'Administració local assumeix gairebé dos de cada set euros suportats pels habitants, mentre que cinc de cada set són gestionats per l'Administració autonòmica, que concentra la major part de les competències, al mateix temps que manté la seva capacitat d'endeutament per finançar-se. Per aquest motiu les despeses del deute per

al pagament d'interessos i amortització (1.047 euros *per capita*) es concentren en un 95 % en l'Administració autonòmica fins a representar més d'una cinquena part del seu pressupost.

Quant a les polítiques de despesa gestionada, són els serveis públics bàsics de caràcter general més pròxims al ciutadà, com la recollida i eliminació d'escombraries, el subministrament d'aigües i el clavegueram i la policia local, on Administració local dels ajuntaments i consells insulars triplica la despesa enfront de l'autonòmica, mentre que la despesa social de protecció i promoció de l'autonomia personal es distribueix per igual entre totes dues administracions. Per contra, la despesa de l'Administració autonòmica es concentra en la prestació de sanitat i educació, que aplega més de la meitat de la despesa, o en competències de caràcter econòmic de gestió supramunicipal, entre les quals destaca la despesa en matèria de medi ambient.

També en les polítiques de despesa en les actuacions de caràcter econòmic, s'aprecia l'especialització competencial de les administracions. Així, la despesa en infraestructures representa gairebé el 60 % de la despesa total en aquest grup de programes per a les administracions locals, mentre que per a l'Administració autonòmica la despesa en el transport públic (principalment el manteniment i la gestió de la xarxa ferroviària urbana i interurbana) representa l'actuació econòmica més rellevant i s'emporta una mica més del 40 % dels recursos, mentre que de la despesa en R+D+i i la despesa en actuacions en el sector agroalimentari representen gairebé un 20 %.

Pel que fa al cost de l'estructura de gestió de les administracions per als ciutadans, el 2019 és de 408,94 euros *per capita*, dels quals un terç és el cost de l'Administració autonòmica, i dos terços, el cost dels dos graons que conformen l'Administració local: 68 ajuntaments i 3 consells insulars (el Consell Insular de Formentera opera sense pressupost propi dins el pressupost de l'Ajuntament de Formentera).

QUADRE I-10.17. ANÀLISI DE LA DESPESA CLASSIFICADA A LES ILLES BALEARS PER POLITIQUES DE LA DESPESA I PROGRAMA (2018)

	Total consolidat administració autònoma (milers d'euros)	Total consolidat entitats locals (milers d'euros)	Total consolidat AA-EELL (milers d'euros)	Repartiment de la despesa (%)	Despesa per habitant (euros)
Total	4.997.767	1.971.450	6.968.307	100,00%	6.062,24
Deute públic	1.137.538	66.673	1.204.211	17,28%	1.047,63
Deute públic	1.137.538	66.673	1.204.211	17,28%	1.047,63
Serveis públics bàsics	246.136	656.057	902.193	12,95%	784,88
Seguretat i mobilitat ciutadana	11.689	226.154	237.843	3,41%	206,92
Habitatge i urbanisme	61.844	115.433	177.277	2,54%	154,23
Benestar comunitari	2.586	242.499	245.085	3,52%	213,22
Medi ambient	170.018	71.971	241.989	3,47%	210,52
Actuacions de protecció i promoció social	313.016	354.076	667.092	9,57%	580,35
Pensions	33.173	3.286	36.459	0,52%	31,72
Altres prestacions econòmiques a favor d'empleats	14.221	4.842	19.063	0,27%	16,58
Serveis socials i promoció social	153.913	329.025	482.938	6,93%	420,14
Foment de l'ocupació	111.709	16.923	128.632	1,85%	111,91
Producció de béns públics de caràcter preferent	2.797.107	290.497	3.087.604	44,31%	2.686,13
Sanitat	1.726.497	15.882	1.742.379	25,00%	1.515,82
Educació	1.000.108	77.550	1.077.658	15,47%	937,53
Cultura	47.433	121.407	168.840	2,42%	146,89
Esport	23.069	76.657	99.726	1,43%	86,76

continua

	Total consolidat administració autonòmica (milers d'euros)	Total consolidat entitats locals (milers d'euros)	Total consolidat AA-EELL (milers d'euros)	Repartiment de la despesa (%)	Despesa per habitant (euros)
Actuacions de caràcter econòmic	350.087	287.059	637.146	9,14%	554,30
Agricultura, ramaderia i pesca	69.149	9.922	79.071	1,13%	68,79
Indústria i energia	20.249	18.345	38.594	0,55%	33,58
Comerç, turisme i petites i mitjanes empreses	37.966	47.051	85.017	1,22%	73,96
Transport públic	145.063	33.814	178.877	2,57%	155,62
Infraestructures	6.882	169.169	176.051	2,53%	153,16
Investigació, desenvolupament i innovació	68.114	1.782	69.896	1,00%	60,81
Altres actuacions de caràcter econòmic	2.665	6.976	9.641	0,14%	8,39
Actuacions de caràcter general	153.884	316.178	470.062	6,75%	408,94
Òrgans de govern	20.588	48.375	68.963	0,99%	60,00
Serveis de caràcter general	95.301	192.600	287.901	4,13%	250,47
Administració financera i tributària	37.994	71.928	109.922	1,58%	95,63
Transferències a altres administracions públiques	0	3.274	3.274	0,05%	2,85

Font: Elaboració pròpia

11

MEDI AMBIENT

RESUM

A l'apartat de meteorologia destacam que a les comparatives interanuals, malgrat que l'interval es mou un any a cada memòria, la tendència continua sent que les pluges disminueixen i les temperatures augmenten, un fet que queda més palès si es retrocedeix més en l'interval interanual.

Respecte a la qualitat de l'aire, tant pel que fa als gasos acidificadors com als precursors de l'ozó i als d'efecte hivernacle, se segueix una tendència a l'alça, si bé amb un pendent inferior a l'augment observat un any enrere.

En aquesta memòria hem inclòs un apartat d'aigua per a consum humà que inclou conceptes més amplis que el de l'aigua dessalada que es va tractar a la memòria anterior. Amb aquesta informació es fa palesa la pèrdua d'aigua per la comparació, a totes les illes, entre l'aigua subministrada i la consumida. També a l'apartat de l'aigua s'ha pogut disposar d'informació respecte a depuració d'aigües, informació tan important des del punt de vista mediambiental com des de la nostra principal indústria.

En relació amb el medi terrestre, hem disposat d'informació més exhaustiva respecte de la *Xilella fastidiosa*, que la que disposàrem a la memòria anterior. Com a novetat, també hi hem inclòs un apartat d'agricultura ecològica, una pràctica que guanya força amb el pas dels anys.

A l'apartat de biodiversitat, a la memòria 2019 hi hem inclòs informació de la qual no disposàrem l'any anterior. Hi ha dades sobre les autoritzacions atorgades en espais naturals protegits, actualització sobre arbres singulars catalogats, dades sobre avaraments de tortugues i cetacis, sobre *Posidonia oceanica*, així com dades sobre caça a Mallorca i Menorca, a més d'altres apartats que ja sortien a la memòria de 2018.

Pel que fa al medi marí ens hem trobat amb l'inestimable ajut de l'informe *Mar Balear*, amb el qual hem pogut ampliar la informació d'apartats que ja sortien a la memòria de 2018 però que ha servit per adonar-nos de la manca d'informació sobre importants indicadors que donen l'estat mediambiental de la mar, de la qual cosa en fem esment al final de l'apartat.

Pel que fa a l'energia, destacam l'important augment de la d'origen eòlica i solar, un fet que fa pensar que estam una passa més a prop de la descarbonització. També és important la declaració d'emergència climàtica, que corre el perill de quedar en paper mullat després del pas de la COVID-19.

En referència al territori, disposam de dades de Mallorca i Menorca, però no de les Pitiüses. Hem intentat homogeneïtzar la informació respecte d'anys passats, però no sempre ho hem aconseguit.

Hem inclòs enguany una referència a l'indicador de pressió humana (IPH) perquè es tracta d'una dada de gran repercussió mediambiental.

Finalment, a l'apartat de residus, no tenim dades de Formentera, però sí de tots els altres conceptes continguts a la memòria de 2018.

11.1.

INTRODUCCIÓ

Per a l'elaboració del capítol de medi ambient d'aquesta memòria, hem topat amb la coneguda dificultat de l'accés a la informació, si bé no hi ha hagut tantes mancances com a la memòria de 2018. Com ja esmentàrem l'any anterior, no disposar d'algunes dades o obtenir-les de manera fragmentada dificulta l'estudi i la comprensió de l'evolució temporal d'alguns indicadors.

Malgrat la reflexió anterior, enguany s'inclouen fins a setanta nous quadres o gràfics, la qual cosa palesa l'augment del flux d'informació respecte de la memòria de 2018. Aquest fet, juntament amb l'heterogeneïtat dels camps inclosos en el capítol, induïx a començar a pensar sobre la idoneïtat de fer una publicació anual específica de medi ambient, separada de la part econòmica i social, ja que, afortunadament, cada any s'inclouen nous conceptes mediambientals, fet que contribueix que el capítol de medi ambient augmenti percentualment la seva participació en el conjunt de la memòria.

En el moment en què redactam aquesta introducció, vivim l'època post-COVID-19 en què qualsevol informació no relacionada amb la pandèmia passa automàticament a un segon terme. No s'ha de perdre la perspectiva que, pels diversos efectes del canvi climàtic, mor més gent anualment al món que a conseqüència de l'esmentada COVID-19, i que les causes i els efectes dels factors mediambientalment perjudicials, lluny d'aturar-se, segueixen amb el seu efecte pernicios.

Més prest o més tard es descobrirà una vacuna o la manera de mitigar els efectes del virus, però es corre el risc que, quan aquest moment arribi i tornem a mirar el medi ambient, els problemes generats hagin entrat en una espiral de difícil reversibilitat.

11.2.

METEOROLOGIA

11.2.1 LA PRECIPITACIÓ

El 2019 va ser un any sec, però amb tempestes de tardor importants que feren que en conjunt se suavitzàs la sequera. A part del període estival, també l'hivern i la primavera van ser secs.

Pel que fa als episodis de tempestes, cal destacar-ne tres. El primer afectà la costa sud de Mallorca el 27 d'agost: caigueren 101 L/m² a s'Alqueria Blanca i 99,4 L/m² a Santanyí, 96,8 dels quals caigueren en tan sols una hora. El segon episodi es va produir el 10 de setembre, ocasió en què a Lluç caigueren fins a 182,4 L/m², dels quals 84,2 caigueren en una hora, la quantitat més elevada enregistrada mai a l'estació de Lluç en aquest període de temps. El tercer es va produir entre els dies 20 i 24 d'octubre, quan una DANA (depressió aïllada en nivells alts) afectava la totalitat de les Balears. En aquella ocasió un esclafit va provocar nombrosos desperfectes a Sant Antoni de Portmany.

Pel que fa a la precipitació mensual, es detalla al quadre I-11.1. i es visualitza al

gràfic I-11.1., on les línies representen els valors mitjans en el període 1981-2010.

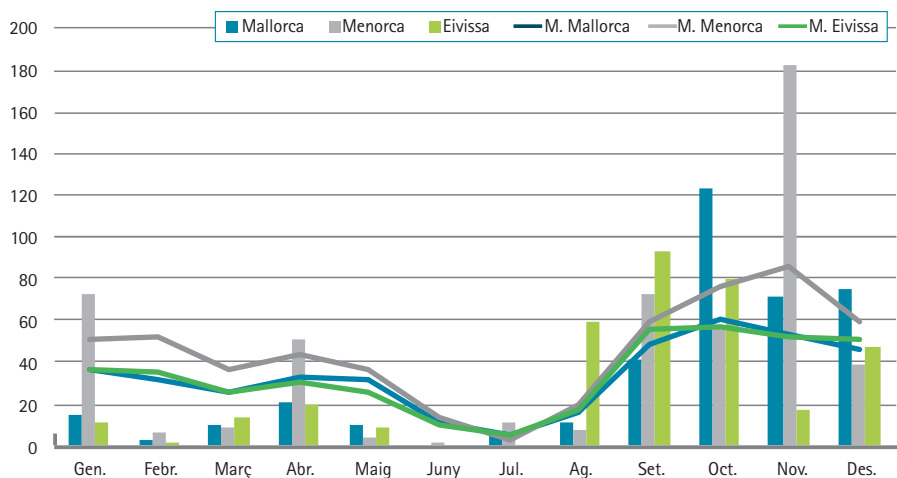
Pel que fa a les precipitacions anuals, les dades dels onze darrers anys donen com a resultat el quadre I-11.2., on les dades es mesuren en litres per metre quadrat, la qual es visualitza al gràfic I-11.2., on figuren, en línies de punts, les corresponents línies de tendència. Es constata l’afirmació que el 2019 és un any sec. A l’aeroport de Palma va caure fins a un 12 % menys de precipitació que l’any anterior, mentre que a l’Aeroport de Menorca la disminució va ser d’un 35,4 %, i al d’Eivissa, d’un 30 %.

Al gràfic I-11.2. es visualitza, amb la línia de punts, la tendència a la baixa dels darrers anys, que es mantindria si augmentàssim el període d’estudi unes dècades enrere.

L’evolució de l’anomalia relativa mensual en percentatge en el decurs de 2019 es visualitza al gràfic I-11.3. Es pot veure com el principi d’any va ser deficitari, compensat tan sols per les tempestes de tardor. Cal indicar que els pics estiuencs corresponen a poca pluja en valors absoluts, ja que es tracta d’una variable mesurada en tant per cent sobre la precipitació mitjana, que a l’estiu és minsa.

L’índex de sequera meteorològica, com ja es va esmentar a la memòria de 2018, fa referència a la disminució de les precipitacions en una regió concreta respecte del valor mitjà d’aquesta regió i durant un temps determinat. D’entre els índex existents, el que utilitzam aquí —com a la memòria de 2018— és l’índex de precipitació estandaritzat (SPI), en què els valors inferiors a 0 són considerats períodes de sequera.

Gràfic I-11.1.
Precipitació mensual (L/m²) 2019

Font: Aemet

L'evolució interanual de l'índex de precipitació estandarditzat als tres aeroports es representa al gràfic I-11.4., on es pot com-

provar el dèficit de precipitacions al qual es fa menció a l'inici d'aquest apartat.

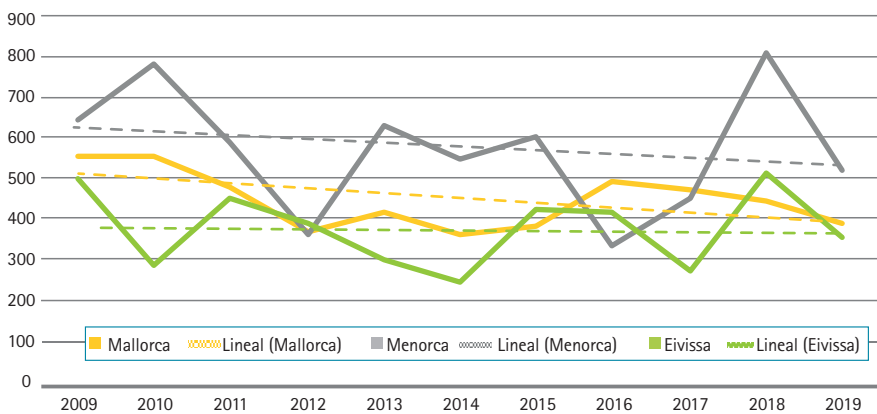
QUADRE I-11.1. PRECIPITACIÓ MENSUAL 2019 (L/m ²)												
	G	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
Aeroport de Palma	15,9	2,9	9,8	22,1	10,3	0	6,2	11,5	41,9	126,2	73,3	77,1
Aeroport de Menorca	74,9	7,1	7	52,3	4,5	0,3	12	7,8	74,3	58,5	186,4	39,4
Aeroport d'Eivissa	12,2	2,1	13,9	20,8	9	0	0	60,4	94,9	82,4	17,3	49

Font: Aemet

QUADRE I-11.2. EVOLUCIÓ DE LES PRECIPITACIONS ANUALS A BALEARS (L/m ²)												
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Aeroport de Palma	557	559,6	480,9	377,9	422	365,3	388,7	497	476,7	451,2	397,2	
Aeroport de Menorca	647	780,5	592,9	368	635,4	554,4	606	341,5	457,8	811,7	524,5	
Aeroport d'Eivissa	505	295,6	456,4	395,5	307,6	252,1	428,2	424,3	278,7	517,4	362	

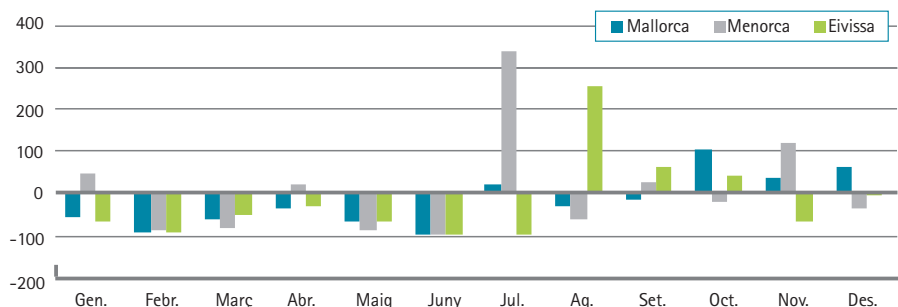
Font: Aemet

Gràfic I-11.2.
Evolució precipitació anuals (L/m²)

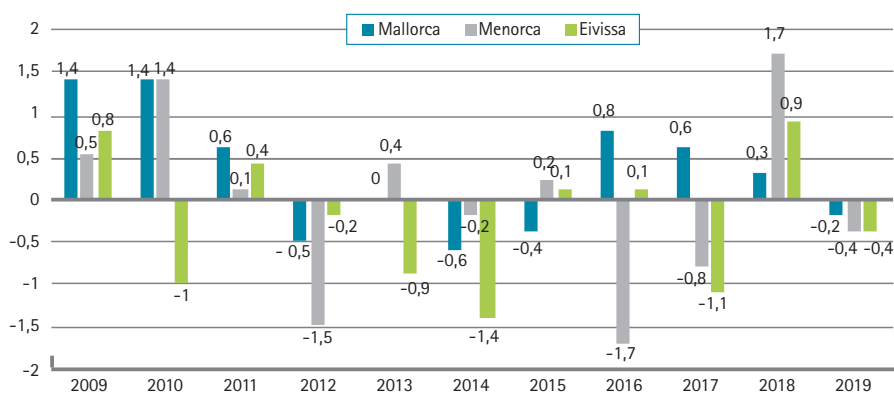
Font: Aemet

Gràfic I-11.3.
Anomalia relativa mensual (%) 2019

Font: Aemet

Gràfic I-11.4.
Evolució interanual SPI

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Per esbrinar com afecten aquestes dades als recursos hidrològics, cal consultar l'índex de sequera hidrològica de l'apartat de recursos hídrics.

11.2.2 LA TEMPERATURA

Pel que fa a la temperatura, amb una mitjana en el conjunt de les Illes Balears de 17,2 °C, es pot considerar un any càlid,

ja que és 0,5 °C per sobre de la mitjana. L'estiu meteorològic, considerat des de l'1 de juny fins al 31 d'agost, va ser molt càlid, en ser 1 °C per sobre de la mitjana. En aquest període, cal destacar l'onada de calor del 26 de juny a l'1 de juliol, que va fer que el 29 de juny es mesuràs el màxim de l'any a les Balears: 40,9 °C a Montuïri. En aquest episodi, Sóller va batre el seu rècord absolut, amb 40,2 °C. També el 7 i el 8 de juliol van ser molt calorosos i

s'enregistraren 40,6 °C a Montuiri, 40,3 °C a Calvià i 40,2 °C a Binissalem.

En relació amb les mínimes més altes, a l'episodi del 7 i el 8 de juliol al port de Pollença no baixaren dels 26,9 °C, fet que constitueix un rècord absolut des que hi ha registres. També van ser rècord els 26,9 °C de Porreres i els 27,7 °C de sa Pobra.

Quant a les nits tropicals, enteses com aquelles en què la temperatura no baixa dels 20 °C, van ser molt abundants. Destaca Palma, on l'estació de Portopí enregistra 76 nits tropicals seguides, des del 24 de juny fins al 7 de setembre.

En contraposició a l'esmentat, gener, febrer i els mesos de primavera van ser més

freds que la mitjana, malgrat que no hi hagués grans nevades. Destaquen els 0,5 °C registrats a Formentera, que és la temperatura més baixa mesurada a la Pitiüsa petita des que hi ha registres.

Les gelades van ser importants el mes de febrer, on cal esmentar l'estació de Son Torrella, que registrà 17 dies amb mínimes per sota dels 0 °C i destaca el dia 13, que va registrar -4,7 °C, la mínima de les Illes Balears de tot l'any.

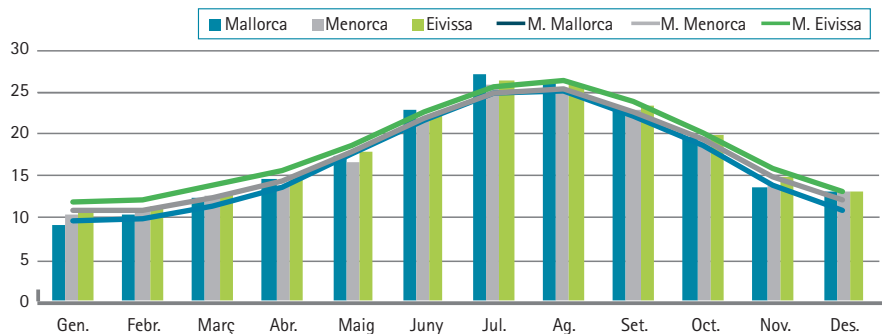
Al quadre I-11.3., hi figuren les temperatures mitjanes mensuals als tres aeroports de les illes, les quals es visualitzen al gràfic I-11.5., on les línies representen els valors mitjans en el període 1981-2010.

QUADRE I-11.3. TEMPERATURA MITJANA MENSUAL (°C) 2019

	G	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
Aeroport de Palma	9	10,2	12,2	14,6	17,3	22,8	27,2	26,3	23	19,7	13,5	13,1
Aeroport de Menorca	10,2	11,1	12,6	13,9	16,7	21,8	26	25,5	23	19,7	13,9	13,1
Aeroport d'Eivissa	10,5	11,4	12,9	14,7	17,9	22,4	26,4	26	23,4	19,9	14,9	13,1

Font: Aemet

Gràfic I-11.5.
Temperatura mitjana mensual (°C) 2019

Font: Aemet

Pel que fa a la temperatura mitjana anual, l'evolució dels darrers onze anys dona el quadre I-11.4., mesurada en graus centígrads, i es representa al gràfic I-11.6., on apareixen puntejades les tres línies de tendència. Aquesta és a l'alça a Mallorca i Menorca, mentre que es manté a Eivissa. En valor absolut, la temperatura a l'aeroport de Palma va ser 0,9 °C més alta que la mitjana, a l'aeroport de Maó ho va ser tan sols 0,1 °C, mentre que al d'Eivissa va ser 0,5 °C inferior.

En relació amb el vent, cal destacar el mes de novembre, en què a Eivissa hi va haver 17 dies considerats de vent fort, quan la

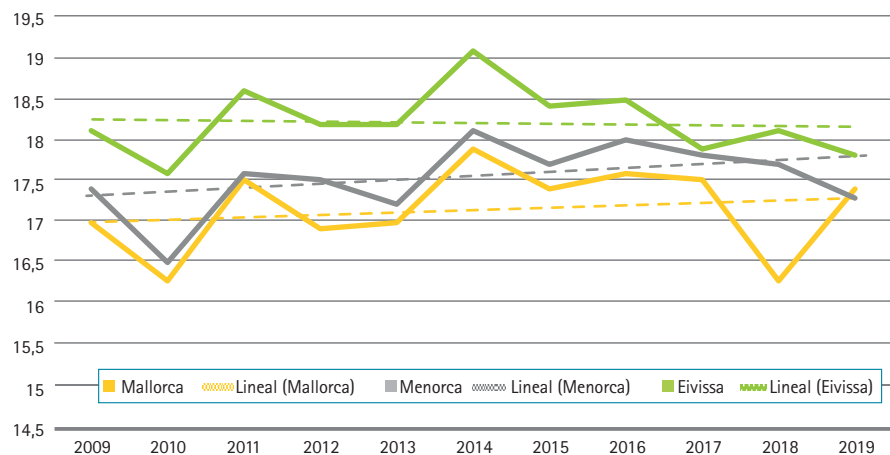
mitjana és de 6; a Palma n'hi va haver 12, quan la mitjana és de 4, i a Menorca van ser 11 dies, quan la mitjana és de 8. El punt de vent més destacat durant tot l'any es va produir el 21 de desembre al cap de Formentor, amb un cop de 162,5 km/h. En aquest apartat també destaca el cop de 149 km/h (Balearsmeteo) que es va produir a cala Figuera el 27 d'agost.

Finalment, pel que fa a les ones, la més alta de 2019 va ser de 12,3 metres i es registrà a la boia de Maó l'11 de novembre, amb vent de tramuntana, a conseqüència del pas de la borrasca Bernat.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Aeroport de Palma	17	16,3	17,5	16,9	17	17,9	17,4	17,6	17,5	16,3	17,4
Aeroport de Menorca	17,4	16,5	17,6	17,5	17,2	18,1	17,7	18	17,8	17,7	17,3
Aeroport d'Eivissa	18,1	17,6	18,6	18,2	18,2	19,1	18,4	18,5	17,9	18,1	17,8

Font: Aemet

Gràfic I-11.6.
Evolució de la temperatura mitjana anual (°C)

Font: Aemet

11.3.

L'AIRE

El 2019 la xarxa de vigilància i control de la qualitat de l'aire de les Illes Balears disposa de set estacions pròpies de la conselleria, onze estacions fixes situades al voltant de les centrals tèrmiques de Mallorca, Menorca i Eivissa i dues estacions mòbils propietat d'Endesa, una estació fixa situada a l'hospital Joan March, una estació mòbil de Tirme, l'estació EMEP de Maó, l'estació de la fàbrica de ciment de Lloseta (no utilitzada per a l'avaluació de la qualitat de l'aire) i l'estació d'Aena a l'aeroport de Palma (no utilitzada per a l'avaluació de la qualitat de l'aire).

Cal indicar que, com en anys anteriors, les seqüències arriben fins al 2018.

Al quadre I-11.5. es dona l'evolució anual per al període 2008-2018 de les principals emissions d'àcids acidificadors (SO_x , NO_x , NH_3) i dels precursors de l'ozó (NO_x , COV_{NM} , CH_4 , CO). Les dades es donen en tones i el tant per cent representa el percentatge de variació de 2018 respecte de 2017.

S'observa que, malgrat gairebé tots els gasos experimenten augments percentuals, aquests són, en general, inferiors als de l'exercici anterior.

Si ens referim específicament a l'evolució dels gasos acidificadors, les dades per al període 2008-2018 es visualitzen al gràfic I-11.7., on les dades són tones. Cal indicar que l'augment generalitzat que es va experimentar en les emissions amb

posterioritat al mínim de 2014 (any que es pot considerar com la fi de la crisi i l'inici de la recuperació econòmica), sobretot pel que fa a NO_x i SO_x , es veu desaccelerat i manté un creixement més moderat.

Tot i això els valors d'ambdós gasos es mouen en superiors als mesurats abans de la crisi. El NH_3 , en canvi, es manté en valor més o menys constants, assolint valors semblants als de deu anys enrere.

En referència als gasos precursors de l'ozó, la tendència és la que es visualitza al gràfic I-11.8. Hi observem la desacceleració ja esmentada del NO_x , que també es produeix, en menor mesura, amb el CO .

Per altra banda el CH_4 romp la tendència a la baixa dels darrers anys, i l'únic que experimenta un retrocés és el COV_{NM} (composts orgànics volàtils diferents del metà), formats principalment per hidrocarburs als quals s'han afegit grups orgànics com alcohols, aldehids, cetones i d'altres.

Al quadre I-11.6., hi figuren les dades l'evolució de les emissions per al període 2012-2018 dels principals gasos que contribueixen a l'efecte hivernacle (GEH). Les dades es mesuren en quilotones de CO_2 equivalent, una unitat que s'introdueix per comparar l'efecte dels diferents gasos en una mateixa escala, atès que la contribució a l'efecte hivernacle per unitat de massa no és representativa. Com ja ha passat en anys anteriors, malgrat que la variació d'alguns dels components es produeix en percentatges per sota de l'1 %, o fins i tot en algun cas es produeix un descens, és l'augment de la contribució del CO_2 la que marca la tendència general.

La variació dels GEH per a l'interval 2008-2018 es visualitza al gràfic I-11.9. Es pot comprovar com el CO₂ continua sent l'emissió que marca la tendència, si bé, com en el cas dels gasos acidificadors, s'observa un augment més moderat que en els immediats anys anteriors. Tot i això, els valors absoluts no arriben als registrats amb anterioritat a la crisi econòmica.

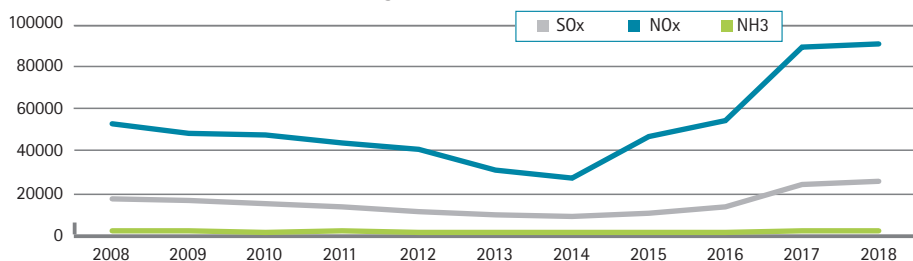
Pel que fa pròpiament al CO₂ per sectors d'activitat, ho podem veure al gràfic I-11.10. El processament de l'energia és, com en anys anteriors, el factor més determinant, dins del qual el major pes el tenen les indústries del sector energètic (el 47,5 % d'aquest concepte i el 46,8 % del total), seguit del transport (el 42 % del processament de l'energia i el 41,4 % del total).

QUADRE I-11.5. EVOLUCIÓ ANUAL DE LES PRINCIPALS EMISSIONS D'ACIDIFICADORS I PRECURSORS DE L'OZÓ (TONES)

	SO _x	NO _x	COV _{NM}	CH ₄	CO	NH ₃
2008	17.602	52.856	26.843	25.347	26.686	2.546
2009	16.941	48.015	26.421	26.133	25.558	2.558
2010	15.591	47.722	24.264	26.259	25.975	2.334
2011	14.014	43.628	26.595	26.496	27.793	2.491
2012	11.969	41.081	26.274	26.166	23.953	2.453
2013	9.964	31.418	23.540	24.854	27.113	2.428
2014	9.215	27.504	11.272	21.466	23.822	2.371
2015	10.857	47.083	9.312	20.278	21.788	2.217
2016	13.767	54.199	9.671	19.861	23.649	2.208
2017	24.501	88.285	11.805	19.435	28.633	2.478
2018	25.755	90.247	11.656	20.388	29.575	2.511
%	5,12	2,22	-1,26	4,9	3,29	1,33

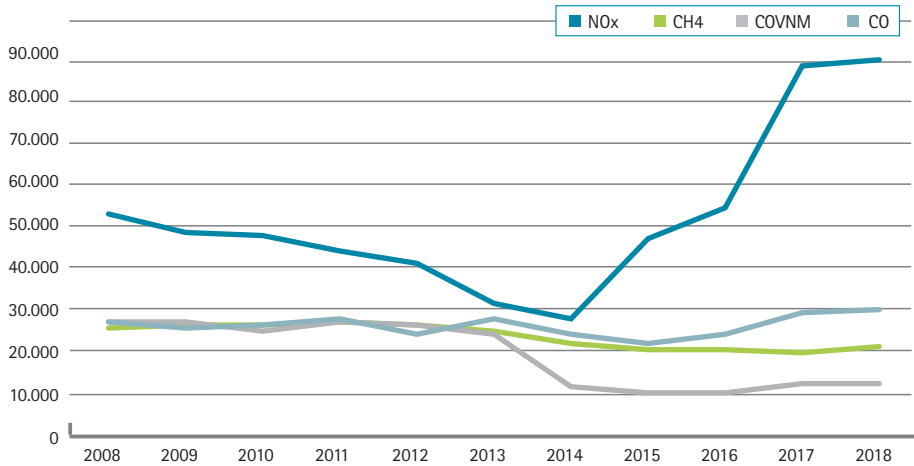
Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Gràfic I-11.7.
Evolutió gasos acidificadors (Tones)

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Gràfic I-11.8.
Evolució gasos precursors de l'ozó (Tonnes)

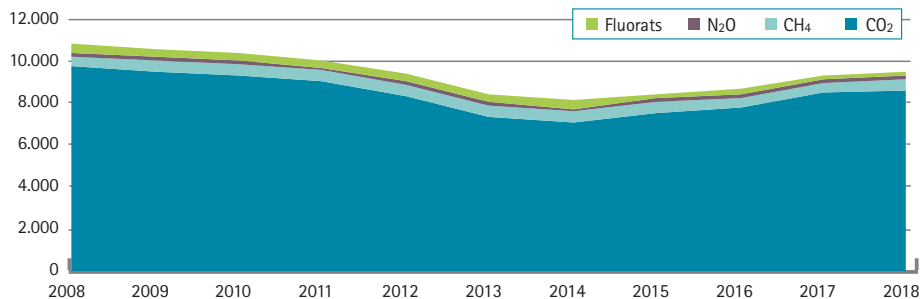
Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

QUADRE I-11.6. EMISSIONS DE GEH A LES BALEARS (KT DE CO₂EQUIVALENT)

Compost	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	%
CO ₂	8.336,96	7.349,26	7.063,85	7.511,40	7.768,61	8.461,34	8.610,74	1,77
CH ₄	538,62	506,2	491,63	511,71	480,67	500,81	502,8	0,4
N ₂ O	157,77	151,35	161,07	154,53	155,92	162,73	163,05	0,2
Fluorats	369,42	378,21	376,74	221,14	220,05	182,91	158,46	-13,37
TOTAL	9.402,77	8.385,01	8.093,30	8.398,78	8.625,24	9.307,79	9.435,05	1,37

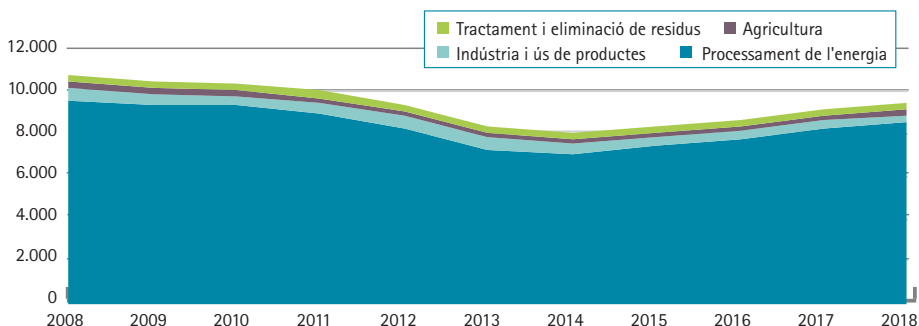
Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Gràfic I-11.9.
Evolució de les emissions de GEH (CO₂ eq kt)

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Gràfic I-11.10.
Emissions de CO₂ eq per sectors d'activitat

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

De tota manera, en cap dels casos s'assoleixen els valors anteriors a la crisi econòmica i la baixada més marcada és en el cas de la indústria i l'ús de productes, en què el valor de 2018 (306,3) és inferior a la meitat del que tenia el 2008 (662,2). Respecte de 2017, el concepte i ús de productes és l'únic que baixa el seu valor, en un 12,34 %, mentre que en tots els altres s'experimenta un augment, que en el cas del processament de l'energia és d'un 3,7 %; en el de l'agricultura, un 3,64 %, i en el de tractament i eliminació de residus, un 5,98 %.

Enguany també inclourem la contribució dels metalls pesants a les emissions, la qual figura al quadre I-11.7., on les unitats són quilograms. El percentatge representa la variació dels valors de 2018 respecte dels de 2017.

La visualització de les dades les representam en dos gràfics diferents, atesa la diferent escala de cadascuna de les variables.

Al gràfic I-11.11., hi apareixen els metalls per sota dels 5.000 kg, i al gràfic I-11.12., els que hi estan per sobre.

11.4.

L'AIGUA

11.4.1. RESERVES HÍDRIQUES

Les reserves hídriques ponderades mesurades en percentatge, en decurs de 2019, segregat per illes, es detallen al quadre I-11.8. i es visualitzen al gràfic I-11.13. Com en anys anteriors, els percentatges estan fets sobre les reserves del total de cada illa. Destacam els valors inferiors durant l'estiu respecte a l'any anterior i la irregularitat en la recuperació de les reserves dels darrers mesos de l'any (vegeu l'apartat de meteorologia).

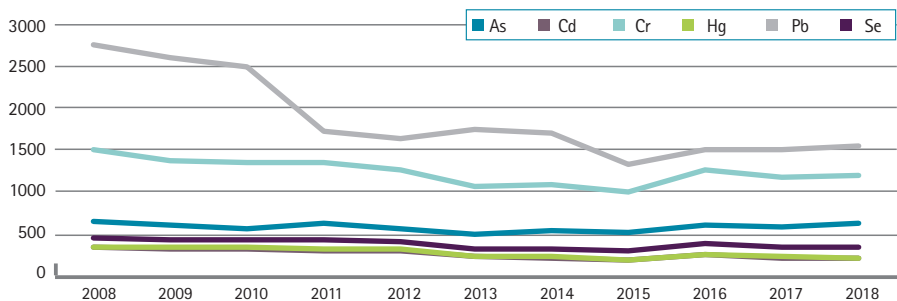
Pel que fa a l'evolució interanual segregat per illes, les dades dels deu darrers anys figuren al quadre I-11.9. i es representen al gràfic I-11.14. La recuperació dels aqüífers de final d'any no ha pogut evitar el descens a Mallorca i Eivissa,

mentre que sí que s'observa un repunt a Menorca i a Formentera, si bé en aquest darrer cas la dimensió dels recursos hídrics fa que estiguin condicionats d'una manera més directa per la climatologia que a les altres illes.

QUADRE I-11.7. METALLS PESANTS (KG)									
	As	Cd	Cr	Cu	Hg	Ni	Pb	Se	Zn
2008	625	304	1.488	6.389	314	25.989	2.773	424	6.119
2009	585	293	1.366	6.151	300	23.873	2.613	400	5.691
2010	544	298	1.343	6.130	312	22.139	2.509	398	5.674
2011	596	275	1.342	6.078	282	24.662	1.712	390	5.679
2012	525	259	1.258	5.683	280	21.654	1.622	368	5.385
2013	475	194	1.056	5.571	206	19.277	1.732	293	5.156
2014	521	179	1.081	5.878	191	21.551	1.694	294	5.307
2015	487	145	988	6.057	161	19.876	1.325	262	5.516
2016	572	215	1.242	6.540	228	23.828	1.497	343	5.992
2017	560	178	1.164	6.674	192	22.411	1.492	307	6.116
2018	598	167	1.188	6.915	180	24.534	1.546	309	6.266
%	+6,79	-6,18	+2,06	+3,61	-6,25	+9,47	+3,62	+0,65	+2,45

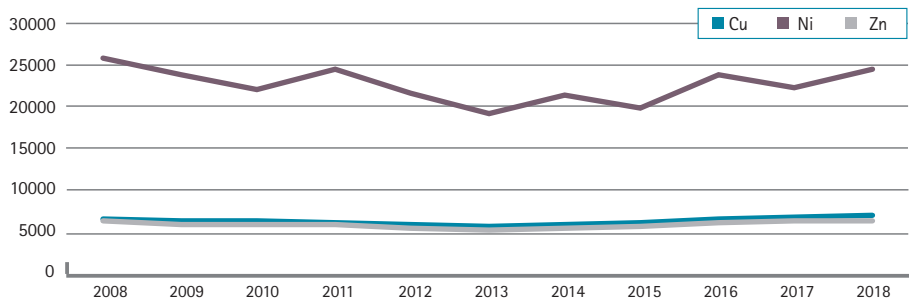
Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Gràfic I-11.11.
Nivells de metalls pesants per sota de 5.000 kg (kg)

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Gràfic I-11.12.
Nivells de metalls pesants per sobre de 5.000 kg (kg)

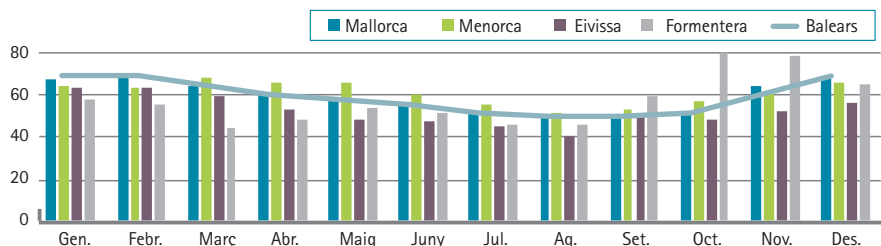
Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

QUADRE I-11.8. EVOLUCIÓ MENSUAL DE LES RESERVES HÍDRIQUES 2019 (%)

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Balears
Gener	67	64	63	58	67
Febrer	68	63	63	55	67
Març	64	68	59	44	64
Abril	60	66	53	48	60
Maig	58	66	48	54	58
Juny	55	60	47	51	55
Juliol	51	55	45	46	51
Agost	50	51	40	46	49
Setembre	50	53	50	59	50
Octubre	51	57	48	80	52
Novembre	64	61	52	79	63
Desembre	69	66	56	65	68

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.13.
Evolució mensual de les reserves hídriques 2019

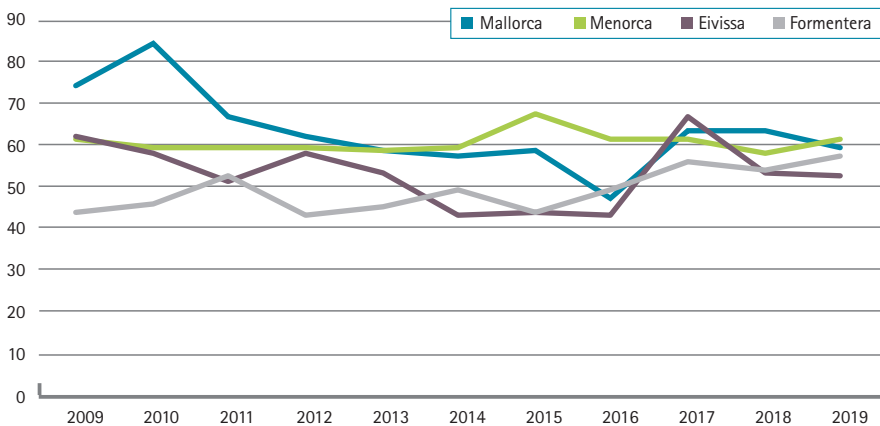
Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-11.9. EVOLUCIÓ ANUAL DE LES RESERVES HÍDRIQUES A LES ILLES BALEARS (%)

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
2009	73,75	60,83	61,58	43,5
2010	83,66	58,75	57,91	45,5
2011	66,5	59	50,91	52,5
2012	61,58	58,83	57,66	42,83
2013	58,33	58,41	52,83	44,75
2014	56,67	59,25	43,16	49
2015	58,08	67,33	43,75	43,25
2016	46,92	61	42,83	48,75
2017	63	61,17	66,17	55,75
2018	62,75	57,83	53,25	53,42
2019	58,92	60,83	52	57,08

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.14.
Evolució interanual de reserves hídriques a les Balears (%)

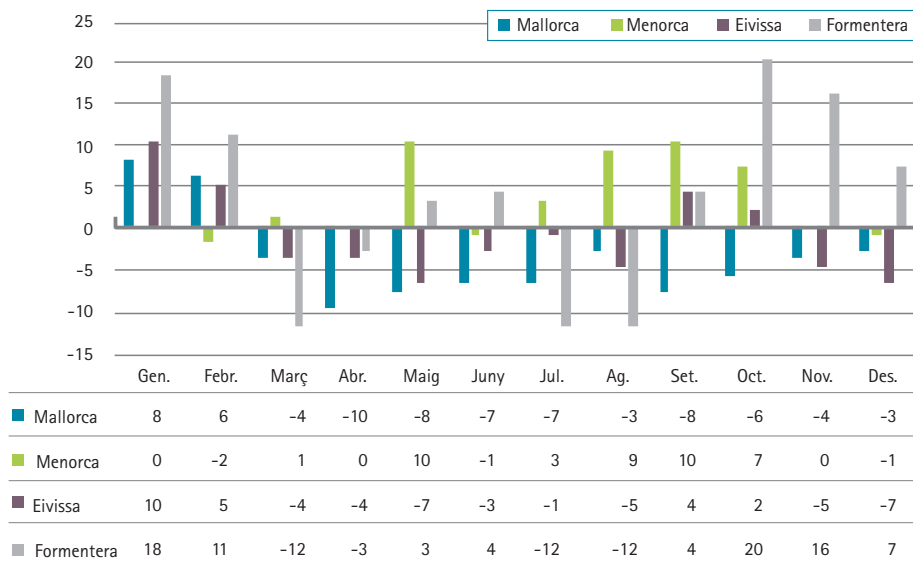

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

En percentatge, la variació interanual és d'un -6,10 % a Mallorca, +5,19 % a Menorca, -2,35 % a Eivissa i un +6,85 % a

Formentera. La variació interanual/mensual (2018-2019) es representa al gràfic I-11.15.

Gràfic I-11.15.
Variació interanual per mesos a les Illes Balears (%)

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

El balanç hídric gairebé tot l'any és negatiu a les illes de Mallorca i Eivissa, mentre que a Menorca s'observa un comportament majoritàriament positiu. A Formentera, malgrat la irregularitat dels registres, inherents a la mida dels seus recursos hídrics, dona com a resultat un balanç positiu gràcies a uns curts però intensos episodis de pluja a la tardor.

11.4.2. L'ÍNDEX DE SEQUERA HIDROLÒGICA

Com ja es va esmentar a la memòria de 2018, aquest indicador fa referència a la disminució de la disponibilitat d'aigua potable (superficial i subterrània) en un

sistema de gestió determinat i per un període de temps indeterminat que pot impedir satisfer les demandes d'aigua del sistema d'explotació. Els escenaris i l'estat de l'índex de sequera hidrològica es presenten per colors tal com s'indica al quadre I-11.10.

La notació leUD fa referència a l'índex de sequera resultants per a cada unitat de demanda, entenent com a unitat de demanda el conjunt de masses d'aigua subterrània agrupades segons les característiques hidrogeològiques i climàtiques que formen una unitat diferenciada.

A la memòria de 2018 es va fer referència a la UD Palma-Alcúdia com a unitat

representativa de l'illa amb la intenció de fer la comparativa amb l'índex de sequera meteorològica de l'aeroport de Palma. En aquesta memòria es presenten les dades de la totalitat de Mallorca, que conté set unitats de demanda, fent la mitjana ponderada de la manera següent: la d'Artà representa el 4,67 % del total; la de Manacor-Felanitx, el 6,38 %; la de Migjorn, el 6,07 %; la del Pla, el 6,11 %; la de Palma-Alcúdia, el 37,74 %; la de Tramuntana Nord, el 26,63 %, i el de Tramuntana Sud, el 12,40 %.

Per a 2019, els índex de sequera hidrològica s'esmenten al quadre I-11.11., on hem aplicat el criteri de colors i es visualitzen al gràfic I-11.16., on no hem representat la línia de les Illes Balears perquè pràcticament coincideix amb la de Mallorca, atès el pes que té l'illa en el conjunt de l'arxipèlag.

També, com a novetat respecte de l'any anterior, figura l'índex del conjunt de les Illes Balears en una mitjana on la ponderació de les illes és la següent: Mallorca el

87,5 %, Menorca el 5,9 %, Eivissa el 6,5 % i Formentera el 0,1 %.

Per tenir informació de l'evolució interanual, adjuntam els gràfics I-11.17. i I-11.18., on es representa l'evolució dels índex de sequera hidrològica des del gener de 2009 fins al desembre de 2019. Com a la memòria de l'any anterior, es fa en dos gràfics perquè representar les quatre illes en un mateix gràfic induïa a confusions. Les majors fluctuacions observades a les illes menors són degudes a la influència directa que tenen les precipitacions sobre els reduïts aqüífers de les Pitiüses, amb una menor inèrcia respecte dels de les illes majors.

A les línies de tendència de les illes majors es pot comprovar com tenen un comportament diferent Mallorca de Menorca, tal com passa entre Eivissa i Formentera, si bé la manca de dades en molts dels anys a la Pitiüsa menor fa que aquest fet no es pugui considerar representatiu.

QUADRE I-11-10. COLORS ÍNDEX DE SEQUERA HIDROLÒGICA

Color	Valor de l'índex (IeUD)	Estat
Verd	$\geq 0,50$	Situació estable o de normalitat
Groc	$0,50 > IeUD \geq 0,30$	Situació de prealerta
Taronja	$0,30 > IeUD \geq 0,15$	Situació d'alerta
Vermell	$IeUD < 0,15$	Situació d'emergència

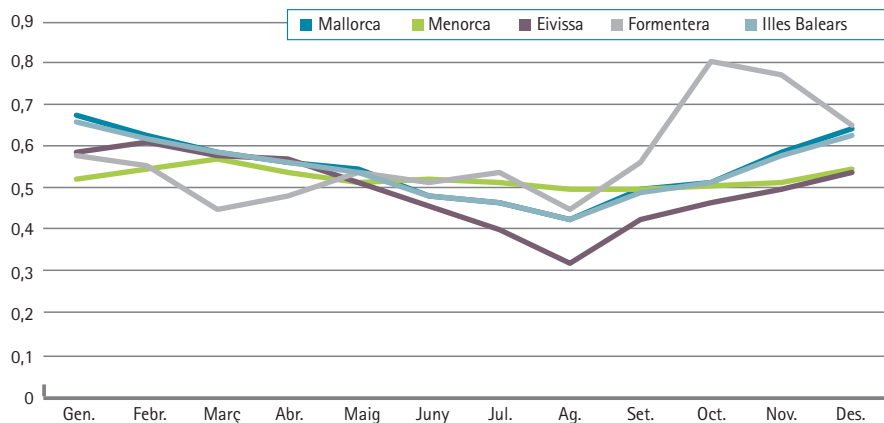
Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-11-11. ÍNDEX DE SEQUERA HIDROLÒGICA 2019

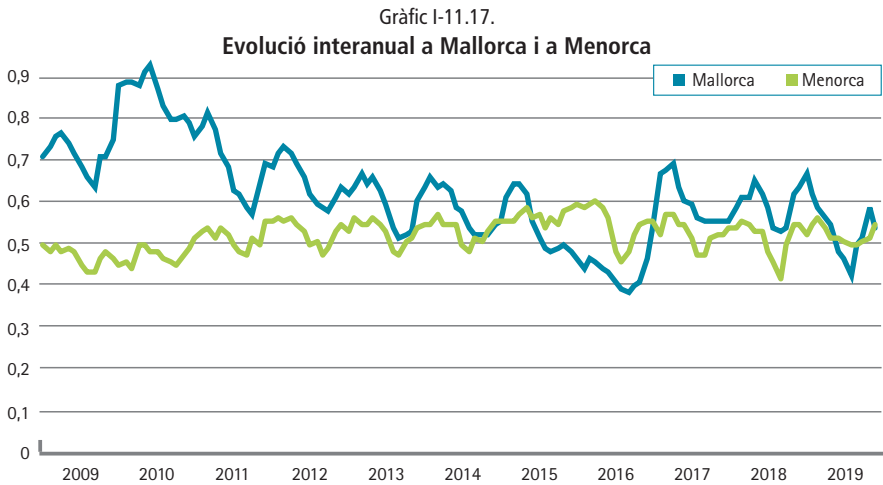
	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Illes Balears
Gener	0,673	0,525	0,587	0,58	0,659
Febrer	0,623	0,548	0,61	0,551	0,618
Març	0,587	0,567	0,577	0,451	0,585
Abril	0,565	0,537	0,568	0,478	0,564
Maig	0,545	0,513	0,51	0,536	0,541
Juny	0,483	0,518	0,458	0,513	0,484
Juliol	0,469	0,51	0,4	0,536	0,467
Agost	0,426	0,496	0,32	0,45	0,424
Setembre	0,496	0,498	0,423	0,559	0,491
Octubre	0,513	0,506	0,469	0,805	0,51
Novembre	0,587	0,516	0,5	0,767	0,577
Desembre	0,642	0,544	0,539	0,65	0,629

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

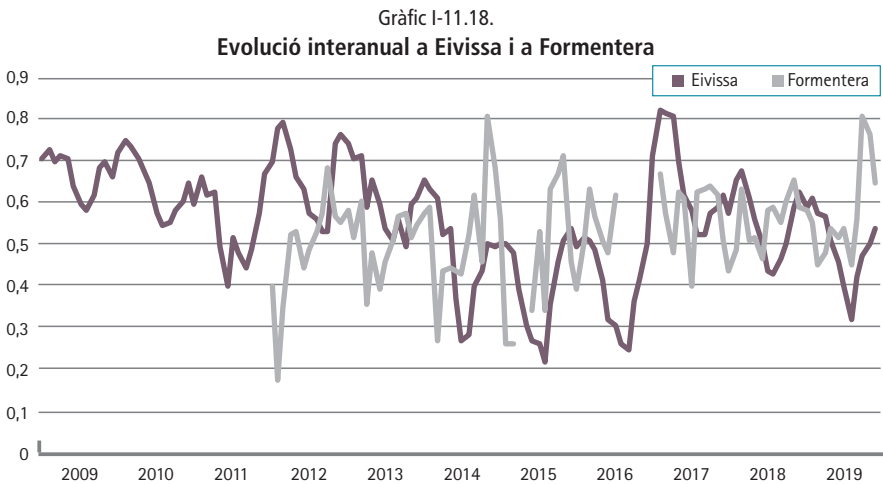
Gràfic I-11.16.
Índex de sequera hidrològica 2019

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

11.4.3. ABASTIMENT D'AIGUA DE CONSUM HUMÀ

En aquesta memòria introduïm un nou apartat que fa referència al subministrament urbà, consums i pèrdues d'aigua, tant pel que fa al conjunt de les Illes Bale-

ars com a cadascuna de les illes. D'aquesta manera, l'apartat d'aigua dessalada que apareixia a la memòria 2018 queda inserida en aquest apartat.

L'aigua és un bé de cada cop més escàs que en un futur no molt llunyà pot gover-

nar polítiques tant nacionals com, sobretot, internacionals. A les nostres illes, per la particularitat insular, es tracta d'un tema de gran importància, ja que als recursos limitats existents, s'hi ha d'afegir un augment significatiu de la població flotant, sobretot els mesos d'estiu.

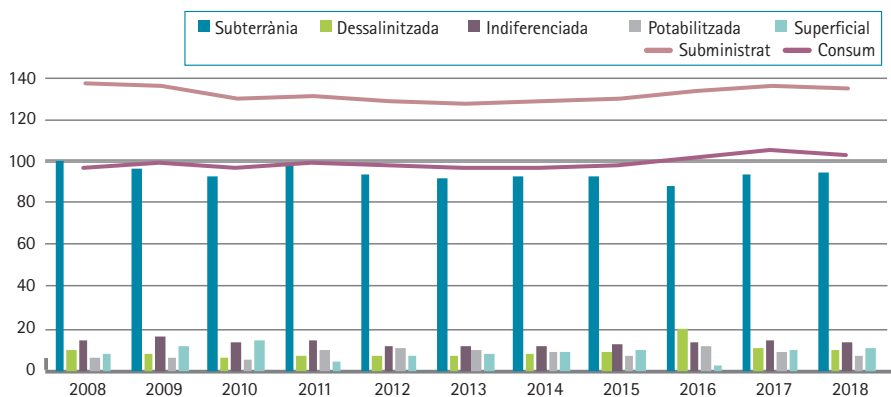
La pressió sobre els aqüífers subterranis — amb la progressiva salinització— ha obligat a cercar alternatives per al subministrament. En aquest apartat es fa menció no tan sols a les dades, sinó a l'origen de l'aigua de consum urbà, la qual cosa dona una idea global de la situació de les nostres illes, malgrat que les dades disponibles només arriben fins al 2018.

El 2018 el volum d'aigua de consum urbà subministrat va ser de 135,048 hm³ (un 1,14% menys que el 2017), del qual es consumiren 101,605 hm³, la qual cosa suposa unes pèrdues del 24,76%. Per origen de l'aigua subministrada, la subterrània va suposar el 68,79% (92,907 hm³); la dessalinitzada,

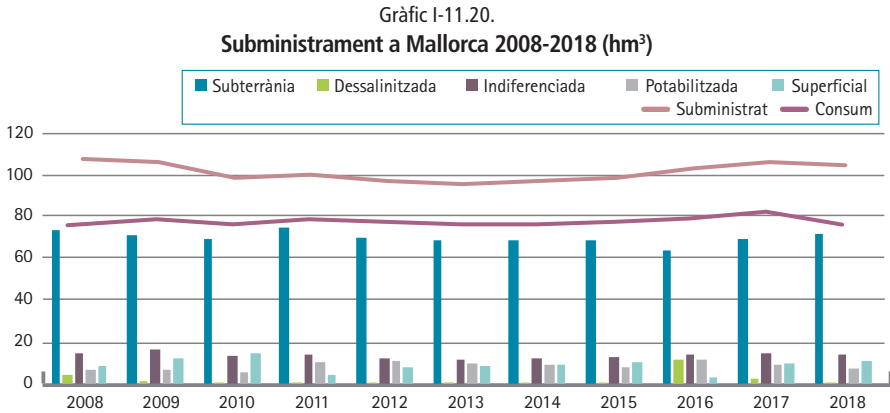
el 7,30% (9,855 hm³); la indiferenciada (mescla d'aigües subterranies, dessalinitzades i fins i tot superficials en percentatges desconeguts), el 10,40% (14,044 hm³); la potabilitzada (aigües subterranies amb un contingut alt de sals que ha passat per un procés de potabilització), el 5,46% (7,368 hm³), i la superficial, el 8,05% (10,874 hm³). L'evolució des de 2008, amb especificació del seu origen, es representa al gràfic I-11.19., on les unitats són hm³.

Per illes, el volum d'aigua subministrada a l'illa de Mallorca va ser de 103,765 hm³ (un 0,9% menys que el 2017), del qual es van consumir 78,668 hm³, la qual cosa suposa unes pèrdues del 24,19%. L'origen de l'aigua subministrada va ser el següent: un 68,07% subterrània (70,635 hm³), un 0,81% dessalinitzada (0,844 hm³), un 13,53% indiferenciada (14,044 hm³), un 7,1% potabilitzada (7,368 hm³) i un 10,48% superficial (10,874 hm³). L'evolució del subministrament d'aigua a Mallorca en el període 2008-2018 es visualitza al gràfic I-11.20.

Gràfic I-11.19.
Subministrament a les Illes Balears 2008-2018 (hm³)

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

A l'illa de Menorca es va subministrar un volum d'11,938 hm³ (un 3,52 % menys que el 2017) dels quals es consumiren 9,032, la qual cosa suposa unes pèrdues del 24,34 %. Al gràfic I-11.21., es visualitza l'evolució del subministrament en el període 2008-2018. Cal destacar que Menorca és l'única illa de l'arxipèlag que es nodreix íntegrament d'aigua subterrània.

A Eivissa, el volum subministrat durant el 2018 va ser de 18,669 hm³ (un 1,21 % menys que el 2017), dels quals es consumiren 13,324 hm³, la qual cosa suposa unes pèrdues del 28,63 %. Pel que fa a l'origen de l'aigua subministrada, un 55,35 % va ser de procedència subterrània (10,334 hm³), mentre que el 44,65 % restant va ser d'aigua dessalinitzada (8,334 hm³). Al gràfic I-11.22., es pot veure l'evolució de l'aigua subministrada a Eivissa per al període 2008-2018. Pel que a Formentera, el volum subministrat va ser de 0,676 hm³ (un 7,3 % més que el 2017), del qual es consumiren 0,581 hm³, donant com a resultat unes pèrdues del 14,12 %.

L'evolució del volum d'aigua subministrada en el període 2008-2018 a Formentera es visualitza al gràfic I-11.23., on destaca que la totalitat de l'aigua és de procedència dessalinitzada.

11.4.4. DEPURACIÓ D'AIGÜES

La depuració d'aigües a les nostres illes la duu a terme Emaya als municipis de Palma, Marratxí, Bunyola i Esporles, mentre que Sant Llorenç i Calvià tenen les seves respectives instal·lacions de sanejament. A la resta de les Illes Balears, el sistema de sanejament és realitzat per Abaqua. Malgrat que la dispersió de serveis de sanejament dificulta l'homogeneïtzació de dades, en aquest apartat hem intentat donar una visió autònoma i per illes.

El 2019 es van tractar un total de 89.488.392 m³ en el conjunt de les Illes Balears, dels quals 67.585.894 m³ corresponen a Mallorca (75,5 %), 8.649.608 m³ a Menorca (9,7 %), 12.685.082 m³ a Ei-

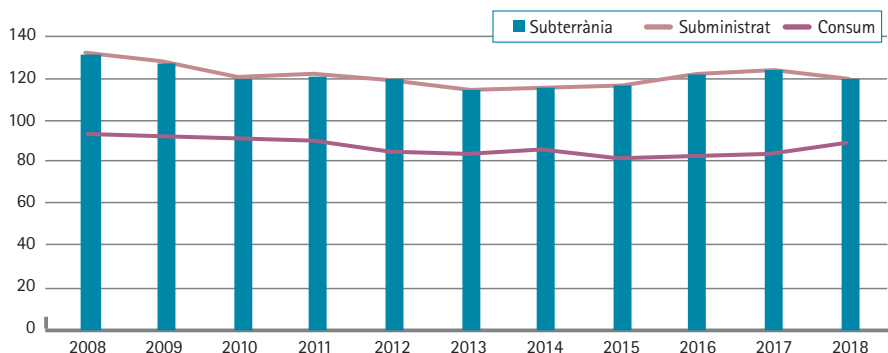
vissa (14,2 %) i 567.808 m³ a Formentera (0,6%). Aquestes dades es visualitzen al gràfic I-11.24.

Del volum corresponent a Mallorca, al quadre I-11.12. es fa esment de les fraccions tractades per cadascun dels gestors, amb especificació del percentatge que representen sobre el total de Mallorca i sobre el total de les Illes Balears.

Pel que fa als habitants equivalents — el paràmetre que permet quantificar la

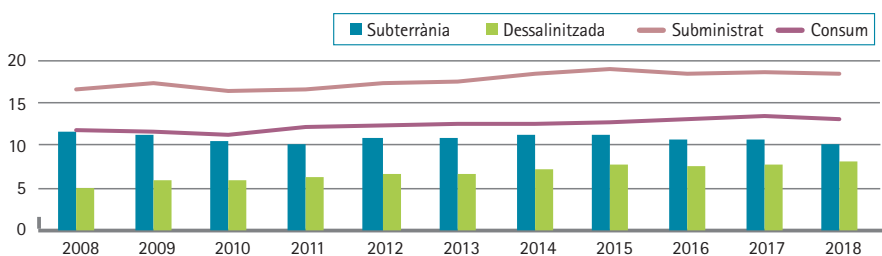
càrrega orgànica biodegradable mitjana que genera una persona en la seva activitat domèstica habitual en una DBO₅ de 60 g d'oxigen per habitant i dia, entenent com a DBO₅ l'assaig normalitzat per avaluar el consum d'oxigen que per via biològica degrada la matèria orgànica i, eventualment, oxida la inorgànica, contingudes a una mostra d'aigües residuals a 20 °C en la foscor i durant cinc dies—, les dades figuren al quadre I-11.13., on no hi ha els valors d'Emaya perquè no es disposa d'aquesta informació.

Gràfic I-11.21.
Subministrament a Menorca 2008-2018 (hm³)

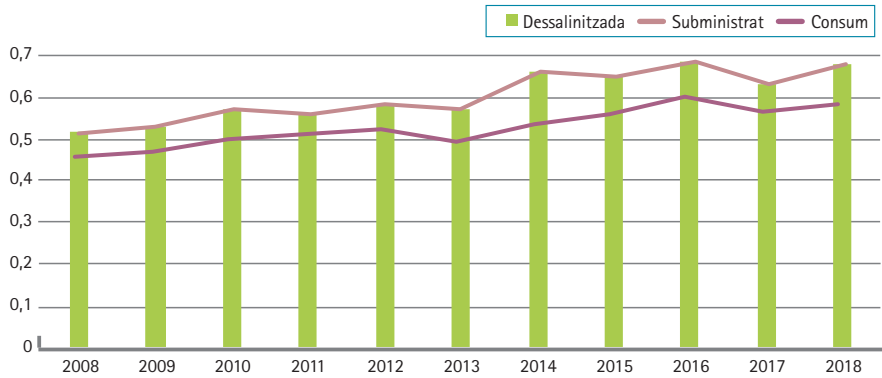
Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.22.
Subministrament a Eivissa 2008-2018 (hm³)

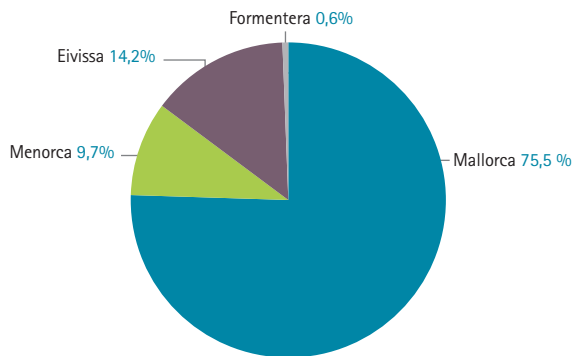
Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.23.
Subministrament a Formentera 2008-2018 (hm³)

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.24.
Volum tractat a les Illes Balears 2019 (%)

Font: Abaqua, Emaya i serveis de sanejament de Calvià i de Sant Llorenç des Cardassar

QUADRE I-11.12. QUANTITATS DE DEPURADES A MALLORCA 2019

	Volum (m ³)	% Mallorca	% total
Abaqua	27.296.181	40,4	30,5
Emaya	31.121.927	46,1	34,8
Sant Llorenç	1.980.817	2,9	2,2
Calvià	7.186.969	10,6	8
TOTAL	67.585.894	100	75,5

Font: Abaqua, Emaya i serveis de sanejament de Calvià i de Sant Llorenç des Cardassar

QUADRE I-11.13. HABITANTS EQUIVALENTS 2019

Entitat	
Abaqua Mallorca	825.452
Abaqua Menorca	254.502
Abaqua Eivissa	305.530
Abaqua Formentera	30.260
Sant Llorenç	80.500
Calvià	169.800

Font: Abaqua, Emaya i serveis de sanejament de Calvià i de Sant Llorenç des Cardassar

Les dades suposen un total d'1.666.044 habitants equivalents. Atenent que els valors d'Emaya suposen un 34,8% del total, es pot fer una extrapolació que donaria com a resultat que aquesta entitat té uns 889.238 habitants equivalents i que el total de les Illes Balears seria de 2.555.282.

Pel que fa a la variació mensual, atès que no disposem de dades de totes les fonts que ens aporten informació però sí d'Emaya, que, com ja hem esmentat, representa el 34,8% del total, visualitzam les dades al gràfic I-11.25., on es fa una comparativa amb Calvià, on la influència del turisme és més palesa.

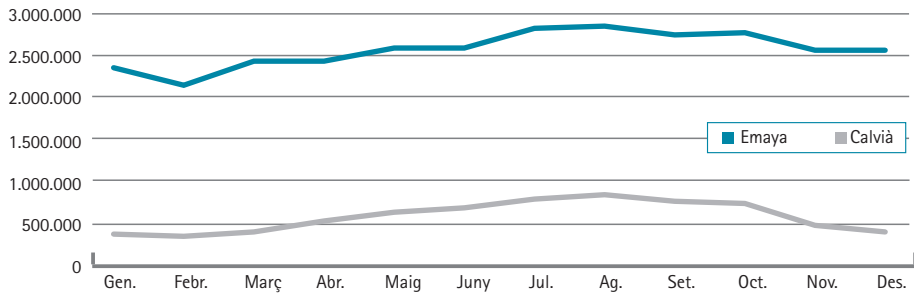
La variació interanual la fem també amb les dades d'Emaya, de les quals disposem informació des de 2010. Els valors anuals es representen al gràfic I-11.26. Es detecta una baixada coincidint amb els anys de crisi econòmica i una pujada a partir de 2014, coincidint amb l'inici de la recuperació, sense arribar als nivells anteriors a la crisi.

Finalment, indicam al quadre I-11.14. els valors del volum d'aigua tractada per

habitant equivalent. No hi figura el valor d'Emaya perquè no es disposa d'aquest valor, ja que el valor dels habitants equivalents d'aquest gestor s'ha obtingut per extrapolació, per donar una idea del que pot ser el global de les Illes Balears, i, per tant, no és vàlid per als valors de la taula que s'esmenta. Aquestes dades es visualitzen al gràfic I-11.27.

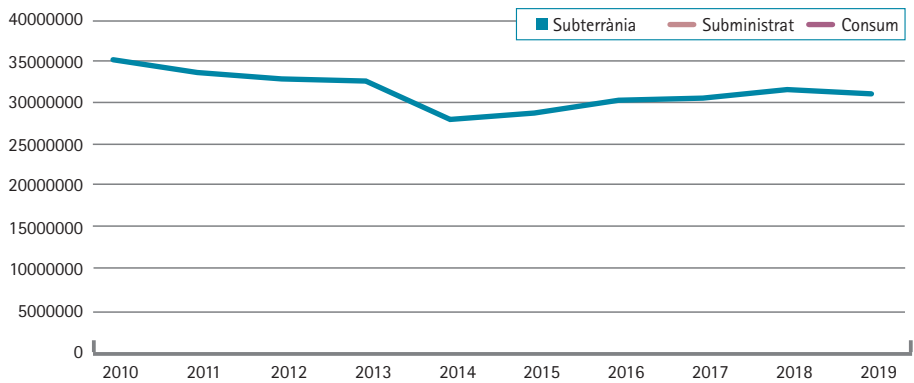
Cal ressenyar que els efluent de vuit depuradores d'Abaqua no compleixen els requisits d'abocament, fet que representa un 12% sobre el cabal depurat per aquest gestor. A Mallorca són els EDAR de Porreres, Llubí i Vilafranca; a Menorca el des Mercadal, i a Eivissa els d'Eivissa, cala Sant Vicenç, Sant Josep i Sant Joan de Labritja. D'entre aquests vuit EDAR, el d'Eivissa, que presenta una població de més de 15.000 habitants equivalents, té un efluent que representa un 11% sobre el cabal total depurat i un 92% sobre el cabal mal depurat. També cal indicar que set de les vuit depuradores que incompleixen els requisits d'abocament reben aigua residual que supera els valors límit d'abocament a la xarxa municipal de clavegueram establerta a les ordenances municipals o al PHIB.

Gràfic I-11.25.
Volum tractat Emaya-Calvià 2019 (m³)

Font: Emaya, Calvià

Gràfic I-11.26.
Evolució interanual Emaya (m³)

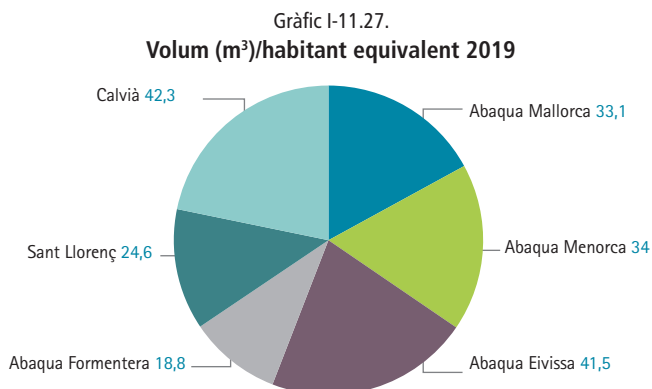

Font: Emaya, Calvià

QUADRE I-11.14. VOLUM (m³)/HABITANT EQUIVALENT 2019

Gestor	Volum/habitant equivalent
Abaqua	33,1
Abaqua	34
Abaqua	41,5
Abaqua	18,8
Sant Llorenç	24,6
Calvià	42,3

Font: Abaqua i serveis de sanejament de Calvià i Sant Llorenç des Cardassar

Font: Abaqua i serveis de sanejament de Calvià i Sant Llorenç des Cardassar

Al quadre I-11.15., es detallen els percentatges de volum mal depurat dels EDAR d'Abaqua, així com els percentatges de volum d'aigua del clavegueram que supera els valors límit abans esmentats.

Aquesta distribució es visualitza al gràfic I-11-28.

L'evolució interanual dels sinistres per al període 2009-2019, segregats per conats i incendis, es representa al gràfic I-11.29.

11.5.

MEDI TERRESTRE

11.5.1. ELS INCENDIS

El 2019 es van produir 107 sinistres relacionats amb foc forestal en el conjunt de les Illes Balears, un 49 % més que el 2018, dels quals 99 (93 %) foren conats —això és amb una superfície cremada inferior a 1 hectàrea—, mentre que els 8 restants (4 %) foren incendis. Per illes, la distribució dels sinistres va ser la següent: Mallorca 70 (65 %), Menorca 5 (5 %), Eivissa 29 (27 %) i Formentera 3 (3 %).

En el conjunt de les Illes Balears el total de superfície cremada va ser de 104,3 hectàrees (un 282 % superior a l'any anterior). Segregat per illes, la distribució és la següent: Mallorca, 98,4 ha (94 %); Menorca, 0,5 ha (1 %); Eivissa, 5,1 ha (5 %), i Formentera, 0,2 ha (0 %). La representació gràfica d'aquestes dades es visualitza al gràfic I-11-30.

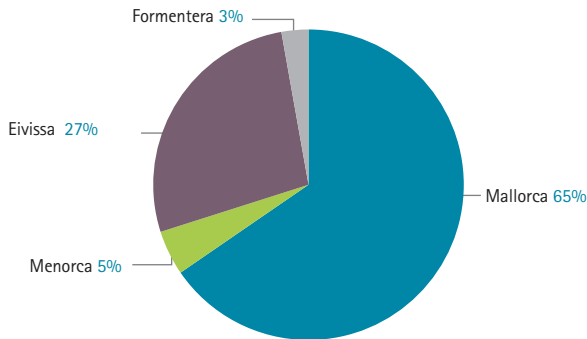
L'evolució anual de la superfície cremada a l'interval 2009-2019 s'il·lustra al gràfic I-11.31., on les dades es mesuren en hectàrees i apareixen segregades per superfície arbrada i desarbrada. Cal indicar que, en aquest darrer concepte, s'hi inclou la superfície de matolls juntament amb la de pastures i canyet.

QUADRE I-11.15. VOLUM MAL DEPURAT/VOLUM D'AIGUA QUE SUPERA ELS LLINDARS (%)

Illa	Volum mal depurat (%)	Volum d'aigua del clavegueram que supera els llindars (%)
Mallorca	0,97	29,78
Menorca	1,71	62,88
Eivissa	45,18	71,51
Formentera	0	41,56
TOTAL	12,48	46,50

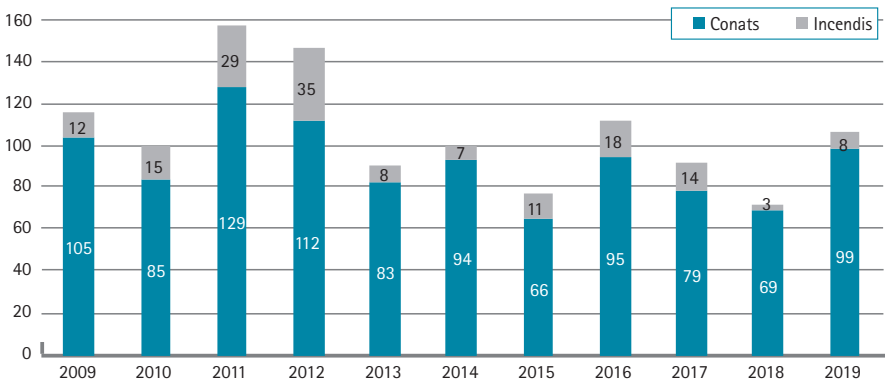
Font: Abaqua

Gràfic I-11.28.
Nombre de sinistres (%)

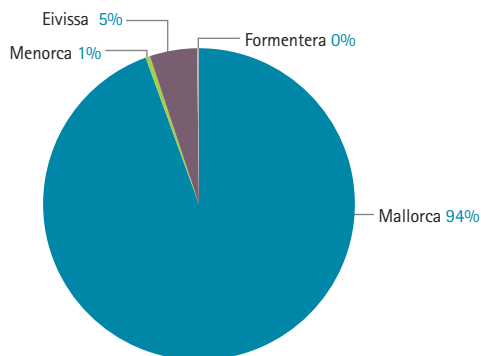
Font: Servei de Gestió Forestal. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.29.
Evolució interanual nombre sinistres 2009-2019

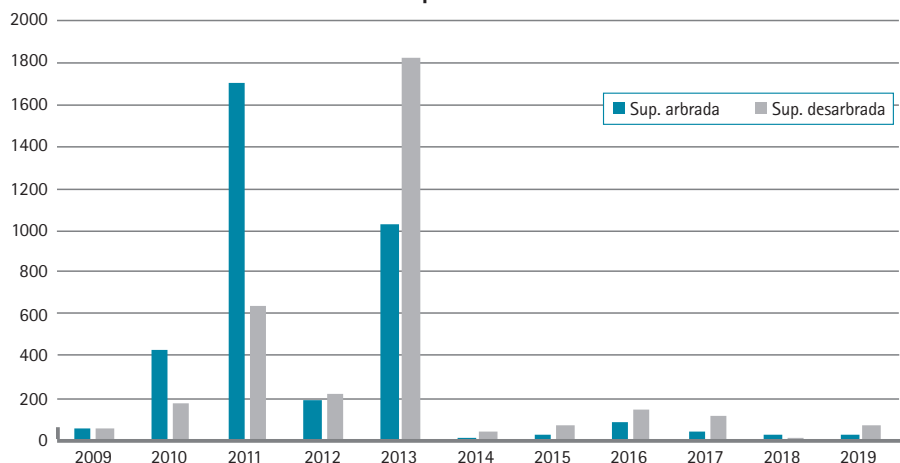
Font: Servei de Gestió Forestal. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.30.
Superfície cremada 2019 (% sobre el total)

Font: Servei de Gestió Forestal. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.31.
Evolució interanual superfície cremada 2009-2019

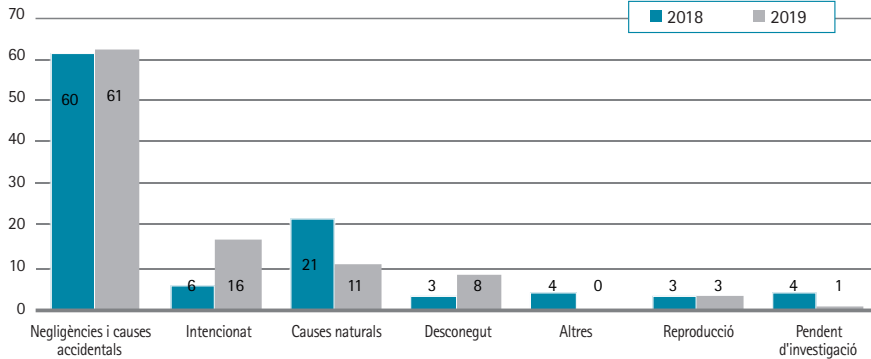

Font: Servei de Gestió Forestal. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

En el gràfic I-11.32. trobam la representació gràfica de la causalitat dels sinistres el 2019, en una comparativa amb el 2018 on la variable de mesura és el

percentatge sobre el total. En valor absolut, destaca l'augment de la intencionalitat davant del descens de les causes naturals.

Gràfic I-11.32.
Causalitat dels sinistres 2019 (%)

Font: Servei de Gestió Forestal. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

11.5.2. APROFITAMENT DELS RECURSOS FORESTALS

En el conjunt de les Illes Balears, les dades segregades de l'aprofitament que se'n fa dels boscos de les Illes Balears, per espècies, en el decurs de 2019 s'esmenten al quadre I-11.16., on «m.c. fusta» fa referència als metres cúbics de fusta, i «est. Llenya» es refereix a esteris de llenya. L'esteri, com ja esmentàrem a la memòria de 2018, és una unitat de mesura per a troncs de fusta apilats ordenadament, de manera que es refereix

al volum que ocupa la fusta i també l'espai de l'aire.

En relació amb el 2018, el nombre d'autoritzacions es va incrementar un 1,8%; el nombre d'arbres, un 27,4%; els metres cúbics de fusta, un 11,9%, i els esteris de llenya, un 12,9%.

Les dades segregades per illes s'esmenten al quadre I-11.17. i es visualitzen al gràfic I-11.33. Els percentatges del quadre I-11.17. indiquen la variació percentual respecte de 2018.

QUADRE I-11.16. APROFITAMENT FORESTAL A LES ILLES BALEARS 2019

Espècie	N. d'autoritz.	N. d'arbres	m.c. fusta	Est. llenya
Pi	655	33.200	7.592,46	15.184,92
Alzina	83	3.595	582,17	704,62
Ullastre	145	7.415	1.038,09	1.193,01
Altres	14	316	125,28	246,55
TOTALS	897	44.526	9.338	17.329,10

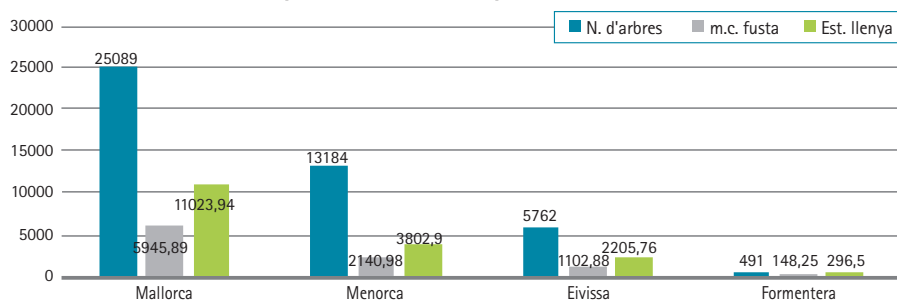
Font: Servei de Gestió Forestal. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-11.17. APROFITAMENT FORESTAL A LES ILLES BALEARS 2019

Illla	N. d'autorit.	%	N. d'arbres	%	m.c. fusta	%	Est. llenya	%
Mallorca	555	6	25.089	10	5.945,89	6	11.023,94	7
Menorca	101	-4	13.184	121	2.140,98	27	3.802,90	30
Eivissa	196	-3	5.762	9	1.102,88	19	2.205,76	19
Formentera	45	-12	491	-50	148,25	-1	296,5	3
TOTALS	897	2	44.526	27	9.338,04	12	17.329,10	13

Font: Servei de Gestió Forestal. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.33.
Aprofitament forestal per illes 2019

Font: Servei de Gestió Forestal. Conselleria de Medi Ambient i Territori

La variació interanual en el període 2009-2019 es representa al gràfic I-11.34., on els màxims registrats entre el 2013 i el 2014 corresponen a un augment de la superfície cremada pels incendis forestals, sobretot el que va afectar la serra de Tramuntana el juliol de 2013.

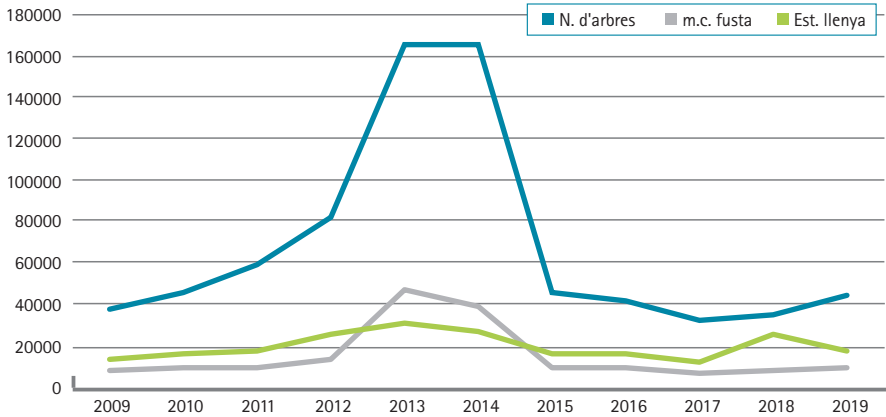
11.5.3. XYLELLA FASTIDIOSA

El 2019, en el conjunt de les Illes Balears, van resultar positives 183 mostres a dotze espècies vegetals diferents, mentre que el 2018 resultaren positives 223 mostres a onze espècies vegetals diferents. Per espècies, la distribució va ser la que s'esmenta

al quadre I-11.18. i es representa al gràfic I-11.35. L'ullastre (*Olea europaea sylvestris*) continua sent l'espècie més afectada, amb el 33,3% dels positius; seguida de la vinya (*Vitis vinifera*), amb un 24%, i l'ametller (*Prunus dulcis*), amb un 18%.

La distribució per illes el 2018 i el 2019, es detalla al gràfic I-11.36., on apareix la comparativa entre el nombre de mostres rebudes i el de positius. Cal indicar que de les mostres rebudes el 2018, no disposem de dades de Formentera. Tot i això, sabem que de les 260 mostres analitzades a l'illa esmentada en el període 2016-18 no es va detectar cap positiu.

Gràfic I-11.34.
Aprofitament forestal interanual a les Balears

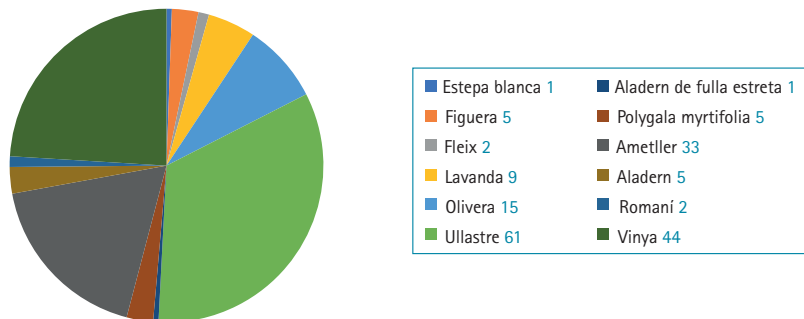
Font: Servei de Gestió Forestal. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-11.18. "XYLELLA FASTIDIOSA" A LES ILLES BALEARS 2019

	N. de mostres rebudes	Num. positius
<i>Cistus albidus</i>	36	1
<i>Ficus carica</i>	48	5
<i>Fraxinus angustifolia</i>	6	2
<i>Lavandula dentata</i>	82	9
<i>Olea europaea europaea</i>	364	15
<i>Olea europaea sylvestris</i>	419	61
<i>Phillyrea angustifolia</i>	16	1
<i>Polygala myrtifolia</i>	26	5
<i>Prunus dulcis</i>	159	33
<i>Rhamnus alaternus</i>	33	5
<i>Rosmarinus officinalis</i>	210	2
<i>Vitis vinifera</i>	269	44

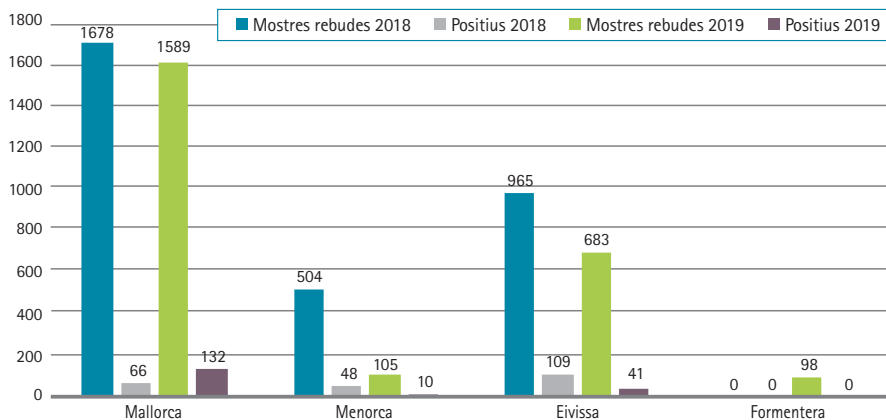
Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

Gràfic I-11.35.
Positius de "Xylella Fastidiosa" 2019

Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

Gràfic I-11.36.
Mostres i positius per illes 2018-2019

Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

Pel que fa a les eliminacions corresponents a l'exercici de 2019, es detallen al quadre I-11.19.

Les xifres absolutes, és a dir, el nombre de mostres rebudes i les eliminades des del primer brot detectat el 2016 fins a finals

de 2019, es detalla al quadre I-11.20. i es visualitza al gràfic I-11.37.

Les eliminacions, en xifres absolutes, des del primer brot detectat el 2016 fins a finals de 2019, es detallen al quadre I-11.21. i es visualitza al gràfic I-11.38.

QUADRE I-11.19. ELIMINACIONS 2019

	Positius	Positius eliminats	Total eliminats
Mallorca	132	131	714
Eivissa	41	63	2258
Menorca	10	21	21
Formentera	0	0	0
TOTAL	183	215	2993

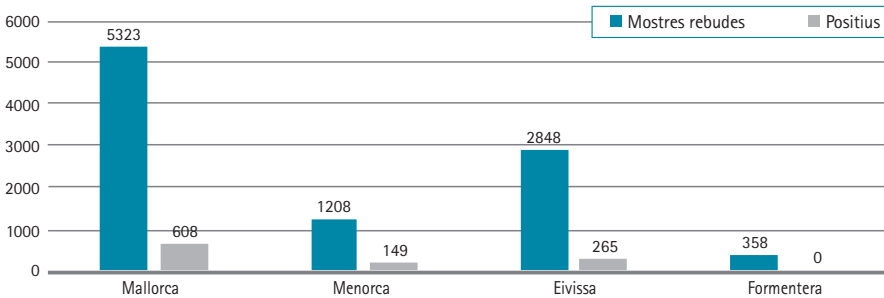
Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

QUADRE I-11.20. TOTAL PERÍODE 2016-2019

	N. de mostres rebudes	Num. positius
Mallorca	5323	608
Menorca	1208	149
Eivissa	2848	265
Formentera	358	0
TOTAL	9737	1022

Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

Gràfic I-11.37.
Període 2016-2017

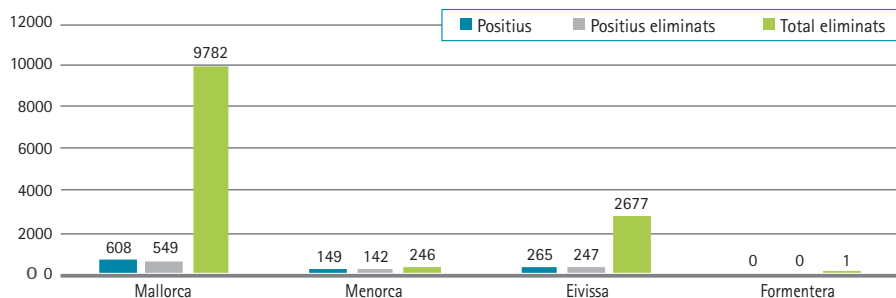
Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

QUADRE I-11.21. ELIMINACIONS EN EL PERÍODE 2016-2019

	Positius	Positius eliminats	Total eliminats
Mallorca	608	549	9782
Menorca	149	142	246
Eivissa	265	247	2677
Formentera	0	0	1
TOTAL	1022	938	12706

Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

Gràfic I-11.38.
Eliminacions període 2016-2019

Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

11.5.4. AGRICULTURA ECOLÒGICA

En aquesta memòria s'inclou un apartat d'agricultura ecològica, atesa la creixent importància en el mercat de productes alimentaris. La informació s'extrau del Consell de Producció Agrària Ecològica (CBPAE), que és l'òrgan encarregat de la certificació dels productes agroalimentaris ecològics al territori de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

Es tracta d'un òrgan col·legiat i descentrat de la conselleria competent en matèria d'agricultura. Aquest organisme es va crear l'any 1994 mitjançant el Decret 99/1994, de 21 de setembre (BOCAIB 127, de 18 d'octubre), a conseqüència d'haver assumit —la comunitat autònoma— les competències en matèria de defensa contra el frau i la qualitat agroalimentària.

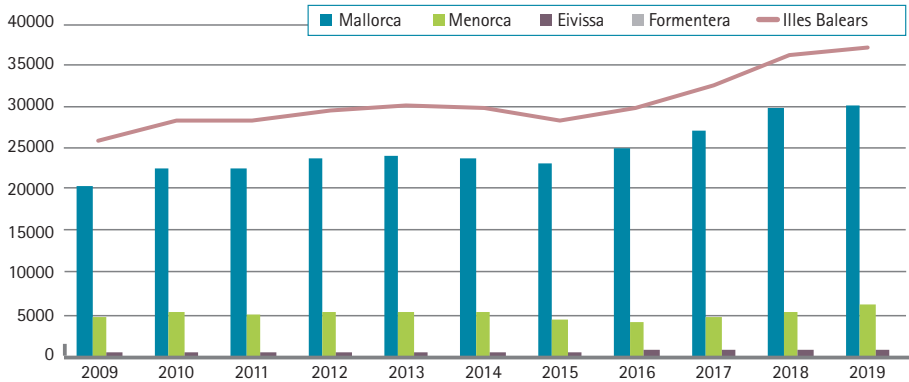
Pel que fa a les dades de 2019, cal esmentar que la superfície ecològica en el conjunt de les Illes Balears va ser de 36.766,6 hectàrees, un 2,56 % superior a l'any anterior.

Per illes, Mallorca disposa d'una superfície de 29.673,5 hectàrees, que suposen el 80,71 % del total, i experimenta un augment del 0,93 % respecte de l'any anterior; Menorca té una superfície ecològica de 6.082,8 hectàrees, el 16,54 % del total, amb la qual cosa augmenta el seu valor un 11,62 % respecte de l'any anterior. Pel que fa a Eivissa, amb una superfície de 770,6 hectàrees (el 2,10 % del total), també creix un 3,21 % respecte de 2017, mentre que Formentera, amb 239,7 hectàrees, el 0,65 % del total, disminueix en un 5,26 %.

La variació interanual de la superfície ecològica en el període 2009-2019 es visualitza al gràfic I-11.39.

En relació amb el nombre d'operadors inscrits al CBPAE, el 2019 va ser de 962 (el 6,06 % superior a 2018), dels quals 653 són productors i 309 elaboradors. La comparativa per illes entre el 2018 i el 2019 es detalla al quadre I-11.22., on el prefix «P» fa referència als productors i «E» als elaboradors. La comparativa interanual en el període 2009-2019 es visualitza al gràfic I-11.40.

Gràfic I-11.39.
Superfície ecològica 2009-2019

Font: CBPAE

QUADRE I-11.22. OPERADORS 2018-2019

	P 2018	P 2019	%	E 2018	E 2019	%
Mallorca	451	482	6,87	218	221	1,38
Menorca	65	71	9,23	43	44	2,33
Eivissa	80	90	12,5	37	41	10,81
Formentera	10	10	0	3	3	0
I. Balears	606	653	7,76	301	309	2,66

Font: CBPAE

Pel que fa a les explotacions ramaderes, el 2019 se'n comptabilitzaren 303, un 1,34 % superior a l'any anterior. Per illes, les 194 de Mallorca suposen una disminució del 4,9 % respecte de 2018, mentre que les 92 de Menorca suposen un augment del 12,2 % i les 17 d'Eivissa també representen una pujada del 30,8 %. L'evolució en el període 2009-2019 es visualitza al gràfic I-11.41.

Les explotacions ramaderes comptabilitzaren el 2019 un total de 34.225 caps de ramat, la qual cosa suposa un augment del 5,6 % respecte de 2018. Per illes, els 26.577 caps de Mallorca, els 4.878 de

Menorca i els 2.800 d'Eivissa suposen augments de l'1,49 %, el 13,47 % i el 43,59 %, respectivament.

11.6.

BIODIVERSITAT

11.6.1. PROTECCIÓ D'ESPÈCIES

En matèria de protecció d'espècies, es torna a tenir dades des del retorn de la memòria del CES. En concret, es disposa de

dades sobre autoritzacions, avaraments de tortugues i cetacis, així com d'arbres catalogats i del nombre d'espècies amenaçades i/o catalogades a les Illes Balears.

En relació amb les autoritzacions atorgades per la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat, el 2019 van ser 34 autoritzacions per anellament, 20 per caça científica, 26 per captura d'espècie protegida, 10 per falconeria, 3 per fotografia, 74 per recollida de flora, 39 per tinència d'espècie protegida, 29 per trasllat d'animals i 33 autoritzacions especials.

Aquestes dades es visualitzen al gràfic I-11.42. Al quadre I-11.23. apareix la comparativa amb l'any anterior, amb especificació del percentatge de variació.

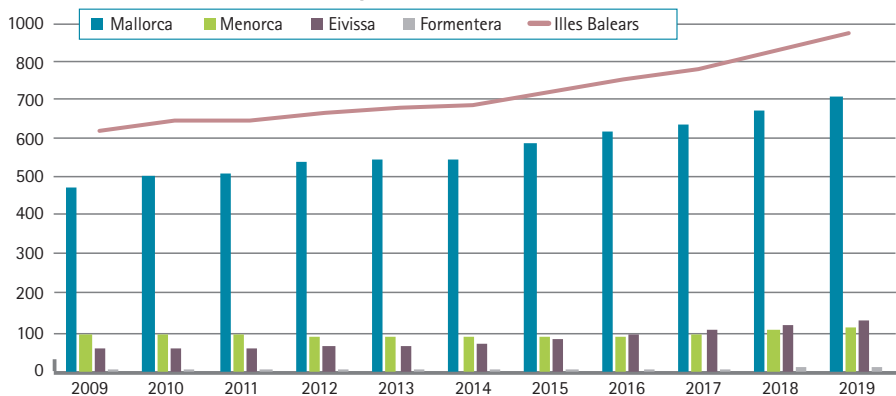
En matèria de catalogació d'arbres, el Parlament va aprovar la Llei de protecció dels arbres singulars de les Illes Balears el 20 de març de 1991. L'objectiu era crear un instrument normatiu del màxim nivell per assegurar la conservació d'aquells individus

arboris amb característiques extraordinàries, per talla o per edat, o bé especialment valuosos des del punt de vista cultural. En compliment d'aquesta llei, una vegada catalogat un arbre, la descatalogació només és possible per la mort de l'exemplar, de manera que la protecció resulta definitiva.

Des de la publicació de la llei, s'han catalogat 75 arbres: 28 el 1992, 13 el 2001, 18 el 2003, 4 el 2005, 3 el 2006, 4 el 2010 i 5 el 2016. Per altra banda, se n'han descatalogat sis: quatre pins, una savina i una datilera. Per illes, la distribució d'arbres singulars catalogats, sense tenir en compte les descatalogacions, ens dona com a resultat el gràfic I-11.43.

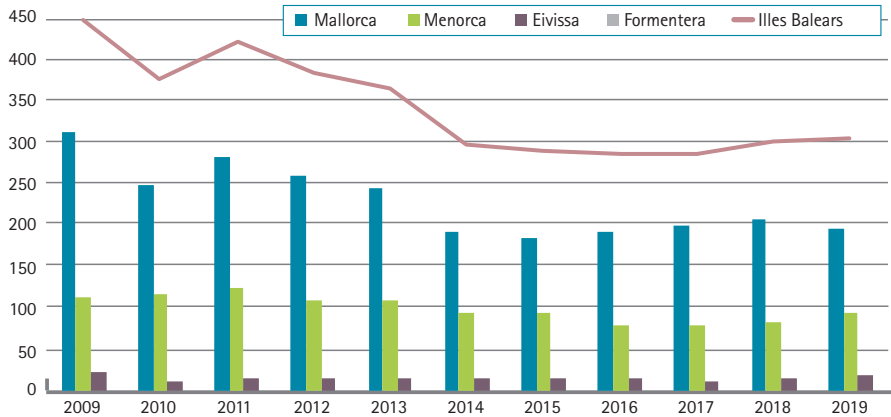
Per espècies, el més abundant és el pi blanc, amb 15 exemplars, seguit de l'alzina, amb 13; l'ullastre, amb 7, i el pi ver, amb 5. Unes altres espècies destacades són el lledoner, amb quatre exemplars; la savina i la bella ombra, amb tres, i el fleix, la mata i el plàtan o plataner, amb dos.

Gràfic I-11.40.
Operadors 2009-2019

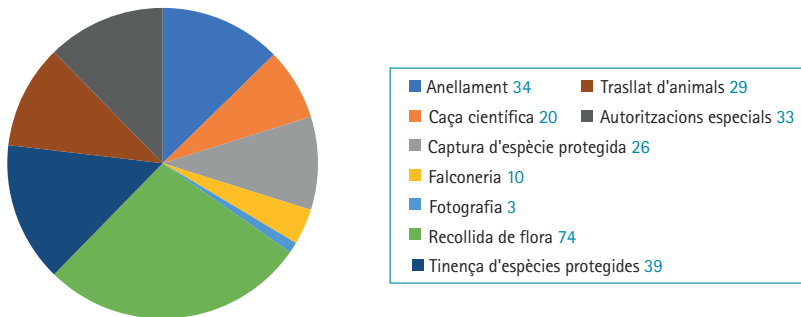
Font: CBPAE

Gràfic I-11.41.
Explotacions ramaderes 2009-2019

Font: CBPAE

Gràfic I-11.42.
Autoritzacions atorgades 2019

Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-11.23. AUTORITZACIONS ATORGADES 2009-2019

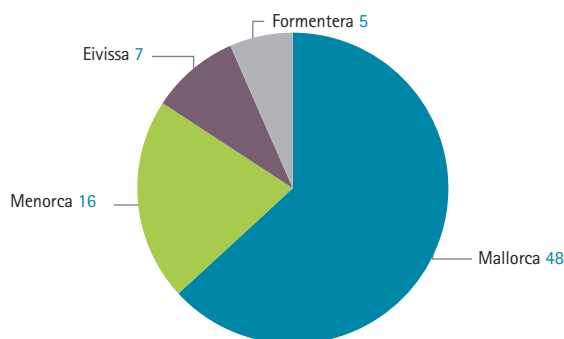
Concepte	2018	2019	% Variació
Anellament	29	34	17,2
Caça científica	26	20	-23,1
Captura d'espècie protegida	22	26	18,2
Falconeria	6	10	66,6
Fotografia	4	3	-25

continua

Concepte	2018	2019	% Variació
Recollida de flora	56	74	32,1
Tinença d'espècies protegides	17	39	129,4
Trasllat d'animals	10	29	190
Autoritzacions especials	27	33	22,2
TOTAL	197	268	36

Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.43.
Arbres singulars catalogats 2019

Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

En relació amb els avaraments de tortugues, aquestes espècies (n'hi ha tres a les Balears) pateixen dos problemes molt greus: la captura accidental amb palangres de superfície, que pot afectar uns 20.000 individus anuals, i la ingesta de plàstics i residus que confonen amb les seves preses. Durant el 2019 es produïren 61 avaraments, la relació dels quals, segregats per illes, es detalla al quadre I-11.24., on apareix la comparativa amb el 2018.

Les dades de 2019, especificades per illes, es visualitzen al gràfic I-11.44. Del total,

18 avaraments van ser de tortugues vives, dues de ferides i set en estat crític.

En relació amb els avaraments de cetacis, els 23 avaraments detectats el 2019, especificat per illes, apareixen al quadre I-11.25., on també figura la comparativa amb l'any anterior. Les dades de 2019 es visualitzen al gràfic I-11.45.

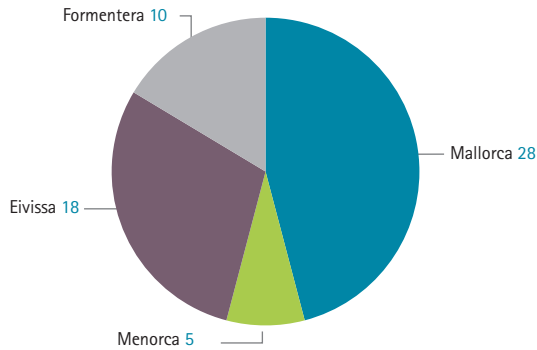
Dels 23 avaraments de cetacis, 19 corresponen a exemplars morts, i els altres quatre, a vius, sense que es puguin catalogar com estat crític.

QUADRE I-11.24. COMPARATIVA D'AVARAMENTS DE TORTUGUES 2018-2019

	2018	2019	% Variació
Mallorca	28	28	0
Menorca	4	5	25
Eivissa	5	18	260
Formentera	3	10	233,3
Cabrera	0	0	0
TOTAL	40	61	48,8

Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.44.
Avaraments de tortugues 2019

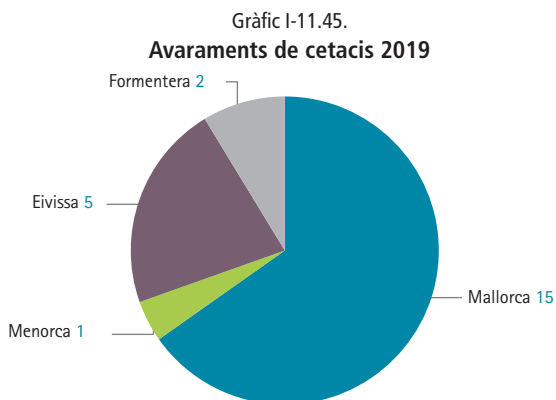

Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-11.25. COMPARATIVA D'AVARAMENTS DE CETACIS 2018-2019

	2018	2019	% Variació
Mallorca	10	15	50
Menorca	6	1	-83,3
Eivissa	9	5	-44,4
Formentera	1	2	100
Cabrera	0	0	0
TOTAL	26	23	-11,5

Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

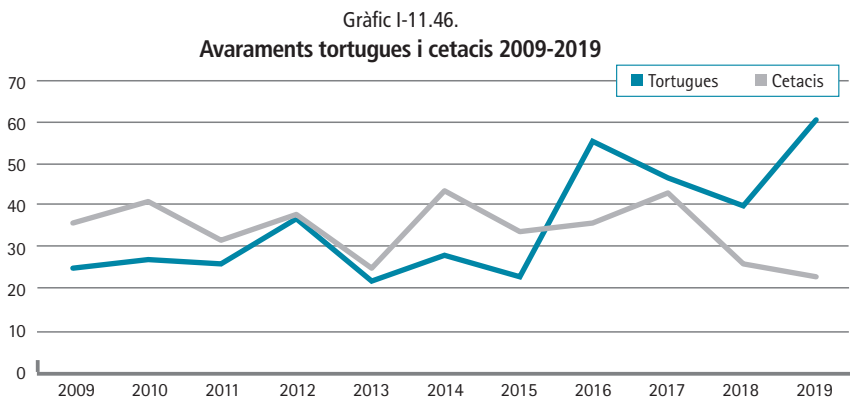
L'evolució dels avaraments de tortugues i cetacis en el període 2009-2019 es visualitza al gràfic I-11.46.

19 com a vulnerables, 24 declarades d'interès especial i 56 són d'especial protecció, repetint dades de l'any anterior.

En relació amb el nombre d'espècies amenaçades i/o catalogades a les Illes Balears, el 2019 n'hi ha un total de 426, de les quals 118 fan referència a flora i 308 a fauna.

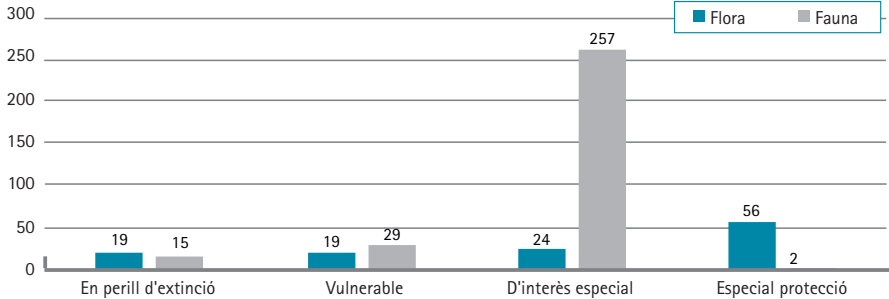
Quant a la fauna, 15 espècies estan en perill d'extinció (dues més que l'any anterior), 29 són vulnerables —repetint dades de 2018—, 257 són d'interès especial (quatre més que el 2018 i set són d'especial protecció, igual que el 2018. Aquestes dades es visualitzen al gràfic I-11.47.

Pel que fa a la flora, del total d'espècies, 19 estan catalogades en perill d'extinció,

Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.47.
Espècies amenaçades i/o catalogades 2019

Font: Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

La variació interanual de flora i fauna es visualitza als gràfics I-11.48. i I-11.49., on s'ha de tenir en compte que la categoria de «sensible a l'alteració de l'hàbitat» va desaparèixer al RD 139/2011.

Les espècies d'aquesta categoria van ser ubicades a altres que s'ajusten a les seves condicions d'amenaça.

11.6.2. POSIDONIA OCEANICA

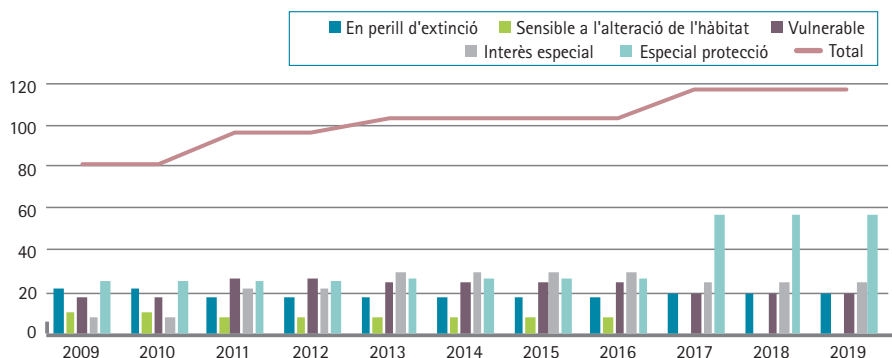
Per a l'elaboració d'aquest apartat ens hem basat en l'informe per al període 2017-2019 de la Xarxa de Monitoratge de la Posidònia de les Illes Balears, realitzat per Tragsatec per a la Conselleria de Medi Ambient i Territori, i l'informe *Mar Balear*, realitzat per diversos autors i assessorat per unes quantes institucions. En aquesta memòria s'inclouen tres aspectes que tenen relació directa amb la posidònia: les boies d'amarrament de baix impacte, les accions realitzades per les barques de vigilància i les conclusions de l'informe de la Xarxa de Monitoratge.

La Conselleria de Medi Ambient i Territori té zones de fondeig regulat amb boies de baix impacte ecològic a llocs d'importància comunitària (LIC) amb l'objectiu de fer compatible la navegació recreativa i la protecció de les praderies de posidònia. Hi ha altres organismes que gestionen boies, però aquí fem esment únicament a les que són gestionades per la CMAT, que són dos camps a Mallorca (cala Blava i Sant Elm), dos a Menorca (la badia de Fornells i l'illa d'en Colom), un a Eivissa (ses Salines) i dos a Formentera (s'Espalmador i el caló de s'Oli).

L'evolució del nombre de boies en el període 2012-2019 es visualitza al gràfic I-11.50., en què cal esmentar que el mínim de 197 boies (2014) va ser a causa de la cessió de la gestió de quatre camps de boies. Si a les 220 que figuren al gràfic, s'hi afegeixen les de Cabrera, el nombre total seria de 330.

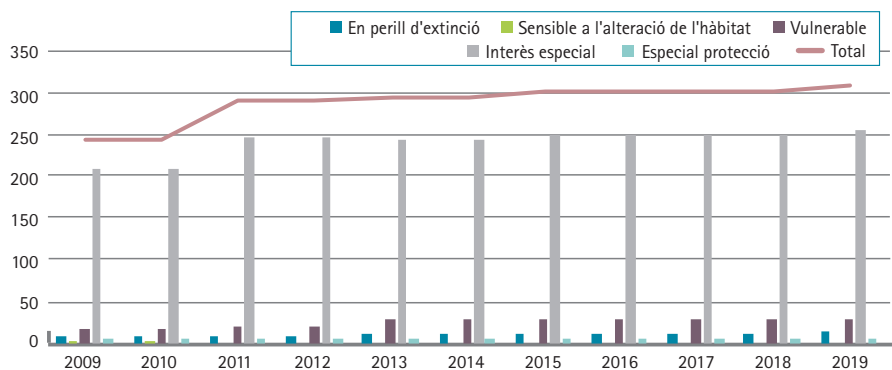
Si se segrega per illes, l'evolució dels tres darrers anys es representa al gràfic I-11.51.

Gràfic I-11.48.
Espècies flora amenaçades i/o catalogades

Font: Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.49.
Espècies fauna amenaçades i/o catalogades

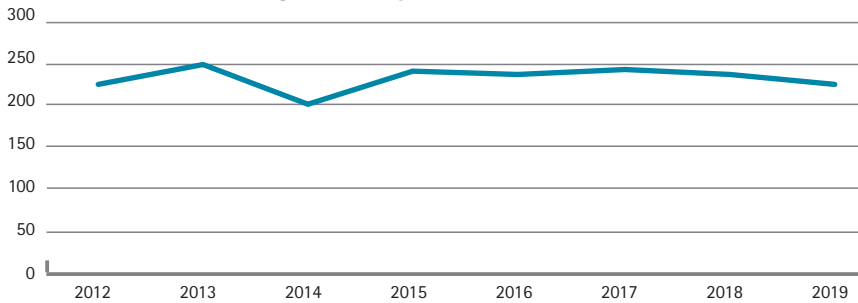

Font: Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

El servei de vigilància de la posidònia consisteix en un equip marítim que s'encarrega d'informar, assessorar i comprovar el fondeig a sobre d'aquesta planta. En cas de mal fondeig, es mouen a zones de fondeig permès i es pot sancionar en aplicació del Decret 25/2018. El nombre d'embarcacions de vigilància entre el 2017 i el 2019 es detalla al quadre I-11.26. segregat per illes.

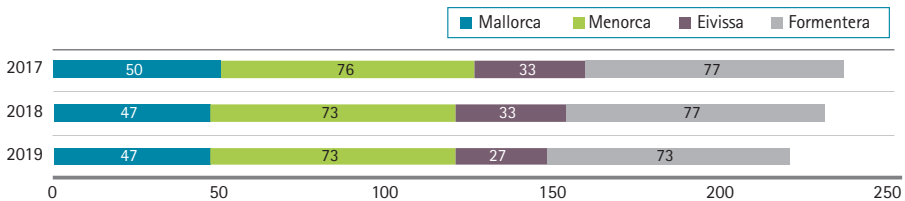
Finalment, als mapes I-11.52., I-11.53. i I-11.54., s'indiquen les àrees de distribució de la *Posidonia oceanica* a les diferents illes del nostre arxipèlag, en una informació extreta d'un estudi de Julià, M. et al., de 2019, titulat *Cartografia de los hàbitats marinos de las Islas Baleares: compilación de capas y comunidades bentónicas*.

Gràfic I-11.50.
Boies gestionades per CMAT 2012-2019

Font: Ibanat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.51.
Boies gestionades per CMAT per illes 2017-2019

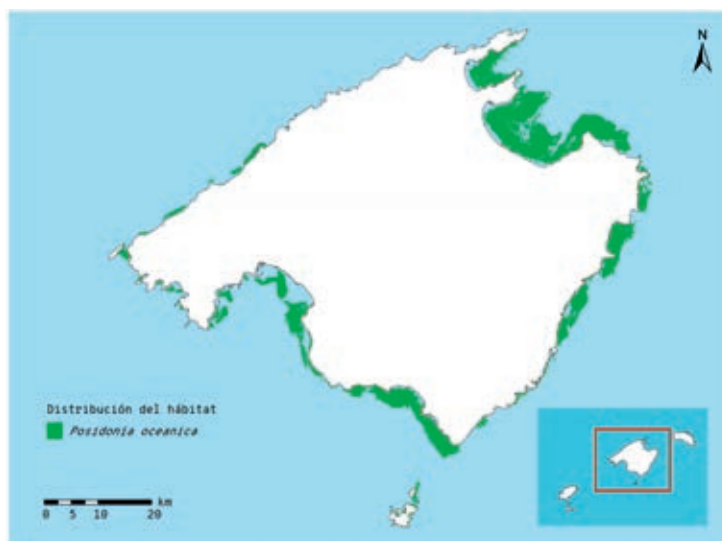
Font: Ibanat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-11.26. EMBARCACIONS DE VIGILÀNCIA

	2017	2018	2019
Mallorca	3	5	5
Menorca	1	2	2
Eivissa	2	3	3
Formentera	4	5	5
TOTAL	10	15	15

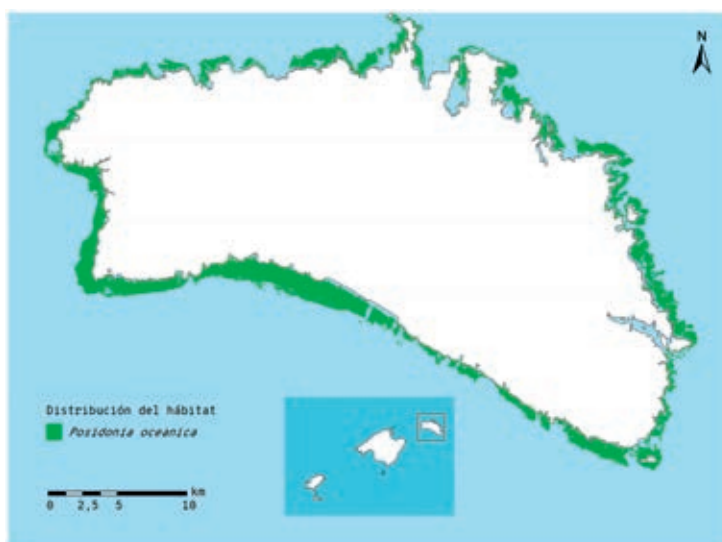
Font: Ibanat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I.11.52.
Distribució de la '*Posidonia oceanica*' a Mallorca

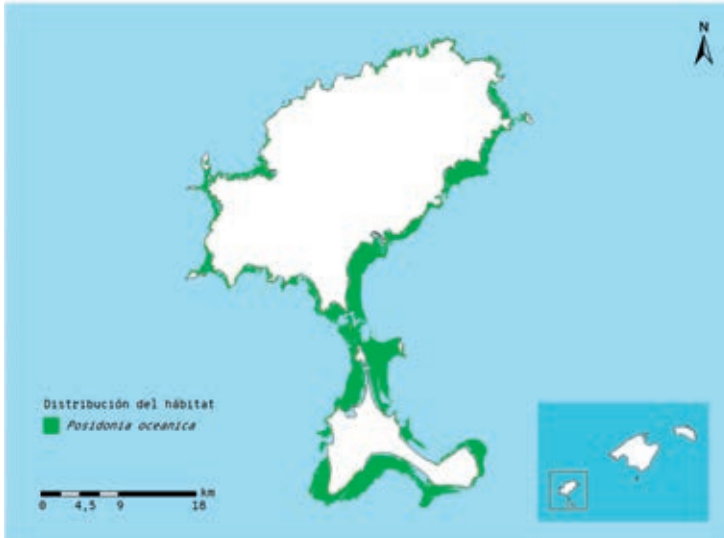
Font: Julià, M. et al.

Gràfic I.11.53.
Distribució de la '*Posidonia oceanica*' a Menorca

Font: Julià, M. et al.

Gràfic I.11.54.
Distribució de la '*Posidonia oceanica*' a Eivissa

Font: Julià, M. et al.

11.6.3. LA CAÇA

A la memòria d'enguany, hi introduïm dades de caça de Mallorca i Menorca. Es tracta d'una informació de rellevància per tenir una idea de la pressió cinegètica. Les dades que consideram representatives fan referència al nombre de llicències, al nombre i superfície de vedats i al nombre de peces cobrades.

A Mallorca, per a la temporada 2018-2019 hi havia en actiu un total de 28.130 llicències, si bé no disposem d'informació sobre la seva tipologia. En relació amb els vedats, per a la mateixa temporada se'n comptabilitzaven 1.512 amb una superfície total de 284.669 ha, la qual cosa suposa una mitjana de 188,27 ha per vedat.

El nombre de peces capturades es detalla al gràfic I-11.55. L'espècie més caçada és el tord, amb el 39,77 % del total; seguida del tudó, amb el 22,49 %. A la quantitat de cabra assilvestrada s'ha de tenir en compte que només hi figuren les peces comptabilitzades pel CIM, no inclou autoritzacions i abatiments de la CAIB.

Pel que fa al nombre de llicències a Menorca, disposem d'informació sobre les obtingudes durant la temporada (que no és d'any natural), així com de les llicències vigents, que poden tenir una vigència d'un, dos o tres anys.

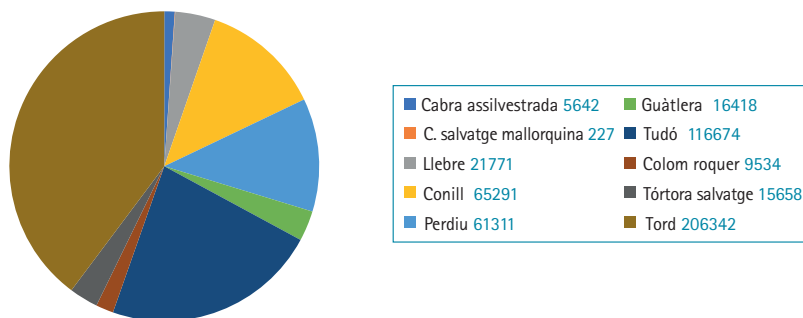
Aquestes dades es donen al quadre I-11.27. i es visualitzen al gràfic I-11.56. En ambdós casos es fa la comparativa

amb la temporada anterior. A la taula, les llicències vigents durant la temporada 2019-2020 comprèn l'interval que comença el 5 de febrer de 2019 i acaba el 3 de febrer de 2020, mentre que el de la temporada 2018-2019 comença el 5 de febrer de 2018 i acaba el 4 de febrer de 2019. Pel que fa a les llicències vigents, per a la temporada 2019-2020 són les que hi havia el 3 de febrer de 2020, mentre que per a la temporada 2018-2019 són les que hi havia el 2 de febrer de 2019.

Pel que fa a les superfícies relatives a la temporada 2018-2019, a Menorca hi havia un total de 491 vedats, amb una superfície de 51.982,51 ha (una mitjana de 105,9 ha per vedat); 10 refugis de fauna, amb una superfície de 461,62 ha (una mitjana de 46,16 ha per refugi), i 3 camps d'ensinistrament.

El nombre de captures es detalla al gràfic I-11.57., on no s'inclouen els tords, perquè, amb 89.357 captures, representen el 82,82 % del total i distorsionen el gràfic.

Gràfic I-11.55.
Nombre captures Mallorca 2018-2019

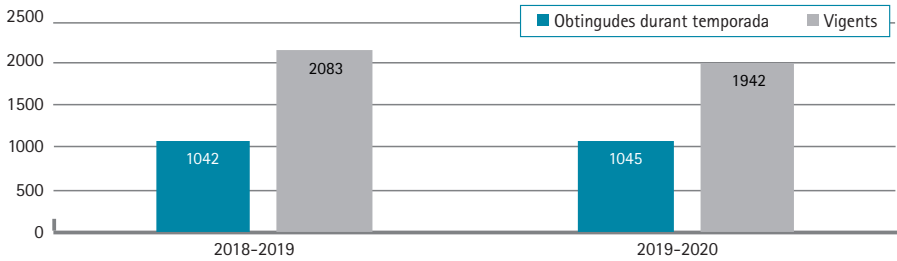
Font: Departament de Promoció Econòmica i Desenvolupament Local. Consell de Mallorca

QUADRE I-11.27. LICÈNCIES DE CAÇA A MENORCA

	Llicències obtingudes durant temporada		Llicències vigents	
	2018-2019	2019-2020	2018-2019	2019-2020
Caça amb armes	530	484	1.016	946
Caça sense armes	203	257	486	439
Falconeria	3	5	6	7
Caça amb reclam de perdiu	283	284	540	515
Caça amb fura	23	15	41	35
Totals	1042	1045	2.083	1.942

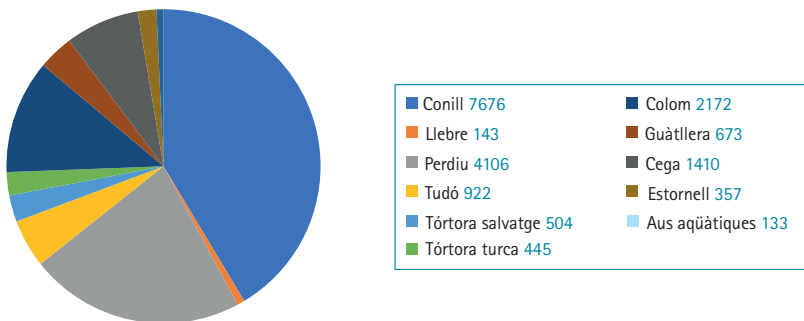
Font: Departament d'Economia i Territori. Consell de Menorca

Gràfic I-11.56.
Nombre de llicències Menorca

Font: Departament d'Economia i Territori. Consell de Menorca

Gràfic I-11.57.
Nombre captures Menorca 2018-2019

Font: Departament d'Economia i Territori. Consell de Menorca

11.6.4. CONSERVACIÓ DELS ESPAIS NATURALS AMB PERSONES AMB RISC D'EXCLUSIÓ SOCIAL

El 2019 es va aprovar un contracte que té per objecte contribuir a la conservació i la millora dels hàbitats naturals dins l'àmbit territorial dels espais naturals de les Illes Balears i a la vegada fomentar la integració de persones amb risc d'exclusió social. En el moment de redactar aquesta memòria encara no s'ha executat, però consideram

d'interès destacar-ne les accions que cal dur a terme per la seva amplitud en el conjunt dels espais naturals protegits de les Illes Balears:

- Conservació i millora dunar al Parc Natural de s'Albufera de Mallorca i a la Reserva Natural de s'Albufereta.
- Actuacions de protecció i conservació del litoral i zones sensibles del Parc Natural de Mondragó.

- Rehabilitació d'hàbitats degradats al parc natural de la península de Llevant, es Canons i sa Duaia, mitjançant actuacions de millora en la vegetació i la reforestació amb espècies autòctones.
- Actuacions de conservació a les finques públiques, dins el paratge natural de la serra de Tramuntana: Planícia, Son Moragues, Menut i Binifaldó, Mortitx, Míner Gran i Gabellí Petit.
- Rehabilitació d'hàbitats degradats per flora al·lòctona al Parc Natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera.
- Eliminació de flora al·lòctona per a la conservació d'hàbitats i espècies al parc nacional maritimoterrestre de l'arxipèlag de Cabrera.
- Desenvolupament del pla de gestió de les finques públiques de s'Arangí i cala en Turqueta i retirada de residus sòlids al Parc Natural de l'Albufera des Grau.
- Actuacions de conservació al Parc Natural des Trenc-Salobrar de Campos.

11.7.

MEDI MARÍ

11.7.1. NETEJA DEL LITORAL

Com va passar l'any anterior, a 2019 han treballat 26 embarcacions de neteja de platja (tipus virot) i quatre de semilitoral.

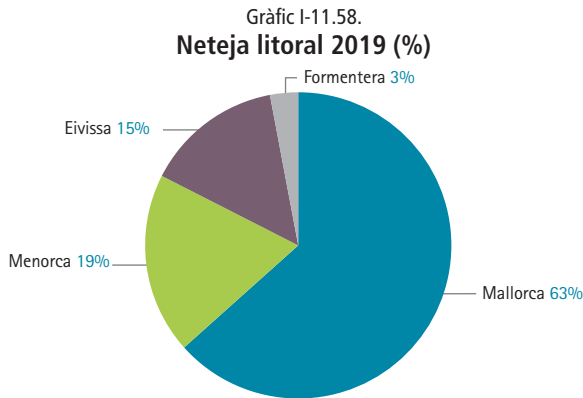
Entre l'1 de maig i el 30 de setembre es recolliren un total de 66.283,98 kg de residus. Per illes, les quantitats es detallen al quadre I-11.28., on el percentatge representa la variació respecte de l'any anterior. Al gràfic I-11.58., es visualitzen les quantitats recollides en percentatge.

El 2019 es van allargar les jornades de treball efectiu, ja que, com s'ha esmentat, la campanya va començar l'1 de maig, mentre que l'any anterior ho va fer del 17 de maig, i va acabar, en ambdós casos, el 30 de setembre. Aquest fet, entre altres possibles motius, va contribuir a l'augment total en la recollida de residus (+14,11 %). De fet, el 2018 ja s'havia allargat la temporada respecte de 2017.

QUADRE I-11.28. NETEJA DE LITORAL 2019 (KG)

	2018	2019	% Variació
Mallorca	34.113,62	42.011,04	23,15
Menorca	14.341,20	12.673,50	-11,63
Eivissa	6.523,33	9.634,75	47,7
Formentera	3.111,43	1.964,69	-36,86
TOTAL	58.089,57	66.283,98	14,11

Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient i Territori

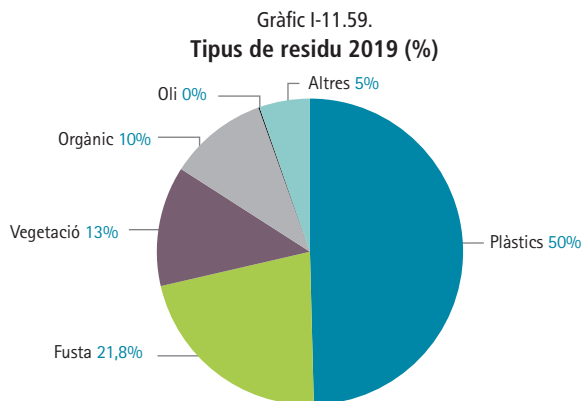
A Mallorca, el municipis on es recolliren més residus van ser els de Santanyi, amb 4.801,65 kg (el que va recollir més residus en el conjunt de les Illes Balears); seguit de Manacor, amb 4.063,00 kg, intercanviant-se les posicions respecte de l'any anterior. Pel que fa a Menorca, el municipi on se'n recolliren més va ser, com l'any anterior, Maó, amb 3.215,55 kg; seguit des Mercadal, amb 3.001,5. A Eivissa, el municipi amb més residus va ser el d'Eivis-

sa, amb 2.627,35 kg, seguit de Sant Josep, amb 2.399,55 kg.

Per tipus de residu i mes, les dades es detallen al quadre I-11.29., on les dades s'expressen en kg i es representen percentualment al gràfic I-11.59. Com en anys anteriors, els plàstics continuen sent el residu majoritari recollit a les nostres illes (49,69 % del total).

QUADRE I-11.29. RECOLLIDA PER TIPUS DE RESIDU 2019 (kg)							
	Fusta	Orgànic	Plàstics	Oli	Vegetació	Altres	Total
Maig	3.106,05	1.488,29	5.394,59	11,34	1.439,00	436,72	11.875,99
Juny	3.396,71	1.500,06	6.880,43	35,29	2.024,16	676,76	14.513,41
Juliol	3.017,06	1.350,06	7.442,15	29,54	2.197,99	949,13	14.985,93
Agost	1.734,08	1.612,50	7.662,12	-	1.709,69	727,52	13.445,91
Setembre	3.028,63	964,48	5.559,30	3,55	1.144,91	761,89	11.462,76
TOTAL	14.282,53	6.915,39	32.938,59	79,72	8.515,75	3.552,02	66.284,00
%	21,55	10,43	49,69	0,12	12,85	5,36	100

Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Per illes, del total retirat a Mallorca (quadre I-11.30.), el 48,62 % dels residus són plàstics (un 3 % superior a 2018), mentre que l'aportació de la fusta ha estat un 6 % inferior a l'any anterior. La matèria orgànica puja un 2 % respecte a l'any anterior i la resta de conceptes repeteixen percentatges. Les dades totals en percentatge es representen al gràfic I-11.60.

A Menorca (quadre I-11.31.), també els plàstics representen la major fracció recollida i experimenten un augment del 12 % respecte de l'any anterior. El segueixen les fustes, malgrat baixar un 7 % respecte de 2018, i en tercer lloc hi trobam la fracció d'orgànic, malgrat baixar un 3 %. La vegetació baixa cinc punts, la fracció d'altres puja un 2 % i la d'olis pràcticament repeteix valors. Els totals es representen al gràfic I-11.61.

A Eivissa (quadre I-11.32.), les quantitats recollides de les fraccions de plàstic i fusta són similars a les de 2018 (la de fusta

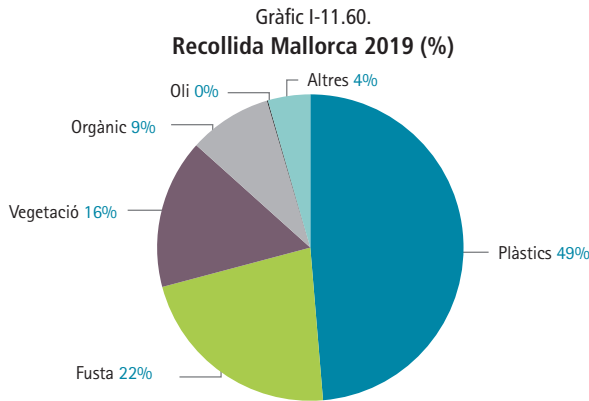
disminueix 5 punts); la d'orgànica puja un 5 %, i les de les tres fraccions restants pràcticament repeteixen valors. Les dades totals es visualitzen al gràfic I-11.62.

A Formentera (quadre I-11.33.) només hi operen dos vaixells, raó per la qual els percentatges són molt fluctuants. Dit això, el 2019 els plàstics van ser el residu més recollit, amb un augment del 16 % respecte de l'any anterior. El segueixen la vegetació i la fusta, la qual ha baixat un 31 % respecte de l'any anterior. No s'ha recollit oli. Les dades totals es visualitzen al gràfic I-11.63.

L'evolució interanual des del 2009 es detalla al gràfic I-11.64. Cal esmentar que no tots els anys s'ha dedicat el mateix temps a la neteja del litoral, ni tampoc hi ha hagut el mateix nombre de vaixells. La baixada generalitzada que es produeix a partir de 2011 es deu al fet que des d'aleshores només treballaren embarcacions de platja. A partir de 2017 hi ha barques de platja i semilitoral.

QUADRE I-11.30. RECOLLIDA MALLORCA 2019 (KG)							
	Fusta	Orgànic	Plàstics	Oli	Vegetació	Altres	Total
Maig	1.867,78	985,81	3.061,81	4,63	1.154,57	199,48	7.274,09
Juny	2.069,68	797,79	4.093,03	11,93	1.426,27	408,24	8.806,94
Juliol	1.970,49	1.041,08	4.932,22	12,54	1.707,96	741,84	10.406,13
Agost	1.045,69	559,15	4.882,75	-	1.330,96	281,1	8.099,65
Setembre	2.370,14	312,63	3.479,41	3,55	1.007,55	250,96	7.424,24
Total	9.323,78	3.696,47	20.449,23	32,64	6.627,31	1.881,62	42.011,04

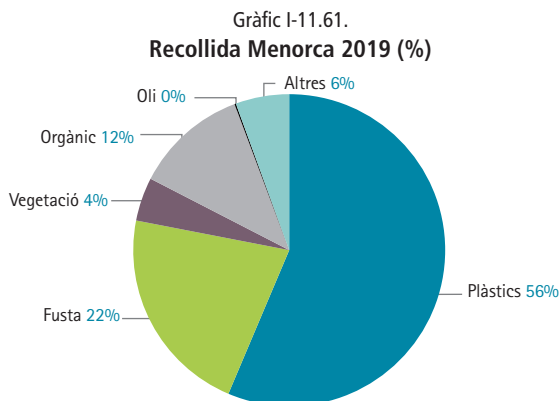
Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-11.31. RECOLLIDA MENORCA 2019 (KG)							
	Fusta	Orgànic	Plàstics	Oli	Vegetació	Altres	Total
Maig	739,25	339,13	1.377,96	6,71	117,5	114,8	2.695,35
Juny	441,22	559,49	1.757,30	14,45	160,9	139,81	3.073,18
Juliol	671,12	204,41	1.422,66	-	157,66	41,44	2.497,30
Agost	415,3	270,18	1.443,50	-	48,74	42,91	2.220,63
Setembre	459,53	164,59	1.128,07	-	98,5	336,37	2.187,05
Total	2.726,41	1.537,81	7.129,49	21,17	583,3	675,32	12.673,50

Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient i Territori

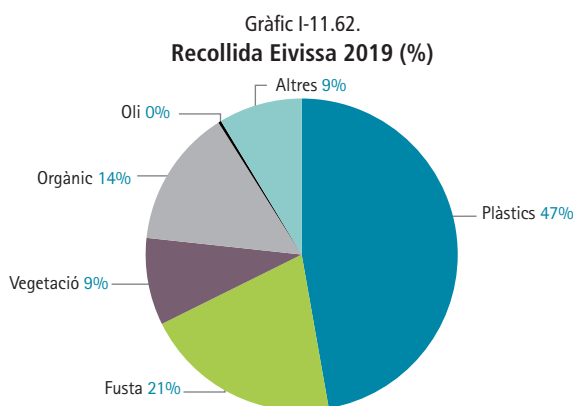

Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-11.32. RECOLLIDA EIVISSA 2019 (KG)

	Fusta	Orgànic	Plàstics	Oli	Vegetació	Altres	Total
Maig	366,91	85,86	749,63	-	143,03	92,77	1.438,20
Juny	755,12	102,3	721,83	8,91	165,42	94,33	1.847,90
Juliol	280,67	104,58	868,62	17	259,35	157,89	1.688,10
Agost	258,39	764,42	1.249,52	-	258,29	373,84	2.904,45
Setembre	181,44	486,08	885,84	-	36,28	166,46	1.756,10
Total	1.842,53	1.543,24	4.475,43	25,91	862,36	885,28	9.634,75

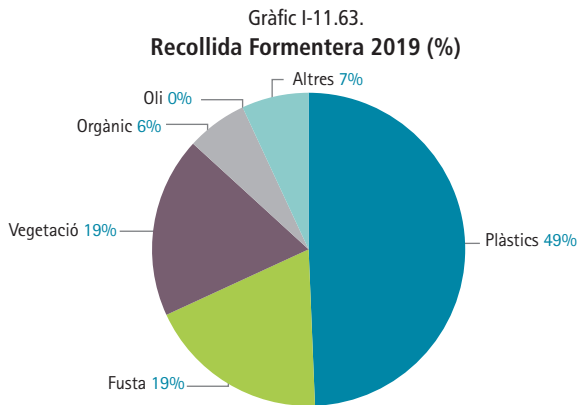
Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient i Territori

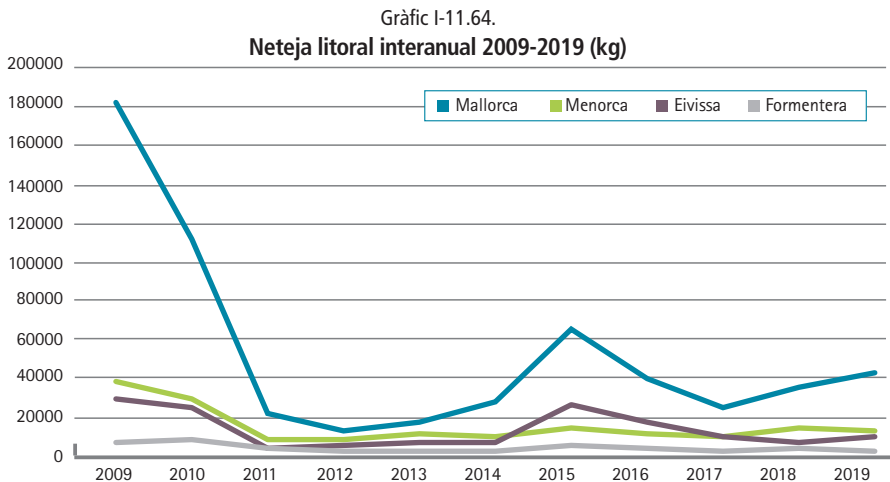
Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-11.33. RECOLLIDA FORMENTERA 2019 (KG)							
	Fusta	Orgànic	Plàstics	Oli	Vegetació	Altres	Total
Maig	132,11	77,48	205,19	-	23,91	29,67	468,35
Juny	130,69	40,48	308,28	-	271,57	34,49	785,4
Juliol	94,78	-	218,65	-	73,02	7,95	394,4
Agost	14,71	18,75	86,34	-	71,7	29,67	221,17
Setembre	17,53	1,17	65,99	-	2,58	8,11	95,37
Total	389,81	137,87	884,44	0	442,77	109,79	1.964,69

Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient i Territori

11.7.2. QUALITAT DE LES AIGÜES DE BANY

Al final de la temporada estiuenca es fa l'avaluació i la qualificació de les aigües de bany. L'esmentada qualitat es classifica com a excel·lent, suficient o insuficient, segons els criteris que no han canviat des de la memòria de 2017. Aquests criteris s'esmenten al quadre I-11.34. (UFC: unitats formadores de colònia; NMP: nombre més probable).

Al litoral balear, com a l'any anterior, hi ha censades 157 zones de bany (84 a Mallorca, 29 a Menorca, 38 a Eivissa i 6 a Formentera), amb un total de 193 punts de mostreig (115 a Mallorca, 30 a Menorca, 41 a Eivissa i 7 a Formentera), repartides en 32 municipis. La situació dels punts de mostreig s'indiquen al quadre I-11.35., en comparació amb les dades de 2018, i

es visualitzen al gràfic I-11.65. D'aquesta manera, el 85 % són excel·lents, el 12 % bones, el 2 % suficients i l'1 % insuficients.

Aquestes dades indiquen que, dels 193 punts de mostreig, 163 (85%) no han canviat la qualificació, 22 (11%) l'han millorada i 8 (4%) l'han empitjorada. Pel que fa a les situacions d'incidències, se n'han registrat dotze menys que l'any passat. La segregació de les dades per illes s'esmenta al quadre I-11.36., on els tant per cent representen el percentatge sobre l'illa.

L'evolució interanual de la qualitat de les aigües de bany dona com a resultat el gràfic I-11.66., on les dades són el percentatge de punts de mostreig sobre el total de les Balears. És visible el repunt dels que són excel·lents a costa de les bones.

QUADRE I-11.34. CRITERIS DE QUALIFICACIÓ DE LES AIGÜES DE BANY

		Qualitat		
		Suficient	Bona	Excel·lent
Paràmetres (en UFC o NMP/100 ml)	Enterococs intestinals	185	200	100
	<i>Escherichia coli</i>	500	500	250

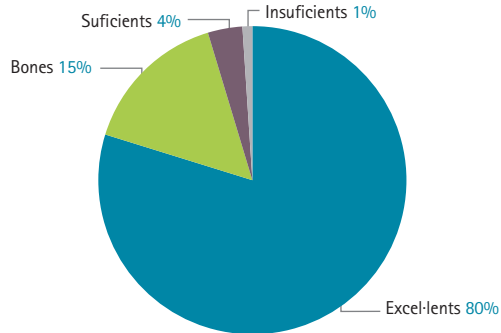
Font: Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut i Consum

QUADRE I-11.35. QUALIFICACIÓ AIGÜES DE BANY 2019

	2018	2019	% variació
Excel·lents	154	164	6,5
Bones	30	24	-20
Suficients	7	4	-42,9
Insuficients	2	1	-50

Font: Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut i Consum

Gràfic I-11.65.
Qualificació aigües de bany 2019 (%)

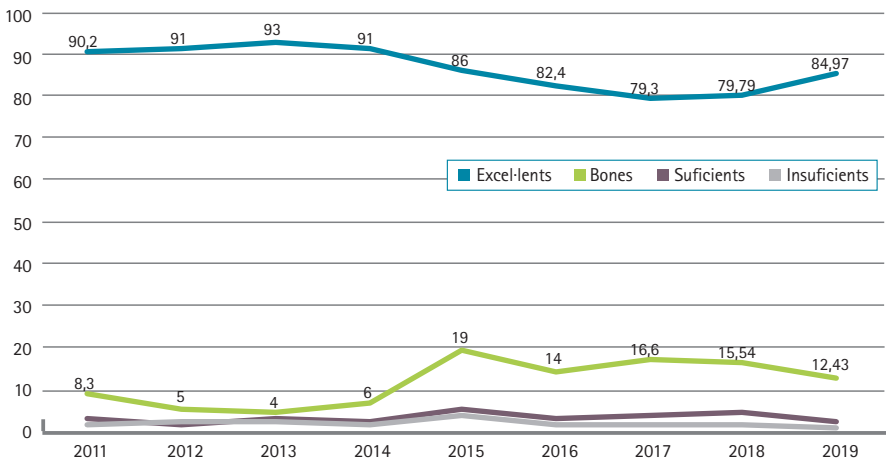
Font: Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut i Consum

QUADRE I-11.36. QUALIFICACIÓ DE LES AIGÜES DE BANY 2019 PER ILLES

Illa	Excel·lents	Bones	Suficients	Insuficients
Mallorca	103 (89%)	10 (9%)	1 (1%)	1 (1%)
Menorca	23 (77%)	6 (20%)	1 (3%)	0
Eivissa	31 (76%)	8 (19%)	2 (5%)	0
Formentera	7 (100%)	0	0	0

Font: Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut i Consum

Gràfic I-11.66.
Evolució de la qualitat d'aigües de bany 2011-2019 (%)

Font: Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut i Consum

11.7.3. ELS ABOCaments

A la memòria de l'any 2018 es va incloure per primera vegada informació sobre les conduccions d'abocaments a la mar, així com del nombre total de conduccions existents amb aquest objectiu. Enguany no disposam del nombre de sol·licituds d'abocament, però sí de les autoritzacions: vuit a Mallorca, una a Menorca i una a Eivissa. Les seves característiques es detallen al quadre I-11.37.

Al gràfic I-11.67., hi apareix la comparativa des de 2014, on cal indicar que de 2019 no disposam de dades de sol·licituds i això no significa que no n'hi hagi hagut. Cal indicar que les autoritzacions anuals poden correspondre a sol·licituds d'anys anteriors, per la qual cosa es pot donar la paradoxa (2015) d'haver-hi més autoritzacions que sol·licituds.

Pel que fa al nombre total de conduccions d'abocament IDEIB (infraestructura de dades espacials de les Illes Balears) el 2018,

cal indicar que n'hi ha un total de 102 distribuïdes com es detalla al gràfic I-11.68., on EDAR correspon a estació depuradora d'aigües residuals i IDAM a instal·lació dessaladora d'aigua de la mar. Respecte a 2018, augmenten en una unitat les que estan en tramitació i desapareix el concepte EDAR Alcúdia.

11.7.4. EVOLUCIÓ DE LES RESERVES MARINES

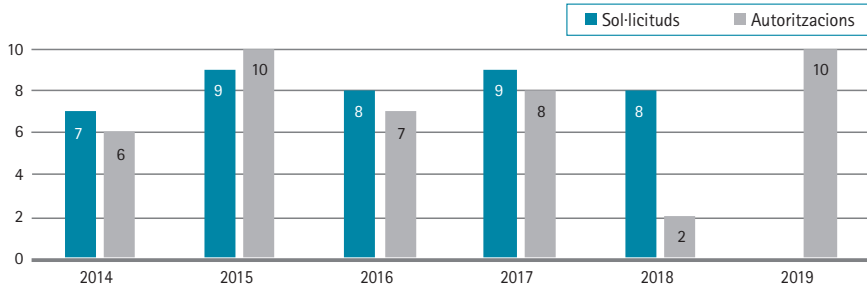
En el conjunt de les Illes Balears, en l'actualitat hi ha onze reserves marines d'interès pesquer: badia de Palma, Nord de Menorca, Freus d'Eivissa i Formentera, Migjorn de Mallorca, illa del Toro, illes Malgrats, Llevant de Mallorca, Freu de sa Dragonera, punta de sa Creu, Nord-est d'Eivissa-Tagomago i l'illa de l'Aire, aquesta darrera incorporada el 2019. Al quadre I-11.38., s'assenyala l'àrea total, així com l'àrea declarada com a reserva integral en quilòmetres quadrats. S'indica també l'any de la declaració.

QUADRE I-11.37. AUTORITZACIONS D'ABOCaments 2019

Situació	Tipus d'aigua	Tractament	V. m3/any
Platja Santa Eulàlia	Residual depurada	Secundari	3.214.889
Cala Marmassen	Residual depurada	Terciari	551.460
Platja de Canyamel	Residual depurada	Terciari	193.770
Platja de Son Moll	Residual depurada	Terciari	1.400.081
Platja Son Verí	Residual depurada	Terciari	4.453.000
Platja de Muro	Captació aigua de mar	No	-
Urb. Las Gaviotas	Abocament aigua de mar	Calenta	550.000.000
Piscifactoria Sant Joan de Déu	Aigua de mar	Filtres-dec.	31.536.000
Cala Bona (dreta)	Residual depurada	Terciari	1.803.968
Cala en Porter	Residual depurada	Terciari	110.571

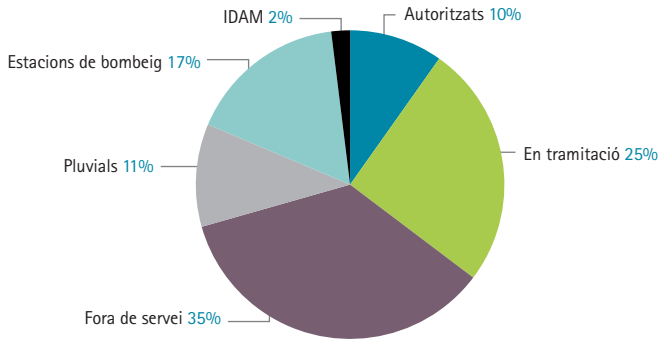
Font: Servei de Costes i Litoral. Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.67.
Conduccions sol·licituds/autoritzacions 2014-2019

Font: Servei de Costes i Litoral. Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.68.
Inventari conduccions d'abocament 2019

Font: Servei de Costes i Litoral. Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-11.38. RESERVES MARINES D'INTERÈS PESQUER

Reserva	Any	Àrea total	Àrea r. integral
Badia de Palma	1982	23,94	2
Menorca	1999	50,85	11,11
Freus d'Eivissa i Formentera	1999	136,17	4,27
Migjorn de Mallorca	2002	223,23	2,93
Illa del Toro	2004	1,5	-
Illes Malgrats	2004	0,89	-
Llevant de Mallorca	2007	112,86	20,05

continua

Concepte	2018	2019	% Variació
Freu de sa Dragonera	2016	9,12	-
Punta de sa Creu	2018	10,59	-
Nord-est d'Eivissa-Tagomago	2018	37,38	2,28
Illa de l'Aire	2019	7,19	-
TOTAL		613,72	42,64

Font: Direcció General de Pesca i Medi Marí. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

Si consideram la mar Balear com a l'àrea delimitada per la isòbata de 1.000 m de profunditat, la qual cosa suposa una superfície de 28.290 km², de la taula es dedueix que la superfície de mar Balear protegida és del 2,17 %, mentre que les reserves integrals en suposen el 0,15 %.

Si representam l'evolució en superfície acumulativa de les reserves marines d'interès pesquer, juntament amb les seves àrees de reserva integral, obtenim el gràfic I-11.69., on les unitats són quilòmetres quadrats.

Si els percentatges, en lloc de fer-los sobre la superfície de la mar Balear, es fan sobre l'àrea de litoral balear, que es considera d'uns 5.000 km², s'estima que el percentatge de litoral protegit és d'un 12,27 %, mentre que el de les zones de reserva integral és d'un 0,85 %.

11.7.5. ALTRES ASPECTES MEDIAMBIENTALS AL MEDI MARÍ

En una comunitat com la de les Illes Balears, en què la salut del medi marí és de vital importància per a la principal indústria illenca, no deixa de ser xocant que es disposi d'una informació escassa i/o fraccionada de l'estat d'aquest medi. Aquest

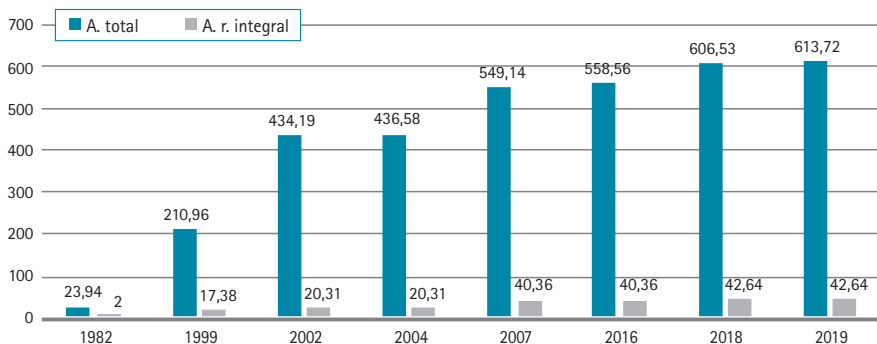
fet queda palès quan es revisa el contingut de l'informe *Mar Balear*. Esmentam alguns dels indicadors o variables que figuren en aquest informe, dels quals no hi ha dades actualitzades o completes arreu del territori illenc que podrien ser de gran importància per entendre la salut de la nostra mar.

- Temperatura. Si bé és aquest un indicador que cal mesurar a l'àmbit planetari, és interessant saber-ne l'evolució a l'entorn de les Illes Balears per l'impacte que pot tenir en tot l'ecosistema marí. En aquest sentit, en els darrers 37 anys (fins al 2019) s'ha detectat un augment en la temperatura superficial de la Mediterrània occidental de $0,036 \pm 0,006$ °C/any (Pisano *et al.*, 2020). Això significa un augment d'1,33 °C en aquest període de temps.
- Nivell de la mar. D'aquesta variable/indicador, no es disposa de dades recollides a les Illes Balears a bastament. Les dades de què disposam provenen de les mitjanes anuals de l'estació de Marsella, que es considera representativa de la Mediterrània occidental. Amb aquestes dades es conclou que la pujada del nivell de la mar s'ha accelerat en els darrers anys. Concretament, ha augmentat 1,3 mm/any en els darrers 131

anys, acumulant un increment de 17 centímetres en aquest període. En els darrers 36 anys (fins a 2017) l'augment ha estat de 3,28 mm/any. Les projeccions que es fan amb aquestes dades, seguint dos models diferents, mostren que la mar podria augmentar entre 57 i 75 centímetres a finals de segle. Aquest fet suposaria un retrocés de les platges de les Illes Balears entre 7 i 50 metres.

- Indicador biològic de macroinvertebrats: índex de la Mediterrània occidental (MEDOCC). Es tracta d'un dels índex biòtics utilitzats per determinar l'estat de les masses d'aigua costaneres definides per la directiva marc de l'aigua. Utilitza les comunitats de macroinvertebrats bentònics per determinar la qualitat de l'aigua i del sediment. D'aquest indicador només disposam de dades de 2005 i 2007. Si el 2005 el 51,9% dels sectors analitzats presentaven un estat ecològic molt bo, l'any 2007 eren l'11,5% els que presentaven aquest estat, i dels 26 sectors analitzats el 2007, cinc incomplien la directiva marc de l'aigua (DMA 2000/60/CEE). Seria interessant conèixer els valors actuals.
- Indicador biològic de macroalgues: CARLIT. Es basa en la cartografia de les comunitats bentòniques litorals que es desenvolupen sobre substrat rocós. És un altre dels índex biòtics utilitzats per determinar l'estat de les masses d'aigua costaneres definides per la directiva marc de l'aigua. D'aquest indicador disposam de dades del període 2006-2009. Segons aquest indicador, el 91,7% de la costa balear està en un estat ecològic molt bo (33 sectors d'un total de 36). El 8,3% restant es troba en un estat ecològic bo (2009).
- Concentració de contaminants en els sediments. Aquesta dada és important, ja que els sediments acumulen una gran quantitat de contaminants perjudicials per al medi ambient i tòxics per als organismes marins i la salut humana. S'han investigat concentracions de metalls pesants, compostos bifenils policlorats (PCB), hidrocarburs policíclics aromàtics (PAH), compostos orgànics volàtils (VOC) i pesticides organoclorats, si bé les dades estan obtingudes a partir de dos únics estudis realitzats el 2005 i el 2009. Les zones contaminades per metalls pesants són el port de Sóller (Mallorca), el de Maó (Menorca), la badia de Fornells (Menorca) i ses Roquetes (Eivissa). Es va detectar contaminació per PCB a Sant Antoni (Eivissa) i s'Algar (Menorca). Es va detectar contaminació per PAH a cala Figuera, cala Gamba i el port de Maó.
- Contaminació per VOC. Se'n detectà a cala Figuera i el port d'Alcúdia, mentre que també es detectà contaminació per pesticides organoclorats a Sant Antoni (Eivissa), cala Blanca (Menorca), cala Gamba (Mallorca i s'Algar (Menorca). Seria interessant conèixer-ne els valors actuals.
- Embarcacions fondejades a platges. Aquesta és una dada que cal tenir en compte per fer-nos una idea de la pressió exercida sobre el medi per aquesta activitat, però, malgrat disposar de dades fins a 2018, només són de Menorca. En conseqüència, les conclusions difícilment poden ser extrapolables.

Gràfic I-11.69.

Superfície acumulativa reserves marines (km²)

Font: Direcció General de Pesca i Medi Marí. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

- Ús de les platges. Es tracta d'una altra dada que cal valorar per conèixer l'impacte sobre el medi terrestre i marí. Com en el cas anterior, malgrat disposar de dades de 2018, només en tenim de Menorca.
- Superfície de costa urbanitzada. Una altra dada important des del punt de vista ecològic com paisatgístic, si bé només disposem de dades fins a 2012. També seria interessant actualitzar les dades, ja que, amb les dades que tenim, es conclou que en dues dècades (1990-2012) la presència de superfícies artificials al primer quilòmetre de costa va augmentar un 37,6%, amb els corresponents impactes sobre el medi ambient.

De tots aquests indicadors —i de molts d'altres recollits a l'informe *Mar Balear* a l'apartat de «lista d'indicadors» de futures versions de l'informe *Mar Balear*—, seria interessant tenir dades actualitzades, que abastin tot el conjunt de les Illes Balears

i, sobretot, que tinguin continuïtat en el temps.

Per aquesta raó, animam que, amb vista a futures memòries, disposem d'una informació de gran importància per a la gestió del medi marí i tot el que l'envolta.

11.8.

L'ENERGIA

11.8.1. L'ENERGIA

Com en anys anteriors, les dades de 2019 no estan disponibles a l'hora d'elaborar aquesta memòria, raó per la qual les dades, en molts dels indicadors, només arriben a 2018.

Tenint en compte aquest fet, la comparativa 2017-2018 del consum energètic a les Illes Balears es detalla al quadre I-11.39., on les

unitats es mesuren en tep (tona equivalent de petroli: 10.000.000 kcal) i es visualitza al gràfic I-11.70.

Cal recordar que a partir de 2007 no es considera la producció de les instal·lacions d'energia solar i eòlica per separat. El percentatge expressa la variació percentual interanual per cadascun dels conceptes. També indicam com a aclariment per a les valoracions que es fan en aquest apartat, que el Pla d'Acció Nacional d'Energies Renovables 2011-2020 considera el 50 % dels RSU incinerats com energia renovable. Cal destacar l'augment percentual de l'energia solar i eòlica, si bé representa el 3,64 % del total (el 2017 representava el 0,36 %).

En el gràfic I-11.71., es visualitza la importància de les energies renovables en el còmput total dels recursos utilitzats, així com la distribució percentual dels seus conceptes. No es comptabilitza l'electricitat

importada en cap dels conceptes. La fracció de residus correspon a la meitat del total consumit per aquest concepte. Les renovables representaven el 4,51 % el 2017, la biomassa repeteix quantitat, mentre que l'aportació de la fracció solar i eòlica el 2017 era de 0,36 %.

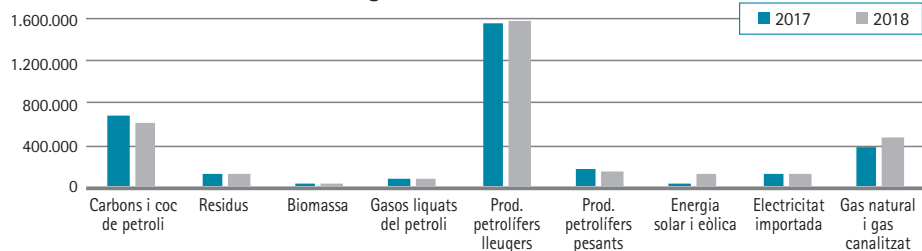
En el gràfic I-11.72., es representa la variació interanual 2008-2018 del consum energètic a les Illes Balears agrupat en tres conceptes: energies renovables (residus, biomassa, eòlica i solar), els combustibles fòssils (carbons i coc de petroli, gasos líquuats del petroli, productes petrolífers lleugers i pesants i gas natural i canalitzat) i l'electricitat importada, un concepte —aquest darrer— que va aparèixer el 2011. L'electricitat importada ha minvat part de l'aportació als combustibles fòssils, si bé el global ja supera els valors de 2008. També cal destacar que l'aportació de renovables assoleix el valor més alt de la darrera dècada.

QUADRE I-11.39. CONSUM ENERGÈTIC A LES ILLES BALEARS (TEP) 2017-2018

CONCEPTE	2017	2018	% variació
Carbons i coc de petroli	654.387	598.664	-8,52
Residus	101.783	100.733	-1,03
Biomassa	7.697	7.734	0,48
Gasos líquuats del petroli	68.581	69.235	0,95
Prod. petrolífers lleugers	1.535.099	1.564.573	1,92
Prod. petrolífers pesants	155.201	119.785	-22,82
Energia solar i eòlica	10.655	114.022	970,13
Electricitat importada	101.437	106.072	4,57
Gas natural i gas canalitzat	347.936	452.550	30,07
Consum brut	2.982.776	3.133.368	5,05

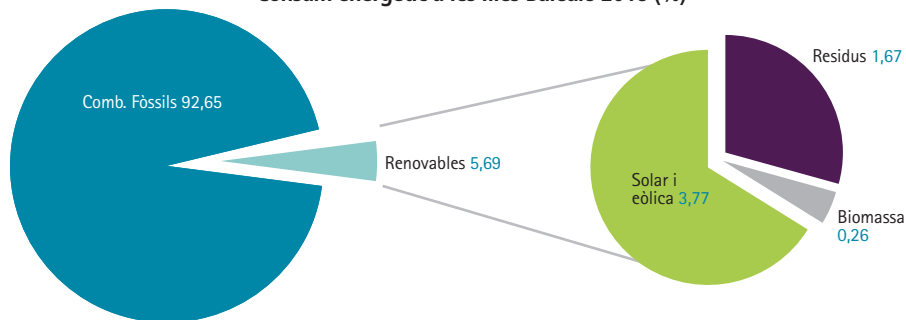
Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Gràfic I-11.70.
Consum energètic a les Illes Balears 2017-2018

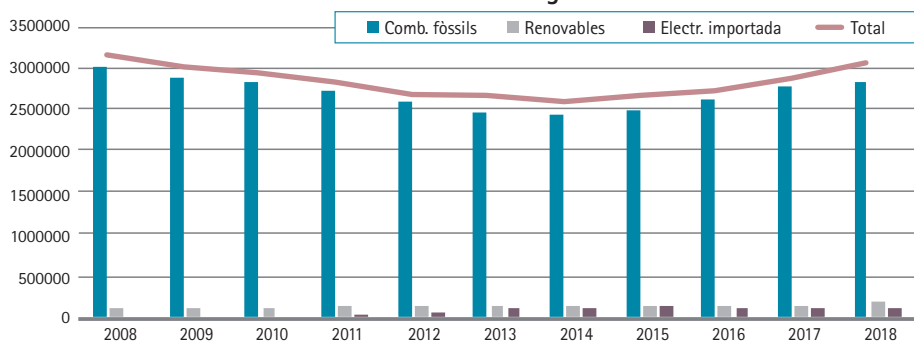
Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Gràfic I-11.71.
Consum energètic a les Illes Balears 2018 (%)

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Gràfic I-11.72.
Variació interanual consum energètic 2008-2018

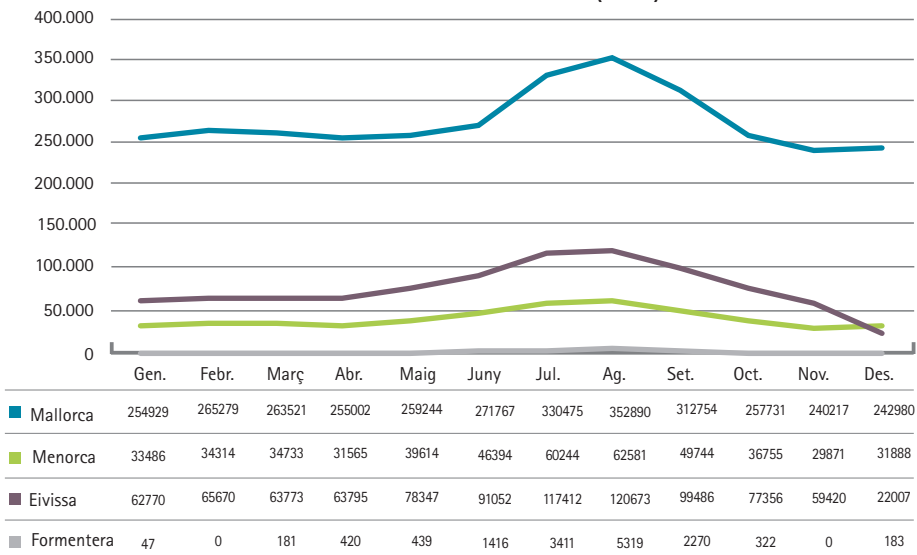
Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

La producció mensual bruta a les Illes Balears, es representen les dades al gràfic I-11.73., mesurat en MWh. Als valors de Mallorca hi apareixen sumades les aportacions de les centrals d'Alcúdia, Son Reus i Cas Tresorer. En el conjunt de les Illes Balears l'augment interanual va ser d'un 0,13 % (pel 6 % interanual de l'any anterior), mentre que per a les unitats Mallorca-Menorca va ser d'un 0,70 % (el 6,55 % l'any anterior) i per a les d'Eivissa-Formentera d'un -2,13 % (que contrasta amb el 3,89 % de 2017). Respecte de l'any anterior, l'augment estiuenc es va torbar més a Mallorca, a causa del retard de l'arribada de la calor, mentre que també es va notar un descens a final d'any, probablement atribuïble a la tardança en l'arribada del fred (vegeu l'apartat de meteorologia).

Com a trets destacables, cal indicar que el gener va ser un mes de descens en contraposició al mateix mes de l'any anterior, en què es va registrar el major augment mensual de l'any.

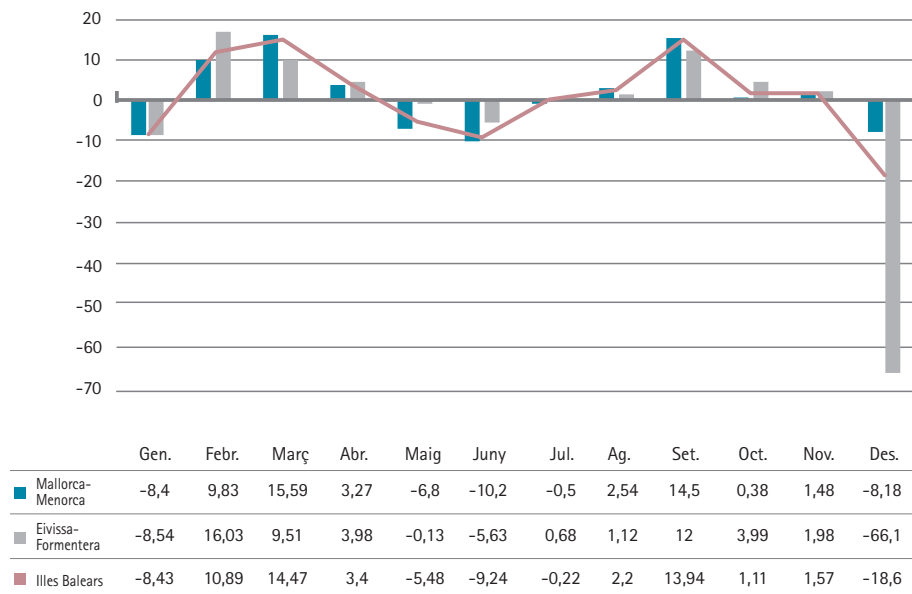
També cal assenyalar que durant l'estiu es va produir una variació pràcticament nul·la, mentre que en el mateix període de l'any anterior van ser uns mesos de creixement. Les dades de la comparativa mensual/anual es visualitzen al gràfic I-11.74., on es representa el sistema Mallorca-Menorca, l'Eivissa-Formentera i el conjunt de les Illes Balears. Al gràfic destaca el descens a la unitat Eivissa-Formentera del mes de desembre, on la variació va ser d'un -66,07 % respecte de l'any anterior.

Gràfic I-11.73.
Producció mensual bruta 2018 (MWh)

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Gràfic I-11.74.
Variació mensual interval 2017-2018 (%)

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Passant al terreny de les energies renovables, les 7.734 tep de biomassa (7.697 el 2017) es reparteixen en 1.577 de fusta (20,39%), 1.929 de llenya (24,94%) i 4.227 de residus agrícoles (54,65%), tenint en compte que només el 25% de les podes anuals tenen aprofitament energètic.

Quant a l'energia solar tèrmica, l'evolució de la superfície instal·lada en metres quadrats en el període 2008-2018 es visualitza al gràfic I-11.75. Al gràfic no s'avalua la capacitat de producció, ja que no es disposa de dades de la superfície total instal·lada en el conjunt de les Illes Balears, perquè hi manquen dades de

productors particulars. En el decurs de 2018 es quantificaren 3.263 m², la qual cosa representa un augment del 79,88% respecte de l'any anterior. Així mateix, el valor de 2018 és el més alt de la darrera dècada.

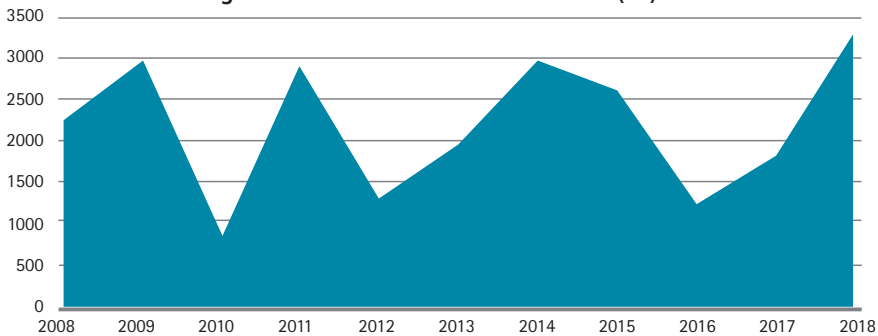
La variació interanual de les renovables a l'interval 2008-2018 es visualitza al gràfic I-11.76. Es pot comprovar com les renovables són majoritàriament provinents de residus en els darrers anys fins a 2017 i experimenten el 2018 un augment significatiu, probablement relacionat amb la publicació del Reial decret llei 15/2018, de 5 d'octubre, que derogava el que fins aleshores era anomenat «l'impost al sol».

Cal recordar, un cop més, que el Pla d'Acció Nacional d'Energies Renovables 2011-2020 considera el 50% dels RSU incinerats com a energia renovable. La unitat energètica utilitzada és el tep (tona equivalent de petroli).

El consum final d'energia elèctrica, facturada per illes, es detalla al gràfic I-11.77. i se segrega per sectors al quadre

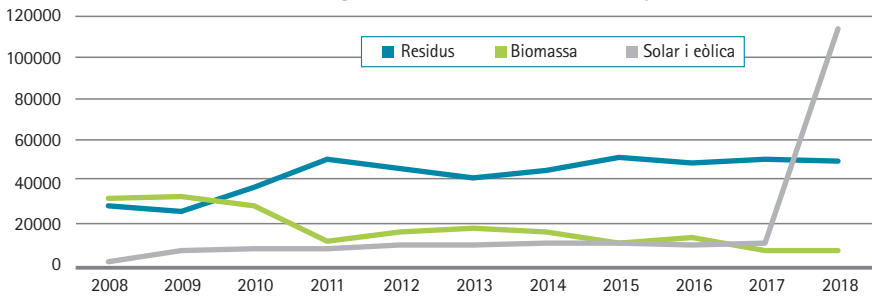
I-11.40. En ambdós casos les unitats són MWh. El percentatge del quadre I-11.40. correspon a la variació del concepte el 2018 respecte de 2017. Amb un total de 5.614.389 MWh de consum en el conjunt de les Illes (un 1,71% superior al 2017), Mallorca experimenta un augment interanual de l'1,5%, Menorca també augmenta en un 1,1%, Eivissa ho fa un 3,03%, i Formentera, un 3,6%.

Gràfic I-11.75.
Energia solar col·lectors tèrmics 2008-2018 (m²)

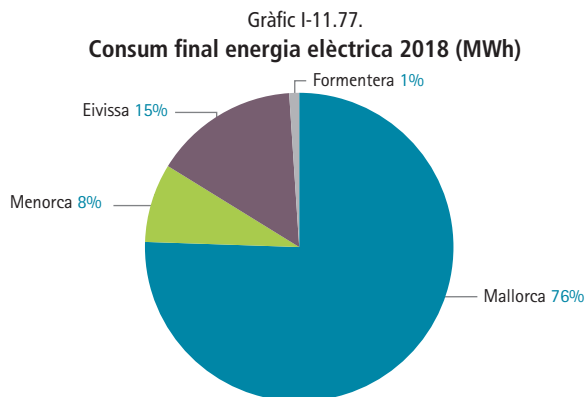

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Gràfic I-11.76.
Evolució energies renovables 2008-2018 (tep)

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Font: Endesa SA, Vall de Sóller SA i Sampol energia SA

QUADRE I-11.40. CONSUM FINAL D'ENERGIA ELÈCTRICA PER ILLES I SECTORS 2018 (MWh)						
	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Total	%
Indústria	172.074	27.352	18.384	1.366	219.176	1,18
Transport	5.906	12	24	0	5.941	235,17
Primari	66.579	7.761	14.775	2.116	91.233	-2,95
Residencial	1.848.318	213.582	388.860	26.288	2.477.048	3,65
Comerç i s.	1.711.879	167.810	341.955	22.185	2.243.829	0,76
Administració	435.853	47.568	87.177	6.559	577.157	-2,38

Font: Endesa SA, Vall de Sóller SA i Sampol energia SA

A diferència de l'any passat, la indústria presenta una tendència a l'alça. També segueixen a l'alça els dos sectors de més influència dins del còmput total: el sector residencial i el de comerç i serveis, fet que, globalment, produeix un augment interanual, com ja s'ha esmentat.

La visualització del pes de cada un dels sectors en el consum final s'inclou el gràfic I-11.78., on, com a la memòria de l'any anterior, el concepte de comerç inclou també el de serveis, i al d'administració també s'inclouen els serveis públics.

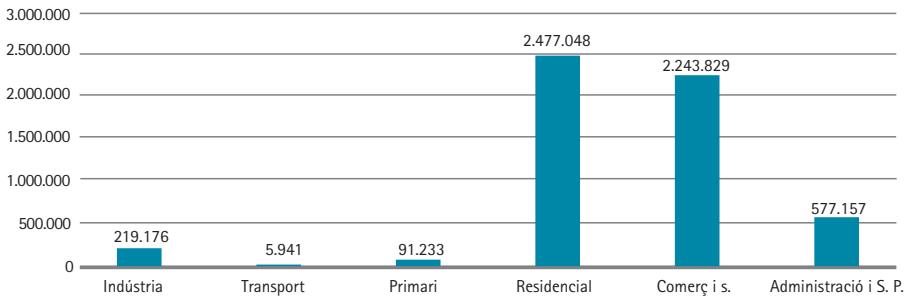
A la memòria d'enguany, s'hi inclouen dos nous indicadors: el consum elèctric per habitant i el consum elèctric per IPH (índex de pressió humana), aquest darrer és més representatiu atès el gran volum de població flotant que caracteritza la principal indústria de les nostres illes.

Pel que fa al consum elèctric per habitant, les dades per a 2018 donen com a resultat el gràfic I-11.79., mentre que si el consum es fa per IPH, obtenim el gràfic I-11.80. En el consum elèctric per habitant es veu un repunt important a

l'estiu, conseqüència de l'augment del turisme en època estival. Lògicament, si es divideix el consum entre la població resident, s'observa un augment que no es correspon a un augment del consum real per habitant de les Illes Balears, ja

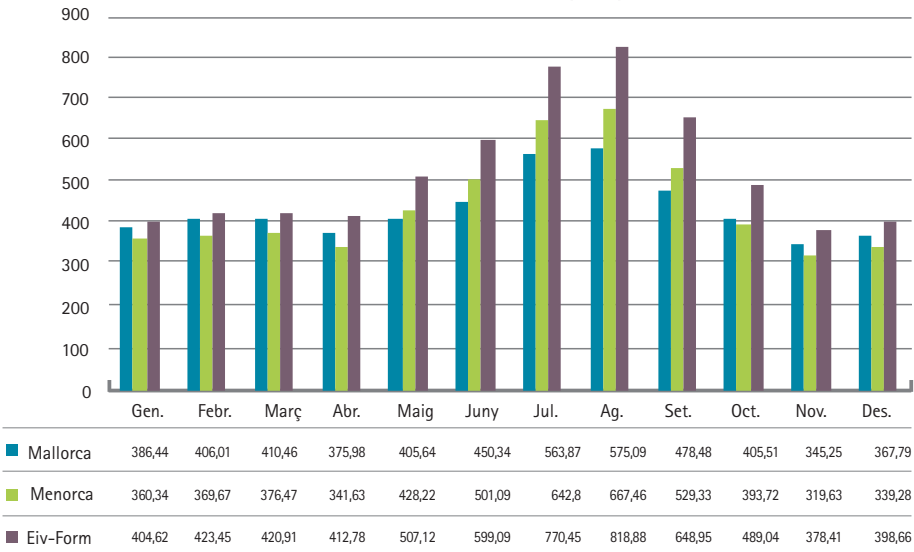
que bona part es correspon amb el consum turístic. En canvi si es mesura el consum per IPH, no tal sols no es detecta l'esmentat augment, sinó que als mesos d'estiu no es registren els valors més elevats de l'any.

Gràfic I-11.78
Consum final d'energia elèctrica per sectors 2018 (MWh)

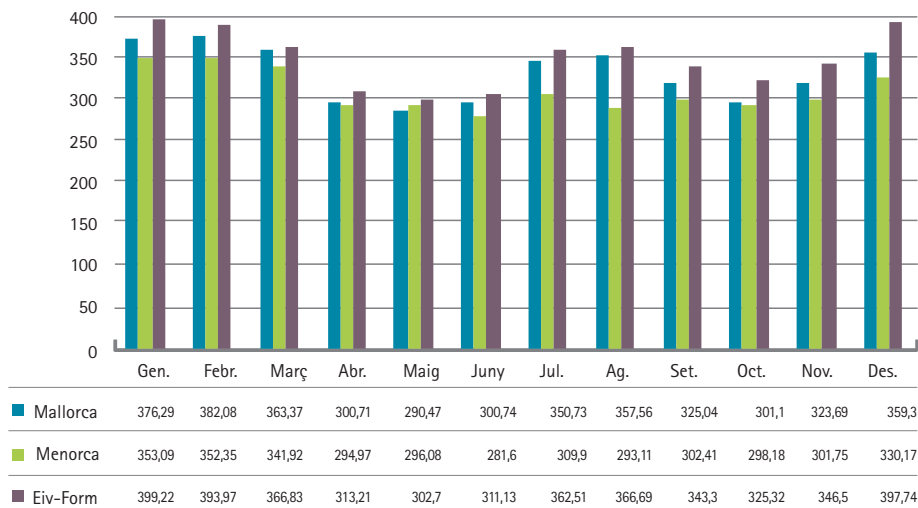
Font: Endesa SA, Vall de Sóller SA i Sampol energia SA

Gràfic I-11.79.
Consum elèctric/habitant (kWh)

Font: Endesa SA, Vall de Sóller SA i Sampol energia SA

Gràfic I-11.80.
Consum elèctric/IPH (kWh)

Font: Endesa SA, Vall de Sóller SA i Sampol energia SA

11.8.2. LLEI DE CANVI CLIMÀTIC I TRANSICIÓ ENERGÈTICA

El 2019 es va aprovar la Llei 10/2019, de 22 de febrer, de canvi climàtic i transició energètica, que va sortir publicat al BOIB núm. 27, de 2 de març. Aquesta llei, que s'estructura en set títols, tretze disposicions addicionals, cinc disposicions transitòries, una disposició derogatòria i sis disposicions finals, té per objecte el compliment dels compromisos internacionals que emanen de l'Acord de París mitjançant l'ordenament de les accions encaminades a la mitigació i l'adaptació al canvi climàtic a les Illes Balears, així com la transició a un model energètic sostenible, socialment just, descarbonitzat, intel·ligent, eficient, renovable i democràtic.

Les finalitats de la llei són, entre d'altres, l'estabilització i el decreixement de la de-

manda energètica, prioritzant, en aquest ordre, l'estalvi energètic, l'eficiència energètica i la generació amb energies renovables. També destacam la reducció de la dependència energètica exterior i l'avenç cap a un escenari amb la màxima autosuficiència i garantia de subministraments energètics, així com la progressiva descarbonització de l'economia i la implantació progressiva de les energies renovables i la reducció de les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle, d'acord amb els compromisos adquirits per l'Estat espanyol i la Unió Europea i amb especial atenció al fet insular.

En aquesta llei es defineixen els principals organismes per a la governança de la política climàtica a les Illes Balears. Es crea la Comissió Interdepartamental de Canvi Climàtic com a òrgan col·legiat del Govern per definir i coordinar els objectius i les

línies d'actuació. També es crea el Consell Balear del Clima com a òrgan de consulta i de participació de la societat civil, així com el Comitè d'Experts, que ha d'assessorar el Govern en el disseny i desplegament de les mesures necessàries. D'altra banda, es configura l'Institut Balear de l'Energia, entitat pública empresarial capaç de dur a terme la política energètica de forma activa.

També es configura el Pla de Transició Energètica i Canvi Climàtic com la principal eina planificadora, les determinacions del qual són vinculants per al Pla Director Sectorial Energètic i per a altres tipus d'instruments.

Pel que fa a les polítiques energètiques, s'estructuren diferents capítols destinats a les mesures relatives a la reducció d'emissions, a l'eficiència energètica, a les energies renovables, a la gestió de la demanda i als combustibles. També s'inclouen polítiques de mobilitat i transport, que compren aspectes relatius a la promoció de la mobilitat sostenible i, en especial, de la mobilitat elèctrica o lliure d'emissions.

Finalment, a la part final de la llei, hi trobam mesures de sensibilització i exemplificació, entre d'altres, en el camp de la contractació pública, la formació, l'ocupació, la recerca i la informació dels consumidors i usuaris.

11.8.3. DECLARACIÓ D'EMERGÈNCIA CLIMÀTICA

El 8 de novembre de 2019 el Govern va declarar l'emergència climàtica, amb la qual cosa es comprometia a lluitar contra

l'escalfament global. La declaració inclou el compromís de desenvolupar polítiques d'adaptació al canvi climàtic i de planificar i executar accions en els sectors social, econòmic i territorial. En aquest àmbit, la Comissió Interdepartamental de Canvi Climàtic és l'òrgan encarregat de coordinar tots els àmbits de treball en el si del Govern per fer transversal l'acció pel clima.

Mitjançant aquesta declaració d'emergència climàtica, el Govern es compromet a actuar en els sectors següents:

1. Canvi climàtic: aprovar el decret de petjada de carboni; establir plans d'adaptació als efectes del canvi climàtic segons sectors i illes; valorar clàusules específiques en els contractes públics encaminades a mitigar el canvi climàtic.
2. Energia: desplegar de manera ràpida la Llei 10/2019, de 22 de febrer, de canvi climàtic i transició energètica, i aprovar el Pla de Transició Energètica, que ha d'establir un calendari de penetració de les energies renovables, de l'estalvi energètic i del tancament dels grups de les centrals tèrmiques.
3. Mobilitat: implementar de forma ràpida i valenta el Pla Director Sectorial de Mobilitat i aprovar la llei de mobilitat sostenible.
4. Transport marítim i aeri: promoure l'ús d'embarcacions més poc contaminants; racionalitzar les freqüències; facilitar infraestructures i combustibles alternatius, i assegurar una gestió sostenible dels ports.

5. Habitatge: millorar l'eficiència energètica del parc residencial i avançar en les normatives que permetin construir habitatges més eficients.
6. Arquitectura i rehabilitació urbana: construir edificis sostenibles; millorar l'accessibilitat dels espais públics; impulsar les àrees de rehabilitació i regeneració urbanes, i promoure accions i polítiques per optimitzar els recursos existents.
7. Residus: desplegar i implementar la Llei 8/2019, de 19 de febrer, de residus i sòls contaminants.
8. Agricultura, pesca i alimentació: impulsar una política agrícola de proximitat i resiliència, i, alhora, desenvolupar hàbits alimentaris més sans; promoure la transició cap a sistemes de producció agrícola agroecològics més diversificats i eficients; preservar la qualitat dels ecosistemes marins, i adaptar l'activitat social i econòmica de la pesca.
9. Turisme: desenvolupar una estratègia de turisme sostenible i adaptar les infraestructures turístiques al canvi climàtic.
10. Indústria: fomentar estratègies d'economia circular i ecodisseny; crear mercats de matèries secundàries, i adaptar la indústria als efectes del canvi climàtic.
11. Treball: establir plans de transició justa perquè els treballadors dels sectors més afectats pel canvi climàtic puguin accedir a alternatives laborals, i incorporar la perspectiva ambiental de manera transversal a tota l'oferta formativa del SOIB.
12. Medi ambient i territori: analitzar l'impacte del canvi climàtic i elaborar plans d'adaptació pel que fa als recursos hídrics ambientals i paisatgístics; protegir els ecosistemes marins, amb especial atenció a la posidònia.
13. Educació, universitat i recerca: proporcionar formació per mitigar el canvi climàtic i adaptar-s'hi, destinada a tots els nivells educatius i al professorat; fomentar estudis de formació professional vinculats a l'eficiència energètica, l'energia solar i les energies renovables; potenciar els estudis que faciliten un coneixement sistèmic sobre la crisi climàtica, i promoure la conscienciació i la recerca sobre el canvi climàtic.
14. Acció exterior i cooperació: promoure la cooperació internacional en matèria climàtica; participar en els fòrums que abordin la crisi climàtica, i establir mesures davant les migracions climàtiques que se'n derivaran.
15. Serveis socials: analitzar l'impacte del canvi climàtic i adoptar mesures per mitigar-ne les conseqüències en la població en risc de vulnerabilitat.
16. Emergències: preparar els plans especials de protecció civil davant l'augment de fenòmens climàtics adversos; utilitzar el Centre d'Emergències SEIB112 per fer el seguiment dels

sensors i de les estacions per actuar segons els resultats.

17. Consum: impulsar el consum de productes de proximitat per reduir la petjada ambiental i de carboni de la societat.
18. Salut: establir programes de vigilància i seguiment dels efectes del canvi climàtic.
19. Coordinació: incloure totes aquestes accions en el marc dels objectius de desenvolupament sostenible (ODS) fixats en l'Agenda 2030.

11.9.

EL TERRITORI

Les autoritzacions per a la realització d'obres, instal·lacions i activitats a la zona de servitud de protecció, o de protecció i de trànsit, amb expressió dels municipis afectats per al 2019 es detalla al quadre I-11.41.

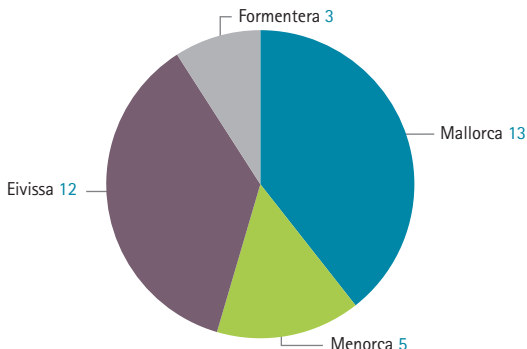
El nombre d'expedients segregats per illes, independentment del seu estat de tramitació, es representa al gràfic I-11.81., mentre que la comparativa amb l'any anterior es visualitza al gràfic I-11.82.

QUADRE I-11.41. AUTORITZACIONS D'OBRES EN ZSP/SÒL RÚSTIC 2019

Illa	Municipi	N. d'expedients	Estat tramitació
Mallorca	Alcúdia	2	En tramitació
	Artà	1	En Tramitació
	Calvià	2	En tramitació
	Campos	1	Favorable
	Llucmajor	1	Favorable
		1	Caducada
	Pollença	2	En tramitació
	Santanyí	2	Favorables
Menorca	Ciutadella	2	En tramitació
	Maó	3	En tramitació
Eivissa	Eivissa	1	Favorable
		2	En tramitació
	St. Ant. de Portmany	2	En tramitació
	St. Josep de sa Talaia	2	En tramitació
	Sta. Eulària des Riu	5	En tramitació
Formentera		3	En tramitació

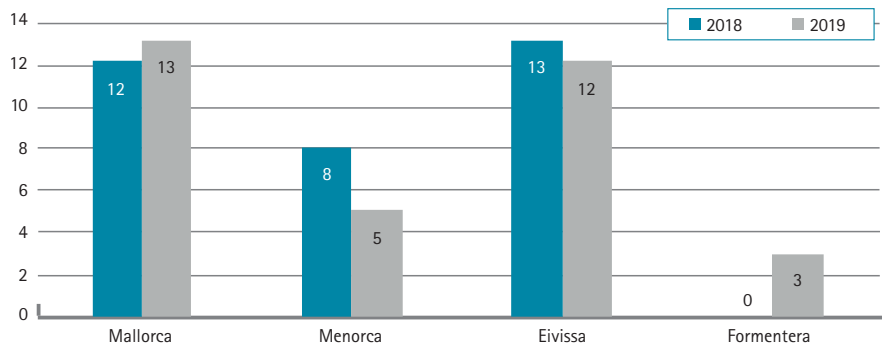
Font: Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.81.
Expedients autoritzacions d'obres 2019

Font: Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.82.
Expedients autoritzacions d'obres 2018-2019

Font: Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

L'estat de tramitació dels expedients, en una comparativa entre el 2018 i el 2019, es representa al gràfic I-11.83.

En relació amb Mallorca, el 2019 s'informaren 453 sol·licituds favorables per a construcció d'habitatge en sòl rústic, entre les quals destaquen les 76 de Manacor (16,78 % del total), seguides de les 45 de Santanyi (9,93 %) i les 42 de Campos

(9,27 %). Pel que fa a les sol·licituds desfavorables, se n'han comptabilitzat 16 (entre les quals destaquen les 3 de Campos), i dues més s'han arxivat per desistiment.

Quant a les xarxes en sòl rústic declarades d'interès general a Mallorca, en el decurs de 2019 se n'han comptabilitzat 107 com a favorables, entre les quals destaquen les vint de Santanyi (18,69 % del total),

seguides de les deu de Manacor (9,35 % i les sis d'Artà, Felanitx i Selva (5,61 % cadascun). En el mateix període se n'han denegat set.

Finalment, pel que a Mallorca es refereix, disposem de l'evolució dels expedients d'interessos generals per al període 2010-2018 (excloses les dotacions de serveis), la qual es visualitza al gràfic I-11.84.

Pel que fa a intervencions al litoral menorquí, s'han tramitat 75 expedients d'autoritzacions en litoral durant el període 2018-2019. En el mateix període s'han tramitat 159 expedients de declaracions responsables per obres i instal·lacions en litoral. Al quadre I-11.42., apareixen els dos conceptes especificat per anys.

Els expedients de declaracions d'interès general de Menorca, durant el 2019, van ser un total de 19, dels quals se n'aprovaren tres, se'n va declarar innecessària una, se'n desistiren cinc i deu més quedaren pendents. La comparativa d'aquest con-

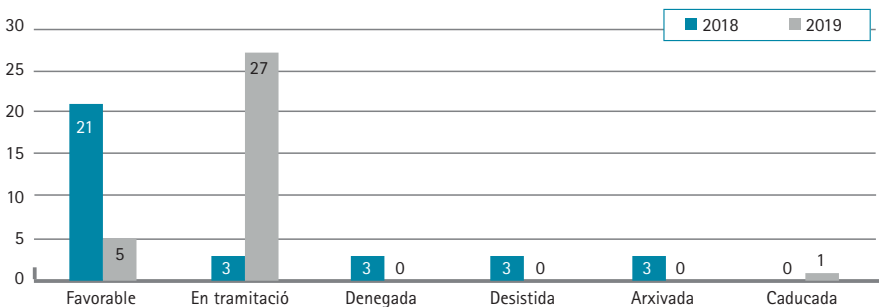
cepte amb el 2018 es representa al gràfic I-11.85.

Ja per acabar en relació amb Menorca, els expedients resoltos el 2019, demanats a anys anteriors, van ser un total de vuit, dels quals quatre van ser aprovats, un denegat, un declarat innecessari i dos amb desistiments.

Pel que fa a Formentera, el nombre de llicències d'habitatges en sòl rústic el 2019 va ser de quatre, la tercera part que el 2018 que van ser dotze. Pel que fa al nombre de declaracions d'interès general per implantar activitats en sòl rústic, el 2019 no n'hi ha hagut cap, igual que el 2018, tot i que, en ambdós casos, des de la Conselleria de Mobilitat i Territori del Consell Insular de Formentera ens han comunicat que se n'han declarat quatre per instal·lació de línies elèctriques.

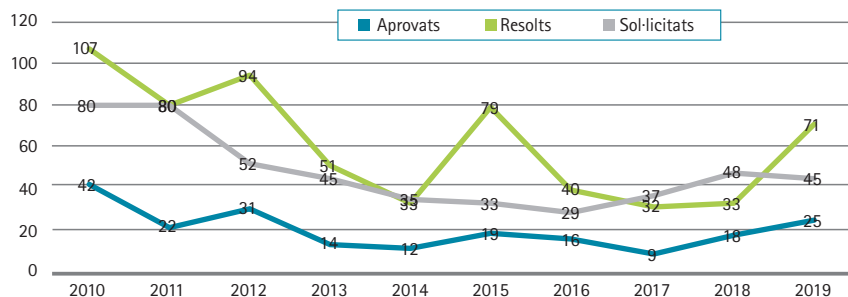
Les activitats de disciplina urbanística a l'illa de Formentera durant el 2019 es visualitza al gràfic I-11.86., on apareixen les accions realitzades en una comparativa amb el 2018.

Gràfic I-11.83.
Estat tramitació expedients 2018-2019

Font: Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-11.84.
Evolució expedients interessos generals 2010-2019

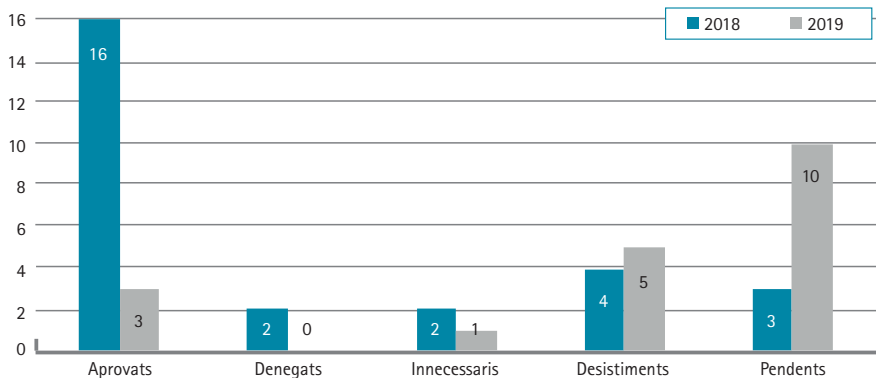
Font: Departament de Territori. Consell Insular de Mallorca

QUADRE I-11.42. AUTORIZACIONS LITORAL I DECLARACIONS RESPONSABLES MENORCA

	2018	2019
Autoritzacions litoral	34	41
Declaracions responsables	70	89
TOTAL	104	130

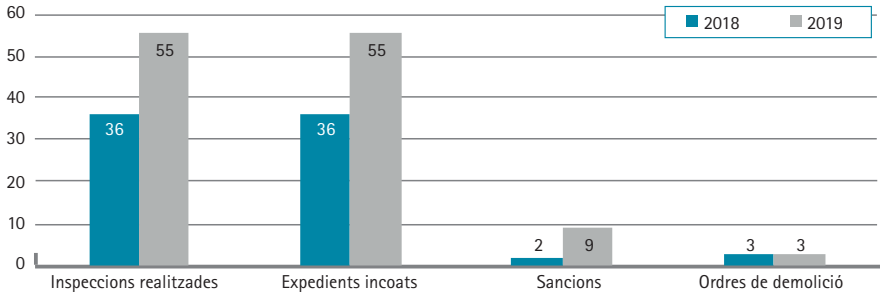
Font: Departament d'Ordenació del Territori. Consell Insular de Menorca

Gràfic I-11.85.
Expedients declaracions interès general Menorca

Font: Departament d'Ordenació del Territori. Consell Insular de Menorca

Gràfic I-11.86.
Disciplina urbanística Formentera

Font: Conselleria de Mobilitat i Territori. Consell insular de Formentera

11.10.

ELS RESIDUS

11.10.1. MALLORCA

La recollida de residus a l'illa de Mallorca el 2019, en els mateixos conceptes expressats a la memòria de 2018 en un intent d'homogeneïtzar la informació i poder fer comparatives, es detalla al quadre I-11.43., on el tant per cent expressa el percentatge de variació interanual i les unitats es mesuren en tones.

Cal destacar com, de la mateixa manera que en anys anterior, la fracció de recollida selectiva continua a l'alça, fins i tot amb repunt del percentatge, mentre que la de rebuig experimenta un descens. El 2019 la recollida selectiva (en els termes expressats a la taula) va representar el 17,65 % sobre el total, mentre que el 2018 va representar el 16,04 %, consolidant la tendència a l'alça experimentada l'any anterior.

La variació mensual el 2019 (fent la comparativa amb el 2018) de recollida de residus es detalla al gràfic I-11.87., on les unitats es mesuren en tones. Mentre la fracció de rebuig de 2019 quasi sempre està per sota dels valors de 2018, la de recollida selectiva està sempre per sobre dels de l'any anterior.

La variació interanual de la recollida de residus a Mallorca es visualitza al gràfic I-11.88. A diferència de l'any anterior, en què el repunt en el rebuig era superior al de la recollida selectiva, es trunca la tendència a l'alça del rebuig experimentat des de 2013, mentre que la recollida selectiva manté la tendència a l'alça.

En relació amb la recollida selectiva, la proporció entre les fraccions es visualitza al gràfic I-11.89., on els percentatges estan calculats sobre el total de recollida selectiva. Els valors no difereixen gaire dels de l'any anterior, en què les fraccions de paper i vidre experimenten lleugeres baixades i, en canvi, pugen les d'envasos i FORM. Els percentatges sobre el total de residus ex-

perimenten, en tots els casos, un augment que és més destacable en els envasos i el FORM. Així, els percentatges són el 3,41 % per als envasos (2,90 % el 2018), 4,51 %

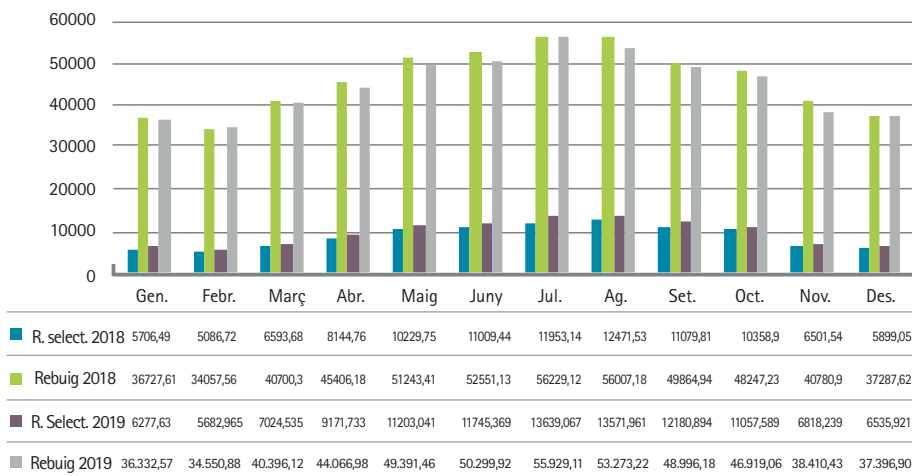
per al vidre (4,28 % el 2018), 5,13 % per al paper (4,99 % el 2018) i el 4,60 % per al FORM, la fracció orgànica dels residus municipals (3,88 % el 2018).

QUADRE I-11.43. RECOLLIDA DE RESIDUS A L'ILLA DE MALLORCA 2019 (TONES)

Fracció	2018	2019	%
Envasos	18.997	22.216,22	16,95
Vidre	27.966	29.335,22	4,9
Paper	32.623	33.398,09	2,31
Fracció orgànica recollida municipal (FORM)	25.350	29.959,42	18,18
Total recollida selectiva	104.935	114.908,95	9,5
Rebuig	549.103	535.962,83	-2,39
Total	654.038	650.871,78	-0,48

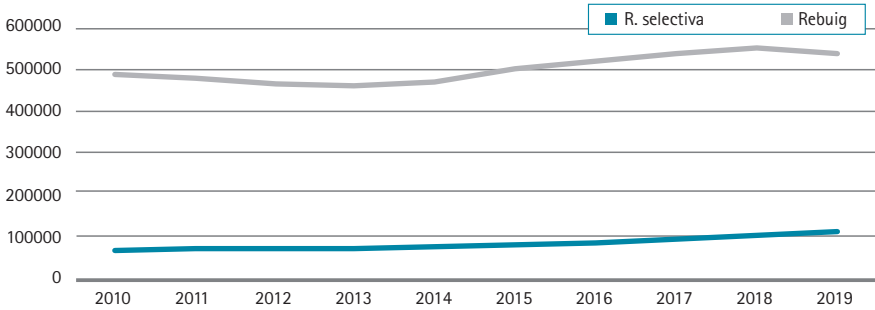
Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

Gràfic I-11.87. Variació mensual residus Mallorca 2018-2019

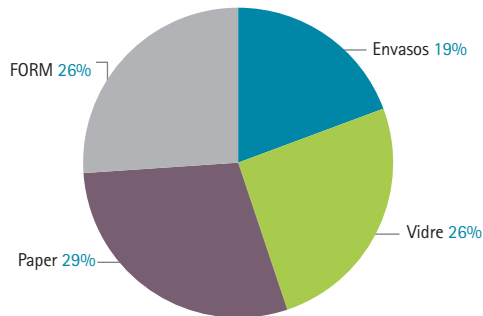
Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

Gràfic I-11.88.
Evolució interanual residus Mallorca (tones)

Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

Gràfic I-11.89.
Recollida selectiva Mallorca 2019

Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

L'evolució mensual de recollida selectiva es visualitza al gràfic I-11.90., on les unitats són tones. En tots els casos es registren valors superiors als de 2018, amb la corba de màxims a l'època estiuenca.

L'evolució interanual de la recollida selectiva a Mallorca per a l'interval 2010-2019 es visualitza al gràfic I-11.91., on es constata la consolidació de la tendència a l'alça experimentada des de 2013, sobretot pel

que fa a les fraccions d'envasos i FORM, per a les que les dades de 2019 es tradueixen en un augment del pendent de la corba.

També hi ha altres conceptes d'entrada diferenciada al servei públic. Així, s'ha de comptabilitzar durant el 2019 l'entrada de 72.169,08 tones de llots EDAR, 544.571,33 de residus de construcció i demolició, 413,98 d'electrodomèstics

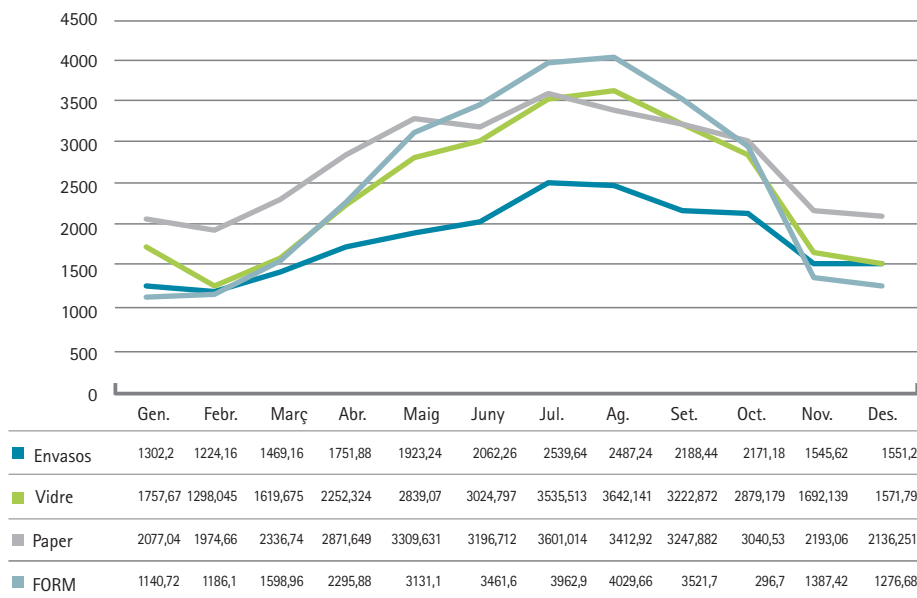
de línia blanca amb CFC, 195,32 d'electrodomèstics de línia blanca sense CFC, 68,56 d'electrodomèstics de línia marró, 50.690,93 de la fracció de residus voluminosos i 3.510,39 de la fracció de pneumàtics fora d'ús, la qual cosa fa un total de 671.519,59 tones, de les quals els residus de construcció i demolició representen el 81,08 %. Per a les fraccions de llots i RCD, l'evolució mensual en el decurs de 2019 es visualitza al gràfic I-11.92. Les variacions de les fraccions d'electrodomèstics els hem representat al gràfic I-11.93., atesa la diferència d'escala entre aquestes fraccions i les dues anteriors. A

ambdós gràfics les unitats de mesura són tones.

11.10.2. MENORCA

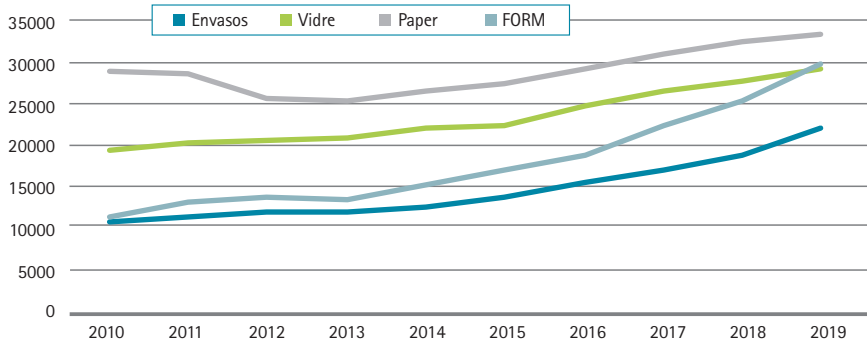
Les dades de recollida de residus a Menorca el 2019 es detallen al quadre I-11.44., on les unitats són tones i el tant per cent expressa la variació percentual respecte de 2018. Cal esmentar que a la taula no figuren les 6.606,27 tones de residus biodegradables de parcs i jardins, així com les 631,33 tones de restes animals, perquè no es disposa de les dades comparatives de 2018.

Gràfic I-11.90.
Evolució mensual recollida selectiva Mallorca 2019

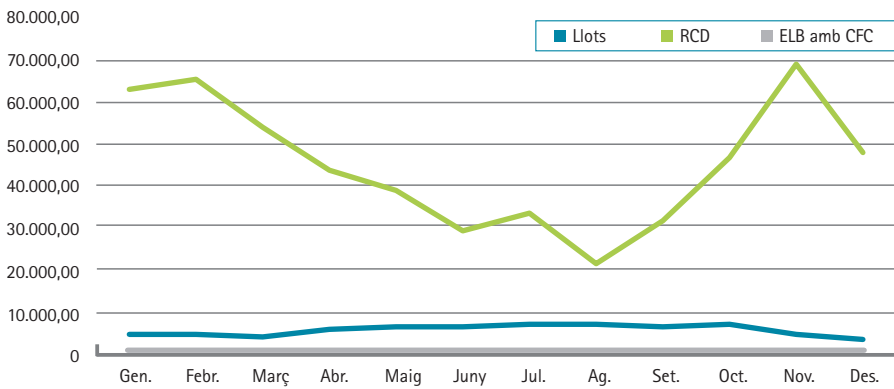
Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

Gràfic I-11.91.
Evolució interanual recollida selectiva Mallorca

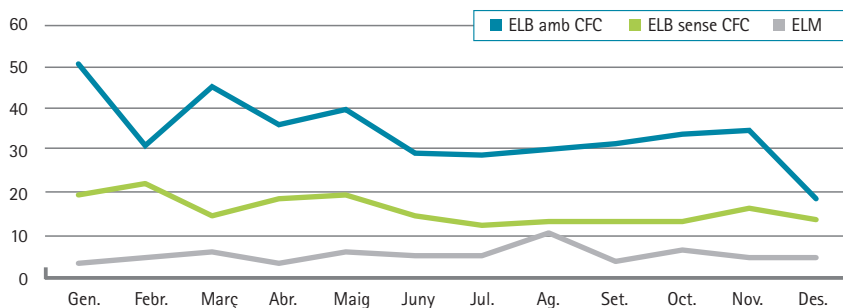
Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

Gràfic I-11.92.
Evolució mensual de llots i RCD 2019

Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

Gràfic I-11.93.
Evolució mensual ELB i ELM 2019

Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

QUADRE I-11.44. RECOLLIDA DE RESIDUS A L'ILLA DE MENORCA (TONES)

Fracció	2018	2019	%
Paper i cartró	5.475,76	5.198,62	-5,06
Envasos de plàstic, brics i llaunes	2.304,52	2.616,76	13,55
Vidre	3.225,27	3.431,46	6,39
Plàstic agrícola	307,18	233,68	-23,93
Oli vegetal	36,6	34,09	-6,86
Aparells elèctrics i electrònics	791,67	654,9	-17,28
TOTAL RECOLLIDA SELECTIVA	12.141,00	12.168,57	0,23
Residus domèstics mescla	47.355,62	45.785,04	-3,32
TOTAL	59.496,62	57.953,61	-2,59

Font: Consorci de Residus i Energia de Menorca

La recollida selectiva dels conceptes esmentats al quadre I-11.44. representa el 21,0% del total el 2019, mentre que l'any anterior representava el 20,41%.

L'evolució mensual de recollida de residus el 2019 es detalla al gràfic I-11.94., on les unitats es mesuren en tones. A la recollida selectiva, hi figuren els mateixos conceptes que al quadre I-11.44. És aquest un punt que cal esmentar, atès que es van recollir

selectivament altres fraccions de les quals no disposem de valors anteriors a 2019.

L'augment que es produeix a l'estiu en la generació de residus no afecta de la mateixa manera la recollida selectiva com el rebuig, ja que en aquesta darrera fracció l'augment és més acusat, igual que va passar el 2018. Així, si el gener la recollida selectiva representa un 22,08% del total, el mes d'agost és del 20,05%.

Al gràfic I-11.95., es visualitza, en percentatge, la recollida selectiva a Menorca el 2018, on els percentatges estan fets sobre el total de recollida selectiva. Sobre el total de residus, els percentatges són els següents: el paper i el cartró el 8,97 % (el 9,20 % en 2018); el vidre el 5,92 % (el 5,42 % el 2018); els envasos de plàstic, brics i llaunes el 4,52 % (el 3,87 % el 2018); els aparells elèctric i electrònics (RAEE) l'1,13 % (l'1,33 % el 2018); el plàstic agrícola el 0,40 % (el 0,52 % en 2018), i l'oli vegetal el 0,06 %, repetint percentatge amb l'any anterior.

L'evolució mensual de la recollida selectiva a Menorca el 2019 es visualitza al gràfic I-11.96., on, com l'any passat, no s'inclou l'aportació d'oli vegetal perquè no és rellevant en el resultat final.

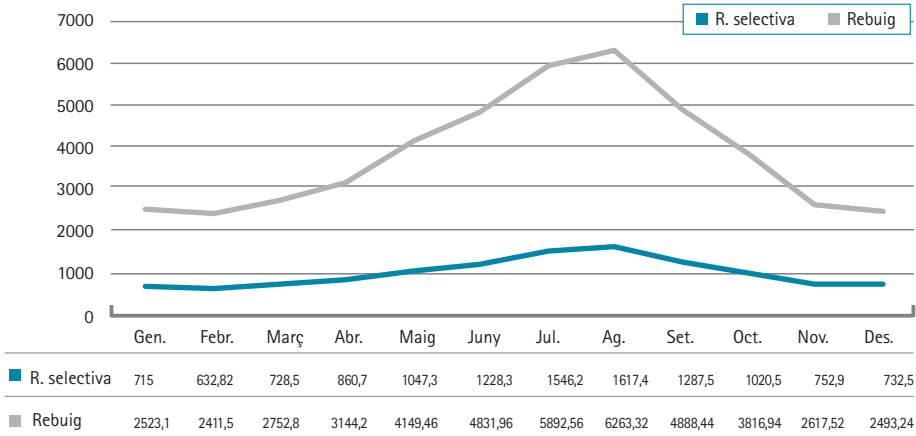
Com a les altres illes, les línies marquen un màxim estiuenc el mes d'agost a les

fraccions de paper, envasos i vidre, mentre que la fracció de RAEE es manté pràcticament constant durant tot l'any i el plàstic agrícola presenta variacions en funció de l'esmentada activitat.

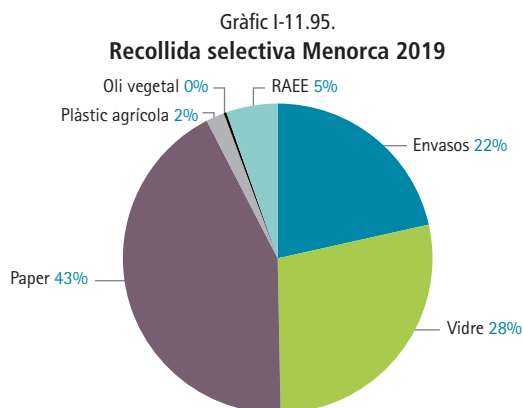
L'evolució interanual de recollida selectiva d'envasos i llaunes, paper i cartró i vidre a Menorca, que són les principals contribucions a la recollida selectiva, es visualitza al gràfic I-11.97., i s'observa un comportament desigual a les tres fraccions.

També esmentam en aquest apartat que la recollida de residus biodegradables de parcs i jardins va ser de 6.606,27 tones, un 28,21 % menys que l'any anterior, en què aquesta quantitat va ser de 9.201,97 tones. En aquesta fracció s'inclouen els residus de poda recollits a través de les deixalleries, juntament amb el residu de poda entrats a les instal·lacions de Milà procedents de particulars.

Gràfic I-11.94.
Variació mensual residus Menorca 2019

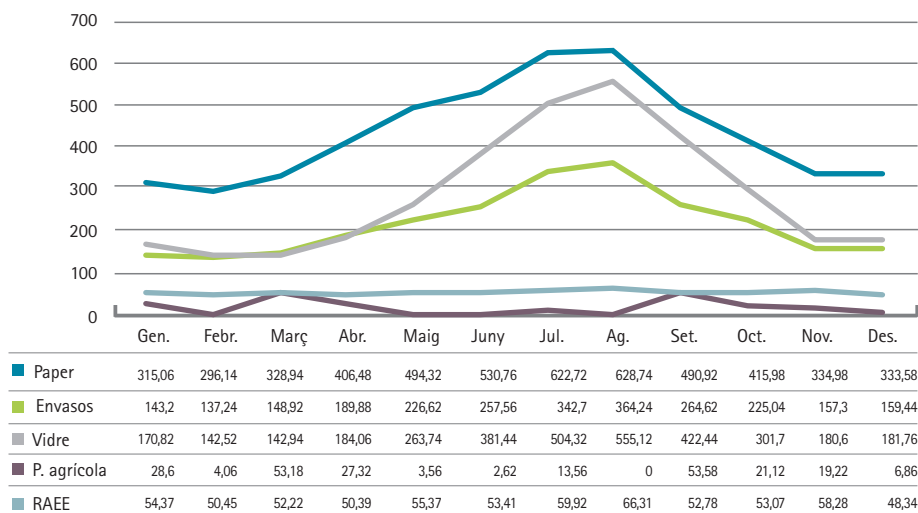

Font: Consorci de Residus i Energia de Menorca

Font: Consorci de Residus i Energia de Menorca

Gràfic I-11.96.
Evolució mensual recollida selectiva Menorca 2019

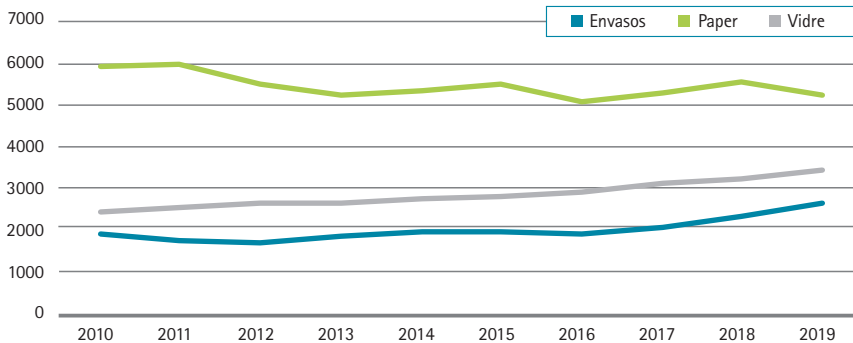

Font: Consorci de Residus i Energia de Menorca

Altres fraccions que cal tenir en compte, per la seva quantitat, són les 1.691,23 tones de residus voluminosos (un 74,63 % superior al valor de 2018); les 1.296,38 tones de mesclades de formigó, maons, teules i materials ceràmics (un 62,04 %

inferior a 2018); les 899,8 tones de fusta (un 63,87 % inferior a 2018); les 631,33 tones de restes animals (un 23,1 % superior a 2018), i les 491,14 tones de metalls (89,82 % superior a 2018).

Gràfic I-11.97.
Evolució interanual recollida selectiva Menorca

Font: Consorci de Residus i Energia de Menorca

11.10.3. EMISSA

La recollida de residus a l'illa d'Eivissa el 2019 es detalla al quadre I-11.45., on les unitats es mesuren en tones i el tant per cent expressa el percentatge de variació respecte de 2018. La fracció de recollida selectiva va representar el 17,1 % del total, mentre que el 2018 va ser el 15,7 % i d'aquesta manera es va consolidar la tendència a l'alça ja registrada en anys anteriors. Cal esmentar que, a les dades de la taula, no hi figuren els residus amb destinació a l'abocador de voluminosos (1.103,84 t), runes (412,24 t), jardineria i poda (2.643,32 t), sanitaris grup II (267,24 t) i animals (115,98 t), que representen, respectivament, unes variacions de +12,60 %, +0,08 %, +21,36 %, -2,45 % i -6,35 % respecte de l'any anterior.

La variació mensual en el decurs de 2018 de recollida de residus en tones, segregat per recollida selectiva i rebuig, en comparativa amb 2018, es detalla al gràfic I-11.98. A més de constatar el màxim

estiuenc, on la fracció de rebuig duplica els valors de l'hivern, observam que també ho fa amb escreix la recollida selectiva. Pel que fa al rebuig, disminueix respecte de l'any anterior, sobretot als mesos menys càlids, mentre que la quantitat de recollida selectiva, amb alguna excepció puntual, creix durant tots els mesos de l'any.

Pel que fa a la variació interanual, es visualitza al gràfic I-11.99., en què cal destacar el descens de la fracció de rebuig, per primera vegada des de la recuperació econòmica, mentre que es manté a l'alça la fracció reciclada.

Al gràfic I-11.100., es representa la recollida selectiva, on els percentatges estan fets sobre el total d'aquest concepte. Si els percentatges es fan sobre el total de residus, els envasos representen el 4,01 % (3,47 % el 2018), el vidre el 6,47 % (5,96 % el 2018) i el paper el 6,63 % (6,27 % el 2018), dades amb les quals és més visible, un any més, l'augment de la recollida selectiva.

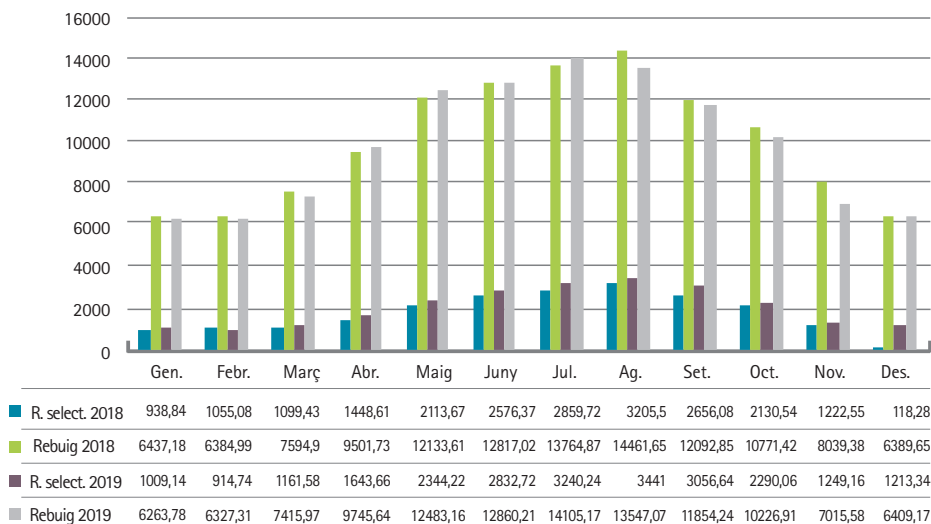
L'evolució mensual de recollida selectiva es representa al gràfic I-11.101., amb el màxim anual al mes d'agost (les unitats són tones). La seva evolució interanual es

representa al gràfic I-11.102., on s'observa la tendència a l'alça dels tres conceptes, fet que destaca si es valora juntament amb la disminució de la fracció de rebuig.

QUADRE I-11.45. RECOLLIDA DE RESIDUS A L'ILLA D'EIVISSA 2018-2019 (TONES)			
Fracció	2018	2019	%
Envasos	4.961,14	5.716,38	15,22
Vidre	8.509,14	9.224,28	8,4
Paper	8.954,39	9.455,84	5,6
Total recollida selectiva	22.424,67	24.396,50	8,79
Residus en massa (RM)	120.465,69	118.254,21	-1,84
Total	142.813,92	142.650,42	-0,11

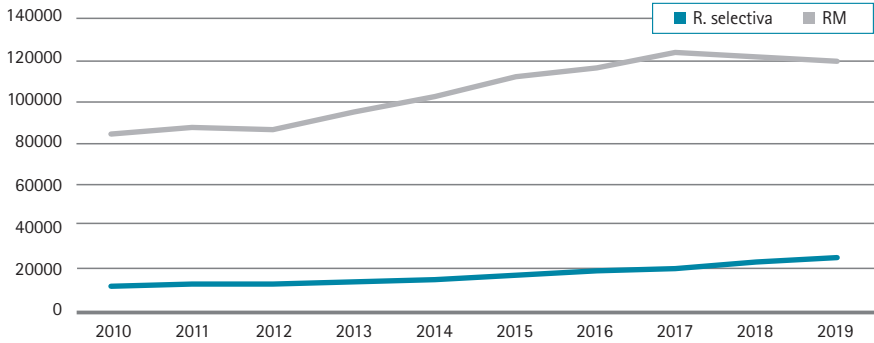
Font: Departament d'Economia, Hisenda, Medi Ambient, Medi Rural i Marí. Consell d'Eivissa

Gràfic I-11.98.
Variació mensual residus Eivissa 2018-2019

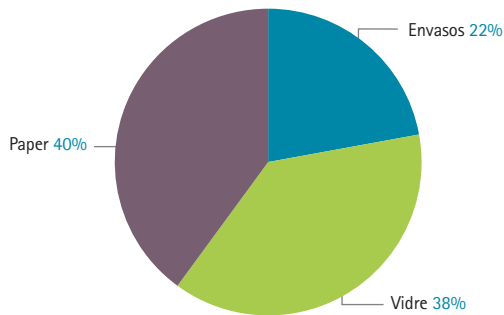
Font: Departament d'Economia, Hisenda, Medi Ambient, Medi Rural i Marí. Consell d'Eivissa

Gràfic I-11.99.
Evolució interanual residus Eivissa

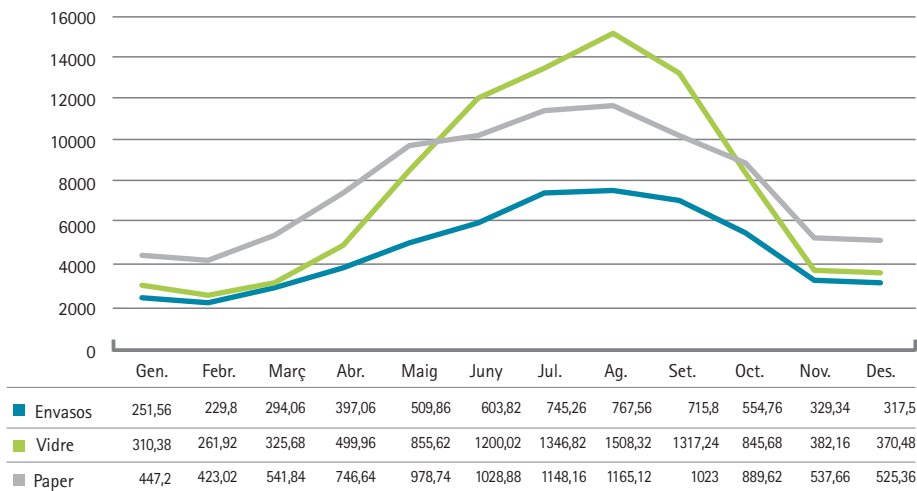
Font: Departament d'Economia, Hisenda, Medi Ambient, Medi Rural i Marí. Consell d'Eivissa

Gràfic I-11.100.
Recollida selectiva Eivissa 2019

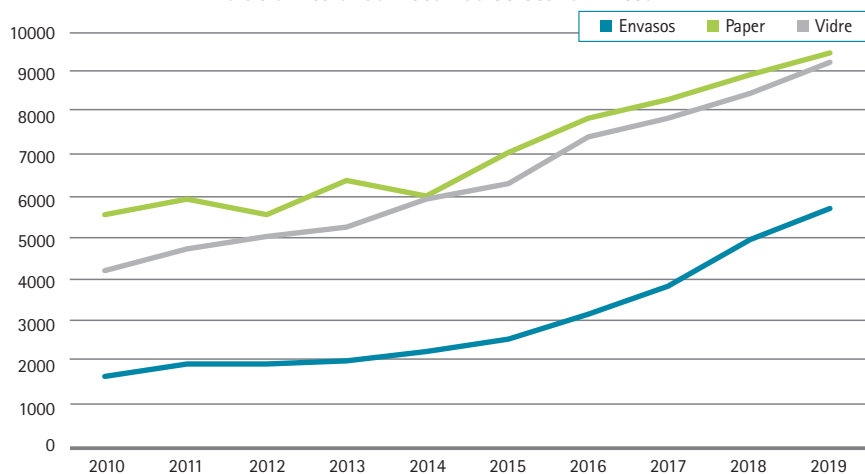
Font: Departament d'Economia, Hisenda, Medi Ambient, Medi Rural i Marí. Consell d'Eivissa

Gràfic I-11.101.
Evolució mensual recollida selectiva Eivissa 2019

Font: Departament d'Economia, Hisenda, Medi Ambient, Medi Rural i Marí. Consell d'Eivissa

Gràfic I-11.102.
Evolució interanual recollida selectiva Eivissa

Font: Departament d'Economia, Hisenda, Medi Ambient, Medi Rural i Marí. Consell d'Eivissa

11.10.4. RESIDUS PERILLOSOS

Aquest apartat, iniciat a la memòria de 2018, és competència del Govern, a diferència de la resta de residus, que ho són dels corresponents consells insulars. Com ja va passar a la memòria anterior, les darreres dades corresponen a 2018, l'últim exercici de què tenim xifres. Les dades figuren al quadre I-11.46., on les quantitats s'expressen en quilograms. El percentatge representa la variació de cada concepte

respecte de 2017. Cal indicar que hi ha hagut correccions pel que fa a les dades de 2017 que presentarem a la memòria de l'any passat que afecten la partida de residus de laboratori.

Percentualment destaca l'augment dels conceptes medicaments, seguit dels fluorescents i els tòners, mentre que en valors absoluts cal destacar els augments en les partides d'olis i bateries.

QUADRE I-11.46. RESIDUS PERILLOSOS A LES ILLES BALEARS 2017-2018 (KG)

Residus	2017	2018	%
Olis	3.245.327	5.181.438	59,65
Oli sentina	269.661	303.333	12,49
Tòner	63.376	180.398	184,65
Medicaments	70.293	653.963	830,34
Fluorescents	124.342	437.888	252,16
Bateries	1.591.738	4.265.566	167,98
Piles i acumuladors	68.989	49.262	-28,59
Sanitaris	995.444	912.225	-8,36
Llots	110.802	161.305	45,58
Fotogràfics	67.697	42.789	-36,79
Pintures i tintes	641.862	604.830	-5,77
Residus de laboratori	442.931	421.807	-4,77
Filtres d'oli	129.640	148.792	14,77
Residus automoció	144.113	147.153	2,11
Productes clorats	150.606	159.829	6,12
Equips amb components per.	2.402.837	716.911	-70,16
Envasos cont.	558.408	1.337.363	139,5
Residus hidrocarburs	2.429.072	2.340.070	-3,66
Terres contaminades	1.209.701	928.027	-23,28
RAEE	3.304.509	3.311.432	0,21
Dissolvents	75.537	157.704	108,78
Diversos	1.489.573	2.537.066	70,32
TOTAL	19.566.458	24.999.151	27,76

Font: Departament d'Educació Ambiental, Qualitat Ambiental i Residus. Conselleria de Medi Ambient i Territori

La variació interanual per al període 2008-2018 es representa al gràfic I-11.103., on les unitats són kg i la línia vermella és la tendència. Es fa palesa la influència de la crisi econòmica i la posterior recuperació, si bé en el còmput total no s'arriben als valors de deu anys enrere.

11.10.5. LLEI DE RESIDUS I SÒLS CONTAMINATS DE LES ILLES BALEARS

El 21 de febrer de 2019 es publicà la Llei 8/2019, de 19 de febrer, de residus i sòls contaminats de les Illes Balears, que té per objecte l'ordenació del règim de prevenció en la producció i la gestió dels residus i la regulació dels sòls contaminats en l'àmbit territorial de les Illes Balears, en el marc de la legislació bàsica estatal i de la legislació comunitària.

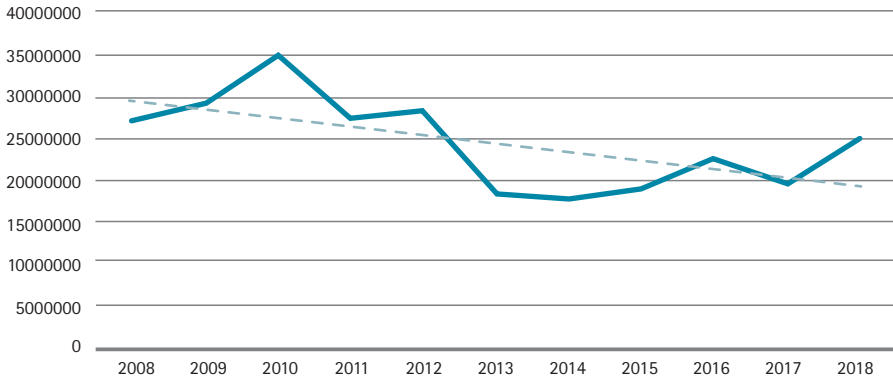
Entre les finalitats i els objectius de la llei destacam aquests:

- Reduir un 10 % abans de 2021 i un 20 % abans de 2030 la generació de residus respecte a l'any 2010, basant-se en els quilograms per habitant i any calculats d'acord amb l'índex de pressió humana (IPH).
- Augmentar, abans de 2021, com a mínim, fins a un 50 % del pes i per a cada fracció, la preparació per a la reutilització i el reciclatge conjuntament de materials com paper, metalls, vidre, plàstic i bioresidus domèstics i comercials. Aquest percentatge ha de ser d'un 65 % el 2030.
- Reciclar, com a mínim, abans de l'any 2030, un 75 % dels residus d'envasos

no industrials, entenent com a tals la valorització material dels generats.

- Augmentar, abans del 2021, fins a almenys un 70 % del pes, la preparació per a la reutilització, el reciclatge i la valorització material dels residus no perillosos de la construcció i la demolició, amb exclusió del material en estat natural definit en la categoria 17 05 04 de la Llista europea de residus. Aquest percentatge ha de ser del 80 % el 2030.
- Assolir, abans de 2025, l'objectiu del 3 % de preparació per a la reutilització del total de residus domèstics gestionats i un 5 % l'any 2030. Aquests percentatges s'han d'assolir igualment i separatament per als residus comercials i per als residus industrials, sense tenir en compte la fracció orgànica dels residus domèstics ni la poda.
- Reduir fins al 50 % el malbaratament alimentari per a l'any 2030 en relació amb el 2020.
- Donar compliment, pel que fa als residus d'aparells elèctrics i electrònics, als objectius mínims anuals de recollida separada fixats per l'Estat tant per als domèstics com per als d'origen professional.
- Establir, en relació amb els vehicles fora d'ús, uns percentatges de preparació per a la reutilització i la comercialització de peces i components que comportin almenys un 10 % l'any 2021 del pes total dels vehicles tractats. Per al 2026, aquest percentatge ha d'augmentar fins al 15 %, i per al 2030, fins al 20 %.

Gràfic I-11.103.
Evolució interanual de residus perillosos

Font: Departament d'Educació Ambiental, Qualitat Ambiental i Residus. Conselleria de Medi Ambient i Territori

- Establir un percentatge màxim del 10 %, abans de l'any 2030, en l'eliminació de residus mitjançant dipòsit en abocador.
- Assolir, per a l'any 2030, els següents objectius de reutilització d'envasos de beguda en el canal Horeca (hotels, restaurants i cafeteries):
 - Aigües envasades: reutilització d'un 40 % dels envasos.
 - Cervesa: reutilització d'un 80 % dels envasos.
 - Begudes refrescants: reutilització d'un 70 % dels envasos.
- Assolir, per a l'any 2030, un 15 % de reutilització per als envasos emprats en canals de consum diferents del canal Horeca.

A més dels objectius esmentats, cal destacar, per la importància mediàtica sus-

citada, que una vegada que va entrar en vigor la normativa, queda prohibida la importació de residus a plantes públiques de les Illes Balears. A més, no es pot incinerar ni abocar cap casta de residu sense que abans no hi hagi hagut un pretractament.

11.11.

L'INDICADOR DE PRESSIÓ

HUMANA

L'indicador de pressió humana (IPH) complementa la informació que es desprèn de les xifres oficials de població estimant no tan sols els censos demogràfics —com del padró municipal o les xifres de població publicades per l'Institut Nacional d'Estadística (on únicament es té en compte la població resident)— sinó

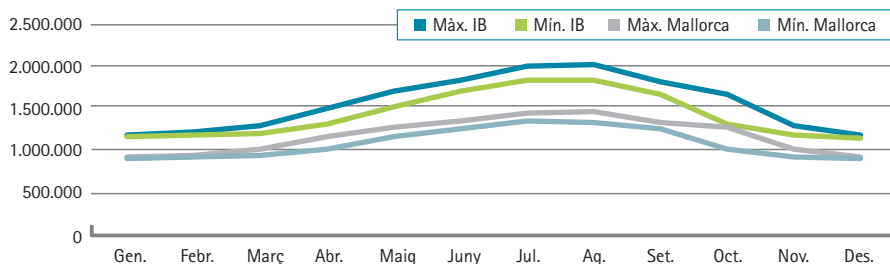
comptabilitzant la càrrega demogràfica real que suporta un territori en un període determinat.

És una operació que es mesura per dies naturals, però que per raons d'extensió només valorem els valors màxim i mínim mensual per illes, així com els valors màxim i mínim anuals. Per raons d'escala, al gràfic I-11.104. es representen els valors màxim i mínim mensual de l'IPH per al

conjunt de les Illes Balears i Mallorca; al gràfic I-11.105., els de Menorca i Eivissa, i al gràfic I-11.106., els de Formentera.

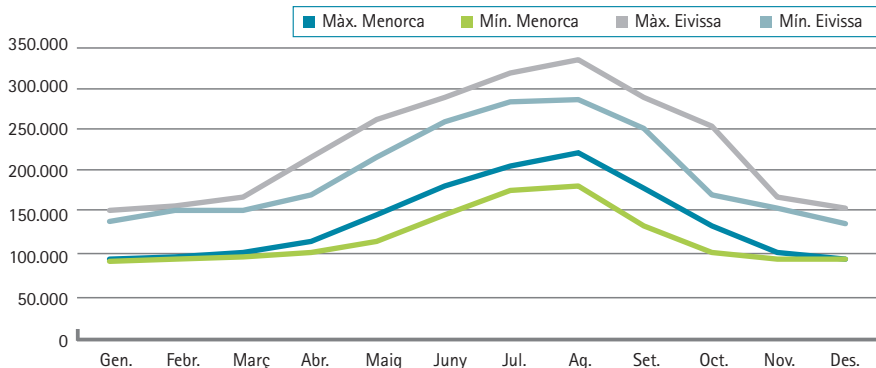
En tots els casos s'observa com als mesos d'hivern les dues línies tendeixen a coincidir, precisament a l'època (gener, febrer i desembre) de menor pressió turística. Pel que fa a l'augment estiuenc, s'observa més moderat a Menorca i molt més pronunciat a Eivissa i Formentera.

Gràfic I-11.104.
Valors màxim i mínim mensuals IPH a IB i Mallorca 2019

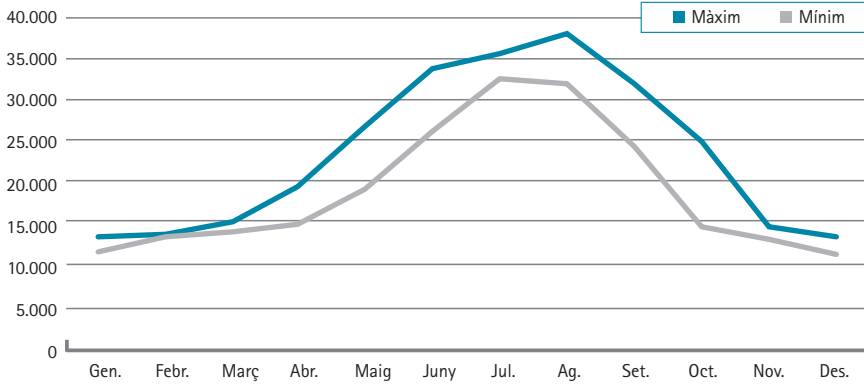
Font: Ibestat

Gràfic I-11.105.
Valors màxim i mínim mensuals IPH a Menorca i Eivissa 2019

Font: Ibestat

Gràfic I-11.106.
Valors màxim i mínim mensuals a Formentera 2019

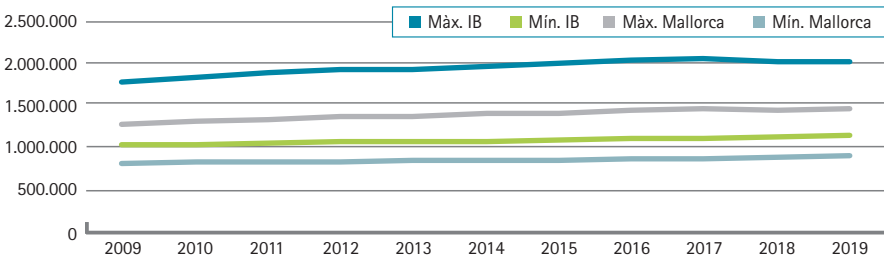

Font: Ibestat

Les variacions dels valors màxim i mínim de l'IPH interanual per a l'interval 2009-2019 es visualitza als gràfics I-11.107. i I-11.108. En aquest cas, les dades d'Eivissa i Formentera apareixen juntes, ja que no és fins al 2016 quan disposam de dades de les dues illes per separat.

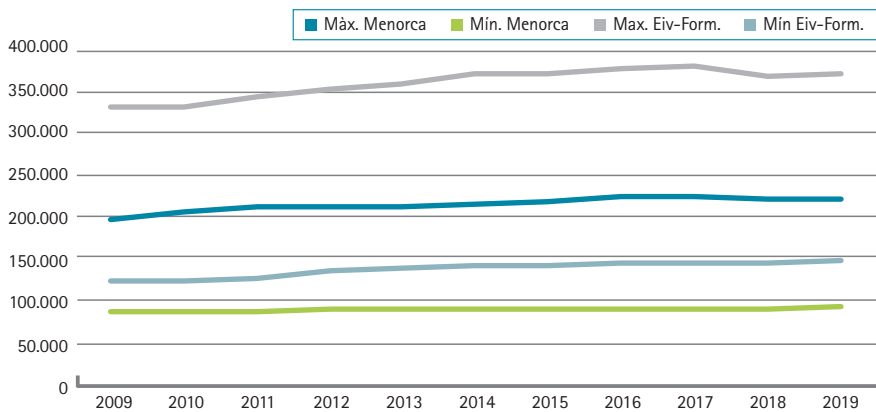
En tots els casos s'observen línies ascendents, que serien més evidents si es representessin sèries més llargues. Aquest fet dona una idea de la importància que té, per a moltes sèries de dades, la comparativa entre els valors per habitant o per IPH.

Gràfic I-11.107.
Valors màxim i mínim interanual de l'IPH a IB i Mallorca

Font: Ibestat

Gràfic I-11.108.
Valors màxim i mínim interanual de l'IPH a Menorca i Eivissa-Formentera

Font: Ibestat

12

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

RESUM

Per segon any consecutiu, el 2018, les Illes Balears va ser la comunitat autònoma que més va augmentar la despesa executada respecte a l'any anterior. Malgrat aquest augment, aquest valor només representa un 0,9%. Pel que fa a la distribució sectorial de la despesa, la despesa en R+D que van dur a terme les empreses ha tornat a augmentar considerablement en comparació als anys anteriors, concretament un 49,6% respecte a l'any abans, arribant als 43,8 milions d'euros, un valor superior a la despesa realitzada pels centres de recerca de l'Administració pública.

El nombre d'investigadors de les Illes Balears han augmentat un 14,18% respecte al 2017 (la mitjana nacional se situa en un 5,2%) i és la comunitat autònoma que més ha augmentat aquest valor, seguida de Cantàbria, amb un 9,39%, però només hi ha tres investigadors per 1.000 persones de la població activa a les Illes Balears, mentre que a Espanya aquesta ràtio se situa a 6,14.

Pel que fa a la despesa en innovació, a les Illes Balears el 33,91% de la despesa en activitats innovadores es dedica a l'R+D interna, i només el 12,6%, a l'adquisició externa d'R+D. En canvi, la mitjana nacional dedica el 43,03% en despesa a activitats en R+D interna i el 45,3% a altres activitats innovadores (excloent R+D interna i externa).

En equipament i ús d'internet, tant la ciutadania com les empreses de les Illes Balears es troben una mica per davall de la mitjana estatal, tot i augmentar respecte al període anterior. De l'equipament a les llars continua destacant la disposició de telèfon mòbil, que arriba al 99,2%; la connexió a internet, i també la banda ampla. Pel que fa als usos, a les Illes Balears el 94,6% dels ciutadans ha utilitzat internet alguna vegada i el 70% hi ha fet compres alguna vegada. La missatgeria instantània passa per primera vegada a ser el servei d'internet més utilitzat (90,4%), per davant de la recerca d'informació sobre béns i serveis (74,3%).

En referència a les empreses de deu i més treballadors, la connexió a internet baixa lleugerament i se situa en el 97,3%. La forma de connexió predominant continua sent la banda ampla fixa, amb un 94,4%, la banda ampla mòbil ja se situa en el 73,9%, i la fibra òptica, en el 71,2%. De les empreses amb connexió a internet, 3 de cada 10 tenen pàgina web, i puja l'ús de mitjans com les xarxes socials i els blogs, que passen del 50,8% (2018) al 64,2%. De les empreses de menys de deu treballadors, el 78,8% disposa d'ordinador, i el 76,2%, de connexió a internet, dades que freqüen la mitjana estatal, mentre la banda ampla fixa se situa en el 78,5%, i la mòbil, en el 68,9%.

Augmenta la quantitat de persones que durant els darrers dotze mesos i per motius particulars han interactuat amb les administracions o serveis públics a través d'internet, arribant al 61,2%.

12.1.

INTRODUCCIÓ

El 21 de desembre de 2019 la planificació de la ciència i la tecnologia va complir la majoria d'edat: es compliren 18 anys des de l'aprovació del primer pla de recerca i desenvolupament de les Illes Balears per part del Consell de Govern. L'aprovació del cinquè Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació 2018-2022, per part del Consell de Govern de dia 29 de març de 2019, representa la consolidació de l'estructura del sistema de ciència i tecnologia de les Illes Balears, encara, però, lleugerament més feble que a la resta de l'Estat.

El nou Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació (2018-2022) es planteja després d'una conjuntura econòmica favorable que, juntament amb la posada en marxa de diferents instruments incentius per a la comunitat científica, ha permès aconseguir alguns màxims històrics pel que fa als indicadors, com per exemple la inversió absoluta en activitats d'R+D o el nombre de persones dedicades a activitats d'R+D.

Malgrat tot, encara som lluny dels indicadors de l'Estat, i més encara dels indicadors de les regions europees. En aquest sentit, cal reforçar i modernitzar les estructures administratives de gestió de la recerca mitjançant el desenvolupament d'un nou marc regulador; és a dir, una nova llei de ciència i tecnologia, i també cal continuar amb la tasca de captació de talent altament qualificat.

Per una banda, en aquests moments s'està treballant amb la nova llei de ciència i

tecnologia, la qual pretén dotar l'activitat científica, tecnològica i d'innovació d'una estructura de governança i de gestió que en reconegui el vertader valor i que garanteixi una implementació adequada de les polítiques públiques en aquests àmbits, i optimitzar així la gestió dels recursos d'una manera més acurada, d'acord amb la realitat actual.

Per una altra banda, també es pretén crear l'Institut per a la Recerca de les Illes Balears (IRIB) com a agent de gestió del sistema de ciència i tecnologia. La seva funció principal ha de ser la contractació de personal de prestigi reconegut en l'àmbit científic i tecnològic, la qual cosa contribuirà a l'excel·lència en la recerca dels agents d'execució que formen part del sistema. Les Illes Balears compten, proporcionalment, amb un nombre reduït d'investigadors i aquest és un factor que limita el desenvolupament científic i innovador del territori. Per tant, la creació de l'IRIB ha de contribuir a pal·liar aquesta situació.

Aquest procés s'ha vist truncat per l'aparició de la COVID-19, de manera que les Illes Balears es troben immerses en una situació totalment inesperada, amb conseqüències imprevisibles. A la publicació del CES *Coronavirus i economia balear: simulacions d'urgència*, es manifesta que la pèrdua de producció no és homogènia entre les diferents activitats i que hi hauria unes branques més afectades que les altres, com les activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment, així com l'hoteleria i el comerç, que també es veurien afectats. En global, la pèrdua pot arribar a suposar més de 3.200 milions d'euros, la qual cosa seria l'11% del PIB de les Illes Balears.

Aquesta nova crisi posa de manifest una altra vegada que no es pot continuar amb el model de creixement econòmic de la manera que s'ha fet fins ara, basat en el criteri de quantitat, en acumulació de capital i en feines de l'entorn poc productius, i amb la major part d'ocupats amb nivells educatius mínims. La reacció hauria de ser reconduir els recursos de les activitats econòmiques cap al coneixement com a millor via per créixer, la qual cosa garantirà un creixement lligat al benestar present i futur. Per tant, en aquest procés hem de cercar formes per incorporar la innovació, la investigació, la transferència del coneixement i la tecnologia.

12.2.

ANÀLISI DEL SISTEMA DE CIÈNCIA, TECNOLOGIA I INNOVACIÓ DE LES ILLES BALEARS

La despesa en R+D executada l'any 2018 a les Illes Balears va ser de 128.536 milers d'euros, segons les dades publicades per l'INE el 27 de novembre de 2019, un augment del 13,2 % respecte a l'any anterior. Per segon any consecutiu, les Illes Balears han estat la comunitat autònoma que més ha augmentat la seva despesa executada respecte a l'any anterior.

Malgrat aquest augment, però, la despesa en R+D de les Illes Balears només representa un 0,9 % del total de la despesa de tot l'Estat, que va ser de 14.945,7 milions d'euros. Les comunitats autònomes que més despesa van executar l'any 2018 van ser Madrid i Catalunya, que representen el

26,25 % i el 23,50 %, respectivament, del total de la despesa d'Espanya. (Vegeu el quadre I-12.1. i el gràfic I-12.1.)

Des de l'any 2015 la despesa en R+D a les Illes Balears ha augment un 44,2 %. Tot i això, l'esforç en R+D, que es quantifica com a la despesa en R+D respecte al producte interior brut (PIB), continua estant a la cua de les comunitats autònomes, amb un 0,41 %. (Vegeu el gràfic I-12.2. i el gràfic I-12.3.)

Pel que fa a la distribució sectorial de la despesa, la despesa en R+D que van dur a terme les empreses el 2018 ha tornat a augmentar considerablement en comparació amb els anys anteriors, concretament un 49,6 %, arribant als 43,8 milions d'euros, valor superior a la despesa realitzada pels centres de recerca de l'Administració pública. La Universitat de les Illes Balears, com ja és habitual, és el sector més intens en investigació, amb una despesa de 50,5 milions d'euros l'any 2018, amb un augment del 3,7 % respecte a l'any 2017. En canvi la despesa realitzada pels centres de recerca de l'Administració ha disminuït un 3,7 % respecte a l'any 2017. (Vegeu el gràfic I-12.4.)

El pes del sector empresarial de les Illes Balears sempre s'ha considerat el sector més feble, amb una aportació a la despesa en R+D entre el 15 % i el 20 %, però a partir de l'any 2017 s'ha observat un augment que ha fet que el 2018 sigui el segon sector en aportació, amb un 34,3 %. Aquest valor és d'un 56,78 % a la mitjana estatal. (Vegeu el gràfic I-12.5.)

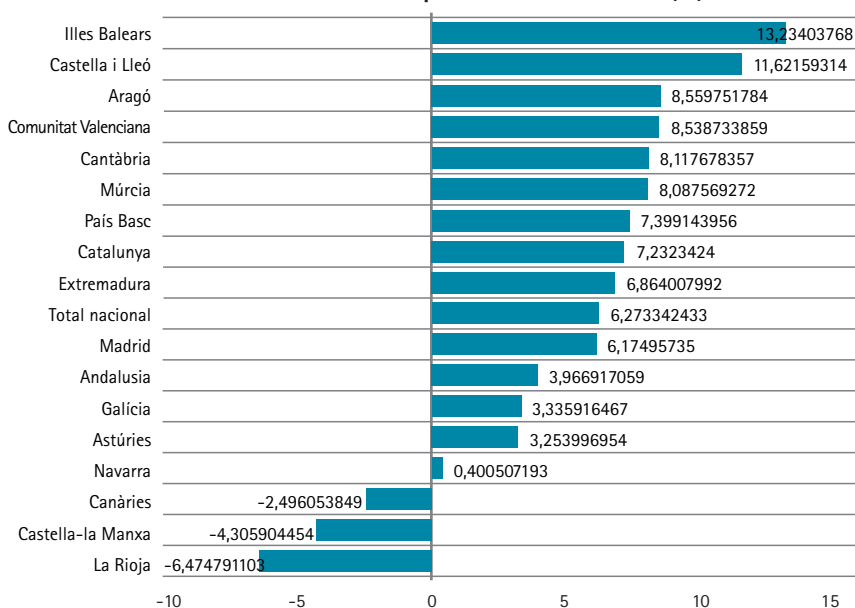
QUADRE I-12.1. DESPESA EN R+D PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2018)

	Total (milers d'euros)	Despesa en R+D sobre el PIB (%)	Repartiment de despesa (%)	Taxa de variació 2018/2017 (%)
Andalusia	1.479.417	0,92	9,90	3,97
Aragó	339.741	0,90	2,27	8,56
Astúries	188.453	0,80	1,26	3,25
Illes Balears	128.558	0,41	0,86	13,23
Illes Canàries	214.965	0,47	1,44	-2,50
Cantàbria	117.858	0,85	0,79	8,12
Castella i Lleó	762.659	1,30	5,10	11,62
Castella-la Manxa	219.039	0,52	1,47	-4,31
Catalunya	3.512.716	1,52	23,50	7,23
Comunitat Valenciana	1.174.248	1,05	7,86	8,54
Extremadura	121.950	0,63	0,82	6,86
Galícia	590.727	0,94	3,95	3,34
Madrid	3.922.792	1,71	26,25	6,17
Múrcia	303.097	0,97	2,03	8,09
Navarra	344.439	1,68	2,30	0,40
País Basc	1.451.319	1,96	9,71	7,40
La Rioja	69.507	0,83	0,47	-6,47
Espanya	14.945.692	1,24	100,00	6,27

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

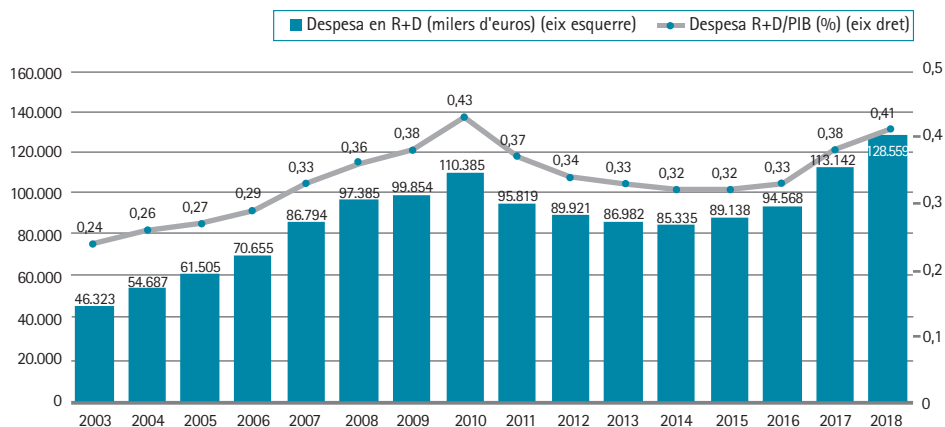
Gràfic I-12.1.

Taxa de variació de la despesa en R+D 2017-2018 (%)

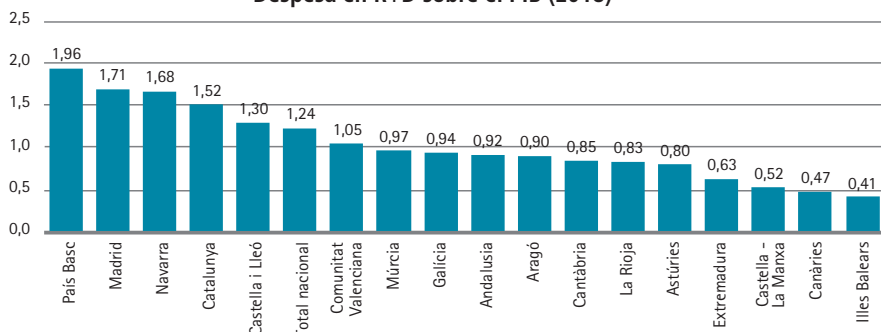
Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.2.
Evolució de la despesa en R+D a les Illes Balears (milers d'euros)
i sobre el PIB (2003-2018)

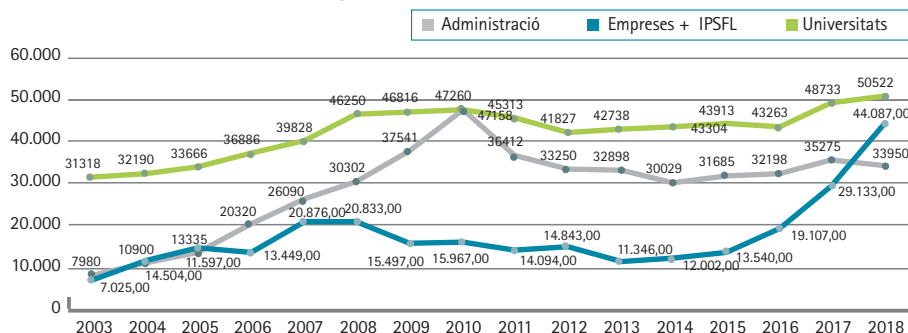
Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.3.
Despesa en R+D sobre el PIB (2018)

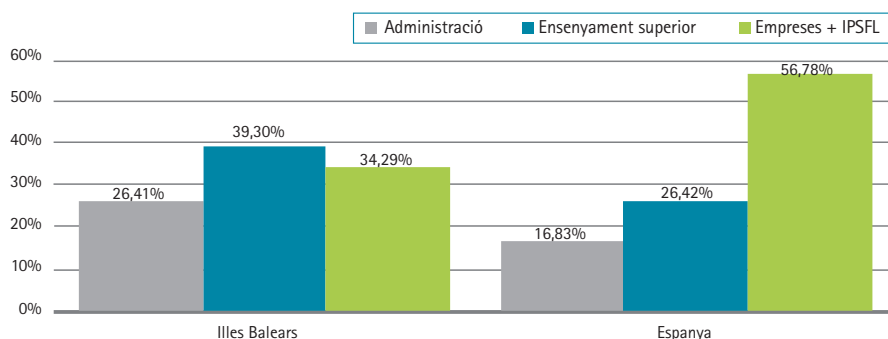
Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.4.
Evolució de la despesa en R+D a les Illes Balears (2003-2018)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.5.
Distribució de la despesa en R+D a les Illes Balears i Espanya (2018)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Pel que fa als recursos humans dedicats a la recerca, l'any 2018 hi va haver 2.685,4 persones (EDP¹), un 21,86 % més que l'any 2017. D'aquest col·lectiu, 1.902,4 són investigadors que representen un 1,36 % del total d'investigadors de l'Estat. (Vegeu el quadre I-12.2.)

Les Illes Balears han augmentat el seu nombre d'investigadors un 14,18 % respecte al 2017 (la mitjana nacional se situa en un 5,2 %) i és la comunitat autònoma que més ha augmentat aquest valor, seguida de Cantàbria, amb un 9,39 %, però a les Illes Balears només hi ha tres investigadors per 1.000 persones de la població activa, mentre que a Espanya aquesta ràtio se situa a 6,14. (Vegeu el gràfic I-12.6. i el gràfic I-12.7.)

1. EDP: Equivalent a dedicació plena.

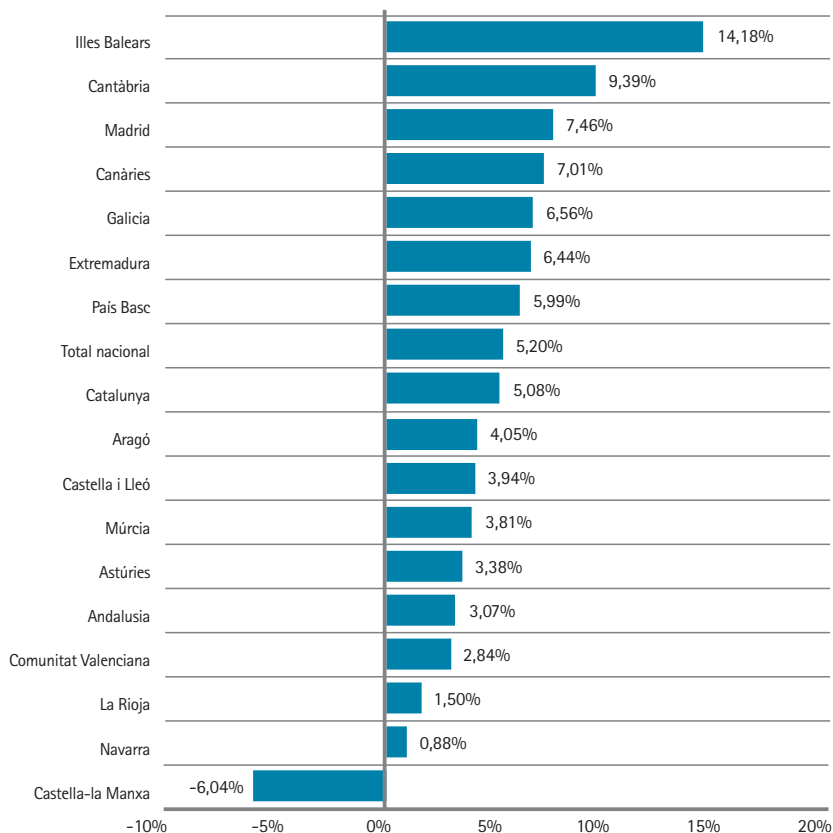
QUADRE I-12.2. RECURSOS HUMANS EN R+D A LES ILLES BALEARS I ESPANYA (2018)

	Illes Balears	Espanya
Personal d'R+D (en EDP)	2.685,4	215.713,1
Personal R+D (% sobre el total estatal)	1,19%	100%
Personal R+D/1.000 de població activa	4,24	9,90
Investigadors (en EDP)	1.902,4	140.120,1
Investigadors (% sobre el total estatal)	1,36%	100%
Investigadors / 1.000 de població activa	3,00	6,14

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

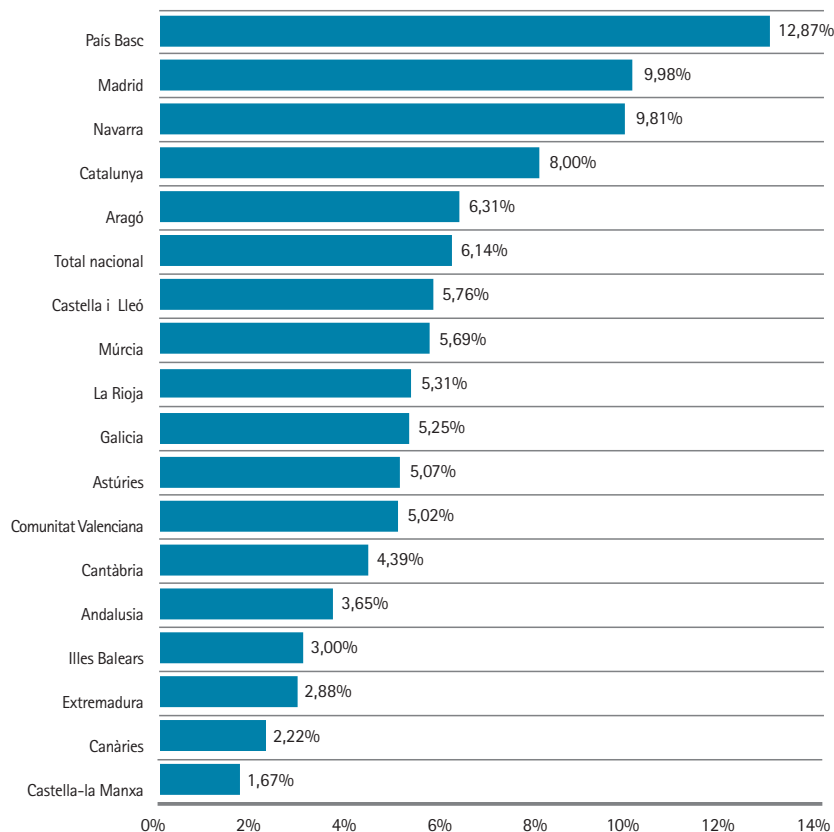
Gràfic I-12.6.

Taxa de creixement del nombre d'investigadors 2017-2018 (%)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.7.
Investigadors /1000 habitants de població activa (2018)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Pel que fa a la distribució sectorial dels investigadors, la Universitat de les Illes Balears és el sector que té el nombre més alt d'investigadors, 1.273,9 EDP (el 67 % del total), seguit dels centres d'investigació de l'Administració pública (el 19 %) i del teixit empresarial (el 14 %). Pel que fa a la mitjana estatal, aquests valors són de 46 %, 15 % i 39 %, respectivament, la qual cosa indica que el major nombre

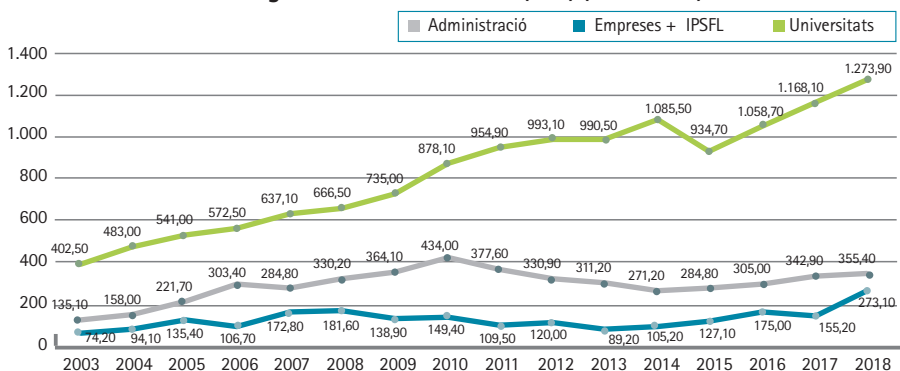
d'investigadors es troben a l'ensenyament superior i al sector privat. (Vegeu el gràfic I-12.8. i el gràfic I-12.9.)

Si s'analiza la presència de les dones en el sistema, suposen el 44,3 % del total d'investigadors a les Illes Balears el 2018 (849,1 investigadores), un percentatge que descendeix fins al 38,8 % de mitjana a Espanya (54.357,5 investigadores).

Per sectors, a les Illes Balears el 69,3 % de les dones investigadores es troben a la Universitat de les Illes Balears. La presència de les dones investigadores a les empreses és molt baixa, només d'un 7,6 % . En

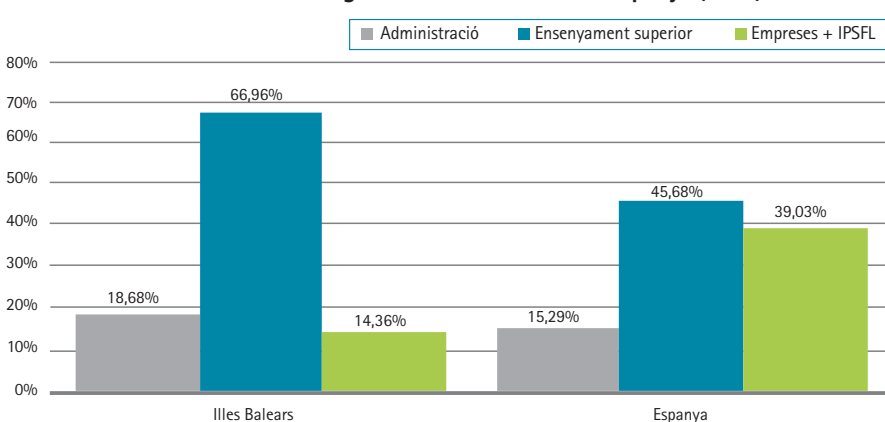
canvi, en l'àmbit estatal, les proporcions canvien, ja que el 49,14 % es troben a les universitats i un 31,9 % són al sector empresarial. (Vegeu el gràfic I-12.10.)

Gràfic I-12.8.
Investigadors a les Illes Balears (EDP) (2003-2018)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

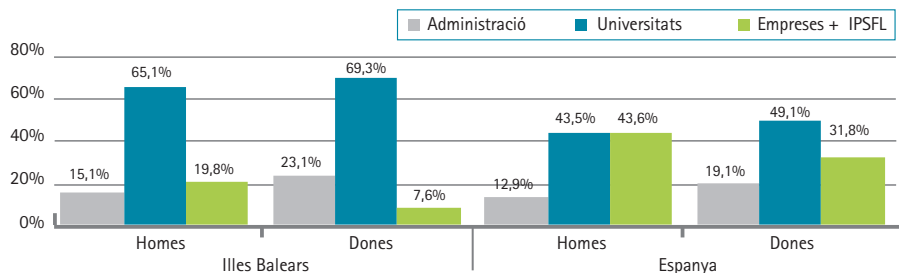
Gràfic I-12.9.
Distribució dels investigadors a les Illes Balears i Espanya (2018)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.10.

Distribució sectorial dels investigadors a les Illes Balears i Espanya (2018)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

A l'Enquesta d'innovació de l'INE corresponent a l'any 2018 es produeix una ruptura de la sèrie a causa del canvi metodològic de la nova versió del Manual d'Oslo de l'any 2008, la guia internacional de referència per a la recollida i anàlisi d'informació relativa a innovació. Per aquest motiu les dades de 2018 no són comparables amb les corresponents a anys anteriors.

La despesa en activitats innovadores de tot l'Estat l'any 2018 es va situar en 18.670 milions d'euros. La despesa executada a les Illes Balears va ser de 137 milions d'euros, la qual cosa representa el 0,73 % del total. Les comunitats autònomes amb més despesa, com és habitual, són Madrid i Catalunya. (Vegeu el gràfic I-12.11.)

A les Illes Balears el 33,91 % de la despesa en activitats innovadores es dedica a l'R+D interna, i només el 12,6 %, a l'adquisició externa d'R+D. En canvi, la mitjana nacional dedica el 43,03 % en despesa en activitats en R+D interna i el 45,3 % a altres activitats innovadores (excloent R+D interna i externa).

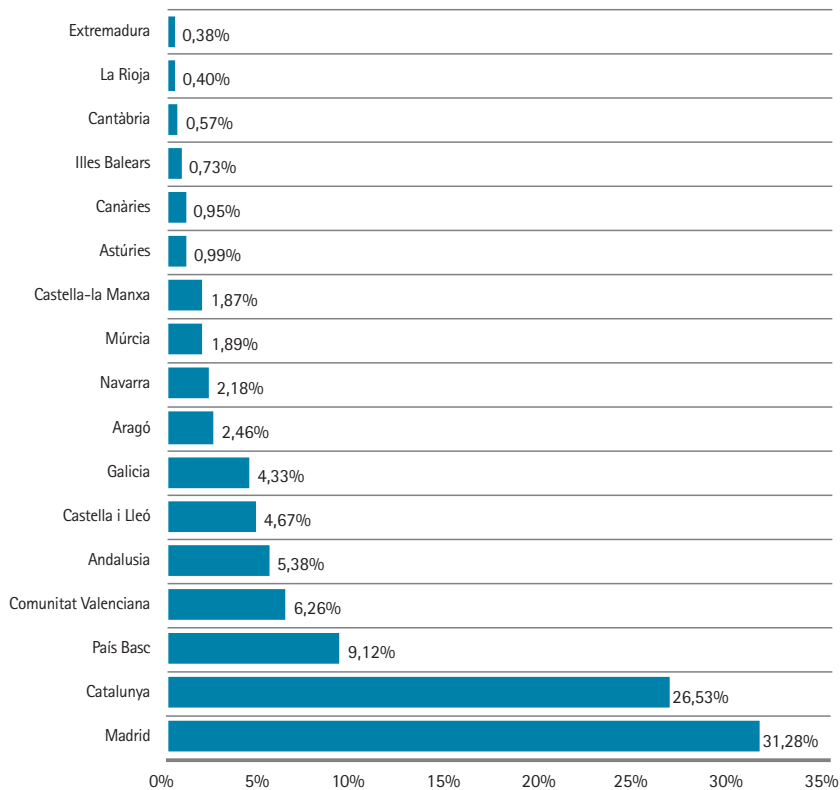
Segons el Manual d'Oslo, les altres activitats innovadores són: enginyeria, disseny i altres treballs creatius; activitats de màrqueting i valor de marca; activitats relacionades amb la propietat intel·lectual; activitats de formació dels empleats; desenvolupament de programari i activitats relacionades amb les bases de dades, i adquisició i arrendament d'actius tangibles, sempre que es facin servir en innovació. (Vegeu el gràfic I-12.12.)

El percentatge d'empreses amb despesa en activitats innovadores sobre el total d'empreses a Espanya se situa en un 14,43 %. Aquest percentatge té els valors més alts en les comunitats autònomes del País Basc i Navarra, amb un 21,88 % i un 19,30 % respectivament, i el valor més baix a les Illes Balears, amb un 9,31 %.

Durant el període 2016-2018 a les Illes Balears el total d'empreses amb activitats innovadores van ser 605. En la nova enquesta de l'INE es distingeixen empreses amb innovacions de producte i empreses amb innovacions en el procés de negoci, en què són 240 i 529 empreses, respectivament, en el cas de les Illes Balears.

Gràfic I-12.11.

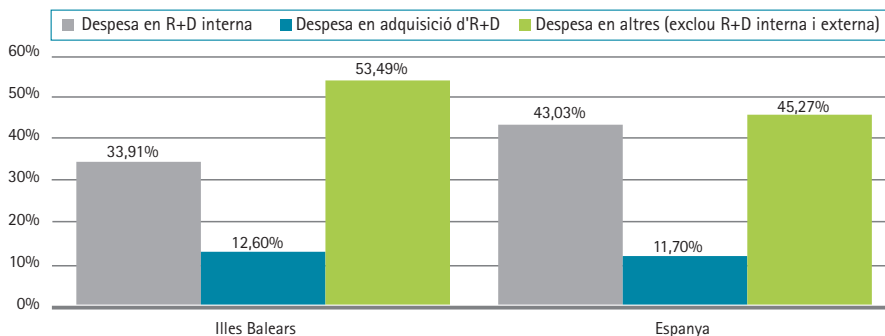
Aportació de les CA a la despesa en activitats innovadores 2018 (%)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.12.

Despesa en activitats innovadores segons tipus a les Illes Balears i Espanya (2018)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

En el cas de les empreses amb innovacions en el procés de negoci, les empreses solen desenvolupar per si mateixes les innovacions; solen ser poques les

empreses que recorren a la cooperació amb altres empreses o organitzacions per desenvolupar noves innovacions. (Vegeu el quadre I-12.3. i el quadre I-12.4.)

QUADRE I-12.3. EMPRESAS AMB INNOVACIONS EN PRODUCTE DURANT EL PERÍODE 2016-2018

	Empreses amb innovacions en producte	Empreses amb innovacions en béns	Empreses amb innovacions en serveis
Andalusia	1.774	1.192	944
Aragó	445	360	207
Astúries	257	199	122
Illes Balears	240	152	151
Illes Canàries	445	286	328
Cantàbria	153	111	85
Castella i Lleó	618	463	330
Castella-la Manxa	469	362	220
Catalunya	3.638	2.753	1.826
Comunitat Valenciana	1.728	1.416	747
Extremadura	199	166	110
Galícia	793	600	427
Madrid	2.512	1.523	1.708
Múrcia	478	380	255
Navarra	228	185	85
País Basc	1.268	923	673
La Rioja	106	87	44
Espanya	15.377	11.180	8.282

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

QUADRE I-12.4. EMPRESAS AMB INNOVACIONS DE PROCÉS DE NEGOCI DURANT EL PERÍODE 2016-2018

	Empreses amb innovacions de procés de negoci	Desenvolupades únicament per l'empresa	Desenvolupades per l'empresa amb altres empreses o organitzacions*	Desenvolupades per l'empresa mitjançant modificacions o adaptacions	Desenvolupades per altres empreses o organitzacions*
Andalusia	3.378	2.090	350	423	723
Aragó	772	486	111	128	114
Astúries	397	230	82	50	80
Illes Balears	529	369	42	36	101

continua

	Empreses amb innovacions de procés de negoci	Desenvolupades únicament per l'empresa	Desenvolupades per l'empresa amb altres empreses o organitzacions*	Desenvolupades per l'empresa mitjançant modificacions o adaptacions	Desenvolupades per altres empreses o organitzacions*
Illes Canàries	1.116	579	101	225	278
Cantàbria	229	167	35	28	24
Castella i Lleó	1.005	622	165	125	151
Castella-la Manxa	865	571	88	120	124
Catalunya	5.929	3.653	893	722	1.142
Comunitat Valenciana	3.300	2.074	462	409	519
Extremadura	386	224	50	56	79
Galícia	1.277	780	266	94	255
Madrid	5.045	3.184	807	665	898
Múrcia	943	602	105	118	178
Navarra	446	294	56	47	95
País Basc	1.766	1.073	468	179	219
La Rioja	221	152	30	15	39
Espanya	27.652	17.183	4.111	3.450	5.025

(*) Inclou altres empreses del seu grup (filials, associades, empresa matriu, etc.), empreses consultores, universitats, instituts de recerca i institucions privades sense finalitats de lucre.

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

12.3.

ELS RESULTATS DE LA POLÍTICA DE CIÈNCIA, TECNOLOGIA I INNOVACIÓ

El Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears 2018-2022, aprovat pel Consell de Govern el 29 de març de 2019, constitueix el principal instrument per planificar la gestió del foment de la recerca, del desenvolupament tecnològic i de la innovació a les Illes Balears per aconseguir que el coneixement que s'hi produeix sigui en més quantitat i de més qualitat.

El Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears s'estructura en cinc línies d'actuació:

- Promoció del talent.
- Excel·lència investigadora.
- Impuls de la competitivitat.
- Mesures d'acompanyament.
- Reptes de la societat.

La línia d'actuació «Reptes de la societat» és una línia transversal a la qual les altres línies d'actuació s'han d'enfocar.

12.3.1. PROMOCIÓ DEL TALENT

L'any 2018 el nombre de personal en R+D a les Illes Balears va augmentar un 21,8% respecte a l'any anterior, però per cada 1.000 persones de la població activa aproximadament només 4 es dediquen a activitats d'R+D, mentre que a l'àmbit estatal, la mitjana se situa en 9 persones.

Per tant, dins el Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears es continua donant suport a la formació de personal d'R+D i a la incorporació de personal tant investigador com de suport a l'R+D, ja sigui en el sector públic com en el privat.

Ajuts per a la formació de personal investigador

Des de l'any 2000, anualment es concedeixen ajuts per formar personal investigador en centres o unitats de recerca i desenvolupament tecnològic i des de l'any 2016 també en empreses de les Illes Balears. L'any 2019 s'ha publicat una nova convocatòria en què ofereixen dotze ajuts per dur a terme la tesi en centres d'R+D i dos ajuts per fer-la en empreses. El pressupost per quatre anys és d'1.251.418 euros.

Mobilitat

Es tracta d'una mesura complementària als ajuts per a la formació de personal investigador perquè els beneficiaris tinguin la possibilitat de fer estades breus a centres de recerca de fora de les Illes Balears i ampliar la seva formació científica. L'any 2019 es van concedir deu ajuts, amb un pressupost de 23.420,56 euros.

Els països dels centres de destinació han estat Austràlia, França, Suècia, els Estats Units, el Regne Unit i Alemanya.

Incorporació de personal investigador doctor

La incorporació de personal investigador qualificat al sistema de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears és una mesura per reforçar la capacitat de recerca dels grups d'R+D i afavorir la competitivitat del grup. L'any 2019 s'ha publicat una nova convocatòria amb la qual s'oferien deu contractes postdoctorals de dos anys de durada per incorporar personal investigador a centres o unitats de recerca i desenvolupament tecnològic, públics o privats, que es trobin a les Illes Balears. Es van concedir vuit ajuts a la Universitat de les Illes Balears (UIB), un ajut al Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) i un ajut a l'empresa Alimentòmica SL.

Creació i impuls de l'Institut per a la Recerca de les Illes Balears (IRIB)

La creació de l'IRIB ha de possibilitar una gestió més eficaç de les contractacions de personal investigador adscrit als centres d'investigació de les Illes Balears, i també ha d'ajudar a la prioritització dels reptes de la societat per al desenvolupament socioeconòmic de les Illes Balears.

La seva funció principal serà la contractació de personal de prestigi reconegut en l'àmbit científic i tecnològic, la qual cosa contribuirà a l'excel·lència en la recerca dels agents d'execució que formen part del sistema. Les Illes Balears compten, proporcionalment, amb un nombre reduït d'inves-

tigadors i aquest és un factor que limita el desenvolupament científic i innovador del territori. Per tant, la creació de l'IRIB ha de contribuir a pal·liar aquesta situació.

12.3.2. EXCEL·LÈNCIA INVESTIGADORA

La creixent especialització dels grups de recerca i el caràcter multidisciplinari dels projectes d'investigació científica i tecnològica que desenvolupen fa que sigui necessària la cooperació entre els agents del sistema de ciència, tecnologia i innovació, i l'accés tant a infraestructures com a equipament científicotècnic. Les mesures que s'han dut a terme són les següents:

Projectes de recerca científica i tecnològic

El novembre de 2018 es va publicar una convocatòria per donar suport a projectes de recerca científica i tecnològica desenvolupats en centres públics de recerca i privats sense ànim de lucre de les Illes Balears.

L'objectiu principal és promoure la generació de coneixement científic i tecnològic, així com una recerca de qualitat, evidenciada tant per la internacionalització de les activitats i la publicació dels resultats com per la seva contribució a la solució dels problemes socials, econòmics i tecnològics de la societat de les Illes Balears. Aquesta convocatòria s'emmarca en el Pla Anual d'Impuls del Turisme Sostenible, amb un pressupost per cinc anys d'1.500.000 euros. S'han concedit 14 ajuts per a projectes en modalitat individual (onze dels quals l'entitat beneficiària ha estat la UIB i tres

el CSIC) i quatre projectes coordinats. La durada dels projectes és de tres anys.

Xarxa d'Estacions de Recerca

La Xarxa d'Estacions de Recerca de les Illes Balears té els objectius principals següents:

- Donar suport logístic als investigadors de les Illes Balears i també de fora de les Illes per dur a terme investigacions *in situ* perquè s'hi executin projectes d'investigació.
- Executar tasques de seguiment científic (monitoratge) de manera sostinguda.
- Oferir un espai per al desenvolupament de formació especialitzada per a postgraduats.

Actualment estan en marxa dues estacions: l'Estació de Recerca Jaume Ferrer Hernández, situada a la península de la Mola (Maó), que avui ja està consolidada i té un nivell d'activitat elevat, amb tres persones que hi treballen, i l'Estació de Recerca de Can Marroig, situada a la finca Can Marroig (Formentera), que està en procés d'expansió.

L'objectiu del 2020 és signar un conveni amb Autoritat Portuària per incorporar a la xarxa l'estació d'investigació del cap de ses Salines. Serà necessària la modernització i l'adequació de les instal·lacions a les noves necessitats. Al mateix temps, l'Estació d'Investigació Jaume Ferrer també necessita una ampliació i una modernització. Per a l'execució d'aquestes reformes es disposa del finançament de la convocatòria de 2017 de l'Impuls de Turisme. L'objectiu consisteix a consolidar la xarxa d'estacions

d'investigació amb la creació i l'equipament de les noves seus.

Infraestructures científicotècniques al ParcBit

L'any 2018 va finalitzar la construcció del complex d'R+D, situat al ParcBit i durant el 2019 se n'ha dut a terme l'equipament per adequar-lo i que pugui entrar en funcionament l'any 2020.

Aquest edifici estarà ocupat per grups d'investigació competitiu, amb capacitat de relació amb els altres agents del sistema —especialment el sector productiu—, amb la finalitat de dur a terme projectes de recerca d'excel·lència i millorar així la transferència del coneixement i la tecnologia a les Illes Balears.

12.3.3. IMPULS DE LA COMPETITIVITAT

Les activitats en R+D resulten fonamentals per al desenvolupament econòmic d'una regió. La competitivitat de les empreses i l'ocupació que puguin generar depenen sobretot de les activitats en R+D i de la seva qualitat i excel·lència científica que realitzin. L'objectiu d'aquesta línia és aconseguir que les empreses de les Illes Balears incrementin la competitivitat a través de la generació i la incorporació de coneixements, tecnologies i innovacions. Les mesures que s'han aplicat són les següents:

Creació i suport a les empreses de base tecnològica

L'any 2018 es va publicar per tercer any consecutiu una convocatòria d'ajuts per a

pimes i agrupacions sense ànim de lucre que realitzin activitats de recerca, desenvolupament tecnològic o innovació per dur a terme accions en matèria de transferència del coneixement i activitats innovadores. Es van concedir 33 ajuts a empreses amb un pressupost de 870.145,26 euros per al 2019 i 1.614.497,23 euros per al 2020.

Accions de suport als clústers

L'any 2018 es va publicar una nova convocatòria per concedir subvencions adreçades a agrupacions empresarials innovadores i clústers del coneixement de les Illes Balears per fomentar i impulsar la transferència del coneixement i la innovació en el sector productiu i empresarial finançada a càrrec del Fons d'Impuls del Turisme Sostenible, amb un pressupost de 480.000 euros per al 2018, 2019 i 2020. Els clústers beneficiaris han estat:

- Balears.T Clúster d'Innovació Tecnològica en Turisme.
- CLIQIB, Clúster de la Indústria Química de les Illes Balears.
- BIOIB, Clúster Biotecnològic i Biomèdic de les Illes Balears.
- Turistec, clúster internacional de tecnologies de la informació i la comunicació aplicades al turisme.

Bons tecnològics

L'any 2019 s'ha publicat una convocatòria per concedir ajuts destinats a promoure la implantació d'eines TIC i processos basats en TIC per a la millora de la gestió

empresarial de les pimes i ASALS de les Illes Balears mitjançant l'instrument dels bons tecnològics.

Aquests bons tenen per objectiu promoure la implantació i adaptació de pàgines web, comerç electrònic i programari de gestió d'empreses, en pimes de les Illes Balears. És una actuació que es troba emmarcada dins el programa operatiu FEDER de les Illes Balears (2014-2020), a l'eix de millora de la competitivitat de les pimes. El pressupost de la convocatòria és de 800.000 euros per als anys 2019 i 2020. L'any 2019 s'han concedit 39 ajuts, amb un pressupost de 293.255 euros.

12.3.4. MESURES D'ACOMPANYAMENT

Aquest programa té l'objectiu de fer arribar a tota la societat la importància del coneixement científic i tecnològic. Dins d'aquesta línia d'actuació es defineixen dos programes: un de destinat a crear confiança a l'empresa i un d'enfocat a la societat civil. Les mesures que s'han dut a terme són les següents:

Activitats de divulgació de la ciència, la tecnologia i la innovació

La Nit Europea dels Investigadors és un projecte europeu de divulgació científica promogut per la Comissió Europea dins de les accions Marie Skłodowska-Curie del programa Horitzó 2020. Té lloc des del 2005 a més de 250 ciutats europees simultàniament el 28 de setembre.

L'objectiu és apropar la ciència i la investigació a la ciutadania a través d'un con-

tacte directe amb els experts de l'àmbit. Així doncs, centenars de laboratoris, centres d'investigació universitats i empreses de tot Europa obren les portes perquè els ciutadans coneguin més de prop la feina dels científics, els beneficis que aporten a la societat i la seva repercussió sobre la vida quotidiana.

A les Illes Balears la iniciativa és organitzada per la Direcció de Política Universitària i Recerca, amb la implicació del Centre Balears Europa, la Fundació Institut d'Investigació Sanitària Illes Balears (Idisba), el Centre Oceanogràfic Costaner (IEO), el Sistema d'Observació i Predicció Costaner de les Illes Balears (SOCIB), el Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), la Universitat de les Illes Balears, l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (Imdea) i l'Institut de Física Interdisciplinària i Sistemes Complexos (IFSIC).

Entre les activitats que es duen a terme hi ha les portes obertes, exposicions, xerrades divulgatives, cites ràpides amb científics, etc.

Una altra activitat és el Dia Internacional de les Dones i les Nenes en la Ciència, l'11 de febrer, proclamat per l'Assemblea General de les Nacions Unides per promoure la participació plena i en condicions d'igualtat de les dones i les filletes en l'educació, la capacitat, l'ocupació i els processos d'adopció de decisions en la ciència, i eliminar tota mena de discriminació. Es va celebrar per primera vegada l'any 2016. El Govern de les Illes Balears, a través de la Direcció General de Política Universitària i Recerca, participa en la plataforma 11FBalears. Es tracta d'una acció per posar

en relleu el paper de la dona en la ciència i la tecnologia, i està formada per dones de diferents entitats i institucions científiques de les Illes Balears. Cada dia 11 de febrer s'organitzen activitats per donar visibilitat a l'activitat científica liderada per dones.

Llei de la ciència

En aquests moments és vigent la Llei 7/1997, de 20 de novembre, de la recerca i el desenvolupament tecnològic. Els canvis substancials que s'han produït en aquestes dues darreres dècades en l'àmbit de l'R+D+i, tant a les Illes Balears com a l'internacional, juntament amb els reptes i l'estratègia plantejats per als anys vinents, fan imprescindible una nova ordenació del sistema de ciència, tecnologia i innovació que, a més, faci visible i reconegui la tasca de la comunitat científica de les Illes Balears.

La nova llei pretén dotar a l'activitat científica d'una estructura de governança i de gestió que, d'una banda, reconegui el seu veritable valor i, de l'altra, garanteixi una implementació adequada de les polítiques públiques.

12.4.

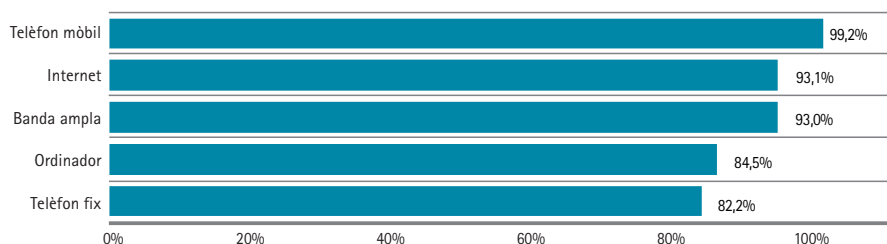
LA SOCIETAT DE LA INFORMACIÓ A LES ILLES BALEARS

L'Observatori Balear de la Societat de la Informació de la Fundació Bit analitza la implantació de la societat de la informació a les Illes Balears en aquest capítol, i ho fa a través de tres dimensions: la ciutadania, l'empresa i l'Administració electrònica.

12.4.1. CIUTADANIA

A partir de l'Enquesta sobre equipament i ús de les tecnologies de la informació i la comunicació a les Ilars 2019, que publica l'INE, s'analitzen els indicadors sobre l'equipament i ús de les TIC entre la ciutadania balear. Respecte de l'equipament a les Ilars, continua destacant el telèfon mòbil, que arriba al 99,2%, més d'un punt percentual per sobre del període anterior. La connexió a internet també augmenta fins al 93,1%, així com la banda ampla, que se situa en el 93%. (Vegeu el gràfic I-12.13.)

Gràfic I-12.13.
Equipament TIC a les Ilars de les Illes Balears (2019)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Quant a l'ús que en fa la ciutadania, a les Illes Balears el 94,6% dels ciutadans han utilitzat internet alguna vegada, una quantitat que se situa tres punts percentuals per sobre de la mitjana estatal. Pel que a fa al nombre de persones que han comprat alguna vegada a través d'internet, el nombre arriba al 70% i les Illes Balears també se situen vuit punt per sobre de la mitjana nacional. (Vegeu el gràfic I-12.14.)

La missatgeria instantània passa a ser el servei d'internet més utilitzat (90,4%), per sobre de la cerca d'informació sobre béns i serveis (74,3%), per primera vegada. La consulta del correu electrònic passa a tercer lloc, seguit de llegir notícies a revistes i diaris i de la cerca d'informació sobre salut. (Vegeu el gràfic I-12.15.)

De les persones que han fet compres per internet el 2019, el tema que continua liderant són la compra d'allotjament vacacional (36,4%); el material esportiu i la roba puguen a segon lloc, amb un

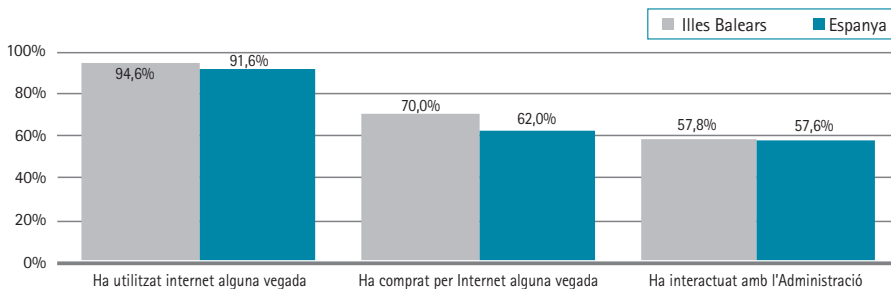
34,7%, i els segueixen les entrades per a espectacles (33,6%) i els serveis per a viatges (32,9%). Les compres s'han dut a terme majoritàriament a venedors nacionals (92,3%), però també a venedors de la resta de la Unió Europea (39,4%) i de la resta del món (19,7%). (Vegeu el gràfic I-12.16.)

En relació amb l'equipament i l'ús de les TIC que fan els menors d'entre 10 i 15 anys, i respecte del període anterior, disminueix la quantitat d'infants que han utilitzat internet i també la disposició de telèfon mòbil: mentre un 88,6% s'ha connectat a internet en els darrers tres mesos, el 67,1% disposa de telèfon mòbil.

12.4.2. EMPRESA

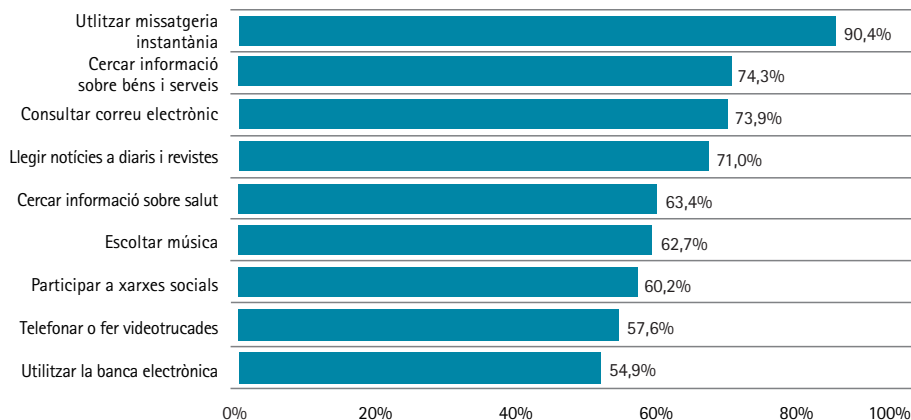
A partir de l'Enquesta sobre ús de TIC i comerç electrònic a les empreses 2019 de l'INE, s'analitzen els indicadors sobre la implantació i l'ús de les TIC a les empreses i microempreses de les Illes.

Gràfic I-12.14.
Usos de les TIC per part de la ciutadania a les Illes Balears i Espanya (2019)

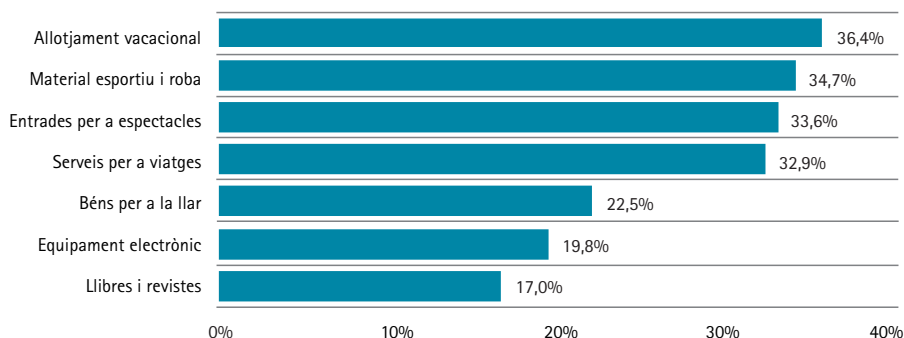
Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.15.

Principals usos d'internet per part dels ciutadans per motius particulars (2019)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.16.

Principals béns i serveis comprats pels ciutadans per motius particulars (2019)

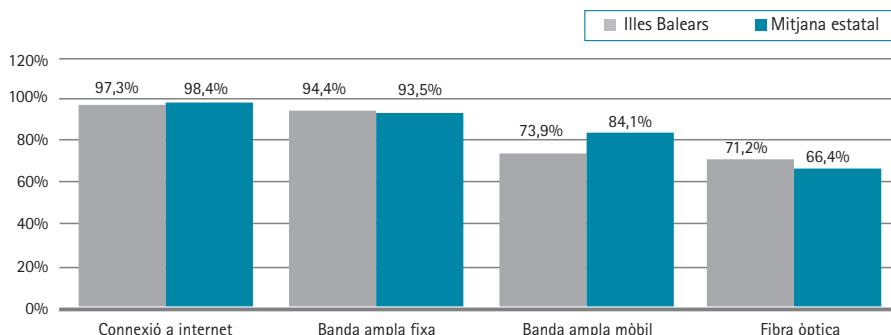
Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Empreses de deu o més treballadors

La connexió a internet de les empreses més grans es troba lleugerament per sota del període anterior i se situa al 97,3 %. La forma de connexió predominant continua sent la banda ampla fixa, amb un 94,4 %; la banda ampla mòbil ja se situa en el 73,9 %, i la fibra òptica, en el 71,2 %.

Mentre la banda ampla mòbil es troba deu punts per sota de la mitjana estatal, la fibra òptica se situa gairebé cinc punts per damunt. Gairebé la meitat de les empreses (44,7 %) disposa de més de 100 Mbps de velocitat de baixada contractada, una quantitat que no para de créixer any rere any. (Vegeu el gràfic I-12.17.)

Gràfic I-12.17.
Connexió a internet a les empreses de 10 i més treballadors (2019)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

De les empreses amb connexió a internet, el 76,6 % té pàgina web, cinc punts més que l'any anterior, i dos punts percentuals per sota de la mitjana estatal. I dels serveis disponibles al web predominen la presentació de l'empresa (89,9 %), la declaració de política d'intimitat (81,2 %) i, en menor mesura, els vincles a les xarxes socials corporatives i el catàleg i llista preus.

Puja l'ús de mitjans socials, com les xarxes socials i els blogs, que passa del 50,8 % (2018) al 64,2 % actual, més d'onze punts per sobre de la mitjana estatal. Pel que fa a l'ús del *big data* per analitzar dades massives, les empreses de les Illes Balears, amb un 6,4 %, se situen 2 punts per sota respecte de la mitjana. I pel que fa a la publicitat, el 31 % d'empreses ha pagat per anunciar-se a internet utilitzant mètodes de publicitat dirigida, xifra gairebé 5 punts superior a la mitjana estatal. (Vegeu el gràfic I-12.18.)

Empreses de menys de deu treballadors

El 78,8 % de les empreses de menys de deu treballadors disposen d'ordinador, i el

76,2 %, de connexió a internet, xifres que freguen la mitjana estatal. La banda ampla fixa se situa en un 78,5 %, i la mòbil, en el 68,9 %. Les empreses amb pàgina web se situen per sota de la mitjana, amb un 26,2 %, i els mitjans socials són utilitzats per una de cada quatre empreses petites. Pel que fa a la compra de serveis de *cloud computing*, les empreses de les Illes Balears, amb un 5,7 %, es col·loquen gairebé cinc punts per sota de la mitjana, mentre que una de cada dues empreses disposa de sistemes interns de seguretat. (Vegeu el gràfic I-12.19.)

12.4.3. ADMINISTRACIÓ ELECTRÒNICA

Augmenta lleugerament el nombre de persones que, havent utilitzat Internet en els darrers dotze mesos i per motius particulars, han contactat o interactuat amb les administracions o serveis públics a través d'internet, arribant al 61,2 %, gairebé dos punts per sota de la mitjana estatal.

Obtenir informació és el servei més demanat amb un 52,2 %, seguit del servei

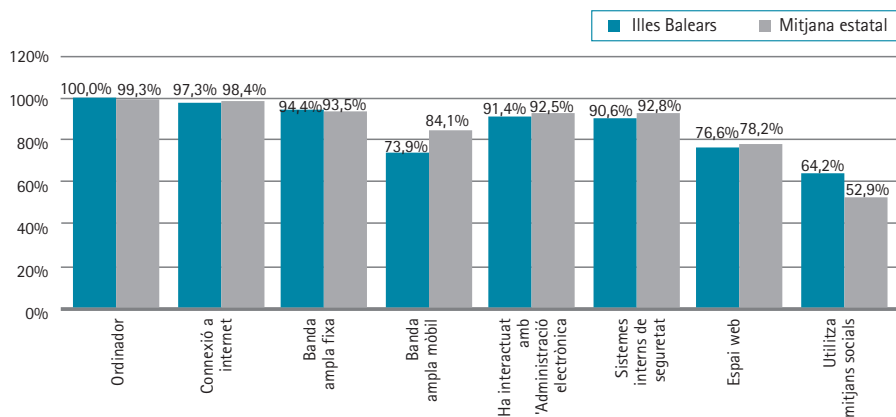
d'enviar formularis emplenats i de descarregar formularis oficials.

Fins a un 91,4% de les empreses ha interactuat amb l'Administració pública a través d'internet, sobretot amb la intenció de descarregar formularis o impresos (82,9%) i per obtenir informació (82,4%), mentre el 79,3% l'ha utilitzat per declarar impostos i

el 75,2% per retornar impresos.

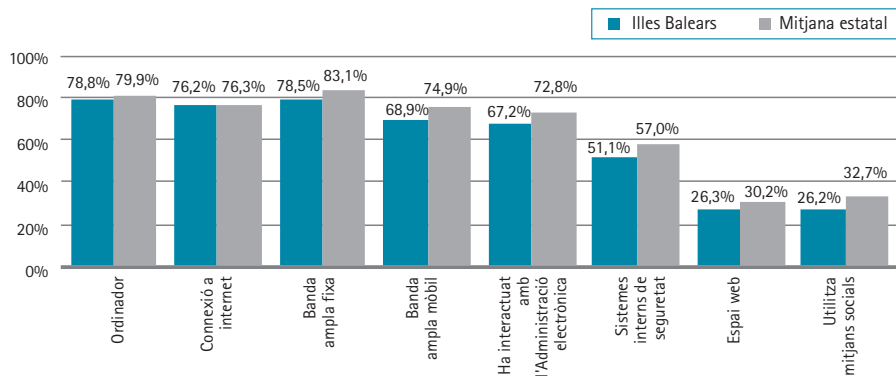
Respecte de les empreses balears de menys de deu treballadors, l'ús de l'Administració electrònica el 2019 se situa una mica per sota de la mitjana estatal. El nombre d'empreses que ha interactuat alguna vegada amb l'Administració a través d'internet és d'un 67,2%.

Gràfic I-12.18.
Resum d'indicadors TIC a les empreses de més de 10 i més treballadors (2019)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.19.
Resum d'indicadors TIC a les empreses de menys de 10 treballadors (2019)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

13

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

RESUM

L'economia social a les Illes Balears el 2019 s'ha alentit, els ocupats i el nombre de centres de les cooperatives i les societats laborals han caigut un 4 % i un 7 % interanual, respectivament. Les Balears ocupen les darreres posicions respecte d'Espanya pel que fa al nombre de cooperatives i societats laborals.

El pes de l'economia social a les Balears, que representa devers un 2 % de les empreses, continua sent baix, si bé es tracta d'un model econòmic que satisfà necessitats socials i és sostenible i solidari. El pes dels treballadors indefinits de les cooperatives més les societats laborals és del 73 %, per sobre dels indefinits del total de l'economia (70 %).

La proporció de treballadors en el sector de serveis és la més elevada, com a la totalitat de l'economia balear. El 2019, les cooperatives i les societats laborals ocupen 2.328 persones (un 0,5 % de la població ocupada). El nombre d'ocupats per cooperativa (gairebé 12) està per sobre del nombre de treballadors pel total d'empreses de l'economia (5).

Per resoldre el problema residencial, augmenten les cooperatives d'habitatge a les Balears, fins a un 7,4 % del total de cooperatives, i a Eivissa assoleixen el 23 %. Entre altres tipus d'entitats de l'economia social, destaca l'agricultura ecològica, amb 653 productors i 309 elaboradors.

13.1.

INTRODUCCIÓ

El 2019 es reforça el paper de l'economia social i solidària a l'àmbit europeu i espanyol. Així, la Iniciativa de l'Economia Social Europea de les Regions (ESER, les sigles en anglès) va ajuntar 50 regions i ciutats de 16 països de la Unió Europea. També l'Organització Internacional del Treball, en col·laboració amb el Ministeri de Treball i Economia Social i la Confederació Empresarial Espanyola de l'Economia Social (CEPES), aprovaren un manifest per ampliar el seu marc d'actuació.

Per consolidar el model empresarial i els valors de les entitats de l'economia social i per al foment d'un model de creixement econòmic sostenible i solidari, es manté en vigor l'Estratègia espanyola de l'economia social 2017-2020. En aquest sentit treballa la Confederació Empresarial Espanyola de l'Economia Social, que en el seu informe *Las empresas más relevantes de la economía Social 2019-2020* fa palesa la importància de l'economia social i solidària espanyola, que genera 2,2 milions de llocs de treball. Consta de més de 42.000 empreses i entitats la seva facturació representa el 10 % del PIB.

Les empreses comprenen tots tipus de mides, des de microempreses i pimes fins a grans grups empresarials. També hi ha marques de gran prestigi i abasta tots els sectors econòmics. Conformen un model econòmic vertebrador on tenen preferència les persones i aporten a la societat 6.300 milions d'euros anuals. Cal destacar que a les Illes Balears es publicà la Llei

4/2019, de 31 de gener, de microcooperatives, que també té com a objectiu promoure el model d'empresa de l'economia social.

Atesa la crisi sanitària desencadenada pel coronavirus, s'ha de donar resposta a la recuperació econòmica i també a l'impacte en la cohesió social, perquè, si no, donarà lloc a més desigualtat, cosa que representa un perill per a les democràcies i per al projecte europeu. L'economia social ofereix una economia centrada en les persones i prioritza un teixit productiu més sostenible, innovador i inclusiu.

En aquest sentit, el Comitè Econòmic i Social Europeu (CESE) manifesta que la crisi causada pel coronavirus canvia diàriament l'economia i que afectarà tots els sectors econòmics. Moltes empreses es troben en una situació molt crítica i fins i tot desapareixeran, per la qual cosa el CESE publica *Help business survive the corona crisis*, que recull les accions que considera necessàries a l'àmbit nacional i europeu per ajudar les empreses a sobreviure.

A més, la *Social Economy Europe*, que és la veu de 2,8 milions d'empreses i organitzacions d'economia social, duu a terme una enquesta per mesurar l'impacte de la pandèmia en els actors de l'economia social amb la finalitat que les institucions de la Unió Europea i els estats membres puguin donar suport a les organitzacions de l'economia social.

El lloc web de la Comissió Europea «Social economy in the fight against coronavirus» pretén ser un referent per compartir les experiències en matèria de resposta de

l'economia social per fer front a la crisi, així com informes i estudis sobre l'impacte de la crisi a l'economia social europea. A Espanya el maig del 2020 s'ha constituït la Mesa de l'Economia Social per aportar mesures per a la recuperació econòmica i pal·liar els efectes de la COVID-19.

13.2.

METODOLOGIA

La classificació del sector de l'economia social que se segueix aquí està basat en el sistema europeu de comptes SEC 2010 (Eurostat).

a) Productors de mercat (empreses que actuen en els mercats amb competència).

a.1) Societats no financeres (S.11):

- Cooperatives (de treballadors, agroalimentàries, consumidors, educació, transport, d'habitatge, de salut, socials, etc.).
- Societats laborals.
- Societats agràries de transformació (SAT).
- Confraries de pescadors.
- Centres especials d'ocupació (CEE).
- Empreses d'inserció.
- Altres productors de mercat privats (iniciatives d'RSC, d'agricultura ecològica i ONCE).

a.2) Institucions financeres (S.12):

- Cooperatives de crèdit.
- Companyies de mútues d'assegurances.
- Institucions sense fi de lucre de serveis d'economia social.

b) Productors no de mercat.

Institucions sense finalitat de lucre al servei de les llars (S.15):

- Associacions d'acció social (iniciatives de comerç just i d'inserció sociolaboral).
- Fundacions socials.
- Altres institucions humanitàries sense finalitats lucratives (Creu Roja).
- Xarxes socials.

En aquesta diagnosi de l'economia social només es tractarà l'apartat a.1), de societats no financeres.

13.3.

DADES DE L'ECONOMIA SOCIAL A LES ILLES BALEARS

De conformitat amb les dades que ofereix l'Íbestat del directori d'empreses (DIRCE) i les altres fonts detallades en el quadre, el percentatge d'empreses de l'economia social respecte al nombre total d'empreses de les Illes Balears els quatre darrers anys és aproximadament del 2%. (Vegeu el quadre I-13.1.)

Per calcular el pes de l'economia social, a més de les cooperatives i les societats

laborals, s'analitzen altres tipus d'entitats que es detallen a continuació. (Vegeu el quadre I-13.2.)

El 2019 hi ha 127 societats agràries de transformació (SAT), un 7 % menys que l'any anterior, i sumen 1.900 socis. Són societats civils que tenen una finalitat econòmicosocial per produir, transformar i comercialitzar productes agrícoles, ramaders i forestals; per fer millores al medi rural, i per a la promoció i el desenvolupament agrari.

Els darrers anys es manté en 16 el nombre de confraries de pescadors representades per la Federació Balear de Confraries de Pescadors, que té com un dels seus objectius principals la sostenibilitat de l'activitat pesquera. Segons els Serveis de Millora Agrària i Pesquera (SEMILLA), el 2018 les confraries de pescadors disposen de 252 embarcacions, de les quals 163 corresponen a Mallorca, 34 a Menorca, 36 a Eivissa i 19 a Formentera. Respecte de l'any anterior, han caigut un 3 %, principalment a Eivissa, si bé, a Formentera hi ha dues embarcacions més.

Pel que fa als centres especials d'ocupació (CEO), tenen distinta personalitat jurídica, el 2019 n'hi ha 47 de registrats, entre associacions, societats limitades i societats anònimes.

Les empreses d'inserció són Deixalles Serveis Ambientals, Deixalles Inserció i Triatge i Triamdetot, promogudes per la Fundació Deixalles; Eines x Inserció, promoguda per Càritas Mallorca; Mestral Inserció i Medi Ambient promoguda per Càritas Diocesana de Menorca, i Projecte Home Balears Inserció, promoguda per Projecte Home.

El 2019 a les Illes Balears es manté el mateix nombre d'empreses d'inserció que l'any anterior, que són sis, si bé n'hi ha una més d'inscrita amb qualificació provisional. Han facturat 2,9 milions d'euros, dels quals només un 15 % correspon a subvencions públiques. Tenen contractades 66 persones en risc d'exclusió social. El 91 % de les persones que han finalitzat el seu contracte d'inserció s'han inserit en el mercat laboral ordinari; així, persones que rebien prestacions passen a ser cotitzants actius.

En el grup dels altres productors de mercat privats, dins la responsabilitat social corporativa (RSC) cal destacar Eticentre i Forètica. Eticentre és una associació sense ànim de lucre per incorporar criteris ètics en el món dels negocis. Especialment s'adreça a les petites i mitjanes empreses i el 2019 consta de 21 associats a les Balears. Forètica té empreses associades que tenen seu a les Balears i consta de diverses empreses adherides amb el certificat SGE 21, que és la primera norma europea que permet certificar un sistema de gestió ètica i socialment responsable. A més, CAEB, PIME i Cambra de Comerç, entre d'altres, apliquen mesures d'RSC.

El nombre d'operadors inscrits en el Consell Balear de Producció Agrària Ecològica continua amb la tendència creixent des de l'inici de la sèrie, l'any 1991. El 2019 l'increment és del 6 % interanual. Hi ha 962 operadors d'agricultura ecològica el 2019 (703 a Mallorca, 115 a Menorca, 131 a Eivissa i 13 a Formentera), dels quals un 68 % són productors i un 32 % són elaboradors. Representen una superfície ecològica de 36.767 hectàrees, 303 explotacions ramaderes i 34.255 caps de ramat.

QUADRE I-13.1. NOMBRE D'EMPRESES PER CONDICIÓ JURÍDICA DE L'ECONOMIA SOCIAL A LES ILLES BALEARS (2010-2019)

	Societats cooperatives (DG de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social) (*)	Societats laborals anònimes i limitades (DG de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social)	Altres tipus (**)	Total economia social	Total empreses a les Illes Balears (DIRCE)	% de les empreses de l'economia social sobre el total d'empreses de les Illes (***)
2010	214	545	–	–	89.562	–
2011	221	546	–	–	87.461	–
2012	223	546	–	–	85.372	–
2013	234	546	–	–	85.044	–
2014	244	544	–	–	84.270	–
2015	260	535	–	–	87.111	–
2016	263	520	987	1.770	89.341	1,98 %
2017	273	508	1.035	1.816	93.067	1,95 %
2018	274	482	1.103	1.859	96.638	1,92 %
2019	276	477	1.159	1.912	98.712	1,94 %

Font: Directori d'empreses (DIRCE), Ibestat; Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular i elaboració pròpia

(*) Incloues 4 microcooperatives. (**) Incloues les entitats detallades a la taula 2. (***) El càlcul del percentatge és una aproximació.

QUADRE I-13.2. NOMBRE D'ALTRES TIPUS D'ENTITATS DE L'ECONOMIA SOCIAL (2019)

	2019
Societats agràries de transformació (1)	127
Confraries de pescadors (2)	16
Centres especials d'ocupació (3)	47
Empreses d'inserció (3)	6
Altres productors de mercat privats	
Iniciatives RSC (*)	–
Agricultura ecològica (4)	962
ONCE (5)	1
Total	1.159

Fonts: (1) Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. (2) Federació Balear de Confraries de Pescadors. (3) Dir. Gral. de Treball i Salut Laboral. (4) Consell Balear de la Producció Agrària Ecològica. (5) ONCE

(*) No hi ha un registre de les iniciatives d'RSC a les Illes Balears, si bé, Eiticentre té 21 empreses que en són sòcies i Forètica té empreses associades amb seu a Balears. A més, CAEB, PIME i Cambra de Comerç de Mallorca, entre d'altres, apliquen mesures d'RSC.

D'altra banda, l'ONCE a les Balears el 2018 realitzà una inversió d'1.938.773 euros; incrementà les vendes de joc un 5,4%; es realitzaren 28 contractes indefinits a venedors i s'assoliren els 752 ocupats. Disposa de vuit centres, dels quals cinc són centres especials d'ocupació.

Cal fer esment a la Xarxa d'Economia Alternativa i Solidària de les Illes Balears (REAS Balears) com a associació sense ànim de lucre de l'economia social i solidària, que actualment disposa de 16 socis, tres més que un any enrere. Treballa en els àmbits econòmic, social, ambiental i cultural. A l'àmbit estatal pertany a REAS Red de Redes.

Pel que fa a les cooperatives i societats laborals, el 2019 a les Illes Balears ocupen a 2.328 persones, un -4% interanual. Representen un 0,5% de la població ocupada. A continuació s'analitzen les cooperatives i les societats laborals.

13.4.

COMPARATIVA ENTRE ESPANYA I LES ILLES BALEARS DE LES COOPERATIVES I LES SOCIETATS LABORALS

Segons el Ministeri de Treball i Economia Social (*Base de dades de l'economia social. Autònoms, economia social i responsabilitat social de les empreses*), on s'analitzen les dades de les cooperatives i les societats laborals, el 2019, per comunitats autònomes, les Illes Balears se situen a la coa d'Es-

panya pel que fa al nombre de cooperatives i societats laborals (limitades i anònimes) i en el nombre de treballadors. En els dos casos les primeres posicions corresponen a Andalusia, el País Basc, Catalunya i la Comunitat Valenciana. El nombre de treballadors de cooperatives i societats laborals a Espanya cau un 2,3%, fins als 367.832 treballadors. (Vegeu els gràfics I-13.1., I-13.2. i els quadres IA-13.1. i IA-13.2.)

Els treballadors de l'economia social a les Balears més nombrosos, tal com passa en el total de l'economia, són els del sector de serveis, seguits dels de la construcció. (Vegeu el gràfic I-13.3.)

Al primer trimestre del 2019, a Espanya, un 52,5% dels treballadors de cooperatives més societats laborals són homes i un 47,5% són dones, i a les Balears la proporció és d'un 51,3% i un 48,7%, respectivament. És a dir, les dones ocupades en economia social a les Illes estan 1,2 punts percentuals per sobre del percentatge d'Espanya.

A més, a Espanya la major part dels ocupats en l'economia social tenen de 40 a 54 anys, i a les Balears (41,8%), també. La proporció d'ocupats a l'economia social de 55 anys i més amb un 16,6% és superior a la d'Espanya (15,0%). Els ocupats de l'economia social de 25 a 39 anys a les Illes representen el 35,1% i si es tenen en compte els menors de 40 anys són el 41,6%.

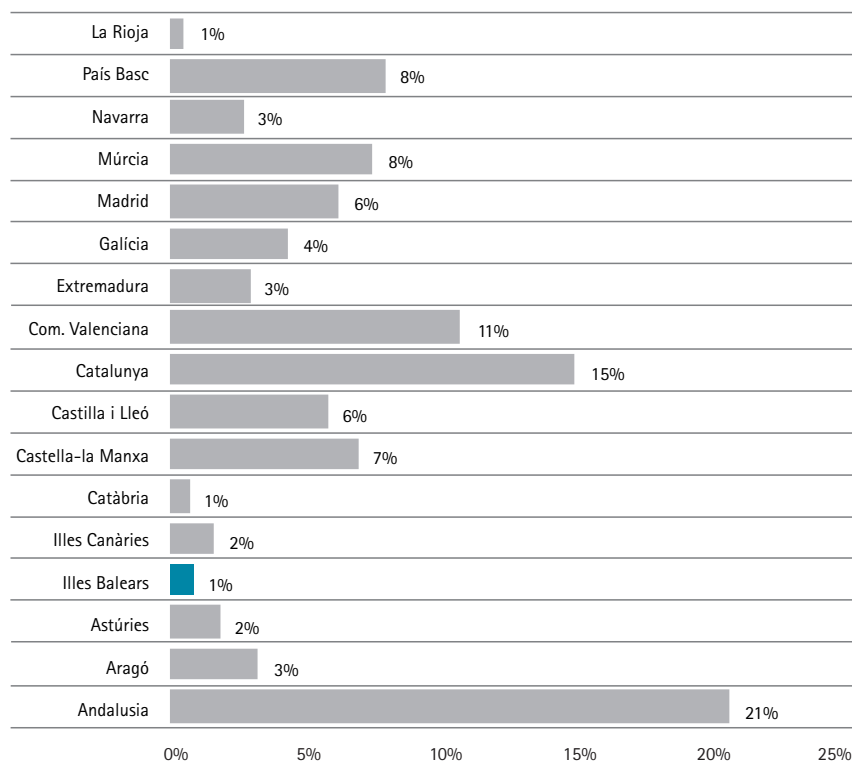
En canvi, els ocupats estrangers a les Balears (7,4%) en economia social estan per sota de la mitjana espanyola (10,7%). A les Illes, els treballadors indefinits de l'eco-

nomia social (72,7%), estan per sota de la mitjana espanyola (73,4%). Els treballadors indefinits sobre el total de l'economia a les Balears el primer trimestre de 2019 representen el 70,2%, 2,5 punts percentuals per sota dels indefinits de l'economia social.

Els treballadors a temps complet de l'economia social a Espanya són un 79,0%, mentre que a les Balears són un 75,9%. A les Illes, les societats de l'economia

social més nombroses són les que tenen menys de deu treballadors (30,4%), seguides les de 51 a 100 treballadors (23,8%) i de les que en tenen de 26 a 50 (22,1%). En canvi, a Espanya les societats més nombroses de l'economia social són les que tenen més de 250 treballadors (43,5%). A les Illes, en l'economia social, el 38,1% són treballadors de més de cinc anys d'antiguitat i el 23,6% tenen una antiguitat de fins a sis mesos.

Gràfic I-13.1.
Distribució del nombre de cooperatives i societats laborals per comunitats autònomes (mitjana 2019)

Font: Ministeri de Treball i Economia Social

Pel que fa a les cooperatives per tipus d'activitat, el 2019 a Espanya ocupen les primeres posicions el comerç i l'hostaleria; seguides de l'educació i la sanitat i la indústria. En canvi, a les Illes Balears el primer lloc l'ocupen les cooperatives de l'educació i la sanitat, el segon és per al comerç i l'hostaleria i el tercer per al transport i les comunicacions. (Vegeu el gràfic I-13.4.)

L'evolució dels treballadors a les cooperatives per tipus d'activitat a Espanya mostra que les cooperatives de comerç i hostaleria són les més nombroses en nombre de treballadors, seguides de les d'educació i sanitat, agricultura i indústria. (Vegeu el gràfic IA-13.2.)

A les Balears, el sector de cooperatives més nombrós en treballadors, des del tercer trimestre de 2010, és el d'educació i sanitat, que el 2019 experimenta una caiguda interanual de mitjana del 19,7%. Després ve el sector del comerç i l'hostaleria, que a partir de la crisi cau però a partir del 2014 es manté. Segueixen el transport i comunicacions i les activitats financeres. Les activitats artístiques i les professionals, administratives i administració pública cauen significativament en els darrers anys. (Vegeu el quadre IA-13.3. i el gràfic IA-13.1.)

A les Balears, el sector de les societats laborals més nombrós en nombre de societats és el de comerç i hostaleria, que el 2019 representa un 36%. Després ve el sector de la construcció, amb un 18%. Els segueixen les activitats professionals, administratives i administració pública, amb un 17%. A Espanya el sector de serveis també és el més nombrós, seguit de la indústria i la construcció.

Per nombre de treballadors, les societats laborals de comerç i hostaleria a les Illes Balears ocupen el 34% dels treballadors, mentre que a Espanya aquest sector ocupa el 23% dels treballadors de les societats laborals i, en segon lloc, a les Illes els treballadors de les societats laborals estan ocupats en la construcció (30%), la qual cosa a Espanya representa un 13%. En canvi, a Espanya el sector que ocupa més treballadors de les societats laborals és la indústria (26%). (Vegeu el gràfic I-13.5.)

13.5.

LES COOPERATIVES

13.5.1. EVOLUCIÓ DE LES COOPERATIVES A LES ILLES BALEARS (MINISTERI DE TREBALL, MIGRACIONS I SEGURETAT SOCIAL)

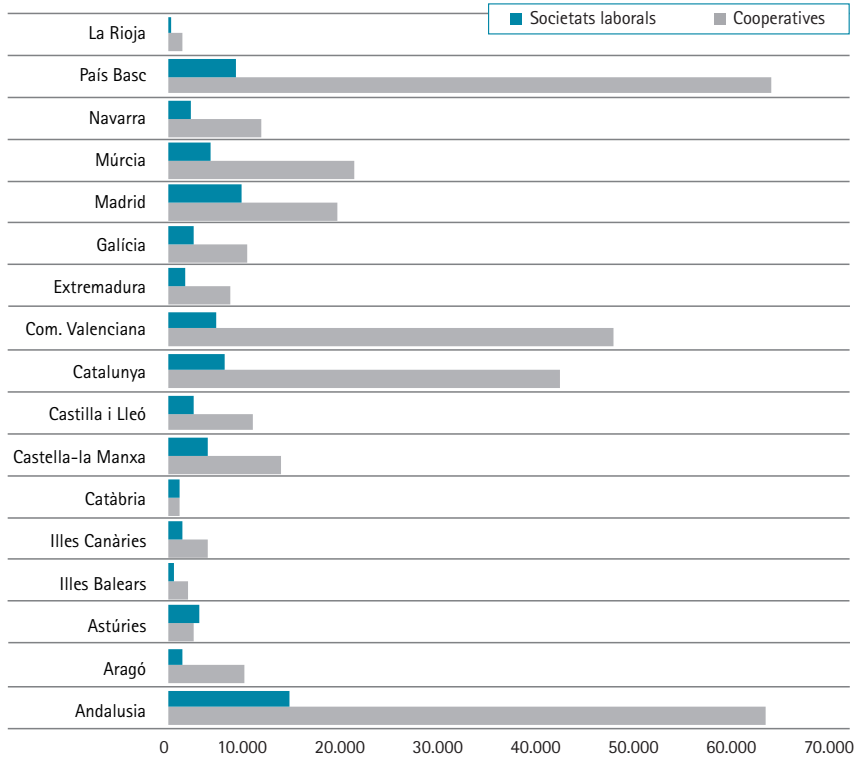
L'evolució de les cooperatives a les Balears s'alenteix. Durant el 2019 hi ha una mitjana de 1.841 treballadors en cooperatives i aquest nombre a Espanya és de 306.465, la qual cosa representa un 0,4% i un 1,6%, respectivament, en relació amb el total de treballadors de l'economia. La variació interanual del 2019 respecte del 2018 dels treballadors de les cooperatives per a Espanya ha estat del -2,2% i per a les Illes Balears del -0,6%. El màxim de treballadors de la sèrie, iniciada el 1999, es dona el tercer trimestre del 2008, amb 2.721, i a partir d'aquí cau el nombre de treballadors fins a una tercera part el 2019.

A les Balears un 75% dels treballadors correspon al règim general i un 25% a

autònoms, una proporció similar a la del conjunt d'Espanya. La diferència entre el règim general i els autònoms a les Illes era molt més gran des de 1999 fins a 2014 i a partir d'aquell anys s'escurça, si bé, els autònoms s'han mantingut cada any, fins i tot amb tendència creixent; en canvi, els treballadors de règim general han disminuït. El nombre de treballadors del règim general de les cooperatives mostra una certa estacionalitat (devers el 4 %); en canvi, els autònoms són més estables.

El nombre de treballadors per cooperativa a les Illes Balears el 2019 és d'11,7, ha crescut un 5 % interanual i està per sobre del nombre de treballadors per empreses totals a les Illes, que és de 5,1. A Espanya ha augmentat gairebé un 6 % fins a assolir els 16,3. En tot el període, el nivell de treballadors per cooperativa a les Illes Balears és inferior al d'Espanya. (Vegeu els quadres IA-13.9a., IA-13.9b. i IA-13.6. i el gràfic IA-13.3.)

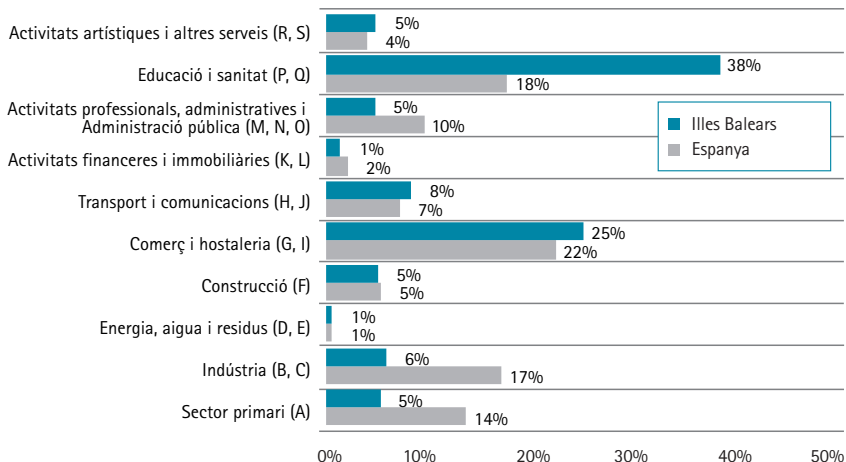
Gràfic I-13.2.
Nombre de treballadors de cooperatives i societats laborals per comunitats autònomes (2019)

Font: Ministeri de Treball i Economia Social

Gràfic I-13.3.

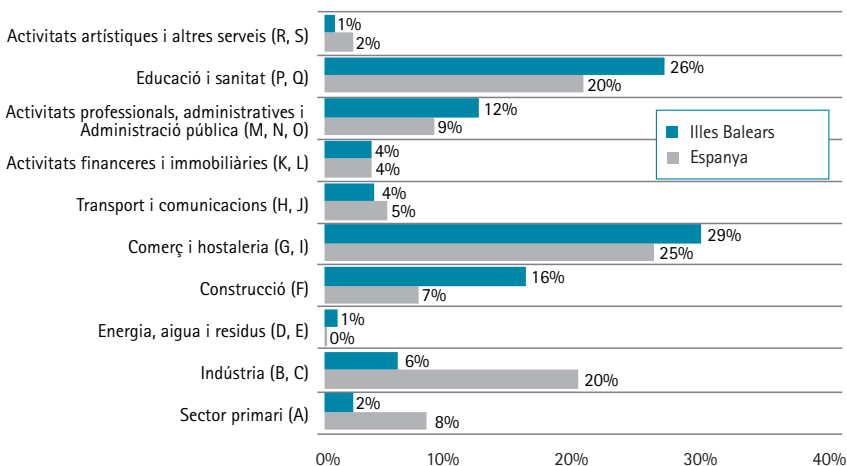
Cooperatives per tipus d'activitat a Espanya i a les Illes Balears (mitjana 2019)

Font: Ministeri de Treball i Economia Social

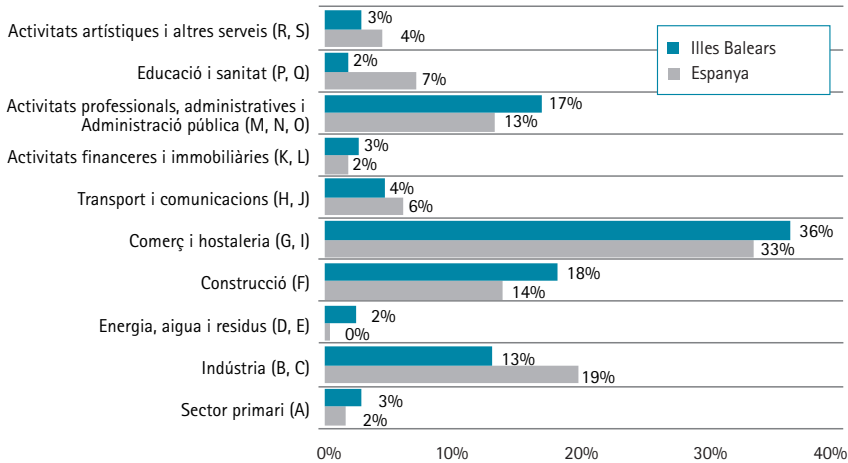
Gràfic I-13.4.

Nombre de treballadors de les societats laborals per tipus d'activitat a Espanya i a les Illes Balears (mitjana 2019)

Font: Ministeri de Treball i Economia Social

Gràfic I-13.5.
**Societats laborals per tipus d'activitat a Espanya i a les Illes Balears (centres)
(mitjana 2019)**

Font: Ministeri de Treball i Economia Social

13.5.2. EVOLUCIÓ DE LES COOPERATIVES DONADES D'ALTA

El nombre de cooperatives noves té una tendència decreixent des del 2003 (any en què s'assolí el màxim de la sèrie iniciada el 1998, amb 96 cooperatives noves), fins a arribar a l'any 2019, quan no se'n crea cap. Si bé, arran de la Llei 4/2019, de 31 de gener, de microcooperatives, ha implicat que l'any 2019 s'han creat quatre microcooperatives, una de les quals procedeix de la transformació d'una cooperativa en microcooperativa.

13.5.3. COOPERATIVES PER ILLES (REGISTRE DE COOPERATIVES I SOCIETATS LABORALS DE LES ILLES BALEARS)

Segons les dades de 2019 del Registre de cooperatives i societats laborals de la Direcció General de Promoció Econòmica, Empre-

doria i Economia Social i Circular; de 272 cooperatives, les de treball associat són les més nombroses, llevat de Formentera, i representen un 62,1% del total de les Balears. En segon lloc, les cooperatives més nombroses a les Illes són les agràries, amb un 15,8%. Ocupen la tercera posició les cooperatives d'habitatge (7,4%, gairebé 3 punts percentuals més que l'any anterior), seguides de les d'iniciativa social (6,3%). A continuació venen les de serveis i les de consum. Les de transports només representen un 1,1%. Les d'explotació comunitària de la terra i les integrals¹ suposen un 0,4% cadascuna. No hi ha cooperatives de crèdit el 2019. (Vegeu el gràfic I-13.9. i el quadre IA-13.10.)

1. La cooperativa integral és un projecte d'autogestió en xarxa que pretén ajuntar de mica en mica tots els elements bàsics d'una economia, com són producció, consum, finançament i moneda pròpia, i integrar tots els sectors d'activitat necessaris per viure al marge del sistema capitalista.

A Mallorca, el 2019 hi ha un total de 216 cooperatives, de les quals un 65,7 % corresponen a treball associat, seguides de les agràries (14,8 %), de les d'iniciativa social i d'habitatge (5,6 %, cadascuna), de serveis (4,6 %), de consum (1,9 %), de transports (1,4 %) i de la terra (0,5 %). Les quatre microcooperatives creades el 2019 s'ubiquen a Mallorca i corresponen a treball associat. (Vegeu el gràfic I-13.6.)

A Menorca, el 2019, d'un total de 25 cooperatives, un 40,0 % són de treball associat, un 24,0 % són agràries (atesa la importància del sector agrícola a l'illa), un 20,0 % són d'iniciativa social, un 8,0 % són de serveis i a les d'habitatge i consum els correspon un 4,0 % a cadascuna. (Vegeu el gràfic I-13.7.)

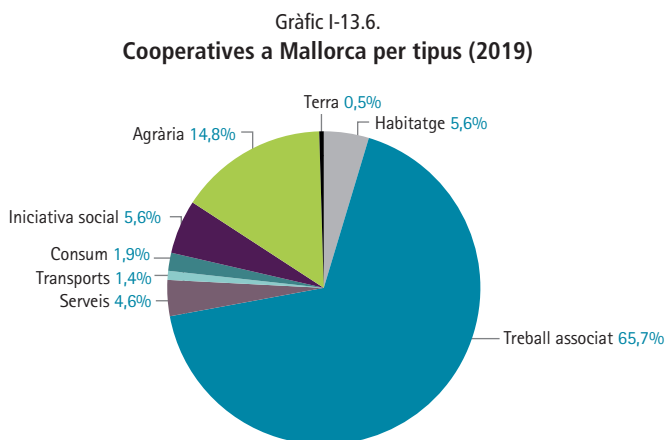
A Eivissa, el 2019, d'un total de 30 cooperatives, un 56,7 % corresponen a les de treball associat. Les segones que destaquen són les d'habitatge, que representen un 23,3 % —tot i que al conjunt de les Balears representen un 7,4 % (gairebé 3 punts per-

centuals per sobre del 2018)—, cosa que mostra la importància de l'habitatge a l'illa. A continuació, un 13,3 % són cooperatives agràries, i les integrals i de serveis participen amb un 3,3 % cadascuna.

A Formentera, el 2019 només hi ha una cooperativa i és agrària, igual que els anys anteriors. (Vegeu el gràfic I-13.8.)

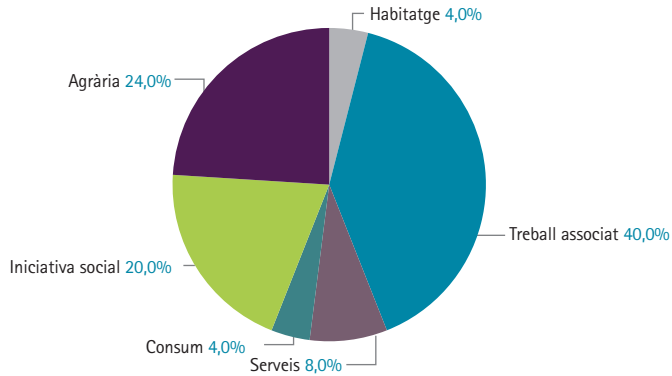
13.5.4. MAPATGE DE LES COOPERATIVES A LES ILLES BALEARS (REGISTRE DE COOPERATIVES I DE SOCIETATS LABORALS DE LES ILLES BALEARS)

El desembre del 2019 a Mallorca hi ha 217 cooperatives, a Palma és on són més nombroses (99), seguida de Marratxí amb 21, Manacor amb 11 i Calvià amb 9. Després, amb cinc cooperatives, hi ha Consell i Porreres. A Menorca i a Eivissa hi ha 25 i 30 cooperatives a cadascuna, i Formentera en té una. A Menorca destaca Ciutadella, amb set; seguida des Mercadal amb cinc, i d'Alaior i Maó amb quatre cooperatives.

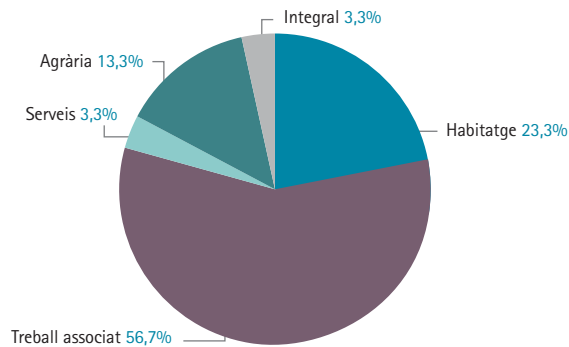
Font: Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular

Gràfic I-13.7.
Cooperatives a Menorca per tipus (2019)

Font: Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular

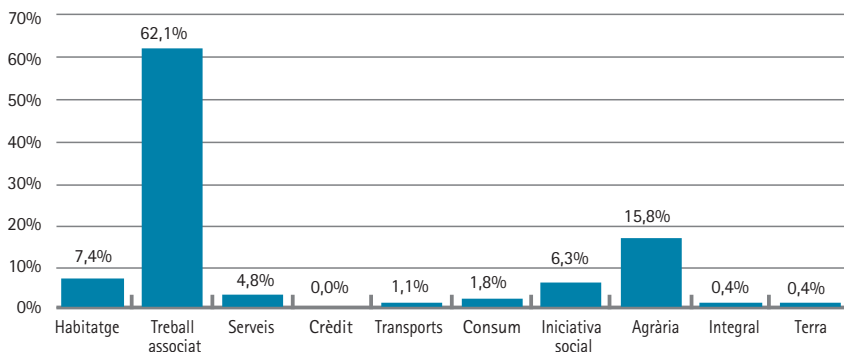
Gràfic I-13.8.
Cooperatives a Eivissa per tipus (2019)

Font: Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular

Gràfic I-13.9.

Cooperatives a les Illes Balears per tipus (2019)

Font: Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular

A Eivissa capital n'hi ha 18, en segon lloc ve Sant Antoni de Portmany, amb sis, i després Santa Eulària des Riu, amb quatre. (Vegeu el gràfic I-13.10.)

13.6.

LES SOCIETATS LABORALS A LES ILLES BALEARS

13.6.1. EVOLUCIÓ DE LES SOCIETATS LABORALS A LES ILLES BALEARS (MINISTERI DE TREBALL, MIGRACIONS I SEGURETAT SOCIAL)

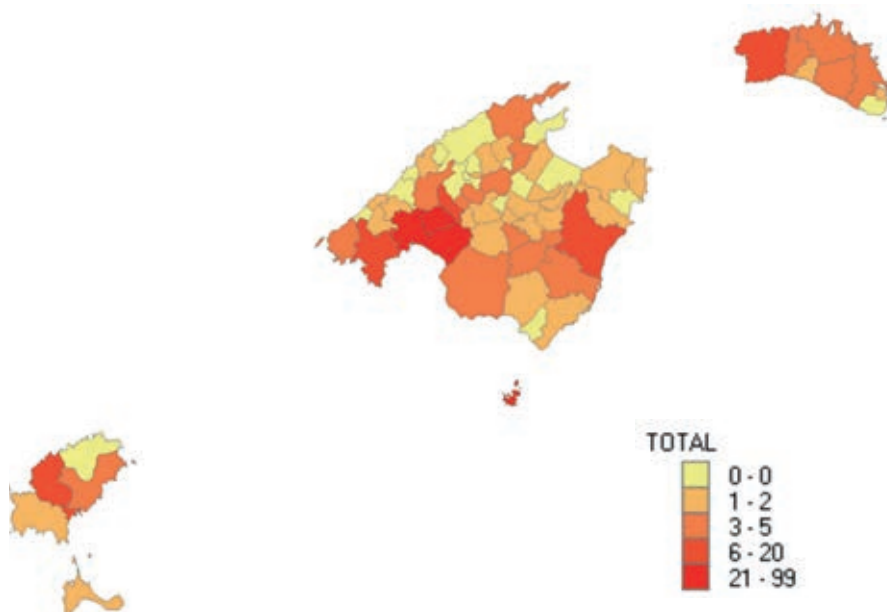
El nombre de treballadors totals de les societats laborals a les Illes Balears en 20 anys assolí el màxim el segon trimestre del 2003 (1.260 treballadors). A partir de la crisi de 2008 cau el nombre d'ocupats i augmenta substancialment la proporció dels treballadors de les societats limitades. La mitjana de treballadors de 2019 és de

487 treballadors, un 16 % menys que un any enrere. El 2019 un 86 % dels treballadors corresponen a societats limitades i un 14 % a societats anònimes, quan en els dos primers anys de la sèrie hi havia més treballadors de societats anònimes que de societats limitades. El nombre de treballadors per a societat laboral a les Illes Balears el 2019 està en una mitjana de 6,1, per sota del 2018 (6,6). La mitjana d'Espanya està en 7,3. (Vegeu els gràfics IA-13.4., IA-13.5. i IA-13.6. i els quadres IA-13.7., IA-13.8. i IA-13.11.)

13.6.2. EVOLUCIÓ DE LES SOCIETATS LABORALS DONADES D'ALTA

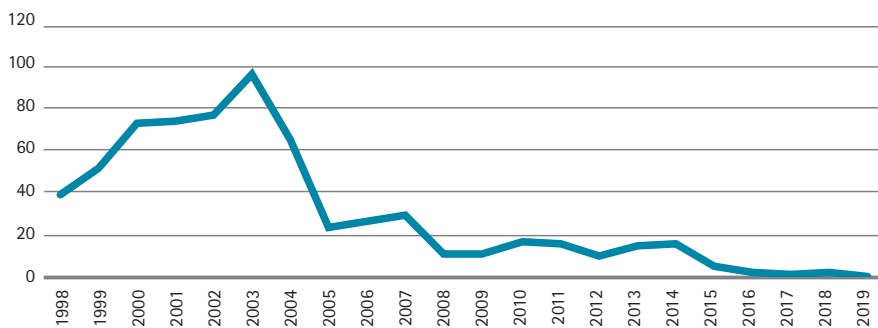
El 2019 no s'ha donat d'alta cap societat laboral a les Illes Balears i se'n donaren cinc de baixa. En relació amb la resta de comunitats autònomes, les Balears són les que presenten un menor dinamisme i aquesta tendència a la baixa ve a partir de l'any 2003, quan s'assolí el màxim. (Vegeu el gràfic I-13.11.)

Gràfic I-13.10.
Mapa de les cooperatives a les Illes Balears per municipis (31 de desembre de 2019)

Font: Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular

Gràfic I-13.11.
Evolució de les societats laborals donades d'alta a les Illes Balears (1998-2018)

Font: Ministeri de Treball i Economia Social

CAPÍTOL II

MERCAT DE TREBALL I POLÍTIQUES D'OCUPACIÓ

RESUM

En aquest capítol es fa un repàs a l'evolució de l'activitat, l'ocupació i l'atur durant el 2019, a més de tot el referent a polítiques d'ocupació, formació i orientació laboral. Es comença amb l'anàlisi de les dades d'afiliació a la Seguretat Social, que el 2019 experimenta un increment del 2,0%, per setè any consecutiu, i situa la xifra mitjana anual per primera vegada per sobre del mig milió d'afiliats. Respecte al 2018, tots els sectors guanyen afiliació en termes interanuals, tret de l'agricultura que perd un 0,8% dels seus efectius. El sector que mostra més creixement és el de la construcció (+4,4%), seguit de la indústria (+2,0%) i dels serveis (+1,7%).

També és important mencionar, pel que fa a la qualitat de l'ocupació, que augmenten significativament els afiliats amb un contracte indefinit (4,2%), mentre que cauen els afiliats amb un contracte temporal (-1,6%). Totes les illes mostren increments i novament les Pitiüses són les que registren un creixement més intens (+2,7%), seguides de Mallorca (+1,9%) i, finalment, Menorca (+0,7%). Ara bé, s'ha de remarcar que s'atenueja el ritme de creixement de l'ocupació.

Les Illes Balears continuen sent la comunitat autònoma amb el percentatge de població estrangera més alt sobre el total de treballadors d'alta a la Seguretat Social. El 2019 la xifra va assolir els 98.157 treballadors d'alta, cosa que representa el 19,4% del conjunt de treballadors d'alta a la Seguretat Social, dels quals un 10,2% són persones de la Unió Europea i un 9,2% són no comunitaris. Respecte del 2018, el nombre de treballadors estrangers experimenta un creixement significatiu: un 8,3% els treballadors de fora de la UE, i un 3,3% els de la UE; mentre que el nombre d'espanyols augmenta un 1,2%.

L'Enquesta de població activa (EPA) estima 571.150 persones ocupades a les Illes Balears de mitjana el 2019. Això suposa un augment de 10.975 efectius ocupats respecte al 2018, que en termes relatius equival a un increment del 2,0%. Les hores efectives treballades dels ocupats, per la seva banda, just han crescut un 1,1%. La taxa de temporalitat s'ha situat en el 27,0%, 1,4 punts per sota de la taxa del 2018 però 0,7 punts per sobre de la mitjana espanyola. Presenten una taxa més alta de temporalitat les dones, els joves, els treballadors estrangers, els que treballen a jornada parcial i els treballadors de la construcció.

Les Illes Balears tanquen el 2019 amb una mitjana anual de 48.640 persones aturades i registrades al SOIB. Aquesta xifra suposa una estabilització de les dades del 2018, tot mantenint-se per sota de la quantitat del 2008. Les Balears continuen sent l'única comunitat autònoma amb un atur registrat inferior al 2008, concretament del -1,0%, perquè en el conjunt d'Espanya encara es troba un 24,0% per sobre. L'atur cau a totes les illes tret de Mallorca, on es produeix un increment del 0,5%, i de manera més intensa a Formentera (-12,3%), seguida d'Eivissa (-2,3%) i Menorca (-0,6%). Així doncs, es romp aquesta tendència de fons de reduccions importants de l'atur que feia sis anys que es produïa a totes les illes —tot i que ja va ser de manera més moderada el 2018— i es tendeix a una estabilització de les dades.

El 2019 es duu a terme una nova actualització de la metodologia de l'índex de qualitat del treball (IQT) i es presenta un tercer treball atenent el desenvolupament de noves estadístiques i indicadors, que té per objecte centrar l'anàlisi específicament en els aspectes qualitatius de l'ocupació, deixant alguns dels indicadors fins ara emprats com a elements de context del marc laboral. La nova publicació dels IQT presenta els indicadors del 2018 i en aquest capítol ja es donen els resultats per als indicadors del 2019, que mostren una notable millora de la posició de les Balears, que assoleix la segona posició del rànquing en els tres escenaris plantejats. L'avanç de posicions relatives és molt accentuat, atès que els resultats dels anys anteriors situaven les Illes Balears entre la quarta i la sisena posició.

Les polítiques actives d'ocupació (PAO) inclouen un conjunt de programes i actuacions adreçades a facilitar l'accés al mercat de treball de les persones en atur mitjançant accions de millora de la seva ocupabilitat i d'intermediació entre oferta i demanda d'ocupació. L'any 2018 hi ha hagut 478.413 persones que han participat en les diverses accions, principalment en les d'intermediació i orientació (més del 95 % del total). En relació amb els dos anys anteriors, destaca l'increment de la participació en tots els tipus de programes, excepte en el de Foment i creació de l'ocupació. Es manté la tendència d'augment progressiu del pressupost de PAO (96.022.342 euros el 2018 i 108.246.946 l'any 2019) i de la despesa per persona aturada registrada.

Juntament amb els programes i les accions ja tradicionals, se n'inclouen alguns de nous: orientació específica per a persones aturades de llarga durada i per al sector d'hoteleria; itineraris integrals d'inserció per a l'ocupació de col·lectius vulnerables: SOIB Joves; formació amb compromís de contractació; beques per al retorn a la formació per a persones aturades de llarga durada i per a dones víctimes de violència masclista; SOIB Tornem, i SOIB Dona.

Les relacions laborals a l'àmbit de la CAIB han estat marcades el 2019 per modificacions normatives estatals com la introducció del registre obligatori de la jornada diària. També ha estat un any de fre a l'expansió del model laboral precaritzant que plantegen les empreses de l'anomenada economia de les plataformes, així com de continuïtat d'una intensa activitat de la inspecció de treball a l'hora de denunciar incompliments laborals, entre els quals destaca la contractació temporal fraudulenta.

Així mateix, es constata la bona salut de la negociació col·lectiva balear, on es recullen increments salarials notables en sectors rellevants com el de la neteja o el transport de viatgers i on s'aprecia una clara aposta per l'autonomia col·lectiva, en què es garanteix majoritàriament l'extensió de la vigència dels convenis durant tot el període d'ultraactivitat. Tot i així, en els convenis balears es continuen apreciament mancances importants pel que fa al tractament de les noves tecnologies i s'ignoren per complet aspectes clau de la transformació que aquestes suposen al món laboral, com el teletreball o el dret a la desconnexió digital. Per acabar, es detecta un lleuger increment de la conflictivitat judicial, però un descens de la conflictivitat laboral pel que fa a les vagues.

Finalment, el 2019 torna a augmentar el nombre d'accidents de treball (5,3 % interanual), tot i que es registra un descens de l'índex d'incidència per segon any consecutiu. Les Illes Balears continuen sent la comunitat autònoma amb l'índex d'incidència més elevat.

1.

PANORAMA GENERAL DEL MERCAT DE TREBALL

En aquest apartat es fa l'anàlisi de l'ocupació de l'any 2019 a partir de les fonts disponibles sobre la matèria, com són l'enquesta de població activa, l'enquesta trimestral del cost laboral de l'INE i els registres d'afiliació a la Seguretat Social (TGSS), així com les demandes d'ocupació, atur i contractes registrats al Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB).

S'inclou també en aquest apartat la primera actualització dels resultats obtinguts de la darrera revisió dels indicadors de l'índex de qualitat del treball (IQT), publicació del CES del 2019¹.

1. CONSELL ECONÒMIC I SOCIAL DE LES ILLES BALEARS (2019). *La Qualitat del Treball a les Illes Balears 2009-2018*. Estudi publicat el 2019, a proposta de la Comissió de Treball de la Memòria del CES i aprovada per la Comissió Permanent, en què es duu a terme una segona actualització del primer estudi del CES i SOIB sobre els IQT, *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, 2004.

1.1.

ELS INDICADORS LABORALS DE L'ESTRATÈGIA 2020

Les Illes Balears mostren uns resultats més favorables en els indicadors laborals de l'Estratègia 2020 de caràcter quantitatiu que Espanya, tant en taxa d'ocupació de la població entre 20 i 64 anys com en la taxa d'ocupació femenina i la taxa d'atur. Ara bé, respecte als indicadors del 2018, les Illes han reduït tant la taxa d'ocupació com sobretot la taxa d'ocupació femenina. Pel que fa als indicadors relacionats amb la formació, com poden ser l'abandonament escolar prematur o el percentatge de joves amb estudis superiors, les Illes Balears se situen per sota de la mitjana espanyola i de la Unió Europea i lluny dels objectius marcats per l'Estratègia 2020. (Vegeu el quadre II-1.)

1.2.

ANÀLISI DE LES DADES D'AFILIACIÓ A LA SEGURETAT SOCIAL

L'any 2019 es tanca amb una mitjana de 506.882 treballadors d'alta a la Seguretat Social. Es tracta del setè any consecutiu que es dona un increment de l'ocupació, i el valor més alt de tota la sèrie històrica estudiada (des de 1996), i per primera

vegada per sobre del mig milió d'afiliats. Respecte al 2018, l'afiliació s'ha incrementat en 10.170 persones, que en termes relatius suposa un creixement del 2,0%. Així, l'any 2019 esdevé el tercer any que, de mitjana, suposa haver superat les dades d'ocupació d'abans de la crisi. En concret, ja hi ha 54.638 (12,1 %) llocs de feina més que el 2008. En comparació, al conjunt d'Espanya les dades d'afiliació del 2019 just se situen un 1,0 % per sobre de les del 2008. (Vegeu el quadre II-2.)

Durant els anys de crisi econòmica, les hores treballades van caure més intensament que el nombre d'ocupats. Això suposa que les hores treballades es repartien entre els treballadors, de manera que el nombre mitjà d'hores que realitzava cada treballador es reduïa. Una vegada immersos en la recuperació, a partir del 2014, tant el nombre total d'afiliats al règim general com el nombre d'hores comencen a pujar. Així, segons les dades de l'IBESTAT, l'afiliació equivalent a temps complet creix el 2019 un 1,8 % respecte a l'any anterior. Ara bé, aquest creixement se situa per sota de l'augment del nombre total de treballadors del règim general. (Vegeu el quadre II-3.)

Les dones afiliades a la TGSS el 2019 són 235.371 i representen un 46,4 % del conjunt d'afiliació. El 2007 només suposaven un 43,1 % del total d'afiliats. Aquest increment s'explica perquè des del 2007 l'afiliació femenina s'han incrementat en un 19,8 %, mentre que la masculina el 2019 just supera l'afiliació del 2007, en un 4,7 %. Respecte de les dades del 2018, ambdós sexes experimenten un increment molt similar, un 2,0 % els homes i un 2,1 % les dones.

El major pes de les dones ocupades es va donar durant els anys més difícils de la crisi econòmica, així durant el 2013 i 2014 les dones assoliren el 47,1 % del total de l'ocupació, el percentatge més alt de la sèrie històrica. En el conjunt d'Espanya les dones ocupades representen un 46,4 % del total dels ocupats el 2019, idèntic valor al de les Balears. Històricament les dones tenien més pes sobre el total de la població ocupada a les Illes, tot i que la incorporació de les dones en el mercat de treball s'ha incrementat arreu del territori, de manera que s'ha equiparat el percentatge de dones ocupades sobre el total d'ocupats. (Vegeu el quadre II-4.)

Per sectors econòmics, el 2019 el sector de serveis aglutina la major part de l'afiliació (416.199 afiliats, el 82,1 %); el segueix la construcció, amb 54.467 treballadors (el 10,7 %); la indústria, amb 28.975 efectius (el 5,7 %), i, finalment, l'agricultura, amb 6.716 persones (l'1,3 %). Respecte al 2018, i per tercer any consecutiu, tots els sectors guanyen afiliació en termes interanuals, tret de l'agricultura, que perd un 0,8 % dels seus efectius. El nombre del conjunt d'afiliats, com s'ha dit, augmenta un 2,0 % el 2019. Més en detall, el sector que mostra més creixement és el de la construcció (+4,4 %), seguit de la indústria (+2,0 %) i dels serveis (+1,7 %). (Vegeu el quadre II-5.)

Des de fa molts anys, l'economia de les Illes Balears és una economia fortament terciaritzada i aquesta característica no ha fet més que pronunciar-se, si es fa cas de l'evolució, on es veu com el sector de serveis assoleix el 2019 un 82,1 % del total dels ocupats de les Illes, en detriment

del sector de la indústria i, sobretot, del de la construcció. Aquest moviment de l'afiliació entre els diferents sectors es fa palès si es comparen els pesos del 2019 amb els de l'any 2007. En aquests dotze anys s'observa que la capacitat d'ocupació de la indústria ha disminuït en 1,4 punts percentuals (p. p.) el pes dels afiliats, igual que la construcció, que perd 5 p. p. Aquests treballadors s'han incorporat als serveis, que ha augmentat el pes dels seus afiliats en 6,7 p. p. En el conjunt d'Espanya es repeteix la tendència de transvasament de treballadors cap al sector de serveis, si bé aquest aglutina el 75,8% dels treballadors, lluny del pes que tenen a les Illes Balears.

Les activitats més dinàmiques pel que fa al grup de treballadors assalariats es donen a les activitats econòmiques de la construcció d'immobles (967 afiliats més, +4,9%), i l'educació (1.028, +5%), en termes absoluts. En termes relatius, es registren augments per sobre del 10% a les activitats de cinematografia de vídeo i de programes de televisió; activitats d'enregistrament de so i edició musical (210 afiliats més, +27,7%).

En canvi, perden afiliació, serveis d'informació (175 persones menys), en termes absoluts. En termes relatius, els descensos més forts es donen a les indústries químiques (-13,7%), els serveis d'informació (-14,8%) i la fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques (-13,4%), tots aquests amb descensos superiors al 10%. (Vegeu el quadre IIA-1.)

Per règims, el 78,5% dels afiliats d'alta a les Balears el 2019 es troben en el règim

general, mentre que en el d'autònoms aquest percentatge és del 18,5%. La resta de treballadors —el 3,0%— es classifiquen dins dels règims especials. En termes interanuals, augmenten els afiliats als dos principals règims: general (+2,3%) i autònoms (+1,9%), així com en el règim especial de la mar (+1,5%). En canvi, cau l'afiliació al règim especial de la llar, que amb aquest ja fa sis anys consecutius que disminueix (-4,6%), i al règim especial agrari (-2,2%). (Vegeu el quadre II-6.)

La importància dels autònoms en el teixit productiu balear és molt rellevant, i més si es té en compte que també hi ha assalariats dependents de treballadors autònoms. El 2019 un total de 36.560 assalariats treballaven per a un autònom. El nombre mitjà d'assalariats dependents de treballadors per compte propi el 2019 és un 1,7% inferior al del 2018, fet que romp la tendència de vuit anys consecutius en positiu. Així les coses, si es considera el nombre de treballadors autònoms més els assalariats que tenen a càrrec, el pes que representen sobre el total de l'ocupació puja a un 25,7%².

2. Vegeu al respecte la publicació periòdica: OBSERVATORI DEL TREBALL DE LES ILLES BALEARS, *Evolució i perfil del treball autònom*, http://www.caib.es/sites/observatorideltreball/ca/perfil_autanoms/.

QUADRE II-1. INDICADORS DE L'ESTRATÈGIA 2020

	UE-28					ESPANYA					ILLES BALEARS					
	2017	2018	2019	Objectiu 2020	2017	2018	2019	Objectiu 2020	2017	2018	2019	Objectiu 2020	2017	2018	2019	Objectiu 2020
Percentatge de joves entre 18 i 24 anys amb abandonament escolar prematur	10,5%	10,5%	10,3%	10,0%	18,3%	17,9%	17,3%	15,0%	26,5%	24,4%	24,2%	15,0%	26,5%	24,4%	24,2%	15,0%
Percentatge de joves (30-34 anys) amb estudis superiors	39,9%	40,7%	nd	40,0%	41,2%	42,4%	44,7%	44,0%	39,2%	34,9%	33,1%	44,0%	39,2%	34,9%	33,1%	44,0%
Taxa d'ocupació entre 20 i 64 anys	72,1%	73,1%	73,9%	75,0%	65,5%	67,0%	68,0%	74,0%	71,3%	72,5%	72,1%	74,0%	71,3%	72,5%	72,1%	74,0%
Taxa d'ocupació femenina (20-64 anys)	66,4%	67,4%	68,2%	75,0%	59,6%	61,0%	62,1%	68,5%	66,1%	68,4%	66,5%	68,5%	66,1%	68,4%	66,5%	68,5%
Total de població que viu en llars amb baixa intensitat de feina	35,377	32,427		-	4,446	3,701		-	-	-	-	-	-	-	-	-
Inversió en R+D (assolir una inversió del 3% a la UE i del 2% a Espanya)	2,1%	2,1%		3,0%	1,2%	1,2%		2,0%	-	-	-	-	-	-	-	-
Altres indicadors:																
Taxa d'atur	7,6%	6,8%	6,3%	-	17,2%	15,3%	14,1%	-	12,4%	11,5%	11,7%	-	12,4%	11,5%	11,7%	-
Percentatge de població adulta (25-64 anys) que participa en educació i formació	10,9%	11,1%	11,3%	-	9,9%	10,5%	10,6%	-	8,6%	10,1%	10,6%	-	8,6%	10,1%	10,6%	-
Espanya	-0,5	0,8	1,9	2,2	-1,2	1,1	1,1	2,1	1,6	2,4	-6,5	-3,9	1,6	2,4	-6,5	-3,9

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Eurostat, l'INE i l'Ibestat

QUADRE II-2. TREBALLADORS EN ALTA LABORAL A LES ILLES BALEARS PER SEXE (2012-2019)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Total	395.784	397.861	410.635	432.487	455.257	480.471	496.712	506.882
Homes	210.632	210.350	217.352	230.473	243.004	257.513	266.283	271.511
Dones	185.150	187.510	193.282	202.014	212.253	222.958	230.429	235.371

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

QUADRE II-3. AFILIACIONS AL RÈGIM GENERAL DE LA SEGURETAT SOCIAL EN EQUIVALÈNCIA A JORNADA COMPLETA A LES ILLES BALEARS (2013-2019)

	Nombre d'afiliacions al règim general	% de var. interanual	Afiliacions en EJC	% de var. interanual
2013	300.674	-0,1	268.941	-1,3
2014	310.777	3,4	278.380	3,5
2015	330.097	6,2	296.829	6,6
2016	350.775	6,3	318.882	7,4
2017	374.371	6,7	343.382	7,7
2018	389.084	3,9	360.334	4,9
2019	398.020	2,3	366.711	1,8

Font: Ibestat, a partir de les dades de la TGSS

EJC: Equivalència a jornada completa. Mitjana anual dels quatre trimestres.

QUADRE II-4. EVOLUCIÓ DEL PES DE LA POBLACIÓ OCUPADA FEMENINA SOBRE EL TOTAL DE POBLACIÓ OCUPADA A LES ILLES BALEARS I ESPANYA (2012-2019)

	Illes Balears	Espanya
2012	46,8%	46,0%
2013	47,1%	46,3%
2014	47,1%	46,3%
2015	46,7%	46,2%
2016	46,6%	46,2%
2017	46,4%	46,2%
2018	46,4%	46,2%
2019	46,4%	46,4%

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

QUADRE II-5. CREIXEMENT DE L'OCUPACIÓ PER SECTORS D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2018-2019)

	2018	2019	Var. abs.	Var. (%)
Total	496.712	506.882	10.170	2,0
Agricultura	6.772	6.716	-56	-0,8
Indústria	28.410	28.975	564	2,0
Construcció	52.193	54.467	2.274	4,4
Serveis	409.263	416.199	6.936	1,7

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

QUADRE II-6. TREBALLADORS EN ALTA LABORAL SEGONS EL RÈGIM A LES ILLES BALEARS (2012-2019)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	% var. 18/17
Total	395.784	397.861	410.635	432.487	455.257	480.471	496.712	506.882	2,0
Règim general	301.062	300.674	310.777	330.097	350.775	374.371	389.084	398.020	2,3
RE autònoms	79.638	80.567	83.243	85.932	88.043	89.949	91.923	93.668	1,9
RE treballadors de la llar	10.462	12.156	12.084	11.790	11.582	11.123	10.599	10.110	-4,6
RE agrari	2.707	2.508	2.482	2.492	2.598	2.613	2.620	2.562	-2,2
RE treballadors de la mar	1.915	1.956	2.048	2.177	2.259	2.413	2.486	2.522	1,5

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

Pel que fa al tipus de contracte, del conjunt de treballadors amb informació sobre la tipologia del seu contracte (369.815 persones), 244.904 estan d'alta amb un contracte indefinit i representen un 66,2% del total. Alhora, els afiliats amb un contracte temporal sumen 124.912 treballadors (el 33,8%). En termes interanuals, augmenten significativament els afiliats amb un contracte indefinit (4,2%), mentre que cauen els afiliats amb un contracte temporal (-1,6%). Si es comparen les dades del 2019 amb els resultats de l'any 2007 —abans de l'inici de la crisi—, es fa palès el fort increment de l'afiliació amb contracte indefinit (37.524 persones més, un +18,1% en termes relatius). En canvi, els afiliats amb un contracte temporal just han augmentat en 3.186 treballadors, un +2,6%.

Els treballadors fixos discontinus, per la seva banda, assoleixen les 57.908 altes a la Seguretat Social, de mitjana, durant el 2019, la xifra més alta de la sèrie històrica. De fet, el nombre de treballadors fixos discontinus no ha deixat de créixer malgrat els anys de recessió econòmica. Aquesta figura contractual té un marcat component estacional, amb la qual cosa augmenten els fixos discontinus amb la temporada turística, a partir del mes d'abril, i s'allarga fins al final del mes de setembre; a més, el mes d'agost és quan s'assoleix la punta (93.791 afiliacions). (Vegeu el quadre II-7.)

La distribució de l'afiliació per illa es reparteix entre Mallorca, que concentra el 79,7% dels afiliats; Menorca, amb el 6,3%, i les Pitiüses, amb el 13,6% restant. En comparació amb l'afiliació del

2018, a totes les illes hi ha increments: novament les Pitiüses són les que registren un creixement més intens (+2,7%), seguides de Mallorca (+1,9%) i, finalment, Menorca (+0,7%). El dinamisme de les Pitiüses cobra més rellevància si es comparen les dades amb l'any 2007. En aquests dotze anys el nombre d'afiliats de les Pitiüses s'ha incrementat en un 39,8%. Alhora, l'augment experimentat per Mallorca s'ha donat en una menor proporció (+8,4%) i en el cas de Menorca l'ocupació se situa encara per sota del nivell del 2007, concretament un -3,5%. (Vegeu el quadre II-8.)

Les dades de l'estadística del padró continu del 2019 mostren com les Illes Balears continuen sent la comunitat autònoma amb el percentatge més alt de població de nacionalitat estrangera sobre el total de població, amb el 17,8%; seguida de Catalunya (15,1%), Múrcia (14,1%) i la Comunitat Valenciana (14,1%). Les Balears se situen 7,1 punts percentuals per sobre de la mitjana estatal, en què el pes dels estrangers és del 10,7%.

Segons dades de la Tresoreria General de la Seguretat Social, el 2019 la població ocupada estrangera va registrar una quantitat de 98.157 treballadors d'alta, cosa que representa el 19,4% del conjunt de treballadors d'alta a la Seguretat Social, dels quals un 10,2% són persones de la Unió Europea i un 9,2% són no comunitaris. Les Balears continuen sent la comunitat autònoma amb més pes de població estrangera sobre el total de treballadors d'alta a la Seguretat Social.

QUADRE II-7. EVOLUCIÓ DE LES AFILIACIONS PER TIPUS DE CONTRACTE A LES ILLES BALEARS (2018-2019)

	Indefinits fixos discontinus (1)			Altres indefinits			Total d'indefinitos			Temporals			Total d'afiliats (2)		
	2018	2019	% variació	2018	2019	% variació	2018	2019	% variació	2018	2019	% variació	2018	2019	% variació
	Gener	14.505	14.790	1,96	172.592	183.368	6,24	187.097	198.158	5,91	97.188	94.092	-3,19	310.763	319.488
Febrer	24.093	24.311	0,90	174.243	184.162	5,69	198.336	208.473	5,11	101.286	98.439	-2,81	326.366	334.464	2,48
Març	44.696	41.345	-7,50	176.340	185.959	5,45	221.036	227.304	2,84	111.690	108.114	-3,20	359.606	363.129	0,98
Abril	69.739	73.407	5,26	176.580	185.871	5,26	246.319	259.278	5,26	127.568	127.472	-0,08	400.918	414.603	3,41
Maig	85.485	88.607	3,65	177.433	186.282	4,99	262.918	274.889	4,55	150.700	147.968	-1,81	441.035	451.279	2,32
Juny	87.807	91.166	3,83	178.658	187.445	4,92	266.465	278.611	4,56	166.114	163.532	-1,55	460.323	470.908	2,30
Juliol	89.253	92.582	3,73	179.063	187.529	4,73	268.316	280.111	4,40	168.295	166.329	-1,17	463.556	474.563	2,37
Agost	89.398	93.791	4,91	179.496	187.854	4,66	268.894	281.645	4,74	156.767	161.599	3,08	452.167	471.243	4,22
Setembre	88.564	90.645	2,35	181.330	188.267	3,83	269.894	278.912	3,34	148.223	139.965	-5,57	445.327	447.525	0,49
Octubre	49.855	45.437	-8,86	181.344	187.968	3,65	231.199	233.405	0,95	105.219	100.952	-4,06	363.554	362.979	-0,16
Novembre	18.889	22.930	21,39	182.697	189.682	3,82	201.586	212.612	5,47	96.629	97.813	1,23	325.436	339.249	4,24
Desembre	15.014	15.889	5,83	183.329	189.560	3,40	198.343	205.449	3,58	94.392	92.663	-1,83	319.959	326.815	2,14
Mitjana anual	56.442	57.908	2,60	178.592	186.996	4,71	235.034	244.904	4,20	127.006	124.912	-1,65	389.084	398.020	2,30

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

(1) Afiliacions al règim general. El total d'afiliats contractats inclou la categoria «no consta». El sumatori d'indefinitos i temporals no es correspon amb el total.
(2) El total d'afiliats al règim general.

QUADRE II-8. TREBALLADORS AFILIATS A LES ILLES BALEARS PER ILLES (2018-2019)

	2018	2019	Variació interanual	
			Absoluta	Relativa (%)
Total	496.712	506.882	10.170	2,0
Mallorca	396.345	403.986	7.641	1,9
Menorca	31.926	32.150	224	0,7
Eivissa	62.498	64.279	1.782	2,9
Formentera	4.389	4.420	31	0,7
Altres províncies	1.542	2.041	498	32,3

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

Respecte del 2018, tots els col·lectius han incrementat el seu nombre, sobretots els estrangers: un 8,3 % els treballadors de fora de la Unió Europea, i un 3,3 % els de la Unió; mentre que els espanyols augmenten un 1,2 %. Les dades d'afiliació dels estrangers el 2019 se situen un 21,6 % per sobre de les del 2007, després de cinc anys consecutius d'increments interanuals per sobre del 5 %. La marxa de treballadors no comunitaris cap a altres destinacions amb més oportunitats durant els pitjors anys de la crisi econòmica va fer variar els pesos dels treballadors estrangers, motiu pel qual van passar a tenir més presència els treballadors comunitaris d'ençà del 2013. (Vegeu el quadre II-9. i el gràfic IIA-1.)

Pel que fa a la nacionalitat, dins el grup de països de la Unió Europea, els que aporten més mà d'obra al mercat de treball balear són, en primer lloc, Itàlia (que aporta el 22,7 % dels treballadors de la Unió Europea i el 12,0 % del total d'afiliats estrangers) i Alemanya (el 19,7 % i 10,4 %, respectivament). En tercer lloc se situa Romania (el 13,3 % i 7,0 %, respec-

tivament), i en el quart, el Regne Unit (el 12,9 % i el 6,8 %, respectivament). Del total de treballadors comunitaris, un 67,0 % cotitza en el règim general; un 29,4 % són autònoms, i el 3,6 % restant, en la resta de règims. (Vegeu el quadre IIA-2.)

D'altra banda, el nombre més alt de treballadors estrangers afiliats no comunitaris és el dels que provenen del Marroc (el 19,3 % dels treballadors no comunitaris i el 9,2 % del total d'afiliats estrangers), seguit a distància dels que provenen de l'Equador (el 8,0 % i el 3,8 %, respectivament) i l'Argentina (el 8,0 % i el 3,8 %, respectivament). En aquest col·lectiu també són majoria els que cotitzen al règim general (el 76,9 %). En canvi, els autònoms tenen una menor presència (13,6 %) entre els no comunitaris, si bé depèn molt de la nacionalitat, atès que en el cas dels xinesos el percentatge d'autònoms assoleix el 46,1 %. També és significatiu el pes d'estrangers extracomunitaris d'alta al règim de la llar, un 6,8 %, si bé en cas de Paraguai o Bolívia s'arriba al 25,5 % i 24,2 % del total, respectivament. (Vegeu el quadre IIA-3.)

QUADRE II-9. TOTAL D'AFILIATS ESTRANGERS A LA SEURETAT SOCIAL A LES ILLES BALEARS (2019)

	Unió Europea	No UE	Total	% UE	% no UE
Gener	36.928	33.895	70.823	52,1	47,9
Febrer	39.004	36.044	75.048	52,0	48,0
Març	43.885	40.444	84.329	52,0	48,0
Abril	53.851	48.622	102.473	52,6	47,4
Maig	62.267	54.713	116.980	53,2	46,8
Juny	66.065	58.344	124.409	53,1	46,9
Juliol	66.793	58.226	125.019	53,4	46,6
Agost	65.920	57.985	123.905	53,2	46,8
Setembre	61.098	55.162	116.260	52,6	47,4
Octubre	44.276	41.009	85.285	51,9	48,1
Novembre	40.525	38.092	78.617	51,5	48,5
Desembre	38.637	36.098	74.735	51,7	48,3
Mitjana 2018	51.604	46.553	98.157	52,6	47,4

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

1.3.

ANÀLISI DE L'OCUPACIÓ SEGONS L'ENQUESTA DE POBLACIÓ ACTIVA: RESUM DE LES DADES GENERALS

L'Enquesta de població activa (EPA) estima 571.150 persones ocupades a les Illes Balears de mitjana el 2019. Això suposa un augment de 10.975 efectius ocupats respecte al 2018 i en termes relatius equival a un increment del 2,0%. Es tracta del mateix creixement relatiu que amb les dades de Tresoreria, si bé les diferències metodològiques entre ambdues fonts són importants. El 2019 esdevé el quart any consecutiu en què es registra un màxim d'ocupats de la sèrie històrica i, per tant,

per sobre del nivell d'ocupació d'abans de la crisi.

Com s'ha explicat, un dels efectes que la recessió va provocar en l'ocupació va ser un descens de les hores treballades més intens que el nombre de persones ocupades. Segons les dades de l'EPA, a partir de l'any 2012 —acompanyant la recuperació— tant la quantitat d'hores com la d'ocupats deixen enrere les xifres negatives i comencen a créixer. L'any 2019 el nombre d'hores efectives treballades per al total d'ocupats ha crescut un 1,1% i en el cas dels assalariats un 1,3%, si bé creixen per sota del nombre d'ocupats. (Vegeu el quadre II-10. i el gràfic II-1.)

QUADRE II-10. EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ A LES ILLES BALEARS (2008-2019)

	Població ocupada	Variació		% var. hores efectives treballades	
		Absoluta	Relativa	Total ocupats	Assalariats
2008	513.500	3.800	0,7	0,3	-1,3
2009	484.300	-29.200	-5,7	-8,8	-5,8
2010	478.400	-5.900	-1,2	-1,0	-2,3
2011	465.100	-13.300	-2,8	-4,4	-6,7
2012	471.800	6.700	1,4	0,5	-0,3
2013	475.800	4.000	0,8	2,9	3,6
2014	482.900	7.100	1,5	1,4	1,7
2015	509.600	26.700	5,5	3,2	3,1
2016	530.600	21.000	4,1	2,8	5,7
2017	537.500	6.900	1,3	0,6	1,4
2018	560.175	22.675	4,2	6,0	6,2
2019	571.150	10.975	2,0	1,1	1,3

Font: Enquesta de població activa, INE

Per sectors d'activitat, l'increment en el nombre de persones ocupades es concentra en el sector de la construcció, que guanya 14.900 llocs de feina, la qual cosa equival a un creixement del 30,5 % en termes relatius. El sector de serveis registra un increment del 0,5 %. En canvi, segons l'Enquesta de població activa cau l'ocupació en el sector industrial, perd 3.200 efectius, el que en termes relatius suposa un descens del 8,0 %. El sector primari també cau en termes d'ocupació; comptabilitza 3.000 persones menys que el 2018, i això suposa un 33,9 % menys d'ocupats. (Vegeu el quadre II-11.)

Pel que fa al sexe, el col·lectiu masculí encapçala el creixement de l'ocupació a les Illes Balears el 2019. D'aquesta manera, els homes han vist augmentar l'ocupació en 11.400 efectius respecte al 2018, el que en termes relatius equival a un increment del 3,1 %;

mentre que les dones han experimentat un descens de 400 efectius, -0,1 %. En termes de tendència, el 2019 l'ocupació femenina es troba un 21,6 % per sobre de la dada del 2007; en canvi, l'ocupació masculina se situa, ara per ara, un 5,2 % per sobre de la xifra d'ocupació del 2007.

La distribució de l'ocupació per sexe i sector a les Illes Balears el 2019 és la següent: els homes es concentren en un 71,1 % en el sector de serveis; un 18,7 % en la construcció; seguit de la indústria i l'agricultura, amb un 8,9 % i 1,4 %, respectivament. Quant a les dones, la concentració en el sector de serveis és més accentuada i suposa un 93,6 % del total de dones ocupades. Li segueix la indústria, amb un 3,6 %. Com s'ha comentat, s'intensifica la terciarització de l'economia de les Balears, i això es fa palès si es comparen els pesos del 2019 amb els de l'any 2007,

quan els serveis representaven el 72,5 % del total d'ocupats, 8,8 punts percentuals menys que el 2019 (81,3 %). En canvi, la construcció aglutinava el 15,8 % dels ocupats, mentre que el 2019 en concentra l'11,2 %. I finalment, la indústria ha passat de representar el 9,5 % del total d'ocupats el 2007 al 6,5 % el 2019.

L'any 2018, i sempre segons l'EPA, a les Balears hi ha 126.700 persones ocupades estrangeres, el que suposa un 22,2 % del total de l'ocupació de les illes, molt per sobre de la mitjana nacional (12,1 %). De fet, les Balears són la comunitat autònoma amb el percentatge d'estrangers més alt sobre el total d'ocupats. Respecte al 2018, augmenta més el nombre de treballadors de nacionalitat espanyola (+2,4 %) que els estrangers (+0,4 %).

Per grups d'edat i respecte al 2018, augmenta sobretot l'ocupació entre els majors de 55 anys (+5,3 %), seguit del grup de 25 a 54 anys (+1,4 %) i, finalment, del grup de menors de 25 (+0,4 %). El grup més castigat per la crisi va ser el grup més jove (menors de 25 anys), que encara el 2019 mostra una quantitat d'ocupats un 31,9 % per sota de l'any 2007. Per la seva banda, el grup d'edat de 25 a 54 anys se situa un 10,1 % per sobre de les dades d'ocupació prèvies a la crisi. I, finalment, els majors de 55 anys, també per un efecte demogràfic d'envelliment de la població, el 2019 presenten un nivell d'ocupació un 66,1 % per sobre del 2007.

D'altra banda, la població assalariada amb contracte indefinit el 2019 presenta una evolució positiva (+16.700 persones, un 5,1 %), mentre que els assalariats amb

contracte temporal experimenten un descens de 2.700 ocupats menys que el 2018, un -2,1 %).

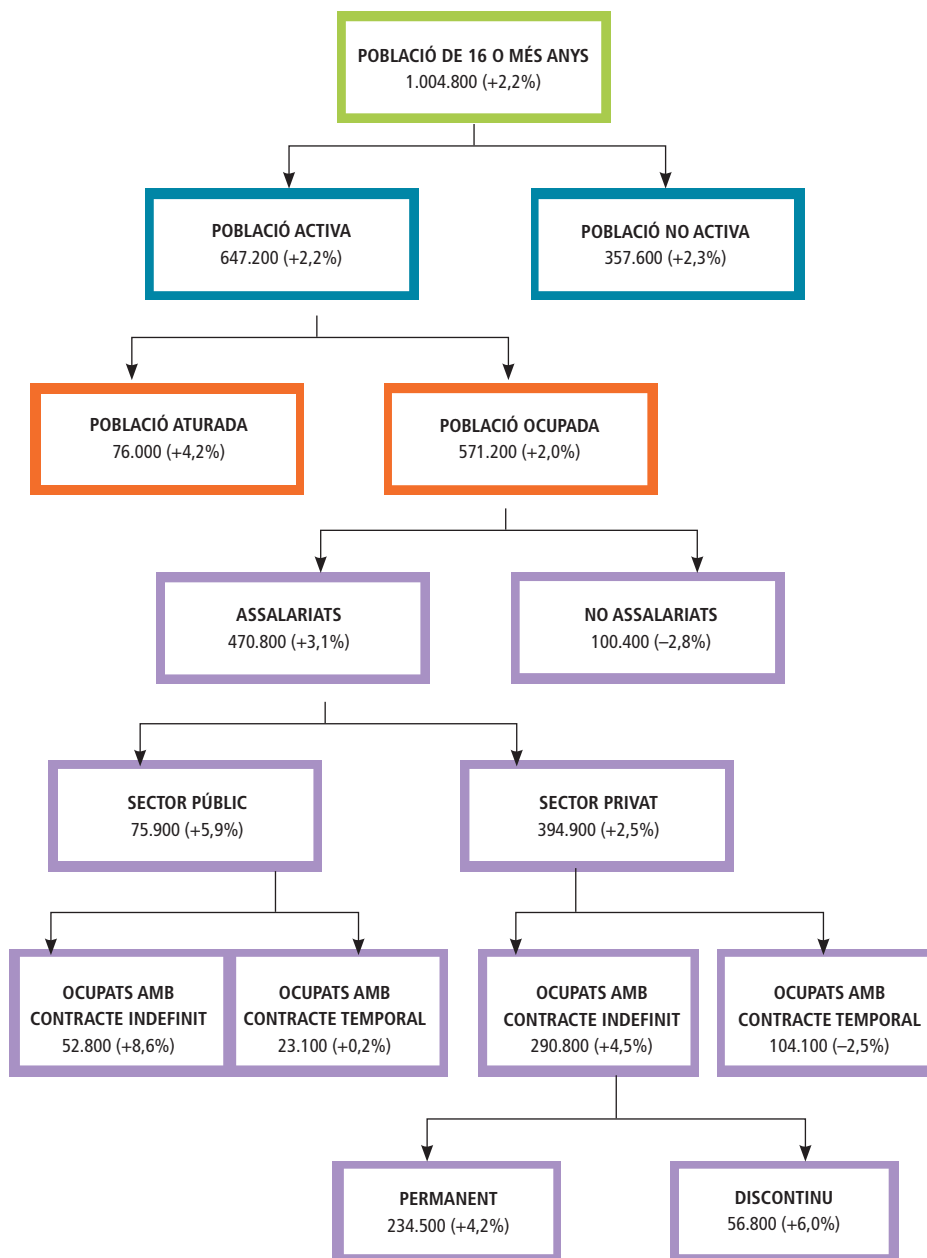
D'acord amb les dades de l'EPA, el 2019 es van comptabilitzar a les Illes Balears 76.000 persones aturades de mitjana, 3.100 més que el 2018, el que equival a un augment del 4,2 %. Es romp així la tendència de sis anys consecutius de caigudes de l'atur, si bé encara no s'havien assolit els valors previs a la crisi.

Per sexe, i sempre segons l'EPA, els homes rompen l'evolució de ser majoria a les llistes d'atur després d'onze anys consecutius. El 2019 representen el 47,0 % del total, i les dones, el 53,0 % restant. Respecte al 2018, les dones experimenten un increment interanual del 26,1 %, mentre que cau l'atur entre el col·lectiu masculí (-12,8 %).

1.3.1. ANÀLISI COMPARADA DE LES TAXES D'ACTIVITAT, D'OCUPACIÓ I D'ATUR DE LES BALEARS I D'ALTRES COMUNITATS AUTÒNOMES

Les Illes Balears encapçalen, un any més, el rànquing per comunitats autònomes de la taxa d'activitat. El 2019 les Illes Balears mostren una taxa d'activitat del 64,4 % de la població de 16 anys i més. Superen amb escreix la mitjana nacional (58,6 %). En termes interanuals, la taxa de les Illes es manté en el mateix valor, així com en el conjunt d'Espanya (-0,1 p. p.). Si es comparen els resultats del 2019 amb els del 2007, les Illes ja se situen exactament en el mateix valor d'ara fa dotze anys, i en el conjunt d'Espanya se situa encara 0,7 p. p. per sota. (Vegeu el quadre II-12.)

Gràfic II-1.
Estructura del mercat de treball a les Illes Balears
(mitjanes anuals 2019) (variació interanual)

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-11. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ OCUPADA (MILERS) PER SECTORS D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS PER TRIMESTRES (2012-2019)

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Total
1r trimestre de 2012	6,6	35,6	47,4	338,6	428,2
2n trimestre de 2012	4,3	32,7	48,7	403,3	489,0
3r trimestre de 2012	4,1	34,3	46,3	429,2	513,9
4t trimestre de 2012	4,8	32,4	36,3	382,7	456,3
1r trimestre de 2013	3,7	25,5	36,7	363,6	429,5
2n trimestre de 2013	5,5	25,9	38,8	426,5	496,7
3r trimestre de 2013	5,6	25,6	35,3	455,9	522,4
4t trimestre de 2013	5,4	29,0	37,2	383,2	454,8
1r trimestre de 2014	6,5	26,6	38,5	346,9	418,5
2n trimestre de 2014	6,0	28,7	41,2	425,9	501,8
3r trimestre de 2014	5,1	34,7	41,6	451,3	532,7
4t trimestre de 2014	4,3	37,5	42,2	394,4	478,5
1r trimestre de 2015	5,9	36,1	48,1	365,7	455,9
2n trimestre de 2015	5,3	37,2	46,9	436,3	525,8
3r trimestre de 2015	5,7	40,3	41,7	467,6	555,3
4t trimestre de 2015	4,3	37,7	43,1	416,4	501,5
1r trimestre de 2016	5,9	36,8	47,2	401,2	491,1
2n trimestre de 2016	4,3	35,4	49,1	458,4	547,1
3r trimestre de 2016	3,8	35,8	51,0	481,9	572,5
4t trimestre de 2016	3,8	33,6	52,9	421,3	511,6
1r trimestre de 2017	3,6	36,2	55,1	394,6	489,5
2n trimestre de 2017	4,3	41,1	54,6	454,6	554,5
3r trimestre de 2017	4,6	40,7	48,1	492,4	585,8
4t trimestre de 2017	5,4	46,4	49,0	419,5	520,3
1r trimestre de 2018	9,4	43,9	48,9	386,6	488,7
2n trimestre de 2018	9,6	42,6	48,8	473,1	574,2
3r trimestre de 2018	9,0	38,2	45,3	529,2	621,7
4t trimestre de 2018	7,4	36,2	52,4	460,1	556,1
1r trimestre de 2019	7,3	36,6	62,1	410,1	516,1
2n trimestre de 2019	7,9	35,5	64,9	470,5	578,7
3r trimestre de 2019	4,0	38,3	60,7	516,7	619,7
4t trimestre de 2019	4,2	37,6	67,3	461,0	570,1

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-12. TAXA D'ACTIVITAT PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2018-2019)

	2018					2019				
	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana
Espanya	58,5	58,8	58,7	58,6	58,7	58,4	58,7	58,7	58,7	58,6
Andalusia	57,1	57,1	56,8	56,6	56,9	56,7	57,0	56,9	56,6	56,8
Aragó	58,1	58,7	58,8	59,1	58,7	58,6	59,2	59,7	59,3	59,2
Astúries	51,0	50,8	51,1	50,3	50,8	50,9	50,4	50,7	50,8	50,7
Illes Balears	60,8	66,1	67,9	62,9	64,4	62,4	65,8	67,0	62,4	64,4
Illes Canàries	60,0	59,8	60,8	61,0	60,4	60,0	60,2	59,5	60,7	60,1
Cantàbria	54,7	55,2	55,1	54,3	54,8	54,8	54,5	55,2	55,7	55,1
Castella i Lleó	54,2	54,6	54,9	54,5	54,5	53,8	54,8	55,4	55,3	54,8
Castella-la Manxa	58,6	58,8	58,7	59,1	58,8	58,6	58,3	58,4	58,5	58,5
Catalunya	61,0	61,3	61,2	61,7	61,3	61,4	61,6	61,7	61,6	61,6
Com. Valenciana	58,4	58,9	58,8	58,1	58,5	57,5	58,4	58,4	58,5	58,2
Extremadura	55,1	55,5	55,3	55,3	55,3	55,7	55,5	55,8	55,7	55,6
Galícia	53,0	53,6	53,6	53,0	53,3	52,9	53,1	53,5	53,1	53,1
Madrid	63,3	62,8	62,5	62,9	62,9	62,7	62,9	62,4	63,4	62,8
Múrcia	58,9	59,5	59,3	59,6	59,3	58,7	59,1	59,1	59,6	59,1
Navarra	58,4	59,5	59,1	59,3	59,1	57,8	59,3	58,9	58,6	58,6
País Basc	56,2	56,7	55,8	56,4	56,3	56,6	56,5	55,9	55,8	56,2
La Rioja	58,3	59,4	59,6	59,3	59,2	59,5	60,2	59,1	59,2	59,5
Ceuta	59,1	61,7	59,1	55,4	58,8	57,4	57,5	58,6	58,8	58,1
Melilla	60,9	63,9	64,5	62,0	62,8	63,3	62,1	58,4	58,1	60,5

Font: Enquesta de població activa, INE

Si s'analitza la taxa d'activitat segons el nivell de formació assolit per les persones que formen part de la població activa, s'evidencia que la taxa d'activitat és més gran com més alt és el nivell de formació que tenen, i que aquesta circumstància es dona tant per a dones com per a homes. Cal ressaltar el fet que els homes presenten taxes d'activitat molt superiors a la de les dones en els nivells formatius baixos, diferències que gairebé desapareixen en els nivells educatius alts. (Vegeu els gràfics IIA-2., IIA-3. i IIA-4.)

L'any 2019 la taxa d'activitat masculina cau lleugerament respecte del 2018 (-0,4 p. p.), mentre que la taxa d'activitat femenina experimenta un petit increment (+0,3 p. p.). Així, la taxa d'activitat femenina se situa en el 59,4% i es consolida com la més alta del conjunt de comunitats autònomes, 6,1 punts per sobre de la mitjana estatal (53,3%). Malgrat la tendència positiva de més incorporació de la dona en el mercat de treball i el consegüent escurçament de distància respecte de la masculina, la taxa d'activitat masculina (del 69,5% l'any 2019) encara se situa significativament per sobre de la femenina. El grup d'edat que ha experimentat més augment de la taxa d'activitat respecte del 2018 ha estat el de les persones entre 20 i 24 anys, amb un increment d'1,1 punts, sobretot entre el col·lectiu femení. En canvi, el més jove —de 16 a 19 anys— experimenta un descens de 4,3 punts en el col·lectiu masculí, si bé en puja 2,1 en el col·lectiu femení.

Pel que fa a la taxa d'ocupació³, del conjunt de comunitats autònomes el 2019 nou registren taxes per sobre del 50%,

3. La taxa d'ocupació és la relació entre el nombre total d'ocupats i la població de 16 i més anys.

entre les quals la taxa balear, que assoleix el 56,8% de la població de 16 i més anys el 2019. (Vegeu el quadre II-13.)

Amb aquest resultat se situa com la comunitat amb la taxa d'ocupació més alta, 6,4 p. p. per sobre de la taxa del conjunt nacional (50,4%) i 13,3 p. p. per sobre d'Astúries, que és la comunitat autònoma amb la taxa més baixa (43,5%). En termes interanuals, la taxa de les Balears experimenta un descens de 0,2 p. p., mentre que la d'Espanya creix en 0,7 punts. A més llarg termini, si es comparen amb les dades de l'any 2006 (l'any amb el valor més alt de la sèrie), les taxes encara no assoleixen els valors màxims, tot i que s'hi van acostant. La diferència entre el 2019 i el 2006 a les Balears és de 3,5 punts per sota, mentre que a Espanya és de -3,3 p. p.

Per sexe, creix la taxa d'ocupació masculina, que escala 0,9 punts fins a assolir el 62,3% el 2019. La taxa d'ocupació femenina, en canvi, cau 1,2 p. p. respecte al 2018 i es queda en el 51,4%, la segona més alta de totes les comunitats autònomes, al darrere de Madrid (51,7%), i per sobre la mitjana nacional (44,8%). La major caiguda de la taxa d'ocupació femenina afecta especialment el grup d'edat comprès entre els 20 i 24 anys (3,2 punts menys). D'altra banda, l'increment més gran es dona entre els homes de 55 i més anys (1,9 p. p. més). (Vegeu el quadre II-14.)

Pel que fa a la taxa d'ocupació dels joves menors de 30 anys, amb un 47,9%, les Illes Balears se situen com la segona comunitat autònoma amb la taxa més alta, darrere de Catalunya (48,8%), si bé han patit un descens de 2,1 punts percentuals respecte

al 2018. Se situa 7 punts per sobre la mitjana espanyola, que és del 40,9 %. (Vegeu el quadre II-15.)

Juntament amb la taxa d'ocupació juvenil, s'ha d'analitzar la taxa d'abandonament escolar prematur⁴, un indicador educatiu que representa una mancança en les habilitats dels joves a l'hora d'enfrontar-se a una feina i en el qual les Illes Balears presenten uns resultats desfavorables. Segons dades del 2019, la taxa de les Illes Balears és del 24,2 %, la més alta del conjunt de comunitats autònomes i molt per sobre de la mitjana nacional (17,3 %). Tanmateix, la xifra del 2019 és la més baixa de la sèrie històrica, tot i que difícilment les Illes Balears podran assolir el 2020 l'objectiu de l'estratègia europea, que se situa en el 15 %. Per sexe, les dones registren una taxa del 20,3 %, i els homes, del 28,1 %. (Vegeu el quadre II-16.)

D'altra banda, segons les dades de l'Enquesta de població activa, la taxa d'atur⁵ de les Illes Balears el 2019 se situa en l'11,7 % de la població activa. Es tracta de la novena taxa d'atur més baixa per comunitats autònomes —Navarra (8,2 %) és la regió amb la taxa més baixa—. En comparació, la taxa del conjunt d'Espanya se situa en el 14,1 %, 2,4 p. p. per sobre de les Balears. Respecte al 2018, la taxa balear experimenta un lleu repunt de 0,2 punts i romp la tendència de sis anys consecutius de caigudes. La taxa espanyola, per la seva banda, disminueix 1,2 punts percentuals. La taxa d'atur de les Balears se situa per

sota del 10 % en el tercer i quart trimestre del 2019. (Vegeu el quadre II-17.)

La taxa d'atur femenina es posiciona en el 13,4 % el 2019 a les Illes Balears, taxa per sobre de la masculina (10,3 %), pel fet que s'ha incrementat en 2,5 punts i que la masculina n'ha baixat 1,7. Com ja s'ha comentat en punts anteriors, el grup de les dones ha presentat de manera habitual més incidència de l'atur que els homes, situació que es va capgirar durant la crisi, pel gran increment de l'atur entre els homes ocupats principalment a la construcció.

El 2019, també en el cas de l'atur registrat, les dones tornen a ser majoria a les llistes de l'atur, fet que es dona també amb les dades de l'EPA. Així, la taxa d'atur femenina de les Balears ha passat de ser la segona més baixa de totes les comunitats autònomes el 2018 a ser la novena, si bé encara a 2,6 p. p. per sota de la del conjunt d'Espanya (16,0 %). (Vegeu el gràfic IIA-5.)

Per grups d'edat, els més joves —els menors de 25 anys— presenten la taxa d'atur més elevada, concretament del 29,2 % el 2019. La taxa d'atur juvenil va assolir el 45,2 % el 2013 a les Illes Balears i el 55,5 % en el conjunt d'Espanya. Ara bé, les Illes Balears han passat de ser la quarta comunitat autònoma amb la taxa d'atur juvenil més baixa el 2018 a la novena posició el 2019, ja que s'ha incrementat 2,3 punts percentuals. D'altra banda, el grup d'edat entre 25 i 54 anys mostra una taxa d'atur del 10,5 % el 2019 i se situa en una posició intermèdia en la comparació entre les diferents comunitats autònomes. Finalment, la taxa d'atur del grup de persones majors de 55 anys és la més baixa dels tres grups d'edat —del 9,5 %—, tot i que ha pujat 1,3 punts respecte al 2018. (Vegeu el quadre II-14.)

4. La taxa d'abandonament escolar prematur representa la població de 18 a 24 anys que no ha completat el nivell d'educació secundària de segona etapa i no segueix cap tipus d'educació o formació.

5. La taxa d'atur és la relació entre el nombre d'aturats i la població activa.

QUADRE II-13. TAXES D'OCCUPACIÓ PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2018-2019)

	2018					2019				
	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana
Espanya	48,7	49,8	50,2	50,1	49,7	49,8	50,5	50,5	50,6	50,4
Andalusia	43,0	43,9	43,8	44,6	43,8	44,7	45,0	44,5	44,9	44,8
Aragó	51,4	52,8	53,0	52,6	52,4	52,5	53,3	53,9	53,4	53,3
Astúries	43,3	44,2	44,2	43,8	43,9	43,3	43,2	43,4	44,1	43,5
Illes Balears	50,2	58,7	63,1	56,0	57,0	51,8	57,8	61,5	56,2	56,8
Illes Canàries	47,7	47,8	48,8	48,8	48,3	47,4	47,6	46,9	49,3	47,8
Cantàbria	47,9	48,8	50,1	49,0	49,0	48,2	49,6	50,4	49,5	49,4
Castella i Lleó	46,6	48,1	48,7	48,4	47,9	47,1	48,4	49,2	49,1	48,5
Castella-la Manxa	46,5	47,5	48,9	49,5	48,1	49,4	48,8	49,0	48,9	49,0
Catalunya	53,5	54,3	54,7	54,4	54,2	54,2	54,7	55,0	55,1	54,8
Comunitat Valenciana	48,4	49,7	49,8	49,8	49,4	49,4	50,1	50,3	50,2	50,0
Extremadura	40,8	42,3	43,3	42,5	42,2	43,1	44,1	44,8	42,6	43,7
Galícia	45,0	46,1	47,0	46,6	46,2	46,3	47,1	47,3	46,9	46,9
Madrid	54,8	55,3	55,1	55,7	55,2	55,4	56,2	56,0	57,1	56,2
Múrcia	48,0	49,8	49,6	50,1	49,4	49,8	51,2	50,7	50,1	50,4
Navarra	52,3	53,6	53,4	53,4	53,2	53,0	54,8	54,0	53,4	53,8
País Basc	50,2	51,0	50,5	51,0	50,7	51,2	51,6	50,7	50,7	51,0
La Rioja	51,9	53,1	53,9	53,2	53,0	52,9	54,3	53,8	53,3	53,6
Ceuta	40,5	43,5	40,9	42,1	41,7	44,6	43,4	41,8	42,6	43,1
Melilla	44,3	46,0	49,0	47,2	46,6	46,9	45,8	41,5	42,5	44,2

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-14. TAXA D'ACTIVITAT, D'OCCUPACIÓ I D'ATUR PER SEXES I PER GRUPS D'EDAT A LES ILLES BALEARS (2018-2019)

	Activitat			Occupació			Atur		
	2018	2019	Var. 19-18 (abs.)	2018	2019	Var. 19-18 (abs.)	2018	2019	Var. 19-18 (abs.)
Ambdós sexes	64,4	64,4	0,0	57,0	56,8	-0,2	11,5	11,7	0,2
16-19 anys	21,4	20,2	-1,2	12,2	11,0	-1,2	42,7	45,3	2,6
20-24 anys	64,5	65,6	1,1	49,7	48,9	-0,8	22,9	25,4	2,5
25-54 anys	87,5	87,3	-0,3	78,2	78,1	-0,1	10,7	10,5	-0,2
55 i més anys	30,4	31,4	1,0	27,9	28,4	0,6	8,2	9,5	1,3
Homes	69,9	69,5	-0,4	61,5	62,3	0,9	12,0	10,3	-1,7
16-19 anys	24,9	20,6	-4,3	14,6	12,6	-2,0	41,4	38,9	-2,5
20-24 anys	70,8	69,5	-1,3	51,2	52,7	1,5	27,6	24,1	-3,5
25-54 anys	92,4	91,6	-0,7	82,6	83,5	0,9	10,6	8,9	-1,7
55 i més anys	34,3	36,1	1,8	31,0	32,9	1,9	9,7	9,0	-0,7
Dones	59,1	59,4	0,3	52,6	51,4	-1,2	10,9	13,4	2,5
16-19 anys	17,5	19,7	2,1	9,7	9,4	-0,4	44,6	52,4	7,8
20-24 anys	58,0	61,6	3,5	48,2	45,0	-3,2	17,0	26,9	9,9
25-54 anys	82,5	82,7	0,2	73,6	72,6	-1,0	10,8	12,3	1,5
55 i més anys	26,9	27,2	0,3	25,1	24,5	-0,6	6,6	10,1	3,5

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-15. TAXA D'OCUPACIÓ DELS JOVES MENORS DE 30 ANYS PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2019)

	Ocupats < 30 anys	Població < 30 anys	Taxa d'ocupació
Espanya	2.740.370	6.692.104	40,9
Andalusia	435.190	1.282.101	33,9
Aragó	78.888	176.288	44,7
Astúries	37.272	109.882	33,9
Illes Balears	87.674	182.871	47,9
Illes Canàries	127.508	343.874	37,1
Cantàbria	23.966	70.870	33,8
Castella i Lleó	119.998	292.139	41,1
Castella-la Manxa	116.966	301.519	38,8
Catalunya	541.156	1.109.600	48,8
Com. Valenciana	280.823	701.573	40,0
Extremadura	53.102	157.267	33,8
Galícia	122.326	317.631	38,5
Madrid	437.998	969.639	45,2
Múrcia	97.173	237.573	40,9
Navarra	40.132	93.550	42,9
País Basc	112.699	272.408	41,4
La Rioja	19.323	41.858	46,2
Ceuta	4.685	15.564	30,1
Melilla	3.491	15.897	22,0

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-16. POBLACIÓ D'ENTRE 18 I 24 ANYS QUE NO HA COMPLETAT EL NIVELL D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA, PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2019)

	Total	Homes	Dones
UE 27	10,2	11,9	8,4
Espanya	17,3	21,4	13,0
Andalusia	21,6	26,1	16,9
Aragó	14,6	20,7	8,0
Astúries	12,4	14,7	10,0
Illes Balears	24,2	28,1	20,3
Illes Canàries	20,8	24,8	16,7
Cantàbria	12,8	14,4	11,1
Castella i Lleó	14,3	17,2	11,3
Castella-la Manxa	20,2	25,7	14,4

continua

	Total	Homes	Dones
Catalunya	19,0	24,7	13,0
Comunitat Valenciana	16,4	19,7	12,8
Extremadura	20,5	27,5	13,0
Galícia	12,6	16,7	8,2
Madrid	11,9	13,8	9,9
Múrcia	22,6	28,5	16,3
Navarra	14,0	17,8	10,1
País Basc	6,7	9,1	4,3
La Rioja	13,9	17,7	10,2

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Cultura

Finalment, s'han de tenir present en el cas d'una comunitat com la nostra les diferències que es produeixen en la taxa d'atur segons l'època de l'any. En els mesos centrals de l'estiu la taxa d'atur (del 8,2% en el tercer trimestre) es redueix respecte dels trimestres de menor activitat turística (en gairebé 9 punts, 17,1% en el primer trimestre de l'any). Per tant, es pot afirmar que la taxa d'atur en el mercat laboral de les Illes Balears fluctua d'acord amb l'estacionalitat de la nostra activitat econòmica principal: el turisme. (Vegeu el gràfic IIA-6.)

1.3.2. L'ÍNDEX DE QUALITAT DEL TREBALL (IQT)

L'any 2004 el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears va encarregar un primer estudi⁶ que tenia per objecte definir

una metodologia i una proposta d'indicadors per avaluar la qualitat del treball a les Illes Balears. Aquesta primera versió va ser posteriorment actualitzada l'any 2008, i editada el 2009⁷, de manera que es disposa de resultats per als anys 2001 i del 2006 al 2016.

En els darrers anys, l'anàlisi dels aspectes qualitius de l'ocupació ha rebut un interès creixent, no només des del món acadèmic, sinó també per part d'organismes internacionals que han impulsat l'elaboració d'enquestes i estadístiques centrades en la mesura de la qualitat del treball. Això s'ha traduït en una major disponibilitat d'indicadors que poden ser considerats en la construcció d'un indicador de qualitat.

6. PARELLADA, M.; GARCIA, G. *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, SOIB, 2004. El CES va emetre el Dictamen 9/2003 sobre aquesta matèria.

7. Estudi elaborat l'any 2008 i publicat el 2009 a proposta de la Comissió de Treball de la Memòria del CES 2007 i aprovat per la Comissió Permanent, en què es duu a terme l'actualització del primer estudi del CES sobre l'IQT, *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears i SOIB, 2004. Vegeu: PARELLADA, M.; PUIGGRÓS, A.; RIBAS, M. *Indicadors de qualitat del treball*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2008.

QUADRE II-17. TAXES D'ATUR PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2018-2019)

	2018					2019				
	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana
Espanya	16,7	15,3	14,6	14,5	15,3	14,7	14,0	13,9	13,8	14,1
Andalusia	24,7	23,1	22,9	21,3	23,0	21,1	21,0	21,8	20,8	21,2
Aragó	11,6	10,0	9,9	11,1	10,6	10,5	10,0	9,7	9,9	10,0
Astúries	15,0	13,1	13,5	12,9	13,6	15,0	14,2	14,4	13,1	14,2
Illes Balears	17,4	11,2	7,2	10,9	11,5	17,1	12,1	8,2	9,9	11,7
Illes Canàries	20,6	20,1	19,6	20,0	20,1	21,0	21,0	21,2	18,8	20,5
Cantàbria	12,5	11,6	9,0	9,7	10,7	12,2	9,0	8,7	11,2	10,3
Castella i Lleó	13,9	12,0	11,3	11,2	12,1	12,4	11,8	11,2	11,2	11,6
Castella-la Manxa	20,7	19,1	16,7	16,2	18,2	15,7	16,4	16,1	16,6	16,2
Catalunya	12,2	11,4	10,6	11,8	11,5	11,6	11,2	10,9	10,5	11,0
Comunitat Valenciana	17,1	15,6	15,3	14,3	15,6	14,1	14,3	13,9	14,1	14,1
Extremadura	25,9	23,9	21,7	23,1	23,6	22,5	20,5	19,7	23,5	21,5
Galícia	15,1	14,0	12,2	12,0	13,3	12,5	11,3	11,5	11,7	11,8
Madrid	13,4	12,1	11,9	11,5	12,2	11,7	10,5	10,3	10,0	10,6
Múrcia	18,6	16,3	16,3	15,8	16,8	15,1	13,4	14,2	16,1	14,7
Navarra	10,5	9,9	9,7	10,0	10,0	8,2	7,6	8,2	9,0	8,2
País Basc	10,8	10,1	9,4	9,6	10,0	9,6	8,6	9,3	9,1	9,2
La Rioja	11,0	10,7	9,6	10,3	10,4	11,1	9,9	9,0	9,9	10,0
Ceuta	31,4	29,5	30,8	24,0	29,0	22,3	24,6	28,8	27,6	25,8
Melilla	27,2	28,0	24,0	23,9	25,8	25,9	26,2	29,0	26,8	27,0

Font: Enquesta de població activa, INE

És així com el 2019 es porta a terme una nova actualització de la metodologia i es presentat un tercer treball⁸ que aprofita gran part de la tasca que s'havia fet fins al moment, però atenent el desenvolupament de noves estadístiques i indicadors, i que té per objecte centrar l'anàlisi específicament en els aspectes qualitatius de l'ocupació, deixant alguns dels indicadors fins ara emprats com a elements de context del marc laboral.

Així doncs, el nou índex de qualitat del treball es basa en un conjunt d'indicadors agrupats en tres grans dimensions:

- Retribucions salarials. L'objectiu és prendre en consideració el nivell salarial de l'ocupació principal del treballador i alguna mesura de com garanteix o no un cert nivell de benestar. Així mateix, es proposa introduir mesures de desigualtat en la distribució salarial.
- Seguretat en el treball. Es tracta de preveure mesures que aproximïn la probabilitat de passar a la situació d'atur, les condicions d'aquest període d'atur i tots aquells aspectes que es pot considerar que són indicadors de més o menys estabilitat en l'ocupació, com poden ser la major o menor prevalença de diverses modalitats de contractes laborals.
- Condicions laborals. Aquesta és la dimensió més àmplia en la mesura que pren en consideració tots els aspectes relacionats amb les condicions en què

es desenvolupa el treball, conciliació de vida laboral i familiar, sinistralitat laboral, gènere, etc.

En resum, es tracta d'una bateria de 36 indicadors que permeten obtenir una visió àmplia de característiques quantitatives i qualitatives del mercat de treball a les diverses comunitats autònomes. (Vegeu el quadre II-18.)

Pel que fa a les ponderacions dels diversos indicadors, s'han definit tres possibles escenaris⁹. En tots els casos es considera que la dimensió de retribucions salarials té una rellevància clarament superior a l'hora de valorar la qualitat del treball. La resta d'indicadors tenen tots la mateixa ponderació en l'escenari base, mentre que en l'anomenat escenari social s'atorga un pes superior als indicadors de conciliació i gènere i en l'escenari estabilitat es consideren més rellevants les variables relacionades amb la seguretat en el lloc de treball i les modalitats laborals. (Vegeu el quadre II-19.)

Els resultats globals, aplicant les ponderacions explicades, situen les Illes Balears en una posició avantatjada en relació amb la resta de comunitats autònomes durant els anys estudiats. A més, els resultats d'aquesta actualització amb les dades del 2019 mostren una notable millora de la posició de les Balears, que assoleix la segona posició del rànquing en els tres escenaris plantejats. L'avenç de posicions relatives és molt accentuat, atès que els resultats dels anys anteriors situaven les Illes Balears entre la quarta i la sisena posició. (Vegeu el quadre II-20.)

8. Estudi elaborat i publicat el 2019 a proposta de la Comissió de Treball d'Ocupació i Relacions Laborals, en què es duu a terme una nova actualització dels IQT, Vegeu: GARCIA, G.; PARELLADA, M.; PUIGGRÓS, A.; RIBAS, M., *La qualitat del treball a les Illes Balears 2009-2018*. Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2019.

9. Les ponderacions dels indicadors, així com els escenaris, es van aprovar a la reunió de la Comissió de Relacions Laborals del CES del dia 12 de juny de 2019.

QUADRE II-18. DIMENSIONS I INDICADORS DE QUALITAT DEL TREBALL (2019)

Dimensions	Indicadors
DIMENSÍO 1. RETRIBUCIONS	Retribucions salarials
	Guany mitjà anual
	% de pobl. en llars de baixa intensitat de treball
	Desigualtat salarial (ràtio 90/10)
DIMENSÍO 2. SEGURETAT EN EL TREBALL	Seguretat
	Risc de quedar-se a l'atur
	% d'ocupats que cerquen feina per inseguretat
	Taxa neta cobertura prestacions per atur
	% de treballadors afectats per ERO
	Taxa de cobertura dels convenis col·lectius
	Modalitats laborals
	Taxa de temporalitat
	% de temporals involuntaris
	Taxa de parcialitat
	% de parcials involuntaris
	% de contractes fixos discontinus
	Subocupació
DIMENSÍO 3. CONDICIONS LABORALS	Condicions de treball
	% d'ocupats que cerquen feina per millorar
	Desajustament de qualificacions
	Autonomia en el lloc de treball
	% d'ocupats que treballen més de 40 hores
	Hores extraordinàries per treballador
	Sinistralitat
	Incidència d'accidents laborals amb baixa
	Gravetat accidents amb baixa
	Incidència de malalties professionals
	Conciliació
	% d'ocupats treballen dissabte, diumenge, final de tarda o nit
	% d'ocupats que treballen al domicili particular
	% d'ocupats amb jornada continuada
	% d'ocupats amb jornada parcial voluntària
	Formació i promoció
	% d'ocupats que cursen estudis
% de formació relacionada amb l'ocupació	
Participació empresarial en la formació	

continua

Dimensions	Indicadors
DIMENSÍO 3. CONDICIONS LABORALS	Gènere
	Bretxa salarial D/H
	Risc de quedar-se a l'atur D/H
	Parcialitat involuntària D/H
	Temporalitat involuntària D/H
	Desajustament de qualificacions D/H
	% d'ocupats amb treball al domicili particular D/H
% d'ocupats que cursen estudis D/H	

Font: García, G.; Parellada, M.; Puiggròs, A.; Ribas, M. La Qualitat de treball a les Illes Balears, 2009-2018. Consell Econòmic i Social

QUADRE II-19. PONDERACIONS ESTABLERTES EN ELS DIVERSOS ESCENARIS, IQT (2019)

Dimensió		Escenari base	Escenari social	Estabilitat
Dimensió 1. Retribucions	Retribucions salarials	51	43	43
Dimensió 2. Seguretat en el treball	Seguretat	7	7	11
	Modalitats laborals	7	7	11
Dimensió 3. Condicions laborals	Condicions de treball	7	7	7
	Sinistralitat	7	7	7
	Conciliació	7	11	7
	Formació i promoció	7	7	7
	Gènere	7	11	7

Font: García, G.; Parellada, M.; Puiggròs, A.; Ribas, M. La Qualitat de treball a les Illes Balears, 2009-2018. Consell Econòmic i Social

L'anàlisi que es fa amb les dades de l'índex de qualitat del treball (IQT) permet oferir algunes conclusions rellevants que estan en la línia d'identificar els punts forts de la regió i també els aspectes respecte dels quals les Balears mostren una situació més feble. És interessant analitzar en quines dimensions i en quins indicadors les Illes Balears han millorat els resultats de 2019 respecte al 2018, així com quins han estat els indicadors que han patit un descens en el rànquing per comunitats

autònomes. (Vegeu els quadres d'IIA-4. a IIA-12.)

- En la dimensió 1, sobre retribucions salarials, la qual integra els indicadors que tenen més pes en tots els escenaris considerats, les Illes han passat de la novena a la setena posició pel que fa al guany salarial; mantenen la primera posició en el percentatge de llars amb baixa intensitat de treball, així com en l'indicador de desigualtat salarial.

- En la dimensió 2, sobre la seguretat en el treball, les Illes han escalat posicions relatives en indicadors com la taxa de cobertura dels convenis col·lectius i treballadors afectats per expedients de regulació de l'ocupació. Mantenen la primera posició en la taxa de cobertura de les prestacions per atur. Només perden posicions —passant de la segona a la quarta— en el percentatge d'ocupats que busquen una altra feina per inseguretats de l'actual. Tot això fa que sigui la comunitat més ben posicionada en aquesta subdimensió.
- També en la dimensió 2, i en aquest cas en la subdimensió de les modalitats laborals, les Illes Balears passen de la dotzena posició a la tretzena. Es tracta, per tant, d'una dimensió on les Illes no estan ben situades en relació amb la resta de les comunitats autònomes. Més concretament, les Illes mantenen la darrera posició pel que fa a la menor taxa de parcialitat i en els ocupats fixos discontinus. A més, perden posicions relatives en l'indicador d'ocupats que volen treballar més hores. En canvi, milloren i es col·loquen en el primer lloc del rànquing en el percentatge dels assalariats temporals involuntaris i puguen fins al tercer lloc en el percentatge de parcials involuntaris.
- En la dimensió 3, sobre les condicions laborals i pel que fa a la subdimensió de condicions de treball, és on la millora de les Balears ha estat més accentuada, atès que s'ha passat de la dotzena posició el 2018 a la primera el 2019. Aquesta escalada en el rànquing s'explica pel fet de passar de la dotzena a la tercera posició en el percentatge d'ocupats que busquen una altra feina per millorar les condicions de l'actual, de la catorzena a la primera en l'autonomia en el lloc de treball o pel fet d'escalar una posició (de la vuitena a la setena) en les hores extres per treballador.
- Pel que fa a la sinistralitat laboral, també dins la dimensió 3, les Balears es caracteritzen per l'índex d'incidència d'accidents de treball més alt i, per tant, en ocupar la darrera posició del rànquing. Ara bé, continuen situades a la primera posició en l'indicador sobre la gravetat dels accidents amb baixa i en milloren una en la incidència de malalties professionals. Tot plegat situa les Illes en la desena posició del rànquing el 2019 en aquesta subdimensió.
- Seguint amb la dimensió 3, i en aquest cas amb la subdimensió de conciliació, les Illes Balears han millorat posicions i passen de la quarta el 2018 a la primera el 2019. Així, han escalat posicions en els empleats que treballen al seu domicili, però en perden en el percentatge d'empleats que treballen en dissabte, diumenge, finals de la tarda o a la nit, així com en el percentatge d'ocupats amb jornada parcial voluntària.
- En la subdimensió de formació i promoció de la dimensió 3, les Illes Balears han experimentat una millora significativa pel fet de passar de la quinzena posició el 2018 a la vuitena el 2019. Els indicadors amb una millor evolució han estat la participació empresarial en la formació dels ocupats que cursen estudis i el percentatge d'ocupats que cursen estudis.

QUADRE II-20. RÀNQUING D'IQT DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES SEGONS LES PONDERACIONS ESTABLERTES (2009-2019)

	Escenari Base					Escenari Social					Escenari Estabilitat				
	2009	2011	2014	2018	2019	2009	2011	2014	2018	2019	2009	2011	2014	2018	2019
Andalusia	17	17	15	16	17	17	17	15	16	17	17	17	16	16	17
Aragó	4	4	4	6	6	4	4	4	6	6	4	5	4	6	7
Astúries	9	9	13	15	14	9	9	13	15	14	9	9	13	14	14
Illes Balears	6	6	5	5	2	6	6	5	5	2	5	6	5	4	2
Canàries	16	16	17	14	13	15	16	17	13	12	16	16	17	13	13
Cantàbria	11	13	10	9	8	11	15	10	9	8	12	13	11	8	8
Castella i Lleó	8	7	11	7	9	8	7	11	7	9	8	7	10	7	9
Castella-la Manxa	10	11	9	11	11	10	10	9	11	11	10	11	9	12	11
Catalunya	3	5	6	4	5	2	5	6	3	5	2	4	6	3	4
Com. Valenciana	13	14	12	13	12	13	14	12	14	13	13	14	12	11	12
Extremadura	15	12	16	17	16	16	12	14	17	16	15	12	15	17	16
Galícia	12	10	8	10	10	12	11	8	10	10	11	10	8	9	10
Madrid	2	3	2	2	4	3	3	2	2	4	3	3	2	2	5
Múrcia	14	15	14	12	15	14	13	16	12	15	14	15	14	15	15
Navarra	5	2	3	3	3	7	2	3	4	3	7	2	3	5	3
País Basc	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
La Rioja	7	8	7	8	7	5	8	7	8	7	6	8	7	10	6

Font: García, G.; Parellada, M.; Puiggròs, A.; Ribas, M. La Qualitat de treball a les Illes Balears, 2009-2018. Consell Econòmic i Social

Nota: La regió amb els resultats més bons ocupa el primer lloc en el rànquing, mentre que la darrera regió (la que obté els pitjors resultats) té el valor 17.

- Finalment, i pel que fa a la subdimensió de gènere de la dimensió 3, les Illes Balears se situen en la primera posició de totes les regions espanyoles el 2019 quan ocupaven la desena un any abans. Aquesta forta escalada s'explica sobretot per la millora de la posició en els indicadors de: ràtio dona/home del risc de quedar-se a l'atur, ràtio de la temporalitat involuntària, ràtio de l'índex de desajustament de qualificacions

i la ràtio d'ocupats per freqüència que treballen al domicili particular.

Aquest nou informe sobre l'índex de qualitat del treball suposa, com s'ha indicat, treballar amb una nova metodologia que se centra en l'anàlisi dels aspectes més específics de la qualitat de l'ocupació, deixant alguns indicadors més quantitatius com a elements de context del marc laboral. És per això que els antics resultats

de l'IQT no són comparables amb els nous resultats, tot i que les diferències amb els resultats no són gaire accentuades.

En síntesi, els resultats de l'IQT del 2019 suposen una clara millora de la qualitat del treball en els tres escenaris acordats i seguint les ponderacions establertes. A l'annex es poden consultar els resultats corresponents a cadascun dels indicadors i comprovar com l'escalada de posicions relatives és una realitat. (Vegeu [l'Annex estadístic dels IQT](#))

2.

ANÀLISI DEL MERCAT DE TREBALL DE LES ILLES BALEARS

A continuació, s'analitza amb més detall, a partir de l'Enquesta de població activa (EPA), l'ocupació en funció de cada situació laboral; l'estacionalitat; la temporalitat; les persones ocupades i assalariades per jornada, per gènere i per sector d'activitat; l'atur registrat, i els fluxos d'entrada i de sortida del mercat de treball de les Illes Balears.

2.1.

L'OCUPACIÓ PER SITUACIONS LABORALS

Segons les dades de l'Enquesta de població activa, del total de 571.200 treballadors ocupats l'any 2019, 470.900 van ser assalariats, una dada que representa el 82,4 % del total de persones ocupades a les Bale-

ars. Respecte al 2018 augmenta el nombre de treballadors assalariats un 3,1 %, mentre que cau el nombre de treballadors per compte propi (-3,2 %) per tercer any consecutiu. (Vegeu el quadre [II-21](#).)

Dins del col·lectiu de treballadors assalariats, els del sector públic experimenten un augment respecte del 2018 de 4.200 efectius, un 5,9 %, mentre que els assalariats del sector privat ho fan en 9.800 treballadors, que en termes relatius equival a un creixement del 2,6 %.

D'altra banda, entre els treballadors ocupats per compte propi, el nombre dels que treballen dins la categoria d'ocupadors s'ha situat en les 34.600 persones, la qual cosa significa un augment del 0,3 % respecte de l'any 2018. En la categoria dels empresaris sense assalariats, que són 63.400 persones —el 63,4 % del total de treballadors per compte propi—, es produeix, en canvi, un descens del 4,7 % en relació amb l'any anterior.

2.2.

L'ESTACIONALITAT

L'estacionalitat és un fet indiscutible que forma part del model econòmic de les Balears i que es dona de manera més accentuada a les illes menors, on la temporada turística té una durada més curta que a Mallorca. Els efectes laborals de l'estacionalitat són prou coneguts: més dificultats per sumar períodes de cotització, amb els efectes induïts que això produeix sobre els nivells de protecció social, entre d'altres.

QUADRE II-21. TREBALLADORS OCUPATS PER SITUACIÓ LABORAL A LES ILLES BALEARS (2016-2019)

	2016	%	2017	%	2018	%	2019	%
Total de treballadors	530,6	100,0	537,5	100,0	560,1	100,0	571,2	100,0
Treballadors per compte propi: total	106,6	20,1	105,4	19,6	103,1	18,4	99,8	17,5
Treballadors per compte propi: ocupador	35,2	33,0	38,1	36,2	34,5	33,5	34,6	34,7
Treballador per compte propi: empresari sense assalariats o treballadors independents	68,4	64,1	63,9	60,7	66,4	64,4	63,3	63,4
Treballadors per compte propi: membre de cooperativa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Treballadors per compte propi: ajuda familiar	2,6	2,4	3,3	3,2	2,2	2,1	2,0	2,0
Total assalariats	424,0	79,9	432,2	80,4	456,8	81,6	470,9	82,4
Assalariats del sector públic	67,6	15,9	65,6	15,2	71,7	15,7	75,9	16,1
Assalariats del sector privat	356,4	84,1	366,6	84,8	385,1	84,3	394,9	83,9
Una altra situació	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,1	0,5	0,1

Font: Enquesta de població activa, INE

* Situació professional actual i percentatge respecte a la mitjana anual.

Així doncs, al mes de juliol del 2019 a les Illes Balears hi ha un 36,7% més de treballadors d'alta a la Seguretat Social que al mes de desembre, fet que no es dona en el conjunt d'Espanya, on l'afiliació del desembre just supera en un 0,1% la del juliol. Es donen diferències per illes, històricament les Pitiüses presenten el nivell més elevat d'estacionalitat: Formentera (173,1%) i Eivissa (88,0%), seguides de Menorca (46,8%) i Mallorca (28,5%). (Vegeu el quadre II-22.)

2.3.

LA TEMPORALITAT

Pel que fa a la temporalitat, el 27,0% del total d'assalariats de les Balears del 2019 ha tingut un contracte temporal, un percentatge que representa un descens d'1,4 punts respecte de la taxa del 2018. Tanmateix, les Illes Balears se situen 0,7 punts per sobre de la mitjana estatal de temporalitat i són la setena comunitat autònoma amb la taxa més elevada. Madrid (19,5%) i Catalunya (21,6%)

són les comunitats autònomes amb les taxes de temporalitat més baixes. A més, la taxa de temporalitat de les Balears és més elevada en el segon i, sobretot, tercer trimestre de l'any, que es corresponen amb els trimestres de més activitat turística. (Vegeu el quadre II-23. i el gràfic IIA-7.)

Per seccions econòmiques, les que presenten una temporalitat més gran són la construcció —amb un 45,6% del total d'assalariats amb contracte temporal—, seguit en segon lloc per altres serveis (31,0%) i l'Administració pública, educació i activitats sanitàries (28,5%). En canvi, les branques de la indústria són les que presenten un índex de temporalitat més baix.

D'altra banda, els treballadors estrangers presenten una taxa de temporalitat significativament superior a la dels treballadors de nacionalitat espanyola, amb un 37,6% i 24,2%, respectivament. Finalment, pel que fa al tipus de sector (públic o privat), s'observa com el 2018 el sector públic presenta una taxa de temporalitat més alta, amb un 30,4% respecte del sector privat, que és del 26,4%, per segon any consecutiu. (Vegeu el quadre II-24.)

QUADRE II-22. ÍNDEX D'ESTACIONALITAT A LES ILLES BALEARS PER ILLA (2019)

	Treb. juliol	Treb. des.	% var. jul.-des.
Illes Balears	589.242	431.023	36,7
Mallorca	454.077	353.390	28,5
Menorca	39.620	26.987	46,8
Eivissa	86.215	45.857	88,0
Formentera	6.904	2.528	173,1
Espanya	19.290.343	19.261.636	0,1

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

QUADRE II-23. ASSALARIATS (MILERS) PER TIPUS DE CONTRACTE I COMUNITAT AUTÒNOMA (2018-2019)												
2018						2019						
	Total		Indefinit		Temporal		Total		Indefinit		Temporal	
	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%
Total	16.234,2	100,0	11.882,3	73,2	4.351,9	26,8	16.670,5	100,0	12.293,6	73,7	4.376,9	26,3
Andalusia	2.511,7	100,0	1.612,2	64,2	899,5	35,8	2.579,4	100,0	1.669,0	64,7	910,4	35,3
Aragó	480,3	100,0	357,5	74,4	122,8	25,6	492,4	100,0	382,2	77,6	110,2	22,4
Astúries	315,7	100,0	237,1	75,1	78,6	24,9	314,1	100,0	234,0	74,5	80,1	25,5
Illes Balears	456,8	100,0	326,9	71,6	129,9	28,4	470,9	100,0	343,6	73,0	127,2	27,0
Illes Canàries	778,2	100,0	532,3	68,4	245,9	31,6	780,5	100,0	538,2	69,0	242,3	31,0
Cantàbria	199,4	100,0	149,0	74,7	50,4	25,3	204,7	100,0	154,1	75,3	50,6	24,7
Castella i Lleó	795,6	100,0	594,8	74,8	200,8	25,2	807,6	100,0	605,3	74,9	202,4	25,1
Castella-la Manxa	651,1	100,0	465,5	71,5	185,6	28,5	686,6	100,0	496,4	72,3	190,2	27,7
Catalunya	2.834,1	100,0	2.213,8	78,1	620,2	21,9	2.918,8	100,0	2.287,9	78,4	630,9	21,6
Com. Valenciana	1.687,9	100,0	1.202,1	71,2	485,8	28,8	1.741,9	100,0	1.255,8	72,1	486,2	27,9
Extremadura	299,9	100,0	193,5	64,5	106,4	35,5	307,1	100,0	202,4	65,9	104,8	34,1
Galícia	862,4	100,0	633,3	73,4	229,0	26,6	878,3	100,0	645,8	73,5	232,5	26,5
Madrid	2.659,7	100,0	2.132,4	80,2	527,3	19,8	2.756,4	100,0	2.218,0	80,5	538,3	19,5
Múrcia	506,7	100,0	339,1	66,9	167,6	33,1	519,3	100,0	348,6	67,1	170,7	32,9
Navarra	240,9	100,0	183,0	76,0	57,9	24,0	245,5	100,0	182,4	74,3	63,0	25,7
País Basc	790,9	100,0	586,4	74,2	204,4	25,8	801,6	100,0	606,7	75,7	194,8	24,3
La Rioja	115,4	100,0	86,5	75,0	28,8	25,0	117,6	100,0	88,3	75,1	29,3	24,9

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-24. TAXES DE TEMPORALITAT PER SECCIONS D'ACTIVITAT, NACIONALITAT I TIPUS DE SECTOR A LES ILLES BALEARS (2017-2019)

	2017	2018	2019
Total	26,5	28,1	29,3
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	45,8	31,0	16,3
Indústria alimentació, tèxtil, cuir, fusta i paper	10,5	18,5	12,4
Indústria extractiva, química, farmacèutica, cautxú i plàstics, subministrament d'energia, aigua i residus	18,8	15,3	9,4
Construcció de maquinària, equip elèctric i material de transport; instal·lació i reparació industrial	29,7	24,8	12,9
Construcció	55,2	43,4	45,6
Comerç a l'engròs i al detall, reparació d'automòbils, hostaleria	29,9	26,4	26,7
Transport i emmagatzematge, informació i comunicacions	23,3	28,0	21,9
Intermediació financera, assegurances, activitats immobiliàries, serveis professionals, científics i altres	23,0	23,1	19,3
Administració pública, educació i activitats sanitàries	27,8	31,7	28,5
Altres serveis	23,5	30,1	31,0
Nacionalitat			
Espanyola o doble	28,0	26,5	24,2
Estrangera	34,4	35,6	37,6
Tipus de sector			
Sector públic	27,2	32,1	30,4
Sector privat	29,6	27,7	26,4

Font: Enquesta de població activa. INE

Les dones de les Balears —amb un 28,2 % d'assalariades amb contracte temporal sobre el total d'assalariades— mostren una taxa de temporalitat superior a la dels homes (26,0%), la qual el 2019 experimenta una notable caiguda. Aquesta circumstància també es dona en el conjunt d'Espanya, on les dones presenten en tota la sèrie històrica una taxa de temporalitat superior a la des homes. Cal remarcar que durant l'any 2019 la taxa de temporalitat femenina de les Balears ha pujat 0,6 punts, mentre que la masculina cau 3,2 punts percentuals. (Vegeu el quadre II-25.)

Per tipus de jornada, la taxa de temporalitat en la jornada parcial és 20,9 punts superior a la dels treballadors a jornada completa, una diferència que s'ha accentuat respecte de l'any 2018 i per quart any consecutiu. L'any 2013 aquesta diferència va assolir els 25,7 punts. Respecte al 2018, cau 1,8 punts la taxa de temporalitat dels treballadors a jornada completa, mentre que s'apuja 1,7 punts la dels que treballen a jornada parcial. (Vegeu el quadre II-26.)

QUADRE II-25. TAXES DE TEMPORALITAT DELS ASSALARIATS A LES ILLES BALEARS PER SEXE (2013-2019)

	Total	Home	Dona
2013	25,1	25,3	24,8
2014	25,9	28,4	23,4
2015	26,5	29,7	23,1
2016	28,1	30,4	25,7
2017	29,3	31,4	27,0
2018	28,4	29,2	27,6
2019	27,0	26,0	28,2

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-26. TAXES DE TEMPORALITAT DELS ASSALARIATS A LES ILLES BALEARS PER TIPUS DE JORNADA (2013-2019)

	Total	Jornada completa	Jornada parcial
2013	25,1	21,3	47,0
2014	25,9	23,0	42,2
2015	26,5	25,0	34,6
2016	28,1	26,7	37,2
2017	29,3	27,3	41,4
2018	28,4	26,2	43,7
2019	27,0	24,4	45,3

Font: INE, enquesta de població activa.

Pel que fa als grups d'edat, els més joves són els que assoleixen les taxes més altes. Així, el grup de treballadors de 16 a 24 anys presenta la taxa més elevada (70,4%), com es reflecteix al gràfic corresponent. En el cas de les persones de mitjana edat, la taxa es redueix i continua perdent pes també per al col·lectiu de majors de 55 anys, que són els que presenten una taxa de temporalitat més baixa (14,0%). (Vegeu el gràfic IIA-8.)

2.4.

ELS OCUPATS I ELS ASSALARIATS PER TIPUS DE JORNADA, PER GÈNERE I PER SECTOR ECONÒMIC

L'any 2019 el nombre de persones ocupades a jornada completa a les Illes Balears és de 498.900, mentre que a jornada parcial són 72.300 ocupats. Per tant, la taxa de parcialitat se situa en el 12,7%. En el cas dels assalariats, aquesta taxa assoleix el 12,5%. Es dona un repunt de la taxa de parcialitat de 0,6 punts respecte al 2018 i romp una tendència de tres anys consecutius de descensos. De fet, el nombre de treballadors a jornada parcial creix respecte al 2018 per primera vegada després de tres anys consecutius de descensos interanuals, mentre que el dels que treballen a jornada completa augmenta també per setè any consecutiu. (Vegeu el quadre II-27.)

Per sexe, del total de 67.615 treballadors a jornada parcial, 50.600 són dones (el 70,0%). És a dir, 7 de cada 10 ocupats a jornada parcial de les Balears és una dona.

Per comparació, en el conjunt d'Espanya el pes de les dones sobre el total d'ocupats a temps parcial és del 74,2%. Dit d'una altra manera, la taxa de parcialitat femenina assoleix el 19,5% a les Balears, mentre que la masculina és del 7,0%. La diferència que hi ha entre ambdues taxes és considerable i es manté en el temps, ja que d'ençà del 2007 ha oscil·lat entre els 11 p. p. i els 16 p. p., el que implica que les dones han de patir les conseqüències d'aquesta contractació, que tindrà efectes tant en la seva trajectòria professional com en les futures prestacions a percebre, entre d'altres.

D'altra banda, si es compara el pes dels assalariats sobre el total d'ocupats, s'observa que les dones mostren una taxa més alta de salarització (85,6%) que els homes (79,8%) el 2019. Aquest fet es repeteix en tota la sèrie històrica estudiada. Tanmateix, respecte al 2018 cau el nombre tant d'homes com de dones no assalariades —un -3,4% i -2,2%, respectivament—. Fàcilment, es pot comprovar la presència minoritària de les dones en l'activitat empresarial¹⁰, un 14,4% del total de les dones ocupades a la nostra comunitat autònoma i un 20,1% en el cas dels homes.

Per sector d'activitat econòmica, les dones ocupades es concentren en un 93,6% en el sector de serveis. Aquest percentatge assoleix el 94,6% si només es tenen en compte les assalariades. En canvi, per al col·lectiu masculí els serveis aglutinen el 71,1% dels ocupats i el 72,2% dels as-

10. Es compten les categories següents: ocupador, empresari sense assalariats o membre de cooperativa.

salariats. Ara bé, els majors increments d'ocupats respecte al 2018 es produeixen en el sector de la construcció, que creix un 33,3 % en el cas dels homes i un 7,8 % en

el cas de les dones. Tanmateix, la presència femenina en el sector de la construcció es redueix a un 9,9 % sobre el total d'ocupats en el sector. (Vegeu el quadre II-28.)

QUADRE II-27. OUPATS I ASSALARIATS A LES ILLES BALEARS PER TIPUS DE JORNADA I PER SEXE (2012-2019)

	Ocupats				Assalariats				No assalariats			
	Jornada completa		Jornada parcial		Jornada completa		Jornada parcial		Jornada completa		Jornada parcial	
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones
2012	238.191	165.149	19.012	49.496	180.137	139.896	12.605	42.917	58.054	25.253	6.407	6.579
2013	236.644	173.825	21.362	43.987	176.774	149.856	17.023	38.594	59.870	23.969	4.339	5.393
2014	238.686	176.139	18.262	49.793	180.682	148.266	13.748	44.736	58.004	27.873	4.514	5.057
2015	253.245	184.442	18.986	52.933	191.679	149.276	16.022	47.821	61.566	35.166	2.964	5.112
2016	263.776	198.159	21.741	46.912	203.434	162.382	17.622	40.541	60.342	35.777	4.119	6.371
2017	271.713	197.612	19.953	48.272	204.556	167.773	17.046	42.820	67.157	29.839	2.907	5.452
2018	282.792	209.739	16.886	50.729	221.587	177.224	12.855	45.089	61.205	32.515	4.031	5.640
2019	289.400	209.500	21.700	50.600	232.092	179.786	16.024	42.959	57.300	29.700	5.700	7.600

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-28. OUPATS I ASSALARIATS A LES ILLES BALEARS PER SECTORS ECONÒMICS I SEXE (2018-2019)

	Ocupats				Assalariats			
	Homes		Dones		Homes		Dones	
	2019 (milers)	% de var. 19-18	2019 (milers)	% de var. 19-18	2019 (milers)	% de var. 19-18	2019 (milers)	% de var. 19-18
Total	311,1	3,8	260,1	-0,1	248,1	5,8	222,7	0,2
Agricultura	4,2	-43,2	1,6	15,2	3,6	-42,0	0,8	1135,9
Indústria	27,8	-8,7	9,3	-5,5	22,4	-5,1	7,4	-12,5
Construcció	58,0	33,3	5,7	7,8	43,1	32,0	3,9	-16,6
Serveis	221,1	1,3	243,5	-0,2	179,1	4,1	210,7	0,7

Font: Enquesta de població activa, INE

2.5.

L'ATUR I LES DEMANDES D'OCUPACIÓ

L'any 2019 es tanca amb una mitjana de 88.354 demandants d'ocupació registrats a les oficines del SOIB. Això suposa un increment del 2,6% respecte al 2018. És la primera vegada que es dona un increment del nombre de demandants d'ocupació des del 2012 i es romp una tendència de sis anys consecutius de descensos interanuals. Del total de demandants, un 57,0% correspon als demandats d'ocupació no ocupats, els anomenats DONO¹¹; el 39,0% ja tenen una ocupació (fixos discontinus i altres), i la resta (el 4,0%) són persones amb una disposició limitada (per exemple estudiants) o bé que demanen una ocupació específica.

Respecte al 2018 es donen situacions diferents. Augmenta amb més intensitat el col·lectiu de demandants ocupats (+5,0%), i, dins d'aquests, els demandants fixos discontinus (+7,4%), atès que cau el nombre d'altres demandants ocupats (-2,0%). Li segueixen els demandants amb una disponibilitat limitada (+4,6%) i, finalment, els demandants no ocupats (+0,9%), tot i que dins d'aquest col·lectiu l'atur registrat es manté estable respecte al 2018. (Vegeu el quadre II-29.)

Si ens centram en les xifres d'atur registrat el 2019, les Illes Balears tanquen amb una

mitjana anual de 48.640 persones aturades. La dada d'aquest any suposa una estabilització dels nombres del 2018, que se situen en la mateixa xifra que el tancament del 2018 i es mantenen per sota de la quantitat del 2008. El 2012 es va assolir el màxim històric d'atur registrat, amb una mitjana anual de 87.544 persones. Les Illes Balears es caracteritzen per ser la comunitat autònoma on la caiguda de l'atur ha estat més intensa. De fet, el 2019 continua sent l'única comunitat autònoma amb una xifra d'atur registrat inferior al 2008, concretament del -1,0%, perquè en el conjunt d'Espanya encara es troba un 24,0% per sobre.

La distribució de l'atur per illes reflecteix, com és natural, el pes de la població. Així, Mallorca és l'illa amb major pes de l'atur (80,4%), seguida d'Eivissa (11,7%), Menorca (7,4%) i Formentera (0,4%). L'atur cau en totes les illes —tret de Mallorca, on es produeix un increment del 0,5%— i de manera més intensa a Formentera (-12,3%), seguida d'Eivissa (-2,3%) i Menorca (-0,6%). Així doncs, aquesta tendència de fons de reduccions importants de l'atur que feia sis anys que es produïa a totes les illes —malgrat que el 2018 de manera més moderada— es romp i es tendeix a una estabilització de les xifres.

Per sexe, els homes han experimentat un lleuger increment interanual del 0,3% de l'atur registrat, mentre que les dones registren un descens (-0,2%). El 2019 les dones representen un 55,7% del total de l'atur registrat. Les dones havien estat majoria a les llistes d'atur fins al 2008, quan l'arribada de la recessió econòmica —pel gran impacte que va tenir en la construcció, que és un sector predominantment

11. Com a demandants no ocupats —segons la terminologia del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social— s'inclouen les categories d'aturats registrats i altres no ocupats (demandants d'una jornada inferior a 20 hores, demandants estudiants, demandants de serveis previs a l'ocupació). Els altres no ocupats són els demandants de feina que en l'EPA es considerarien aturats.

masculí— va provocar grans increments d'atur entre els homes. Així, entre el 2008 i el 2013, ambdós inclosos, el col·lectiu masculí aturat supera el femení. A partir del 2014, una vegada que s'entra en un període de reactivació, tornen a ser les dones les que proporcionalment resulten més afectades per les situacions d'atur. La xifra d'atur d'homes es presenta un 15,2 % per sota de la del 2008, mentre que la de dones aturades encara se situen un 14,3 % per sobre. (Vegeu el quadre II-30.)

Per grups d'edat, el major pes dels aturats es correspon amb el grup majoritari —el de 25 a 54 anys—, que representa un 65,1 %; el segueix el grup de majors de 55 (el 23,1 %), i el de joves (11,8 %). En termes interanuals, l'atur cau en el grup de 25 a 54 anys (-0,7 %), i puja a la resta, sobretot en el grup més gran —de 55 i més anys (+1,8 %)—, seguit dels menors de 25 anys (+0,3 %).

Els majors de 55 anys són els que han patit més durament els efectes de la crisi i continuen el 2019 amb xifres d'atur

molt superiors al 2008, concretament un 40,8 % per sobre. En canvi, el col·lectiu més jove ja ha recuperat amb escreix les xifres anteriors a la crisi i el 2019 els menors de 25 anys se situen un 51,1 % per sota de la quantitat d'atur del 2008. També s'ha de tenir en compte a l'hora d'analitzar aquestes dades el progressiu envelliment de la població de les Illes Balears amb una reducció dels joves i un increment de la població en els grups de més edat.

El 2019 l'atur de llarga durada representa el 24,9 % del total d'atur registrat, 10,5 p. p. per sobre del valor del 2008 (14,4 %). Les Balears continuen com la comunitat autònoma amb el menor percentatge d'aturats de llarga durada sobre el total d'atur registrat, molt per sota la mitjana nacional (39,9 %). El 2019 és el cinquè any que aquest indicador es redueix interanualment (-2,0 p. p.). A més, el ritme de reducció de l'atur de llarga durada és més intens que el del conjunt d'atur registrat, que ha estat del -7,7 %, mentre que l'atur registrat es manté respecte al 2018. (Vegeu el quadre II-31.)

QUADRE II-29. EVOLUCIÓ DELS DEMANDANTS D'OCUPACIÓ SEGONS EL COL·LECTIU (2013-2019)

	Total	Ocupats		Disp. limitada / Demanen ocup. espec.	Demandants de feina sense ocupació		
		Fixos discontinus	Altres		Total	Altres no ocupats	Atur registrat
2013	123.095	24.500	9.947	4.649	83.999	1.718	82.282
2014	113.663	24.073	8.384	4.134	77.073	1.668	75.405
2015	105.406	24.252	8.449	3.957	68.748	1.645	67.103
2016	95.549	23.846	8.296	3.629	59.778	1.462	58.316
2017	88.098	23.945	8.080	3.405	52.668	1.177	51.491
2018	86.075	24.654	8.131	3.390	49.900	1.258	48.641
2019	88.354	26.469	7.969	3.546	50.369	1.730	48.640

Font: SOIB

QUADRE II-30. EVOLUCIÓ DE L'ATUR REGISTRAT A LES ILLES BALEARS PER SEXE (2007-2019)

	Total	Homes	Dones
2007	37.243	16.887	20.356
2008	49.111	25.428	23.684
2009	74.378	40.605	33.773
2010	82.882	44.540	38.342
2011	83.263	44.277	38.986
2012	87.544	45.728	41.816
2013	82.282	42.320	39.961
2014	75.405	37.529	37.876
2015	67.103	31.857	35.247
2016	58.316	27.015	31.302
2017	51.491	23.151	28.340
2018	48.641	21.506	27.135
2019	48.640	21.561	27.078

Font: SOIB

Pel que fa al perfil de les persones en situació d'atur de llarga durada, és majoritàriament femení (el 62,4% del total d'aturats de llarga durada són dones). A més, respecte del 2018, el descens ha estat més intens entre el col·lectiu masculí (-8,5%) que entre el femení (-7,1%) per sisè any consecutiu. S'ha de recalcar que es tracta de descensos molt importants, per sobre la caiguda del total d'atur registrat.

Per grups d'edat, el fet més significatiu és que un 70,6% del total dels aturats de llarga durada el 2019 és major de 45 anys, la qual cosa demostra les dificultats de reinserció d'aquest col·lectiu, atès que els aturats de més edat són un dels grups que presenten més problemes d'ocupabilitat. Respecte a l'any anterior, tots els grups d'edat han experimentat un descens i el més accentuat és el del grup més jove

—els menors de 25 anys (-17,4%)—, seguit del grup de 25 a 44 anys (-9,5%). Segons el nivell d'estudis, un 50,1% dels aturats de llarga durada no tenen estudis o just han assolit els estudis primaris, fet que també en dificulta l'ocupabilitat. Finalment, segons el sector econòmic, es veu com es dona una forta concentració d'aquestes persones en el sector serveis (76,7%). (Vegeu el quadre II-32.)

El gràfic IIA-9 compara l'evolució de l'atur segons les dues fonts disponibles, els registres dels SOIB i l'Enquesta de població activa. Segons l'EPA, l'any 2019 el nombre d'aturats augmenta un 4,2% respecte del 2018, mentre que segons els registres del SOIB es dona un estancament de les xifres. Hi ha diferències metodològiques importants entre ambdues fonts, entre d'altres, que l'EPA incorpora a la xifra d'aturats les

persones que cerquen feina activament i també els desanimats (que fa temps que no tenen feina i, com que no tenen dret a prestació, no s'apunten a les oficines com a demandants d'ocupació). (Vegeu el gràfic IIA-9.)

Finalment, cal comentar que les Illes Balears es caracteritzen per ser la comunitat autònoma amb el percentatge més alt d'estrangers sobre el total d'atur registrat. El 2019 suposen un 21,6% del total de persones en situació d'atur. En comparació, en el conjunt d'Espanya representen el 12,2%. En nombres absoluts, el total d'es-

trangers desocupats el 2019 és de 10.529, un 2,6% més que el 2018. Es tracta del primer increment interanual, després de vuit anys consecutius de descensos, si bé se situen per sota de la dada del 2008, concretament un -18,3%. D'aquests, un 41,6% són ciutadans de la Unió Europea i el 58,4% restant són extracomunitaris. Els aturats de nacionalitat espanyola, per la seva banda, experimenten un descens interanual, del 0,7%. A diferència dels estrangers, els aturats espanyols encara se situen per sobre de les xifres del 2008, concretament un 5,2%.

QUADRE II-31. ATUR DE LLARGA DURADA PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2019)

	Atur	Atur de llarga durada	%
Espanya	3.148.752	1.255.327	39,9
Andalusia	779.988	305.318	39,1
Aragó	63.795	22.293	34,9
Astúries	70.533	31.838	45,1
Illes Balears	48.640	12.110	24,9
Illes Canàries	207.342	85.147	41,1
Cantàbria	35.863	13.003	36,3
Castella-la Manxa	168.370	70.437	41,8
Castella i Lleó	140.569	56.117	39,9
Catalunya	380.764	143.840	37,8
Comunitat Valenciana	363.036	149.808	41,3
Extremadura	98.596	36.400	36,9
Galícia	163.219	71.348	43,7
Madrid	344.266	132.685	38,5
Múrcia	99.580	40.420	40,6
Navarra	32.110	11.239	35,0
País Basc	115.458	56.799	49,2
La Rioja	15.605	5.659	36,3
Ceuta	11.610	6.386	55,0
Melilla	9.411	4.481	47,6

Font: INEM

QUADRE II-32. PERFIL DELS ATURATS DE LLARGA DURADA A LES ILLES BALEARS (2013-2019)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Total d'aturats de llarga durada	29.512	27.309	23.505	19.522	15.703	13.585	12.544
Sexe							
Homes	14.309	12.819	10.310	8.134	6.240	5.154	4.714
Dones	15.203	14.490	13.196	11.388	9.463	8.431	7.830
Edat							
Menors de 25 anys	2.406	1.973	1.661	1.216	819	766	633
De 25 a 45 anys	11.488	9.444	7.191	5.538	4.047	3.378	3.057
Més de 45 anys	15.617	15.892	14.653	12.769	10.837	9.441	8.854
Nivell d'estudis							
Sense estudis	244	221	194	167	137	119	75
Estudis primaris	13.638	12.598	11.047	9.477	7.640	6.559	6.206
Estudis secundaris	13.156	12.244	10.416	8.417	6.784	5.888	5.267
Estudis superiors	2.474	2.247	1.848	1.461	1.141	1.019	996
Sector d'activitat							
Agricultura	360	447	479	402	299	218	190
Indústria	1.837	1.671	1.398	1.172	919	743	661
Construcció	5.335	4.508	3.317	2.551	1.852	1.445	1.304
Serveis	20.488	19.202	16.924	14.211	11.683	10.321	9.623
Sense ocupació anterior	1.492	1.481	1.387	1.187	950	858	766
Illa							
Mallorca	25.511	23.581	20.392	17.005	13.673	11.825	10.882
Menorca	1.850	1.679	1.373	1.124	917	789	757
Eivissa-Formentera	2.151	2.049	1.741	1.393	1.113	971	905

Font: SOIB

2.6.

LA CONTRACTACIÓ

L'any 2019 es registraren 520.066 nous contractes a les Illes Balears. Per tercer any consecutiu se superen el mig milió de contractes, tot i que el nombre del 2019 se situa un 1,8% per sota del 2018. Un 16,4% dels nous contractes registrats van ser indefinits i el 83,6% restant foren temporals. Respecte al 2018, la contractació indefinida ha baixat un 6,6%, mentre que la temporal ha experimentat un descens del 0,7%.

Per tipus de jornada, s'han registrat 331.829 nous contractes a temps complet, que representen el 63,8% del total dels contractes; 148.198 a jornada parcial (el 28,5% del total) i 38.956 fixos discontinus (el 7,5% del total). Respecte al 2018, tots els tipus de contractes experimenten descensos, sobretot els de jornada parcial (-2,6%), seguits dels contractes a temps complet (-1,6%) i, de manera més suau, els fixos discontinus (-0,9%).

Més en detall, experimenten un notable descens, dins la contractació indefinida a temps complet, els ordinaris (-10,8%) i els inicials bonificats (-87,4%). En canvi, pugen les conversions bonificades (+3,3%). Dins del grup de contractes temporals, només pugen els contractes a discapacitats (11,6%) i els d'obra i servei (0,7%), i cauen la resta, sobretot els d'interinitat (-3,0%), així com el conjunt de temporals a temps parcial (-1,4%). D'altra banda, baixen els contractes formatius (-12,3%) respecte al 2018 a causa del descens dels contractes de pràctiques, atès que pugen els de formació. (Vegeu el quadre II-33.)

Pel que fa a la durada dels contractes, del total de contractes temporals registrats a les Balears el 2019, un 15,4% és un contracte per a un o dos dies i, si se sumen els contractes de durada inferior als 16 dies, el percentatge s'eleva fins al 22,0%. És a dir, gairebé un de cada cinc contractes temporals registrats a les Balears tenen una durada inferior als 16 dies. Aquest percentatge el 2008 era del 13,6%. Ara bé, el 2019 gairebé la meitat de la contractació temporal —un 49,8%— té una durada superior als tres mesos o indeterminada, fet que no es donava des del 2008. (Vegeu el quadre II-34.)

D'altra banda, i en relació amb la curta durada dels contractes registrats, l'índex de rotació (equació entre el nombre de contractes temporals i el nombre de persones contractades amb contracte temporal) el 2019 se situa en els 2,02 contractes per persona contractada, un índex similar al dels anys anterior i molt per sobre de l'índex anterior al 2012. D'altra banda, la durada mitjana dels contractes el 2019 se situa en els 79,4 dies de mitjana, lleugerament per sota del valor del 2018. (Vegeu el gràfic II-2.)

Per sexe, el 2019 les dones han signat 236.464 contractes (el 45,5% sobre el total de contractació) i els homes, un total de 283.602 (el 54,5% restant). En termes interanuals, tant la contractació femenina com la masculina han experimentat descensos, a més molt similars, un -1,8% en el cas dels homes i un -1,7% en el de les dones. No hi ha diferències en el pes de la contractació indefinida sobre el total de contractes registrats, que és d'un 16,4% per als homes i un 16,5% per a les dones.

QUADRE II-33. CONTRACTES REGISTRATS A LES ILLES BALEARS PER MODALITAT DE CONTRACTACIÓ (2013-2019)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Var. 19-18	Var. (%)
Total de contractació	345.421	389.751	447.887	495.810	536.519	529.341	520.066	-9.275	-1,8
Contractes indefinits	37.535	46.409	52.641	64.266	76.859	91.480	85.436	-6.044	-6,6
A temps complet	14.010	18.022	21.345	26.561	31.890	37.280	33.652	-3.628	-9,7
Ordinaris	7.869	11.323	12.578	15.219	17.104	20.088	17.916	-2.172	-10,8
Conversió bonificat	75	69	85	109	194	181	187	6	3,3
Discapacitats (ordinaris i conversions)	94	125	147	178	199	201	198	-3	-1,5
Inicials bonificats	515	326	365	542	670	692	87	-605	-87,4
Conversió no bonificat	5.457	6.179	8.170	10.513	13.723	16.118	15.264	-854	-5,3
A temps parcial	9.677	10.398	10.593	11.830	13.236	14.896	12.828	-2.068	-13,9
Fix discontinu	13.848	17.989	20.703	25.875	31.733	39.304	38.956	-348	-0,9
Contractes de durada determinada	305.067	339.196	390.585	428.709	456.124	434.774	431.445	-3.329	-0,8
A temps complet	183.842	206.030	243.495	275.996	306.233	297.769	296.293	-1.476	-0,5
Obra i servei	61.557	70.905	85.956	92.221	103.116	103.054	103.726	672	0,7
Eventual per circumstàncies de la producció	105.290	116.550	137.338	163.814	183.867	175.035	173.514	-1.521	-0,9
Interinitat	16.632	18.193	19.833	19.528	18.774	19.160	18.581	-579	-3,0
Discapacitats	193	220	232	258	303	275	307	32	11,6
Altres	170	162	136	175	173	245	165	-80	-32,7
A temps parcial	121.225	133.166	147.090	152.713	149.891	137.005	135.152	-1.853	-1,4
Temps parcial	120.819	132.646	146.582	152.109	149.204	136.217	134.821	-1.396	-1,0
Jubilació parcial	266	371	364	455	503	575	251	-324	-56,3
Relleu	140	149	144	149	184	213	80	-133	-62,4
Contractes formatius	1.556	2.592	3.227	1.808	2.945	2.397	2.102	-295	-12,3
Formació	1.023	1.848	2.280	791	878	1.012	1.112	100	9,9
Pràctiques a temps complet	333	515	671	784	1773	1117	772	-345	-30,9
Pràctiques a temps parcial	200	229	276	233	294	268	218	-50	-18,7
Altres contractes	1.263	1.554	1.434	1.027	591	690	1.083	393	57,0

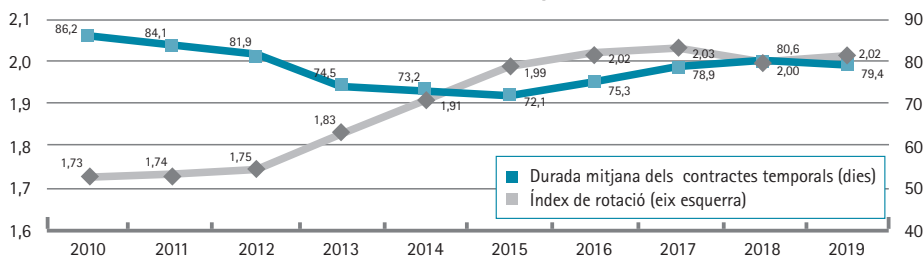
Font: SOIB

QUADRE II-34. CONTRACTACIÓ DE DURADA DETERMINADA REGISTRADA A LES ILLES BALEARS PER DURADA DEL CONTRACTE (2010-2019), EN PERCENTATGES

	1-2 dies	3-15 dies	16-30 dies	2-3 mesos	3-6 mesos	7-12 mesos	> 12 mesos	Indeterminats
2010	9,2	7,7	9,3	26,1	15,9	3,4	0,6	27,9
2011	9,6	8,0	9,1	26,2	17,0	3,5	0,5	26,2
2012	10,8	8,0	9,0	25,0	15,8	3,7	0,5	27,2
2013	13,5	7,9	8,7	24,1	15,9	3,5	0,3	26,1
2014	14,7	8,0	8,0	23,4	15,5	3,4	0,3	26,7
2015	14,7	7,9	7,9	22,7	15,3	3,5	0,3	27,8
2016	14,8	7,4	7,4	22,9	16,6	3,5	0,3	27,0
2017	15,4	6,6	6,7	22,4	17,9	4,2	0,4	26,5
2018	15,0	6,6	6,3	22,0	17,5	4,3	0,4	27,9
2019	15,4	6,7	6,2	22,0	17,6	4,4	0,3	27,5

Font: SOIB

Gràfic II-2.
Índex de rotació: nombre de contractes temporals dividit per persones contractades amb contracte temporal (2009-2018)

Pel que fa a les deu ocupacions amb més contractes registrats el 2019, el primer fet que cal destacar és la superioritat de les ocupacions que s'engloben dins els serveis, especialment en el cas de les dones, ja que totes pertanyen a aquest sector. En el cas dels homes, tot i ser majoria les dels serveis, també hi ha ocupacions incloses en la resta de sectors econòmics. (Vegeu el quadre II-35.)

Les dones concentren el 63,1% del total de la contractació registrada el 2019 en deu ocupacions, concretament 149.117 contractes. Les tres ocupacions més contractades mostren un pes superior al 10% del total de la contractació, de manera que en conjunt suposen un 45,2% del total. És a dir, aquestes tres ocupacions agrupen pràcticament la meitat dels contractes signats durant el 2019. Són les següents: cambres

(representen el 19,2% de la contractació femenina), personal de neteja (el 15,2%) i venedores de botigues i magatzems (el 10,8%). D'aquestes deu ocupacions, cinc

corresponen a feines de mitjana qualificació (grups 4-8 de la CNO-11), tres a feines no qualificades (grup 9) i les dues restants a feines d'alta qualificació (grups 1 a 3).

QUADRE II-35. LES DEU OCUPACIONS MÉS CONTRACTADES A LES ILLES BALEARS PER SEXE (2019)

Dones	Absoluts	%	Acumulat
Total de contractació de dones	236.464	100,0	–
Total de les deu ocupacions	149.117	63,1	–
Cambreres assalariades	45.381	19,2	19,2
Personal de neteja d'oficines, hotels i altres establiments similars	36.021	15,2	34,4
Venedores de botigues i magatzems	25.525	10,8	45,2
Empleades administratives amb tasques d'atenció al públic (ncaa)	9.210	3,9	49,1
Ajudants de cuina	8.482	3,6	52,7
Monitores d'activitats recreatives i d'entreteniment	7.743	3,3	56,0
Cuineres assalariades	5.438	2,3	58,3
Empleades domèstiques	4.079	1,7	60,0
Empleades d'agències de viatges	3.659	1,5	61,5
Coreògrafes i ballarines	3.579	1,5	63,1

Homes	Absoluts	%	Acumulat
Total de contractació d'homes	283.602	100,0	–
Total de les vint ocupacions	146.381	51,6	–
Cambrers assalariats	44.062	15,5	15,5
Paletes	21.800	7,7	23,2
Peons de la construcció d'edificis	14.693	5,2	28,4
Cuiners assalariats	12.579	4,4	32,8
Ajudants de cuina	12.495	4,4	37,2
Peons de les indústries manufactureres	10.377	3,7	40,9
Venedors de botigues i magatzems	8.676	3,1	44,0
Compositors, músics i cantants	8.273	2,9	46,9
Personal de neteja d'oficines, hotels i altres establiments similars	7.321	2,6	49,5
Conductors assalariats d'automòbils, taxis i furgonetes	6.105	2,2	51,6

Font: SOIB

QUADRE II-36. NOMBRE DE CONTRACTES REGISTRATS A TREBALLADORS ESTRANGERS A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA PER ZONES DE PROCEDÈNCIA (2019)

	Illes Balears		Espanya	
	Absoluts	%	Absoluts	%
Total	155.690	100,0	4.343.888	100,0
Unió Europea	68.437	44,0	1.388.195	32,0
No UE	87.253	56,0	2.955.693	68,0

Font: SOIB

En el cas dels homes, les deu ocupacions més contractades representen el 51,6 % del total dels contractes. Es dona, per tant, una menor concentració dels contractes en poques ocupacions que en el cas de les dones. Tanmateix, les tres ocupacions amb més contractació sumen el 28,4 % i són: cambrers (15,5 %), paletes (7,7 %) i peons de la construcció (5,2 %), les mateixes que els dos anys anteriors. Per nivell de qualificació, cinc responen a ocupacions de mitjana qualificació (grups 4-8); quatre són ocupacions no qualificades (grup 9), i la resta, del grup d'alta qualificació (1 a 3).

Finalment, el 2019 es registren 155.690 contractes a treballadors estrangers a les Illes Balears, la qual cosa suposa un 29,9 % del total de nous contractes registrats. En comparació, en el conjunt d'Espanya, el pes dels contractes a treballadors estrangers sobre el total és del 19,3 %. Del total de contractes a persones estrangeres registrats a les Balears el 2019, el 56,0 % va correspondre a treballadors de fora de la Unió Europea, i la resta, el 44,0 %, a treballadors europeus. En termes interanuals, els contractes a persones estrangeres creix un 3,5 %, mentre que cauen els contractes a treballadors de nacionalitat espanyola (-3,9 %), fet que explica l'increment del

pes de contractes a treballadors estrangers del 28,4 % el 2018 al 29,9 % el 2019. (Vegeu el quadre II-36.)

2.7.

SALARIS I COST LABORAL

Segons les dades de l'enquesta trimestral del cost laboral publicada per l'INE, el cost salarial total mitjà per treballador a les Illes Balears és de 1.872,6 euros el 2019, un 4,2 % per sota de la mitjana nacional (1.955,2 euros). Habitualment les retribucions a les Illes se situen per sota de la mitjana nacional, fet que es pot atribuir a l'especialització en activitats del sector de serveis, que requereixen una qualificació baixa o mitjana, la qual cosa limita les retribucions que es perceben.

Respecte al 2018, s'observa com la reactivació econòmica s'ha traslladat als salaris i totes les comunitats autònomes experimenten increments salarials. Ara bé, el cost salarial total de les Illes Balears presenta un augment del 0,4 %, molt per sota de la mitjana nacional (+1,9 %). Aquest discret creixement augmenta les

diferències amb la mitjana nacional i els diferencials amb les comunitats autònomes amb els salaris més alts. Per exemple, les Illes Balears se situen a 24 punts de Madrid, que és la comunitat amb els salaris més alts respecte a la mitjana (119,8%). (Vegeu el quadre II-37.)

D'altra banda, l'any 2017 l'Ibestat comença a elaborar l'índex de costos laborals de les Illes Balears (ICLIB). Es construeix amb la finalitat d'obtenir un indicador de l'evolució del cost laboral en què no intervinguin els

possibles canvis en la composició del mercat laboral. En aquest sentit, l'ICLIB es construeix com un índex encadenat de Laspeyres a partir de la informació proporcionada per l'enquesta trimestral de costos laborals. Així s'omple un buit d'informació salarial que hi havia fins al moment, ja que la composició del mercat laboral segons el tipus de jornada o la branca d'activitat pot afectar artificialment l'evolució agregada dels salaris. A més, la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació corregeix l'ICLIB dels efectes estacionals i de calendari.

QUADRE II-37. COST SALARIAL TOTAL PER TREBALLADOR I COMUNITAT AUTÒNOMA (2018-2019)

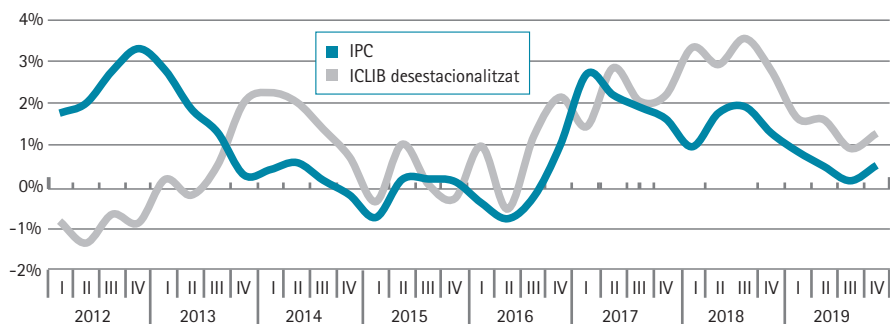
	Mitjana 2018	Mitjana 2019	% variació
Total	1.919,4	1.955,2	1,86
Andalusia	1.670,5	1.705,3	2,08
Aragó	1.818,3	1.883,9	3,61
Astúries	1.950,4	2.007,9	2,95
Illes Balears	1.865,0	1.872,6	0,41
Illes Canàries	1.624,4	1.643,9	1,20
Cantàbria	1.836,9	1.881,8	2,44
Castella-la Manxa	1.717,8	1.750,5	1,90
Castella i Lleó	1.677,6	1.700,8	1,38
Catalunya	2.050,9	2.098,1	2,30
Com. Valenciana	1.706,7	1.729,8	1,36
Extremadura	1.553,8	1.597,6	2,82
Galícia	1.703,1	1.762,2	3,47
Madrid	2.313,3	2.342,7	1,27
Múrcia	1.683,6	1.696,9	0,79
Navarra	2.082,2	2.121,6	1,89
País Basc	2.258,3	2.289,9	1,40
La Rioja	1.731,0	1.773,0	2,42

Font: Enquesta trimestral del cost laboral, INE

El gràfic mostra l'evolució dels costos laborals i l'índex de preus de consum al llarg del període 2012-2019. La pèrdua de poder adquisitiu per part dels treballadors és molt clara fins al 2013 (-5,9%), i en especial el 2012 (un -3,4% només en un any), quan es registren caigudes de l'ICLIB, mentre que l'IPC augmenta a un ritme superior al 2% interanual. Únicament el 2014, el 2016 i el

2018 les taxes de variació de l'ICLIB-D se situen per sobre de les de l'IPC a tots els trimestres de l'any, una circumstància que es torna a produir el 2019. Ara bé, els increments del 2019 no són tan intensos com els que es donaren el 2018, quan l'ICLIB —corregit d'efectes estacionals i de calendari— va experimentar els increments més alts de la sèrie històrica. (Vegeu el gràfic II-3.)

Gràfic II-3
Variació interanual de l'ICLIB desestacionalitzat i de l'IPC a les Illes Balears per trimestres (2012-2019)

Font: Direcció General d'Ocupació i Economia a partir de les dades de l'Ibestat i de l'INE

3.

POLÍTIQUES ACTIVES D'OCUPACIÓ

Les polítiques actives d'ocupació (PAO) inclouen un conjunt de programes i actuacions adreçades a facilitar l'accés al mercat de treball de les persones en atur, mitjançant accions de millora de la seva ocupabilitat i d'intermediació entre oferta i demanda d'ocupació. A les Balears s'emmarquen en diferents plans autonòmics: Pla d'Ocupació de Qualitat de les Illes Balears 2017-2020, Pla d'Autoocupació i

Foment de l'Emprenedoria de les Illes Balears 2017-2020 i Pla Integral de Formació Professional 2018-2021.

En aquest capítol s'utilitza com a principal font d'informació l'informe sobre polítiques actives d'ocupació de 2018¹² i a l'apartat de «Formació professional per a l'ocupació» s'empra, de manera complementària, l'informe sobre avaluació de

12. Pou, L. (dir.) (2019). *Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2018*, SOIB, Conselleria de Treball, Comerç i Indústria. [<https://soib.es/avaluacions-i-resultats-clau/>]

la formació professional per a l'ocupació de 2018¹³. Aquests informes són els més actualitzats en el moment de redactar el capítol.

D'acord amb la classificació utilitzada pel SOIB, es diferencien cinc tipus de programes o actuacions: Intermediació laboral; Orientació laboral; Formació professional per a l'ocupació; Foment i creació d'ocupació, i Suport a l'emprenedoria i el teixit empresarial. Pel que fa a les persones beneficiàries¹⁴ de les PAO el 2018¹⁵, en primer lloc s'observa un increment de participants en relació amb els anys anteriors. (Vegeu el quadre II-38.)

13. Pou, L. (dir.) (2019). *Informe d'avaluació de la formació professional per a l'ocupació de les Illes Balears. Any 2018*, SOIB, Conselleria de Treball, Comerç i Indústria. [https://soib.es/avaluacions-i-resultats-clau/]

14. Hi ha persones que es beneficien de diverses actuacions, però les estadístiques actuals no permeten diferenciar-les de les beneficiàries d'una sola actuació.

15. Les dades de 2018 són avançades.

La distribució per tipus de programes mostra que un 48,1% del total (230.003), participaren en accions d'intermediació laboral. L'orientació laboral va beneficiar 227.464 subjectes (50,7% del total), mentre que la formació professional per a l'ocupació va afavorir 14.223 persones (3% del total). Van participar en suport a l'emprenedoria i el desenvolupament local 4.031 persones (0,8% del total), i 2.692 (0,6% del total) en accions de foment i creació de l'ocupació.

L'anàlisi evolutiva de la participació per programes o actuacions en el període 2017-2018 (vegeu el quadre 1) mostra una tendència a l'alça tant en xifres absolutes com percentuals de la participació en intermediació laboral, que augmenta un 0,4%; l'orientació laboral que s'apuja un 7,3%; la formació professional per a l'ocupació, un 13,8%, i el suport a l'emprenedoria, que augmenta un 1,7%. Al contrari, el foment i la creació d'ocupació presenta un descens del 3,5%.

QUADRE II-38. COMPARATIVA DE LES POLÍTIQUES ACTIVES D'OCUPACIÓ PER PROGRAMES A LES ILLES BALEARS (2016-2018)

	2016	%	2017	%	2018	%
Total	422.944	100	460.245	100	478.413	100
Intermediació laboral	210.934	49,9	228.984	49,8	230.003	48,1
Orientació laboral	193.307	45,7	212.002	46,1	227.464	47,5
Formació professional per a l'ocupació	12.535	3,0	12.503	2,7	14.223	3,0
Foment i creació d'ocupació	2.286	0,5	2.791	0,6	2.692	0,6
Suport a l'emprenedoria i el teixit empresarial (2010)	3.882	0,9	3.965	0,9	4.031	0,8

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe de Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2018 (les dades de 2018 són previsions)

QUADRE II-39. EVOLUCIÓ PRESSUPOSTOS PAO I DESPESA PER PERSONA ATURADA REGISTRADA (2016-2019)

	2016	2017	2018	2019
Pressupost PAO	58.099.588	83.901.869	96.022.342	108.246.946
Despesa en PAO per aturat registrat en el SOIB	996,29	1.629,45	1.974,10	2.528,89

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe de Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2018 (les dades de 2018 són previsions)

El pressupost per a polítiques actives d'ocupació s'ha incrementat any rere any. Aquest fet, juntament amb la disminució del nombre de persones aturades registrades, ha comportat un increment important de la despesa de PAO per persona en aquesta situació. (Vegeu el quadre II-39.)

d'assessorament per a la creació de noves empreses, i l'Oficina Sectorial d'Hoteleria i Turisme SOIB-EHIB, situada a l'Escola d'Hoteleria i Turisme de la Universitat de les Illes Balears, especialitzada, concretament, en aquest sector econòmic.

3.1.

INTERMEDIACIÓ LABORAL

La intermediació laboral és el procés pel qual es dona suport a les persones demandants d'ocupació en la recerca de feina, alhora que facilita a les empreses les candidatures més idònies per a les seves ofertes de feina. El 2018, d'acord amb el que estableix el Pla d'Ocupació de Qualitat —i tal com s'indica a la memòria de polítiques actives del 2018—, el SOIB ha consolidat la reestructuració del Servei d'Intermediació amb l'objectiu principal d'oferir una atenció especialitzada i una resposta adaptada a les necessitats concretes de les empreses.

Així, s'han creat dos nous serveis: SOIB Empresa, que ofereix informació i assessorament a les empreses sobre els processos de selecció, contractació i formació de les persones treballadores, així com un servei

3.1.1. LA GESTIÓ DE LES OFERTES

El 2018, 2.953 empreses han presentat ofertes d'ocupació en el SOIB, fet que suposa un augment del 0,8% en el període 2017-18 i un creixement acumulat des del 2016 del 31%. Així mateix, s'han gestionat 11.981 llocs de feina, la qual cosa representa un augment del 35% respecte a l'any anterior (8.861).

L'any 2018 s'ha atès i valorat la idoneïtat en relació amb alguna oferta de treball enregistrada en el SOIB de 29.272 persones demandants d'ocupació, de les quals 13.388 (45,7%) han estat preseleccionades i derivades a les empreses per completar el procés de selecció. Finalment, un 53% (15.463) de les persones demandants d'ocupació ateses pel Servei d'Intermediació Laboral han estat contractades en empreses privades, i un 3% (760), en programes d'ocupació de les administracions públiques o en llocs de feina subvencionats. (Vegeu el quadre II-40.)

L'evolució d'aquestes dades en el període 2017-2018 denota un augment del 3,4 % en el nombre de persones demandants d'ocupació ateses pel servei; del 4,8 % en l'atenció i valoració de la idoneïtat de les persones candidates, i d'un 8 % en les contractacions de les persones demandants d'ocupació per empreses privades. Contràriament, s'observa un descens de l'1 % en la preselecció d'ofertes i de gairebé un 38 % en contractacions en ofertes de feina subvencionades o mitjançant programes específics per al foment de l'ocupació. Fent la comparativa en el període 2016-2018, s'observen augments significatius en totes les accions dutes a terme en el servei d'intermediació, un 13,3 % en valoracions de la idoneïtat, un 6 % en la preselecció i un 26,3 % en les contractacions de persones per part d'empreses

privades. No obstant això, les contractacions en programes d'ocupació i ofertes de feina subvencionades s'han reduït en un 18,5 %.

3.1.2. LES COL·LOCACIONS

Les col·locacions gestionades pel SOIB inclouen totes les persones demandants d'ocupació que han estat ateses pel servei d'intermediació i han trobat una ocupació, independentment de la procedència de l'oferta. Així, el 2018 s'han dut a terme un total de 170.960 col·locacions. Tot i que l'evolució des del 2016 fins al 2018 és positiva —es registra un augment del 10,2 %—, en el període 2017-18 s'ha produït una disminució del 0,4 % en el nombre de col·locacions.

QUADRE II-40. EVOLUCIÓ DE LA PARTICIPACIÓ EN LES PRINCIPALS ACCIONS D'INTERMEDIACIÓ LABORAL A LES ILLES BALEARS (2016-2018)

	2016	2017	2018
Total	210.934	228.984	230.003
Atenció i valoració de la idoneïtat en relació amb alguna oferta registrada en el SOIB	25.836	27.940	29.272
Ofertes preseleccionades derivades a empreses per completar la selecció	12.615	13.526	13.388
Persones demandants d'ocupació ateses pel servei d'intermediació que han estat contractades en empreses privades	12.246	14.287	15.463
Persones demandants d'ocupació ateses pel servei d'intermediació que han estat contractades en programes d'ocupació de les administracions públiques o en llocs de feina subvencionats	933	1.220	760
Col·locacions	159.045	171.715	170.960
Xarxa Eures	259	296	160

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe de Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2018 (les dades de 2018 són previsions)

3.1.3. ELS CERTIFICATS D'INSUFICIÈNCIA

Els casos en què el SOIB no pot identificar persones demandants amb un perfil idoni a les ofertes de feina gestionades, emet un certificat d'insuficiència que permet a les empreses la contractació de persones extracomunitàries per cobrir els llocs de feina. El 2018 s'han emès 98 certificats d'insuficiència, la qual cosa representa menys de l'1 % del total de les ofertes de feina gestionades i un nombre lleugerament menor al registrat el 2017, que va ser de 110.

Les ocupacions que reben un certificat d'insuficiència són les mateixes que en anys anteriors: dels àmbits de la cultura (cantants, músics, acròbates), l'ensenyament (professorat d'idiomes), la sanitat (metges), la informàtica (analistes, enginyeria informàtica) i la nàutica (personal tècnic de manteniment naval i patronatge de vaixell).

3.1.4. XARXA EURES: PROGRAMES D'ADQUISICIÓ D'EXPERIÈNCIA LABORAL

La Xarxa Eures és un servei de la Unió Europea que facilita la lliure circulació de treballadors entre els països membres, Suïssa, Islàndia, Liechtenstein i Noruega. Ofereix un ampli ventall d'accions entre les quals hi ha la intermediació laboral. Aquestes accions inclouen, entre d'altres, l'atenció individualitzada a treballadors i empreses; la informació a través de portals específics i xarxes socials; les jornades tècniques, i les beques de mobilitat.

Durant el 2018 s'han dut a terme 1.212 actuacions, fet que suposa un descens del

16% en relació amb l'any anterior i del 29,4% en relació amb l'any 2016. Aquesta disminució principalment és deguda a la minva en el nombre d'atencions individuals a treballadors d'altres països de la Xarxa Eures, que ha passat de 300 a 200 i que ha registrat un descens del 33%, i de l'atenció a persones inscrites al SOIB que cerquen feina a un país europeu, que ha disminuït un 46% i que ha passat de 296 persones ateses a 160. A més, d'aquestes només una persona finalment ha aconseguit un contracte de feina.

3.2.

ORIENTACIÓ LABORAL

Les principals actuacions d'orientació laboral es duen a terme a les diferents oficines del SOIB; en entitats socials i del tercer sector especialitzades, en el marc del Programa de Garantia Juvenil, i en els punts d'orientació acadèmica i professional (POAP).

3.2.1. L'ATENCIÓ A LES OFICINES DEL SOIB I EN ENTITATS ESPECIALITZADES

El Servei d'Orientació Laboral ofereix un servei integral i especialitzat a les persones demandants d'ocupació i proporciona un diagnòstic d'ocupabilitat, un itinerari individualitzat d'ocupació i un acompanyament continuat a l'usuari al llarg del procés de formació i recerca d'ocupació.

Així, el servei d'orientació laboral es configura com la via principal d'accés a les

polítiques actives d'ocupació. L'actuació del servei es desenvolupa principalment a les mateixes oficines d'ocupació del SOIB, encara que de manera complementària el SOIB finança entitats de caràcter social, el desenvolupament d'itineraris integrals d'inserció per a les persones demandants d'ocupació amb especials dificultats d'inserció laboral i situacions de vulnerabilitat.

El 2018 s'han engegat dos nous serveis específics d'orientació laboral: el servei d'orientació integral per a persones aturades de llarga durada i un servei dedicat exclusivament al sector de l'hoteleria i el turisme.

Pel que fa als itineraris integrals d'inserció gestionats per altres entitats, s'ha creat un nou itinerari adreçat a joves en situació de vulnerabilitat.

El 2018 s'observa un increment de les actuacions d'orientació laboral del 7,3% respecte a l'any 2017, amb un total de 227.464 intervencions, tant per part de les oficines del SOIB com per part de les entitats especialitzades en l'atenció a col·lectius vulnerables, registrant un creixement acumulat del 17,7% entre el període 2016-2018. (Vegeu el quadre II-41.)

QUADRE II-41. PRINCIPALS ACCIONS D'ORIENTACIÓ LABORAL A LES ILLES BALEARS (2016-2018)

	2016	2017	2018
Total	193.307	212.002	227.464
Oficines del SOIB	187.189	206.706	221.739
Diagnòstic d'ocupabilitat	7.953	8.360	12.576
Itineraris personalitzats per a l'ocupació	7.423	7.670	6.752
Assessorament per a l'ocupació	18.821	34.921	42.454
Acompanyament en l'itinerari	3.887	5.294	9.820
Informació professional	146.367	145.918	144.604
Informació i motivació per a l'autoocupació	354	52	56
Eures: suport a la recerca de feina a l'estranger	256	281	160
Orientació integral de joves SOIB Jove i Garantia Juvenil	2.128	4.210	3.782
Persones aturades de llarga durada	sd	sd	530
Sector específic d'hoteleria	sd	sd	1.005
Entitats especialitzades en col·lectius vulnerables	6.118	5.296	5.725
Itineraris integrals d'inserció per a l'ocupació col·lectiu vulnerables	4.385	3.717	3.473
Orientació laboral i acompanyament a la inserció de les persones beneficiàries de la renda mínima d'inserció	1.733	1.579	1.009
Itineraris integrals d'inserció per a l'ocupació de col·lectius vulnerables: JOVES	sd	sd	1.243

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe de polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2018 (les dades de 2018 són previsions)

Concretament, el nombre d'intervencions dutes a terme a les oficines del SOIB ha estat de 221.739, un 17,5 % més que l'any 2017 (206.706). Les actuacions que mostren un increment més alt són l'elaboració de diagnòstics d'ocupabilitat —passen de 8.360 a 12.576 i representen un augment de més del 50 %—; l'assessorament en els processos d'ocupació —amb 42.454 intervencions per les 34.921 de l'any anterior, que suposen un augment del 21,6 %—; l'acompanyament en l'itinerari de formació i ocupació —amb 9.820 intervencions per les 5.294 de l'any anterior, amb un augment del 85,5 %—, i, finalment, les accions d'informació i motivació per a l'autoocupació, que augmenten un 7,7 %.

Contràriament, es produeix un descens del 12 % en el nombre d'intervencions fetes en els itineraris personalitzats per l'ocupació (6.752 per les 7.670 del 2017); del 43 % en les accions de suport en la recerca de feina a l'estranger i d'un 10,2 % en les actuacions d'orientació integral per a joves SOIB Jove i Garantia Juvenil (3.782 per les 4.210 de 2017).

Pel que fa als dos nous serveis engegats el 2018, el servei específic per a l'atenció a persones aturades de llarga durada ha atès 530 persones i l'Oficina Sectorial d'Hotelleria i Turisme SOIB-EHIB durant el seu primer any de funcionament ha dut a terme 1.005 actuacions d'orientació laboral.

En relació amb els programes subvencionats pel SOIB adreçats als col·lectius vulnerables i amb més dificultats d'inserció, el 2018 s'ha engegat un nou itinerari integral d'inserció adreçat a joves amb especials dificultats d'inserció, que s'uneix als itineraris

integrals per a col·lectius vulnerables i a les accions d'orientació i acompanyament per a les persones beneficiàries de la renda mínima d'inserció (RMI). Aquests programes proporcionen un suport més individualitzat i adaptat a les necessitats específiques de les persones beneficiàries i són dutes a terme per entitats socials i del tercer sector mitjançant una convocatòria específica de subvencions impulsada pel SOIB.

El 2018 les entitats especialitzades en l'atenció a col·lectius vulnerables han desenvolupat un total de 5.725 intervencions, fet que suposa un augment del 8,1 % en relació amb l'any anterior (5.296). Es produeix un descens de les accions dutes a terme en els itineraris integrals adreçats a col·lectius vulnerables del 6,6 % (3.473 actuacions per 3.717 el 2017) i d'un 36,1 % en les actuacions per a persones beneficiàries de la RMI (1.009 intervencions per 1.579 el 2017).

Per la seva banda, el nou itinerari integral adreçat a joves en situació de vulnerabilitat ha desenvolupat 1.243 accions. La posada en funcionament del nou itinerari explica la disminució de les intervencions en els itineraris adreçats a altres col·lectius vulnerables, ja que anteriorment l'atenció a joves estava inclosa en el conjunt d'itineraris integrals d'inserció adreçats a col·lectius vulnerables (persones amb discapacitat, jovent i persones en risc d'exclusió social i joves).

Pel que fa al perfil de les persones ateses —considerant globalment les que s'atenen a les oficines del SOIB i les que participen en els programes dutes a terme per entitats socials i del tercer sector— predominen les dones (55,5 %), persones majors de

45 anys (36,5 %), amb un nivell d'estudis bàsics (71 %), menys de sis mesos inscrites com a demandants d'ocupació (85,7 %) i que no cobren cap tipus de prestació (62,9 %).

3.2.2. EL PROGRAMA DE GARANTIA JUVENIL

Les accions d'orientació també s'han dut a terme en el marc del Programa de Garantia Juvenil, que suposa un compromís dels estats membres de la Unió Europea que tots els menors de 30 anys rebin una bona oferta d'ocupació, educació, formació com a aprenents o període de pràctiques en un termini de quatre mesos després de quedar en atur o acabar l'educació formal¹⁶.

L'operativització del programa resulta especialment complexa pel que fa als requisits d'elegibilitat i d'inscripció, motius pels quals una part important dels esforços s'han centrat a facilitar la inscripció en el Sistema Nacional de Garantia Juvenil a les Illes Balears, una passa imprescindible per poder-se beneficiar del programa.

Així, les sol·licituds d'inscripció en el programa han augmentat de manera considerable en els darrers anys, de 9.293 el 2016 a 31.969 el 2018.

En referència al nombre de persones beneficiàries, s'ha experimentat un fort augment, ja que s'ha passat de 5.332 persones l'any 2016 a 18.346 el 2018. Els joves tenen a

la seva disposició un orientador laboral que fa funcions d'informació i assessorament per donar-los suport en la consecució d'un lloc de feina o bé per proporcionar-los les opcions educatives i formatives més adients un cop han finalitzat els estudis o bé per al jovent en situació d'atur.

De les persones beneficiàries, un 48,4 % són dones i un 51,6 % són homes. Per trams d'edat, un 21,1 % tenen entre 16 i 19 anys, un 39,7 % entre 20 i 24 anys, un 34 % entre 25 i 29 anys i un 5,2 % més de 30 anys (es van inscriure en el programa abans de complir aquesta edat). Cal destacar que la presència de les dones és superior en els trams d'edat de 25 a 29 anys (55,2 %) i en el de majors de 30 (55,1 %), mentre que en els altres dos trams hi ha més presència d'homes, que destaca entre els 16 i 19 anys, on representen el 59,5 %.

3.2.3. PUNTS D'ORIENTACIÓ ACADÈMICA I PROFESSIONAL (POAP)

Els punts d'orientació acadèmica i professional (POAP) són una iniciativa duta a terme entre el SOIB i la Direcció General de Formació Professional adreçats a persones demandants d'ocupació i estudiants que faciliten orientació i informació sobre les opcions formatives emmarcades en el Sistema Integrat de Qualificacions i Formació Professional, així com de les vies d'accés a aquestes titulacions.

Actualment hi ha en funcionament sis punts: quatre a Mallorca (servei central i escola nauticopesquera a Palma; CIFP Son Llebre a Marratxí, i Joan Taix a sa Pobla), un a Menorca (Maó) i un a Eivissa ciutat. L'atenció dels

16. CONSELL DE LA UNIÓ EUROPEA (2013). *Recomen-dació del Consejo de 22 de abril de 2013 sobre el establecimiento de la garantía juvenil* (2013/C 120/01). *Diario oficial de la Unión Europea*, 26/4/2013. C 120/1-C 120/6.

POAP es desenvolupa de manera presencial, telefònica i electrònica i també s'organitzen activitats grupals, bé en centres educatius o bé en els mateixos punts d'atenció.

El nombre de consultes ateses el 2018 ha estat de 10.358, fet que suposa un augment del 25 % respecte al 2017 (8.313) i reflecteix una evolució molt positiva des de l'any de la posada en funcionament del servei —el 2015—, quan es van dur a terme 1.230 actuacions.

3.3.

FORMACIÓ PROFESSIONAL PER A L'OCUPACIÓ

La formació professional per a l'ocupació (FPO) és la política activa d'ocupació que agrupa el conjunt d'accions de formació adreçades a la qualificació professional. Forma part del Pla Integrat de Formació Professional de les Illes Balears 2018-2021.

L'FPO s'estructura principalment al voltant dels certificats de professionalitat (CP), que són d'àmbit estatal i que arriben a un total de 583 organitzats en 26 famílies professionals. A les Balears hi ha centres acreditats que permeten la formació corresponent a 332 d'aquests certificats, amb un 57 % de taxa de cobertura (és a dir, el nombre de certificats que es poden impartir a les Balears en relació amb el total de certificats de professionalitat existents).

Destaca el fort increment de les opcions de formació mitjançant certificats de professionalitat a les Balears des del 2011

(taxa de cobertura del 21,5 %) i una certa estabilització, però sempre amb un lleuger creixement anual a partir de 2014, any que per primera vegada presenta una cobertura superior al 50 %.

Per famílies professionals, la taxa de cobertura és del 100 % en les d'administració i gestió; agrària; comerç i màrqueting; electricitat i electrònica; imatge personal; marítim-pesquera; sanitat, i serveis socioculturals i a la comunitat. També hi ha una cobertura elevada a imatge i so; hoteleria i turisme, i informàtica i comunicacions, ja que es poden cursar més del 80 % dels certificats de professionalitat existents. En les de transport i manteniment de vehicles; edificació i obra civil, i activitats físiques i esportives s'ofereixen entre el 65 i el 80 % dels certificats de professionalitat existents. La taxa de cobertura és inferior al 50 % en la resta de famílies professionals: seguretat i medi ambient; energia i aigua; fusta, moble i suro; instal·lació i manteniment; arts gràfiques; indústries alimentàries; fabricació mecànica; tèxtil, confecció i pell; química; arts i artesanía; indústries extractives; vidre i ceràmica —en les tres darreres no hi ha cap centre acreditat per impartir certificats professionals.

L'any 2018 s'han expedit 1.733 certificats de professionalitat, una quantitat inferior a la de l'any anterior i que accentua la tendència decreixent que es va iniciar l'any 2015. Les acreditacions parcials acumulables, que permeten obtenir un CP un cop s'han acreditat totes les que conformen el corresponent certificat, s'incrementen cada any, però encara representen una quantitat molt modesta (273 l'any 2018).

Pel que fa a les famílies professionals, les que el 2018 han generat l'expedició d'un nombre més elevat de certificats de professionalitat són les següents: hoteleria i turisme (22,4 % del total); serveis socioculturals i a la comunitat (15,6 %); agrària (12,3 %); seguretat i medi ambient (10,8 %), i administració i gestió (7,2 %). La resta presenten valors inferiors al 5 % del total. En comparació amb l'any anterior, destaca l'increment del pes relatiu de les formacions de les especialitats d'agrària i de seguretat i medi ambient en detriment de les de serveis socioculturals i a la comunitat, i d'administració i gestió.

En el quadre II-42 figuren els tipus de programes i accions formatives que s'ofereixen en el marc de l'FPO. Tal com s'observa, els adreçats a la població en atur constitueixen el gruix de la participació (86,3 % del total l'any 2018). Les persones ocupades són el 6,3 % del total de participants, mentre que el 7,4 % cursen formacions no finançades pel SOIB¹⁷. L'evolució dels darrers anys mostra que el 2018 s'ha produït un increment de la participació glo-

17. No es tenen les dades de la situació laboral de les persones que fan aquestes formacions.

balment i en cada tipus d'oferta formativa, així com un augment progressiu del pes de les formacions per a persones ocupades i de la formació no finançada sobre el total. (Vegeu el quadre II-42.)

3.3.1. PROGRAMES I ACCIONS DE FORMACIÓ ADREÇADES A PERSONES DESOCUPADES

Tal com s'observa en el quadre II-43, les formacions adreçades a persones desocupades constitueixen el gruix de l'FPO, ja que atenen més del 80 % del total de participants. Els programes i accions són els següents: accions formatives per a persones preferentment desocupades, programes específics per a col·lectius vulnerables, formació en competències transversals (idiomes i informàtica), formació dual amb empreses i ONG (o associada a contractes d'aprenentatge), programes mixtos d'ocupació i formació, formació amb compromís de contractació i beques Èxit. (Vegeu el quadre II-43.)

QUADRE II-42. PRINCIPALS TIPUS DE PROGRAMES I ACCIONS DE FORMACIÓ PROFESSIONAL PER A L'OCUPACIÓ (2016-2018)

	2016		2017		2018	
	Total	%	Total	%	Total	%
Programes i accions de formació per a persones desocupades	12.019	95,9	11.867	94,9	12.271	86,3
Accions formatives per a treballadors ocupats	266	2,1	14	0,1	895	6,3
Formació no finançada	250	2	622	5	1.057	7,4
Total	12.535	100	12.503	100	14.223	100

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe de Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2018 (les dades de 2018 són previsions)

QUADRE II-43. PROGRAMES I ACCIONS DE FORMACIÓ PROFESSIONAL PER A L'OCUPACIÓ PER A PERSONES DESOCUPADES (2016-2018)

	2016		2017		2018	
	Total	%	Total	%	Total	%
Accions formatives per a persones preferentment desocupades	8.437	70,2	7.620	64,2	6.659	54,3
Programes específics per a col·lectius vulnerables	1.047	8,7	734	6,2	1.201	9,8
Formació en competències transversals: idiomes	1.180	9,8	1.156	9,7	1.069	8,7
Formació en competències transversals: informàtica	286	2,4	419	3,5	420	3,4
Formació dual amb empreses i ONG	320	2,7	355	3	456	3,7
Formació dual (autorització formació associada a contractes de formació i aprenentatge)	309	2,6	606	5,1	879	7,2
Programes mixts de formació i ocupació	226	1,9	444	3,7	439	3,6
Formació amb compromís de contractació	0	0	0	0	60	0,5
Beques Èxit	214	1,8	533	4,5	1.088	8,9
Total	12.019	100	11.867	100	12.271	100

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe de Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2018 (les dades de 2018 són previsions)

Tal com s'observa en el quadre II-43, la participació ha estat més elevada el 2018 (12.271 persones), però en el context d'una certa estabilitat en els darrers tres anys. La major participació es produeix en el programa anomenat «Accions formatives per a persones preferentment desocupades» (54,3 % del total de participants el 2018). No obstant això, l'evolució durant els tres darrers anys mostra una disminució en xifres absolutes i relatives de persones beneficiàries del programa. En canvi, i malgrat que en cap cas el seu pes relatiu arribi al 10 % del total, s'han incrementat els programes específics per a col·lectius vulnerables, els de formació dual i les beques Èxit i s'ha incorporat un nou programa de formació amb compromís de contractació.

Accions formatives adreçades preferentment a persones desocupades

Les accions formatives per a persones preferentment desocupades estan definides a la Llei 30/2015, de 9 de setembre, per la qual es regula el sistema de formació professional per a l'ocupació en l'àmbit laboral, com uns tipus d'accions que tenen com a objecte oferir a les persones desocupades una formació adequada a les necessitats formatives individuals i del mercat laboral que els permeti millorar l'ocupabilitat. S'adrecen principalment a persones amb baix nivell educatiu i es fan preferentment en el marc dels certificats de professionalitat. Són les accions que arriben a un volum més elevat de població.

Durant el 2018 el SOIB ha gestionat 594 accions formatives, amb una durada mitjana de 114 hores i amb un total de 6.659 persones participants¹⁸, de les quals un 52 % són homes. Per grups d'edat, les persones de 35 anys o més són majoria i representen el 48,6 % del total, seguides per les menors de 25 anys, que són el 28,1 %. El grup entre 25 i 34 anys representa el 23,3 % de participants.

Un 86,7 % dels participants han cursat formacions corresponents a certificats de professionalitat i només el 13,3 % han fet altres formacions.

La participació més elevada es produeix en la família professional de serveis socioculturals i a la comunitat, amb un 21,9 % del total. En segon lloc hi ha la d'hoteleria i turisme, amb un 15,4 % del total. La segueixen transport i manteniment de vehicles (8,7 %); administració i gestió (8 %); electricitat i electrònica (6,9 %); informàtica i comunicacions (5,9 %), i activitats físiques i esportives (5,6 %). La resta presenten valors inferiors al 5 %.

18. Segons la memòria d'avaluació de l'FPO de 2018, aquesta xifra és de 7.888. La diferència segurament deriva del moment de la recollida de dades que han servit de base a l'elaboració de cada un dels estudis, ja que les dades de 2018 encara són provisionals.

L'anàlisi per sexe mostra una elevada segregació¹⁹ en funció de les famílies professionals. Tal com s'observa en el quadre II-44, només hi ha tres famílies mixtes (comerç i màrqueting; agrària, i sanitat), que agrupen al voltant del 10 % d'homes i de dones. Les formacions masculinitzades són més de la meitat del total i agrupen el 40 % de participants (el 64,1 % dels homes i el 14,8 % de les dones fan aquestes formacions). Les famílies professionals feminitzades són sis (entre les quals serveis socioculturals i a la comunitat, i hoteleria i turisme, que són les dues amb més participació), però agrupen el 50 % del total de l'alumnat: aproximadament tres de cada quatre dones i un de cada quatre homes. S'observa una major concentració de les dones en un nombre més baix de formacions i una participació inferior en les masculinitzades que la que tenen els homes en les feminitzades. (Vegeu el quadre II-44.)

19. L'anàlisi de la segregació per sexe es fa seguint la metodologia habitual en els informes de la Unió Europea, ja utilitzada en la memòria del CES de 2017. Es consideren mixtes les especialitats en què el percentatge de dones i d'homes està entre el 40 i el 60 %, mentre que són feminitzades aquelles en les quals la participació femenina està per sobre del 60 % i masculinitzades aquelles en les quals la participació masculina està per sobre del 60 %.

QUADRE II-44. ACCIONS FORMATIVES ADREÇADES A PERSONES PREFERENTMENT DESOCUPADES. SEGREGACIÓ PER SEXE EN LES FAMÍLIES PROFESSIONALS. 2018

Segregació	Nombre	Total	%	Homes	%	Dones	%
Mixtes	3	650	9,8	336	9,7	314	9,8
Feminitzades	6	3.319	50	907	26,2	2.412	75,4
Masculinitzades	10	2.690	40	2.218	64,1	472	14,8
Total	19	6.659	100	3.461	100	3.198	100

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe de Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2018 (les dades de 2018 són previsions)

En comparació amb les dades de 2016 s'observa: a) un increment de la participació de dones i homes en famílies mixtes; b) una disminució de la segregació en les dones que incrementen la participació en famílies masculinitzades i la disminueixen en famílies feminitzades; c) una segregació més gran de la participació dels homes, que incrementen la participació en famílies masculinitzades i la disminueixen en les feminitzades.

La taxa de multiparticipació (percentatge de persones que fan més d'una acció formativa) és del 1,7%, lleugerament superior a la dels dos anys anteriors. No s'hi observen diferències per sexe.

El 20% de participants (51,9% homes) han fet pràctiques no laborals, una quantitat que suposa un lleuger increment en relació amb l'any anterior (18%) i romp amb la tendència decreixent dels darrers tres anys. La família professional on es fan més pràctiques no laborals és la d'hoteleria i turisme (20,9%), seguida de la de serveis socioculturals i a la comunitat (16,2%). En la resta, el percentatge de pràctiques no laborals és inferior al 10% de participants.

La taxa d'abandonament de 2018 és del 9,6%. La que es produeix amb motiu de col·locació (TAC) és del 2,3% i la que és per altres causes (TAAC) és del 7,3%. Aquestes dades suposen una disminució en relació amb les de l'any 2017, que eren les més elevades des de 2012 (el primer any de la sèrie), amb l'excepció de la TAAC de 2012, que va ser de l'11%.

Per sexe, destaca la manca de diferències significatives, si bé les dones presenten

un percentatge lleugerament superiors en la TAC (2,8 per 2,2) i en la TAAC (8,8 per 8,7). La comparativa per grups d'edat mostra un increment progressiu de la TAC amb l'edat (1,2% en el grup de 16-19 anys i 3,2 en el de 45-54) fins arribar al grup de majors de 55 anys, on disminueix fins al 1,4%. La TAAC es manté en valors entre el 7,6 i el 7,7% en tots els grups d'edat excepte en el de 45-54 (5,8%) i més de 55 anys (6,6%).

D'altra banda, cal ressenyar que l'abandonament més elevat, tant per col·locació com per altres causes, és en les accions formatives que no estan vinculades a certificats de professionalitat (TAC del 7% i TAAC del 15,5%), mentre que en aquests certificats és molt inferior (TAC d'1,5% i TAAC de 6%). En ambdós casos s'observa una forta disminució en relació amb l'any anterior. La taxa d'abandonament també es superior en els centres col·laboradors (TAC de 2,7% i TAAC de 7,7%) que en els propis (TAC 1,4% i TAAC 6,6%).

La taxa d'èxit formatiu (percentatge de persones que titulen entre les que finalitzen) és del 93%, lleugerament per sota dels anys anteriors. És més elevada en les dones (un 94,6% per un 91,3% en els homes) i en les formacions vinculades a certificats de professionalitat (un 94,7% per un 79,9% en la que no hi està vinculada). Per grup d'edat, la taxa d'èxit més elevada (superior al 95%) se situa en el de 30-34 i en el de més de 55 anys. Per sota de la mitjana hi ha la població de menor edat (89,9% els de 16 a 19 anys i 92,8% el de 20 a 24). Per famílies professionals, l'èxit formatiu és del 100% a edificació i obra civil; fabricació mecànica; sanitat, i

seguretat i medi ambient. És del 98,6 % a imatge personal, i del 97,1 % a administració i gestió. A l'altre extrem hi ha energia i aigua, amb només el 60 %, seguida d'electricitat i electrònica, amb un 83,9 %.

La taxa de cobertura posa en relació el nombre de persones aturades amb el de les que participen en accions formatives²⁰ i es calcula a partir de la mitjana anual de persones aturades a les Balears d'acord amb l'Enquesta de població activa (EPA). Aquesta taxa és del 9,5 %, molt semblant a la de l'any anterior (9,7 %), que fou la més elevada de la sèrie que s'inicia el 2012.

Tal com podem observar en el quadre II-45, la taxa de cobertura més elevada es produeix en la població més jove i en les

dones. Destaca l'augment en el grup de 16-19 anys, que s'incrementa en més de 15 punts amb relació a l'any anterior. (Vegeu el quadre II-45.)

Pel que fa a la inserció laboral, les dades que es registren són molt aproximades, ja que fan referència al nombre d'alumnes que formalitzen un contracte de treball durant els sis mesos següents a la finalització amb avaluació positiva de l'acció formativa, amb independència de la durada del contracte, de la relació amb la formació realitzada o altres informacions rellevants. La taxa d'inserció laboral és del 58 % en accions no conduents a certificats de professionalitat i del 55,7 % en les que sí que hi condueixen. La taxa d'inserció en formacions no conduents a CP és la més elevada de la sèrie, mentre que la lligada a CP és superior a totes les de la sèrie fins al 2017 però inferior a la d'aquest any, que fou del 60,2 %.

20. El nombre de participants en accions formatives que s'utilitzen per al càlcul inclou el programa preferentment per a desocupats i també el de formació adreçada a col·lectius vulnerables, sense que es pugui diferenciar la taxa per a cada un dels programes.

QUADRE II-45. ACCIONS FORMATIVES ADREÇADES A PERSONES DESOCUPADES (PROGRAMA PREFERENTMENT DESOCUPATS I COL·LECTIUS VULNERABLES). TAXA DE COBERTURA PER SEXE I EDAT (2016-2018)

	2016	2017	2018
Dones	10,10%	11,70%	10,70%
Homes	7,50%	8,00%	8,60%
16-19	27,30%	21,70%	38,60%
20-24	10,80%	11,70%	12,30%
25-29	7,30%	8,10%	9,60%
30-34	6,60%	7,80%	8,80%
35-44	8,50%	9,00%	7,60%
45-54	8,70%	8,70%	5,90%
>=55	3,80%	3,20%	4,10%
Global	8,70%	9,70%	9,50%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe d'avaluació de la formació professional per a l'ocupació de les Illes Balears. Anys 2016, 2017, 2018

La taxa d'inserció en les especialitats basades en certificats de professionalitat és del 57,4% en les dones i del 59,1% en els homes. Per famílies professionals, les més elevades són a hoteleria i turisme (72,5%), i activitats físiques i esportives (70,1%). Les inferiors són les de comerç i màrqueting (16,5%), i imatge personal (30,9%). Serveis socioculturals i a la comunitat, que és la família professional amb un nombre més alt de participants, té una taxa del 46,1%.

Programes específics per a col·lectius vulnerables

Els programes adreçats a col·lectius vulnerables es basen en els certificats de professionalitat, però es caracteritzen per una flexibilitat més elevada que els permet una millor adequació a persones que tenen dificultats per participar en altres formacions per a la població desocupada.

Durant el 2018 s'han dut a terme 108 accions formatives, amb una durada mitjana de 106 hores i amb un total de 1.201 participants²¹ (70% dones), una quantitat molt superior a la de l'any anterior. La formació es fa principalment en les famílies professionals d'administració i gestió (44,8% del total); imatge personal (18,8%), i hoteleria i turisme (14,4%), totes molt feminitzades. La segregació en el cas de les dones és gairebé del 100%: el 98,6% està en formacions feminitzades, i l'1,4%, en masculinitzades. En el cas

dels homes, el 36,9% es forma en famílies masculinitzades, i el 63,1%, en feminitzades.

En comparació amb les dades de 2016, s'observa: a) un fort increment de la participació de les dones (del 48,9% al 70%); b) la desaparició de les famílies professionals mixtes (que eren dues però agrupaven el 26,7% d'homes i el 30,5% de dones); c) l'increment del nombre de famílies feminitzades i la disminució de les masculinitzades; d) la disminució d'homes en famílies masculinitzades i l'augment en les feminitzades; e) la disminució de la participació de les dones en formacions masculinitzades, que ja era molt baixa (3,8% a 1,4%); f) l'elevadíssim increment de la participació de les dones en les famílies feminitzades (un 98,6% per un 65,7% l'any 2016). (Vegeu el quadre II-46.)

La taxa de multiparticipació és de 2,4, molt per sobre de la de l'any anterior (1,4), dins de la sèrie històrica des de 2013, només inferior a la de l'any 2015 (3,1%). És gairebé el doble en les dones (3% de multiparticipació) que en els homes (1,6%).

Cal assenyalar també que la pràctica totalitat d'accions formatives adreçades a col·lectius vulnerables es desenvolupa en el marc dels certificats de professionalitat (98,5%), amb una clara tendència a l'alça des del primer any de la sèrie (2012), en què representava el 77,5%.

Les persones participants en aquest programa fan pràctiques no laborals en gairebé la meitat dels casos (46%), lleugerament per sota del percentatge de l'any anterior (48%). El 61,5% són dones i el

21. Segons la memòria d'avaluació de l'FPO de 2018, aquesta xifra és de 1.220. La diferència segurament deriva del moment de la recollida de dades que ha servit de base a l'elaboració de cada un dels estudis, ja que les dades de 2018 encara són provisionals.

38,5 % són homes. Atès que les dones són el 70 de participants en el programa, fan pràctiques no laborals en menor grau que els homes.

Les famílies professionals en les quals es fan amb més freqüència pràctiques no laborals són activitats físiques i esportives (38%); seguit d'imatge personal; hoteleria i turisme (16,7%) i instal·lació i manteniment (10,4%). La resta presenten valors inferiors al 10%.

La taxa d'abandonament de la formació per motiu de col·locació (TAC) és del 0,9%, i la que es va produir per altres causes (TAAC), del 5,3%. La TAC és, juntament amb la de 2014, la més baixa de la sèrie iniciada el 2012. La TAAC també és inferior a la d'altres anys, però està més d'un punt per sobre de la de 2015 i 2017.

Per sexe, la TAC és superior en les dones (un 7,1% per un 5,5% en els homes) i la TAAC és lleugerament inferior (un 9,6% per un 10,2% en els homes). Per grups d'edat, les TAC més elevades es produeixen en els grups de 30-34 i 35-44 anys (al voltant del 8%), mentre que la TAAC superior correspon al grup de 25-29 (11,8%).

Per especialitats formatives, és molt baixa la taxa d'abandonament en formacions vinculades a certificats de professionalitat (TAC de 2,7% i TAAC de 5,5%) en comparació amb la de les altres formacions (TAC de 20,4% i TAAC de 26,5%).

A més de baixes taxes d'abandonament, les accions formatives per a col·lectius vulnerables presenten taxes elevades d'èxit de l'alumnat que finalitza la formació. L'any 2018 és el que presenta millors resultats de la sèrie iniciada el 2012, amb un 96,9% d'èxit formatiu.

Per sexe, s'observa que la taxa d'èxit de les dones és lleugerament superior a la dels homes (un 97% per un 96,5%). Per grups d'edat la taxa d'èxit inferior és en el tram de 20-24 anys (91,5%). En tots els altres la taxa és superior al 95%, en què destaquen, amb valors superiors al 98%, els grups de 25-29 i de 30-34 anys.

Per tipus d'accions, la taxa d'èxit és del 100% en les que no estan vinculades a certificats de professionalitat i del 96,8% en les que estan vinculades a aquests certificats.

QUADRE II-46. PROGRAMES ESPECÍFICS PER A COL·LECTIUS VULNERABLES. SEGREGACIÓ PER SEXE EN LES FAMÍLIES PROFESSIONALS. 2018

Segregació	Nombre	Total	%	Homes	%	Dones	%
Mixtes	0	0	0	0	0	0	0,0
Feminitzades	6	1.056	88	227	63,1	829	98,6
Masculinitzades	3	145	12	133	36,9	12	1,4
Total	9	1.201	100	360	100	841	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe de Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2018 (les dades de 2018 són previsions)

La taxa d'inserció laboral és del 33,5%, molt per sota de la d'anys anteriors i especialment baixa comparada amb la de 2017 (63,2%). La taxa d'inserció de les dones és més elevada que la dels homes (un 49,6% per un 25,6%) i es produeix així un canvi de tendència amb relació a l'any anterior.

Formació en competències transversals: idiomes i TIC

Des de l'any 2016, el SOIB ofereix formació en idiomes i TIC per contribuir a la millora de l'ocupabilitat de les persones en atur.

L'any 2018 s'han dut a terme formacions en anglès i alemany. Del total de 1.069 participants, el 96,7% ho han fet en formacions basades en el marc comú europeu de referència per a les llengües (MCERL), amb un predomini clar de la formació en anglès. Per sexe, el 64,4% són dones, seguint amb la tendència que també s'observa en els anys anteriors però reduint la diferència amb els homes en comparació amb l'any anterior.

La mitjana d'alumnat que va obtenir una avaluació positiva és del 52% (10 punts per sobre de l'any 2017 però encara inferior al 56,3% de 2016). Els percentatges d'avaluació positiva més elevats són en els nivells A2 i A1 d'anglès (61% i 59% respectivament), i l'inferior, el nivell A2 d'alemany (27%).

La comparativa amb les dades d'anys anteriors mostra la desaparició de cursos específics d'atenció al públic i/o gestió comercial que s'impartien en anglès, alemany, italià i rus i un pes creixent de

les formacions basades en l'MCR. Això ha suposat la desaparició de les formacions en rus i italià, ja que en aquests idiomes només s'oferia atenció al client.

Pel que fa a la formació en TIC, s'han dut a terme 34 cursos en les especialitats següents: eines web 2.0; confecció i publicació pàgines web; operacions auxiliars i manteniment sistemes microinformàtics; desenvolupament d'aplicacions amb tecnologies web, i alfabetització informàtica. Hi han participat 420 persones, el 58,3% dels quals són homes. El percentatge d'avaluació positiva és del 78% i oscil·la entre el 65% del curs d'eines web 2.0 i el 89% del de desenvolupament d'aplicacions amb tecnologies web.

Les dades de 2018 suposen la consolidació de la tendència al creixement progressiu de cursos i de participants i un major equilibri entre la participació de dones i homes.

Programes de formació dual

La formació dual es tracta de programes basats en certificats de professionalitat que tenen la característica comuna que es duu a terme una part de la formació en empresa, amb un contracte laboral. N'hi ha de dos tipus. Els que tenen més tradició són els que s'anomenen programes mixtos de formació i ocupació i que desenvolupen les administracions locals. Es tracta d'un programa que té el seu origen en les escoles taller i cases d'oficis, pioneres en les polítiques actives d'ocupació espanyoles que es van iniciar l'any 1985. Així, el 2015 s'hi va afegir el programa pilot Dual Vulnerables, que el 2016 va passar a formar part de l'oferta

del SOIB. Posteriorment s'hi va afegir Dual Sectors Estratègics i també Dual Sectors Estratègics Centres Propis.

Els programes mixtos de formació i ocupació, també anomenats formació dual amb administracions públiques, diferencien dos grups de possibles participants en funció de l'edat: menors i majors de 30 anys. Això permet aprofitar els fons del programa de garantia juvenil per a la població menor de 30 anys. En aquest programa hi han participat durant el 2018, 439 persones, un 31,2% de menors de 30 anys i un 68,8% de majors. En ambdós grups d'edat els homes són majoria (59,6% en els menors de 30 anys i 58,3% en els que tenen més edat).

El nombre de participants és molt semblant al 2017, que va suposar un increment important en relació amb els anys anteriors. D'altra banda, s'observa un canvi de tendència pel que fa a l'edat dels participants (un 31,2% són menors de 30 anys per un 72% el 2017). Per sexe, s'ha incrementat la participació dels homes en comparació amb les dones en ambdós grups d'edat: un 58,3% d'homes en els més grans per un 39,4% el 2017, i un 59,6% en els menors de 30 anys per un 54,6% el 2017.

El programa de formació dual amb el tercer sector i amb empreses privades s'adreça a joves fins a 30 anys amb especials dificultats d'inserció laboral i a persones amb discapacitat o risc d'exclusió social. S'organitza en tres subprogrames que tenen com a elements comuns impartir una formació basada en CP i incloure contracte laboral. Són els següents: Dual Vulnerables, Dual Sectors Estratègics en Centres Propis i, fi-

nalment, Dual Sectors Estratègics. El 2018 el nombre total de participants és de 456 (un 66% d'homes), dels quals 168 són en la línia per a grup vulnerables i 288 en les de sectors estratègics.

Així mateix, el SOIB va autoritzar la formació associada a 879 contractes de formació i aprenentatge, una quantitat molt per sobre d'anys anteriors.

Formació amb compromís de contractació

L'any 2018 s'ha iniciat un nou programa de formació que ofereix a les empreses formar persones en atur en ocupacions en què tinguin clara necessitat de contractar personal, amb el compromís de contractar un percentatge significatiu dels que superin la formació. El 2018 es van planificar tres cursos de serveis socioculturals i a la comunitat i un de transport i manteniment de vehicles, i es van seleccionar un total de 60 alumnes (15 a cada curs).

Beques Èxit i altres beques per al retorn a la formació

Aquestes beques tenen la finalitat de facilitar el retorn al sistema educatiu reglat de joves, persones en atur de llarga durada i dones víctimes de violència de gènere. Es van iniciar l'any 2016 amb el nom de Beques d'Èxit, adreçades a joves entre 18 i 29 anys sense el títol de graduat en ESO, demandants d'ocupació i inscrits en el Sistema Nacional de Garantia Juvenil.

S'ofereixen incentius econòmics per retornar al sistema educatiu reglat per obtenir el títol d'ESO o cursar formació professio-

nal, amb la condició d'aprovar. L'any 2018 hi ha hagut 925 sol·licituds en la modalitat per a joves (un 52,9% d'homes), una dada que confirma la tendència a l'alça des dels seus inicis. L'any 2018 s'hi han incorporat beques per a persones aturades de llarga durada —hi ha hagut 152 sol·licituds (un 70,4% de dones)— i beques per a dones víctimes de violència masclista, amb 11 demandes.

3.3.2. ACCIONS FORMATIVES ADREÇADES A TREBALLADORS OCUPATS

L'any 2018 hi ha hagut 895 participants (71,5% dones), més de la meitat en administració i gestió i gairebé el 40% en serveis socioculturals i a la comunitat. La resta es distribueixen entre comerç i màrqueting; informàtica i comunicacions, i formació complementària. Les dades de participació per sexe mostren una forta segregació per sexe, amb un percentatge de dones del 100% a comerç i màrqueting; del 79,6% en administració i gestió; del 65,7% a serveis socioculturals i a la comunitat, i del 65,5% a formació complementària, mentre que a informàtica i comunicacions el 69,8% són homes.

D'acord amb aquestes dades i tal com s'observa en el quadre II-47, no hi ha cap família mixta i només n'hi ha una de masculinitzada. El nombre de famílies professionals feminitzades és el més elevat, però la segregació és superior en les dones, ja que només un 2% participa en formacions masculinitzades. (Vegeu el quadre II-47.)

La participació és la més elevada de la sèrie iniciada el 2014 i és especialment cridanera en relació amb l'any 2017, en què només hi va haver 14 participants. Aquest increment s'acompanya d'un augment de la taxa d'abandonament de la formació, que ha estat del 25,8%, mentre que la d'èxit formatiu és del 90,1%.

I és que la formació per a treballadors ocupats es duu a terme principalment a través de la Fundació Estatal per a la Formació per a l'Ocupació (Fundae), en el marc de la qual es van formar a les Balears l'any 2018 un total de 113.596 persones (un 53,2% homes i un 46,8% dones), pertanyents a més de 10.000 empreses i amb una durada mitjana de la formació de 13,6 hores.

QUADRE II-47. ACCIONS FORMATIVES ADREÇADES A PERSONES OCUPADES. SEGREGACIÓ PER SEXE EN LES FAMÍLIES PROFESSIONALS. 2018

Segregació	Nombre	Total	%	Homes	%	Dones	%
Mixtes	0	0	0	0	0	0	0
Feminitzades	4	852	95,2	225	88,2	627	98
Masculinitzades	1	43	4,8	30	11,8	13	2
Total	5	895	100	255	100	640	100

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe de Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2018 (les dades de 2018 són previsions)

3.3.3. ACCIONS NO FINANÇADES PERÒ AUTORIZADES PEL SOIB

Es tracta en tots els casos d'una formació basada en els certificats de professionalitat que no disposa de finançament del SOIB però sí de la seva autorització. El 2018 s'han dut a terme 126 accions formatives, amb una durada mitjana de 99 hores. Hi han participat 1.057 persones (56,6 % dones i 43,4 % homes), una quantitat que consolida la tendència de fort increment anual que es produeix des de l'inici de la sèrie el 2016.

Les famílies professionals en les quals s'ha fet aquesta formació són principalment imatge personal (42,4 %); seguretat i medi ambient (24,2 %); serveis socioculturals i a la comunitat (17,2 %), i administració i gestió (6 %). La resta (sanitat; fabricació mecànica, i edificació i obra civil) presenten valors inferiors al 4 %.

També en aquesta formació s'observa una forta segregació per sexe que queda minvada pel fet que serveis socioculturals i a la comunitat —feminitzada en les altres modalitats formatives— en aquest cas és mixta. No obstant això, es manté la baixa participació de les dones en formacions que condueixen a professions masculinitzades en comparació amb la participació dels homes en les feminitzades. (Vegeu el quadre II-48.)

La taxa de multiparticipació és del 1,9 %, superior en els homes (2,19 % per 1,6 % en les dones), i és lleugerament més alta que la dels anys anteriors.

La participació en pràctiques no laborals arriba al 33 %, una quantitat en augment en relació amb els anys anteriors. Els homes fan pràctiques en major grau (representen el 58,2 % i són el 43,4 % de participants) que les dones (un 41,8 % de persones en pràctiques i són el 56,6 % de participants).

La TAC és només del 0,41 % i la TAAC del 9,28 %, mentre que la taxa d'èxit formatiu és del 99,8 %.

3.3.4. AVALUACIÓ DE COMPETÈNCIES CLAU I ACREDITACIÓ DE L'EXPERIÈNCIA LABORAL

L'avaluació de competències clau (català, castellà, matemàtiques, anglès) es realitza per facilitar l'accés als certificats de professionalitat de nivell 2 i 3 de persones que no tenen els requisits de titulació exigits o bé com a reconeixement d'aquestes competències en el marc de les actuacions dels centres d'educació per a persones adultes (CEPA).

D'acord amb les dades corresponents a 2018, durant aquest any hi ha hagut 60 avaluacions positives de competències clau de nivell 2. Aquestes avaluacions s'han distribuït de manera equitativa entre les àrees de català, castellà, matemàtiques i anglès.

L'acreditació de l'experiència laboral, la duu a terme l'Institut de les Qualificacions Professionals de les Illes Balears (IQPIB) en el marc de la regulació feta pel Reial decret 12224/2009, de 17 de juliol, de reconeixement de les competències professionals adquirides per l'experiència

laboral. Les dades de 2018 indiquen que 167 persones s'han beneficiat d'aquest programa i que els han estat acreditades un 723 unitats de competència.

L'evolució del programa des dels seus inicis l'any 2009 és positiva, però les dades dels tres darrers anys mostren una tendència a la baixa, com ja es va apuntar a la memòria de l'any passat. (Vegeu el quadre II-49.)

3.4.

MESURES DIRECTES DE FOMENT I CREACIÓ D'OCUPACIÓ

Les mesures directes de foment i creació d'ocupació consisteixen en la subvenció a la contractació de diversos grups o col·lectius que es considera que tenen especial dificultats per ser contractats. Hi ha diferents programes: SOIB Visibles; SOIB Joves Qualificats; SOIB Tornam; SOIB Dona; Bonificacions i suport a la contractació de persones discapacitades; Bonificacions i

suport a la contractació de col·lectius prioritàris.

SOIB Visibles finança els costos salarials totals —inclosa la cotització empresarial a la Seguretat Social— derivats de la contractació per part d'entitats locals i organismes dependents d'aquestes entitats de persones desocupades majors de 35 anys en situació d'atur de llarga durada. Amb aquest programa es pretén millorar l'ocupabilitat de les persones participants mitjançant l'adquisició d'experiència professional en activitats d'utilitat pública o d'interès social (preferentment en els àmbits de serveis relacionats amb la vida diària, medi ambient i promoció de la cultura) i a través d'una orientació laboral que doni continuïtat a la seva reinserció un cop finalitzat el programa. Des del seu inici, l'any 2015, s'ha estabilitzat en nombre de participants en xifres similars, tot i que aquest darrer any s'ha reduït en un 15,94 %. El 2018 hi han participat 469 persones (un 64,15 % d'homes). (Vegeu el quadre II-50.)

QUADRE II-48. ACCIONS FORMATIVES AUTORIZADES PERÒ NO FINANÇADES. SEGREGACIÓ PER SEXE EN LES FAMÍLIES PROFESSIONALS. 2018

Segregació	Nombre	Total	%	Homes	%	Dones	%
Mixtes	1	182	17,2	77	16,8	105	17,6
Feminitzades	3	552	52,2	109	23,7	443	74,1
Masculinitzades	3	323	30,6	273	59,5	50	8,4
Total	7	1057	100	459	100	598	100

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe de Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2018 (les dades de 2018 són previsions)

QUADRE II-49. EVOLUCIÓ DE LES PERSONES I DE LES UNITATS DE COMPETÈNCIA ACREDITADES PER L'IQPIB. 2016-2018

	2016	2017	2018
Persones	391	377	167
Unitats de competència	1.747	1.590	723

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe de Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2018 (les dades de 2018 són previsions)

QUADRE II-50. MESURES DIRECTES DE FOMENT I CREACIÓ D'OCUPACIÓ

	2016	2017	2018
Total programes	2.286	2.791	2.692
SOIB Visibles	533	558	469
SOIB Joves Qualificats	285	750	581
SOIB Tornam			91
SOIB Dona			61
Foment de l'ocupació de persones discapacitades a mercats protegits	1.250	1.369	1250
Foment de l'ocupació de persones discapacitades a mercats ordinaris	92	105	100
Foment de l'ocupació en col·lectius prioritaris	126	9	140

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe de Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2018 (les dades de 2018 són previsions)

El programa SOIB Joves Qualificats consisteix en la contractació directa (finançament de les despeses salarials i de seguretat social) per part de les administracions locals de les Balears i del sector públic instrumental de la CAIB de joves desocupats menors de 30 anys amb estudis superiors de formació professional o universitaris inscrits en el Sistema Nacional de Garantia Juvenil, en professions relacionades amb els estudis cursats. Els joves no han de tenir experiència laboral prèvia. Des del seu inici, l'any 2016, s'han generat 1.616 contractacions, 581 el 2018.

L'any 2018 s'han posat en marxa dos nous programes. El programa SOIB Tornam és

un pla de retorn de talent adreçat a joves que viuen a l'estranger i volen tornar a les Illes Balears. Consta d'un servei d'assessorament en línia, intermediació amb empreses, així com incentius econòmics per a la contractació indefinida, l'autoocupació i el finançament de despeses de mobilitat. Noranta-un joves s'han interessat per aquest projecte en el seu primer any; un 55 % d'ells, dones.

El segon nou programa s'anomena SOIB Dona i s'adreça a dones que han estat víctimes de violència masclista. Consisteix a subvencionar entitats del sector públic i entitats socials sense ànim de lucre els cos-

ts salarials derivats de la seva contractació amb l'objectiu de facilitar-ne la inserció laboral. Es tracta d'una iniciativa innovadora a l'àmbit de tot l'Estat i l'any 2018 s'ha iniciat amb 61 dones participants amb la col·laboració de 33 entitats diferents.

Els programes de bonificacions i suport a la contractació de persones amb discapacitat es vehiculen a través del mercat de treball protegit (centres especials d'ocupació i unitats de suport) i també de l'ordinari. Durant el 2018 s'han beneficiat dels ajuts en el mercat de treball protegit 1.250 persones (un 8,69% menys que l'any 2017) amb discapacitat física, psíquica i/o sensorial (57% homes) en 35 centres especials d'ocupació i 14 unitats de suport. Pel que fa a la incorporació en el mercat de treball ordinari, el 2018 s'han subvencionat 100 contractes indefinits (al voltant del 80% a temps complet) envers els 105 registrats l'any anterior.

Els programes de bonificacions i suport a la contractació de col·lectius prioritaris subvencionen la contractació per part d'empreses privades de persones joves, majors de 45 anys, aturades de llarga durada i en situació d'exclusió social.

Es poden utilitzar diversos tipus de contractació en funció del col·lectiu (de pràctiques per a la població jove, de formació i aprenentatge en les situacions d'exclusió i indefinits per la resta). Durant el 2017 es van fer nou contractacions, totes corresponents a persones en atur de llarga durada o majors de 45 anys. Aquestes dades contrasten amb les dels anys anteriors, amb un volum més elevat de contractació total (126 l'any 2016 i 114

l'any 2015), si més no la previsió per al 2018 és arribar a 140 noves contractacions.

3.5.

SUPORT A L'EMPREDORIA I EL TEIXIT EMPRESARIAL

Es tracta d'actuacions en les quals, a més del SOIB, participen l'Institut d'Innovació Empresarial (IDI) i la Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral (DGT). Totes les actuacions queden dins el marc del Pla de Foment de l'Autoocupació i Promoció de l'Empredoria 2017-2020. L'any 2018 representen un total de 4.031 actuacions. (Vegeu el quadre II-51.)

Les persones demandants d'ocupació interessades en empredoria són detectades pel SOIB a través d'accions de motivació i informació bàsica sobre autoocupació (56 l'any 2018). Posteriorment són derivats a l'IDI, on poden obtenir un suport especialitzat lligat als diferents moments i tasques del procés: idea de negoci, pla d'empresa, subvencions, millora de competències, processos d'internacionalització o altres que demandin les persones interessades.

El servei Iempren de l'IDI (principal servei d'informació empresarial de la CAIB) ha assessorat, en matèria d'empredoria, 637 persones el 2018. És una actuació creixent des de l'any 2015, el primer en què es va oferir. Aquest 2018 el creixement ha estat del 128%). Aquesta tasca es complementa amb la Xarxa d'Agents d'Ocupació i Desenvolupament Local (AODL) que des dels municipis de les Illes Balears tenen

l'encàrrec de dinamitzar l'emprenedoria i les noves oportunitats d'ocupació. Amb les set noves incorporacions de l'any 2018 ja sumen 50 professionals finançats pel SOIB amb cobertura per a la majoria de municipis de les Balears.

L'IDI també desenvolupa el programa Impuls a les Capacitats Emprenedores (ICAPE), que consisteix a organitzar jornades formatives per fomentar l'emprenedoria i l'autoocupació en el sistema educatiu, fonamentalment, per als alumnes de secundària i a la formació professional per a l'ocupació. El nombre de participants l'any 2018 ha estat de 2.838, una quantitat lleugerament per sota de l'any anterior (hi ha una reducció del 15,68 % respecte de l'any 2017).

El foment de l'ocupació autònoma mitjançant subvenció a persones desocupades ha beneficiat 350 persones l'any 2018, mentre que 150 han rebut una subvenció per incorporar-se en alguna cooperativa de les

Balears o societat laboral de les Balears. En ambdós casos, el nombre de subvencions és molts més elevat que els anys anteriors, ja que el nombre de subvencions pel foment de l'ocupació autònoma ha estat de 247, i el d'incorporació a cooperatives, només de 21 l'any 2017.

4.

LES RELACIONS LABORALS

4.1.

MARC NORMATIU DE LES RELACIONS LABORALS

La funció de regulació de les condicions de treball que impliquen els convenis col·lectius a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, com a tot el territori nacional, es desenvolupa en un marc normatiu ordenat per la Unió Europea i pel legislador estatal.

QUADRE II-51. ACTUACIONS EN AUTOCUPACIÓ, EMPRENEDORIA I ECONOMIA SOCIAL

	2016	2017	2018
Actuacions	3.882	3.965	4.031
Informació des del servei d'orientació del SOIB	354	52	56
Servei d'assessorament especialitzat en emprenedoria des de l'IDI	286	279	637
Jornades ICAPE	3.004	3.366	2838
Ajuts als autònoms per a l'inici de l'activitat emprenedora des de la DGT	221	247	350
Ajuts a la incorporació de socis en cooperatives/economia social des de la DGT	17	21	150

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe de Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2018 (les dades de 2018 són previsions)

Des de l'any 2017 la política social comunitària està presidida pel Pilar Europeu de Drets Socials (PIEDS), un instrument no coercitiu aprovat pel Consell d'Ocupació, Política Social, Sanitat i Consumidors en la sessió del 23 d'octubre de 2017. La finalitat del PIEDS és impulsar la política social comunitària amb alternatives viables a les polítiques d'austeritat activades després de la crisi econòmica.

La Recomanació (UE) 2017/761, de la Comissió, sobre el PIEDS, dissenya diversos eixos —igualtat d'oportunitats i d'accés al mercat laboral; condicions de treball justes, i protecció i inclusió social— i recalca el paper de la negociació col·lectiva en els ordenaments interns amb vista a possibilitar la flexibilitat necessària perquè les empreses es puguin adaptar amb rapidesa als canvis del context econòmic.

En aquest sentit, la normativa comunitària establir en l'àmbit de la política social és la directiva. Atès que hi ha la proscripció d'adoptar directives en matèria de sindicació i remuneracions, les que tenen un paper més incisiu a l'hora de delimitar el radi d'acció de la negociació col·lectiva en els ordenaments interns tracten de condicions laborals.

És paradigmàtica la Directiva 2003/88/CE, del Parlament Europeu i del Consell, relativa a determinats aspectes de l'ordenació del temps de treball, ja que posa en relleu la capacitat intrínseca dels convenis col·lectius per regular al detall tots els aspectes essencials de les condicions de treball vitals per a l'empresa. De fet, aquesta directiva va ser, precisament, la que va servir de base al Tribunal de Justícia de la

Unió Europea per decidir en la recent sentència de 14 de maig de 2019 (assumppte C-55/19) que el registre de la jornada laboral diària de cada treballador s'ha de considerar obligatori per a les empreses, ja que es tracta d'una garantia indispensable per assegurar el compliment dels límits legals del temps de treball. Aquesta interpretació garantista té el seu origen en la vinculació que s'ha establert tradicionalment, des d'un punt de vista europeu, entre el respecte als temps màxims de treball i la protecció de la seguretat i salut dels treballadors.

De la mateixa manera, hi ha moltes altres directives en matèria de política social que també contenen al·lusions importants a la funció reguladora de la negociació col·lectiva. Així, per exemple, en matèria d'igualtat entre sexes, la Directiva 2006/54/CE anima els estats a fomentar normes de treball flexibles amb l'objectiu de facilitar la conciliació de la vida laboral i familiar, i fa una crida als interlocutors socials perquè incloguin normes antidiscriminatòries en els convenis col·lectius que negocien.

L'any 2019 es va continuar aprofundint en aquesta mateixa línia per mitjà de l'aprovació de la Directiva (UE) 2019/1158, del Parlament Europeu i del Consell, de 20 de juny de 2019, relativa a la conciliació de la vida familiar i la vida professional dels progenitors i els cuidadors, i per la qual es deroga la Directiva 2010/18/UE, del Consell.

A més a més, també hem de recórrer a la normativa comunitària en el camp de la durada del contracte de treball, el temps de feina en activitats especials, el comitè d'empresa europeu o els drets d'infor-

mació i consulta en empreses i grups de dimensió comunitària. En aquest darrer àmbit, la contractació laboral ja s'ha vist afectada per la nova Directiva (UE) 2019/1152, del Parlament Europeu i del Consell, de 20 de juny de 2019, relativa a unes condicions laborals transparents i previsible a la Unió Europea, que aviat ha de ser transposada a la nostra normativa interna.

A més de la política social, la política d'ocupació és un altre àmbit material d'exercici de les competències comunitàries amb rellevància des del punt de vista de la dinàmica dels convenis col·lectius. Segons consta en el web de la Comissió Europea²², l'Estratègia europea d'ocupació, de 1997, té la finalitat de crear ocupació de qualitat a la Unió Europea. Actualment forma part de l'estratègia de creixement Europa 2020 i s'executa mitjançant l'anomenat Semestre Europeu, procediment previst per coordinar anualment les polítiques econòmiques i d'ocupació de la Unió Europea i dels estats membres.

La Unió Europea aposta en aquest terreny per una normativa més admonitòria que no vinculant, formalitzada per mitjà d'orientacions per a les polítiques d'ocupació dels estats membres, les quals, a més, constitueixen la primera de les quatre fases que estructuraven el Semestre Europeu per marcar les prioritats i els objectius comuns en la matèria.

En aquest context s'emmarca la Recomanació del Consell, de 15 de febrer de 2016, sobre la integració dels aturats de

llarga durada en el mercat laboral, que tenia per objectius: a) el foment de «la inscripció dels sol·licitants de feina en un servei d'ocupació i una major orientació cap al mercat laboral de les mesures d'integració»; b) la garantia d'oferir «als aturats inscrits de llarga durada inscripcions i orientacions individuals i detallades», i c) la informació «sobre les ofertes de feina i l'ajuda disponible en els diferents sectors de l'economia».

Tot i el seu caràcter no vinculant, l'esmentada norma va tenir efectes tan importants sobre les polítiques nacionals com el pla Reincorpora't, adoptat pel Consell de Ministres de 5 d'abril de 2019 com un instrument destinat a la prevenció i reducció de l'atur de llarga durada. Aquesta iniciativa nacional comparteix arrels comunitàries amb unes altres de similar transcendència que s'aprovaron el mateix any, com ara el Pla de Xoc per l'Ocupació Jove 2019-2021, en el qual s'enforteix el compromís amb la formació integral i amb la qualificació de les persones joves i que impulsa les actuacions recollides a la Recomanació del Consell de 22 d'abril de 2013 sobre l'establiment de la garantia juvenil.

Pel que fa al nostre ordenament intern, el text que serveix de marc a l'exercici del dret a negociar col·lectivament les condicions laborals és el Reial decret legislatiu 2/2015, de 23 d'octubre, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de l'estatut dels treballadors (ET). Durant l'any 2019, la Llei de l'estatut dels treballadors ha estat objecte de modificacions, introduïdes en dues vegades pel Reial decret llei 6/2019, d'1 de març, de mesures urgents per garantir la igualtat de tracte i d'oportunitats entre

22. http://ec.europa.eu/eu_cool/main.jsp?aid=101&langId=es

dones i homes a la feina i l'ocupació, i pel Reial decret llei 8/2019, de 8 de març, de mesures urgents de protecció social i de lluita contra la precarietat laboral en la jornada de treball.

El primer reial decret fa una revisió integral del text estatuari des de la perspectiva de gènere, la qual cosa suposa nombroses alteracions al llarg de tot l'articulat. Així, es pot destacar que s'afegeix un nou apartat a l'article 9 indicant que «en cas de nul·litat per discriminació salarial per raons de sexe, el treballador tindrà dret a la retribució corresponent al treball igual o d'igual valor» i es modifiquen: a) la lletra d de l'article 12.4., relatiu al contracte a temps parcial, incidint en la necessitat de garantir «en tot cas l'absència de discriminació, tant directa com indirecta, entre dones i homes»; b) l'article 14, relatiu al període de prova, tipificant expressament la nul·litat de la resolució del contracte de treball a instància empresarial per raó d'embaràs; c) l'article 22.3, relatiu als criteris que han d'orientar la definició dels grups professionals, disposant que aquests han d'estar «basats en un anàlisi correlacional entre biaixos de gènere, llocs de treball, criteris d'enquadrament i retribucions»; d) l'article 37.4, relatiu al permís de lactància, disposant el seu caràcter intransferible i la possible extensió del seu període de gaudi fins que el lactant compleixi dotze mesos, i e) l'article 53.4, relatiu a la nul·litat de l'acomiadament posterior al part, ampliant aquesta garantia fins als dotze mesos posteriors a la data del naixement.

Així mateix, i al marge de les variacions anteriors, és necessari tractar amb més profunditat les que es poden considerar les

tres principals mesures d'aquesta norma. La primera és la introducció —a l'article 28— d'una definició del que s'ha d'entendre per «treball d'igual valor» a efectes d'identificar una possible discriminació salarial i una obligació empresarial de dur un registre dels valors salarials mitjans de la plantilla desagregats per sexes, al qual han de tenir accés els representants dels treballadors i que ha de contenir una justificació raonable de les diferències salarials, en cas que s'hi reflecteixin divergències que superin el 25 %.

La segona és la nova configuració legal del dret a l'adaptació de la jornada de treball de l'article 34.8., que regula el dret dels treballadors a sol·licitar les adaptacions de distribució i duració de la jornada de treball que siguin «raonables i proporcionades en relació amb les necessitats de la persona treballadora i amb les necessitats organitzatives o productives de l'empresa».

Finalment, s'estipula en la disposició transitòria tretzena el règim transitori per l'aplicació progressiva de l'article 48, conforme al que s'ha d'arribar, a l'any 2021 a l'equiparació del període de suspensió del contracte de treball al que tenen dret ambdós progenitors en el cas de naixement.

El segon reial decret pel qual el 2019 es modifica l'Estatut dels treballadors té com a principal conseqüència la introducció, a l'article 34.9., de la ja referida obligació empresarial de registrar diàriament la jornada de treball efectiva dels treballadors. Aquesta novació normativa tanca la polèmica jurisprudencial que s'havia suscitat entre les sales socials de l'Audiència Nacional i del Tribunal Suprem i s'avança a

la ja esmentada sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea.

Així, es vincula amb caràcter general les empreses a garantir el registre diari de jornada que «ha d'incloure l'horari concret d'inici i de finalització de la jornada laboral de cada persona treballadora». La forma en què s'organitzi el registre de jornada s'ha de regular en la negociació col·lectiva o acord d'empresa i, en el seu defecte, per «decisió de l'empresari prèvia consulta amb els representants legals dels treballadors de l'empresa». De la mateixa manera, l'empresa ha de conservar els registres durant quatre anys i mantenir-los a disposició dels treballadors, els seus representants legals i de la Inspecció de Treball i Seguretat Social.

Dels tres títols que estructuraven la Llei de l'estatut dels treballadors, el primer es dedica a la relació individual de treball, i el darrer, al règim jurídic quant al dret a la negociació col·lectiva. En aquestes condicions, interessa manifestar que la flexibilitat interna suggerida des de diverses instàncies com a fórmula perquè les nostres empreses siguin competitives i puguin crear ocupació estable o de qualitat, només es pot materialitzar en la pràctica de les relacions laborals de la CAIB si els convenis col·lectius tracten detalladament del règim jurídic de les condicions laborals, així com de l'organització mateixa de la feina a l'empresa.

Aquesta necessitat és ben present en la Llei de l'estatut dels treballadors, que, per una part, inclou en el títol primer les oportunes obertures d'espais normatius a la funció reguladora dels convenis col·lectius (especialment pel que fa a la classificació

professional; la contractació de durada determinada, a temps parcial i fixa discontinua; els drets de promoció i formació a la feina; el temps de feina i la prestació salarial...) i les crides conseqüents als negociadors perquè no es descuidin totes aquestes matèries i es preocupin perquè es tractin en els convenis col·lectius; per una altra part, proporciona en el títol tercer regles sobre l'estructura i la mateixa dinàmica de la negociació col·lectiva.

4.2.

NOVES FORMES DE TREBALL. EL COMPLIMENT DE LA LEGISLACIÓ LABORAL I L'ACTUACIÓ INSPECTORA A LA CAIB

4.2.1. NOVES FORMES DE TREBALL A LA CAIB

D'acord amb les estadístiques anuals de les Illes Balears que elabora l'Observatori del Treball de les Illes Balears²³, el 2019 el nombre de persones afiliades al règim especial de treballador autònoms (RETA) oscil·la entre les 87.747 el mes de gener i les 96.183 el mes de maig. En les memòries corresponents als anys 2017 i 2018 ja es va posar de manifest la importància del treball autònom en el teixit productiu de les nostres illes, que guanya força i conviu amb la forma de treball prototípica en les economies de capitalisme avançat, el treball subordinat o per compte d'altri.

23. <http://www.caib.es/les-observatori-del-treball-a-illes-balears-23555/>

També s'hi explicava que la figura del treball autònom queda associada a la problemàtica de la fugida del dret del treball per escapar de la legislació laboral i aplicar en el seu lloc la legislació comuna dels contractes, amb tot el que això implica des de la perspectiva de poder eludir indegudament pagaments laborals i pagaments al sistema públic de la Seguretat Social, i, així mateix, obtenir beneficis provinents de règims tributaris més favorables.

El treball autònom és una realitat a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears que a un nivell més general també està connectat amb l'auge que experimenten models actuals d'activitat econòmica que s'han anomenat d'«economia col·laborativa», basats en formes d'ocupació caracteritzades per treballar a través de plataformes virtuals, pròpies de societats amb una forta presència de les tecnologies de la informació i comunicació en què dispositius digitals com tauletes i telèfons intel·ligents fan possible connectar el prestador d'un servei amb els seus usuaris per canalitzar el desenvolupament de l'activitat empresarial.

A l'àmbit estatal, el 2019 és l'any de l'eclosió d'una vertadera batalla judicial sobre la consideració de les persones físiques per mitjà de les quals aquestes plataformes presten els seus serveis com a treballadors per compte d'altri o com a treballadors autònoms, que han d'estar d'alta en el RETA. A falta del pronunciament del Tribunal Suprem (i, en diverses ocasions, com resultat d'una actuació sancionadora prèvia per part de la Inspecció de Treball), els Tribunals Superiors de Justícia de Catalunya, Astúries

i Madrid²⁴ —en aquest cas per una sentència dictada en Ple corregint-ne una d'anterior de secció quarta en el sentit contrari— qualificaren els repartidors de l'empresa Glovo (la propietària de la infraestructura digital per mitjà de la qual s'organitza l'encàrrec i l'entrega de productes a domicili) com a treballadors per compte d'altri.

Pel que fa a la nostra comunitat autònoma, en concret, l'any 2019 també ha estat un any de novetats en el que respecta al tractament jurídic de l'economia col·laborativa o l'economia de les plataformes, tant en el sector del repartiment com en el del transport de persones.

D'una banda, després de l'arribada a les illes els anys 2017 i 2018, respectivament, d'empreses tan representatives del sector del repartiment de menjar i altres estris com la mateixa Glovo i Deliveroo, la controvèrsia jurídica suscitada en els tribunals sobre la consideració dels repartidors com a treballadors per compte d'altri ja ha tingut els seus primers efectes, resultant en una acta de la Inspecció de Treball dictada a finals del 2019 en què s'exigeix a la primera que inclogui en la seva plantilla com a treballadors indefinits els seus 361 *riders* de l'illa de Mallorca.

24. Sentències del Tribunal Superior de Justícia d'Astúries de 25/07/2019 (Rec. núm. 1143/2019), del Tribunal Superior de Justícia de Madrid de 27/11/2019 (Rec. núm. 588/2019) i del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 21/02/2020 (Rec. núm. 5613/2019).

4.2.2. COMPLIMENT DE LA LEGISLACIÓ LABORAL I ACTUACIÓ INSPECTORA A LA CAIB

El 2018 el Govern espanyol va posar en marxa el Pla Director per un Treball Digne,²⁵ amb l'objectiu explícit de «recuperar drets laborals i millorar la qualitat de l'ocupació» i funcionant com a «eina, des de les competències de la Inspecció de Treball i Seguretat Social (ITSS), per afrontar els problemes més greus del nostre mercat laboral en l'actual etapa de sortida de la darrera crisi econòmica».

Aquest pla manté la vigència l'any 2019 i, en el seu desenvolupament, s'adopten, per mitjà de la Instrucció 4/2019, de 7 d'agost de 2019, de la Direcció de l'Organisme d'Estat d'Inspecció de Treball i Seguretat Social, dos plans de xoc contra la temporalitat fraudulenta i contra els abusos de la contractació a temps parcial. En relació amb l'anterior, cal mencionar l'adopció, mitjançant la Resolució de 29 d'abril de 2019, de la Secretaria General Tècnica, del segon conveni entre l'Organisme Autònom Estatal d'Inspecció de Treball i Seguretat Social i la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, de lluita contra el treball no declarat, l'ocupació irregular, frau a la Seguretat Social i en matèria de formació professional per l'ocupació.

Aquest acord, hereu d'altres similars que se celebren des del 2014, preveu el desplaçament temporal a les Illes Balears d'ins-

pectors i subinspectors d'altres territoris de l'Estat, amb el propòsit de reforçar les activitats inspectores que han de comportar la consecució dels objectius principals del pla director, a més del compliment normatiu en matèries com el treball no declarat, les cotitzacions a la Seguretat Social o el destí de les ajudes i subvencions pel foment de l'ocupació i formació professional. En concret, durant els mesos de temporada alta del 2019 s'han desplaçat a la CAIB un total de 32 inspectors, dels quals 16 s'han destinat a Mallorca, sis a Menorca, vuit a Eivissa i dos a Formentera.

A les Illes Balears es reedita des del 2015 el Pla de Lluita contra la Precarietat Laboral com a resultat del compromís polític assumit després de les eleccions al Parlament balear del 24 de maig de 2015²⁶, per la qual cosa que es calcula que, entre aquell any i el 2019, uns 30.700 treballadors de la CAIB van han vist millorades les seves condicions laborals per la transformació dels seus contractes temporals en contractes indefinits i/o per l'ampliació de les seves jornades laborals.

Segons recull el document *Resultats de lluita contra la precarietat en el treball*²⁷, es calcula que el 2019, conjugant els efectes directes del Pla de Lluita i els seus efectes dissuasius, 6.744 treballadors gaudeixen de contractes laborals de major qualitat. En la seva execució, s'han dut

25. Resolució de 27 de juliol de 2018, de la Subsecretaria del Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, per la qual es publica l'Acord del Consell de Ministres de 27 de juliol de 2018, pel qual s'aprova el Pla Director per un Treball Digne 2018-2019-2020 (BOE 28/07/2018).

26. *Vid.*, Acord de Governabilitat per a les Illes Balears (#AcordspelCanvi: un Govern al servei de la gent), on la seva primera línia («Un nou temps per a la gent: primer, el rescat de la ciutadania») planteja la creació de polítiques transversals per a la creació de feina estable i digna en horaris i en remuneracions.

27. <http://www.caib.es/govern/sac/fitxa.do?codi=4010626&lang=es&coduo=2390298>.

a terme 1.328 visites a centres de treball de les Illes Balears que han donat lloc a 1.302 actuacions d'inspecció. Les actuacions directes de la inspecció han permès la conversió de 3.500 contractes laborals temporals en indefinits (un 48,3 % dels revisats), l'allargament de la jornada de treball en 232 casos (un 10,3 % dels revisats) i l'aflorament de 280 contractes laborals no donats d'alta a la Seguretat Social. Pel que fa als procediments sancionadors, en temporada alta s'iniciaren un total de 93 expedients que afectaven 120 treballadors.

Al marge de l'anterior, val la pena fer especial referència, com a novetat suscitada arran del ja esmentat Reial decret llei 8/2019, que per primera vegada s'ha dut a terme una activitat específica de control del registre de la jornada laboral dels treballadors. D'acord amb el mateix document, la inspecció ha comprovat en 650 centres de treball que l'empresa hagués disposat el registre de jornada obligatori, la qual cosa ha donat lloc a 151 requeriments.

4.3.

DESCRIPCIÓ DE L'ESTAT DE LA NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA A LA CAIB

La descripció de l'estat de la negociació col·lectiva a la CAIB durant l'any 2019 es fa proporcionant una foto fixa dels convenis i altres acords col·lectius derivats publicats al *Butlletí oficial de les Illes Balears* (BOIB) en aquesta anualitat. A continuació, s'agafa el referent del «IV Acord

per a l'ocupació i la negociació col·lectiva 2018-2019-2020»²⁸ per comprovar fins a quin punt les indicacions de l'acord, que tenen naturalesa exclusivament obligacional —no normativa (apartat 2 de l'acta de firma del quart acord)—, han començat a ser assumides pels negociadors dels convenis col·lectius de la nostra comunitat en els corresponents processos finalitzats l'any 2019.

Els dos darrers apartats es dediquen a examinar el tractament que fan els nostres convenis col·lectius, d'una banda, de la qüestió referent a les noves tecnologies, intentant extreure pautes concernents a assumptes actuals, com la problemàtica de la racionalització d'horaris, el teletreball o el dret a la desconnexió digital, i, d'altra banda, de l'acord sobre l'organització del registre obligatori de jornada que es realitza segons l'article 34.9. de l'Estatut dels treballadors, indicant que «mitjançant negociació col·lectiva o acord d'empresa o, en el seu defecte, decisió de l'empresari prèvia consulta amb els representants legals dels treballadors a l'empresa, s'organitzarà i documentarà aquest registre de jornada».

4.3.1. DADES QUANTITATIVES DELS CONVENIS COL·LECTIUS PUBLICATS AL BOIB DURANT EL 2019

Al BOIB de l'any 2019 s'han publicat 23 convenis col·lectius —per sota dels 28 que es van publicar l'any 2018 i per sobre dels 19 de l'any 2017—. De tots aquests convenis, set són de caràcter sectorial (ne-

28. BOE de 18 de juliol de 2018.

teja d'edificis i locals; indústries del forn i pastisseria; derivats del ciment; comerç; exhibició cinematogràfica; transport discrecional i turístic de viatgers per carretera, i establiments sanitaris, hospitalització, consulta i assistència), mentre que el 2018 foren sis.

No es va publicar, en canvi, cap conveni col·lectiu de grup d'empreses, tipologia que sí que apareix reflectida a l'edició anterior d'aquesta memòria. Dels altres convenis, onze són d'aplicació a empreses privades (Casino de Mallorca, Foodzilla, Globalia Mantenimiento Aeronáutico, Ferrocarril de Sóller, Irubus, Dornier, Astilleros de Mallorca, Limpiezas Urbanas de Mallorca, Club de Mar Mallorca i Nartha Serveis i Management Empresarial). D'aquests, interessa deixar apuntat que tres se signen en aplicació de l'article 84.2 de l'Estatut dels treballadors, pel qual les seves disposicions tenen preferència aplicativa en algunes matèries determinades, sobre convenis d'àmbit superior.

Així mateix, es publica un conveni relatiu als centres de treball de les Illes Balears d'una empresa (Rey Sol) que té una implantació geogràfica més ampla. En relació amb la resta, el 2019 no s'ha publicat cap conveni col·lectiu corresponent a un organisme públic, però sí cinc convenis d'entitats que formen part del sector públic instrumental de la CAIB (Calvià 2000, Fundació Pilar i Joan Miró, Institut Superior d'Emergències, Funerària Municipal i Empresa Municipal de Transports Urbans de Palma).

Al marge d'aquesta llista de convenis col·lectius, el resultat de la negociació col·lec-

tiva a la CAIB el 2019 s'ha traduït també en una sèrie de pràctiques de negociació clàssiques, que estan ben arrelades en el dia a dia de la negociació col·lectiva. A més de les actes genèriques tant de les comissions paritàries (personal laboral de la Fundació d'Atenció i Suport a la Dependència i de Promoció de l'Autonomia Personal, Reforma Juvenil i Protecció de Menors), com de comissions negociadores de convenis col·lectius (sector de lloguer de vehicles sense conductor, sector de l'hostaleria, Limpiezas Candor), aquestes pràctiques inclouen actes de constitució de la comissió paritària del conveni (sector de la hostaleria, sector de les bugaderies i tintorereries, sector del transport regular de viatgers per carretera), actes d'actualitzacions salarials de convenis en vigor (Perlas Orquídea, Mallorca Pearls Center, Limpiezas Sayago, sector de la construcció), diverses adequacions interanuals del calendari laboral (sector de la indústria de la fusta i del moble, sector dels derivats del ciment, sector de la construcció), modificacions puntuals de determinats articles de convenis col·lectius en vigor (personal laboral de l'Ajuntament d'Alaró, personal laboral de l'Ajuntament de Son Servera, personal laboral de l'Ajuntament de Lluçmajor) i acords d'adhesió de dues entitats a un conveni col·lectiu que, en principi, no els seria d'aplicació (adhesió de la societat mercantil pública Gestió d'Emergències de les Illes Balears i de la Fundació per a l'Esport Balear al Conveni col·lectiu del personal laboral al servei de l'Administració de la CAIB i adhesió de l'empresa Puerto Deportivo Botafoch al Conveni col·lectiu d'instal·lacions esportives i gimnasos).

4.3.2. LES PAUTES DEL IV ACORD PER A L'OCUPACIÓ I LA NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA EN ELS CONVENIS COL·LECTIUS DE LA CAIB EL 2019

El 2018 es va subscriure el IV Acord per a l'ocupació i la negociació col·lectiva, de vigència triennal (2018, 2019 i 2020), entre les organitzacions sindicals i empresarials més representatives del panorama estatal. El primer que manifesten els negociadors és la voluntat expressa de prorrogar en els seus propis termes l'establert a l'anterior «III Acord per a l'ocupació i la negociació col·lectiva 2015-2017», «excepte en aquells continguts que s'oposin expressament a allò que se subscriu en el IV Acord i fins a la seva finalització», és a dir, fins a l'any 2020.

Per tant, quedarien prorrogats tots els continguts del capítol II del III Acord (sobre l'impuls de l'ocupació de qualitat i amb drets) referits a l'estabilitat de l'ocupació i les modalitats de contractació; la contractació de joves; la formació i qualificació professional; els processos de reestructuració; els drets d'informació i consulta; la igualtat de tracte i oportunitats i la seguretat i la salut en el treball.

També queda prorrogat el capítol IV (sobre instruments de flexibilitat negociada i condicions de treball) pel que fa a la classificació professional i la mobilitat funcional; l'ordenació del temps de treball, la inaplicació de determinades condicions de treball pactades en els convenis col·lectius; el teletreball, i la incapacitat temporal i l'absentisme. I queda igualment prorrogat, en part, el capítol V (sobre la negociació col·lectiva) pel que fa als continguts referits

a les comissions paritàries i a la resolució autònoma de conflictes.

El tractament que fan els convenis col·lectius de les Illes Balears de moltes de les matèries recollides en el III Acord (modalitats de contractació, formació i qualificació de personal, classificació professional, salaris, temps de treball...) es pot consultar en memòries anteriors com, per exemple, la corresponent a l'any 2017. Per aquest motiu, l'anàlisi convencional en aquesta memòria se circumscriu als continguts no prorrogats del III Acord perquè s'han regulat expressament al IV Acord. Aquests continguts són essencialment dos: la dinàmica dels increments salarials i la problemàtica de la renovació i actualització dels convenis col·lectius.

Pel que fa als increments salarials, el tercer punt de l'acord expressa que aquests inclouran durant cada un dels anys de la seva vigència una part fixa —al voltant d'un 2 %— i una altra part variable —d'un 1 %—, que anirà lligada «als conceptes que en cada conveni es determinin, com l'evolució de la productivitat, resultats, absentisme injustificat i altres, sobre la base d'indicadors quantificats, mesurables i coneguts per ambdues parts».

El quart punt de l'acord estableix que el creixement gradual del salari mínim de conveni, previst en 14.000 euros anuals, «haurà d'emmarcar-se en els mateixos convenis col·lectius existents, vinculant-se a la seva renovació», la qual cosa ha de quedar prevista en el cinquè punt, que els convenis col·lectius «podran establir mecanismes de revisió salarial, tenint en compte els indicadors que en cada cas estimin aplicables els negociadors».

Doncs bé, tots els convenis col·lectius publicats al BOIB l'any 2019 fan referència a la qüestió de la revisió salarial, però de diverses maneres. En primer lloc, es pot considerar que només sis dels 23 convenis analitzats —tres d'àmbit empresarial i tres d'àmbit sectorial— se subscriuen a les indicacions de l'acord preveient increments salarials que oscil·len entre el 2 % i el 3 %.

Així i tot, ignoren generalment el fet que part d'aquest increment hauria de tenir un component variable que s'hauria de calcular d'acord amb uns criteris quantificables prèviament acordats per les parts. L'únic que compleix aquesta part de la recomanació és el conveni del sector de l'exhibició cinematogràfica, en el qual s'acorda un increment salarial que depèn del compliment de l'objectiu d'incrementar els espectadors en un 2 % respecte de l'any anterior.

Uns altres sis convenis, tots de caràcter empresarial, són de vigència anual i, per tant, a les taules salarials que fixen no s'hi reflecteixen les variacions salarials interanuals. Entre els convenis col·lectius del sector públic, és habitual que remetin a la consulta de la Llei de pressupostos generals de l'Estat, a la qual queden vinculades les variacions retributives, i, en aquest cas, en són dos.

Per altra banda, en l'àmbit de la neteja, tant sectorial com empresarial, es preveuen increments interanuals superiors que arriben fins al 4 % i el 5 %. També en el sector del transport discrecional i turístic de viatgers de carretera es preveu algun increment interanual que arriba fins al 4 %. Respecte a la resta, un conveni empresarial preveu un increment de només

l'1 %, quatre convenis empresarials fan dependre l'increment salarial de l'IPC i el conveni del sector del ciment ho vincula a l'evolució del consum de ciment publicat per l'INE.

En referència a la dinàmica de la renovació i actualització dels convenis col·lectius, el sisè punt de l'acord incideix en la necessitat d'articular «regles sobre la vigència, la ultraactivitat i el procediment sancionador», subratllant que els convenis han de mantenir la vigència durant el període d'ultraactivitat, que és el temps que transcorre entre la denúncia del conveni i l'entrada en vigor del successiu conveni que el substitueix o d'un laude arbitral equivalent.

En principi, l'article 86.3.4. ET estableix que els convenis col·lectius s'han de mantenir vigents durant el primer any del període d'ultraactivitat, però l'acord incentiva l'ampliació d'aquest període, fent prevaldre la bona fe negocial i propiciant la innovació en els continguts dels convenis col·lectius, amb el teló de fons del recurs als sistemes de resolució extrajudicial de conflictes per dirimir-hi, en l'àmbit estatal o autonòmic, tots aquells problemes inherents a les situacions de bloqueig de les conversacions.

Una àmplia majoria dels convenis col·lectius publicats al BOIB el 2019, deu d'àmbit empresarial i quatre d'àmbit sectorial, s'ajusten a les indicacions de l'acord quan estableixen una clàusula expressa sobre la ultraactivitat indefinida, per la qual els convenis col·lectius denunciats s'han de mantenir en vigor fins que se n'aconsegueixi pactar un de nou. Tot i així, en bastants casos s'especifica que la prolongació

del conveni s'acorda sense perjudici de la pèrdua de vigència de les seves clàusules obligacionals i en alguns també es preveuen disposicions que regulen un règim salarial específic que ha de ser d'aplicació durant aquell període.

Uns altres quatre convenis col·lectius, tres d'empresarials i un de sectorial, o bé confirmen expressament que s'aplica la regulació legal (termini màxim d'un any d'ultraactivitat garantida) o bé deixen de regular aquest aspecte i, per tant, confirmen implícitament l'aplicació de tal regulació legal, que té caràcter supletori.

Per la seva banda, dos convenis col·lectius, un d'empresarial i un de sectorial, estableixen que han de tenir una vigència temporal de 18 mesos dins del període d'ultraactivitat, mentre que un altre de caràcter empresarial amplia aquest període a 30 mesos.

Per acabar, un conveni empresarial i un de sectorial incorporen previsions concretes aplicables després de la denúncia del conveni per assegurar que la comissió negociadora del nou conveni es constitueix amb rapidesa i que ambdues parts estableixen un calendari o pla de negociació que haurà de dur, idealment, a la firma d'un nou text.

4.3.3. EL TRACTAMENT DE LES NOVES TECNOLOGIES I DEL REGISTRE DE LA JORNADA ALS CONVENIS DE LA CAIB DE 2019

La Comissió Europea indica en el seu document de reflexió sobre la dimensió social d'Europa: «La vida laboral s'està transformant radicalment per l'efecte combinat

del progrés tecnològic, de la globalització i de l'expansió del sector de serveis. De fet, sectors sencers de l'economia estan sent reconfigurats mitjançant l'economia col·laborativa i les plataformes en línia. La mà d'obra ha de fer front a un ritme de canvi accelerat per adquirir noves competències, ajustar-se a nous models de negoci o adaptar-se a les canviants preferències dels consumidors. Per alguns, aquests canvis representen oportunitats sense precedents i formes de treball més flexibles gràcies a la utilització d'eines digitals, així com a la creixent importància dels horaris flexibles i del teletreball. Per altres, són una font d'inseguretat.»²⁹

L'Acord marc europeu sobre teletreball, signat el juliol del 2002 pels interlocutors socials europeus, va marcar el punt de partida del tractament d'aquesta temàtica en els ordenaments jurídics nacionals. En la nostra legislació, va fer falta esperar fins a la reforma de l'any 2012 per tenir una regulació legal expressa d'aquesta forma de treball, a l'article 13 ET. En aquestes condicions, la pràctica de la negociació col·lectiva a la CAIB de l'any 2019 posa en relleu que el teletreball dista molt de ser un contingut habitual dels convenis col·lectius. De fet, cap dels convenis col·lectius publicats l'any 2019 inclou alguna referència a aquesta forma de treball, com tampoc ho feren abans els de l'any 2018. Per trobar alguna regulació expressa al règim específicament aplicable al teletreball en un sol conveni col·lectiu balear ens hem de remuntar a l'any 2017.

29. https://ec.europa.eu/commis on/6 te6 beta-political/files/reflection-paper-social-dimension-europe_es.pdf

El teletreball és només un dels múltiples aspectes en què les tecnologies de la informació i comunicació possibiliten i condueixen a canvis molt profunds en les relacions laborals. Poder-se comunicar a través d'internet —tenint a disposició una connectivitat fiable ininterrompuda que permet treballar a distància— incideix de forma important sobre les dimensions del contracte de treball referides al lloc, temps i contingut de la prestació laboral. Així, per exemple, pel que fa a la protecció de la privacitat digital dels treballadors pel que fa a les possibilitats de les avançades modalitats de tractament informàtic de la seva informació, s'havia reservat un important espai a la negociació col·lectiva, tant des del l'àmbit europeu a l'article 88 del Reglament (UE) 2016/679, de 27 d'abril de 2016, relatiu a la protecció de les persones físiques en el que respecta al tractament de les dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades i pel qual es deroga la Directiva 95/46/CEI com a l'article 91 de la Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals (LOPDGDD).

Una dada que cal destacar sobre aquesta matèria és que la majoria dels convenis col·lectius de les illes es negocien d'esquena al fet tecnològic, sense tenir-lo en compte. Així, només nou dels 23 convenis col·lectius analitzats hi fan algun tipus de menció. D'entre aquests, quatre convenis col·lectius (tres empresarials i un sectorial) es marquen l'adaptació als canvis motivats pels processos d'innovació tecnològica com un dels objectius dels plans de formació que han d'oferir als seus treballadors.

Així mateix, quatre convenis tracten aquesta qüestió des d'una perspectiva eminentment disciplinària; d'una banda, es tipifica com a sancionable la utilització dels mitjans informàtics de l'empresa amb finalitats personals, i, d'altra banda, es preveu també la imposició de sancions als treballadors que facin un ús indegut dels seus propis dispositius personals durant la jornada de treball, desatenent les seves obligacions laborals, sobretot en casos en què es posi en perill la seguretat de les persones.

Com a excepció destacable s'ha de fer referència al conveni de l'empresa Nart-ha, en el qual es fa una regulació modèlica i molt més sistemàtica de les anteriors qüestions; conté un «codi d'utilització dels mitjans tecnològics de l'empresa» en què es detalla com han d'utilitzar els treballadors els mitjans de l'empresari o dels seus clients i la manera en la qual l'empresa pot establir controls per comprovar el compliment d'aquests criteris.

Per la seva banda, un altre conveni col·lectiu empresarial preveu que, davant l'ampliació d'activitats a què poden donar lloc les noves tecnologies, si algun treballador té dificultats per adaptar-s'hi, l'empresa es compromet a procurar mantenir-lo en les seves activitats, si és possible. A un darrer conveni empresarial es preveu també una clàusula singular, referent a la seguretat informàtica, en què s'estipula que els treballadors han de ser responsables en l'ús de les seves claus d'accés al sistema informàtic de l'empresa i que cap altra persona en pot tenir coneixement.

En molt directa connexió amb l'anterior, finalment, es tracta el paper que el conveni

col·lectiu pot desenvolupar com a instrument per aconseguir una racionalització dels horaris dels treballadors, tant pel que respecta a la facilitació de la conciliació de la vida laboral, personal i familiar, com al compliment dels límits legals en matèria de temps de treball i de garantia de la deguda retribució i cotització de les hores extres. Sobre la primera de les funcions anteriors, l'article 88 de la LOPDGDD estableix que els treballadors «tenen dret a la desconexió digital a fi de garantir, fora del temps de treball legal o convencionalment establert, el respecte del temps de descans, permisos i vacances, així com de la seva intimitat personal i familiar» i es remet a la negociació col·lectiva per la concreció de les modalitats d'exercici d'aquest dret. Així i tot, ni els convenis analitzats en l'edició anterior d'aquesta memòria ni els de l'any 2019 contenen cap tipus de previsió d'aquesta naturalesa, dirigides a conformar el règim jurídic del dret legal del treballador a la desconexió digital.

Sobre la segona funció, el ja esmentat article 34.9. ET, que obliga a la garantia d'un registre de la jornada diària dels treballadors, també remet a la negociació col·lectiva per regular l'organització que ha de fer-ne l'empresa. Com que aquesta obligació va entrar en vigor el 12 de maig i molts dels convenis publicats es van negociar abans d'aquest moment, és comprensible que la majoria no hi facin referència. Tot i així, es pot pensar que el registre de la jornada diària no era una pràctica completament desconeguda als centres de treball balears; per exemple, perquè sis convenis col·lectius d'àmbit empresarial disposen com a falta greu o molt greu simular la presència d'un altre treballador registrant

per ell la seva assistència a la fitxa de control corresponent, i un altre disposa expressament que no tindrà la consideració de temps de treball el dedicat al fitxatge.

Els convenis que sí que regulen específicament el registre de la jornada diària de treball són tres: dos d'àmbit sectorial i un d'empresarial. El primer és el conveni del sector de transport discrecional i turístic de viatgers per carretera, un àmbit en què el registre del temps de treball ja era obligatori des del 2007, d'acord amb el que disposa el Real decret 1561/1995, de 21 de setembre, sobre jornades especials de treball, i on s'acull expressament l'ampliació de l'obligació de registre a tots els vehicles, també els que no tenien l'obligació de dur tacògraf, mitjançant una llibreta de control.

El conveni sectorial del comerç també preveu que el registre de jornada es durà a terme per mitjà d'un sistema analògic (un full de firmes), en el cas de les empreses de menys de 50 treballadors. En canvi, per a les empreses de més de 50 treballadors es preveu que l'empresari pugui escollir entre diferents sistemes, com ara el rellotge mecànic, el rellotge electrònic, un sistema de PIN personal, de reconeixement de les empremtes dactilars o de reconeixement facial.

Finalment, el conveni de l'empresa Nart ha té les particularitats d'establir que només es consideren hores extraordinàries aquelles expressament autoritzades per l'empresa i de disposar que el registre de jornada es durà a terme «mitjançant un telèfon mòbil i un adhesiu amb un codi QR que s'ha de col·locar en cada centre de treball», possibilitant expressament que

s'utilitzi per a aquesta finalitat el telèfon mòbil personal de cada treballador.

4.4.

LA CONFLICTIVITAT LABORAL I LA SOLUCIÓ EXTRAJUDICIAL DE CONFLICTES

Una anàlisi de l'estat de la conflictivitat laboral a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears el 2019 pot ser la que s'efectua distingint entre la judicial i l'extrajudicial.

4.4.1. LA CONFLICTIVITAT JUDICIAL

D'acord amb la informació subministrada pel Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions³⁰, el total d'assumptes judicials de caràcter laboral resolts a les Balears durant el 2019 va ser de 6.510 (similar a les dades d'anys anteriors, però lleugerament superior: 6.454 el 2018 i 6.342 el 2017), una quantitat que representa només l'1,92 % de processos iniciats a tot l'Estat espanyol en el mateix període.

Entre aquests casos, va haver-hi 13 conflictes col·lectius (havien estat 30 el 2018), 1.486 controvèrsies en matèria de Seguretat Social (l'any anterior n'eren 1.592) i 2.891 reclamacions derivades del contracte de treball (menys que els 2.878 del 2018), dels quals 2.120 eren acomiadaments.

30. Estadística d'assumptes judicials socials, Gener-Desembre 2019, <http://www.empleo.gob.es/estadisticas/ajs/welcome.htm>

D'acord amb la informació obrant en la base de dades oficial del Centre de Documentació Judicial del Consell General del Poder Judicial (CENDOJ), la Sala Social del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears ha dictat l'any 2019 un total de 404 sentències, menys que les 550 dictades l'any 2018 o les 554 de l'any 2017.

D'acord amb els descriptors que utilitza el CENDOJ, l'any 2019 poc més del 35 % d'aquests processos tracten sobre qüestions relatives a la relació individual de treball, gairebé un 60 % són casos relatius a prestacions de Seguretat Social i el 5 % restant són assumptes referits a la relació col·lectiva de treball (impugnació de convenis col·lectius, pèrdua de vigència, vagues i conflictes col·lectius), a sancions administratives per incompliments de la normativa en matèria de prevenció de riscos laborals o matèries de caràcter essencialment procesal com ara l'admissibilitat del recurs de suplicació plantejat en contra de la resolució de la sentència del jutjat social.

Si es desgranen les dades anteriors en supòsits més concrets, obtenim que, pel que fa als casos judicials sobre la relació individual de treball, els més abundants són els relatius a les reclamacions de quantitat, que en constitueixen el 15 %. Els segueixen els procediments per acomiadaments o altres sancions disciplinàries, que són un 7 % i, per darrere, les resolucions de contractes temporals i els acomiadaments col·lectius i per causes objectives, cada un amb un 5 % aproximat del total.

En percentatges menys significatius, la Sala Social del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears també ha dictat sentèn-

cies referides a altres resolucions contractuals com antiguitat, triennis, vacances, assetjament laboral, excedències, mobilitat geogràfica, modificació substancial de condicions de treball, classificació professional, descentralització productiva, Fogasa, salaris de tramitació i infraccions i sancions administratives.

Pel que fa als processos en matèria de seguretat social, com ja s'ha posat de manifest en altres anys, la temàtica estel·lar és la protecció de la incapacitat temporal, sobre la qual s'han dictat al voltant del 30 % del total de sentències. Assumptes referits a la protecció per l'atur ocupen aproximadament un 6 % dels casos totals, un 10 % són sentències dictades en processos genèrics sobre accidents de treball i/o malalties professionals, i un altre 5 % fa referència a la protecció de la incapacitat permanent.

La protecció de la jubilació és relativament poc debatuda el 2019, com també ho són les prestacions no contributives, que només ocupen un 3 % del total. La resta de sentències, finalment, donen lloc a percentatges menys significatius i comprenen les millores en l'acció protectora del sistema públic de Seguretat Social, la maternitat, la viudetat, l'orfanat, els complements de mínims i la protecció per fill a càrrec.

4.4.2. LA CONFLICTIVITAT EXTRAJUDICIAL

Per obtenir una visió de l'estat de la conflictivitat laboral extrajudicial a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, a continuació s'exposen les característiques que se'n desprenen a partir del recurs a vagues per

part dels representants dels treballadors. Al respecte, es pot afirmar que, d'acord amb les dades provisionals subministrades pel Ministeri de Treball i Economia Social³¹, durant el 2019 s'han plantejat deu vagues a l'àmbit territorial de la CAIB, dues menys que l'any anterior i onze menys que l'any 2017. És significatiu el fet que aquesta dada representa el mínim registrat des de l'any 2012, en què només es convocaren sis vagues. Les jornades no treballades per aquest motiu ascendeixen a 4.912 i els treballadors que han exercit aquest dret fonamental són un total de 3.005.

5.

LA SEGURETAT I LA PREVENCIÓ DE RISCS LABORALS

El 2019 s'han registrat 21.707 accidents en jornada de treball amb baixa a les Illes Balears, segons es desprèn de les dades provisionals de la Direcció General de Treball i Salut Laboral. Es tracta del setè any consecutiu en què augmenta el nombre d'accidents, en aquest cas amb un increment del 5,3 % respecte a les dades del 2018.

La major part dels accidents registrats a les Illes Balears el 2019 són de caràcter lleu (99,5 %), un 0,5 % són greus i els mortals just representen el 0,01 % (7 accidents). En termes absoluts i respecte al 2018, com s'ha dit, el nombre d'accidents ha augmentat, tant en el cas dels lleus com dels greus, un 5,2 % els primers i un 4,0 % els

31. <http://www.mitramiss.gob.es/estadisticas/Hue/welcome.htm>

segons. Els que experimenten, però, l'increment més gran en termes relatius són els mortals, un 133,3 %, pel fet de passar de tres a set. (Vegeu el quadre II-52.)

Ara bé, l'índex d'incidència del 2019 se situa en 4.309,2 incidències per cada 100.000 treballadors amb les contingències cobertes a les Illes Balears, segons les dades del Ministeri de Treball i Economia Social. Això representa un descens del 12,6 % respecte del 2018, per segon any consecutiu, després de cinc anys d'incrementos. Una vegada més, les Illes Balears presenten l'índex d'incidència més alt de totes les comunitats autònomes, molt per sobre del conjunt d'Espanya (2.948,9). (Vegeu el quadre II-53.)

Pel que fa a la gravetat dels accidents, el diferencial amb Espanya rau en el nombre d'accidents lleus, ja que les Illes són la comunitat autònoma amb l'índex més alt (4.287,2 incidències), molt per sobre de la mitjana nacional (2.923,4). En canvi, en el cas dels accidents greus, les Illes presenten un índex per sota de l'espanyol (20,5 i 22,6, respectivament). Pel que fa als accidents mortals, les Balears són la segona regió amb l'índex més baix (1,6), per sota del resultat d'Espanya (2,9). En termes interanuals, l'índex d'incidència disminueix un 12,6 % a les Balears i supera la reducció del conjunt nacional (-11,3 %). Totes les comunitats autònomes presenten descensos de la sinistralitat laboral en el darrer any, sobretot les Canàries (-18,4 %), Extremadura (-16,4 %) i, llavors, les Illes Balears (-12,6 %).

Pel que fa a la distribució per sectors, el dels serveis és el que, de manera habitual,

presenta un nombre més alt d'accidents, en part perquè és el que concentra més treballadors a les Illes. Així, el 2019 el nombre més alt de sinistres es concentra en els serveis (14.946 accidents, el 68,9 %), seguit de la construcció (4.470 sinistres, el 20,6 %), la indústria (1.935 accidents, el 8,9 %) i, finalment, l'agricultura (356 accidents, l'1,6 %). (Vegeu el quadre II-54.)

Per illes, els accidents es distribueixen d'acord amb la distribució de l'ocupació a les Illes: Mallorca en concentra el major pes (77,6 %), seguida d'Eivissa (15,1 %), Menorca (6,5 %) i Formentera (0,5 %). En termes interanuals, els accidents s'incrementen a totes les illes, sobretot a Eivissa (12,6 %), seguit de Menorca (10,0 %), Formentera (8,9 %) i, finalment, Mallorca (3,6 %). (Vegeu el quadre II-55.)

QUADRE II-52. ACCIDENTS EN JORNADA LABORAL AMB BAIXA A LES ILLES BALEARS SEGONS EL GRAU DE LESIÓ (2009-2019)													
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	"Dif. 19-18"	% var. 19-18
Total	18.037	16.435	15.351	12.727	13.362	14.779	16.329	18.428	20.098	20.622	21.707	1.085	5,3
Lleus	17.909	16.324	15.271	12.639	13.284	14.699	16.225	18.330	19.992	20.519	21.596	1.077	5,2
Greus	120	100	74	85	74	78	95	93	95	100	104	4	4,0
Mortals	8	11	6	3	4	2	9	5	11	3	7	4	133,3

Font: OTIB, a partir de dades de la Direcció General de Treball i Salut Laboral

QUADRE II-53. ÍNDEX D'INCIDÈNCIA DELS ACCIDENTS EN JORNADA LABORAL AMB BAIXA PER COMUNITAT AUTÒNOMA (2016-2019)				
	2016	2017	2018	2019
Espanya	3.302,0	3.333,8	3.325,9	2.948,9
Andalusia	3.724,4	3.797,2	3.773,0	3.358,3
Aragó	3.118,2	3.202,1	3.252,5	2.923,6
Astúries	3.484,6	3.380,7	3.387,7	2.976,7
Illes Balears	4.829,3	4.966,7	4.932,5	4.309,2
Illes Canàries	3.653,6	3.586,0	3.490,1	2.847,5
Cantàbria	2.997,3	2.995,0	3.030,8	2.772,6
Castella-la Manxa	4.103,8	4.092,6	4.032,9	3.620,2
Castella i Lleó	3.225,0	3.280,2	3.351,1	2.953,6
Catalunya	3.197,5	3.134,5	3.139,0	2.753,4
Com. Valenciana	2.974,1	3.076,7	3.124,9	2.798,2

continua

	2016	2017	2018	2019
Extremadura	3.573,6	3.721,9	3.775,9	3.154,9
Galícia	3.189,8	3.398,9	3.374,4	2.950,2
Madrid	2.734,6	2.707,2	2.722,1	2.384,8
Múrcia	3.438,5	3.535,4	3.466,7	3.042,8
Navarra	3.402,9	3.512,9	3.700,4	3.732,0
País Basc	3.438,0	3.505,6	3.304,4	3.120,6
La Rioja	3.532,7	3.646,3	3.580,8	3.378,2
Ceuta	3.326,2	3.237,3	2.710,1	2.314,2
Melilla	3.346,9	3.174,3	3.452,2	2.555,4

Font: OTIB, a partir de dades de la DG de Treball, Economia Social i Salut Laboral

	QUADRE II-54. ACCIDENTS EN JORNADA LABORAL AMB BAIXA A LES ILLES BALEARS PER SECTOR ECONÒMIC I GRAVETAT (2018-2019)											
	2018					2019					Dif. 19-18	% de var. 19-18
	Lleus	Greus	Mortals	Total	Lleus	Greus	Mortals	Total				
Total	20.519	100	3	20.622	21.596	104	7	21.707	1.085	5,3		
Agricultura	398	3	0	401	356	0	0	356	-45	-11,2		
Indústria	1.804	5	1	1.810	1.922	11	2	1.935	125	6,9		
Construcció	3.950	38	2	3.990	4.427	42	1	4.470	480	12,0		
Serveis	14.367	54	0	14.421	14.891	51	4	14.946	525	3,6		

Font: OTIB, a partir de dades de la Direcció General de Treball i Salut Laboral

QUADRE II-55. ACCIDENTS EN JORNADA LABORAL AMB BAIXA A LES ILLES BALEARS PER ILLA (2009-2019)

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Illes Balears
2009	14.579	1.238	2.075	59	18.037
2010	13.199	1.061	2.017	68	16.435
2011	12.250	946	1.993	76	15.351
2012	10.025	800	1.714	61	12.727
2013	10.354	815	1.889	58	13.362
2014	11.560	833	2.223	68	14.779
2015	12.855	943	2.376	87	16.329
2016	14.537	1.083	2.645	100	18.428
2017	15.793	1.168	2.930	110	20.098
2018	16.261	1.286	2.913	90	20.622
2019	16.843	1.414	3.281	98	21.707
Var. 19-18	582	128	368	8	1.085
% de variació	3,6	10,0	12,6	8,9	5,3

Font: OTIB, a partir de dades de la Direcció General de Treball i Salut Laboral

CAPÍTOL III

*QUALITAT DE VIDA I
ESTAT DEL BENESTAR*

1

LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS

RESUM

Les darreres dades disponibles de població són les dades provisionals del padró de l'1 de gener de 2020, les quals indiquen que a les Balears en acabar l'any 2019 hi hauria 1.171.003 habitants. A principi de període, és a dir, l'1 de gener de 2019, i segons dades definitives de les estadístiques del padró d'habitants, les Illes tenien un total d'1.149.460 persones residents, amb un increment anual de l'1,82% (+20.552). Les Illes són la comunitat que presenta la taxa de variació més alta i, a més, aquesta és superior a la dels anys 2017 (0,79%) i 2018 (1,16%).

Un any més, el balanç migratori té signe positiu i el nombre de residents augmenta gràcies als fluxos migratoris de persones provinents tant d'altres comunitats com de països estrangers. El gràfic d'evolució dels moviments migratoris mostra que la immigració estrangera —malgrat no assolir les xifres observades en els anys anteriors a la crisi financera— recupera part del seu dinamisme.

D'altra banda, com ja s'ha apuntat en memòries anteriors, les dinàmiques migratòries dels darrers vint anys resulten en una societat socialment més complexa i multicultural i a les Illes hi ha població originària de 186 països, per bé que la majoria de migrats ha nascut al Marroc, l'Argentina, Colòmbia o Alemanya.

La població resident nascuda a un país estranger assoleix l'any 2019 un pes percentual del 23,3%. És una quantitat significativa a la qual s'ha de sumar el 22,3% de residents nascuts a altres comunitats de l'Estat. Quant a la nacionalitat, són estrangers el 18,3% de la població i els estats d'origen majoritaris són el Marroc, Itàlia, Alemanya, el Regne Unit i Romania.

Tot i que la dinàmica actual continua sent positiva, es preveu una tendència decreixent en el saldo vegetatiu, cosa que s'explica per la disminució de la xifra de dones en edat fèrtil, la tendència a la baixa de la taxa de fecunditat i un previsible augment de la taxa de mortalitat per l'envelliment estructural de la població i, a curt termini, per l'impacte de la COVID-19. A més, la situació actual pot veure's modificada en un futur, especialment si les situacions internacionals provocades pel Brexit, la crisi sanitària i els seus efectes en l'economia i la societat no alteren els actuals patrons migratoris.

Per a l'any 2018 (darreres dades definitives disponibles de les estadístiques del moviment natural de població), el balanç vegetatiu ha estat d'1,77%, una taxa que se situa una mica per sobre de la de l'any 2017 però que des de l'òptica dels cicles demogràfics no suposa un canvi de tendència. Aquesta

afirmació es corrobora amb les dades provisionals de l'any 2019 publicades per l'INE, que situen el balanç en l'1,38%. A més, l'any 2010 aquest fou del 3,94%.

Pel que fa als components de la dinàmica migratòria, destaca la taxa balear de natalitat, del 8,75%, que és la més elevada de tot l'Estat, per bé que la tendència és decreixent. En total, el nombre de registres de naixements de mares residents a les Balears ha estat per a l'any 2018 de 10.285. Quant a la mortalitat, s'han registrat 8.206 morts de persones residents, la qual cosa situa la taxa bruta de mortalitat en el 6,98%, també la més baixa de l'Estat.

A banda de la població resident, i donada la importància del turisme, és interessant considerar el volum estacional de població suportada, pel que comporta de càrrega demogràfica sobre el territori i els nostres recursos no només naturals sinó també d'infraestructures. La càrrega demogràfica que suporta el territori es mesura amb l'indicador de pressió humana, una operació estadística de l'Íbstat que pretén complementar la informació de les xifres de població resident. D'acord amb aquesta font, i amb dades provisionals, l'any 2019 les Illes han suportat una càrrega demogràfica d'un mínim d'1.156.274 i d'un màxim de 2.036.263, gairebé doblant la xifra de població resident.

1.1.

DINÀMICA DE LA POBLACIÓ

Les dades relatives a la població de les Balears que s'exposen en aquest apartat són les del padró municipal i les de les xifres de població, ambdues publicades per l'INE i per l'Ibestat. El padró municipal d'habitants és el registre administratiu en què consten els veïns d'un municipi. Les dades es registren d'acord amb la normativa padronal i són difoses per l'INE amb data d'1 de gener de cada any amb el detall municipal. Les xifres de població són una operació estadística que s'enquadra en el marc legislatiu europeu regit pel Reglament 1260/2013, del Parlament Europeu i del Consell, sobre estadístiques demogràfiques europees, que és el referent de les xifres de població davant tots els organismes internacionals i que s'empra per calcular les projeccions de població. Les dades es publiquen amb referència a 1 de gener i 1 de juliol de cada any, es calculen a partir dels censos i s'actualitzen de manera coherent amb les dades relatives al moviment natural de població d'àmbit provincial, autonòmic i nacional. El punt de partida de les xifres actuals de població és el cens del 2011.

Segons les darreres dades del padró d'habitants publicades per l'INE (dades definitives a 1 de gener de 2019), la població resident a les Illes Balears és d'1.149.460 persones. Per comparació amb l'any 2018, s'observa un increment de l'1,82 % i, en total, la quantitat de població resident ha augmentat en 20.552 persones. La pujada és més intensa que la de l'any anterior i és també la més elevada de tot l'Estat, amb

una diferència de poc més d'un punt respecte a la taxa espanyola, que ha estat del 0,65 %. (Vegeu el quadre III-1.1.) De manera semblant, les xifres de població calculades per l'INE amb període de referència 1 de gener de 2019 indiquen un increment anual de l'1,82 % i de l'1,9 % per al període de referència de l'1 de juliol.

La pujada en el nombre de residents és fruit de l'escenari generat l'any 2018, on s'observa un important saldo migratori, en especial de persones procedents de l'estranger. (Vegeu el gràfic III-1.1.) Quant al creixement vegetatiu o creixement natural de la població, la taxa, de l'1,77 % es manté en una posició de creixement que es qualifica demogràficament com a moderat.

Tant les variables de saldo migratori com de creixement vegetatiu s'han mantingut en valors semblants a les de l'any 2017. D'acord amb les projeccions de l'INE, elaborades l'any 2018, la nostra comunitat pot arribar a assolir l'any 2025 un total d'1.300.789 persones, mentre que per a l'any 2030 la projecció situa la xifra en 1.380.599.

Entre l'any 2018 i 2019 la població resident de nacionalitat espanyola ha crescut un 0,9 %, mentre que la de nacionalitat estrangera ho ha fet en un 6,9 %. La importància del fenomen migratori en el dinamisme poblacional illenc es palesa també en les dades desagregades per lloc de naixement. La comparació anual mostra que el nombre de persones residents nascudes a les Illes s'ha incrementat en un 0,58 %; el de persones nascudes en altres comunitats autònomes, en un 1,04 %, i el

de les persones nascudes a l'estranger, en un 5,69%. Aquesta darrera taxa és 2,32 punts percentuals superior a la de l'any 2018.

Entre la població nascuda a l'estranger, els grups que avui són més nombrosos són els de persones nascudes al Marroc, l'Argentina i Colòmbia; aquest darrer és el que més ha crescut en termes absoluts. La quarta posició en volum de població és per a les persones nascudes a Alemanya. En termes relatius els quatre grups més nombrosos de població nascuda a l'estranger representen respectivament el 2,3%, el 2,1%, l'1,7% i l'1,6%. En nombres absoluts les persones residents nascudes al Marroc són 26.723, i les nascudes a Alemanya, 18.946. Quant al percentatge de persones nascudes a Espanya, aquest és del 76,9%, de les quals tres de cada deu han nascut en una altra comunitat. El pes de la població nascuda a les Illes, per tant, és del 54,6%.

La distribució percentual dels tres grans grups de població segons la variable de lloc de naixement no presenta grans variacions ni respecte a l'any 2018 ni per comparació amb l'any 2012, a pesar que al llarg dels darrers anys els fluxos migratoris han experimentat variacions en la seva composició. (Vegeu els gràfics III-1.2. i III-1.3. i el quadre IIIA-1.2.)

El gràfic d'evolució del balanç migratori mostra com els anys 2011 i 2012 els contingents estrangers i forans nacionals eren pràcticament iguals, i com des de llavors la seva evolució ha estat dispar. Així, mentre el saldo migratori de persones provinents d'altres comunitats autònomes

es manté en valors semblants any rere any, en el cas de les persones estrangeres el saldo anual presenta més fluctuació, amb una davallada els anys 2013 i 2014 i una remuntada des de l'any 2015 que es manté a l'alça en els darrers tres anys, tot i no assolir els valors dels anys 2004 a 2008, en què els balanços migratoris de població estrangera superà les 20.000 persones. (Vegeu el gràfic III-1.4. i el quadre IIIA-1.1.)

Una segona variable que mostra la multiculturalitat de la població resident a les Illes és la de la nacionalitat, una variable que no sempre és coincident amb el lloc de naixement, ja que moltes persones residents a les Illes mantenen la seva nacionalitat d'origen familiar, mentre que persones nascudes a l'estranger poden haver sol·licitat la nacionalitat espanyola.

D'acord amb aquesta variable, la proporció de població estrangera és del 17,8%, mentre que els nascuts a l'estranger representen el 23,1%. Per zona de nacionalitat, la més majoritària és de la UE-15, amb un pes sobre el total d'estrangers del 34%. Per països, les nacionalitats més freqüents són la marroquina, italiana, alemanya, la del Regne Unit i de Romania. (Vegeu els gràfics III-1.5. i III-1.6.)

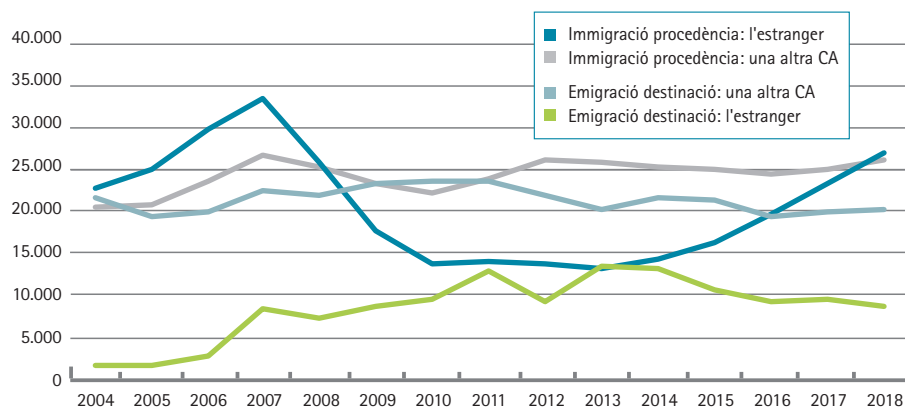
D'altra banda, s'ha de destacar que les Balears són la comunitat autònoma amb més població nascuda a l'estranger, amb una distància de quasi 4 punts respecte a les Canàries, Madrid i Catalunya, que ocupen la segona, tercera i quarta posició respectivament. A Espanya, el percentatge és del 14,4% i la comunitat amb un percentatge més baix és Extremadura, amb un 4,3%. (Vegeu el quadre III-1.2.)

QUADRE III-1.1. POBLACIÓ SEGONS COMUNITAT AUTÒNOMA DE RESIDÈNCIA (2012-2019)

	Rev. del padró 2012	Rev. del padró 2018	Rev. del padró 2019	Variació absoluta 2019-2018	Variació relativa 2019/2018	Variació absoluta 2019-2012	Variació relativa (%) 2019/2012
Espanya	47.265.321	46.722.980	47.026.208	303.228	0,65%	-239.113	-0,50%
Andalusia	8.449.985	8.384.408	8.414.240	29.832	0,36%	-35.745	-0,40%
Aragó	1.349.467	1.308.728	1.319.291	10.563	0,81%	-30.176	-2,20%
Astúries	1.077.360	1.028.244	1.022.800	-5.444	-0,53%	-54.560	-5,10%
Balears, Illes	1.119.439	1.128.908	1.149.460	20.552	1,82%	30.021	2,70%
Canàries, Illes	2.118.344	2.127.685	2.153.389	25.704	1,21%	35.045	1,70%
Cantàbria	593.861	580.229	581.078	849	0,15%	-12.783	-2,20%
Castella i Lleó	2.546.078	2.409.164	2.399.548	-9.616	-0,40%	-146.530	-5,80%
Castella-la Manxa	2.121.888	2.026.807	2.032.863	6.056	0,30%	-89.025	-4,20%
Catalunya	7.570.908	7.600.065	7.675.217	75.152	0,99%	104.309	1,40%
Comunitat Valenciana	5.129.266	4.963.703	5.003.769	40.066	0,81%	-125.497	-2,40%
Extremadura	1.108.130	1.072.863	1.067.710	-5.153	-0,48%	-40.420	-3,60%
Galícia	2.781.498	2.701.743	2.699.499	-2.244	-0,08%	-81.999	-2,90%
Madrid, Comunitat de	6.498.560	6.578.079	6.663.394	85.315	1,30%	164.834	2,50%
Múrcia, Regió de	1.474.449	1.478.509	1.493.898	15.389	1,04%	19.449	1,30%
Navarra, Comunitat Foral de	644.566	647.554	654.214	6.660	1,03%	9.648	1,50%
País Basc	2.193.093	2.199.088	2.207.776	8.688	0,40%	14.683	0,70%
Rioja, la	323.609	315.675	316.798	1.123	0,36%	-6.811	-2,10%
Ceuta	84.018	85.144	84.777	-367	-0,43%	759	0,90%
Melilla	80.802	86.384	86.487	103	0,12%	5.685	7,00%

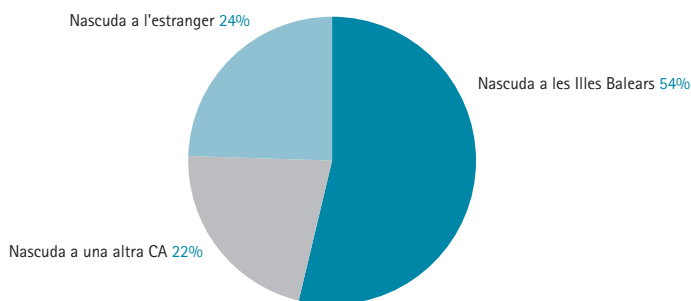
Font: Revisions del padró municipal d'habitants, INE

Gràfic III-1.1.
Evolució dels moviments migratoris de les Illes Balears per procedència. Illes Balears (2003-2018)

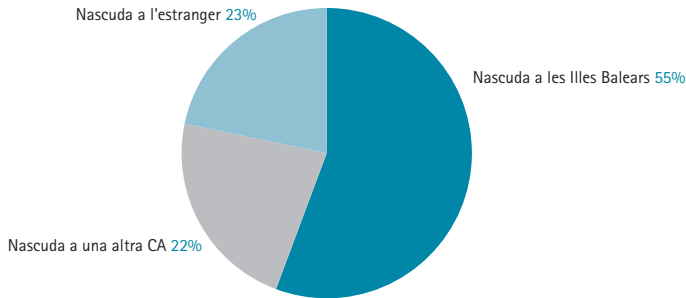
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

Gràfic III-1.2.
Població segons el lloc de naixement. Revisió del padró de 2012

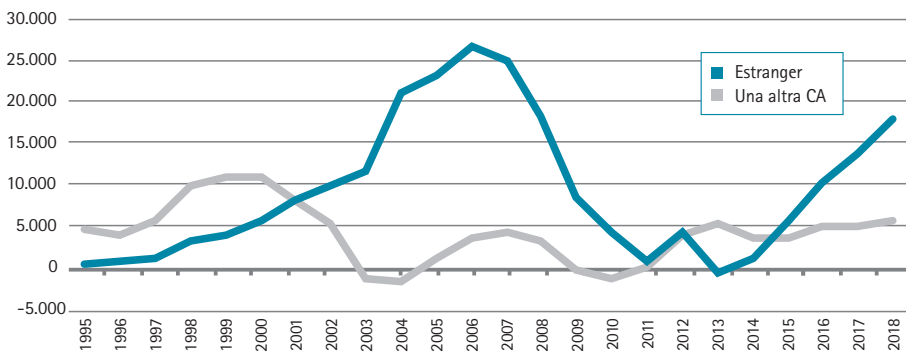
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

Gràfic III-1.3.
Població segons el lloc de naixement. Revisió del padró de 2019

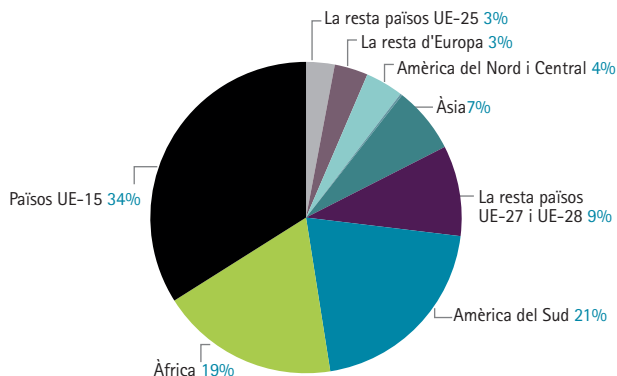
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

Gràfic III-1.4.
Evolució del balanç migratori a les Illes Balears (1995-2018)

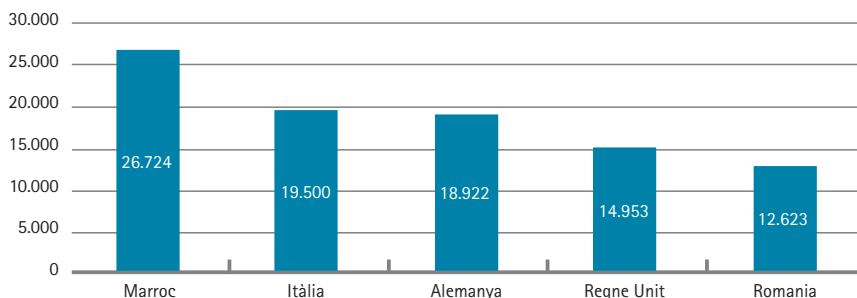
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

Gràfic III-1.5.
Distribució de la població estrangera segons la nacionalitat.
 Revisió padró de l'1 de gener de 2019

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

Gràfic III-1.6.
Població estrangera per país de nacionalitat més freqüent a les Illes Balears.
 Revisió del padró de l'1 de gener de 2019

Font: Revisió del padró de l'1 de gener de 2019, Institut d'Estadística de les Illes Balears

QUADRE III-1.2. POBLACIÓ PER COMUNITATS I PROVÍNCIES, PAÍS DE NAIXEMENT, EDAT (GRANS GRUPS D'EDAT) I SEXE

	Total població	Nascuts a l'estranger	% de nascuts a l'estranger
Balears, Illes	1.149.460	265.035	23,10%
Canàries, Illes	2.153.389	417.932	19,40%
Madrid, Comunitat de	6.663.394	1.290.465	19,40%
Catalunya	7.675.217	1.468.299	19,10%
Comunitat Valenciana	5.003.769	860.592	17,20%

continua

	Total població	Nascuts a l'estranger	% de nascuts a l'estranger
Múrcia, Regió de	1.493.898	238.785	16,00%
Navarra, Comunitat Foral de	654.214	99.211	15,20%
Rioja, La	316.798	45.905	14,50%
Total Espanya	47.026.208	6.753.098	14,40%
Aragó	1.319.291	181.644	13,80%
Castella-la Manxa	2.032.863	209.058	10,30%
País Basc	2.207.776	221.992	10,10%
Andalusia	8.414.240	825.949	9,80%
Cantàbria	581.078	51.851	8,90%
Galícia	2.699.499	234.017	8,70%
Castella i Lleó	2.399.548	187.591	7,80%
Astúries, Principat	1.022.800	77.962	7,60%
Extremadura	1.067.710	45.772	4,30%

Font: Institut Nacional d'Estadística

La piràmide de la població reflecteix amb claredat la importància que té en l'estructura demogràfica la població nascuda a fora de les Illes, que és més significativa entre la població de 30 a 50 anys, tant homes com dones, fet que afavoreix un alentiment de l'envelliment de la població i un increment de la natalitat, a més d'incidir en l'edat mitjana de la població. L'any 2019 les Balears també són, segons les dades provisionals publicades per l'INE, una de les tres comunitats que presenten una taxa positiva de creixement vegetatiu (INE, indicadors de creixement de la població). Aquesta situació ha incidit en l'edat mitjana de la població, que l'any 2019 és la segona més baixa de l'Estat (41,48 anys). (Vegeu el gràfic III-1.7. i el quadre IIIA-1.2.)

Pel que fa a la distribució de la població per sexe segons les dades padronals de l'1

de gener de 2019, en nombres absoluts hi ha 576.703 dones i 572.757 homes, amb un índex de masculinitat del 0,99. L'indicador reflecteix l'esperança de vida més alta de les dones, ja que la major proporció d'aquestes s'observa únicament entre el grup d'edat dels 25 als 29 anys i entre els grups d'edats superiors als 55 anys. D'altra banda, entre la població de 85 i més anys l'índex de masculinitat és només del 0,48.

1.1.1. L'ENVELLIMENT DE LA POBLACIÓ

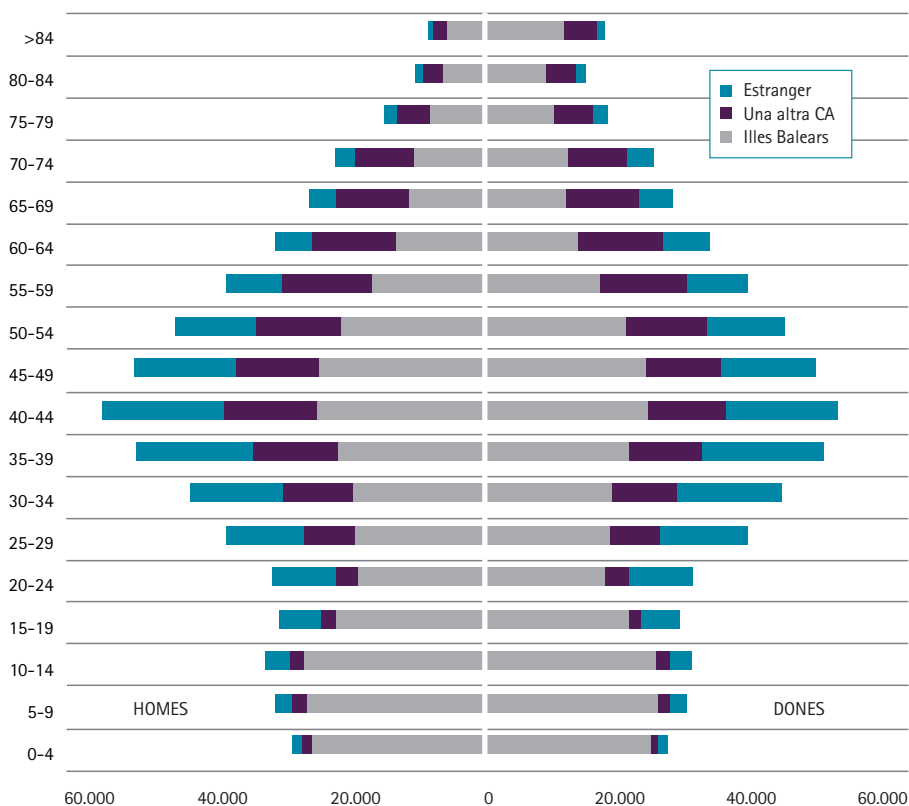
Una de les principals preocupacions pel que fa a l'evolució demogràfica dels països de la Unió Europea és l'envelliment de la població, el qual s'espera que sigui especialment intens quan les generacions del *baby boom* arribin a l'edat dels 65 i més anys. L'efec-

te més negatiu d'aquesta tendència serà la menor proporció de persones en edat laboral i una major proporció de persones dependents, és a dir, de persones que no es troben en edat de treballar.

L'envelliment de la població és una tendència a llarg termini que resulta tant per la major longevitat com pel descens en la taxa de natalitat. La longevitat més alta fa

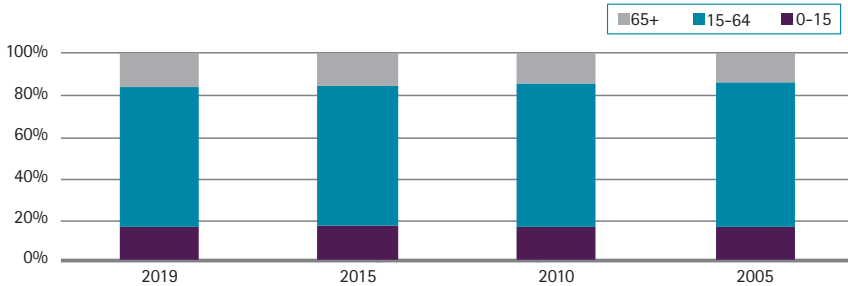
que la població presenti un patró d'envelliment en la part alta de la piràmide i que s'intensifiqui l'anomenat sobreenvelliment de la població, és a dir, que entre la població major hagi un percentatge més alt de persones molt majors. Quant al descens de la natalitat, aquesta resulta en un apriamament de la base, fet que provoca una disminució progressiva de persones joves. (Vegeu el gràfic III-1.8.)

Gràfic III-1.7.
Piràmide segons el lloc de naixement. Revisió del padró de l'1 de gener de 2019

Font: IBESTAT

Gràfic III-1.8.
**Població estrangera per país de nacionalitat més freqüent a les Illes Balears.
Revisió del padró de l'1 de gener de 2019**

Font: Padró, IBESTAT

L'arribada de contingents de població migrant ha retardat el procés d'envelliment. No obstant això, es pot afirmar que aquesta continua sent la tendència. A més, es preveu que quan els *baby-boomers* arribin a les edats més adultes, la piràmide de població adoptarà la forma d'un bloc rectangular, amb un aprimament de la part central de la piràmide, en reduir-se de manera significativa el nombre de persones compreses entre els 40 i els 60 anys. També es preveu una intensificació de l'envelliment quan arribin a l'edat adulta les persones immigrants que han contribuït al llarg dels darrers quinze anys al rejueniment de la població.

Segons publica Eurostat, l'any 2018 la taxa de dependència total per a la població de la UE-28 (joves i persones majors de 65 anys sobre persones entre 16 i 64 anys) va ser del 54,6%, la qual cosa significa que aproximadament per a cada persona dependent n'hi havia dues en edat laboral. D'altra banda, la taxa presenta variacions significatives entre països. La més baixa seria la de Luxemburg (43,8%), i la

més elevada, la de França (60,7%). A Espanya, la taxa se situava, segons Eurostat, en 51,9%.

A les Illes, la taxa global de dependència ha estat l'any 2019 del 47,9%. La taxa és semblant a la del 2018, però superior a la del 2010 i a la del 2005, en 3,6 i 4,8 punts percentuals, respectivament; mentre que la taxa de dependència de persones majors ha passat en el període 2005-2019 del 20,6% al 24,3%. Les taxes es corresponen amb un percentatge de població major de 65 anys sobre el total de població del 15,5%, la mateixa proporció que gent jove, i amb un pes de la població major de 80 anys del 4,3%. D'altra banda, l'estructura d'edat de la població situa l'edat mitjana de les Illes en els 41 anys, gairebé 2 anys més respecte a l'any 2005.

Per comparació amb la població resident nascuda a l'estranger, entre la població nascuda a Espanya l'índex de dependència global és molt superior i se situa en el 60,3%, amb un índex de dependència de població major del 29,9%. Entre la

població nascuda a l'estranger, els índexs són respectivament 17,8 % i del 10,8 %.

D'altra banda, en el període de 2005 a 2019, l'índex de dependència de les persones majors ha passat, per als residents nascuts a Espanya, del 23,3 % al 29,9 %, amb un increment de 6,6 punts. Quant a les edats mitjanes, aquesta és de 42,09 per a les persones nascudes a Espanya (inclou la població nascuda de progenitors immigrants) i de 37,11 anys per a les persones residents nascudes a l'estranger. En el panorama nacional, les Illes són una de les comunitats on s'observa una edat mitjana més baixa, fet que dona compte de la importància del fenomen migratori en la composició demogràfica. L'edat mitjana més baixa, amb 40,46 anys, és a Múrcia, i la més elevada, de 47,6 anys, a Castella i Lleó.

1.1.2. PRESSIÓ HUMANA I CÀRREGA DEMOGRÀFICA

Les Illes Balears són una de les principals destinacions turístiques de tot l'Estat —segons les estadístiques publicades per l'INE l'any 2018, el nombre de moviments turístics en frontera (Frontur) amb destinació a les Illes Balears ha estat de 13.851.598, la segona xifra més alta per comunitat autònoma, després de Catalunya—, fet que comporta una important pressió demogràfica que cal prendre en consideració si es vol tenir una idea precisa del nombre de persones que en un moment determinat es troben a les Illes.

Per aquest motiu, i com a complement a les dades de població resident, l'Ibstat publica l'índex de pressió humana, una

estimació de població que considera les xifres de població resident i les dades relatives a les arribades i sortides diàries de passatgers, tant d'aeroports com de ports. L'objectiu d'aquesta operació estadística és complementar les dades de població resident. El període temporal de les dades és de dia natural, si bé es publiquen dades de síntesi per a períodes anuals i mensuals. Les darreres dades definitives disponibles són de l'any 2018.

D'acord amb les dades publicades per l'Ibstat, les Illes han arribat a assolir al llarg de l'any 2018 una pressió demogràfica màxima, observada el mes d'agost, de 2.037.121, i la xifra dels dos milions s'ha superat tant el mes d'agost com el mes de juliol. D'altra banda, la taxa de creixement de població respecte a la xifra de població resident l'1 de gener (INE) i expressada en tant per cent, mostra que durant set mesos de l'any 2018 les Illes han suportat una pressió demogràfica superior respecte a la xifra de població a 1 de gener, al 20 %. (Vegeu el quadre III-1.3.)

1.2.

ELS COMPONENTS DE LA DINÀMICA DEMOGRÀFICA

1.2.1. LA NATALITAT I LA FECUNDITAT

Segons les taxes de natalitat del 2018 calculades per l'INE, les Balears són la segona comunitat autònoma amb la taxa de natalitat més elevada, un 8,75 %, només superada per la Regió de Múrcia. Com podem

esperar, la natalitat de l'arxipèlag balear se situa per sobre de la mitjana estatal, que assoleix uns valors inferiors al 8‰ (7,94‰). Tot i això, la tendència de la natalitat és de descendir i les primeres dades del 2019 —tot i que no ho analitzarem en aquest informe—, així ho confirmen, amb unes taxes provisionals del 7,60‰ per al conjunt de l'Estat i del 8,08‰ per a les Illes Balears. En només quatre anys, el descens de la taxa seria d'1,2‰ o, dit d'una altra manera, presenta en un interval tan curt de temps un descens superior al 10 % d'aquesta taxa.

El 2018 a les Balears hi hagué 10.285 naixements, una quantitat gairebé idèntica a la de 2017, en què se'n registraren 10.288. Aquesta dada suposa una certa estabilització de la xifra de naixements a l'arxipèlag, que, en qualsevol cas, presenten una tendència a la moderació i al decreixement des dels màxims assolits al final de la primera dècada del mil·lenni.

De fet, aquest valor suposa la menor xifra de naixements d'aquest segle, després de la registrada l'any 2001. Lluny queden els màxims registrats durant el segon quinquenni del primer decenni del segle XXI, però els majors descensos registrats en altres comunitats autònomes permeten que les taxes de l'arxipèlag se situïn entre les més altes de l'Estat espanyol. Pel que fa al conjunt de l'Estat, es registraren 372.777 naixements, aproximadament 20.404 menys que l'any anterior.

Aquesta línia decreixent de la natalitat és prou significativa si s'hi aplica una certa perspectiva cronològica i es comparen les dades actuals amb el màxim històric asso-

lit l'any 2008 a les Balears. Així, el 2018 nasqueren a les Illes 2.428 infants menys, mentre que aquesta diferència fou realment espectacular en el conjunt estatal, en què la xifra de naixements s'ha reduït en prop de 150.000 (147.002, per ser exactes), ja que s'ha passat de quantitats properes als 520.000 naixements el 2008 als poc menys de 373.000 el 2017.

Aquest decrement es confirma, així mateix, amb les dades provisionals disponibles per al 2019, en què la xifra de naixements en el conjunt de l'Estat espanyol baixaria prop d'un 3,5 % i no s'arribarien als 360.000 nascuts. Evidentment, aquestes tendències són de gran rellevància, atès que afecten serveis públics i privats específics per a aquestes grups d'edat i perquè marquen una tendència que s'ha de considerar en les projeccions de serveis i equipaments específics (per exemple, equipaments escolars).

Si es mantenen les actuals circumstàncies socioeconòmiques, aquesta tendència continuarà i s'aguditzarà en els anys propers i implicarà, com ja s'ha dit, que devers el 2025 s'arribi a xifres de creixement vegetatiu negatiu. Així, a les Balears, després d'uns quants anys (2013-2016) en què la quantitat de naixements s'estabilitzà entorn dels 10.500 naixements, sembla que el bienni 2017-2018 es produeix un procés decreixent estable, amb unes xifres properes als 10.300 nadons anuals.

La pandèmia de la COVID-19 ha introduït un nou paràmetre d'incertesa que ha afectat profundament l'economia a curt termini el 2020 i encara no es pot valorar l'abast de la incidència sobre les variables

demogràfiques, però es pot avançar que poden intensificar el descens del nombre de naixements amb vista de les dificultats econòmiques directes (ERTO, tancament de fronteres...) i les incerteses plantejades a mitjà termini (possibilitat de nous rebrots, descobriment ràpid de la vacuna o no, capacitat de recuperació econòmica del nostre arxipèlag...).

En qualsevol cas, aquestes xifres són encara palesament superiors als mínims de naixements que es registraren a mitjans dels anys noranta del segle passat, amb 7.686 naixements l'any 1994 i 7.693 l'any 1995, però inferiors als progressius màxims assolits durant el primer decenni del segle XXI, en bona part fruit de l'aportació extraordinària d'un contingent molt nombrós de dones immigrants en edat fecunda que se sumaren a la natalitat de

les dones nascudes a l'arxipèlag. (Vegeu el gràfic III-1.9.)

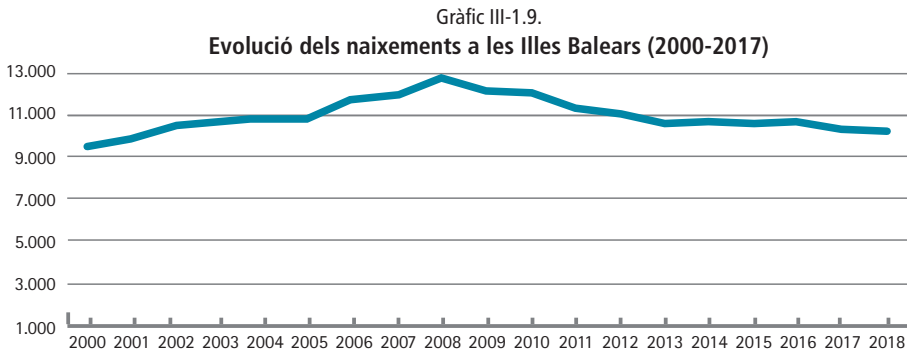
Les condicions actuals són ben diferents de les que hi havia aleshores, ja que cada vegada són menys nombrosos els contingents autòctons que arriben a l'edat de maternitat. Així, els fluxos massius de dones immigrants de principi de segle XXI que cessaren a conseqüència de la crisi econòmica, s'han reactivat, tot i que amb menor intensitat, al mateix temps que l'economia experimentava una certa recuperació.

A banda de la reducció general del nombre de dones en edat fèrtil, també hem de considerar que el model reproductiu d'avui dia ha comportat uns canvis negatius per a la fecunditat: retard en l'edat de tenir el primer fill i descens en el nombre mitjà de fills per dona, principalment.

QUADRE III-1.3. ÍNDEX MENSUAL DE PRESSIÓ HUMANA, I TAXA DE CREIXEMENT RESPECTE A LA XIFRA DE POBLACIÓ A 1 DE GENER

	Pressió humana	Taxa de creixement
2018M12	1.172.686	0,49%
2018M11	1.286.295	10,23%
2018M10	1.675.862	43,61%
2018M09	1.821.993	56,14%
2018M08	2.037.121	74,57%
2018M07	2.001.703	71,54%
2018M06	1.846.271	58,22%
2018M05	1.719.397	47,34%
2018M04	1.500.046	28,55%
2018M03	1.397.633	19,77%
2018M02	1.217.818	4,36%
2018M01	1.173.767	0,59%

Font: Ibestat, índex de pressió humana

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

En aquest sentit, destaca l'estudi de la Universitat Autònoma de Barcelona titulat *La infecunditat a Espanya: tic-tac, tic-tac, tic-tac!!!*, del 2016, que conclou que una de cada quatre dones nascudes el 1975 no tindria mai fills o l'enquesta de fecunditat de 2018 de l'INE, que indica que el 12 % de les dones enquestades no desitja tenir mai fills i només una quarta part de les enquestades (26,5 %) voldria tenir tres o més fills, mentre que un 14,1 % es decantaria per tenir-ne només un i entorn de la meitat de les enquestades (47,2 %), dos fills.

El 2018, els naixements per part de dones de més de 40 anys (886 de dones entre 40 i 44 anys i 79 naixements de dones de 45 i més anys) suposaren un 9,4 % de la xifra total de naixements a les Illes Balears (10.285). Quant al nombre de fills per dona, les dades estadístiques europees (Eurostat, 2018) situen l'Estat espanyol en la segona posició dels països de la Unió Europea, després de Malta, quant a la menor quantitat de fills, amb una mitjana d'1,26 fills/dona. La mitjana europea se situa entorn dels 1,55 fills/dona.

L'edat mitjana de maternitat ha augmentat considerablement en els darrers anys als països de l'entorn europeu. Les espanyoles, segons dades d'Eurostat per al 2018, ja han assolit els 31 anys de mitjana, són les dones que més retarden la primera maternitat després de les italianes (31,2 anys), i les que més es torben a repetir la maternitat, com ho demostren els 33,7 anys de mitjana de maternitat total, enfront d'una mitjana europea de 31,3.

Cal dir que no tan sols les prestacions econòmiques a Espanya són molt inferiors a les d'altres països d'Europa (alguns estudis situen Espanya només per davant de Grècia i Portugal), sinó que les diferències principals es basarien en molts de casos en les ajudes públiques per tenir cura dels infants i en unes polítiques reals de conciliació laboral i familiar, que també ofereixen les empreses sense problemes, com en alguns països nòrdics, que són, en aquest sentit, un model que s'hauria d'importar.

En definitiva, com posen en relleu els experts, la situació seria resultat de la conjunció de les mancances de l'estat del ben-

estar, els canvis sociològics i un paper difús dels homes en l'atenció dels fills.

Les dades de l'INE, tant de les Illes Balears com de l'Estat espanyol, mostren clarament aquest fenomen. A finals dels anys noranta, l'edat mitjana de maternitat superà els 30 anys, i a finals de la primera dècada del segle XXI (un poc abans en el cas de la mitjana espanyola), superà els 31 anys aproximadament. Aquesta tendència progressiva es confirma amb les dades del 2018, en què l'edat mitjana de maternitat arriba als 32,20 anys en el conjunt de l'Estat (el 2016 se superà per primer cop la mitjana de 32 anys) i als 31,83 anys en el cas de les Balears. (Vegeu el quadre III-1.4.)

Pel que fa al naixement del primer fill, l'evolució experimentada a l'Estat espanyol mostra un ajornament palès d'aquest esdeveniment demogràfic: des dels 25 anys a mitjans dels anys setanta fins a més

dels 29 anys el segle XXI. Supera els 30 anys el 2011 en el conjunt de l'Estat i el 2014 a les Balears. El 2018, l'edat mitjana de la primera maternitat a l'Estat superà, per primer cop, els 31 anys (31,02), mentre a les Balears assolí els 30,65 anys. Només trobam mitjanes menors de primera maternitat el 2018 a les Canàries i a la Regió de Múrcia. Des d'un punt de vista demogràfic, el retard de la primera maternitat repercuteix en una pèrdua de la fecunditat de la dona.

Una xifra molt significativa quan s'analitzen els naixements en el si d'una societat és el nombre de fills per dona. Aquest valor informa de la fecunditat total mitjana que tindrà una dona al llarg de la seva vida reproductiva mentre no canviïn els comportaments de fecunditat registrats (cosa, per altra banda, difícil de modificar, atesos els paràmetres socioeconòmics i d'expectatives personals implicats).

QUADRE III-1.4. EDAT MITJANA DE MATERNITAT A ESPANYA I A LES ILLES BALEARS (1980-2018)

	Espanya	Illes Balears
1980	28,2	27,62
1985	28,45	28,11
1990	28,86	28,47
1995	29,96	29,73
2000	30,72	30,26
2005	30,92	30,41
2010	31,20	30,78
2015	31,90	31,62
2016	32,00	31,55
2017	32,08	31,68
2018	32,20	31,83

Font: Indicadors demogràfics bàsics, INE

Les dades de l'INE mostren una tendència decreixent del nombre de fills per dona que assoleix els mínims a finals de la dècada dels noranta. De llavors ençà, es produeix un repunt feble que arriba a un màxim relatiu entorn del 2008, en què, com a conseqüència de la crisi financera, econòmica i laboral, es produeix un nou descens de la taxa de fecunditats total, alhora que es constata un altre fet significatiu: el nombre de fills per dona, que fins aleshores havia estat més elevat a les Balears que a l'Estat espanyol, inverteix la proporció i l'arxipèlag presenta unes taxes menors.

Aquests descens dura un quinquenni, i el 2013 tant el conjunt de l'Estat com les Balears presenten un repunt lleuger en la taxa de fecunditat total que, tanmateix, només arriba als valors registrats a principi dels anys noranta, pel que fa a l'Estat espanyol, i a finals d'aquesta dècada pel que fa a les Balears. En qualsevol cas, són baixíssims. El nombre mitjà de fills per dona a les Balears és d'1,22 el 2018, repetint la xifra de l'any anterior, i d'1,26 a l'Estat espanyol (1,31 l'any 2017). Les dades provisionals per al 2019 indiquen que la taxa continua baixant i que, fins i tot en el cas de les Illes Balears, podria situar-se molt per davall d'1,2 fills/dona. (Vegeu el quadre III-1.5.)

Val a dir que les Balears (2018) són la sisena comunitat amb una taxa més baixa de fills per dona de tot l'Estat, després i en aquests ordres, de Canàries, Astúries, Galícia, Cantàbria i Castella Lleó i se situa entre les més baixes, no tan sols d'Europa, sinó també de tot el món. En el cas de Canàries —per primera vegada, possiblement en tota la història de la humanitat— la mitjana de fills

per dona no arriba ni tan sols a 1 (0,98). Múrcia, la comunitat autònoma amb el valor superior de l'Estat, arriba a 1,54 fills per dona, i només la ciutat autònoma de Melilla supera la taxa de reemplaçament, amb 2,33 fills per dona, tot i que això és més aviat anecdòtic, atesa l'especificitat d'aquesta zona geogràfica i el poc pes demogràfic global que representa.

Des de començament dels anys vuitanta, els valors de fecunditat se situen per sota de l'índex de reemplaçament (2,1 fills per dona, d'acord amb els càlculs establerts per als països desenvolupats). Aquest xifra és la mínima que garanteix la supervivència a llarg termini d'una societat des d'un punt de vista del creixement natural de la població. D'ençà dels anys setanta, el descens de les taxes de fecunditat total ha estat un fet demogràfic molt característic de l'Estat espanyol; s'ha passat d'ocupar unes posicions capdavanteres a situar-se en els intervals de fecunditat més baixos entre els països europeus.

Així, les taxes del nostre arxipèlag i de l'Estat espanyol estan per sota de la mitjana europea. Les dades estatals, segons l'Eurostat, el 2018 són, després de les de Malta, les més baixes d'Europa, amb uns valors similars als d'Itàlia.

Un element molt rellevant que cal tenir en compte a l'hora d'analitzar la natalitat actual a les Balears és la importància de l'aportació de les dones estrangeres al total de naixements. Aquesta aportació ha contribuït, no només a incrementar el volum de la població resident, sinó també a rejevenir relativament la piràmide estructural i perllongar el creixement vegetatiu positiu.

QUADRE III-1.5. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE MITJÀ DE FILLS PER DONA A ESPANYA I A LES ILLES BALEARS (1980-2018)

	Espanya	Illes Balears
1980	2,21	2,19
1985	1,64	1,83
1990	1,36	1,62
1995	1,16	1,25
2000	1,21	1,37
2005	1,33	1,35
2010	1,37	1,35
2015	1,33	1,24
2016	1,34	1,26
2017	1,31	1,22
2018	1,26	1,22

Font: Indicadors demogràfics bàsics, INE

El volum de l'aportació de les mares estrangeres ha estat durant les dues darreres dècades molt significatiu i ho continua sent, ja que ha arribat als 3.069 naixements el 2018, gairebé el 30 % (29,84 %) dels naixements totals. L'aportació de les mares estrangeres presenta en els darrers quatre anys una tendència creixent, tot i que encara no ha assolit els valors dels màxims registrats a finals de la primera dècada de segle; és probable que aquesta tendència continuï a curt i mitjà termini. Aquesta xifra és conseqüència dels fluxos massius d'immigració experimentats des de mitjans anys noranta i durant bona part de la primera dècada del segle XXI. Sobretot eren migracions de tipus econòmic, amb aportació d'efectius joves i fèrtils, i, en alguns casos, amb un element molt més pronatalista que no la de la societat receptora.

Es pot apreciar aquest comportament pronatalista si es comparen les dades de la nacionalitat de les mares per ordre del

naixement, ja que s'observa que hi ha un important pes percentual de les dones estrangeres a mesura que s'incrementa la xifra total de fills. Segons les dades que publica l'Íbstat sobre el nombre de fills de mare espanyola i de mare estrangera, hi ha un índex superior en el cas de les estrangeres: el 2002, les dones estrangeres assolien la taxa de reemplaçament (2,1); en canvi, les dones espanyoles a les Illes Balears només arribaven a l'1,35. De totes maneres, la tendència ha estat el descens en l'indicador, tant en un col·lectiu com en l'altre: el 2018 les dones espanyoles presenten una mitjana de només 1,17 fills (valor idèntic al de 2017), mentre que les de nacionalitat estrangera continuen la tendència decreixent i se situen fins als 1,4 fills/dona, un factor que, com s'ha vist, contribuirà que a curt termini les taxes de creixement vegetatiu de les Balears presentin valors negatius.

L'evolució recent dels naixements de mares estrangeres permet copsar la importància

del'aportació que han fet a aquest fenomen demogràfic a les Balears. De només 512 naixements de mares estrangeres l'any 1996, s'ha passat als 1.000 el 2000; 2.000 el 2003; 3.000 el 2006, i un poc més de 4.000 el 2008, any en què s'assolí la xifra màxima de naixements a l'arxipèlag de dones d'aquest col·lectiu i que gairebé suposaren un terç dels naixements. De llavors ençà, aquesta quantitat s'ha reduït, però es manté propera als 3.000 efectius, una dada evidentment importantíssima i que percentualment està entre el 25 % i el 30 % de naixements en els darrers exercicis. (Vegeu el quadre III-1.6.)

Pel que fa a les mares estrangeres, s'han produït modificacions substancials quant a la nacionalitat. Si a mitjans de la darrera dècada del segle passat el protagonisme de les dones estrangeres que tenien fills a les Balears era per a les dones europees (gairebé el 70 % l'any 1996), actualment (Ibestat, 2018) aquest protagonisme es distribueix entre tres contingents importants, per aquest ordre: Europa (1.131), Àfrica (985) i Amèrica del Sud (621).

Una variable que s'analitza habitualment quan s'estudia la natalitat és la situació civil de la mare. L'augment dels fills de mares no casades ha estat gairebé exponencial. Així, mentre que el 1975 només el 2,89 % dels naixements a les Balears eren extramatrimonials; l'any 2000 aquest percentatge era superior al 25 %, i el 2018 supera, per primer cop, el 50 % (50,28 %): 5.171 dels 10.285 totals. Aquesta dada és un element fonamental per avaluar la importància que la institució matrimonial té entre el sector més jove de la població, que, en molts de casos, no estableix el vin-

cle matrimonial ni quan es proposa tenir descendència. (Vegeu el gràfic III-1.10.)

Un altre aspecte que voldríem destacar, tot i el poc pes que té sobre el conjunt de parts, són els parts múltiples, molts dels quals són fruit de tractaments de fertilitat. Cal destacar que l'increment d'aquests parts ha estat important sobretot des de finals dels anys noranta, però que recentment han patit un descens lleuger, en part perquè els tractaments de fertilitat són molt efectius i tenen menys risc de ser embarassos múltiples.

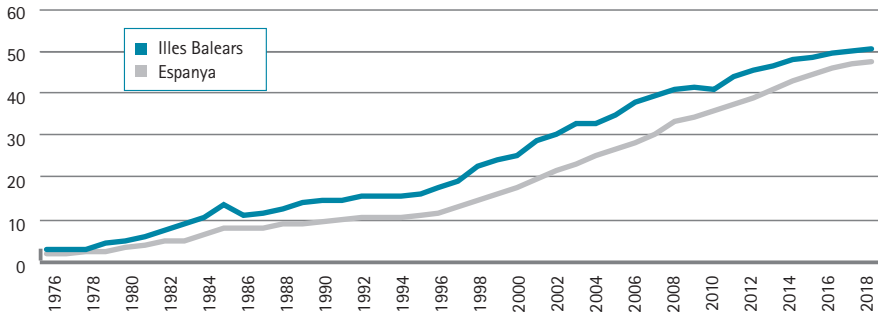
L'any 2018, hi hagué a tot l'Estat espanyol 366.629 parts (19.504 menys que l'any anterior), 359.383 de senzills, 7.170 de dobles, 76 de triples i cap cas de parts quàdruples o més. Segons dades de l'INE, a les Balears hi hagué 10.136 parts, dels quals 9.944 foren senzills, 191 foren dobles i un de triple. Les xifres de 2018 també presenten una tendència decreixent en la multiplicitat dels parts. Els parts múltiples representen, com en exercicis anteriors, menys del 2 % dels parts registrats tant a les Balears com en el conjunt de l'Estat espanyol. Particularment baixa és la taxa de parts amb tres o més infants, que seria d'1 de cada 5.000 parts produïts, aproximadament.

Com a aportació d'enguany a les reflexions sobre temes demogràfics incloses a la memòria del CES, hem pensat integrar algunes qüestions d'interès que se'n deriven de l'enquesta de fecunditat realitzada per l'INE l'any 2018 i que permet conèixer un poc millor la relació de les dones amb la fecunditat, les seves causes i les seves expectatives.

QUADRE III-1.6. EVOLUCIÓ DELS NAIXEMENTS A LES ILLES BALEARS PER PRINCIPALS ÀREES DE NACIONALITAT DE LA MARE, PER APORTACIÓ AL TOTAL DE NATALITAT (2007-2018)														
	Total	Espanya	% Espanya / total	Estran-gera	% estran-ger / total	Europa	% Europa / total	% Europa / estrangers	Àfrica	% Àfrica / total	% Àfrica / estrangers	Amèrica del Sud	% Amèrica del Sud / total	% Amèrica del Sud / estrangers
2007	11.918	8.553	71,77	3.365	28,23	1.013	8,50	30,10	944	7,92	28,05	1.196	10,04	35,54
2008	12.713	8.676	68,25	4.037	31,75	1.180	9,28	29,23	1.228	9,66	30,42	1.350	10,62	33,44
2009	12.044	8.104	67,29	3.940	32,71	1.104	9,17	28,02	1.324	10,99	33,60	1.213	10,07	30,79
2010	11.967	8.254	68,97	3.713	31,03	1.088	9,09	29,30	1.347	11,26	36,28	962	8,04	25,91
2011	11.265	7.991	70,94	3.274	29,06	985	8,74	30,09	1.132	10,05	34,58	832	7,39	25,41
2012	11.002	7.775	70,67	3.227	29,33	1.065	9,68	33,00	1.118	10,16	34,65	730	6,64	22,62
2013	10.532	7.505	71,26	3.027	28,74	1.007	9,56	33,27	1.074	10,20	35,48	650	6,17	21,47
2014	10.673	7.902	74,04	2.771	25,96	929	8,70	33,53	973	9,12	35,11	582	5,45	21,00
2015	10.597	7.784	73,45	2.813	26,55	1.040	9,81	36,97	964	9,10	34,27	550	5,19	19,55
2016	10.616	7.671	72,26	2.945	27,74	1.123	10,58	38,13	1.009	9,50	34,26	545	5,13	18,51
2017	10.288	7.326	71,21	2.962	28,79	1.072	10,42	36,19	1.013	9,85	34,20	528	5,13	17,83
2018	10.285	7.216	70,16	3.069	29,84	1.131	11,00	36,85	985	9,58	32,10	621	6,04	20,23

Font: Naixements (sèries), Institut d'Estadística de les Illes Balears

Gràfic III-1.10.
Percentatge de nascuts de mare no casada d'Espanya i de les Illes Balears
(1976-2018)

Font: Institut Nacional d'Estadística, Indicadors demogràfics bàsics.

Les taxes de fecunditat de les dones a Espanya són molt baixes. El 88,1% de les dones entre 18 i 30 anys no ha tingut cap fill, tot i que, lògicament, amb l'edat aquest percentatge baixa. Així, entre les dones de 40 i més anys, un 19% no tenen cap fill, un 24,6 només un, el 43,6 en tenen dos i, finalment, només un 12,9 en tenen tres o més.

Particularment, crida l'atenció el fet que una de cada cinc dones d'aquest grup no hagi tingut cap fill i, probablement, no n'arribi a tenir, malgrat els casos mediàtics de maternitats molt tardanes i d'una certa falsa idea que la maternitat es pot allargar mitjançant tècniques de laboratori, com ara, la conservació d'òvuls in vitro. L'enquesta ratifica aquest extrem quan adreça la demanda al grup de 50 i més anys, i un 18,7% de dones espanyoles i un 26,6% de dones estrangeres no ha tingut fills, entre les enquestades.

Hi ha certes variables que condicionen el nivell de fecunditat. Així, com més augmenta el nivell educatiu, més es retarda

la maternitat i, així mateix, el nivell educatiu assolit manté una relació inversament proporcional al nombre mitjà de fills per dona. És evident, en tot cas, que ambdós factors es relacionen, ja que el retard en la maternitat suposa anys potencials fecunds perduts, tot i que, naturalment, hi intervenen molts altres factors que el pròpiament biològic a l'hora de tenir fills.

Sigui com sigui, les dones entre 45 i 49 anys amb estudis superiors tenien 1,5 fills de mitjana, mentre que les dones amb estudis secundaris en tenien 1,58 i les dones amb una primera etapa secundària o inferior en tenien 1,63.

Així mateix, pel que fa a la situació laboral, es pot afirmar que les dones treballadores tenen menys fills de mitjana en tots els grups d'edat considerades. La fecunditat més alta entre les ocupades es registra a partir dels 40 anys, amb una mitjana d'1,5 fills, i entre les inactives, que són les que tenen mitjanes més elevades, els màxims s'assoleixen entre els 40 i 44 anys, amb una mitjana d'1,8 fills per dona.

Val a dir que, tot i que l'aspecte més valorat per totes les dones és l'econòmic quan opten a un lloc de feina, des del moment en què una dona té fills, els aspectes de disposar de mesures de conciliació familiar i l'horari experimenten un increment significatiu en la valoració del lloc de treball. Aquí hauríem d'incidir en l'existència d'una important bretxa de gènere en l'atenció als fills en els nuclis familiars que determina que, en la major part dels casos, siguin les dones les que han de fer esforços de conciliació i que siguin elles les que agafin permisos o demanin excedències per guardar els infants, amb les conseqüents pèrdues retributives i d'oportunitats laborals en determinades ocasions.

Una altra variable interessant és la nacionalitat. Així, les dones estrangeres presenten taxes més altes de fecunditat en totes les edats i, a més, els tenen més joves. Les majors diferències es registren en el grup de 25 a 29 anys, en què les espanyoles que no han tingut cap fill arriben al 83,5 %, mentre gairebé la meitat de les dones estrangeres ja n'ha tingut almenys un.

Així mateix, l'enquesta de fecunditat reflecteix que una part important de les dones (42 %) creu que han tingut el seu primer fill més tard del que consideren ideal. Aquest retard se situaria en uns 5,2 anys.

Entre les causes manifestades per justificar el retard en la maternitat respecte al moment considerat ideal, destaquen la suma dels factors laborals o de conciliació de la vida familiar i laboral i les econòmiques.

Evidentment, a aquestes, s'hi hauria de sumar una de les principals raons individuals en pes percentual en tots els grups d'edat considerats: la manca d'una relació sentimental estable (entre un 18 % i prop del 27 %) i l'elevat percentatge de les dones que no es consideraven preparades per afrontar la maternitat.

Quant a la intenció de tenir un fill, podem destacar que el 62,1 % de les dones entre 30 i 34 anys i el 57,5 % de les dones entre 35 i 39 anys sense fills manifesten la intenció de tenir-los en un termini de tres anys. Aquest percentatge baixa al 22,2 % en el grup de dones sense fills de menys de 30 anys i presenta els valors de 26,8 % entre les dones de 40 a 44 anys sense fills anteriors i al 4,8 % en el grup no fecund de dones de 45 i més anys.

Les causes per no tenir fills varien per grup d'edat i pel fet de tenir o no fills previs. Així, entre les que ja tenen fills, la causa econòmica va perdent pes a mesura que es puja l'edat i en va guanyant l'argument que ja s'ha assolit el nombre de fills desitjats o, a partir dels 40 anys, apareix amb força la raó de l'edat com a causa per no tenir-ne més. Entre les dones que no tenen fills, apareix l'important argument que són elles les que decideixen no tenir-ne, sobretot entre els 30 i els 44 anys, però també es donen motius d'índole econòmic, laboral o de conciliació i la manca d'una parella, o que en cas de tenir-ne sigui considerada no adequada o que no vulgui fills. Així mateix, els motius d'edat són els més importants tant en els grups més joves (menys de 30 anys) com en els de major edat considerats (45 i més anys).

1.2.1.1. Interrupcions voluntàries de l'embaràs

En la memòria del CES del 2010 es comentà l'entrada en vigor de la Llei orgànica 2/2010, de 3 de març, de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs, que fou una de les promeses electorals del PSOE durant les eleccions generals del 2008 i que continua vigent — tot i algunes modificacions introduïdes pel PP— gràcies a la majoria electoral aconseguida posteriorment.

Aquesta llei donava forma a una reivindicació social majoritària i aportava un marc jurídic estable i segur a l'avortament lliure, que, tanmateix, es practicava sota alguns supòsits abans legals.

Des d'un punt de vista demogràfic, les interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) suposen una pèrdua del potencial de fecunditat de la població. Les xifres d'IVE, que ja havien experimentat un important creixement en els primers quinquennis del segle XXI, presenten els seus màxims en els dos exercicis posteriors a l'entrada en vigor de la Llei orgànica 2/2010, amb taxes superiors al 12% de dones. Concretament, el 2011 es practicaren 118.611 interrupcions voluntàries de l'embaràs a l'Estat espanyol, unes 2.800 més que el màxim anterior, registrat el 2008. Això no obstant, a partir del 2013 hi ha un descens significatiu de la taxa i dels valors absoluts, amb un petit repunt, possiblement conjuntural, en el darrer exercici comptabilitzat.

Les darreres dades publicades, corresponents al 2018, indiquen que a l'Estat espanyol hi hagué 95.917 interrupcions

voluntàries de l'embaràs, la qual cosa suposa una taxa d'11,1% dones. Aquestes dades signifiquen un increment de 1.794 IVE més que el 2017 i sembla que consoliden una lleugera tendència a l'increment detectada durant els dos darrers exercicis considerats, en termes absoluts, i des de 2014 en termes relatius (taxa d'IVE per 1.000 dones entre 15 i 44 anys). Tot i això, en termes de major amplitud cronològica, es pot parlar d'un cert descens de les IVE des dels màxims registrats a l'inici de la segona dècada del segle XXI, amb xifres superiors al 20% de les actuals. (Vegeu el quadre III.1.7.)

Aquest descens és conseqüència de la important davallada de la taxa d'interrupcions voluntàries de l'embaràs entre els grups de població més joves. Entre el grup de dones de 19 anys i menys i el de 20-24 anys hi ha unes taxes de descens properes als 4 i als 3 punts respectivament entre el 2009 (any de la darrera memòria de l'etapa anterior del CES Illes Balears) i les darreres dades disponibles del 2018; de manera que es passa del 12,74 al 8,96% dones i del 20,08 al 18,59% dones. Val a dir, això no obstant, que el 2018 es registra un increment global de la taxa en el conjunt de l'Estat i que això suposa un increment, al seu torn, en tots els grups quinquennals considerats, i amb major incidència en el grup de 20 a 24 anys, amb un 1,87% dones d'increment respecte a les dades del 2016.

En aquest mateix període, es produeix un importantíssim creixement dels centres notificadors d'IVE a l'Estat espanyol: 141 el 2009 i 211 el 2018 (un menys que el 2017), cosa que suposa un espectacular increment proper al 55%.

QUADRE III-1.7. EVOLUCIÓ DE LES TAXES D'INTERRUPCIÓ VOLUNTÀRIA DE L'EMBARÀS PER RESIDÈNCIA DE LA MARE A LES ILLES BALEARS I ESPANYA. 2011-2018

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Espanya	12,5	12,1	11,7	10,5	10,4	10,4	10,5	11,1
Illes Balears	15,0	13,0	13,1	12,3	13,0	13,3	13,9	13,9

Font: Ministeri de Sanitat i Política Social

En aquest sentit, gràcies al marc jurídic de la llei orgànica, s'ha aconseguit que, com a mínim, hi hagi un centre on es practiquin interrupcions voluntàries de l'embaràs a totes les comunitats autònomes, tot i que encara n'hi ha que no disposen de centres públics que ofereixin aquest servei, com Extremadura, Aragó, Castella-la Manxa i Múrcia. El 2018, a les Balears hi havia set centres públics i tres de privats que oferien aquesta prestació.

La Llei orgànica 2/2010 ha significat un increment de les interrupcions voluntàries de l'embaràs practicades en centres públics. El 2009, només el 2 % de les IVE de l'Estat es practicaven en centres públics i exclusivament en centres hospitalaris; mentre que el 2018 s'ha multiplicat per prop de set aquesta quantitat, fins a arribar a un 13,95 % (5,88 % en centres hospitalaris i 8,07 % en extrahospitalaris).

Aquest canvi es podria considerar un avenç de la sanitat pública en el sentit d'incorporar les interrupcions voluntàries de l'embaràs com una prestació sanitària més en la seva cartera de serveis, malgrat que encara hi hagi algunes comunitats de l'Estat que no ofereixen aquesta prestació a cap centre públic. Aquest fet, així com la facilitat i l'agilitat en l'atenció que reben les pacients, implica que una gran majoria d'IVE es realitzi en centres privats (entorn

del 86 % el 2018), de tipus majoritàriament extrahospitalaris (el 79,52 % del total de les IVE de l'estat en 2018).

A les Balears aquest avanç ha estat espectacular. Si el 2009 poc més del 4 % de les IVE es practicaven en centres públics, el 2018 prop del 59 % (58,75 %) s'han fet en centres de titularitat pública, un percentatge molt destacat i molt superior, amb gran diferència, a la mitjana estatal, cosa que mostra un compromís significatiu del Govern de les Illes Balears a l'hora de prestar serveis sanitaris públics. Així, 1.947 IVE s'han fet en centres públics, tots de tipus hospitalari, davant les 1.367 que s'han fet en centres privats, majoritàriament en entorns no hospitalaris.

Cal destacar també que, mentre que totes les interrupcions voluntàries de l'embaràs públiques es practiquen en centres hospitalaris (amb una millor cartera de serveis i recursos disponibles), quan s'analitzen les IVE en centres privats, ens adonem que la major part es practiquen en entorns extrahospitalaris: 1.362 (més del 99,6 %), i només en pocs casos es realitzen en entorns hospitalaris (5 intervencions el 2018).

Les taxes d'IVE a les Balears el 2018 són les segones més elevades de l'Estat espanyol, només superades per les de Catalunya (14,05%). El 2018, la taxa estatal ha estat

d'11,12% dones entre els 15 i els 44 anys i la taxa balear ha estat del 13,92% dones, tot superant les taxes de Madrid, Astúries, Múrcia, les Canàries i Andalusia (presentades de més a menys taxa), també per sobre de la mitjana. (Vegeu el gràfic III-1.11. i el quadre IIIA-1.3.)

En el darrer decenni (2009-2018), les taxes d'interrupcions voluntàries de l'embaràs a les Balears han fluctuat entre la menor taxa registrada el 2014 (12,26%) i el màxim registrat el 2011, de 15 casos per mil dones. Els quatre exercicis anteriors (2014-2017) han presentat una certa tendència a l'increment, que s'ha estabilitzat novament el 2018 fins a situar-se molt a prop dels 14 avortaments voluntaris per mil dones entre els 15 i els 44 anys. Els valors absoluts confirmen aquest lleuger increment de les IVE a les Balears, amb 3.075 interrupcions l'any 2016; 3.221 el 2017 i 3.314 el 2018.

El 2018, el principal motiu per interrompre l'embaràs a les Balears, com a la resta de l'Estat, ha estat la sol·licitud de la dona, en el 95,6% de les IVE practicades (3.168). La resta de causes codificades, ordenades de major a menor però amb unes xifres molt similars, han estat: anomalies fetals incompatibles amb la vida o malaltia greu i incurable (50); risc greu per a la salut o la vida de l'embarassada (49), i risc de greus anomalies en el fetus (47).

El 2018 les interrupcions a les Balears s'han fet majoritàriament al principi de l'embaràs. Més del 79,9% s'han dut a terme al cap de vuit setmanes o menys de gestació, i més del 96,7%, dins el termini lliure de les 14 setmanes.

Tot i que l'avortament és un procés evitable i certament important per a les dones, entorn d'un terç dels avortaments (31,47%) practicats a les Balears el 2018 s'ha fet a dones que ja s'havien sotmès anteriorment a aquest procés.

Els avortaments en dones menors de 15 anys tenen una certa tendència a la baixa. A l'Estat hi ha hagut 310 casos el 2018, mentre que el 2017 i el 2016 foren 345 i 406, respectivament. A les Balears, es registraren vuit interrupcions voluntàries de l'embaràs de menors de 15 anys, una xifra similar als nou casos del 2017 i menys de la meitat del 2016 (17 casos). En el tram d'edat de 15 a 19 es va arribar a unes xifres de 9.518 interrupcions el 2018 en el conjunt de l'Estat espanyol i de 269 a les Balears; en el cas de les Illes també suposa una tendència decreixent.

Els intervals d'edat en què és més comú l'avortament són els 20-24 anys, els 25-29 anys i els 30-34 anys, amb un màxim, si bé no gaire destacable, en l'interval central. Aquests grups d'edat presenten per a l'Estat uns valors entre 19.856 (grup 30-34 anys) i 20.876 (grup 25-29), mentre que a les Illes han estat un poc superiors als que es van registrar el 2017: 653, 815 i 720 casos, respectivament.

1.2.2. LA NUPCIALITAT

Podem considerar aquest apartat no només una secció d'interès demogràfic, sinó també sociològic, atesos els canvis experimentats en el si de les societats occidentals la segona meitat del segle xx i, particularment, el segle xxi. El matrimoni ja

no és, en molts casos, l'inici de la vida en parella i el punt a partir del qual cal esperar que les dones tinguin descendència.

Així, l'estudi cronològic de la quantitat de matrimonis entre cònjuges de distint sexe mostra clarament els canvis produïts en el matrimoni com a variable demogràfica que cal considerar i que introdueix en l'estudi dels modes de convivència actuals, entre els quals, evidentment, tampoc no hi manquen les unions matrimonials que, en molts casos, no esdevenen tampoc un marc de convivència definitiu i perpetu, sinó que esdevenen unions temporals en un projecte de vida que no sempre és mantingut a llarg termini.

Podem destacar dues tendències principals en les societats occidentals pel que fa als matrimonis. D'una banda, una part cada vegada més gran de la població considera innecessari el fet de casar-se per viure en parella i, fins i tot, per tenir fills; de l'altra, entre els que decideixen casar-se, la tendència creixent és formalitzar un matrimoni civil en comptes de celebrar una cerimònia religiosa.

Si s'analitza la situació des de mitjans anys setanta del segle passat, es comprova que les xifres totals de matrimonis han baixat lentament i, atès l'intensíssim creixement demogràfic de les Balears, és lògic que les taxes de nupcialitat presentin un descens molt significatiu. No obstant això, des del 2012, a les Balears hi ha hagut un increment lleuger i progressiu en la quantitat anual d'aquests matrimonis i aquesta tendència es manté en les dades de 2018, la qual cosa ha fet que les xifres s'elevin fins a les que es registraven a l'inici

dels anys noranta del segle xx, però amb unes taxes significativament menors.

El 2018 se celebraren 4.615 matrimonis entre cònjuges de distint sexe, 45 més que el 2017, amb una taxa propera al 4,09%. En l'àmbit estatal, es registraren el 2018 un total de 167.613 matrimonis, 6.013 menys que el 2017, un descens proper al 3,5%. Mentrestant, la taxa de matrimonialitat balear es manté gairebé estable respecte al 2015, en què se celebraren 4.496 matrimonis, amb una taxa de nupcialitat del 4,10%.

L'any 1975, a les Balears hi havia una taxa superior al 8,4%. Amb gairebé un punt per sobre de la mitjana, era una de les comunitats autònomes amb una taxa de nupcialitat més elevada. De llavors ençà, en un context global de descens dels matrimonis i de les taxes de nupcialitat, les Balears passaren a l'extrem contrari i a començament del segle XXI les taxes balears es mantenen entre les més baixes de l'Estat.

La decisió de no formalitzar legalment les unions de convivència en parella ha implicat que les taxes hagin baixat de manera significativa. Així, d'acord amb dades de l'INE, l'any 2005 la taxa de nupcialitat de les Illes va ser la sisena més baixa de l'Estat, que era del 4,51% i que reflectia la tendència general del descens de la taxa en el conjunt nacional. Curiosament, les darreres dades anuals mostren una altra vegada que les Balears són la comunitat amb la taxa més elevada de l'Estat, a causa d'un descens més accelerat de les taxes estatals i d'altres comunitats autònomes. També és així el 2018, ja que les Balears són l'única comunitat autònoma amb

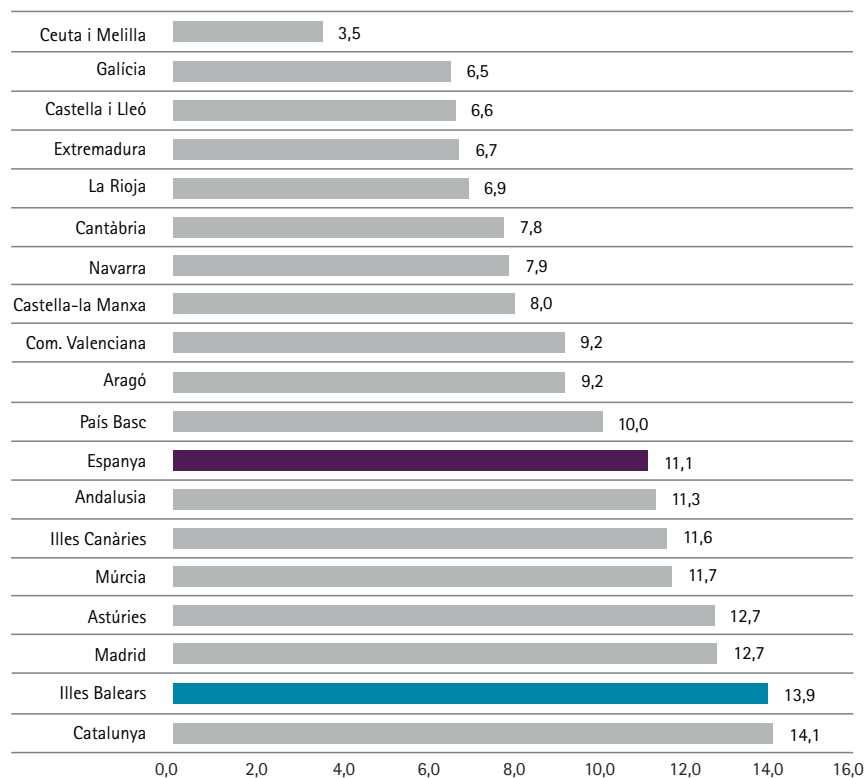
una nupcialitat global per sobre del 4%.
(Vegeu el quadre III-1.8.)

La distribució al llarg de l'any de la celebració d'enllaços matrimonials presenta un model bastant estable, amb dos períodes màxims, un a finals de primavera i principi d'estiu (maig, juny i juliol) i l'altre a final d'estiu i principi de tardor (setembre i octubre), i amb uns mínims durant l'hivern

(gener i febrer, principalment). Aquesta distribució tan irregular al llarg de l'any de la celebració de cerimònies matrimonials està motivada per les condicions ambientals i climàtiques (hores d'insolació, temperatures més elevades, menys risc de precipitació...), i, fins i tot, per la coincidència del període de vacances anuals i per la voluntat, en determinats casos, d'acumular les vacances laborals amb els permisos de matrimoni.

Gràfic III-1.11.

Taxa d'interrupció voluntària de l'embaràs per CA de residència (2017)

Font: Interrupció voluntària de l'embaràs, Ministeri de Sanitat i Política Social

QUADRE III-1.8. EVOLUCIÓ DE LES TAXES DE NUPCIALITAT EN MATRIMONIS ENTRE CÒNJUGES DE DIFERENT SEXE PER COMUNITAT AUTÒNOMA (1975-2018)

	1975	1985	1995	2005	2015	2017	2018
Espanya	7,60	5,17	5,01	4,76	3,59	3,68	3,54
Andalusia	7,05	5,84	5,34	5,41	3,57	3,63	3,55
Aragó	6,92	4,85	4,55	4,50	3,25	3,26	3,16
Astúries	7,60	5,25	4,16	4,65	3,39	3,53	3,39
Illes Balears	8,42	5,88	5,38	4,51	4,10	4,10	4,09
Illes Canàries	7,71	5,95	5,17	3,63	3,26	3,50	3,53
Cantàbria	7,70	4,97	4,26	5,18	3,69	3,65	3,63
Castella i Lleó	5,87	4,14	4,09	3,96	3,01	3,16	2,98
Castella-la Manxa	5,48	5,53	4,98	4,75	3,45	3,51	3,53
Catalunya	8,36	5,10	5,22	4,67	3,73	3,94	3,69
Com. Valenciana	8,08	4,79	5,40	5,24	3,66	3,78	3,65
Extremadura	5,29	5,74	4,72	4,29	3,19	3,28	3,12
Galícia	6,93	4,65	4,28	4,03	3,39	3,44	3,20
Madrid	9,29	5,17	5,27	4,84	4,00	3,98	3,76
Múrcia	7,28	5,93	5,45	5,00	3,35	3,54	3,53
Navarra	7,63	4,67	4,97	4,57	4,19	3,64	3,25
País Basc	8,71	4,40	4,58	4,54	3,41	3,51	3,37
La Rioja	7,17	5,09	4,42	4,70	3,45	3,36	3,65

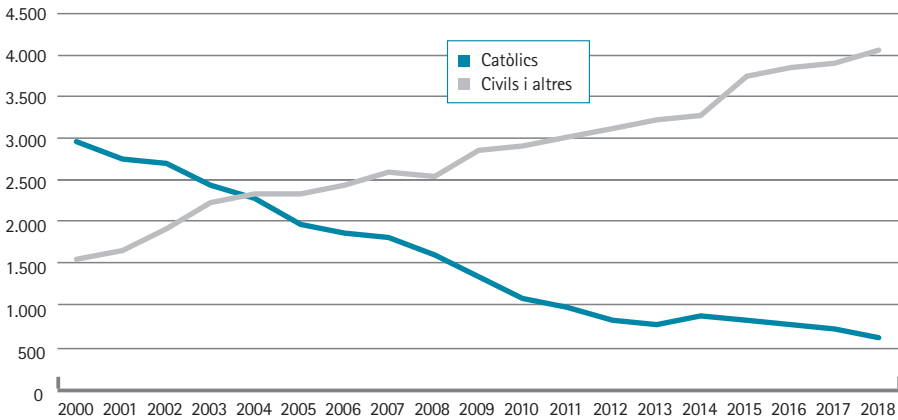
Font: Indicadors demogràfics bàsics, INE

Un dels canvis més intensos i significatius que ha experimentat la nupcialitat a les Balears és el rapidíssim descens de la proporció de matrimonis catòlics. Si el 2000 els matrimonis catòlics eren majoritaris, amb el 66 % de total; el 2005 era l'opció menys triada, amb només el 45 %. Posteriorment, el descens ha estat rapidíssim. L'any 2010 gairebé només una quarta part dels matrimonis celebrats eren catòlics (27 %), i el 2018 només arriben al 13,02 %. La relació no només s'ha invertit, sinó que les diferències s'han fet més grans. Per tant, avui dia les persones que es casen ho fan

principalment en cerimònies civils o altres modalitats, en una proporció que s'acosta a les 9 de cada 10 (Vegeu el gràfic III-1.12. i el quadre IIIA-1.4.)

Aquesta tendència té dos motius. D'una banda, que seria sens dubte la principal, ens trobam en una societat marcada per l'increment de la laïcitat i l'abandonament de determinats ritus de la religió catòlica; de l'altra, la forta immigració multicultural ha fet que augmentin els col·lectius de residents d'altres religions, que, evidentment, no segueixen els ritus matrimonials catòlics.

Gràfic III-1.12.
Evolució dels matrimonis entre cònjuges de diferent sexe segons la forma de celebració (2000-2018)

Font: Matrimonis, Institut d'Estadística de les Illes Balears

La tercera característica de la matrimonialitat que cal considerar és el retard en l'edat a l'hora de contreure matrimoni. Aquest fet té múltiples causes: la precarització laboral, tant des d'un punt de vista de l'estabilitat econòmica com de les retribucions percebudes; l'increment del període de formació; la dificultat de trobar un habitatge a l'abast de la renda disponible, situació especialment greu a les Balears, on hi ha el diferencial més gran de l'Estat entre renda mitjana i preu del metre quadrat d'habitatge per la forta demanda especulativa internacional de segones residències, i també els nous rols socials, en què el compromís matrimonial té un encaix complicat, entre d'altres.

Aquest increment significatiu de l'edat a l'hora de casar-se per primera vegada no només és progressiu, sinó que també s'ha accelerat des de la dècada dels noranta i, particularment, a partir de l'inici del segle

xxi. L'any 1976, a les Illes, l'edat mitjana de matrimoni era de 27 anys en el cas dels homes i de 24 anys en el cas de les dones. L'any 1990, l'edat de matrimoni havia augmentat un any en el cas de les dones i 0,6 anys en el cas dels homes. L'any 2000, l'edat dels homes supera els 30 anys i la de les dones s'acosta als 28 anys. A partir d'aquí s'accelera el retard matrimonial, i l'any 2010 l'edat mitjana del primer matrimoni s'endarrereix gairebé quatre anys (33,9 anys els homes i 31,5 les dones). Finalment, les dades del 2018 situen l'edat mitjana del primer matrimoni dels homes per sobre dels 36 anys (36,39) i ja s'acosta als 34 anys en el cas de les dones (33,83); en ambdós casos estan per sobre de les mitjanes estatals (35,56 i 33,42, respectivament). És a dir, en aquest interval, l'edat del matrimoni s'ha retardat lleugerament per sobre dels nou anys en el cas dels homes i s'acosta als deu anys en el cas de les dones. Aquest endarreriment

té evidents conseqüències pel que fa a la natalitat i la fecunditat total. (Vegeu el gràfic III-1.13. i el quadre IIIA-1.5.)

Actualment, l'edat mitjana dels contraents de les Illes en el primer matrimoni és superior a la de l'Estat, en una tendència clara iniciada en els primers anys del segle XXI. Com ja es va indicar en memòries anteriors, aquest fenomen s'explica en gran manera per l'alt cost de vida a les Balears, a més d'uns salaris mitjans relativament baixos, una activitat econòmica molt estacionalitzada i l'elevat cost del preu de l'habitatge. En qualsevol cas, no es pot perdre de vista que s'analitza l'edat a l'hora de contreure matrimoni i no l'edat en què es comença a cohabitar amb la parella, un fenomen cada vegada més comú i acceptat per la societat. En alguns casos, és una fase prèvia al matrimoni i, en altres, esdevé una manera de cohabitació permanent.

Una altra característica que cal destacar dels matrimonis entre cònjuges de distint sexe és que hi ha diferències quant a l'edat dels contraents segons el sexe. Els homes generalment es casen amb dones entre dos i tres anys més joves, de mitjana. Aquest bretxa per sexe s'ha mantingut relativament constant al llarg de la sèrie estudiada, tant en el conjunt de l'Estat com a les Balears.

Pel que fa a la nacionalitat dels contraents, l'augment de persones de nacionalitat estrangera que es casen a les Balears ha estat molt significatiu durant les darreres dècades i, particularment, d'ençà de l'inici del mil·lenni. El 2018 s'han celebrat 4.615 matrimonis entre cònjuges de diferent sexe, dels quals el 70,6 % eren parelles de

contraents amb nacionalitat espanyola; el 22,4 % eren parelles en què un dels membres tenia nacionalitat estrangera i, finalment, un 7 % eren parelles en què tots dos contraents eren estrangers. Entre els matrimonis en què els dos membres són de nacionalitat estrangera, cal destacar que el 40 % dels matrimonis es realitzaren entre contraents de la mateixa nacionalitat (Vegeu el quadre III-1.9.)

Aquesta situació contrasta amb la que es registrava a mitjans dels anys vuitanta, en què gairebé el 93,5 % dels matrimonis se celebraven entre parelles de nacionalitat espanyola, xifra que baixà lleugerament, però per sobre del 90 %, a mitjans dels anys noranta. El motiu ha estat el *boom* migratori internacional que es produí a començament del mil·lenni i dels fluxos immigratoris que, tot i que marcats per la situació econòmica, aporten contingents de població jove i fèrtil a l'arxipèlag i que, per tant, propicien l'augment dels matrimonis de nacionalitat mixta (són més freqüents els enllaços en què l'home és qui té nacionalitat espanyola) o entre residents estrangers, fins a superar el 30 % dels matrimonis registrats.

Hem de destacar que l'augment (tot i que molt modest) de la xifra de matrimonis entre cònjuges de distint sexe de 2018 respecte a l'exercici anterior s'explica per l'increment dels matrimonis entre cònjuges de distint sexe en què algun o els dos membres són de nacionalitat estrangera, ja que si només ens fixam en els matrimonis entre cònjuges de distint sexe en què ambdós membres són de nacionalitat espanyola, es registraria un lleuger descens (58 matrimonis menys). Com hem indicat, els matrimonis entre cònjuges de distint

sexe en què algun dels membres és estranger s'acosta a tres de cada deu i reflecteix la importància demogràfica dels fluxos immigratoris balears, en gran manera de natura econòmica, que aporten gent jove i amb força potencial demogràfic.

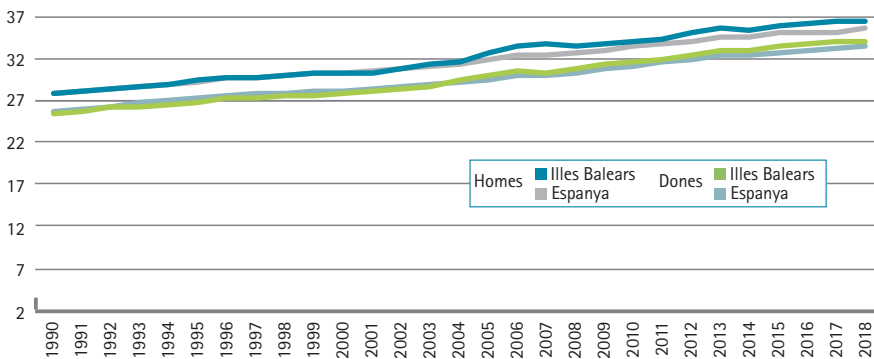
L'anàlisi de la procedència geogràfica dels estrangers casats a les Balears evidencia la nova realitat estructural de la societat derivada dels potents fluxos internacionals. Si durant els anys vuitanta i noranta els homes espanyols residents a les Balears es casaven principalment amb europees (fins a superar el 80% dels enllaços), aquesta proporció es modificà a mesura que arribaren dones d'altres nacionalitats. En més del 50% dels matrimonis d'homes espanyols amb dones estrangeres, aquestes procedeixen d'Amèrica del Sud. Els moviments de retorn i l'adquisició de la nacionalitat espanyola d'algunes immi-

grants ha modificat també la situació i ha reduït el pes d'aquests enllaços. El 2018 encara són les dones estrangeres procedents d'Amèrica del Sud les que suposen el percentatge més elevat de matrimonis entre espanyol i estrangera, ja que suposen aproximadament quatre de cada deu matrimonis d'aquesta tipologia, i el seguirien el grup de dones europees, amb més del 36% dels matrimonis d'espanyol amb estrangera.

El 2018, els 568 matrimonis en què la dona era estrangera i l'home espanyol suposen un lleuger increment de 21 respecte al 2017. D'aquests, 243 se celebraren amb dones d'Amèrica del Sud (42,78%); 238 han estat amb dones europees (36,44%), i la resta tenien altres procedències, com els 33 matrimonis amb dones africanes (prop del 6%) o els 13 matrimonis amb dones asiàtiques.

Gràfic III-1.13.

Evolució de l'edat mitjana al primer matrimoni a Espanya i a les Illes Balears per sexe (1990-2018)

Font: INE

QUADRE III-1.9. MATRIMONIS AMB CÒNJUGES DE DIFERENT SEXE SEGONS COMPOSICIÓ DE LES NACIONALITATS DELS CONTRAENTS A LES ILLES BALEARS (1986-2018)

	1986	1991	1996	2001	2006	2011	2017	2018
Total	4.164	4.410	4.152	4.329	4.260	3.950	4.570	4.615
Ambdós espanyols	3.892	4.035	3.749	3.647	2.990	2.712	3.315	3.257
Espòs espanyol i esposa estrangera	156	198	186	331	568	512	547	568
Esposa espanyola i espòs estranger	77	124	154	198	337	403	425	465
Ambdós estrangers	39	53	63	153	365	323	283	325

Font: Matrimonis (Sèries), Ibestat

Els matrimonis entre dones espanyoles i homes estrangers, a banda de ser menys nombrosos (465 celebracions el 2018, tot i que 40 més que el 2017), sempre han estat més heterogenis quant a procedències. Es detecten les mateixes tendències generals: un descens percentual dels matrimonis amb homes estrangers europeus; en canvi, guanyen pes els homes del continent sud-americà i africà. Així, el 2018 gairebé quatre de cada deu (38,06 % i prop del 45 %, si hi afegim els homes d'Amèrica Central) dels matrimonis de dones espanyoles i estrangers s'han celebrat amb homes d'Amèrica del Sud, mentre que la xifra de matrimonis amb homes de nacionalitat europea ha suposat gairebé un terç dels casos (32,69 %). Pel que fa a altres continents, destaca el pes que assolixen els matrimonis amb persones provinents de l'Àfrica (16,13 %). Fins i tot, el 2018, es produïren més enllaços entre dones espanyoles i homes asiàtics (15) que entre homes espanyols i dones asiàtiques (13), com alguns podrien pensar.

1.2.2.1. Divorcis, separacions i nul·litats

Un cop analitzats els trets principals de l'establiment dels lligams matrimonials, cal atendre una aspecte socialment molt significatiu i de signe contrari: les dissolucions matrimonials.

La sèrie històrica mostra un creixement important de les dissolucions des de l'aprovació de la primera llei de divorci de l'actual període constitucional (Llei 30/1981) fins a l'aprovació de la reforma de la legislació de 2005 (Llei 15/2005), que facilità la tramitació dels divorcis.

Per tant, és lògic que l'any 2006, el primer en què s'aplica la reforma de la llei, les dissolucions arribin al seu màxim, amb 145.919 a l'Estat espanyol i 3.949 a les Illes Balears. A partir d'aquest moment, s'inicia un descens progressiu fins que a partir del 2013 la xifra de dissolucions s'estabilitza entorn dels poc més de 100.000 casos en el conjunt de l'Estat i els 2.500 casos a les

Illes. És un descens proper al 45 % en el primer cas i al 30 % a les Balears. (Vegeu el quadre III-1.10.)

El 2018 es confirma la tendència, amb un nou descens, a diferència dels petits increments conjunturals en les dissolucions matrimonials de l'1 % per al conjunt de l'Estat i del 6 % per a les Illes Balears registrats el 2017. Així, les dissolucions matrimonials totals a l'Estat espanyol baixaren, per primera vegada, en la sèrie considerada i suposen un descens del 2,83 % respecte a 2017; mentre les 2.596 registrades a les Balears suposen un descens del 3,64 %.

Les 2.596 dissolucions matrimonials registrades el 2018 a les Balears es distribueixen en la tipologia següent: divorcis, 2.498 (96,22 %); separacions, 94 (3,62 %), i nul·litats 4 (0,15 %).

És evident que també les dissolucions reflecteixen una crisi en la institució del matrimoni, substituïda en molts de casos per models de convivència sense regular que, tanmateix, també pateixen les mateixes circumstàncies d'instabilitat actual de les relacions de parella però que no es reflecteixen estadísticament. És lògic que, si hi ha menys matrimonis, també es produeixin menys dissolucions.

Les Balears ocupen la quarta posició entre les comunitats autònomes per taxes de dissolució matrimonial del 2018 (2,21 dissolucions per 1.000 habitants), després de la Comunitat Valenciana (2,44‰), Catalunya (2,36‰) i les Illes Canàries (2,32‰). Totes aquestes comunitats han superat la mitjana estatal, que el 2018 se

situa en les 2,13 dissolucions per 1.000 habitants. En canvi, els mínims s'han assolit a Castella i Lleó (1,75‰), Extremadura (1,81‰), el País Basc (1,85‰) i Castella-la Manxa (1,96‰).

La Llei 15/2005, de 8 de juliol, per la qual es modifiquen el Codi civil i la Llei d'enjudiciament civil en matèria de separació i divorci, té una incidència molt directa en la modalitat de dissolució matrimonial. Així, abans de la reforma, els casos de divorci només representaven entorn del 40 % de les dissolucions, mentre que les separacions eren majoritàries. A partir del 2005 s'inverteix la situació i els divorcis constitueixen, a partir de 2013 i de manera molt estable fins a les darreres dades disponibles del 2018, entorn del 96 % de les dissolucions totals.

Més del 77,7 % dels divorcis i prop del 85,1 % de les separacions que s'han registrat a l'Estat espanyol el 2018 han estat de mutu acord. Això és important per reduir el termini del procés, ja que en cas d'acord entre les parts pot acabar en uns tres mesos; en canvi, si és contenciós, es pot perllongar fins als deu mesos.

La mitjana entre matrimoni i data de resolució fou de 16,8 anys. Els matrimonis dissolts per divorci presentaren una durada mitjana de 16,6 anys; els de matrimonis separats, de 22,8, i els anul·lats, de 6,6 anys. Cal esmentar que un percentatge important de ruptures es produeixen després de llargues convivències. Així, el 33,3 % dels divorcis s'esdevenen després de vint anys de matrimoni.

Finalment, les nul·litats són el tipus de dissolució matrimonial, per la seva naturalesa, menys freqüent i només suposen poc menys d'1 de cada 1.000 dissolucions. Sembla que la simplificació introduïda l'any 2015 pel papa Francesc en el procés de nul·litat eclesiàstica no ha tingut repercussió estadística, probablement perquè bàsicament afecta la tramitació i no les causes de la nul·litat. El 2018 només s'han declarat 92 nul·litats a tot l'Estat espanyol, de les quals quatre es produïren a les Illes Balears.

1.2.2.2. Matrimonis entre cònjuges del mateix sexe

La Llei 13/2005, d'1 de juliol, modificà el Codi civil i va conferir el dret de casar-se a qualsevol parella independentment del gènere dels membres.

La sèrie estadística de les Balears ja consta de les dades de tretze exercicis complets d'aplicació d'aquesta legislació. Després de l'entrada en vigor de la llei, moltes parelles exerciren un dret que havien esperat durant molt de temps. Amb 148 enllaços constituïts per cònjuges del mateix sexe el 2006 i 129 el 2007, semblava que la tendència apuntava a un descens progressiu, amb només 92 enllaços el 2008, com es comentà fa uns quants anys. La realitat, però, ha estat força distinta i, posteriorment, entre el 2009 i el 2014, els enllaços han presentat una distribució mitjana de 120 a l'any. Així mateix, des del 2015 s'aprecia una tendència clarament alcista que ha comportat que de llavors ençà, cada dada anual suposi superar el major registre de la sèrie, fins a arribar als 194 enllaços entre membres del mateix sexe el 2018. (Vegeu el quadre III-1.11.)

QUADRE III-1.10. DISSOLUCIONS DEL MATRIMONI A ESPANYA I LES ILLES BALEARS (2007-2018)

	Espanya				Illes Balears			
	Total	Nul·litat	Separació	Divorci	Total	Nul·litat	Separació	Divorci
2007	137.510	150	11.583	125.777	3.774	10	273	3.491
2008	118.939	142	8.761	110.036	3.087	3	198	2.886
2009	106.166	127	7.680	98.359	2.784	4	184	2.596
2010	110.321	140	7.248	102.933	2.853	2	162	2.689
2011	110.651	132	6.915	103.604	2.907	1	136	2.770
2012	110.764	133	6.369	104.262	2.851	0	151	2.699
2013	100.437	110	4.900	95.427	2.500	3	107	2.389
2014	105.893	113	5.034	100.746	2.510	2	117	2.391
2015	101.357	144	4.652	96.562	2.503	2	78	2.423
2016	101.294	117	4.353	96.824	2.539	2	154	2.383
2017	102.341	100	4.280	97.960	2.694	0	146	2.548
2018	99.444	92	4.098	95.254	2.596	4	94	2.498

Font: Estadística de nul·litats, separacions i divorcis, INE

QUADRE III-1.11. MATRIMONIS ENTRE CÒNJUGES DEL MATEIX SEXE A LES ILLES BALEARS (2006-2018)

	Illes Balears		Mallorca		Menorca		Eivissa i Formentera	
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones
2006	95	53	77	37	4	8	14	8
2007	87	42	73	36	2	2	12	4
2008	56	36	43	25	5	4	8	7
2009	86	38	72	25	1	4	13	9
2010	71	42	56	36	5	2	10	4
2011	82	43	61	37	5	0	16	6
2012	56	50	44	40	2	4	10	6
2013	75	54	55	41	4	7	16	6
2014	63	60	50	49	3	3	10	8
2015	72	66	59	55	1	8	12	3
2016	78	80	64	66	2	4	12	10
2017	84	96	70	73	4	15	10	8
2018	110	84	89	67	4	4	17	13

Font: Matrimonis, Ibestat

Cal, però, analitzar com ha estat el comportament de la sèrie per sexe, ja que presenten algunes diferències prou significatives. Així, els matrimonis masculins presenten uns màxims relatius a l'inici de la sèrie i poc després es produeix una certa dinàmica decreixent fins a arribar als mínims del 2012 i del 2014. Aquest cicle s'interromp i d'ençà del 2015 tornen a tenir uns valors destacables fins que el 2018 se supera amb escriu la xifra més elevada anterior (95 el 2006) fins a arribar als 110 enllaços el 2018.

Pel que fa als matrimonis entre persones de sexe femení, podem dir que tenen una marcada tendència alcista. Després del mínim assolit el 2008, en què només se celebraren 36 enllaços entre dones, la tendència no ha deixat de créixer fins a arribar, no només a igualar el nombre de

matrimonis homosexuals masculins, sinó també a superar-los el 2016 i el 2017. El 2018 aquest fenomen no s'ha repetit i, tot i que els 84 matrimonis celebrats entre dones suposen la segona xifra més elevada de la sèrie després del rècord de 2017 (96 enllaços), ha quedat per darrere dels enllaços entre homes, que ha presentat, com hem comentat, la xifra més elevada de la sèrie.

Respecte a la situació per illes, el 2018 més del 80 % dels enllaços entre persones del mateix sexe se celebraren a l'illa de Mallorca, prop del 15,5 % a les Pitiüses i el poc més de 4 % restant a l'illa de Menorca. El 2018, a diferència de l'exercici anterior, en què se celebraren més matrimonis entre dones que entre homes i que aquests foren majoritaris a l'àmbit insular (excepte a les Pitiüses), ha estat més freqüent la

celebració de matrimonis entre cònjuges del mateix sexe homes a Mallorca (89 entre homes i 67 entre dones) i Pitiüses (17 i 13, respectivament) i només a Menorca, s'ha registrat una xifra idèntica d'enllaços: quatre entre homes i quatre entre dones.

En l'exercici 2018, s'ha produït un rècord dels matrimonis del mateix sexe a conseqüència de les elevades xifres de matrimonis entre dones i del rècord de matrimonis entre homes. Una hipòtesi que podem plantejar és que, a mesura que es treballa per fer visible la diversitat sexual i de convivència, són més les dones i els homes que han decidit formalitzar una situació que fins fa unes quantes dècades s'havia de viure en la intimitat i s'havia d'amagar de la resta de la societat. Les polítiques de gènere, instaurades i promogudes des de l'Administració, i els moviments en defensa de la igualtat de gènere i de reconeixement de la llibertat i les distintes opcions sexuals —cada vegada més actius en la nostra societat— han ajudat que l'homosexualitat no sigui un tema tabú i que, fins i tot, es demostrí en l'increment dels compromisos matrimonials. En aquest sentit, l'increment de matrimonis de cònjuges del mateix sexe i de les dones, particularment, seria una prova fefaent de l'obertura social del nostre arxipèlag.

1.2.3. LA MORTALITAT

El 2018 es produïren 8.206 defuncions de residents a les Balears, 147 menys que el 2017 (4.236 homes i 3.970 dones). Els grups de malalties més freqüents com a causa de mort foren les relacionades amb l'aparell circulatori (2.311) i els tumors (2.297), que provocaren a les Illes un poc

més del 56% de les defuncions. Les malalties de l'aparell respiratori (869), que són la tercera causa de mort a les Balears, van produir el 10,6% de les defuncions el 2018.

Les taxes estandarditzades de defunció de 2018 publicades per l'INE situen les Balears, amb un 8,18‰, per davall de les del conjunt de l'Estat espanyol (8,32‰). Les taxes estandarditzades permeten comparar la situació de la mortalitat amb altres àrees, amb independència de l'estructura per edat i sexe. Les dades de l'INE del 2018 reflecteixen una situació més favorable per a la nostra comunitat autònoma pel que fa a l'aparell respiratori i una taxa molt similar, però inferior, amb relació a les malalties circulatòries com a causa de mort, que queden per sota de les taxes estatals. Contràriament, les taxes estandarditzades de defunció per tumors, tot i que han baixat un 0,14‰ respecte a l'exercici del 2017, superen la taxa estatal en un 0,03%. (Vegeu el quadre III-1.12.)

El gran pes que suposen les defuncions ocorregudes en edats avançades, característica pròpia de les actuals societats desenvolupades, afecten tant les taxes brutes de mortalitat com les taxes estandarditzades, la qual cosa no fa possible avaluar la incidència de les defuncions en edats joves.

Per mesurar i avaluar les defuncions prematures i teòricament evitables, s'utilitza l'indicador dels anys potencials de vida perduts (APVP). D'acord amb les dades publicades per l'IBest, les causes externes són la primera causa de mort entre els 16 i els 40 anys. Això fa que les causes del grup de traumatismes i altres malalties externes

esdevinguin el tercer grup de malalties que acumula més defuncions teòricament evitables, després dels tumors, que amb l'edat, guanyen un protagonisme progressiu i especial, i les malalties de l'aparell circulatori, amb una incidència menor i més tardana en l'edat. La taxa estandarditzada dels APVP del 2018 a les Illes és molt similar a la mitjana estatal. No obstant això, les taxes corresponents a les causes externes de defunció presentaren uns valors especialment elevats. Destaca, sobretot, la taxa autonòmica considerablement més gran entre les dones i una taxa prou significativa entre els homes. (Vegeu els quadres III-1.13. i IIIA-1.6.)

L'estudi de l'evolució recent de les defuncions permet constatar una tendència clara: les defuncions de residents de nacionalitat espanyola baixen lleugerament en freqüència relativa, atès que s'han incrementat de manera significativa les defuncions de residents estrangers amb una nacionalitat de la UE-15. Aquest col·lectiu correspon a una immigració cronològica anterior a la d'altres corrents més recents i té dos trets demogràfics rellevants: en primer lloc, presenta una estructura demogràfica més envellida que a altres col·lectius immi-

grants i, en segon lloc, malgrat la recent intensitat dels fluxos immigratoris d'altres països, té un nombre d'efectius molt superior al d'altres grups.

D'altra banda, la resta de col·lectius d'estrangers tenen una estructura d'edat més jove i, en conseqüència, menys probabilitats de defunció. L'escassa incidència de les defuncions en nacionalitats distintes de la UE-15 no permet extreure conclusions del perfil. Els difunts estrangers de nacionalitats de la UE-15 presenten unes característiques similars a les dels espanyols: els problemes de salut que causen defuncions tenen uns índexs de freqüència més elevats entre les malalties del sistema circulatori i els tumors.

A les Balears, el creixement vegetatiu (balanç entre els naixements i les defuncions) és, en nombres absoluts, positiu. Però no succeeix el mateix a la resta de l'Estat. El creixement vegetatiu negatiu del conjunt de l'Estat espanyol el 2018 ha augmentat en 0,5 punts respecte al 2017, fins a situar-se en el -1,16%. Aquest decreixement és resultat del fet que a 14 de les 17 comunitats autònomes ja es registren més defuncions que no naixements.

QUADRE III-1.12. EVOLUCIÓ DE LES TAXES ESTANDARDITZADES DE DEFUNCIÓ A ESPANYA I A LES ILLES BALEARS (2001, 2008, 2018)

	2001		2008		2018	
	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Total	8,53	8,73	7,47	7,4	8,32	8,18
Malalties del sistema circulatori	2,92	2,97	2,31	2,37	2,30	2,27
Tumors	2,35	2,38	2,12	2,1	2,30	2,33
Malalties del sistema respiratori	0,88	0,86	0,83	0,68	1,02	0'88

Font: Defuncions segons causa de mort, INE

QUADRE III-1.13. TAXES ESTANDARDITZADES D'APVP DE LES DEFUNCIONS PER CAUSES EXTERNES A ESPANYA I LES ILLES BALEARS (2018)

	Total		Homes		Dones	
	Taxa estandarditzada d'APVP (per 100.000)	Nombre mitjà d'APVP	Taxa estandarditzada d'APVP (per 100.000)	Nre. mitjà d'APVP	Taxa estandarditzada d'APVP (per 100.000)	Nombre mitjà d'APVP
Illes Balears	578,57	30,19	864,52	30,39	285,25	29,58
Espanya	562,05	26,62	865,12	27,79	259,23	23,33

Font: Defuncions segons causa de mort, INE

La taxa de les Balears (1,77‰) és la segona més alta de les comunitats autònomes, després de la de Múrcia (2,26‰). La tercera comunitat autònoma amb creixement vegetatiu positiu és Madrid, amb un 1,66‰. Tota la resta presenten balanços vegetatius negatius (més defuncions que naixements). Els creixements vegetatius més negatius es registren a Astúries (-7,33‰), Castella i Lleó (-5,91‰) i Galícia (-5,88‰).

Les dades provisionals de 2019 mostren una situació general similar, de creixements vegetatius negatius, a conseqüència, en bona part, d'una caiguda significativa de les taxes de natalitat. Com a exemple, podem dir que entre el 2008 i el 2019 es registrarien uns 160.000 naixements menys, el que suposaria un descens superior al 44 %. Només Madrid, Múrcia i les Illes Balears mostrarien, un cop més, un balanç positiu.

Les taxes vegetatives positives de l'arxipèlag balear deriven d'una baixa mortalitat (6,98‰) i d'una natalitat que manté unes taxes que s'acosten al 9‰ (8,75‰), segons dades de l'INE del 2018. Les dades mitjaneres estatals són del 9,10‰ i del 7,94‰, respectivament.

En tot cas, es pot afirmar que les taxes balears també apunten a una certa tendència descendent, de la mateixa manera que succeeix a altres comunitats autònomes i al conjunt de l'Estat espanyol.

Una altra característica de la mortalitat a les Illes és que es produeix una significativa sobremortalitat masculina en determinats grups d'edat i que, en termes generals, la relació d'homes i de dones que han mort es manté en un valor superior a 1. L'única excepció, la trobaríem en el grup de 85 i més anys, en què, per major esperança de vida de les dones, es registra una xifra considerablement superior de dones que d'homes. Aquest indicador arriba a valors superiors a 2 en el grup d'edat d'entre 20 i 60 anys i és molt destacat entre els 10 i els 29 anys, en què la proporció supera els tres homes morts per cada dona. Aquesta situació s'explica en bona part per la mortalitat causada pels accidents de trànsit i el consum de drogues —que són factors que afecten especialment el gènere masculí— i per una incidència més primerenca en aquest grup de les malalties del sistema circulatori, entre d'altres.

Fent un petit incís, cal dir que, pel que fa al grup de població menor de 40 anys, els su-

pòsits que es mantenen a l'hora d'elaborar projeccions de població plantegen com a hipòtesi que es produirà una millora en les taxes de defunció masculina com a resultat de l'aplicació de polítiques legals i socials, com el carnet per punts o les campanyes sobre el consum de drogues. Així mateix, els analistes demogràfics preveuen que la sobremortalitat masculina per defuncions produïdes per certs tipus de càncer o per malalties del sistema circulatori en el futur es reduiran, la qual cosa es fonamenta en la idea que algunes d'aquestes defuncions, com el càncer de pulmó, són degudes als mals hàbits de les persones i, per tant, potencialment evitables.

Contràriament, s'estableix la hipòtesi que la mortalitat de les dones augmentarà a conseqüència de l'adopció d'algun dels hàbits classificats tradicionalment de «masculins» (augment de les dones que fumen, augment de situacions d'estrès...), que s'hauran de traduir, necessàriament, en un nombre més gran de defuncions femenines i, per tant, en un possible apropament de l'índex d'esperança de vida d'ambdós sexes.

Pel que fa als majors de 65 anys, a conseqüència de les millores sanitàries, dels hàbits de vida més saludables i d'una major participació en el si de la societat, continua augmentant l'esperança de vida, tot i que ho fa lentament, atès que ja s'ha arribat a un sostre bastant alt, cada vegada més proper a la longevitat biològica de l'espècie humana. La xifra de defuncions es concentra especialment en les edats superiors, amb un progressiu desplaçament cap a les més altes.

Així, mentre que l'any 1986 el 44 % de les defuncions s'esdevenien en el grup d'entre 60 i 79 anys, el 2008 aquestes defuncions suposaren el 32 % de les defuncions registrades, i el 2018, el 30,70 %. Això és un indicador més del retard mitjà de les defuncions, ja que aquest percentatge s'acumula en l'interval superior. Simultàniament, en el mateix període augmentà el nombre de persones mortes de més de 80 anys: el 37 % el 1986; el 54 % el 2008, i el 57,74 % el 2018. És a dir, prop de sis de cada deu defuncions corresponen a majors de 80 anys i més del 88 % es registren entre persones de més de 60 anys. (Vegeu el quadre III-1.14.)

Els grans avenços que s'han produït en la medicina i en matèria preventiva han fet que avui dia les taxes de mortalitat infantil tinguin valors molt baixos i siguin difícils de millorar, i que, a més, les condicions de salut de la població major siguin més bones. Tots dos extrems de la piràmide de la població —menys mortalitat infantil i més nombre d'efectius en les edats superiors— fan que l'esperança de vida augmenti any rere any. (Vegeu el quadre IIIA-1.8. i el gràfic III-1.14.)

Si analitzam l'esperança de vida per sexes, d'acord amb les dades calculades per l'Ibestat per al 2018 a les Balears, aquesta se situa en 80,78 anys en el cas dels homes i en 85,67 anys en el cas de les dones. Així mateix, les dades calculades per a les Illes Balears per l'INE per al 2017 són molt similars: 80,36 anys en el cas dels homes i 85,44 anys en el cas de les dones.

Per tant, és evident que hi ha una diferència important en les probabilitats de

supervivència en edats avançades segons el sexe que afavoreixen les dones, explicable tant per factors biològics com socials. Aquest fet demogràfic es reflecteix en el sobreenvelliment de la població femenina en els grups d'edat més avançada.

L'esperança mitjana de vida en el naixement presenta una tendència a créixer moderadament en aquests moments, tot i que, en els darrers quinquennis s'han produït creixements prou significatius. Així,

l'esperança de vida entre els homes ha augmentat la gens menyspreable xifra de més de 4,5 anys entre el 2002 i el 2018 i la de les dones, en prop de 3 anys (2,88). En els darrers cinc anys, el creixement ha estat més moderat —de 0,72 i de 0,33 anys, respectivament—, d'acord amb la tendència comprovada de menors creixements quan ja hem assolit una esperança de vida certament elevada i ens acostam, en molts casos, als límits actuals de la longevitat humana.

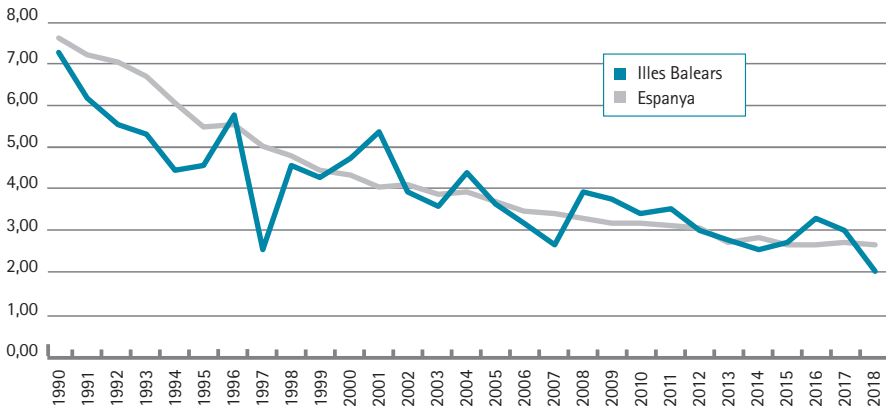
QUADRE III-1.14. DEFUNCIIONS A LES ILLES BALEARS SEGONS ELS GRUPS D'EDAT I EL GÈNERE (2018)

	Total	Homes	Dones	Sobremortalitat dels homes
	Homes	Dones	Homes	Dones
Total	8206	4236	3970	1,07
<1 any	21	10	11	0,91
01-04 anys	7	4	3	1,33
05-09 anys	4	2	2	1,00
10-14 anys	5	4	1	4,00
15-19 anys	15	11	4	2,75
20-24 anys	17	12	5	2,40
25-29 anys	21	17	4	4,25
30-34 anys	29	18	11	1,64
35-39 anys	56	36	20	1,80
40-44 anys	84	50	34	1,47
45-49 anys	133	80	53	1,51
50-54 anys	225	152	73	2,08
55-59 anys	332	212	120	1,77
60-64 anys	426	295	131	2,25
65-69 anys	567	384	183	2,10
70-74 anys	703	475	228	2,08
75-79 anys	823	497	326	1,52
80-84 anys	1252	679	573	1,18
85 i més anys	3486	1298	2188	0,59

Font: Defuncions 2018, lbestat

Gràfic III-1.14.

Evolució de la taxa de mortalitat infantil a Espanya i a les Illes Balears (1990-2018)

Font: Indicadors demogràfics, INE

Si tenim en compte que en edats avançades el moviment migratori és escàs i que la mortalitat tendeix a concentrar-se en edats cada cop més elevades, la conseqüència real és que la piràmide de població s'eixampla en el vèrtex, és a dir, experimenta un procés d'envelliment de la població que no és compensat per les aportacions a la base de la piràmide. De fet, entre les hipòtesis més utilitzades en les projeccions de població s'hi inclou fixar un quocient de millora en els primers trams d'edat i en les d'edats adultes amb un augment progressiu de la mortalitat en les edats superiors.

1.2.4. LA IMMIGRACIÓ

Un component demogràfic de gran importància en l'estructura de la població balear són els residents nascuts fora de les Illes. Aquest ha estat un procés continuat en el temps d'ençà que s'inicià el desen-

volupament turístic, quan es produïren els primers corrents immigratoris tant de població estrangera com de població d'altres comunitats. Inicialment, els corrents protagonitzats per persones estrangeres tingueren una finalitat residencial permanent i els estrangers venien a viure a les Illes atrets per les condicions climàtiques i la bellesa de l'entorn natural. Per contra, les persones procedents d'altres autonomies s'hi traslladaven per treballar, sobretot en el sector de serveis i en la construcció.

A final dels anys noranta i durant els primers anys del segle XXI, s'inicià un altre corrent immigratori protagonitzat per població estrangera que, igual que la població d'altres comunitats, es traslladava a les Balears per motius laborals i econòmics. Així, en l'actualitat, el perfil immigratori presenta una combinació de dues finalitats: la residencial, pròpia de persones amb un nivell adquisitiu mitjà alt, i la socioeconòmica, que, a més, implica una diversifica-

ció del perfil demogràfic, especialment pel que fa al país d'origen de la població immigrada. (Vegeu el gràfic III-1.15.)

A partir de la crisi econòmica que esclatà a final del primer decenni d'aquest segle, la intensitat immigratòria minvà notablement, tot i que el creixement migratori continua sent el component fonamental del creixement de la població insular. Així, segons la revisió del padró del 2019, la població resident a les Illes Balears nascuda fora de la comunitat autònoma representa el 45,3 % de la població total i arriba, en el cas d'Eivissa i Formentera, al 59,9 % i al 64,8 % respectivament. (Vegeu el quadre III-1.15.)

Quant als moviments de població, les dades més recents (2018) mostren la recuperació dels moviments migratoris de població estrangera, de manera que el nombre d'immigrants d'origen estranger supera el de l'any 2017; en canvi, en el cas de la immigració nacional, les xifres es

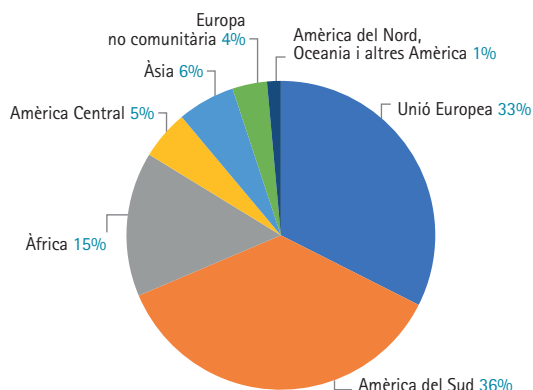
mantenen constants, per bé que continuen sent superiors. En el primer cas, i sempre segons l'estadística de variacions residencials (excloses les migracions interiors), el nombre de moviments és de 26.722, i en el segon, de 26.105.

En relació amb les emigracions, en total s'han comptabilitzat 20.142 moviments migratoris amb destinació a una altra comunitat autònoma i 8.766 amb destinació a l'estranger. Per comparació amb les dades de l'any 2017, els moviments migratoris amb destinació a altres comunitats ha pujat lleugerament, mentre que les emigracions a l'estranger davallen un 8,4 % (-799).

L'anàlisi de la sèrie 2002-2018 revela la importància de la immigració estrangera en el període 2003-2007, l'impacte que va tenir la crisi econòmica i la progressiva recuperació de la immigració estrangera a partir de l'any 2014, que, tot i així, encara no ha assolit la intensitat dels anys 2004, 2005, 2006 i 2007.

Gràfic III-1.15.

Població nascuda a l'estranger. Illes Balears, revisió del padró 1/01/2019

Font: Revisió del padró municipal d'habitants de l'1 de gener de 2019, Institut d'Estadística de les Illes Balears

QUADRE III-1.15. INDICADORS DE POBLACIÓ DE LES BALEARS PER ILLES SEGONS LA REVISIÓ DEL PADRÓ DE L'1 DE GENER DE 2019						
	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	
Percentatge de població de menys de 16 anys	16,1	16,34	15,59	15,2	13,22	
Percentatge de població de 16-64 anys	68,36	67,68	67,8	72,32	74,7	
Percentatge de població de 65 i més anys	15,54	15,98	16,61	12,48	12,08	
Població estrangera / població de l'illa (%)	17,83	17,24	11,2	24,67	29,02	
Pobl. nascuda fora de la CA / Pobl. de l'illa (%)	45,37	43,26	40,09	59,92	64,78	
Relació d'homes per cada dona	0,99	0,98	0,99	1,04	1,11	
Índex de creixement (variació relativa?) 2018-2019 (%)	1,82	1,81	1,61	2,25	-0,86	
Índex de creixement de la població espanyola (%)	0,9	0,89	1,29	0,71	0,49	
Índex de creixement de la població estrangera (%)	6,29	6,46	4,16	7,27	-4,01	
Índex de creixement de la població nascuda a les Balears (%)	0,58	0,58	0,2	1,09	-0,4	
Índex de creixement de la població nascuda en una altra CA (%)	1,04	0,94	3,45	0,39	0,53	
Índex de creixement de la població nascuda a l'estranger (%)	5,69	5,88	4,25	6,17	-2,6	
Edat mitjana	Total	41,2	41,31	42,06	40,09	40,33
	Homes	40,28	40,27	41,31	39,72	40,09
	Dones	42,12	42,33	42,8	40,49	40,59
Índex d'envelliment (pobl. de 65 i més / pobl. <16 anys)	0,97	0,98	1,07	0,82	0,91	
Índex de dependència* (pobl. <16 + pobl. >64) / pobl. de 16 a 64)	0,46	0,48	0,48	0,38	0,34	
Índex de recanvi (pobl. de 60 a 64 / pobl. de 20 a 24)	1,03	1,02	1,1	1,09	0,81	

Font: Indicadors demogràfics (revisions anuals del padró municipal d'habitants), INE

D'altra banda, les dades palesen que la immigració estrangera és la més sensible als canvis de cicle econòmic. Quant a la resta de moviments migratoris, el més destacable és el manteniment del nombre de moviments migratoris entre la Península i les Illes i el comportament de l'emigració cap a l'estranger, que, tot i que presenta fluctuacions en els darrers anys, es manté en nivells més elevats que en el període del 2002 al 2006. Pel que fa al balanç migratori, aquest és clarament favorable a partir del 2011. (Vegeu el quadre IIIA-1.9.)

L'arribada continuada de població immigrant, tant d'origen estranger com peninsular, fa que la influència de les migracions en la composició de la població balear sigui innegable, com ho indica el fet que gairebé la meitat de la població no hagi nascut a les Balears, que de cada deu residents 1,7 tengui nacionalitat estrangera o que quasi el 30% dels naixements siguin de mare estrangera. A més, és innegable

que la immigració ha incidit de manera significativa en l'estructura per edats de la població de les Illes, fent que sigui més alt el nombre de persones que es troben en edats intermèdies.

Segons les dades relatives al país de naixement de la població resident a les Illes, els països estrangers que més contribueixen a l'increment de la població balear són el Marroc, l'Argentina, Colòmbia i Alemanya. (Vegeu el quadre IIIA-1.10.)

2

BENESTAR ECONÒMIC, RENDA, POBRESA

RESUM

En aquest apartat s'analitza el nivell de benestar econòmic de les Illes balears amb les darreres dades disponibles, corresponents a l'última fase econòmica expansiva fins al 2018. Els resultats plantegen, amb una mirada del conjunt dels darrers anys, una millora notable de la capacitat adquisitiva mitjana de les Illes balears en paral·lel a la del conjunt espanyol, mentre que la distribució mostra una tendència definida de disminució de les desigualtats i del risc de pobresa.

Concretament, els ingressos mitjans es troben un 6 % per sobre de la mitjana espanyola i situen les Illes balears en un bloc de regions —juntament amb Navarra, Madrid, Catalunya, el País Basc i la Rioja— clarament distanciat per sobre de la resta. És especialment remarcable el bot en la millora de les dades d'ençà del 2015, un fet que en qualsevol cas s'ha d'interpretar amb una mínima mirada llarga amb les dades de l'enquesta de condicions de vida (ECV), ja que les dades del darrer any mostren una reducció de la renda *per capita*.

Quant a la distribució de rendes, els indicadors de desigualtat de les Balears mostren resultats clars de disminució de les desigualtats en paral·lel a la recuperació econòmica, la millora salarial i la intensa creació d'ocupació dels darrers anys. Així, l'any 2018 mostra valors de l'índex de Gini inferiors al del conjunt espanyol —0,29 i 0,33, respectivament—. Per primera vegada i des d'una perspectiva europea, els valors de desigualtat de les Balears se situen per davall de la UE-28.

Quant als indicadors de pobresa, es detecta un percentatge més baix a les Balears de llars en risc de pobresa que a Espanya. Així, la taxa de risc de pobresa de les Balears se situa en un 18,1 %, mentre que al conjunt espanyol és d'un 20,7 %. En termes absoluts, aquesta taxa suposa que l'any 2018 a les Balears hi havia 204.332 persones en risc de pobresa. Igual que per als indicadors de desigualtat, la taxa de pobresa continua assolint uns valors dels més alts entre els països europeus, si bé en tendència a la convergència.

2.1.

INTRODUCCIÓ¹

Des de la memòria de l'any 2002, el CES analitza els trets bàsics del benestar econòmic a les Illes Balears mitjançant l'estudi de les microdades de diferents fonts estadístiques elaborades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE). Fins a la memòria del 2006 ho va fer amb les dades de l'enquesta contínua de pressupostos familiars, i d'ençà de la memòria del 2007, amb les de l'enquesta de condicions de vida (ECV).

La memòria del 2019 suposa un perllongament d'aquesta línia d'estudi, tot continuant amb l'anàlisi del nivell i les disparitats en els recursos monetaris entre els ciutadans de les Balears. En concret, aquesta memòria vol oferir una visió temporal de la seva evolució i comparar els indicadors de benestar al llarg de la crisi econòmica fins a l'actual recuperació econòmica.

Com ja s'ha comentat abans, la base de dades utilitzada és l'enquesta de condicions de vida (en endavant, l'ECV) que elabora l'INE.² L'ECV està dissenyada per oferir informació harmonitzada sobre condicions de vida i exclusió social en el context dels països de la Unió Europea.

A l'àmbit espanyol, el seu nivell de desagregació territorial màxim és la comunitat autònoma. L'enquesta de condicions de vida es duu a terme a Espanya des de l'any 2004 i la darrera onada disponible és la de l'any 2019. En aquesta memòria s'ha utilitzat especialment la informació corresponent a l'any 2019. Val a dir que la informació d'ingressos de l'ECV es refereix sempre a l'any anterior, raó per la qual quan al document es parla de l'enquesta de condicions de vida 2019, ens referim a l'any 2018.

En línia amb anteriors memòries, la metodologia aplicada és la convencional en la bibliografia. Així, la informació d'ingressos de cada llar es refereix als ingressos monetaris nets i s'ha homogeneïtzat dividint-los pel nombre de membres, d'acord amb l'escala de l'OCDE, que reflecteix l'existència d'economies d'escala³. Per això, d'ara endavant el concepte d'ingressos d'una llar s'utilitzarà com a sinònim dels ingressos totals per individu equivalent. D'altra banda, en tots els càlculs s'ha incorporat el pes poblacional de cada llar.

La resta de l'apartat sobre el benestar econòmic dels ciutadans balears s'ha estructurat de la manera següent: a l'apartat 2.2., es compara el nivell d'ingressos mitjans de les llars de les diferents comunitats autònomes i de la UE-28, així com la seva distribució relativa, i l'apartat 2.3. es dedica a l'anàlisi de la pobresa relativa⁴.

1. Es pot consultar a l'annex estadístic d'aquest apartat: quadres d'AIII-11. a AIII-16., la sèrie històrica de les variables indicadors de desigualtat i índex de pobresa per al període 2013-2017. (Vegeu el web del CES: <http://ces.caib.es> A Apartat: Treballs i activitats - Memòria econòmica i social.)

2. Per a una exposició extensa de l'ECV i del seu paper per analitzar les condicions de vida en el conjunt de la Unió Europea, es pot consultar: ATKINSON, A.B. i MARLER, E. (eds.). (2010): *Income and living conditions in Europe*. Eurostat, Statistical books. També es pot consultar <<http://www.ine.es/prensa/np526.pdf>>, pàg. 9-11.

3. En concret, els adults (14 anys i més) altres que el sustentador principal de la llar computen per 0,5 unitats, mentre que aquest darrer computa la unitat. Per altra banda, cadascun dels membres menors de 14 anys computen per 0,3 unitats.

4. En l'elecció dels indicadors de desigualtat de rendes i de pobresa s'ha seguit l'informe de síntesi del 2002 de la Comissió Europea.

2.2.

EL NIVELL I LA DISTRIBUCIÓ DE RENDES

El primer indicador de benestar econòmic fa referència al nivell mitjà d'ingressos per llar en el decurs de la darrera fase de recuperació econòmica, a més del primer any de l'inici de l'anterior crisi econòmica, el 2008. (Vegeu el quadre III-2.1.)

L'enquesta de condicions de vida estima que les llars balears tingueren el 2018 uns ingressos mitjans nets per unitat de consum de 18.420 euros, força per sobre de la mitjana espanyola, 17.287 euros. En termes relatius, els ingressos mitjans de les llars balears eren un 6,55 % superiors als del conjunt espanyol. En comparació amb la resta de comunitats autònomes, per tant, les llars balears se situen en un bloc de territoris —juntament amb el País Basc, Madrid, Navarra, Catalunya i la Rioja— amb ingressos clarament destacats respecte a la resta de regions i per sobre de la mitjana nacional. (Vegeu el quadre III-2.2.)

Des d'un punt de vista temporal, el valor del 2018 corrobora el salt quantitatiu de la renda mitjana de les llars balears observat a l'ECV des de l'any 2015. Així, atès que els ingressos del conjunt espanyol han evolucionat d'una manera lleugerament més moderada, el valor mitjà balear ha guanyat gradualment pes relatiu, especialment amb el salt del 2015, quan se situà un 13 % per sobre de la mitjana estatal i que ha arribat al 15,4 % el 2017. Aquest salt és de tal magnitud que les dades nominals des del 2015 superen les existents

just a l'inici de la crisi, 17.548 euros l'any 2008, si bé en termes reals encara estan lleugerament per davall. (Vegeu el quadre III-2.1.)

Així, sembla que la reactivació econòmica i laboral iniciada el 2015 es traslladà en el fort increment dels ingressos mitjans. Tanmateix, l'evolució any per any s'ha d'agafar amb cautela, ja que les dades de 2018 assenyalen una reducció respecte de 2017, a la vegada que el 2017 suposà un increment molt fort. A més, aquesta reducció és difícil d'explicar sense qüestionar els possibles problemes de grandària de la mostra, malgrat un augment del 38 % del nombre de llars entrevistats en la darrera onada disponible.

El quadre III-2.2. ofereix informació d'ingressos per comunitats autònomes corresponents a l'any 2018. Quant als ingressos abans d'impostos directes, aquests palesen la major capacitat de riquesa de l'economia balear, amb uns ingressos de 22.274 euros, un 6,85 % per sobre de la mitjana nacional. (Vegeu la columna 5 del quadre III-2.2.)

Una vegada computats aquests impostos directes i sense incorporar les transferències socials altres que les pensions, la renda es redueix un 23,7 %, fins als 17.006 euros, en aquest cas un 6,4 % per sobre de la mitjana nacional. (Vegeu la columna 3 del quadre III-2.2.)

D'aquesta manera, doncs, s'observa l'efecte limitador esperat per sobre de la mitjana provocat pels impostos directes, mentre que l'efecte positiu de les transferències socials, per l'efecte contrari és inferior al

de la mitjana nacional. En qualsevol cas, l'evolució d'aquests efectes està lligada a la conjuntura econòmica i no tant al valor absolut de partida.

A banda de la capacitat adquisitiva mitjana, l'ECV ofereix informació per conèixer si aquesta —una vegada establertes les decisions de despesa— es tradueix en una capacitat folgada per poder estalviar i afrontar incerteses. En consonància amb uns ingressos per sobre la mitjana nacional, la capacitat de maniobra és superior a la dels valors del conjunt espanyol.

Una vegada comprovat que el nivell d'ingressos mitjans de les Illes Balears és superior al de la mitjana de les Illes Espanyoles, l'anàlisi del benestar econòmic requereix comparar la seva distribució entre la població. En coherència amb anteriors memòries, l'indicador de referència per analitzar la desigualtat relativa de recursos és l'índex de Gini⁵. (Vegeu el gràfic III-2.1.)

5. L'índex de Gini pren valors entre zero i la unitat. El valor zero correspondria a una distribució perfectament igualitària. Per exemple, si el 10% de població amb menys recursos tingués el 10% dels ingressos. El valor unitari indicaria que tots els recursos estarien en possessió d'una sola llar: la més rica. D'aquesta manera, com més baix és l'índex, menor és la desigualtat relativa, i a la inversa.

L'índex de Gini de les Illes Balears amb la mostra de l'ECV-2019 pren un valor de 0,292, que és clarament inferior al que s'obté per al conjunt espanyol (0,330). Això indica, per tant, un menor nivell de desigualtat entre les Illes Balears de l'ECV que entre les del conjunt espanyol. El mateix quadre 2 permet comparar amb la resta de comunitats autònomes i il·lustra un posicionament de les Balears entre els territoris amb menor desigualtat, un fet que s'ha d'interpretar amb la cautela de la mostra de l'ECV i posar-lo en relació, en qualsevol cas, amb la resta de la UE-28, com es menciona més endavant. Sigui com sigui i amb la cautela de confirmació en futures onades de l'ECV, el fet més destacat és que mentre estructuralment els nivells de desigualtat de les Illes Balears eren similars als de la mitjana estatal, en aquesta onada són significativament inferiors.

Si es fa una lectura temporal, s'observa que l'indicador de desigualtat ha mantingut la tendència de reducció en paral·lel a la recuperació econòmica. Així, el gràfic 1 mostra com el 2018 representa el segon any consecutiu de reducció i com, per primera vegada, el seu valor davalla de 0,3.

QUADRE III-2.1. EVOLUCIÓ DELS INGRESSOS A LES ILLES BALEARS (2014-2018)

	2008	2014	2015	2016	2017	2018
Ingressos per unitat de consum, escala OCDE-ECV (€)	17.548	15.894	17.894	18.312	19.554	18.420
Ingressos per persona segons escala OCDE-ECV (valor 100 nacional)	102,96	103,15	112,95	111,73	115,45	106,55

Font: Ibestat

QUADRE III-2.2. INDICADORS DE DESIGUALTAT DE RENDES PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2019)*

	Ingressos nets per unitat de consum	Ingressos nets per unitat de consum (base 100 nacional)	Ingressos nets sense transferències socials (inclou supervivència i jubilació) per unitat de consum	Ingressos nets sense transferències socials (inclou supervivència i jubilació) per unitat de consum (base 100 nacional)	Ingressos bruts per unitat de consum	Ingressos bruts (base 100 nacional)	Percentatge de persones sense capacitat per pagar imprevists	Percentatge de persones amb alguna dificultat per arribar a final de mes**	Índex de Gini	Índex d'Atkinson (0,5)	Índex d'Atkinson (2)
Galícia	16.620,80	96,15	15.326,00	95,88	19.677,62	94,40	24,4	39,3	0,305	0,082	0,545
Astúries	17.867,51	103,36	16.367,99	102,40	21.575,00	103,50	28,1	36,8	0,347	0,113	0,617
Cantàbria	17.742,26	102,63	16.964,66	106,14	21.396,20	102,64	40,2	57,8	0,304	0,083	0,535
País Basc	22.479,62	130,04	21.100,36	132,01	27.127,38	130,13	23,6	38,8	0,294	0,080	0,668
Navarra	20.697,25	119,73	19.656,94	122,98	25.457,51	122,12	25,3	32,2	0,243	0,054	0,261
La Rioja	18.660,56	107,94	17.501,26	109,49	22.516,40	108,01	19,0	25,4	0,293	0,077	0,999
Aragó	18.066,68	104,51	16.996,61	106,34	21.937,91	105,24	27,6	37,3	0,275	0,064	0,583
Madrid	21.029,87	121,65	19.820,89	124,00	26.139,31	125,39	31,2	43,2	0,347	0,105	0,588
Castella i Lleó	17.233,40	99,69	16.323,96	102,13	20.636,07	98,99	23,9	35,6	0,277	0,067	0,387
Castella-la Manxa	14.504,76	83,91	13.414,63	83,93	17.040,02	81,74	39,3	47,4	0,312	0,087	0,249
Extremadura	12.815,70	74,13	11.327,70	70,87	14.825,32	71,12	44,7	57,8	0,298	0,075	0,413
Catalunya	20.049,20	115,98	18.686,32	116,91	24.701,36	118,50	26,1	50,8	0,312	0,085	0,393
Comunitat Valenciana	15.582,44	90,14	14.267,61	89,26	18.562,04	89,04	35,3	50,5	0,314	0,084	0,360
Illes Balears	18.420,07	106,55	17.006,81	106,40	22.274,43	106,85	28,7	52,7	0,292	0,075	0,264
Andalusia	13.755,03	79,57	12.283,29	76,85	16.174,80	77,59	44,3	61,0	0,334	0,097	0,906
Múrcia	13.636,67	78,88	12.382,16	77,47	15.782,75	75,71	47,2	68,1	0,289	0,072	0,694
Illes Canàries	14.247,25	82,42	12.817,47	80,19	16.706,68	80,14	50,2	53,7	0,303	0,078	0,714
Espanya	17.287	100	15.984	100	20.846	100	33,9	49,3	0,330	0,087	0,876

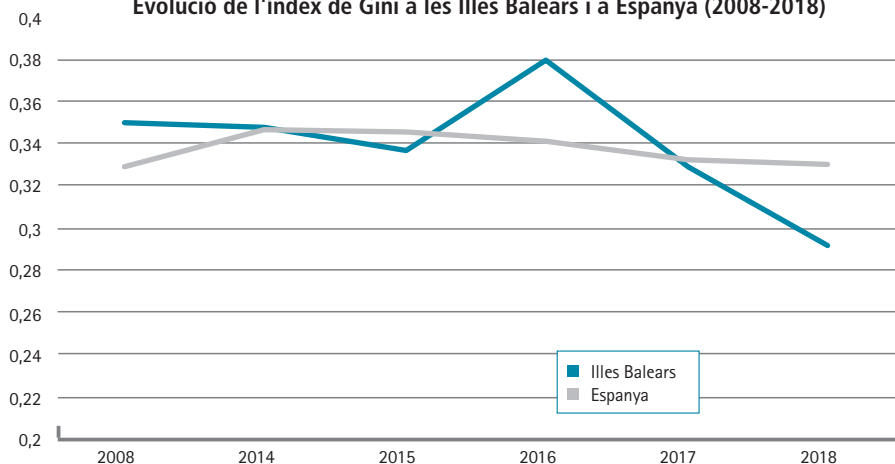
Font: Ibestat

(*) Els ingressos corresponen a l'any anterior a l'entrevista.

(**) Percentatge de persones amb molta dificultat, amb dificultat i amb certa dificultat.

Gràfic III-2.1.

Evolució de l'índex de Gini a les Illes Balears i a Espanya (2008-2018)

Font: Enquesta de condicions de vida, Ibestat

La utilització d'un altre indicador, l'Atkinson (0,5), ofereix una imatge similar (0,075 a les Balears per 0,087 a Espanya). En el mateix sentit, l'Atkinson⁶ (2) mostra per a les Illes Balears un valor significativament inferior que per al conjunt espanyol (0,264 per un 0,864). Aquest fet, també constatat en anteriors onades de l'ECV, assenyala que la distribució a la cua baixa és més igualitària a les Balears que en el cas espanyol.

Si l'enfocament de comparació s'amplia al nivell dels països de la Unió Europea, s'observa un fet nou, ja que per primera vegada el nivell de desigualtat de rendes per a l'any 2018 se situa per davall del

nivell de la zona euro. Cal notar aquí que fins ara era un fet estructural, independent de la fase del cicle econòmic analitzat, que l'índex de Gini balear, malgrat ser similar a l'espanyol, se situava sempre entre els més alts entre els països integrants de la Unió Europea.

En la mateixa direcció apunta un altre indicador alternatiu: S80/20, que compara les rendes acumulades pel 20% de les llars més riques i el 20% de les llars més pobres. En aquest cas, les llars balears més riques acumularien 4,3 vegades més renda que les més pobres, quan aquest valor per al conjunt dels països integrants de l'euro pren un valor de 5,1, i a Espanya, de 5,9 (Vegeu el quadre III-2.3.)

Tanmateix, cal recordar que aquests valors s'han d'interpretar amb cautela i esperar que es confirmen en properes onades de l'ECV.

6. Els valors entre parèntesis de l'indicador d'Atkinson es refereixen al paràmetre d'aversion a la desigualtat, de tal manera que com més gran és el paràmetre, més es penalitzen les situacions extremes en les dues cues de la distribució. En ambdós casos, com més gran (petit) és el valor dels indicadors, més desigual (igual) és la distribució dels ingressos.

QUADRE III-2.3. ÍNDEXS DE DESIGUALTAT I RISC DE POBRESA A LA UNIÓ EUROPEA (2018)

	Índex de desigualtat de Gini	S80/S20	Taxa de risc de pobresa
Alemanya*	0,311	5,1	16,0
Àustria	0,275	4,2	13,3
Bèlgica*	0,257	3,8	16,4
Bulgària	0,408	8,1	22,6
Croàcia	0,293	4,8	18,3
Dinamarca	0,275	4,1	12,5
Eslovàquia*	0,209	3,0	12,2
Eslovènia	0,239	3,4	12,0
Espanya	0,330	5,9	20,7
Estònia	0,305	5,1	21,7
EU (zona euro)*	0,306	5,1	16,9
Finlàndia	0,262	3,7	11,6
França*	0,285	4,2	13,4
Grècia	0,310	5,1	17,9
Holanda	0,266	3,9	13,2
Hongria	0,280	4,2	12,3
Illes Balears	0,292	4,3	12,0
Irlanda*	0,289	4,2	14,9
Itàlia*	0,334	6,1	20,3
Lituània*	0,369	7,1	22,9
Luxemburg*	0,332	5,7	18,3
Malta	0,280	4,2	16,8
Polònia	0,285	4,4	15,4
Portugal*	0,321	5,2	17,3
Regne Unit*	0,335	5,6	18,6
Rep. Txeca	0,240	3,3	10,1
Suècia	0,276	4,3	17,1
Xipre*	0,291	4,3	15,4

Font: Elaboració pròpia a partir d'Eurostat, i lbestat

(*) Dades referents a 2017.

2.3.

LA POBRESA RELATIVA A LES ILLES BALEARS⁷

L'apartat anterior sobre distribució de rendes s'ha dedicat a analitzar el conjunt de la població tenint en compte tant les llars amb més recursos com les de menys recursos. En aquest sentit, en major o menor mesura, els indicadors utilitzats són sensibles, segons l'avversió a la desigualtat implícita en cada indicador, a la situació de totes les llars.

En canvi, aquest apartat es dedica a analitzar un grup més específic de població, com ara les llars amb menys recursos. L'objectiu és determinar el percentatge (taxa) de llars amb un nivell de recursos per sota d'un determinat llindar, que està en relació amb el que es pot considerar el nivell de vida estès entre la població d'un territori, de manera que les llars per sota d'aquest llindar són considerades en risc de pobresa.

Com és obvi, l'establiment d'un llindar monetari concret és una tasca difícil, possiblement arbitrària, i esdevé encara més complicada quan en l'anàlisi s'inclouen realitats socioeconòmiques diferents com les representades per les distintes comunitats autònomes. Per tot això, la metodologia adoptada en aquest apartat és l'estàndard en aquests tipus d'estudis⁸, és a dir, s'ha

aplicat el concepte de pobresa relativa i no el d'absoluta.⁹

D'aquesta manera, s'han considerat llars en risc de pobresa les que disposen d'ingressos inferiors a un 60% dels ingressos de la mediana de les llars del seu territori de residència¹⁰. En aquest sentit, cal fer notar que el que es calcula és el percentatge de llars o persones de cada comunitat autònoma que té uns recursos inferiors a una determinada quantitat. Atès que s'analitza la pobresa relativa, el nombre llindar de referència és diferent a cada comunitat autònoma, que és més elevada als territoris més rics i a l'inrevés. (Vegeu el quadre III-2.4.) En el cas de les dades de pobresa, s'ha pogut utilitzar la informació de l'ECV-2019 i, per tant, les dades d'ingressos del 2018.

Així, mentre aquest llindar se situa en els 10.079 euros a les Illes Balears, en el cas del conjunt espanyol aquest llindar correspon als 9.009 euros. Com és obvi, per tant, la taxa de llars en risc de pobresa s'ha de calcular amb els valors de cada territori; en cas contrari, si s'aplicàs el mateix valor per a totes les comunitats autònomes (per exemple, el llindar del conjunt espanyol) la taxa seria inferior a les comunitats riques i major a les pobres. Com que allò que es calcula és el percentatge de llars a la cua inferior, per analitzar les llars amb més

9. Entre els avantatges del concepte de pobresa relativa hi ha el fet que es té en compte que el cost d'accés a alguns béns i serveis és diferent en una societat rica que en una de pobla. A més, l'enfocament de pobresa relativa engloba la pobresa absoluta.

10. Cal observar que la utilització de la mediana en lloc de la mitjana implica que únicament s'observaran reduccions en el nivell de pobresa si efectivament s'ha produït una redistribució de recursos en favor de la població pobla.

7. Vegeu: EUROSTAT. *Income, Poverty and Social Exclusion*. Brussel·les, 2000.

8. Vegeu: INE. *Estudio descriptivo de la pobreza en España. Resultados basados en la Encuesta de Condiciones de Vida 2004*.

pocs recursos s'acompanyen els resultats amb un indicador més restrictiu, que és el percentatge de llars amb ingressos per sota

d'un 40 % dels ingressos de la mediana, que és el que s'anomena a la bibliografia «la població en risc de pobresa extrema».

QUADRE III-2.4. TAXA DE RISC DE POBRESA PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2018)

	Llindar d'ingressos per persona	Taxa de llars en risc de pobresa	Taxa de llars en risc de pobresa extrema	Taxa de risc de pobresa o exclusió social (estratègia Europa 2020)
Galícia	8.980	20,0	7,9	24,2
Astúries	9.589	24,1	13,1	28,0
Cantàbria	9.559	20,1	7,0	22,1
País Basc	12.612	20,5	4,8	23,0
Navarra	11.902	14,7	4,2	17,5
La Rioja	9.946	17,8	5,7	20,3
Aragó	10.344	20,8	5,8	24,0
Madrid	10.609	21,9	6,7	24,7
Castella i Lleó	9.209	14,5	6,0	18,1
Castella-la Manxa	8.030	21,0	11,2	26,0
Extremadura	6.529	14,9	12,1	22,3
Catalunya	10.674	19,5	6,3	23,6
Comunitat Valenciana	8.396	20,9	10,4	24,4
Illes Balears	10.079	18,1	6,8	21,2
Andalusia	6.998	18,3	14,7	27,8
Múrcia	7.368	16,0	10,1	21,4
Illes Canàries	7.692	18,8	11,2	26,7
Espanya	9.009	20,7	9,2	25,3

Font: lbestat.

Nota: En aquest apartat es calculen les taxes de risc de pobresa a partir del llindar d'ingressos per persona de cada comunitat autònoma.

De les dades de pobresa del quadre III-2.4., cal destacar sis fets:

1. El percentatge de llars en risc de pobresa és del 18,1 %, un valor sensible-

ment inferior que el 20,7 % del conjunt espanyol.

2. A més de presentar un valor inferior a la mitjana espanyola, les dades de 2018

situen les Balears per primera vegada en un bloc mitjà entre les comunitats autònomes amb menor taxa de risc de pobresa. (Vegeu el quadre III-2.4.)

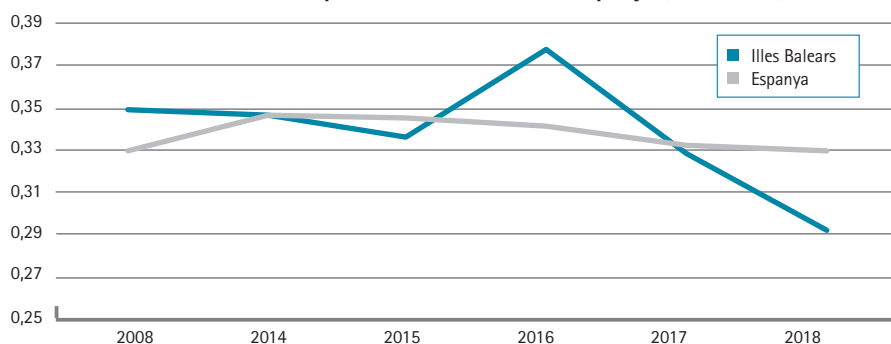
3. En comparació amb el valor de la mostra de l'ECV dels darrers anys, el percentatge de llars en risc de pobresa de 2018 s'ha reduït substancialment des d'un 25,9% del 2014, i és clarament inferior al 21,6% del 2017. (Vegeu el gràfic III-2.2.)
4. Si a més dels indicadors d'ingressos, s'afegeixen altres indicadors d'accés a béns imprescindibles, la taxa de risc de pobresa o exclusió social (estratègia Europa 2020) augmenta fins a situar-se en el 21,2%, per davall del 25,3% de la mitjana estatal. (Vegeu el quadre III-2.4.)
5. Quan la referència de renda és un 40% de la mediana de llars, la taxa de risc

de pobresa extrema se situa a les llars balears en un 6,8%, per davall del valor estatal —9,2%—, amb una lleugera reducció respecte de 2017, quan fou del 7%.

6. Des d'una perspectiva europea, malgrat que el percentatge de llars en risc de pobresa de les Illes se situa per sobre de la zona euro, s'observa una convergència important. (Vegeu el quadre III-2.3.)

Tanmateix, cal ser prudents amb les dades de l'ECV, ja que en els darrers anys mostra una important variabilitat, fet que convida a ser cautelosos amb la interpretació de les dades i esperar properes onades per confirmar les tendències de fons. Si bé l'impacte de la crisi sanitària de la COVID-19 segurament trastocarà les tendències estructurals, esperem que sigui només en el molt curt termini.

Gràfic III-2.2.
Taxa de risc de pobresa a les Balears i a Espanya (2008-2018)

Font: Enquesta de condicions de vida, Ibbestat

3

SEGURETAT SOCIAL

RESUM

La contribució que les prestacions de seguretat social realitzen a la millora de la qualitat de vida dels ciutadans es pot apreciar si es té en compte que el pressupost executat per l'Institut Nacional de la Seguretat Social (INSS) el 2019 en prestacions de la seguretat social va ascendir a 2.563.771.929 euros, és a dir, un 6,14 % més que els 2.415.417.068 euros del 2018.

D'aquests imports, 2.325.556.328,57 euros ho van ser en concepte de pensions inicials més revaloritzacions (de naturalesa contributiva); 105.937.661,47 euros, per complements de mínims de les pensions (de naturalesa no contributiva), i 132.277.939 euros, corresponents a subsidis i altres prestacions, indemnitzacions, recàrrecs de prestacions, etc.

L'Institut Social de la Marina (ISM) el 2019 va abonar 40.631.782,03 euros en pensions, i 38.788.460,78 euros van correspondre a les pensions contributives en sentit estricte, i 1.105.268,31 euros, a complements de mínims.

Les prestacions per atur totalitzaren 638.936.651 euros, amb un increment del 12,93 % respecte de l'import de 2018 que va ser de 565.772.245 euros.

Més de 315.242 persones són beneficiàries a la nostra comunitat autònoma d'alguna de les pensions o subsidis o altres prestacions de la Seguretat Social o prestacions per desocupació, o no contributives, i es van destinar 296,9 milions d'euros el desembre de 2019 al pagament mensual d'aquestes, un 6,2 % més que el desembre de l'any anterior.

La recaptació de quotes de la Seguretat Social durant el 2019, segons les dades del tancament provisional de l'exercici, ha assolit els 2.545.054.951 euros. S'han recaptat 2.089.868.087,34 euros en el règim general, 249.606.650,32 euros en el d'autònoms; 11.049.079,22 euros en el règim de la mar; 10.954,30 euros en la mineria del carbó; 2.831,83 euros dels empleats de la llar; 1.604.794,63 euros d'accidents de treball i malalties professionals, i 192.908.873,44 euros (cotitzacions per desocupats i bonificacions per foment de l'ocupació). (Vegeu el quadre IIIA-3.1.)

A les Illes Balears el 2019 va haver-hi una mitjana mensual de 511.291 treballadors d'alta en la Seguretat Social; la mitjana anual de pensions va ser de 191.388, i la de pensionistes, 170.148. Això situa la ràtio de treballadors/pensions en 2,72, i la de treballadors/pensionistes, en 3.

3.1.

INTRODUCCIÓ

Les prestacions de l'INSS van arribar a 2.563.771.929,25 euros, fet que representa un increment del 6,14 % sobre els 2.415.417.068,68 abonats l'any 2018. (Vegeu el quadre IIIA-3.2.)

El pagament de prestacions de l'ISM el 2019 és de 40.631.782,03 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.3.)

Les prestacions per atur totalitzen 638.936.651 euros, amb un increment del 12,93 % respecte del 2018. (Vegeu el quadre IIIA.3.4.)

3.2.

LA DESPESA EN PENSIONS CONTRIBUTIVES DE LA SEGURETAT SOCIAL

El 2019 l'INSS va abonar 2.431.493.990,04 euros en concepte de pensions de seguretat social, dels quals 2.325.556.328,57 euros van correspondre a les pensions contributives en sentit estRICTE, i 105.837.661,47, als complements de mínims que són de naturalesa no contributiva. (Vegeu el quadre IIIA-3.2.)

La despesa distribuïda per classe de pensió és el següent: 1.724.290.986,86 euros per pensions de jubilació, més 69.623.991,80 de complements de mínims; 359.339.399,55 per pensions de viduitat, més 28.951.809,87 de comple-

ments de mínims; 214.775.305,34 euros a pensions d'incapacitat permanent, més 3.576.551,65 de complements de mínims; 26.923.603,06 per pensions d'orfandat, més 3.663.949,31 de complement de mínims, i 829.339,91 per pensions en favor de familiars, més 121.358,84 de mínims. (Vegeu el quadre IIIA-3.2.)

El 2019 l'ISM va abonar 40.631.782,03 euros en pensions, dels quals 38.788.460,78 euros van correspondre a les pensions contributives en sentit estRICTE i 1.105.268,31 euros a complements de mínims. (Vegeu el quadre IIIA-3.3.)

L'1 de desembre de 2019 estaven en vigor en Illes Balears 194.181 pensions, l'1,96 % de les 9.801.379 existents a l'àmbit nacional. En relació amb l'any anterior en aquesta comunitat autònoma hi ha 3.433 pensions més, la qual cosa suposa una variació interanual de l'1,44 %, un creixement superior a l'1,07 % de l'àmbit estatal. (Vegeu el quadre IIIA-3.5.)

En canvi, el 31 de desembre hi ha 194.360 pensions i la variació interanual arriba a l'1,81 % en el nombre de pensions. La nòmina mensual de les pensions d'aquest mes, 179.462.207 euros, suposa un creixement interanual del 5,44 %, i la pensió mitjana se situava en 923,35 euros, amb un creixement interanual del 3,57 %. Cal ressaltar que el 78,28 % de l'import de la nòmina correspon a l'import inicial de les pensions i que el 21,72 % restant és degut a les revaloracions, complements de mínims o altres complements. (Vegeu el quadre IIIA-3.6.)

En el creixement de les pensions, a més de les revaloritzacions, hi influeix l'efecte de substitució de les pensions que són baixa —normalment més antigues i de quantia més baixa— per pensions noves que són alta i que, generalment, són de quantia més elevada. En aquest sentit, és important ressenyar que el valor mitjà de les 12.027 pensions noves reconegudes a les Illes Balears el 2019 és de 1.013,91 euros mensuals, mentre que el valor mitjà de les 8.254 pensions que van ser baixa era de 798,99 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.7.)

Quant a l'import de la pensió mitjana de les 7.129 altes de pensions de jubilació reconegudes el 2019, va ascendir a 1.203 euros, mentre a la mitjana de les 5.081 baixes de pensió de jubilació produïdes aquest any va ser de 914,99 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.7.)

3.2.1. ANÀLISI COMPARATIVA DE LES PENSIONS CONTRIBUTIVES PER COMUNITATS AUTÒNOMES, PER PROVÍNCIES, PER ILLES I PER MUNICIPIS DE LES ILLES BALEARS

Des del punt de vista socioeconòmic l'import de la pensió mitjana és una dada estadística rellevant, igual que les comparatives entre comunitats autònomes, províncies, etc. La pensió mitjana del conjunt de les pensions en vigor a 1 de desembre de 2019 a les Illes Balears va aconseguir els 921,67 euros i, igual que succeeix amb les pensions mitjanes de deu comunitats autònomes i les pensions mitjanes de 37 províncies —a més de Melilla—, estan per sota de la pensió mitjana del conjunt nacional, que es va situar en 995,76 euros. En

efecte, de les 17 comunitats autònomes i dues ciutats amb estatut d'autonomia (Ceuta i Melilla), només set comunitats autònomes i Ceuta, i només 13 províncies, la majoria de les quals són del nord de la Península, tenen un import mitjà superior a la pensió mitjana nacional. (Vegeu el quadre IIIA-3.8.)

Si la comparació s'efectua amb la pensió mitjana de les diferents comunitats autònomes, s'observa que la pensió mínima de les Illes Balears és més alta que la pensió mitjana de set comunitats autònomes i més alta que la de 24 províncies, alguna de les quals correspon a províncies que formen part de comunitats autònomes amb una pensió mitjana superior a la d'aquesta comunitat autònoma.

Per tant, a la comparació per províncies, la pensió mitjana de les Illes Balears se situa clarament en una posició intermèdia en el conjunt nacional. (Vegeu el quadre IIIA-3.8.)

Les 194.360 pensions de desembre de 2019 distribuïdes per illes, amb els imports corresponents a la nòmina d'aquest mes llancen els següents resultats: a Mallorca, 155.214 pensions per un import global de 146.472.190 euros; a Menorca, 15.357, amb un import global de 14.207.743 euros; a Eivissa es perceben 18.750 pensions, que generen una nòmina mensual de 16.715.105,96 euros; a Formentera, 1.080 pensions en la nòmina de desembre per un import global de 829.753 euros.

D'altra banda, 3.959 pensions, que sumen entre totes 1.237.419 euros, d'aquesta comunitat autònoma no estan

incloses en la distribució per illes, ja que en la majoria dels casos són pensions que s'abonen a l'estranger o, en alguns supòsits, en altres comunitats autònomes. (Vegeu el quadre IIIA-3.9.)

Els perceptors de les 189.546 pensions abonades per l'INSS l'octubre de 2019 agrupats per municipis (no s'inclouen per tant les corresponents al règim de la mar, gestionades per l'ISM) s'han reflectit al quadre (Vegeu el quadre IIIA-3.10.)

3.2.2. ANÀLISI DE LES PENSIONS CONTRIBUTIVES SEGONS LA CLASSE, EL GÈNERE, EL GRUP D'EDAT, EL RÈGIM I PER TRAMS DE QUANTIA

De les 194.360 pensions abonades per l'INSS a 31 de desembre de 2019, 104.782 corresponen a dones, amb un import mitjà de la pensió de 753,39 euros, i 89.578 euros, a homes, amb un import mitjà de 1.122,15 euros.

La mitjana de les 71.964 pensions de jubilació d'homes es va situar en 1.218,81 euros, 54.183 percebudes per dones, en 835,16 euros. Quant a la viduïtat, la perceben 4.391 homes, amb un valor mitjà de 499,21 euros, i 40.260 dones, amb import mitjà de 658,28 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.11.)

El 31 de desembre de 2019, en el conjunt del sistema de seguretat social a les Illes Balears estaven reconegudes 191.388 pensions, que eren percebudes per 170.148 pensionistes, fet que situa la ràtio de pensions per pensionista en 1,125. El major nivell de concurrència de pensions

es produeix en relació amb la viduïtat, en la qual es comptabilitzen 44.508 pensions i 25.969 pensionistes, 1.376 homes i 24.593 dones. Hi ha 18.539 pensionistes de viduïtat, és a dir, el 40,73 %, que perceben una altra pensió de quantia més elevada que la viduïtat, jubilació en la majoria dels casos.

La diferenciació entre nombre de pensions i nombre de pensionistes adquireix, amb relació a les pensions de viduïtat, la seva màxima rellevància, perquè per evitar el doble còmput, quan un pensionista percep dues o més pensions a efectes estadístics es computa una sola vegada i sota les característiques de la pensió principal que perceben. (Vegeu el quadre IIIA-3.12.)

La distribució per règims de les pensions percebudes mostra que la pensió mitjana més elevada és la del règim general, a 1.029 euros; seguida del règim especial de la mar, amb 1.080 euros; la de contingències professionals, amb 988 euros; mentre que en el règim d'autònoms l'import mitjà de les pensions se situa en 648,87 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.13.)

Per trams de quantia, el més nombrós és el de les pensions de quanties compreses entre 650,1 i 700 euros, amb 20.691 pensions, seguit del tram immediatament anterior, de 600,1 a 650 euros, que comptabilitza 17.920 pensions. La diferenciació entre el nombre de pensions i el de pensionistes és rellevant, perquè a causa de la concurrència de pensions estadísticament hi ha 21.240 pensions més que pensionistes. (Vegeu el quadre IIIA-3.14.)

Per grups d'edat, els trams que concentren més pensions són el de 65-69 anys, dels quals n'hi ha 38.854 amb un import mitjà de 1.139,62 euros, i el de 70-74 anys, amb 37.856 persones que obtenen una pensió mitjana de 1.033,73 euros. D'aquestes 76.610 pensions, 66.613 corresponen a jubilació i 10.033 a la viduïtat. En la viduïtat, el tram dels 80 a 84 anys és el que concentra el nombre més alt de perceptors: 14.322. En la incapacitat permanent, els trams significatius arriben només fins als 65 anys, perquè estadísticament les incapacitats permanents es reflecteixen com a pensions de jubilació procedents d'incapacitat quan els seus beneficiaris compleixen l'edat de 65 anys.

3.2.3. ANÀLISI DELS SUBSIDIS I ALTRES PRESTACIONS

El 2019 l'INSS va abonar 132.277.939 euros en concepte de subsidis i altres prestacions diferents de les pensions contributives i els complements de mínims. (Vegeu el quadre IIIA-3.2.)

L'ISM, per la seva banda, i en relació amb el règim de treballadors de la mar va abonar el 2019 un total de 737.400,41 euros en concepte de subsidis d'incapacitat temporal (IT) i altres prestacions. (Vegeu el quadre IIIA-3.3.)

En concepte d'incapacitat temporal, l'INSS va abonar 45.581.207,84 euros, dels quals 10.307.057,8 van ser per pagament directe, i la resta, per pagament delegat o per col·laboració d'empreses.

La major part de la despesa que es genera en IT correspon a les mútues col·laboradores de la Seguretat Social (MCSS), si bé no s'inclouen en aquesta memòria perquè encara no han estat publicades. Entre contingències comunes i professionals, el 2019 les MCSS van tenir 151.813 processos d'incapacitat temporal en alta, que van generar un total de 5.500.936 dies de baixa. (Vegeu el quadre IIIA-3.16.)

El 2019 va haver-hi una mitjana mensual de 2.265 processos iniciats d'IT de contingències professionals, majoritàriament per les MCSS, la qual cosa suposa una incidència mitjana de 4,46 incapacitats temporals d'aquestes contingències per cada 1.000 treballadors, protegits amb 1.775 processos que romanien en vigor al final de l'exercici. (Vegeu el quadre IIIA-3.17.)

La despesa de 2019 en prestacions de naixement i cura del menor (NCM) que han substituït les de maternitat i paternitat a partir d'abril d'aquest any ha ascendit a 58,6 milions d'euros (Vegeu el quadre IIIA-3.2.)

En el primer trimestre de 2019 es van comptabilitzar 1.763 processos de maternitat (Vegeu el quadre IIIA-3.18.) i 1.808 de paternitat (Vegeu el quadre IIIA-3.19.)

D'abril a desembre de 2019 va haver-hi un total d'11.445 processos de prestacions per naixement i cura del menor, 5.007 percebudes pel primer progenitor i 6.438 pel segon progenitor. (Vegeu el quadre IIIA-3.20.)

L'import de les prestacions familiars per fill a càrrec va ascendir a 26.140.194 euros (Vegeu el quadre IIIA-3.2.)

Va haver-hi 2.953 beneficiaris que van percebre assignacions mensuals, per un total d'1.424.160 euros; per 2.998 fills a càrrec causants de la prestació de 18 o més anys; 1.794 amb un grau de discapacitat igual o superior al 65 % per un import de 709.706,40 euros, i 1.204, amb grau de minusvalidesa igual o superior al 75 %, per un import global de 714.453,60 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.21.)

Quant a l'assignació econòmica per fill o menor de 18 anys a càrrec sense discapacitat o amb una discapacitat igual o superior al 33 %, de pagament semestral, hi ha un abonament semestral en la nòmina de desembre de 2019 de 5.078.104,24, distribuïts en 11.493 beneficiaris o perceptors d'aquesta prestació, corresponents a 20.526 causants menors de 18 anys. D'altra banda, també es van abonar 431 prestacions familiars a famílies nombroses, a 88 famílies monoparentals i va haver-hi dues prestacions familiars per mares discapacitades. (Vegeu el quadre IIIA-3.21.)

El 2019 es van iniciar per les MCSS una mitjana mensual de 219,67 prestacions per risc per embaràs i per risc durant la lactància natural que van tenir una durada mitjana de 81,26 dies. (Vegeu el quadre IIIA-3.22.)

Les prestacions per cura de menors afectats per càncer o malaltia greu el 2019 van suposar una mitjana mensual de 120 processos iniciats, i al final de desembre, uns 200 processos en vigor. Els processos que van finalitzar havien tingut una durada mitjana de 431,61 dies i tots els processos iniciats i finalitzats corresponen a les MCSS. (Vegeu el quadre IIIA-3.23.)

3.3.

LES PRESTACIONS DE PROTECCIÓ PER L'ATUR I UNA APROXIMACIÓ A UN ENFOCAMENT INTEGRAT DE LA PROTECCIÓ SOCIAL PÚBLICA DE SEGURETAT SOCIAL

El desembre de 2019 hi havia un total de 89.420 beneficiaris de prestació per l'atur —per 79.217 de desembre de 2018— i l'import de la nòmina d'aquest mes ascendeix a 72.962.425 euros, que, sumant els 34.802.648 euros de cotitzacions, suposen un import total de la nòmina de desembre de 107.765.073 euros, fet que ha representat una despesa mitjana per beneficiari aquest mes de desembre de 1.205,16 euros.

La despesa total en el conjunt de 2019 ha estat de 638.936.651 euros, que en relació amb els 565.772.245 euros abonats el 2018 suposa un increment del 12,93 %. (Vegeu el quadre IIIA-3.4.)

Una aproximació a l'impacte redistributiu que representa la protecció social pública —centrat exclusivament en pensions contributives de la Seguretat Social, prestacions no contributives i desocupació (sense tenir en compte els subsidis abonats per les entitats gestores, ni les prestacions de les MCSS, ni les dels règims de funcionaris públics civils o militars, siguin drets passius, siguin les del mutualisme administratiu)— mostra que més de 315.242 beneficiaris, que constitueixen el 27,92 % de la població total de les Illes Balears van generar prestacions el desembre de 2019 per un import de més de 296,94 milions d'euros, amb una despesa mitjana per habitant de 263,04 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.24.)

4

SALUT, QUALITAT DE VIDA I SERVEIS SANITARIS

RESUM

Aquest informe descriu, a partir de fonts administratives i considerant els àmbits públic i privat, el perfil del sistema sanitari de les Illes Balears i proporciona una informació exhaustiva dels seus elements primordials, com ara els recursos físics i humans, els paràmetres relatius a l'estat de salut de la població i, finalment, la informació sobre la satisfacció i l'opinió dels usuaris, que, al cap i a la fi, és el factor clau a l'hora de valorar la legitimitat mateixa del sistema.

Altrament, s'ha de posar en relleu que una part dels indicadors que s'inclouen en aquest apartat —modalitat de cobertura sanitària, despesa sanitària pública, resultats del baròmetre sanitari...— es comparen amb la resta de comunitats autònomes, de manera que és possible apreciar les diferències entre els sistemes sanitaris i també els efectes de les diferents polítiques autonòmiques.

Així doncs, amb els continguts que s'exposen a continuació es proporciona una eina que permet, d'una banda, divulgar la informació bàsica del sistema sanitari de les Illes i, de l'altra, ajudar els investigadors que elaboren anàlisis comparatives de polítiques sanitàries.

S'ha de tenir en compte que hi ha dades que no estan actualitzades —modalitat de cobertura sanitària i baròmetre sanitari— perquè són dades de publicacions no anuals.

4.1.

INTRODUCCIÓ

Al llarg d'aquest capítol hem volgut con- jugar aspectes de com es configura l'or- ganització sanitària de les Illes Balears en matèria d'infraestructures, tecnologia i de recursos humans, juntament amb indica- dors de resultats de salut, tant quantitius com qualitius, els quals consideram més significatius per elaborar una radiografia del sistema sanitari de la Comunitat Au- tònom de les Illes Balears i el seu estat de salut, en alguns casos fent comparació amb la resta de l'Estat.

No obstant això, cal esmentar la situació viscuda l'any 2020 arran de la pandèmia que patim per la COVID-19 i que ha fet que la recollida d'informació sanitària per part dels hospitals s'hagi vist afectada molt seriosament. Per aquest motiu, volem aprofitar per agrair la gran tasca que s'ha dut a terme en tot el sistema sanitari, tant públic com privat, i encara així ens ha per- més recollir tota la informació necessària per elaborar aquest informe.

4.2.

RECURSOS

4.2.1. ESTRUCTURALS: CENTRES, SERVEIS I ESTABLIMENTS

Són competència de la Conselleria de Sa- lut i Consum les diferents autoritzacions sanitàries, tant de funcionament com de modificació, referent als centres, serveis i

establiments sanitaris a la nostra comuni- tat autònoma.

Segons el Reial decret 1277/2003, de 10 d'octubre, pel qual s'estableixen les bases generals sobre autorització de centres, ser- veis i establiments sanitaris, es considera:

Centre sanitari: és el conjunt organitzat de mitjans tècnics i instal·lacions en què professionals capacitats, per la seva titu- lació oficial o habilitació professional, re- alitzen bàsicament activitats sanitàries per millorar la salut de les persones. Els centres sanitaris poden estar integrats per un o di- versos serveis sanitaris que constitueixen la seva oferta assistencial.

Servei sanitari: és la unitat assistencial, amb organització diferenciada, dotada dels recursos tècnics i professionals capa- citats, per la seva titulació oficial o habi- litació professional, per realitzar activitats sanitàries específiques. Pot estar integrat en una organització on l'activitat principal pot no ser sanitària.

Establiment sanitari: és el conjunt orga- nitzat de mitjans tècnics i instal·lacions en què professionals capacitats, per la seva titulació oficial o habilitació professional, bàsicament duen a terme activitats sani- tàries de dispensació de medicaments o d'adaptació individual de productes sani- taris.

Biobanc: és un establiment públic o pri- vat, sense ànim de lucre, que acull una o diverses col·leccions de mostres biològi- ques d'origen humà amb finalitats d'in- vestigació biomèdica organitzades com una unitat tècnica amb criteris de qualitat,

ordre i destí, amb independència que albergui mostres amb altres finalitats.

Segons les dades del Registre de centres, serveis i establiments sanitaris de les Illes Balears —replicats en el Registre nacional de centres—, actualment hi ha 3.372 recursos sanitaris autoritzats. (Vegeu el quadre III-4.1.)

4.2.2. CENTRES HOSPITALARIS

Les Balears disposen de 25 hospitals, dels quals onze (44 %) són de dependència pública, i 14 (56 %), de titularitat privada. (Vegeu el quadre III.4.2.)

El nombre d'hospitals públics no s'ha modificat en els darrers anys. L'IB-Salut actualment gestiona deu hospitals (un 40 %; set d'aguts, dos de mitjana llarga estada i un psiquiàtric). El Consell d'Eivissa té a càrrec seu un hospital residència, que és, al mateix temps, al catàleg de residències per a gent gran i en el catàleg d'hospitals, i notifica cinc llits d'activitat sanitària, mentre que la mútua d'accidents de treball gestiona una clínica de 40 llits.

El nombre d'hospitals de la xarxa privada ha augmentat, ja que ha passat d'onze a tretze (+ 27 %) en els darrers anys. Gestionen 1.514 llits i atenen bàsicament pacients aguts. Els tretze hospitals privats suposen el 35 % de l'oferta de llits de les Balears.

Per illes podem observar que Mallorca concentra 18 hospitals, dotze dels quals són a la capital, Eivissa té tres hospitals autoritzats, la mateixa xifra que Menorca. i Formentera té un hospital públic.

4.2.3. ALTA TECNOLOGIA I FINALITAT ASSISTENCIAL

Avui dia hi ha 3.946 llits hospitalaris als 25 centres amb internament autoritzats i 128 sales d'operacions. La finalitat assistencial dels hospitals públics és bàsicament d'atenció general, amb 2.043 llits, a la qual cosa cal afegir 176 llits en centres de mitja i llarga estada a Mallorca, l'hospital residència assistida Cas Serres a Eivissa, amb cinc llits, i l'hospital psiquiàtric, amb 168. La finalitat assistencial dels centres privats també és de tipus general o medicoquirúrgica, ja que la majoria del seu pressupost assistencial es dedica a aquesta activitat.

La dotació dels equips d'alta tecnologia dels hospitals de les Illes Balears és de 302 equips, dels quals 197 (65 %) pertanyen al sistema públic, i 105 (35 %), a la xarxa privada. Es pot observar que hi ha 23 equips de TAC (47 % públics) i 24 ressonàncies magnètiques (33 % públiques), la qual cosa dona una taxa global (públic i privat) de 37 per milió d'habitants, una de les més altes del país (Espanya: 29,89 per milió d'habitants). (Vegeu els quadres III-4.3. i IIIA-4.1.)

4.2.4. LLITS INSTAL·LATS

Tot i que la tendència general és la disminució del recurs llit i l'increment de l'activitat especialitzada ambulatoria, a les Balears durant el període 2010-2018 hi va haver un increment de llits tant instal·lats com en funcionament amb més intensitat a la xarxa privada. La disminució de llits a la xarxa pública l'any 2017 s'ha produït perquè a l'hospital Cas Serres s'han comptabilitzat

exclusivament els llits destinats a l'activitat sanitària (cinc i no els destinats a l'ús residencial). Per contra, les incubadores en funcionament s'han reduït en els dos àmbits assistencials d'acord amb la disminució de la natalitat. A la vegada, s'han incrementat el nombre de sales d'operacions.

El 5,4% dels llits instal·lats es destinen a mitja llarga estada. Aquest és un recurs cada vegada més demandat per una societat que envelleix i que requereix un altre tipus de cures. La majoria d'aquests llits són del sistema públic. Cal destacar que els darrers dos anys (2018-2019) s'han afegit 27 llocs d'hospital de dia geriàtric als centres públics. (Vegeu el gràfic III-4.1. i el quadre IIIA-4.2.)

4.2.5. PROFESSIONALS

Als centres de salut d'atenció primària hi treballen 2.170 professionals sanitaris (personal mèdic i d'infermeria i altres professionals). No es disposa d'informació sobre l'ocupació que es genera a la resta dels centres i establiments sanitaris sense internament.

Tanmateix, el sistema d'atenció especialitzada proporciona ocupació a 18.084 professionals, dels quals 12.858 (70%) ho fan en el sistema públic. En el sistema privat d'atenció especialitzada treballen 5.226 professionals (30% del total). Com es pot observar al gràfic III-4.2., en el període 2010-2019 el nombre de professionals del sistema públic s'ha incrementat en un 6%, mentre que el privat ho ha fet en un 29%. Cal remarcar que els models de vinculació dels metges especialistes són molt

diferents en els dos àmbits assistencials; en el sistema privat el 74% dels especialistes no estan vinculats amb l'hospital (són metges col·laboradors), mentre que aquesta figura és pràcticament inexistent en els hospitals públics. (Vegeu els gràfics III-4.2. i III-4.3. i el quadre IIIA-4.3.)

També s'incorporen en aquest informe els quadres de l'evolució dels diferents tipus de professionals durant el període 2010-2019, tant en nombre com en taxes per 1.000 habitants, i, a més, l'evolució del personal vinculat a les diferents especialitats mèdiques. (Vegeu el gràfic III-4.4. i els quadres IIIA-4.4. i IIIA-4.5.)

Entre els professionals sanitaris, cal distingir entre el personal vinculat (personal amb estatut de pertinença o amb relació contractual amb els centres), el personal col·laborador i els metges interns residents. El personal sanitari vinculat a les Illes Balears l'any 2019 són 16.715, on 12.822 professionals pertanyen a la xarxa pública, i 3.893, a la xarxa privada. D'altra banda, el personal col·laborador està representat per 1.369 professionals amb algun tipus de presència als centres i majoritàriament duen a terme la seva activitat en el sector privat (97%).

4.2.6. ACTIVITAT

Les principals dades d'activitat d'atenció especialitzada del 2019, tant d'àmbit públic com del privat, es classifiquen per àrees: hospitalització, assistència quirúrgica, assistència obstètrica, consultes, activitat diagnòstica, urgències i altres activitats especialitzades. (Vegeu el quadre III-4.4.)

QUADRE III-4.1. CENTRES, SERVEIS I ESTABLIMENTS SANITARIS DE LES ILLES BALEARS (2019)

	Tipus de centre, servei, establiment	Per illes							Per titularitat	
		Autoritzats	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Públic	Privat		
Biobancs	B.1	1	1	0	0	0	0	1		
	B.2	2	2	0	0	0	0	1	1	
Centres amb internament (hospitals)	C.1.1	19	13	3	2	1	7	12		
	C.1.2	1	0	0	1	0	1			
	C.1.3	4	4	0	0	0	2	2		
	C.1.4	1	1	0	0	0	1			
	C.2.1	262	192	26	44	0		262		
	C.2.2	296	236	31	27	2		296		
C.2.3.1	Centres de salut	54	42	5	6	1	54			
C.2.3.2	Unitats bàsiques de salut	98	83	6	9	0	98			
C.2.4	Centres polivalents	268	206	17	43	2	268			
C.2.5.1	Cliniques dentals	481	386	32	60	3	481			
C.2.5.10	Centres de reconeixements	75	59	8	7	1	75			
C.2.5.2	Centres de reproducció humana assistida	7	5	1	1	0	7			
C.2.5.3	Centres d'interrupció voluntària de l'embaràs	3	3	0	0	0	3			
C.2.5.5	Centres de diàlisi	5	5	0	0	0	5			
C.2.5.6.1	Centres de diagnòstic per la imatge	15	13	1	1	0	15			
C.2.5.6.2	Laboratori d'anàlisis clíniques	33	27	4	2	0	33			
C.2.5.7	Unitats mòbils d'assistència sanitària	21	19	1	0	1	21			
C.2.5.8	Centres de transfusió	3	1	1	1	0	3			
C.2.5.9	Bancs de teixits	1	1	0	0	0	1			
C.2.5.90.1	Mútues d'accidents de treball i malalties professionals de la Seguretat Social (MATMPSS)	24	16	4	4	0	23	1		
C.2.5.90.2	Centres especialitzats en medicina estètica	27	24	0	3	0		27		
C.2.5.90.3	Centres especialitzats en fisioteràpia i rehabilitació	45	31	4	9	1	45			
C.2.5.90.4	Altres centres especialitzats	204	160	23	19	2	204			
C.2.90.1	Proveïdors d'assistència sanitària domiciliària	220	165	22	32	1	220			
C.2.90.2	Altres proveïdors d'assistència sanitària	9	7	1	1	0	9			

continua

	Tipus de centre, servei, establiment	Per illes						Per titularitat	
		Autoritzats	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Públic	Privat	
C.3.1	Serveis sanitaris a empreses de prevenció de riscos laborals	92	72	12	8	0	4	88	
C.3.2	Serveis sanitaris en centres socio-sanitaris	22	20	0	2	0	7	15	
C.3.3	Serveis sanitaris en centres ludicoesportius i balnearis	4	4	0	0	0		4	
C.3.4	Serveis sanitaris en centres penitenciaris	4	2	1	1	0	4		
C.3.5	Serveis sanitaris en centres d'atenció a drogo-dependències/ addiccions	16	11	2	3	0	13	3	
C.3.6	Serveis sanitaris a empreses	1	1	0	0	0		1	
C.3.7	Altres serveis sanitaris integrats en una organització no sanitària	54	50	2	2	0		54	
E.3	Òptiques	171	141	16	13	1		171	
E.4	Ortopèdies	23	17	4	2	0		23	
E.5	Establiments d'audiopròtesis	76	59	11	5	1		76	
AMB	Ambulàncies	288	230	22	33	3	65	223	
FAR	Farmàcies	442	356	40	42	4		442	
TOTAL		3.372	2.665	300	383	24	285	3.087	

Font: Registre de centres, serveis i establiments sanitaris de les Illes Balears i registre nacional 2020

QUADRE III-4.2. HOSPITALS A LES ILLES BALEARS (2019*)

Dependència funcional		Dependència patrimonial					Total hospitals	Total llits hospitalaris	% de llits instal·lats
		Seguretat Social	Comunitat Autònoma	Consell	Mútues d'accidents de treball i malalties professionals	Privats			
Sistema Nacional de Salut	IB-Salut	Comunitat Autònoma	Consell	Mútues d'accidents de treball i malalties professionals	Privats	7	2.043	51,8	
						3	344	8,7	
	Privats	Consell	1	5	0,1				
		Mútues d'accidents de treball i malalties professionals	1	40	1,0				
		Privats	13	1.514	38,4				
Total hospitals		4	4	3	1	13	25		
Llits hospitalaris		1.725	424	243	40	1.514	3.946		
% de llits instal·lats		43,7	10,7	6,2	1,0	38,4	100		

Font: Elaboració pròpia a partir del SIAE 2019* i del Registre de centres, serveis i establiments sanitaris de les Illes Balears 2019

* Dades provisionals pendents de consolidar.

QUADRE III-4.3. DOTACIÓ DELS EQUIPS D'ALTA TECNOLOGIA DELS HOSPITALS DE LES ILLES BALEARS PER FINALITAT ASSISTENCIAL I DEPENDÈNCIA (2019*)

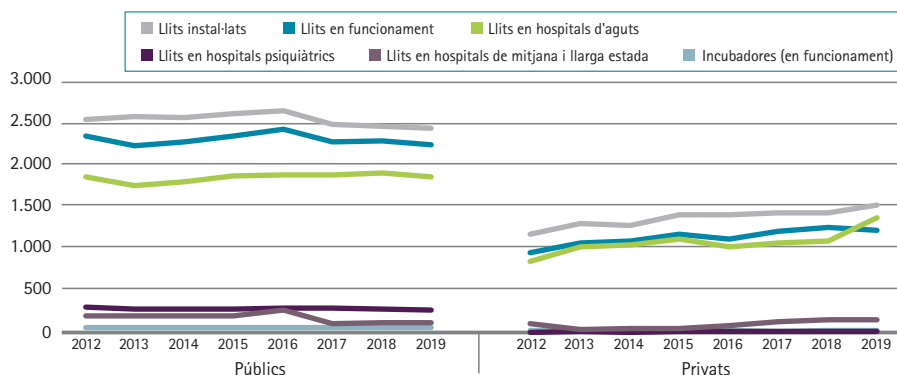
	Total	Públics	Privats
Llits instal·lats	3.946	2.432	1.514
Sales d'operacions	128	71	57
Alta tecnologia	302	197	105
TAC	23	11	12
RM	24	8	16
GAM	6	4	2
HEM	8	3	5
ASD	7	3	4
LIT	4	1	3
ALI	4	3	1
SPECT	3	2	1
PET	2	1	1
MAMOS	22	10	12
DO	13	4	9
DIAL	186	147	39

Font: Elaboració pròpia a partir del SIAE 2019*

TAC (tomografia axial computeritzada), RM (ressonància magnètica), GAM (càmera gamma), HEM (sala d'hemodinàmica), ASD (angiografia per sostracció digital), LIT (litotrícia extracorpòria per ones de xoc), ALI (accelerador de partícules), SPECT (tomografia per emissió de fotons), PET (tomografia per emissió de positrons), MAMOS (mamògraf), DO (densitòmetres ossis), DIAL (equips d'hemodiàlisi).

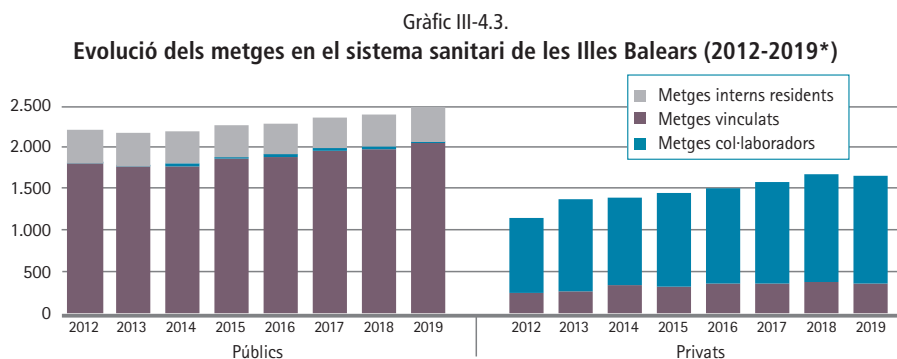
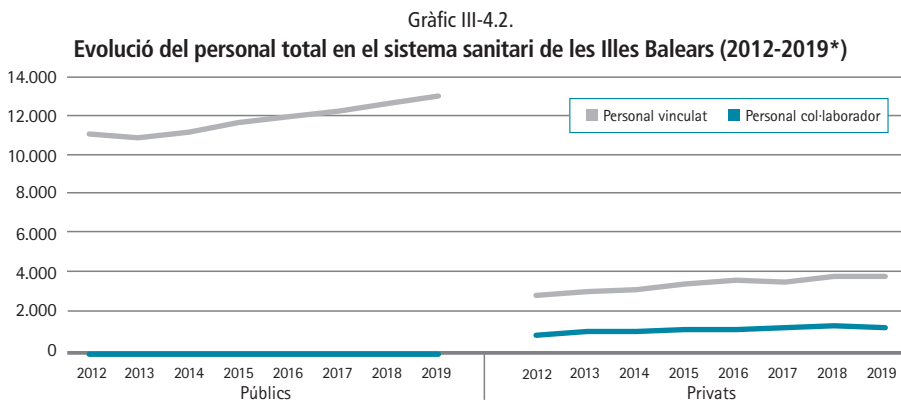
* Dades provisionals pendents de consolidar.

Gràfic III-4.1.
Evolució dels llits instal·lats als hospitals de les Illes Balears per titularitat del centre (2012-2019*)

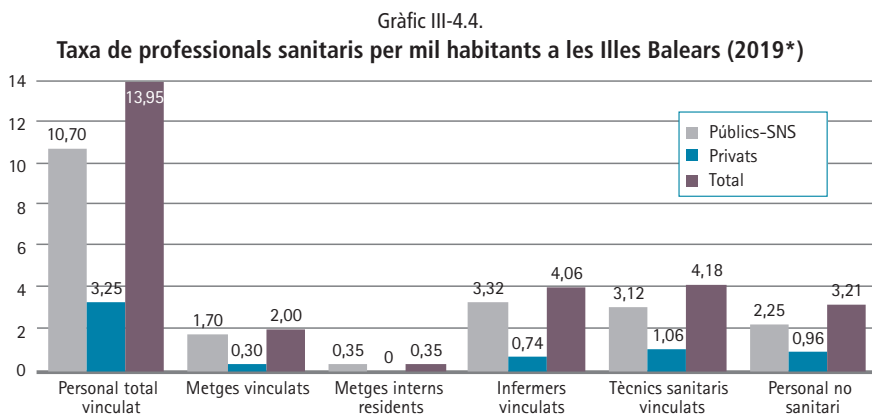

Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema d'informació d'atenció especialitzada (SIAE) 2019*

* Dades provisionals pendents de consolidar.

Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema d'Informació d'Atenció Especialitzada (SIAE) 2019*
* Dades provisionals pendents de consolidar.

Font: Sistema d'informació d'atenció especialitzada (SIAE) 2019
* Dades provisionals pendents de consolidar.

Pel que fa a l'activitat d'atenció primària, aquest any destaca l'augment del 3,1 % de les visites de metge de família; és l'increment interanual més alt des de

2011. Des de fa tres anys es manté la davallada constant de tots els paràmetres de les urgències. (Vegeu els quadres III-4.5. i IIIA-4.6. i el gràfic IIIA-4.1.)

QUADRE III-4.4. PRINCIPALS DADES D'ACTIVITAT EN ELS SISTEMES PÚBLIC I PRIVAT D'ATENCIÓ ESPECIALITZADA A LES ILLES BALEARS PER ÀREES (2019*)

	Públics-SNS	Privats	Total	% públic	
Hospitalització	Llits en funcionament	2.232	1.210	3.442	64,8
	Altes	89.766	66.925	156.691	57,3
	Estades	632.269	353.970	986.239	64,1
	Altes per 1.000 hab.	74,93	55,86	130,79	57,3
	Estades per 1.000 hab.	527,77	295,47	823,24	64,1
	Estada mitjana	7,04	5,29	6,43	
	Índex d'ocupació	77,61	80,15	78,50	
	Índex de rotació	40,22	55,31	45,38	
	Mortalitat (% d'altres per defunció)	4,12	1,36	3,14	
A. quirúrgica	Intervencions amb ingrés	30.103	26.290	56.393	53,4
	Intervencions CMA	24.662	13.802	38.464	64,1
	La resta d'intervencions	24.588	23.009	47.597	51,7
	Total intervencions	79.353	63.101	142.454	55,7
	Freqüentació: total intervencions per 1.000 hab.	66,24	52,67	119	
	Taxa d'ambulatorització: % intervencions CMA	62,06	58,34	60,53	
A. obstètrica	Parts via vaginal	5.919	1.570	7.489	79,0
	Cesàries	1.251	812	2.063	60,6
	Total parts	7.170	2.382	9.552	75,1
	Nascuts vius	7.275	1.998	9.273	78,5
	Taxa de cesàries	17,45	34,09	23,23	
	Índex de fecunditat per 1.000 hab.	25,83	7,09	32,92	
Consultes	Primeres consultes	484.761	693.036	1.177.797	41,2
	Consultes totals	1.620.454	1.568.939	3.189.393	50,8
	Freqüentació: nombre de consultes per 1.000 hab.	1.352,63	1.309,63	2.662,26	
	Percentatge de primeres / totals	29,92	44,17	34,82	

continua

	Públics-SNS	Privats	Total	% públic	
Activitat diagnòstica	Angiografia digital	1.001	1.422	2.423	41,3
	Gammagrafia	6.833	2.226	9.059	75,4
	Mamografia	32.219	31.003	63.222	51,0
	PET	3.021	860	3.881	77,8
	Ressonància magnètica	50.950	74.947	125.897	40,5
	SPECT	1011	374	1.385	73,0
	TAC	83.509	60.008	143.517	58,2
	Biòpsies	84.673	22.245	106.918	79,2
	Necròpsies	225	0	225	100,0
	Colonoscòpies	11.654	10.974	22.628	51,5
	Broncoscòpies	1.526	267	1.793	85,1
	ERCP	483	128	611	79,1
	Angiografia digital per 1.000 hab.	0,84	1,19	2,02	
	Gammagrafia per 1.000 hab.	5,70	1,86	7,56	
	Mamografia per 1.000 hab.	26,89	25,88	52,77	
	PET per 1.000 hab.	2,52	0,72	3,24	
	Ressonància magnètica per 1.000 hab.	42,53	62,56	105,09	
	SPECT per 1.000 hab.	0,84	0,31	1,16	
	TAC per 1.000 hab.	69,71	50,09	119,80	
	Colonoscòpies per 1.000 hab.	9,73	9,16	18,89	
Broncoscòpies per 1.000 hab.	1,27	0,22	1,50		
ERCP per 1.000 hab.	0,40	0,11	0,51		
Urgències	Altes	470.483	355.869	826.352	56,9
	Ingressos	57.491	33.589	91.080	63,1
	Traslats	2.483	1.209	3.692	67,3
	Defuncions	376	236	612	61,4
	Total urgències ateses	530.833	390.903	921.736	57,6
	Percentatge d'urgències ingressades	10,83	8,59	10,00	
	Pressió d'urgències	64,05	50,19	58,94	
	Freqüentació per 1.000 hab.	443,10	326,30	769,39	
Altres	Total sessions HD	117.677	12.769	130.446	90,2
	Visites en hospitalització a domicili	19.308	0	19.308	100,0
	Estudis d'hemodinàmica	3.541	2.586	6.127	57,8
	Tractaments de radiologia intervencionista	5.734	1.563	7.297	78,6
	Sessions en accelerador lineal	25.833	507	26.340	98,1
	Altres sessions de radioteràpia	1.251	0	1.251	100,0
	Sessions de fisioteràpia	855.938	501.479	1.357.417	63,1
	Sessions d'hemodiàlisi	47.734	1.860	49.594	96,2
Sessions de diàlisi peritoneal	17.920	0	17.920	100,0	

Font: Sistema d'informació d'atenció especialitzada (SIAE) 2019*

* Dades provisionals pendents de consolidar.

QUADRE III-4.5. ACTIVITAT TOTAL D'ATENCIÓ PRIMÀRIA IB-SALUT (2011-2019)

Atenció primària

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Medicina de família	Consultes	3.858.830	3.596.147	3.563.614	3.625.058	3.671.677	3.771.468	3.776.817	3.827.802	3.945.137
	Centre	3.827.534	3.563.273	3.530.395	3.592.212	3.637.316	3.737.825	3.742.500	3.791.146	3.908.191
	Domicilis	31.296	32.874	33.219	32.846	34.361	33.643	34.317	36.656	36.946
	Freqüentació	4,38	4,07	4,04	4,06	4,06	4,11	4	4	4,06
	Cons./MF/dia	30,30	28,99	28,94	29,39	29,58	29,95	29,31	29,16	29,63
	Cons./MF/dom./dia	0,25	0,27	0,27	0,27	0,28	0,27	0,28	0,27	0,28
Pediatria	Centre	696.384	662.723	658.646	655.296	657.752	665.514	647.356	651.033	625.947
	Domicilis	196	201	309	159	356	167	72	77	108
	Freqüentació	5	4	4	4	4	4	4	4	4
	Cons./ped./dia	22	21	21	21	21	21	21	21	19
Infermeria	Centre	2.496.461	2.444.945	2.469.537	2.532.775	2.555.198	2.720.298	2.760.754	2.779.914	2.816.011
	Domicilis	116.797	117.775	121.243	119.415	118.435	120.780	130.590	136.533	139.193
	Freqüentació	3	2	3	3	3	3	3	3	3
	Cons./inf./dia	18	19	19	20	19	19	18	18	18
	Cons./inf./dom./dia	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Punt d'atenció continuada (PAC) / Servei d'urgència d'atenció primària (SUAP)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Metges	Consultes	552.314	549.082	591.473	614.344	658.832	667.361	634.151	631.827	628.365
	Centre	544.815	540.091	580.689	600.198	640.308	646.257	612.581	610.046	607.361
	Domicilis	7.499	8.991	10.784	14.146	18.524	21.104	21.570	21.781	21.004
Infermeria	Consultes	251.886	303.557	378.991	396.198	401.040	402.144	414.282	408.995	401.717
	Centre	244.752	294.641	368.846	383.801	386.663	385.689	394.816	389.168	381.998
	Domicilis	7.134	8.916	10.145	12.397	14.377	16.455	19.466	19.827	19.719

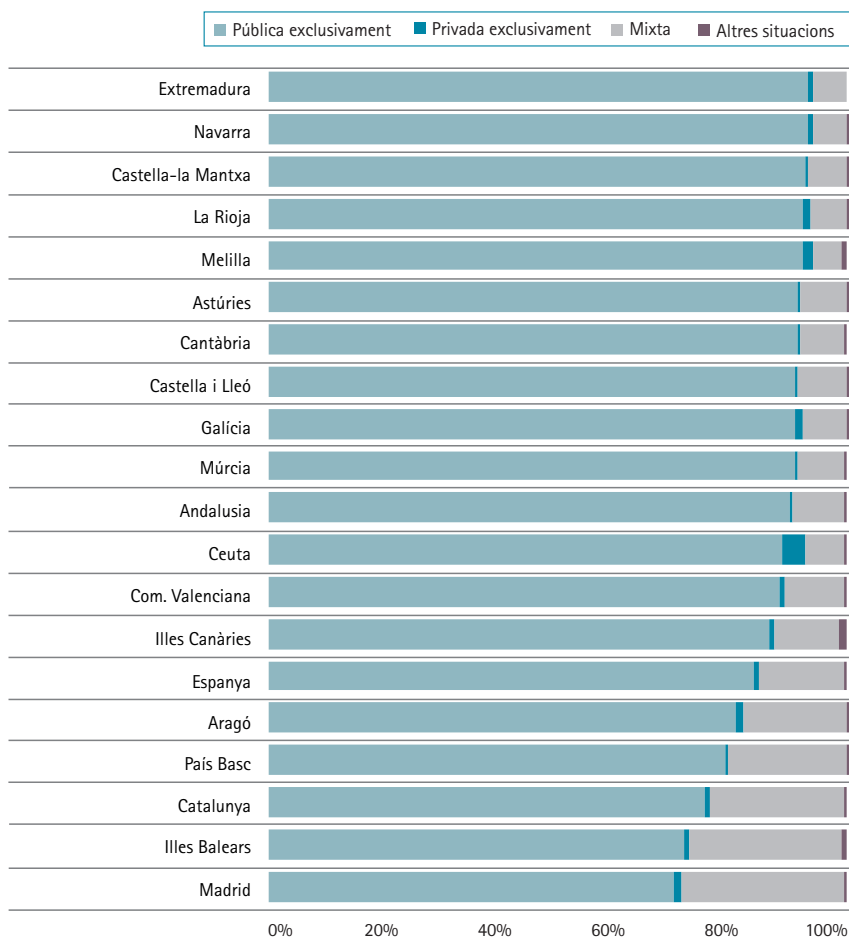
Font: IB-Salut

4.2.7. MODALITAT DE COBERTURA SANITÀRIA

L'Enquesta europea de salut a Espanya (EESE) té com a objectiu general proporcionar informació sobre la salut de la població espanyola, de persones de 15 i

més anys residents en habitatges familiars de tot el territori nacional. És una investigació amb una periodicitat quinzenal, on durant el període comprès entre juliol de 2019 i juliol de 2020 es duen a terme les entrevistes per elaborar l'EESE 2019.

Gràfic III-4.5.
Modalitat de la cobertura sanitària (exclusiva) de la població de 15 anys i més per sexes i comunitats autònomes (2014)

Font: Enquesta europea de salut a Espanya (EESE) 2014

A Espanya, l'EESE 2014 l'ha dut a terme l'Institut Nacional d'Estadística (INE), amb la col·laboració del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat (MSSSI), que estableixen la necessitat de disposar de dades fiables sobre l'estat de salut, la utilització i l'accés als serveis sanitaris, i els determinants de la salut dels països de la Unió Europea (UE).

D'aquesta enquesta es desprèn que a les Balears el 71 % de la població disposa exclusivament de cobertura sanitària pública; prop de l'1 %, exclusivament privada, i el 26 %, totes dues. Tot i ser la comunitat —juntament amb Madrid— amb un percentatge més alt de persones que tenen doble cobertura, a hores d'ara no existeix un registre autonòmic per conèixer el

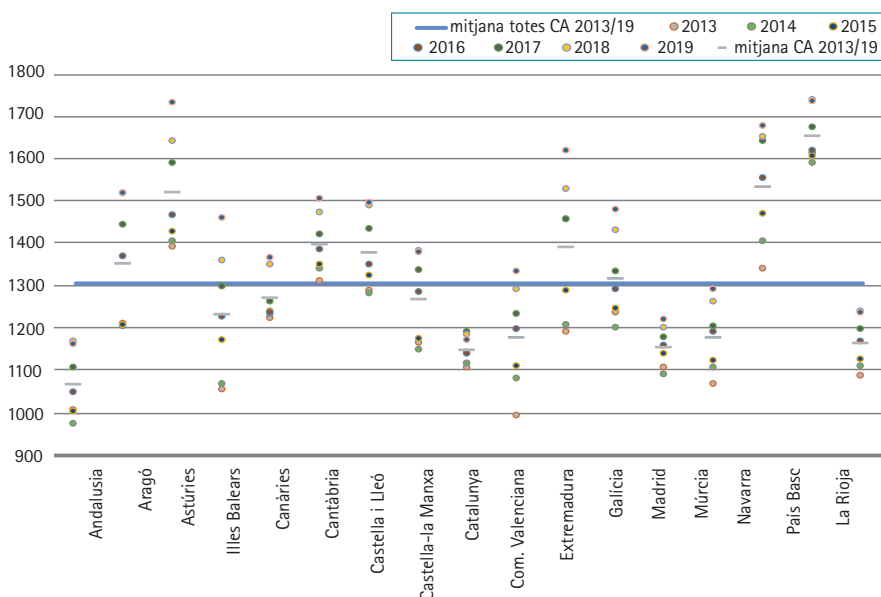
nombre, la penetració per illes i l'evolució dels ciutadans de les Balears que tenen assegurances d'assistència sanitària privada. (Vegeu el gràfic III-4.5. i el quadre IIIA-4.7.)

4.2.8. PRESSUPOST I DESPESA SANITÀRIA

A les Balears, durant els darrers anys, els pressupostos inicials per habitant destinats a sanitat havien ocupat les darreres posicions entre les comunitats autònomes, juntament amb Andalusia, Madrid i la Comunitat Valenciana. No obstant això, l'any 2019 hi ha hagut un augment del pressupost, amb el qual ens situa en la posició novena de les disset comunitats autònomes. (Vegeu el gràfic III-4.6. i el quadre IIIA-4.8.)

Gràfic III-4.6.

Pressupostos inicials per comunitats autònomes (euros per habitant) (2013-2019)

Font: Pressupostos inicials per habitant destinats a sanitat MS

(*) Dades de població corresponents a les xifres de població publicades per l'Institut Nacional d'Estadística.

En interpretar les dades, és important tenir en compte que un 7,3% de la despesa sanitària pública d'Espanya no es recull territorialitzada a l'estadística.

Així, la despesa sanitària pública consolidada del sector va suposar 65.911 milions d'euros, fet que representa el 5,5% del PIB. La despesa *per capita* mitjana va ser de 1.416 euros per habitant. Aquestes dades són de la darrera publicació del Ministeri de Sanitat. (Vegeu el quadre III-4.6.)

En relació amb la població, el 2018 les comunitats amb més despesa sanitària pública són el País Basc (1.753 euros per

habitant), el Principat d'Astúries (1.676 euros per habitant) i Navarra (1.651 euros per habitant).

Les comunitats amb menys despesa sanitària pública són Andalusia (1.212 euros per habitant), la Comunitat de Madrid (1.274 euros per habitant), les Illes Canàries (1.399 euros per habitant) i les Illes Balears (1.407 euros per habitant).

Pel que fa a la despesa hospitalària per habitant a les Illes Balears, el 2018 a l'àmbit públic arriba a 870,5 euros, mentre que a l'àmbit privat la despesa és de 277,8 euros. (Vegeu el gràfic III-4.7. i el quadre IIIA-4.9.)

QUADRE III-4.6. DESPESA SANITÀRIA PÚBLICA CONSOLIDADA SEGONS LA COMUNITAT AUTÒNOMA (2018)

	Milions d'euros	Percentatge sobre el PIB	Euros per habitants
Andalusia	10.184	6,3%	1.212
Aragó	2.107	5,7%	1.601
Astúries	1.717	7,4%	1.676
Illes Balears	1.655	5,1%	1.407
Canàries	3.062	6,7%	1.399
Cantàbria	896	6,5%	1.543
Castella i Lleó	3.802	6,6%	1.577
Castella-la Manxa	2.919	7,1%	1.438
Catalunya	10.765	4,7%	1.432
Com. Valenciana	7.000	6,3%	1.415
Extremadura	1.735	8,7%	1.626
Galícia	4.025	6,4%	1.491
Madrid	8.389	3,6%	1.274
Múrcia	2.317	7,4%	1.567
Navarra	1.067	5,3%	1.651
País Basc	3.809	5,3%	1.753
La Rioja	462	5,4%	1.477
Espanya	65.911	5,5%	1.416

Font: Estadística de Despesa Sanitària Pública (EGSP)

Gràfic III-4.7.
Despesa hospitalària per habitant (en euros) a Espanya i a les Balears per titularitat del centre (2012-2018)

Font: Sistema d'informació d'atenció especialitzada (SIAE)

4.3.

ESPERANÇA DE VIDA

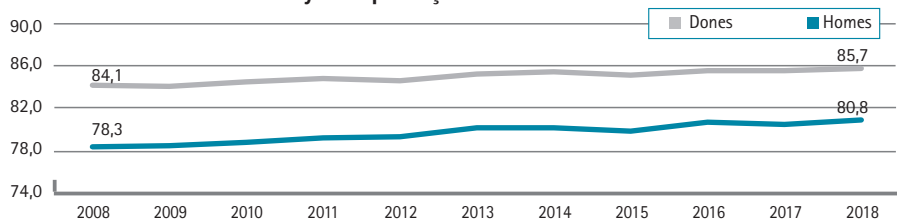
L'esperança de vida està relacionada amb les condicions econòmiques, sanitàries, polítiques, culturals i laborals d'una societat.

4.3.1. ESPERANÇA DE VIDA

Quan parlem d'esperança de vida ens referim als anys que s'espera que visqui una persona a partir d'una determinada edat. L'esperança de vida al naixement fa referència als anys que s'espera que visqui una persona des que neix.

A les Illes Balears, l'esperança de vida en néixer ha augmentat al llarg dels darrers deu anys i, com es pot veure al gràfic III-4.8., és més alta en les dones.

Gràfic III-4.8.
Anys d'esperança de vida en néixer

Font: lbestat

4.4.

MORTALITAT

4.4.1. MORTALITAT GENERAL

La mortalitat per totes les causes és més alta en homes que en dones. Com es pot veure al gràfic III-4.9., les causes més freqüents de mort l'any 2018 foren les malalties no transmissibles.

4.4.2. MORTALITAT PER MALALTIES NO TRANSMISSIBLES

A les Illes Balears, la primera causa de mort són les malalties de l'aparell circulatori en ambdós sexes, seguides dels tumors malignes. Per sexes, la causa més freqüent de mort en homes són els tumors malignes, amb una taxa de 24 casos per 10.000 habitants, i la causa més freqüent en dones són les malalties del sistema circulatori, amb una taxa de 21 casos per 10.000 habitants.

4.4.3. MORTALITAT PER CAUSES EXTERNES

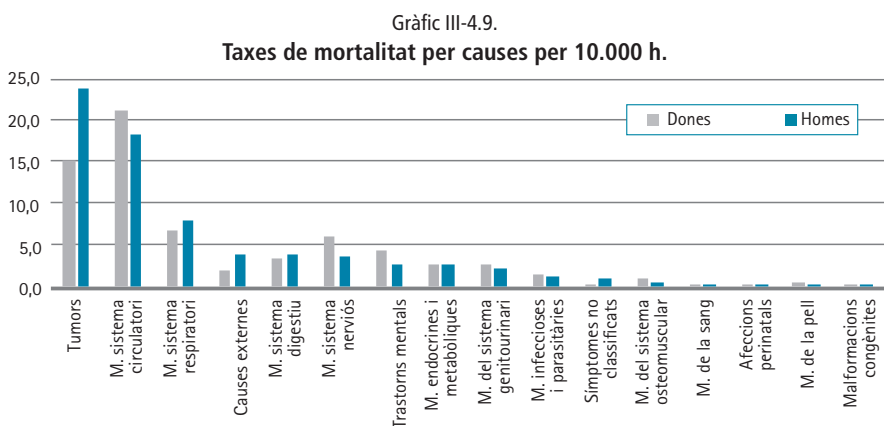
Al gràfic III-4.10. es pot veure que la causa més freqüent de mort per causes externes l'any 2018 en les dones fou l'ofegament, i en els homes, el suïcidi. L'ofegament s'explica per les inundacions que es varen produir el mes d'octubre. En el cas dels homes, el suïcidi supera l'ofegament.

4.4.4. MORTALITAT PER MALALTIES TRANSMISSIBLES

Les malalties transmissibles que causen la mortalitat més alta són la sida i la grip/pneumònia.

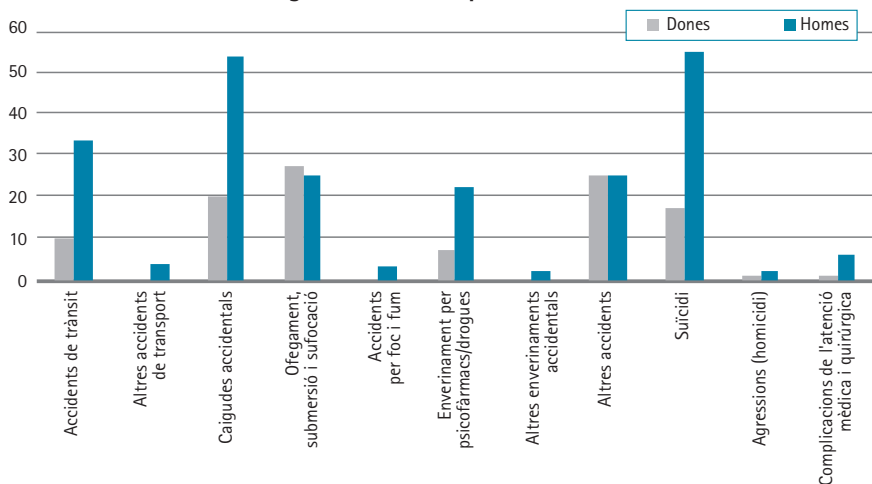
La mortalitat per sida disminueix lleugerament a les Illes Balears i és superior en homes que en dones (Vegeu el gràfic III-4.11.)

La mortalitat per grip/pneumònia afecta persones de més edat, les quals tenen més risc de morir. Com es pot veure al gràfic III-4.12., el nombre de morts per grip/pneumònia el 2018 és superior al d'altres anys.

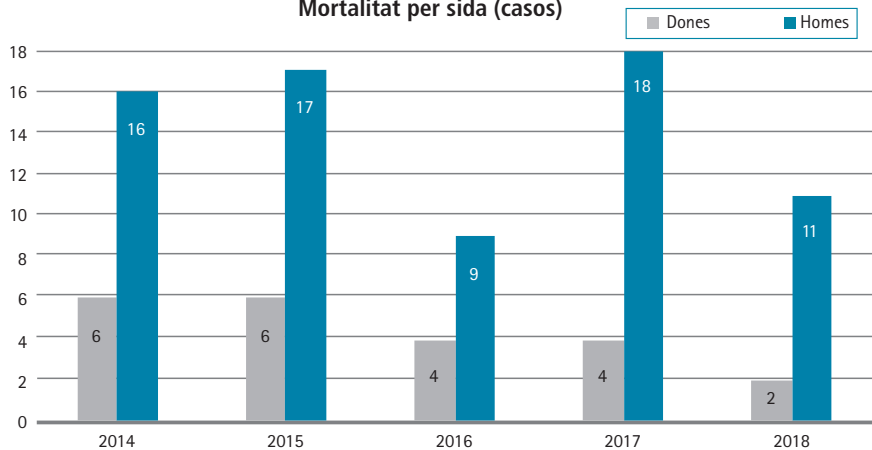
Font: Elaboració pròpia. Ibestat 2018

Gràfic III-4.10.
Percentatges de mortalitat per causes externes

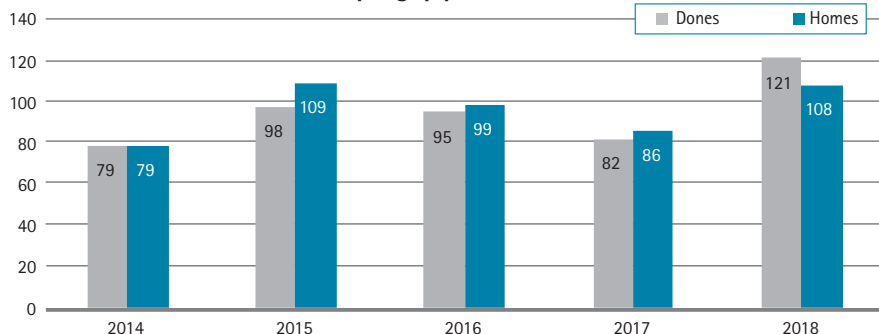
Font: Elaboració pròpia. Ibestat 2018

Gràfic III-4.11.
Mortalitat per sida (casos)

Font: Ibestat 2018

Gràfic III-4.12.
Mortalitat per grip/pneumònia (casos)

Font: lbestat 2018

4.4.5. MORTALITAT PER CAUSES RELACIONADES AMB EL TABAC I L'ALCOHOL

Les causes de mort relacionades amb el consum de tabac són els tumors malignes de l'aparell respiratori i digestiu (boca, faringe, laringe, tràquea, bronquis i pulmó, esòfag); alteracions del sistema circulatori (isquèmia cardíaca, malaltia cerebrovascular) i alteracions del sistema respiratori (malaltia pulmonar obstructiva crònica).

Les causes de mort relacionades amb el consum d'alcohol són els tumors malignes d'esòfag i de laringe, les alteracions hepàtiques (hepatopatia, cirrosi hepàtica) i les causes externes (traumatismes).

A les Illes Balears, la taxa de mortalitat relacionada amb el consum de tabac és superior en homes que en dones: la taxa en homes és al voltant de 24 morts per 10.000 habitants, i en dones, de 12 per cada 10.000 habitants. La taxa de mortalitat relacionada amb el consum alcohol és de 7 per 10.000 habitants en homes i de 3 per 10.000 habitants en dones.

4.5.

MORBIDITAT

4.5.1. ALTES HOSPITALÀRIES PER GRANS GRUPS DIAGNÒSTICS

Es mostren els 15 grups més freqüents dels diagnòstics hospitalaris atesos als hospitals públics de la CAIB en el període 2011-2019, el nombre total d'altres generades i en percentatge d'aquestes sobre el total. Es mantenen els problemes respiratoris com a primer grup de patologies però baixa percentualment. Els problemes circulatoris i digestius segueixen l'ascens tant en nombre absolut com en percentatge. (Vegeu el quadre III-4.7.)

4.5.2. MALALTIES DE DECLARACIÓ OBLIGATÒRIA

Les malalties de declaració obligatòria són malalties que els professionals sanitaris han de comunicar a l'autoritat sanitària.

QUADRE III-4.7. GRANS GRUPS DIAGNÒSTICS DELS HOSPITALS PÚBLICS CAIB (2013-2019)

	2013		2014		2015		2016*		2017		2018		2019	
	Nombre	% de casos	Nombre	% de casos	Nombre	% de casos	Nombre	% de casos	Nombre	% de casos	Nombre	% de casos	Nombre	% de casos
Aparell respiratori	9.269	11,89%	10.201	12,89%	10.582	13,22%	9.832	11,73%	11.061	13,11%	11.666	13,67%	11.030	12,88%
Aparell circulatori	9.222	11,83%	9.493	11,99%	9.634	12,03%	9.129	10,89%	9.313	11,04%	8.532	10,00%	9.316	10,88%
Aparell digestiu	8.338	10,70%	8.341	10,54%	8.388	10,48%	8.930	10,65%	8.349	9,90%	8.880	10,40%	9.236	10,79%
Sistema musculoesquelètic	8.631	11,07%	8.283	10,46%	8.350	10,43%	8.550	10,20%	8.154	9,67%	8.769	10,27%	9.086	10,61%
Embaràs, part i puerperi	9.129	11,71%	8.993	11,36%	8.960	11,19%	8.889	10,60%	8.112	9,62%	8.708	10,20%	8.498	9,93%
Ronyó i vies urinàries	4.839	6,21%	4.886	6,17%	5.415	6,76%	5.756	6,87%	5.659	6,71%	6.203	7,27%	6.521	7,62%
Sistema nerviós	4.579	5,87%	4.640	5,86%	4.569	5,71%	4.273	5,10%	4.723	5,60%	4.965	5,82%	4.965	5,80%
Sistema hepatobiliar i pancreàtic	4.158	5,33%	3.882	4,90%	3.955	4,94%	3.763	4,49%	3.579	4,24%	3.872	4,54%	3.966	4,63%
Oïda, nas, boca i faringe	2.878	3,69%	2.828	3,57%	3.015	3,77%	3.062	3,65%	2.925	3,47%	3.551	4,16%	3.565	4,16%
Pell, teixit subcutani i mama	1.993	2,56%	2.172	2,74%	2.194	2,74%	2.357	2,81%	2.266	2,69%	2.323	2,72%	2.502	2,92%
Trastorns mentals	2.208	2,83%	2.284	2,89%	2.187	2,73%	2.117	2,53%	2.114	2,51%	2.214	2,59%	2.374	2,77%
Malalties infeccioses i parasitàries	1.807	2,32%	1.809	2,29%	1.840	2,30%	2.056	2,45%	1.838	2,18%	2.164	2,54%	2.114	2,47%
Endocrí, nutrició i metabolisme	1.535	1,97%	1.602	2,02%	1.583	1,98%	1.454	1,73%	1.540	1,83%	1.497	1,75%	1.595	1,86%
Aparell reproductor femení	1.745	2,24%	1.715	2,17%	1.535	1,92%	1.593	1,90%	1.439	1,71%	1.468	1,72%	1.557	1,82%
Patologia perinatal	1.638	2,10%	1.791	2,26%	1.588	1,98%	1.415	1,69%	1.378	1,63%	1.321	1,55%	1.382	1,61%

Font: IB-Salut

La recollida de dades d'aquestes malalties, fonamentalment infeccioses, forma part de la vigilància de la salut pública. Al quadre III-4.8. es poden veure els casos declarats els darrers cinc anys. Es veu un augment important de les malalties de transmissió sexual, fonamentalment gonorrea i sífilis.

A finals de 2019 ha aparegut a la Xina una nova malaltia infecciosa causada per un virus de la família *coronaviridae*, d'alta contagiositat i comportament desconegut. A aquesta malaltia se li ha donat el nom de COVID-19 (*coronavirus disease 2019*). És una nova malaltia de declaració obligatòria.

QUADRE III-4.8. MALALTIES DE DECLARACIÓ OBLIGATÒRIA

	Casos				
	2014	2015	2016	2017	2018
Diarrea infec.aguda	43.262	55.245	38.555	34.036	35.504
Grip	9.395	18.908	17.231	10.341	19.756
Varicel·la	4.519	7.518	7.870	3.517	2.772
Inf. gonocòccica	198	177	292	485	486
Sífilis	128	151	176	207	269
Disenteria bacil·lar	1	5	4	5	5
F. exant. mediterrània	25	23	58	34	42
M. meningocòccica	5	9	7	8	15
M. H. Influenzae	5	6	4	6	10
Tuberculosi pulm.	107	86	67	89	73
Tuberculosi, altres	26	26	29	26	38
Tuberculosi	133	112	96	115	111
Xarampió	6	1	5	0	0
Rubèola	0	0	0	0	0
Parotiditis	66	77	167	160	82
Tos ferina	25	81	26	40	33
Hepatitis A	13	11	9	97	32
Hepatitis B	25	10	14	16	11
Hepatitis C	28	41	60	57	27
Alt. hepatitis víriques	1	1	0	0	0
Legionel·losi	61	41	51	112	88
Tètan	0	0	1	0	0
Leishmaniasi	24	37	36	28	26
Brucel·losi	2	0	0	0	0
Herpes Zoster	3.720	4.064	3.950	4.039	4.415
MI Str. pyogenes	2	4	10	1	4
MI Str. pneumoniae	53	76	72	55	107
Paludisme	0	0	0	0	0
E.C.Jakobs	4	0	0	0	1
VIH	138	149	158	165	122
Sida	21	15	12	26	----

Font: Servei d'Epidemiologia. Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut i Consum

4.6.

ESTAT DE SALUT

4.6.1. PERCEPCIÓ SUBJECTIVA DE LA SALUT

La percepció subjectiva de la salut fa referència a la idea que la persona té sobre el seu estat de salut. La informació es recull a través d'enquestes de salut.

A les Illes Balears, com es pot veure als gràfics III-4.13., els homes perceben la seva salut millor que les dones. Gairebé un 86 % dels homes consideren que tenen bona o molt bona salut, mentre que les dones ho consideren en un 78 %.

4.7.

SALUT MATERNOINFANTIL

4.7.1. MORTALITAT INFANTIL

La taxa de mortalitat infantil és un indicador clau per a l'OMS quan es vol tractar d'identificar les condicions socioeconòmiques d'una població. També pot donar idea de la política de planificació familiar, les condicions de salut mediambientals i, en general, el desenvolupament socioeconòmic d'una societat.

A la nostra comunitat, l'any 2018 aquesta taxa va ser de 2,04/1.000 nascuts vius (1,88 en fillets i 2,22 en filletes). Aquests valors s'han mantingut estables els darrers anys i han estat similars als del conjunt d'Espanya. Són taxes que es troben a l'interval corresponent al de països desenvolupats.

(Vegeu el gràfic III-4.14. i el quadre IIIA-4.10.)

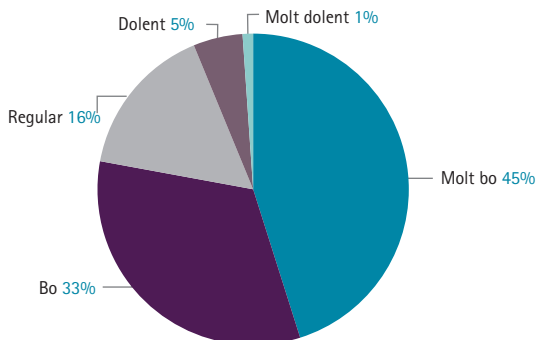
Juntament amb la mortalitat infantil, són rellevants les dades sobre naixements. La taxa de natalitat (nombre de naixements per 1.000 habitants per any) a les Illes Balears ha disminuït al llarg dels darrers deu anys. L'any 2010 la taxa se situava en 11, mentre que l'any 2019 se situa en 8,08, tot i que s'ha mantingut per sobre de la taxa d'Espanya al llarg de tot el període. (Vegeu el quadre III-4.9.)

4.7.2. NAIXEMENTS SEGONS L'EDAT DE LA MARE

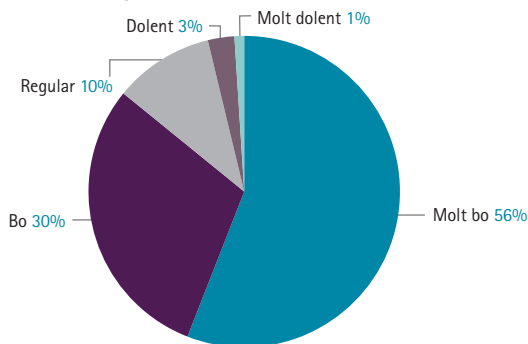
Per complementar aquesta informació, s'ha recollit el percentatge de nascuts vius de mares menors de 20 anys, que ha disminuït durant el període 2010-2017. L'any 2010, aquest percentatge se situava en el 2,42 % del total de nascuts, mentre que l'any 2017 era d'1,92 %. Cal destacar que aquest indicador s'ha mantingut a la CAIB per davall de la mitjana estatal tot el període excepte el darrer any. (Vegeu el quadre III-4.10.)

Pel que fa a la mitjana d'edat de les mares quan tenen el primer fill, a les Illes Balears l'any 2017 ha estat de 31,68 anys, mentre que a la resta de l'Estat aquesta edat s'ha situat en 32,08 anys. Una conseqüència descrita a la bibliografia d'aquest ascens en l'edat de maternitat és l'augment de naixements d'infants de baix pes, amb relació a l'augment d'embarassos múltiples i fecundació in vitro a aquestes edats.

Gràfic III-4.13a.
Percepció de l'estat de salut. Dones

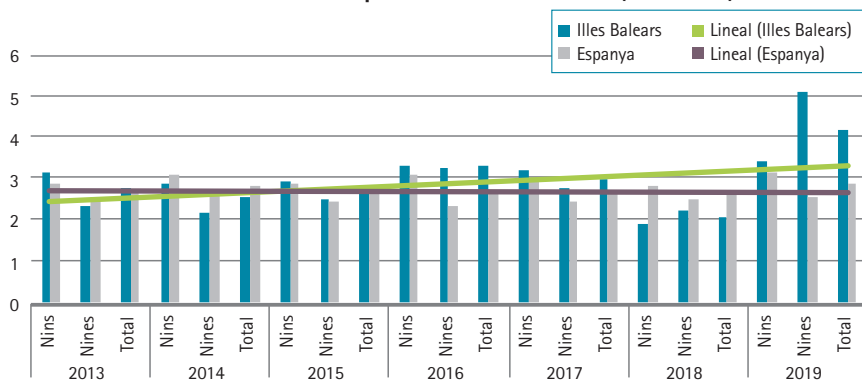

Gràfic III-4.13b.
Percepció de l'estat de salut. Homes

Font: Enquesta nacional de salut 2017

Gràfic III-4.14.
Taxa de mortalitat infantil per 1.000 naixements vius (2013-2019)

Font: INE

QUADRE III-4.9. TAXA DE NATALITAT DE 1.000 NASCUTS VIUS A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA (2010-2019)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Illes Balears	11,00	10,28	9,96	9,46	9,53	9,38	9,29	8,80	8,75	8,08
Espanya	10,42	10,07	9,69	9,11	9,20	9,02	8,80	8,41	7,94	7,60

Font: Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social. INCLASNS. <http://inclasns.msssi.es>

QUADRE III-4.10. PERCENTATGE DE NASCUTS DE MARES MENORS DE 20 ANYS A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA (2010-2017)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Illes Balears	2,42	2,09	2,05	1,97	1,75	1,46	1,89	1,92
Espanya	2,41	2,21	2,14	2,10	2,01	1,98	1,96	1,91

Font: Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social. INCLASNS. <http://inclasns.msssi.es>

4.7.3. NAIXEMENTS SEGONS EL PES DEL NOUNAT

Amb referència als nounats amb pes per davall de 2.500 grams, s'ha mantingut una tendència al voltant de la mitjana estatal. (Vegeu el quadre III-4.11.)

L'evolució de distribució de naixements per grups de pes es pot veure al quadre III-4.12.

4.7.4. INTERRUPCIÓ VOLUNTÀRIA DE L'EMBARÀS

És obligatori notificar les interrupcions voluntàries de l'embaràs, i això permet conèixer la freqüència i distribució dels avortaments legals. Les taxes més altes són en el grup

d'edat de 20-24 anys. Des del 2011, com es pot veure al gràfic III-4.15., les taxes es mantenen estables al voltant de 15 avortaments per cada 1.000 dones de 15 a 44 anys.

4.8.

HÀBITS I ESTILS DE VIDA RELACIONATS AMB LA SALUT

4.8.1. CONSUM DE TABAC

El tabaquisme és un hàbit relacionat amb les causes més freqüents de mort: les malalties del sistema circulatori i els tumors malignes. Això fa que les actuacions en salut pública sobre el tabaquisme siguin prioritàries.

QUADRE III-4.11. PERCENTATGE DE NOUNATS AMB BAIX PES < 2.500 GRAMS A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA (2010-2018)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Illes Balears	3,11	3,69	3,36	3,12	3,56	3,54	4,19	0,07	0,07
Espanya	3,83	3,84	3,84	3,89	3,87	4,05	3,96	0,08	0,08

Font: Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social. INCLASNS. <http://inclasns.msssi.es>

QUADRE III-4.12. NAIXEMENTS A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA SEGONS EL PES EN NEIXER (2014-2018)											
	2014		2015		2016		2017		2018		
	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	
Menys de 1.000 g	1.175	31	1.086	26	1.096	43	1.080	29	1.050	29	
De 1.000 a 1.499 g	2.731	67	2.712	65	2.694	61	2.507	50	2.307	66	
De 1.500 a 1.999 g	6.586	163	6.239	164	5.998	168	5.766	132	5.365	146	
De 2.000 a 2.499 g	22.989	586	23.157	583	22.210	503	21.449	560	20.075	490	
De 2.500 a 2.999 g	86.117	2.228	84.426	2.140	82.580	2.128	79.268	2.060	74.655	2.018	
De 3.000 a 3.499 g	166.639	4.329	163.525	4.351	161.264	4.294	154.065	4.162	147.024	4.245	
De 3.500 a 3.999 g	96.866	2.601	95.475	2.607	94.453	2.705	90.411	2.630	86.073	2.641	
De 4.000 i més g	22.850	657	22.169	647	21.577	694	20.390	655	19.602	640	
No consta	21.642	11	21.501	14	18.711	20	18.245	10	16.626	10	
Total	427.595	10.673	420.290	10.597	410.583	10.616	393.181	10.288	372.777	10.285	

Font: Institut Nacional d'Estadística

A les Illes Balears fumen més els homes que les dones. Al gràfic III-4.16. es poden veure els percentatges del consum de tabac per sexes. Quasi un 60 % de les dones no ha fumat mai.

4.8.2. CONSUM D'ALCOHOL

Els homes consumeixen més alcohol que les dones. Al gràfic III-4.17. es pot veure que el 23 % dels homes beuen alcohol diàriament. Pel que fa a les dones, un 33 % ho fa mensualment, més que el percentatge de dones que no beuen alcohol.

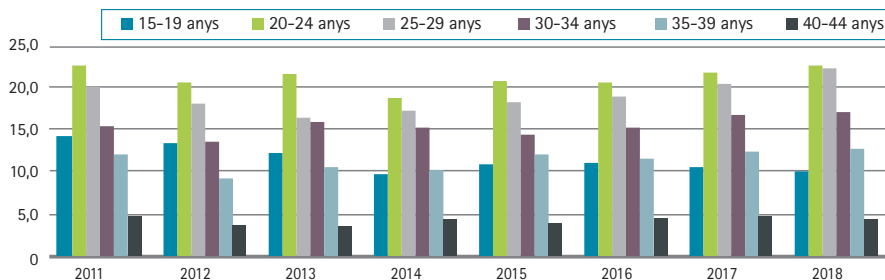
4.8.3. CONSUM D'ALTRES DROGUES

La prevalença del consum de drogues es detecta a través de les enquestes, però és molt difícil conèixer-ne el valor real. El cànnabis és la droga il·legal més consumida a totes les edats. (Vegeu el gràfic III-4.18.)

Pel que fa al consum de drogues en la gent jove, com es pot veure al gràfic III-4.19., les drogues legals (alcohol i tabac) són les més consumides pels estudiants. També es veu un consum lleugerament més elevat en dones que en homes.

Gràfic III.4.15.

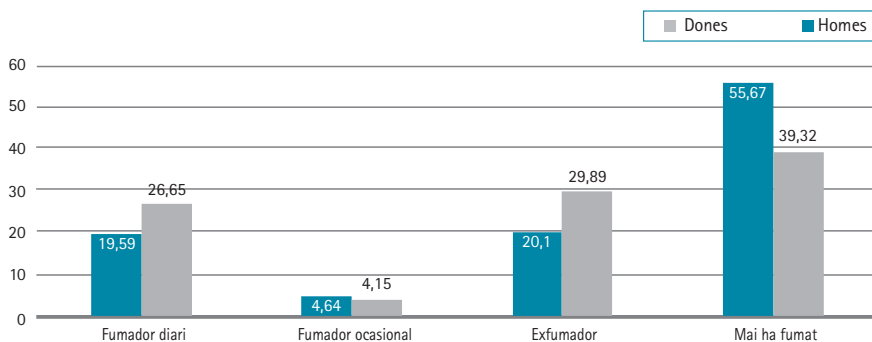
Interrupcions voluntàries de l'embaràs taxes per 1.000 dones

Font: Servei d'Epidemiologia. Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut i Consum

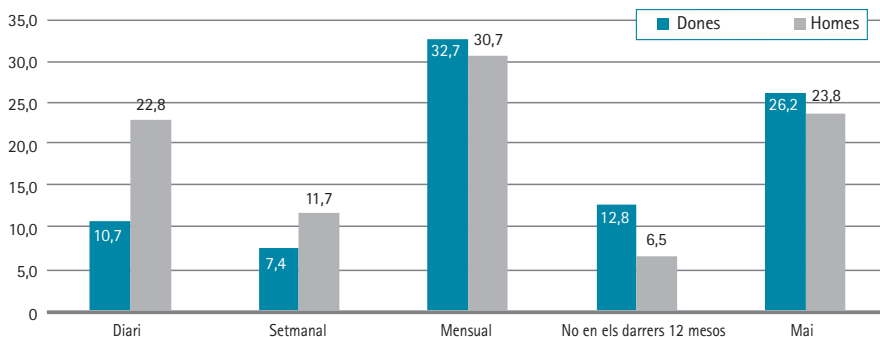
Gràfic III.4.16.

Percentatges de consum de tabac en la població major de 15 anys

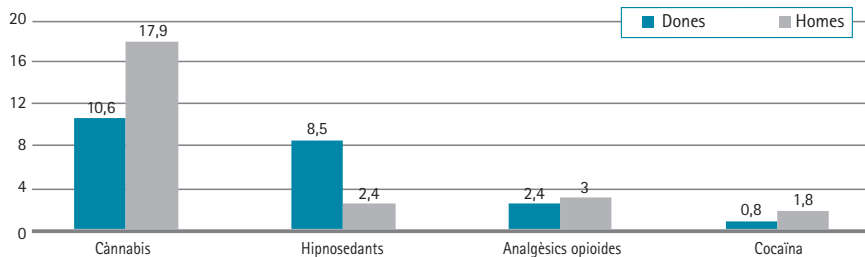
Font: Enquesta nacional de salut 2017

Gràfic III.4.17.
Percentatges de consum d'alcohol en la població major de 15 anys

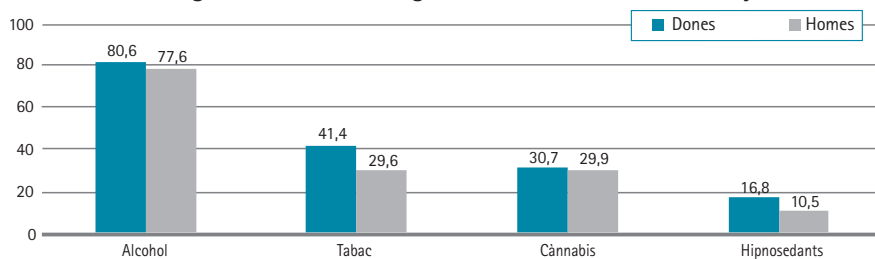
Font: Enquesta nacional de salut 2017

Gràfic III.4.18.
Percentatges de consum de drogues il·legals en persones de 15 a 64 anys

Font: Direcció General de Salut Pública i Participació. Estudi EDADES 2017/2018 Illes Balears

Gràfic III.4.19.
Percentatges de consum de drogues en estudiants de 14 a 18 anys

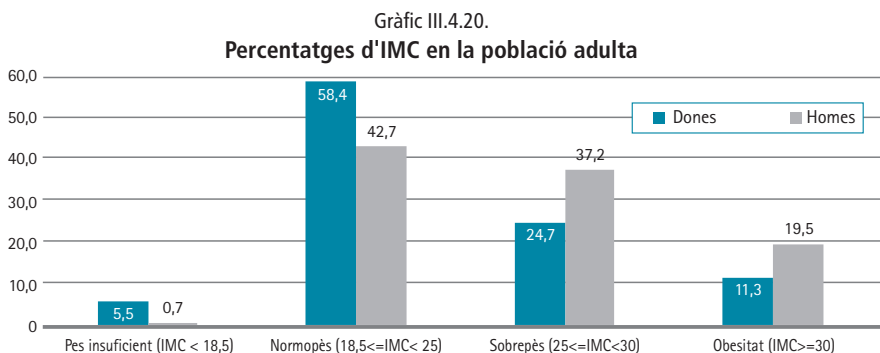
Font: Direcció General de Salut Pública i Participació. Estudi ESTUDES 2018/2019 Illes Balears

4.8.4. OBESITAT

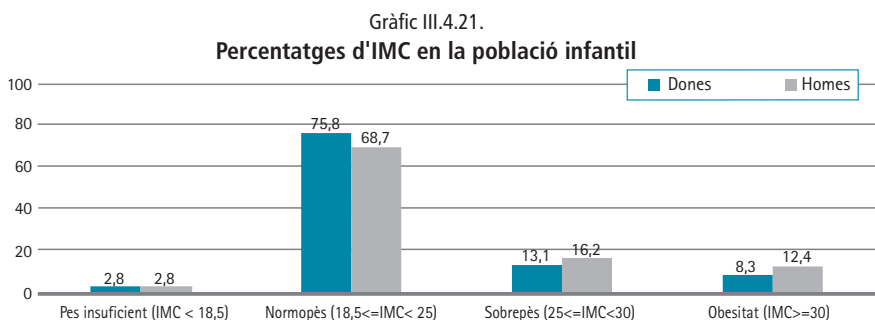
Es considera obesi-
tat un índex de mas-
sa corporal igual o superior a 30 kg/m².
L'obesitat està relacionada amb problemes
de salut. A les Illes Balears, el grau d'obesi-

tat està al voltant del 20 % en homes i de
l'11 % en dones (Vegeu el gràfic III-4.20.)

L'obesitat infantil és present en un 12,4 %
de fillets i un 8,3 % de filletes. (Vegeu el
gràfic III-4.21.)

Font: Enquesta nacional de salut 2017

Font: Estudi EPOIB II

4.8.5. CONSUM DE FRUITES I VERDURES

El consum de fruites i verdures té un efecte
beneficiós sobre la salut. A les Illes Balears,
el consum de fruites i verdures és superior
en dones que en homes. (Vegeu el gràfic
III-4.22.)

4.8.6. ACTIVITAT FÍSICA EN EL TEMPS LLIBRE

S'ha demostrat que l'activitat física dismi-
nueix el risc de malalties cardiovasculars,
càncer de colòn i diabetis mellitus. Com
es pot veure al gràfic III-4.23., els homes
fan activitat física de nivell més alt que les

dones i al voltant del 50 % de dones fan activitat física de nivell mitjà.

amb el progressiu augment dels anys anteriors, arribant a 230 places, fet que suposa l'oferta més elevada que s'ha fet mai a les Illes Balears, amb un 66 % superior a l'oferta de l'any 2018.

4.9.

ALTRES

4.9.1. FORMACIÓ, RECERCA I INNOVACIÓ A L'ÀMBIT

El 17 de maig de 2019 es va aprovar el decret que regula la formació sanitària especialitzada en l'àmbit de les Illes Balears (Decret 37/2019). L'objectiu d'aquesta norma és regular l'ordenació del sistema de formació sanitària especialitzada a les Illes Balears, de conformitat amb el que estableix el Reial decret 183/2008, de 8 de febrer, pel qual es determinen i classifiquen les especialitats en ciències de la salut i es desenvolupen determinats aspectes del sistema de formació sanitària especialitzada.

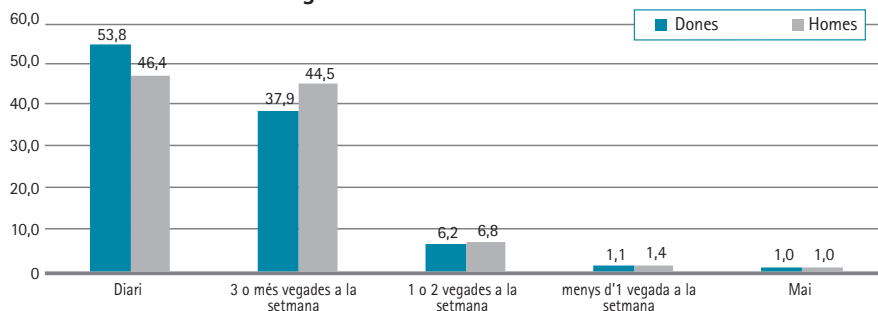
L'oferta de places de formació sanitària especialitzada a les Illes Balears va continuar

Aquest augment d'oferta ha estat possible després que l'any passat s'acreditessin sis noves unitats docents a les Illes: reumatologia a Son Llätzer, rehabilitació a Son Espases, multiprofessional d'atenció familiar i comunitària a l'Àrea de Salut d'Eivissa i Formentera, geriatria a l'Hospital Sant Joan de Déu i farmàcia hospitalària a Can Misses. Així mateix, el 2019 l'hospital d'Inca també va ser acreditat com a dispositiu docent. En total, ara mateix a la nostra comunitat hi ha dotze unitats docents, que formen prop de 600 residents. (Vegeu el gràfic III-4.24.)

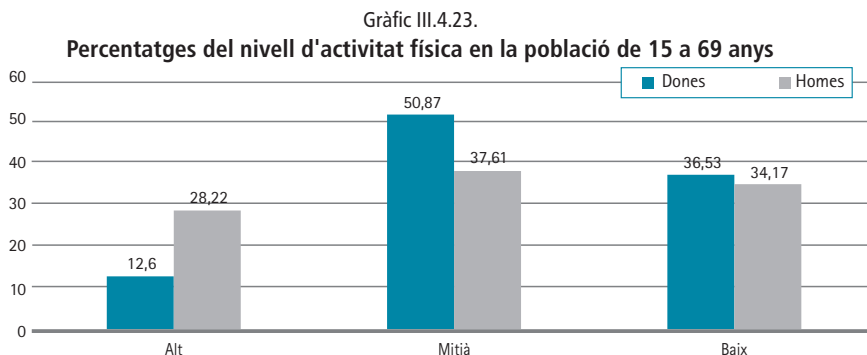
Pel que fa a la formació continuada, l'any 2019 s'han tramitat 2.147 sol·licituds d'acreditació, de les quals s'ha acreditat un 94,3 %, un 5,1 % més que el 2018. (Vegeu el quadre III-4.13.)

Gràfic III.4.22.

Percentatges de consum de fruites i verdures

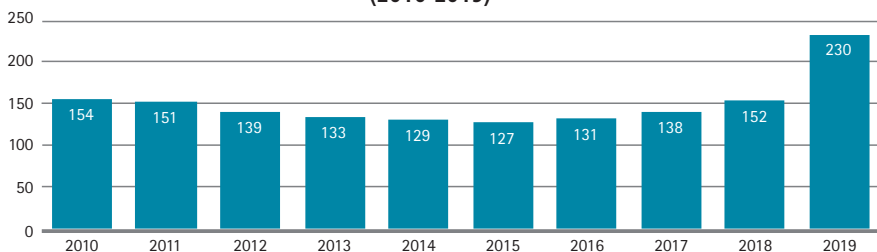

Font: Estudi EPOIB II

Font: MSCBS

Gràfic III.4.24.
Evolució de l'oferta de places de formació sanitària especialitzada a les Illes Balears (2010-2019)

Font: Direcció General de Recerca en Salut, Formació i Acreditació. Govern de les Illes Balears

QUADRE III-4.13. ACREDITACIÓ D'ACTIVITATS DE FORMACIÓ CONTINUADA PER PART DE LA COMISSIÓ DE FORMACIÓ CONTINUADA DE LES PROFESSIONS SANITÀRIES DE LES ILLES BALEARS (2015-2019)

	2015	2016	2017	2018	2019
Nre. de sol·licituds	5.535	3.268	1.821	2.167	2.147
% d'acreditacions	99	93	96,9	89,2	94,3

Font: Direcció General de Recerca en Salut, Formació i Acreditació. Govern de les Illes Balears

En matèria de recerca sanitària, el 2019 l'Institut d'Investigació Sanitària de les Illes Balears va aconseguir ser acreditat com a institut d'investigació sanitària per l'Institut de Salut Carlos III, dependent del Ministeri de Ciència i Innovació. Aquesta fita situa l'Institut en el mapa dels centres

d'excel·lència d'investigació en salut de l'Estat, la qual cosa permetrà tenir accés a fonts de finançament reservades de manera exclusiva per a aquests tipus de centres.

Quant als resultats de l'activitat científica de l'Idisba, el 2019 ha continuat la tendèn-

cia positiva en els indicadors de resultats, especialment pel que fa a la qualitat de la producció científica, com es reflecteix en l'augment en el factor d'impacte acumulat, que voreja els 2.500 punts, i de l'índex d'impacte mitjà, que entre la seva creació el 2014 i el 2019 ha experimentat un creixement proper al 30%. (Vegeu el quadre III-4.14.)

Durant el 2019 es consoliden els programes propis de dinamització de la recerca en salut de l'Idisba, incloent-hi programes de captació i estabilització del talent investigador (Programa de pràctiques d'estiu Garcia-Palmer; Programa d'incorporació de Junior Leaders RADIX; Programa d'incorporació d'investigadors postdoctorals

FOLIUM) i de promoció de la ciència excel·lent (Programa de projectes col·laboratius intramurals SYNERGIA; Programa de projectes pilots PRIMUS). Entre els efectes derivats d'aquestes accions cal destacar el significatiu augment observat a la plantilla pròpia de l'Idisba, que ha passat de 66 el 2015 a 171 el 2019.

El Comitè Ètic d'Investigació de les Illes Balears (CEI-IB), actualment acreditat com a Comitè d'Ètica de la Investigació amb Medicaments d'Ús Humà (CEIm), va avaluar 146 protocols el 2019, un creixement del 7% respecte a l'any anterior; a més, el CEI-IB ha estat el CEIm de referència de dos assaigs clínics. (Vegeu el gràfic III-4.25.)

QUADRE III-4.14. EVOLUCIÓ DELS RESULTATS D'INDICADORS DE PRODUCCIÓ CIENTÍFICA A L'INSTITUT D'INVESTIGACIÓ SANITÀRIA DE LES ILLES BALEARS (IDISBA) DES QUE ES VA CREAR EL 2014 (2014-2019)

Activitats Idisba	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Recursos humans						
Nre. d'investigadors	512	595	596	681	759	777
Nre. de grups d'investigació	45	53	53	53	54	52
Personal propi	74	66	78	108	121	171
Projectes competitius						
Nre. de projectes propis concedits	0	0	0	4	4	4
Nre. de projectes nacionals públics concedits	26	28	25	34	14	18
Nre. de projectes nacionals privats concedits	3	4	3	8	5	4
Nre. de projectes internacionals totals concedits	4	1	1	4	3	4
Projectes competitius						
Nre. d'estudis clínics iniciats	100	75	89	81	78	82
Nre. d'estudis clínics actius	-	488	573	466	466	486

continua

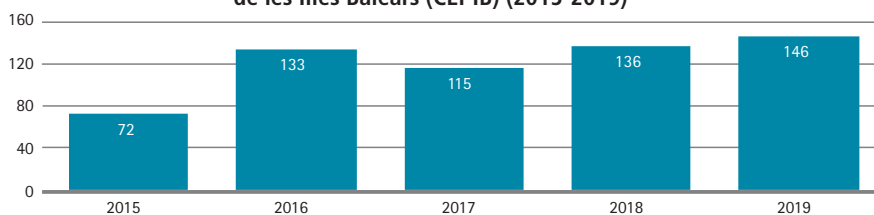
Activitats Idisba	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Publicacions*						
Nre. de publicacions totals	385	412	414	432	424	540
Nre. de publicacions indexades amb factor d'impacte	346	368	397	414	396	513
% de publicacions en Q1	53	50	52	52	51	55
% de publicacions en D1	23	20	20	22	19	23
Factor d'impacte acumulat	1.280	1.417	1.697	1.829	1.886	2.401
Índex d'impacte mitjà	3,7	3,85	4,27	4,42	4,76	4,68
Activitats de transferència						
Patents	0	2	3	0	1	5

Font: Direcció General de Recerca en Salut, Formació i Acreditació. Govern de les Illes Balears.

* Dades provisionals

Gràfic III.4.25.

Evolució del nombre de protocols avaluats per part del Comitè d'Ètica de la Investigació de les Illes Balears (CEI-IB) (2015-2019)

Font: Direcció General de Recerca en Salut, Formació i Acreditació. Govern de les Illes Balears

4.9.2. BARÒMETRE SANITARI

No hi ha informació actualitzada respecte al que es va publicar a la memòria de l'any 2018.

5

EDUCACIÓ

RESUM

La situació educativa a les Illes Balears presenta una sèrie de reptes que cal abordar amb una mirada evolutiva: la periodicitat anual de la memòria del CES permet l'anàlisi detallada d'aspectes com els resultats acadèmics, les taxes de graduació a les distintes etapes, les ràtios professorat-alumnat, l'abandonament escolar, les principals xifres universitàries... Unes altres qüestions són les implicacions educatives de la major presència d'alumnat estranger: es constata en el capítol que les Balears són la comunitat autònoma amb el percentatge més alt de l'Estat, fet que constitueix un element distintiu i una realitat específica que cal tenir en compte.

Es detallen les dades, tant de les etapes no universitàries com de l'etapa universitària. En el cas de les etapes no universitàries, es treballa a partir de les darreres dades oficials publicades pel Ministeri d'Educació. Això comporta que encara no recullen l'impacte educatiu de la pandèmia. En qualsevol cas, cal parar atenció als processos i eventuais problemes crònics amb vista a conèixer els impactes quan aquests processos es trobin a la cruïlla amb la situació de la pandèmia. En especial, pels efectes en relació amb la desigualtat educativa. En el cas de l'etapa universitària, s'aporten dades oficials de la Universitat de les Illes Balears, tot parant especial esment a l'evolució de l'alumnat a la darrera dècada.

Quant als principals resultats i conclusions, cal destacar, entre d'altres, aspectes com la despesa pública per alumne, la mitjana d'alumnes per unitat, l'esperança de vida escolar i la taxa d'abandonament. La despesa pública per alumne ha augmentat els darrers anys. Referent a la mitjana d'alumnes per unitat, Les Balears presenten ràtios inferiors a les estatals. En correspondència amb aquestes ràtios, a tots els nivells, excepte a secundària, el nombre de professors per unitat a Balears és més gran que al conjunt de l'Estat. L'indicador d'esperança de vida escolar aporta una visió predictiva de les trajectòries educatives i el risc al desenganxament escolar. L'anàlisi d'aquest indicador posa de manifest les diferències autonòmiques i la influència del mercat de treball turístic sobre l'abandonament escolar al territori insular. A les Balears, abans dels 16 anys ja comença a fer-se palesa la dificultat per mantenir-se en el sistema educatiu, s'amplia la distància amb les taxes d'idoneïtat estatals, augmentant el risc al desenganxament i l'abandonament escolar. En relació amb l'abandonament, segons les dades de 2018, un 24,4% dels joves entre els 18 i els 24 anys no ha completat el nivell d'educació secundària de segona etapa i no continua cap tipus d'educació formació.

Pel que fa als resultats i principals conclusions en relació amb les dades universitàries, cal assenyalar que les Illes Balears continuen sent la comunitat amb la taxa més baixa de l'Estat quant al nombre d'alumnat universitari de 18 a 24 anys i la població total en aquesta franja d'edat. Una altra dada rellevant detallada al capítol és el bon posicionament de la Universitat de les Illes Balears en els diferents rànquings de qualitat analitzats, tant de caràcter estatal com internacional.

5.1.

EL SISTEMA EDUCATIU NO UNIVERSITARI DE LES ILLES BALEARS

L'anàlisi dels indicadors autonòmics i estatals permet adoptar una perspectiva comparada i evolutiva que ajuda a delimitar les peculiaritats i les necessitats del sistema educatiu. Concretament, les dades sobre l'escolarització de les Illes Balears corresponents al curs 2018/19 mostren un total de 189.400 estudiants matriculats als ensenyaments de règim general, 3.742 més que el curs anterior. Aquest augment es concentra principalment a l'ESO, que acull 1.437 estudiants més que el curs anterior. (Vegeu el quadre III-5.1.)

La matrícula es continua concentrant en els nivells d'educació primària (71.736 alumnes, que representen un 37,9 % de la matrícula i amb 391 alumnes més que el curs anterior), ESO (46.503, un 24,6 % de la matrícula i 1.437 alumnes més), educació infantil de segon cicle (32.079, un 16,9 % de la matrícula i 164 alumnes més), batxillerat (12.578, 6,6 % de la matrícula i 363 alumnes més) i educació infantil de primer cicle (8.591 alumnes, un 4,5 % de la matrícula i 216 alumnes més). Als cicles formatius (presencial i a distància) es registren un total de 7.963 alumnes al grau mitjà (4,2 % del total i 699 alumnes més que el curs anterior) i 6.181 alumnes al grau superior (3,26 % del total i 327 alumnes més que el curs anterior).

Un 64,69 % de la matrícula es correspon amb l'alumnat de centres de titularitat pública, un 28,59 % amb l'alumnat dels

centres privats concertats i un 6,7 % amb l'alumnat de centres privats no concertats. (Vegeu el quadre III-5.1.)

Les dades sobre l'escolarització als ensenyaments de règim especial mostren la magnitud de la matrícula als ensenyaments d'idiomes (un 70,6 % de l'escolarització als ensenyaments de règim especial). Un total de 9.871 alumnes estudien idiomes, principalment als nivells bàsic (27 % de la matrícula) i intermedi (33 %). Els estudis de música concentren el 15,6 % de la matrícula; les arts plàstiques i el disseny, un 8,87 %; dansa, el 2,36 %; ensenyaments esportius un 1,98 %, i art dramàtic, un 0,51 %. (Vegeu el quadre III-5.2.)

Per a l'estudi de l'evolució de les dades en educació d'adults (vegeu el quadre III-5.3.), la informació es presenta de manera separada per educació de caràcter formal i educació de caràcter no formal. Cal tenir present que aquest tipus d'educació és especialment important en una comunitat turística com les Illes Balears, on l'abandonament escolar és rellevant i són especialment sensibles els itineraris educatius de retorn. Aquests itineraris de retorn es produeixen a l'etapa de l'educació d'adults.

En el cas de l'educació de caràcter formal, les distintes categories han patit un descens: els ensenyaments inicials han baixat de 1.176 alumnes el curs 2013/14 a 1.062 el curs 2017/18; l'educació secundària per a persones adultes, de 5.778 a 4.286, i la preparació de la prova d'accés a la universitat, de 665 alumnes a 589.

QUADRE III-5.1. ALUMNAT MATRICULAT EN ENSENYAMENTS DE RÈGIM GENERAL PER NIVELLS EDUCATIUS

Curs 2018/2019

	Curs 2011/2012	Curs 2012/2013	Curs 2013/2014	Curs 2014/2015	Curs 2015/2016	Curs 2016/2017	Curs 2017/2018	Total	Centres públics	Centres privats	Centres privats concertats	Centres privats no concertats
Total	174.958	176.402	177.262	177.767	178.055	180.138	185.658	189.400	122.527	66.873	54.167	12.706
Educació infantil - primer cicle	7.619	7.681	7.707	6.198	5.530	6.600	8.375	8.591	5.470	3.121	202	2.919
Educació infantil - segon cicle	34.453	34.170	33.951	33.123	32.623	31.897	31.915	32.079	20.157	11.922	10.335	1.587
Educació primària	65.641	66.497	67.255	69.004	69.645	70.275	71.345	71.736	45.391	26.345	22.419	3.926
Educació especial	611	634	644	637	636	721	792	841	276	565	565	0
ESO	40.675	41.123	41.434	42.474	43.084	43.678	45.066	46.503	28.468	18.035	15.557	2.478
Batxillerat	12.088	11.954	11.355	11.801	11.966	12.037	12.285	12.578	8.588	3.990	3.205	785
Batxillerat a distància	1.228	1.017	820	774	689	770	713	783	783	0	0	0
CF FP bàsica				982	1.738	1.889	1.955	1.979	1.674	305	305	0
CF FP grau mitjà	6.125	6.287	6.427	6.384	6.423	6.463	6.634	7.217	5.755	1.462	1.120	342
CF FP grau superior	3.635	3.607	3.782	4.043	4.023	4.240	4.953	5.186	4.256	930	353	577
CF FP grau mitjà a distància	413	559	749	748	746	644	630	746	716	30	0	30
CF FP grau superior a distància	357	649	725	734	848	816	901	995	933	62	0	62
Programes de qualificació professional inicial	2.113	2.224	2.413	723	0	0						
Altres programes formatius				142	104	108	94	166	60	106	106	0

Font: Estadística dels ensenyaments no universitaris. Ensenyaments no universitaris. Alumnat matriculat. Subdirecció General d'Estadística i Estudis del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport

QUADRE III-5.2. ALUMNAT MATRICULAT EN ENSENYAMENTS DE RÈGIM ESPECIAL

	Curs 2018/2019
Total ensenyaments de règim especial	13978
Total ensenyaments d'arts plàstiques i disseny	1240
CFGM arts plàstiques i disseny	119
CFGS arts plàstiques i disseny	1121
Total ensenyaments de música	2186
Ensenyaments elementals de música	1379
Ensenyaments professionals de música	623
Ensenyaments superiors de música	184
Total ensenyaments de dansa	331
Ensenyaments elementals de dansa	197
Ensenyaments professionals de dansa	134
Total ensenyaments d'art dramàtic	72
Total ensenyaments d'idiomes	9871
Ensenyament d'idiomes nivell bàsic	3776
Ensenyament d'idiomes nivell intermedi	4614
Ensenyament d'idiomes nivell C1	566
Ensenyament d'idiomes nivell C2	119
Ensenyament d'idiomes nivell bàsic a distància	166
Ensenyament d'idiomes nivell intermedi a distància	630
Total ensenyaments esportius (grau mitjà)	278

Font: Estadística dels ensenyaments no universitaris. Subdirecció General d'Estadística i Estudis del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport

En el cas de l'educació de caràcter no formal, les xifres absolutes han augmentat entre el curs 2013/14 i el curs 2017/18, tot passant de 7.008 a 8.135 alumnes.

En canvi, l'estudi de llengües estrangeres ha experimentat un petit descens. Del curs 2013/14 no es disposen de dades per a aquest ítem, però si es fa la comparativa entre el curs 2014/15 i el curs 2017/18 es veu que les dades han baixat de 3.092 a 2.610.

Pel que fa a l'educació a distància, es detecten dues dinàmiques diferenciades en el període de 2013 a 2018: d'una banda, el batxillerat experimenta un lleuger descens (de 820 a 713 alumnes), mentre que els cicles formatius tenen una petita tendència a l'alça (de 1.474 alumnes a 1.531), que és fruit de l'augment en els cicles de grau superior (un segment de més especialització tècnica), perquè els cicles de grau mitjà baixen una mica. (Vegeu el quadre III-5.3.)

QUADRE III-5.3. ALUMNAT MATRICULAT EN ENSENYAMENTS DE RÈGIM GENERAL PER NIVELLS EDUCATIUS (2011-2017)

	Curs 2013/2014	Curs 2014/2015	Curs 2015/2016	Curs 2016/2017	Curs 2017/2018
Ensenyaments inicials	1.176	1.165	0	1.082	1.062
Inicials I	630	607	0	768	840
Inicials II	546	558	0	314	222
Educació secundària per a persones adultes	5.778	5.695	5.000	4.551	4.286
Educació d'adults de caràcter formal					
Preparació de proves lliures de batxillerat	0	0	0	0	0
Preparació de proves lliures per a tècnic LOE (cicles grau mitjà)	s.d.	0	35	0	0
Preparació de proves lliures per a tècnic LOE (cicles grau superior)	s.d.	0	s.d.	0	0
Preparació de la prova d'accés a la universitat	665	655	779	738	589
Preparació de la prova d'accés a cicles de grau mitjà	52	17	23	13	2
CF FP grau superior (1)	3.607	3.782	4.043	4.023	4.240
Total	7.008	7.318	6.887	7.963	8.135
Educació d'adults de caràcter no formal					
Llengua per a immigrants	2.377	2.519	2.887	3.540	3.894
Llengües estrangeres	s.d.	3.092	2.424	2.670	2.610
Altres cursos	s.d.	1.707	1.576	1.753	1.631
Batxillerat	820	774	689	770	713
Cicles formatius d'FP	1.474	1.482	1.594	1.460	1.531
Grau mitjà	749	748	746	644	630
Grau superior	725	734	848	816	901

Font: Elaboració de l'equip CES-UIB a partir de las cifras de la educación en España, Ministerio d'Educació i Ciència

Unes dades importants en el cas de les Illes Balears són els percentatges d'alumnat estranger (vegeu el quadre III-5.4.). Cal parlar d'augment a aquestes xifres per comprendre millor les dinàmiques i les necessitats específiques dels centres educatius de l'arxipèlag, en ser el lloc de l'Estat on n'hi ha més en termes relatius.

Al quadre III-5.4., es presenta una comparativa de tot Espanya. Les Balears ocupen el primer lloc, amb un 13,9% de l'alumnat que és estranger; seguides de prop per Catalunya, amb un 13,1%. A l'etapa de l'educació primària, el percentatge balear arriba al 15,7%, només superat per la ciutat autònoma de Melilla. El percentatge més alt de les Balears és a la formació professional bàsica, amb un 19,5%. Però, en aquesta categoria, les Balears són només la sisena comunitat amb més alumnat estranger, no ocupen els primers llocs, com passa amb les altres categories.

En la distinció entre els centres públics i els centres privats en relació amb la presència de l'alumnat estranger, també hi ha diferències rellevants. Aquesta distinció és important per saber on cal dirigir més recursos relatius a afrontar la situació.

A l'àmbit estatal, la diferència és gairebé de cinc punts (10,3% de centres públics per 5,7% de centres privats). A les Balears manté una distància similar: 15,6% als centres públics i 10,7% als centres privats. En la categoria de centres públics, les Balears són la primera, empatada amb Catalunya (15,6%), i seguida de molt a prop per la Rioja (15,5%) i Múrcia (15,3%). En canvi, en la categoria de centres privats, les Balears concentren el 10,7% i són la

primera de l'Estat i les altres estan a distàncies de quatre punts o més, excepte Catalunya (8,5%). Per tant, en la mirada comparada, els centres privats de l'arxipèlag concentren bastant més alumnat estranger en termes relatius que els seus centres homòlegs a altres comunitats autònomes. (Vegeu el quadre III-5.4.)

Quant a la presència de l'alumnat estranger, és rellevant també fer l'anàlisi desglossada a les Balears per nivells, tot comparant-la amb les mitjanes estatals (vegeu el quadre III-5.5.). En el cas de l'educació infantil, el percentatge estatal ha pujat tímidament entre el 2013/14 i el 2017/18 (de 8,2% a 8,6%), mentre que, en clau balear, aquest percentatge ha baixat una dècima (de 13,8% a 13,7%). En el cas de l'educació primària, la diferència entre ambdós percentatges era de 5,6 punts el 2013/14 (Espanya 8,6% i les Balears 14,2%) i de 6 punts el 2017/18 (Espanya 9,7% i les Balears 15,7%). En el cas de l'ESO, ha baixat tant a Espanya com a les Balears: del 10,5% al 8,6% a Espanya i del 16,7% al 13,6% a les Balears. Un descens major a l'arxipèlag, més de tres punts, però mantenint-se encara per sobre de la mitjana estatal. És destacable la tendència diferencial entre Espanya i les Balears en el cas del cicle formatiu de formació professional bàsica (FP bàsica), quan es compara amb altres programes formatius. A l'FP bàsica, les Balears estan 4,5 punts per damunt de la mitjana estatal el 2017/18 (les Balears 19,5%, Espanya 15,0%). En canvi, a la categoria d'altres programes formatius, el percentatge estatal (22,8%) és més elevat que el de les Balears (19,1%). (Vegeu el quadre III-5.5.)

QUADRE III-5.4. PERCENTATGE D'ALUMINAT ESTRANGER EN ENSENYAMENTS DE RÈGIM GENERAL NO UNIVERSITARIS PER NIVELLS, TITULARITAT DELS CENTRES I COMUNITATS AUTÒNOMES

	Total (1)	E. infantil	E. primària	ESO	Batxillerats (2)	Cicles formatius bàsics	Cicles formatius FP - Grau mitjà (2)	Cicles formatius FP - Grau superior (2)	Altres programes formatius
Total centres	8,8	8,6	9,7	8,6	6,4	15,0	8,6	5,9	22,8
Andalusia	5,3	5,3	5,7	5,8	4,5	5,9	3,0	2,1	1,7
Aragó	12,5	12,1	14,2	11,9	7,7	26,9	13,4	8,0	31,0
Astúries	3,9	3,1	3,4	5,3	3,5	11,9	5,3	2,7	8,3
Illes Balears	13,9	13,7	15,7	13,6	9,6	19,5	10,3	7,2	19,1
Illes Canàries	7,3	7,6	8,2	7,7	6,4	8,2	4,4	3,8	1,9
Cantàbria	5,5	4,8	4,9	6,2	5,0	13,7	7,8	6,2	21,3
Castella i Lleó	6,2	5,5	6,7	6,4	4,4	18,0	7,6	4,1	-
Castella-la Manxa	6,6	3,7	7,5	8,1	5,6	14,5	6,5	4,3	5,6
Catalunya	13,1	14,0	14,3	12,0	9,1	-	14,4	9,5	24,5
Comunitat Valenciana	10,5	8,9	11,7	11,0	8,7	15,8	9,9	7,8	18,9
Extremadura	2,8	2,4	3,1	3,1	2,1	6,2	2,6	1,9	3,2
Galícia	2,6	1,8	2,5	3,3	2,3	8,7	3,4	2,4	5,5
Madrid	11,0	10,7	12,1	10,3	8,2	20,1	11,8	8,4	30,4
Múrcia	12,3	13,3	14,2	10,8	8,4	19,9	10,5	6,4	24,3
Navarra	7,2	4,8	8,1	8,7	5,2	16,4	6,9	4,9	19,4
País Basc	7,4	8,0	7,4	6,5	4,8	25,3	10,1	5,9	-
La Rioja	12,8	13,3	14,7	11,4	6,2	28,4	12,7	6,8	40,0
Ceuta	4,8	6,8	5,7	3,1	2,2	4,1	2,5	2,6	22,7
Melilla	12,0	12,7	16,3	7,8	5,9	11,9	8,3	4,9	18,2

continua

	Total (1)	E. infantil	E. primària	ESO	Batxillerats (2)	Cicles formatius FP bàsica	Cicles formatius FP - Grau mitjà (2)	Cicles formatius FP - Grau superior (2)	Altres programes formatius
Centres públics	10,3	10,8	11,6	9,9	7,0	15,0	9,1	6,1	15,4
Andalusia	5,9	6,3	6,3	6,3	4,4	6,6	3,3	2,2	1,7
Aragó	14,8	14,5	17,3	14,2	9,1	29,9	14,0	8,4	27,0
Astúries	4,4	3,5	4,2	5,8	4,1	10,6	4,9	2,8	0,0
Illes Balears	15,6	15,5	18,3	15,3	10,3	20,6	11,1	7,2	-
Illes Canàries	8,1	9,3	9,3	8,4	6,5	8,4	4,4	3,6	2,0
Cantàbria	5,7	5,3	5,1	6,5	5,5	12,2	6,4	5,4	7,5
Castella i Lleó	7,4	6,9	8,4	7,6	5,1	19,3	8,1	4,3	-
Castella-la Manxa	7,4	4,3	8,6	8,9	6,0	14,7	7,0	4,5	5,6
Catalunya	15,6	16,9	17,2	14,1	10,4	-	16,4	10,7	11,9
Comunitat Valenciana	12,6	12,0	14,5	12,7	9,5	16,2	10,1	8,0	18,9
Extremadura	3,2	2,7	3,7	3,5	2,3	6,3	2,6	2,0	4,4
Galícia	2,9	2,1	2,8	3,6	2,5	8,7	3,2	2,4	5,5
Madrid	14,8	15,8	16,8	13,0	10,5	22,5	13,4	9,7	35,7
Múrcia	15,3	17,7	18,2	13,5	9,1	21,2	11,4	7,1	22,9
Navarra	9,5	6,6	11,3	11,3	6,2	17,8	7,1	5,3	15,9
País Basc	9,9	11,8	10,7	7,6	6,4	26,6	10,2	6,7	-
La Rioja	15,5	17,1	18,4	14,3	7,2	30,4	12,5	7,1	38,1
Ceuta	5,7	8,6	7,4	4,0	2,3	4,0	2,5	2,6	0,0
Melilla	14,1	16,9	20,2	8,6	6,1	11,9	8,3	4,9	0,0

continua

	Total (1)	E. infantil	E. primària	ESO	Batxillerats (2)	Cicles formatius bàsica	Cicles formatius FP - Grau mitjà (2)	Cicles formatius FP - Grau superior (2)	Altres programes formatius
Centres privats	5,7	4,9	5,6	6,3	4,8	14,8	7,2	5,2	40,2
Andalusia	3,6	3,4	3,6	4,1	5,2	3,7	2,2	1,8	-
Aragó	7,7	7,7	7,4	7,6	3,4	20,2	12,0	6,7	37,3
Astúries	2,7	1,9	1,7	4,2	1,2	15,6	7,2	2,0	16,7
Illes Balears	10,7	10,6	11,1	11,0	7,9	13,7	6,5	7,0	19,1
Illes Canàries	4,9	4,1	5,0	5,3	6,0	4,0	3,9	5,3	0,0
Cantàbria	5,2	3,5	4,5	5,4	2,0	16,0	12,0	8,8	26,4
Castella i Lleó	3,7	3,0	3,3	4,4	1,7	15,2	6,5	3,3	-
Castella-la Manxa	3,3	1,7	3,1	5,0	2,0	13,1	4,2	1,9	-
Catalunya	8,5	8,3	8,5	8,5	6,5	-	9,2	7,6	53,4
Comunitat Valenciana	6,3	4,2	6,2	7,8	6,6	12,7	9,4	6,7	-
Extremadura	1,4	1,0	1,3	1,8	1,1	0,0	2,4	1,1	1,8
Galícia	1,9	1,2	1,8	2,6	0,8	8,4	4,1	2,2	-
Madrid	6,4	5,5	6,6	7,3	4,6	15,7	9,4	6,2	9,4
Múrcia	5,2	5,1	5,3	4,8	3,4	11,6	8,4	4,1	26,3
Navarra	3,1	0,9	2,3	4,8	3,3	13,9	6,1	3,4	22,0
País Basc	4,8	3,7	4,0	5,5	3,2	24,8	9,8	4,9	-
La Rioja	7,7	7,1	7,5	6,8	2,8	25,5	13,5	5,1	42,9
Ceuta	0,9	0,6	0,2	0,3	0,0	4,8	-	-	25,0
Melilla	1,4	0,6	1,2	0,2	0,0	-	-	-	20,4

Font: Las cifras de la educación en España, Ministerio d'Educació i Ciència

(1) El total inclou també els alumnes d'educació especial específica.

(2) Inclou els alumnes estrangers que cursen aquest ensenyament en els règims presencial i a distància.

QUADRE III-5.5. PERCENTATGE D'ALUMNAT ESTRANGER EN ENSENYAMENTS DE RÈGIM GENERAL NO UNIVERSITARIS A LES ILLES BALEARS PER NIVELLS I TITULARITAT DELS CENTRES

		Total (1)	Edu- cació infantil	Educació primària	ESO	Batxillerats (2)	Cicles forma- tius FP bàsica	Cicles forma- tius FP - Grau mitjà (2)	Cicles forma- tius FP - Grau superior (2)	Altres progra- mes formatius		
Total centres	2013/2014	Espanya	8,8	8,2	8,6	10,5	7,0	no existia	8,8	5,0	s. d.	
		Illes Balears	14,4	13,8	14,2	16,7	10,6	no existia	12,9	8,2	s. d.	
	2014/2015	Espanya	8,6	8,2	8,5	9,8	6,7	18,0	8,9	5,0	32,8	
		Illes Balears	14,1	14,0	14,3	15,3	11,0	29,7	12,1	7,9	20,4	
	2015/2016	Espanya	8,4	8,2	8,7	9,1	6,7	17,1	8,9	5,2	8,9	
		Illes Balears	13,7	13,6	14,6	14,1	10,6	23,6	10,8	7,8	13,5	
	2016/2017	Espanya	8,5	8,2	9,0	8,7	6,5	15,9	8,5	5,4	24,5	
		Illes Balears	13,6	13,0	15,1	13,8	9,9	23,6	10,3	7,5	13,0	
	2017/2018	Espanya	8,8	8,6	9,7	8,6	6,4	15,0	8,6	5,9	22,8	
		Illes Balears	13,9	13,7	15,7	13,6	9,6	19,5	10,3	7,2	19,1	
	Centres públics	2013/2014	Espanya	10,5	10,6	10,7	12,5	7,8	no existia	9,1	5,1	s. d.
			Illes Balears	16,9	16,3	17,0	20,2	12,5	no existia	13,4	8,3	s. d.
2014/2015		Espanya	10,2	10,5	10,5	11,5	7,5	17,7	9,2	5,1	33,2	
		Illes Balears	16,4	16,6	16,7	18,3	12,5	31,1	12,8	8,1	14,6	
2015/2016		Espanya	10,0	10,5	10,5	10,6	7,4	16,7	9,3	5,4	8,4	
		Illes Balears	16,0	16,2	17,1	16,9	12,3	24,9	11,6	8,1	s. d.	
2016/2017		Espanya	10,0	10,4	10,9	10,0	7,1	15,8	9,0	5,7	15,4	
		Illes Balears	15,7	14,9	18,0	16,1	11,3	25,0	11,3	7,8	s. d.	
2017/2018		Espanya	10,3	10,8	11,6	9,9	7,0	15,0	9,1	6,1	15,4	
		Illes Balears	15,6	15,5	18,3	15,3	10,3	20,6	11,1	7,2	0,0	

continua

	Total (1)	Educció infantil	Educació primària	ESO	Batxillerats (2)	Cicles formatius FP bàsica	Cicles formatius FP - Grau mitjà (2)	Cicles formatius FP - Grau superior (2)	Altres programes formatius		
Centres privats	2013/2014	Espanya	3,8	4,4	6,7	4,5	s.d.	8,0	4,7	s. d.	
		Illes Balears	9,0	9,4	11,1	4,7	s.d.	10,0	7,3	s. d.	
	2014/2015	Espanya	5,1	4,0	4,5	6,5	4,3	19,3	7,9	4,7	31,8
		Illes Balears	10,1	9,6	10,3	10,6	7,1	22,9	8,2	6,6	22,8
	2015/2016	Espanya	5,2	4,2	4,8	6,3	4,4	18,3	7,6	4,7	10,0
		Illes Balears	9,6	9,1	10,4	9,6	6,4	17,4	6,3	6,1	19,2
	2016/2017	Espanya	5,3	4,4	5,0	6,2	4,5	16,3	7,1	4,7	43,0
		Illes Balears	9,7	9,4	10,1	10,4	6,2	17,4	5,6	4,8	15,1
	2017/2018	Espanya	5,7	4,9	5,6	6,3	4,8	14,8	7,2	5,2	40,2
		Illes Balears	10,7	10,6	11,1	11,0	7,9	13,7	6,5	7,0	19,1

Font: Las cifras de la educación en España, Ministerio d'Educació i Ciència

Pel que fa al percentatge de variació de l'alumnat estranger a les Balears i Espanya entre el 2007/08 i el 2017/18, cal assenyalar dues dinàmiques (vegeu el quadre III-5.6). Primer, entre el 2007/08 i el 2012/13, el percentatge de variació augmenta a Espanya (8,5%) i especialment a les Balears (15,0%). Segon, entre els cursos 2012/13 i 2017/18, el percentatge descendeix tant a l'àmbit estatal com insular (-1,5% a Espanya i -1,0% a les Balears). Aquesta dinàmica dual es pot imputar als efectes demogràfics de la crisi econòmica de 2008, perquè en el primer període analitzat encara no es nota

el descens de població, però en el segon període analitzat ja es manifesta el canvi de tendència demogràfica fruit de la falta de feina. (Vegeu el quadre III-5.6.)

D'acord amb les dimensions de la població escolar, la revisió de les dades sobre professorat permet incorporar un element clau dels recursos del sistema educatiu. El curs 2018/19 es comptabilitzen 19.100 docents a tots els ensenyaments no universitaris, 1.059 docents més que el curs anterior, 760 dels quals pertanyen a centres públics i 299 a centres privats. (Vegeu el quadre III-5.7.)

QUADRE III-5.6. VARIACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER EN ELS ENSENYAMENTS NO UNIVERSITARIS (2007, 2012, 2017)

	2007/2008	2012/2013	"% de var. 2012/2013 - 2007/2008"	2017/2018	"% de var. 2017/2018 - 2012/2013"	"% de var. 2017/2018 - 2007/2008"
Espanya	703.497	763.087	8,5	751.390	-1,5	6,8
Illes Balears	23.641	27.187	15,0	26.926	-1,0	13,9

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Ciència

QUADRE III-5.7. PROFESSORAT D'EE DE RÈGIM GENERAL I EE DE RÈGIM ESPECIAL PER TITULARITAT DEL CENTRE

	Curs 2016/2017	Curs 2017/2018	Curs 2018/2019
Total centres	17.660	18.041	19.100
Règim general	17.005	17.395	18.427
Règim especial	655	646	673
Centres públics	12.400	12.563	13.323
Règim general	11.775	11.953	12.693
Règim especial	625	610	630
Centres privats	5.260	5.478	5.777
Règim general	5.230	5.442	5.734
Règim especial	30	36	43

Font: Ensenyaments no universitaris. Estadística del professorat i altre personal. Sèries i darrers resultats detallats. Subdirecció General d'Estadística i Estudis del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport

Per entendre els paràmetres de la qualitat de la docència, és informatiu consultar els indicadors de mitjana d'alumnat per professor en els diferents nivells educatius i distingint entre escola pública i escola privada (vegeu el quadre III-5.8.). Balears i Espanya presenten una tendència semblant en el període analitzat. Ambdós territoris experimenten una millora en la ràtio d'alumnes per professor entre els cursos 2013/14 i 2017/18: de 12,7 a 12,4 a Espanya (descens de tres dècimes) i d'11,8 a 11,4 a les Balears (descens de quatre dècimes). Per etapes educatives, a l'educació infantil és lleugerament millor a Espanya que a les Balears: 9,6 alumnes per 10,0 alumnes el 2013/14, i 9,7 alumnes per 10,0 alumnes el 2017/18. En canvi, a les altres etapes educatives (primària, ESO, batxillerat i FP), Espanya té una mitjana més alta que les Balears: 16,3 versus 15,7 el 2013/14, i 16,2 i 14,6 el 2017/18.

Si es mira de manera detallada el cas dels centres públics, tant les Balears com Espanya milloren lleugerament durant aquest període. Les Balears passen de 10,9 (2013/14) a 10,5 (2017/18) i Espanya passa d'11,8 (2013/14) a 11,4 (2017/18). Les ràtios als centres privats són una mica superiors. Les Balears tenen entre 13,9 (2013/14) i 13,6 (2017/18), mentre que Espanya té entre 15,1 i 15,0. Les Balears presenten millor ràtio que Espanya. En els dos casos, la diferència entre centres públics i centres privats és al voltant de tres punts i escaig en el període estudiat. (Vegeu el quadre III-5.8.)

En relació amb la mitjana d'alumnes per unitat, les Balears presenten ràtios inferiors a les estatals. Si els centres de les Balears

compten amb una ràtio de 20,7 alumnes per unitat, la ràtio mitjana estatal és de 21,2 alumnes per unitat. Per nivells, les ràtios autonòmiques són més elevades que les estatals als centres d'infantil (15,1 alumnes per unitat a les Balears per 14,7 a Espanya) i als centres de primària (21,4 alumnes per unitat a les Balears per 20,6 a Espanya). Concretament, les dades mostren una millora als centres d'infantil, que han disminuït 2,8 punts respecte al curs anterior. Mentrestant, els centres d'ESO, batxillerat i/o FP de les Balears presenten ràtios més baixes: 19,9 alumnes per unitat a les Balears i 23,2 a tot l'Estat. En correspondència amb aquestes ràtios, a tots els nivells, excepte a secundària, el nombre de professors per unitat a les Balears és major que al conjunt de l'Estat. (Vegeu el quadre III-5.9.)

L'anàlisi de l'esperança de vida escolar en el sistema educatiu als 6 anys (vegeu el quadre III-5.10.) posa de manifest diferències entre les Balears i Espanya, en especial quan es detalla l'esperança a l'educació universitària. A més, la informació s'ha de mirar des d'una perspectiva de gènere, analitzant per separat dones i homes. L'esperança de vida escolar als 6 anys a Espanya augmenta dues dècimes en el període 2013-2017: el curs 2013/14 és de 17,4 anys i el 2017/18 és de 17,6. Les Balears presenten xifres inferiors i, a més, en lleuger descens: 15,0 el 2013/14 i 14,7 el 2017/18. Tant a Espanya com a les Balears, l'esperança és més alta entre les dones que entre els homes. El 2017/18 les Balears tenen una esperança de 14,4 anys en el cas dels homes i de 15,1 en el cas de les dones. A Espanya, també el 2017/18, els homes tenen una esperança de 17,2 i les dones de 18,0.

QUADRE III-5.8. MITJANA D'ALUMNES PER PROFESSOR EN EQUIVALENTS A TEMPS COMPLET ALS ENSENYAMENTS DE RÈGIM GENERAL NO UNIVERSITARIS PER TIPUS DE CENTRE I TITULARITAT (2013-2017)

			Total	Centres ed. infantil	Centres ed. primària	Centres ed. primària i ESO	Centres ESO i/o batxillerats i/o FP	Centres ed. primària, ESO i batx./ FP	Centres específics ed. especial	
Total centres	2013/2014	Espanya	12,7	9,6	13,3	14,5	11,1	16,3	4,0	
		Illes Balears	11,8	10,0	12,6	13,8	9,5	15,7	3,6	
	2014/2015	Espanya	12,7	9,5	13,3	14,9	11,0	16,6	3,9	
		Illes Balears	11,7	10,8	12,4	14,0	9,3	14,9	3,4	
	2015/2016	Espanya	12,5	9,3	13,1	14,9	10,7	16,7	4,1	
		Illes Balears	11,4	10,1	12,2	13,7	8,9	14,9	3,2	
	2016/2017	Espanya	12,5	9,3	13,2	14,7	10,7	16,4	3,9	
		Illes Balears	11,4	10,3	12,4	13,4	8,8	15,1	3,5	
	2017/2018	Espanya	12,4	9,7	13,1	14,6	10,6	16,2	3,7	
		Illes Balears	11,4	10,0	12,1	13,7	9,2	14,6	3,3	
	Centres públics	2013/2014	Espanya	11,8	9,0	13,3	9,3	10,9	8,9	3,5
			Illes Balears	10,9	9,1	12,6	-	9,4	-	3,9
2014/2015		Espanya	11,7	8,9	13,2	9,4	10,9	8,9	3,5	
		Illes Balears	10,7	9,7	12,3	-	9,2	-	3,8	
2015/2016		Espanya	11,5	8,8	13,1	9,6	10,5	8,9	3,7	
		Illes Balears	10,4	8,8	12,2	-	8,8	-	3,8	
2016/2017		Espanya	11,5	8,8	13,1	9,4	10,5	9,1	3,4	
		Illes Balears	10,4	9,4	12,3	-	8,7	-	4,0	
2017/2018		Espanya	11,4	8,9	13,1	9,5	10,4	9,1	3,2	
		Illes Balears	10,5	9,4	12,1	-	9,0	-	3,7	
Centres privats		2013/2014	Espanya	15,1	10,4	14,6	15,8	14,0	16,4	4,6
			Illes Balears	13,9	12,2	12,5	13,8	13,9	15,7	3,6
	2014/2015	Espanya	15,3	10,3	14,7	16,3	14,1	16,6	4,5	
		Illes Balears	13,9	12,5	13,0	14,0	13,6	14,9	3,4	
	2015/2016	Espanya	15,3	10,0	14,2	16,2	13,8	16,7	4,5	
		Illes Balears	13,7	12,6	12,2	13,7	12,5	14,9	3,1	
	2016/2017	Espanya	15,1	10,1	14,5	16,1	14,0	16,4	4,4	
		Illes Balears	13,7	13,0	13,5	13,4	12,8	15,1	3,4	
	2017/2018	Espanya	15,0	10,7	14,3	15,9	14,1	16,2	4,2	
		Illes Balears	13,6	11,2	12,8	13,7	15,4	14,6	3,3	

Font: Elaboració equip CES-UIB a partir de Las cifras de la educación en España. Ministeri d'Educació i Ciència

QUADRE III-5.9. ALUMNAT DELS ENSENYAMENTS DE RÈGIM GENERAL NO UNIVERSITARI DE L'ADMINISTRACIÓ EDUCATIVA PER UNITAT I TIPOLOGIA DE CENTRES						
		2011/2012	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018
Total centres	Espanya	21,3	21,8	21,6	21,4	21,2
	Illes Balears	21,5	22,1	21,2	20,6	20,7
Centres d'educació infantil	Espanya	15,9	14,9	14,7	14,6	14,7
	Illes Balears	17,6	13,8	17,2	17,9	15,1
Centres d'educació primària	Espanya	20,7	20,9	20,8	20,7	20,6
	Illes Balears	21,5	22,2	22,0	21,5	21,4
Centres d'ESO i/o batxillerats i/o FP	Espanya	23,6	24,2	23,9	23,4	23,2
	Illes Balears	21,7	22,2	20,3	19,4	19,9

Font: Elaboració de l'equip CES-UIB a partir de las cifras de la educació en España (edició 2020). Ministeri d'Educació i Ciència

QUADRE III-5.10. ESPERANÇA DE VIDA ESCOLAR EN EL SISTEMA EDUCATIU ALS 6 ANYS (1)							
		Total		Homes		Dones	
		Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Total	2013/2014	17,4	15,0	12,9	10,9	14,0	11,6
	2014/2015	17,5	15,0	17,2	14,7	17,8	15,3
	2015/2016	17,5	14,8	17,2	14,5	17,8	15,1
	2016/2017	17,5	14,7	17,2	14,4	17,9	15,0
	2017/2018	17,6	14,7	17,2	14,4	18,0	15,1
Educació no universitària	2013/2014	14,4	13,6	14,4	13,6	14,4	13,6
	2014/2015	14,4	13,7	14,5	13,6	14,4	13,7
	2015/2016	14,4	13,5	14,4	13,4	14,3	13,5
	2016/2017	14,3	13,4	14,3	13,4	14,3	13,4
	2017/2018	14,3	13,4	14,3	13,3	14,3	13,5
Educació universitària	2013/2014	3,0	1,3	2,7	1,1	3,4	1,6
	2014/2015	3,1	1,3	2,8	1,1	3,4	1,6
	2015/2016	3,1	1,3	2,8	1,1	3,5	1,6
	2016/2017	3,2	1,3	2,9	1,1	3,6	1,6
	2017/2018	3,3	1,3	2,9	1,1	3,7	1,5

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Ciència

(1) Inclou ensenyaments de règim general universitaris i no universitaris, ensenyaments de règim especial (CF arts plàstiques i disseny, esportives, professionals de música i dansa -16 i més anys-, idiomes nivell avançat -presencial-, artístiques -grau superior- i adults -inicials i secundària).

Les distàncies són especialment sensibles quan s'estudien les dades relatives a l'educació universitària d'aquest indicador. En el cas d'Espanya, és de 3,3 anys i a les Balears és d'1,3 anys, dos anys de diferència. Per sexes, 2,9 homes i 3,7 dones a Espanya. A les Balears, 1,1 homes i 1,5 dones. La diferència en les xifres estatals i insulars possiblement s'explica en part per l'abandonament escolar i el factor d'atracció del mercat de treball turístic. (Vegeu el quadre III-5.10.)

Més enllà de les etapes obligatòries d'escolarització, que tot l'alumnat ha de complir, cal mirar les taxes netes d'escolarització en edats postobligatòries en el sistema educatiu i formatiu (vegeu el quadre III-5.11.). Aquestes taxes a 16, 17 i 18 anys presenten diferències entre la dinàmica espanyola i la dinàmica insular, tot augmentant la distància a la vegada que creix l'edat analitzada.

Als 16 anys la diferència entre les Balears i Espanya és de 8,3 punts (87,4 per 95,7), al curs 2017/18. Per sexes, els homes tenen una taxa 4,7 punts inferior a la de les dones a les Balears (85,1 i 89,8) i 1,7 punts a Espanya (94,8 i 96,5). Comparativament, la distància entre homes i dones a les Balears és més gran que a Espanya. Als 18 anys, la distància entre les Balears i Espanya és molt més gran, 23,5 punts (56,5 i 80,0). Possiblement a aquesta edat és quan es manifesten més clarament els efectes de l'atracció de la mà d'obra poc qualificada de l'economia turística. Per sexes, la diferència homes-dones a les Balears és de 3,8 punts (58,3 homes i 54,5 dones); mentre que a Espanya és de 4,5 (77,8 homes i 82,3 dones). (Vegeu el quadre III-5.11.)

En una comunitat amb un important abandonament escolar primerenc com és el cas de les Illes Balears, cal adoptar mirades de procés i evolutives per comprendre millor el «moment» de l'abandonament. Per això, convé adoptar una mirada diacrònica que no només analitzi la casuística en el moment que es produeix l'abandonament, sinó que també aporti la visió evolutiva.

En aquest sentit, les taxes d'idoneïtat als 8, 10, 12, 14 i 15 anys aporten informació sobre les trajectòries de l'alumnat (vegeu el quadre III-5.12.). Als 8 anys, les xifres entre 2013/14 i 2017/18 s'han mantingut en el cas d'Espanya (93,7 en els dos cursos) i a les Balears han millorat lleugerament (de 92,1 a 92,5). Als 15 anys, en el període de referència, a Espanya ha passat de 63,6 a 69,5 i a les Balears de 57 a 64,6. Cal destacar que augmenta la distància entre la taxa espanyola i la taxa balear quan passam dels 8 als 15 anys: el 2017/18, als 8 anys la distància és només d'1,2 punts —per davall les Balears—, mentre que als 15 anys la distància ja és de 4,9 punts (les Balears per sota).

Si es fa una mirada per sexes, la distància en la taxa d'homes i la de les dones als 8 anys és de 2 punts a favor de les dones en el cas d'Espanya (homes 92,7 i dones 94,7) i de 3,2 punts a favor de les dones en el cas de les Balears (homes 91,0, dones 94,2). Als 15 anys, el curs 2017/18, aquesta distància ha augmentat i és de 8,8 punts (65,2 i 74,0) a Espanya i de 12,2 punts a les Balears. En la mirada evolutiva entre la taxa als 8 anys i la taxa als 15 anys, les dones a Espanya disminueixen 20,7 punts (94,7 i 74,0) i a les Balears baixen més:

23,2 punts (94,2 i 71,0). En la mateixa mirada evolutiva 8-15 anys, els homes a Espanya baixen 27,5 punts (92,7 i 65,2) i a les Balears més, 32,2 punts (91,0 i 58,8). (Vegeu el quadre III-5.12.)

També en la mirada progressiva en el procés de desenganxament i abandonó escolar de l'alumnat, és important mirar el percentatge d'alumnes repetidors d'educació primària en el darrer curs (vegeu el quadre III-5.13). En el període de referència 2013-2017, aquest percentatge ha baixat tant a Espanya com a les Balears, tot i que les

Balears tenen en els dos casos xifres lleugerament superiors: el curs 2013/14 a Espanya és un 4,3, i a les Balears, un 5,1; el 2017/18 és un 2,6 i un 2,0, respectivament.

En la mirada per sexes, tant a l'Estat com a l'arxipèlag, els nins presenten percentatges superiors en repetició. El curs 2013/14, a Espanya els nins estan 1,3 punts per sobre, i a les Balears, 1,1 punts. El 2017/18, els nins tenen 0,8 més repetició a Espanya i 0,6 més a les Balears. (Vegeu el quadre III-5.13.)

QUADRE III-5.11. TAXES NETES D'ESCOLARITZACIÓ EN EDATS POSTOBLIGATÒRIES EN EL SISTEMA EDUCATIU I FORMATIU (1)

		Total		Homes		Dones	
		Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
16 anys	2013/2014	96,6	85,5	96,2	85,2	97,0	85,9
	2014/2015	95,1	86,4	94,5	85,5	95,7	87,3
	2015/2016	95,5	86,8	94,9	86,8	96,1	86,8
	2016/2017	96,0	87,4	95,1	85,9	97,0	89,0
	2017/2018	95,7	87,4	94,8	85,1	96,5	89,8
17 anys	2013/2014	90,1	79,2	88,9	77,3	91,3	81,3
	2014/2015	90,0	80,3	88,7	78,5	91,3	82,2
	2015/2016	89,6	80,9	88,2	79,7	91,1	82,2
	2016/2017	89,8	81,9	88,2	80,8	91,5	83,0
	2017/2018	90,2	84,3	88,4	81,4	92,1	87,5
18 anys	2013/2014	79,9	55,7	78,2	56,3	81,7	55,1
	2014/2015	80,0	56,7	78,4	56,7	81,7	56,8
	2015/2016	80,3	56,2	78,6	56,3	82,0	56,1
	2016/2017	79,5	54,3	77,5	54,9	81,7	53,7
	2017/2018	80,0	56,5	77,8	58,3	82,3	54,5

Font: Las cifras de la educación en España, Ministerio d'Educació i Ciència

(1) Inclou: ensenyaments de règim general universitaris i no universitaris, ensenyaments de règim especial (CF arts plàstiques i disseny, esportives, professionals de música i dansa, idiomes nivell avançat i artístiques grau superior) ensenyaments equivalents a l'universitari, formació ocupacional i escola d'adults (bàsica i secundària).

QUADRE III-5.12. TAXES D'IDONETAT ALS 8, 10, 12, 14 I 15 ANYS

	8 anys		10 anys		12 anys		14 anys		15 anys		
	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	
2013/2014	Total	93,7	92,1	89,5	85,9	84,9	79,4	71,0	65,9	63,6	57,0
	Homes	92,9	91,2	88,2	83,9	82,7	76,2	67,0	61,0	59,0	51,2
	Dones	94,5	93,1	90,9	88,2	87,3	82,7	75,3	71,1	68,5	63,2
2014/2015	Total	93,7	91,8	89,5	85,4	85,3	80,0	71,7	66,9	65,8	60,9
	Homes	92,9	90,7	88,1	84,4	83,1	77,6	67,6	61,5	61,6	55,5
	Dones	94,5	92,9	90,9	86,8	87,5	82,7	76,0	72,8	70,2	66,7
2015/2016	Total	94,0	92,1	90,3	87,4	86,1	80,8	73,1	69,1	67,5	62,7
	Homes	93,2	91,0	89,1	85,9	84,2	77,6	69,0	64,6	63,3	57,3
	Dones	94,9	93,2	91,7	89,1	88,2	84,6	77,3	73,8	71,9	68,5
2016/2017	Total	93,6	90,9	89,7	85,3	85,7	79,8	74,4	69,2	68,6	64,0
	Homes	92,6	90,1	88,4	83,4	83,6	77,1	70,3	64,0	64,3	59,1
	Dones	94,7	91,9	91,1	87,4	87,9	82,9	78,6	74,9	73,0	69,2
2017/2018	Total	93,7	92,5	90,0	87,0	86,5	82,5	74,4	69,7	69,5	64,6
	Homes	92,7	91,0	88,5	85,1	84,5	80,2	70,3	64,7	65,2	58,8
	Dones	94,7	94,2	91,5	89,1	88,6	85,0	78,8	75,2	74,0	71,0

Font: Las cifras de la educación en España, Ministerio d'Educació i Ciència

QUADRE III-5.13. PERCENTATGE D'ALUMNES REPETIDORS D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA EN EL DARRER CURS, PER SEXE

	Espanya			Illes Balears		
	Total	Nins	Nines	Total	Nins	Nines
2013/2014	4,3	4,9	3,6	5,1	5,6	4,5
2014/2015	4,0	4,6	3,3	4,7	5,6	3,6
2015/2016	3,6	4,2	2,9	4,5	5,3	3,5
2016/2017	2,7	3,2	2,3	3,1	3,6	2,4
2017/2018	2,6	3,0	2,2	2,0	2,3	1,7

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Ciència

El percentatge d'alumnat repetidor es pot mirar amb més detall per curs d'educació primària, per titularitat del centre i per sexe (vegeu el quadre III-5.14.). Mirant per curs, a primer, les xifres entre Estat i arxipèlag són molt semblants: Espanya, 2,7, i Balears, 2,8. A sisè, les Balears presenten percentatges inferiors de repetició quan es comparen amb els d'Espanya. Les diferències són petites (Espanya, 2,6, i Balears, 2,0), però tenint en compte que els processos de desenganxament i risc d'abandonament escolar són més aguts a l'arxipèlag que a la resta d'Espanya, aquesta distància pot ser deguda a una diferent estratègia avaluativa en el cas de les Balears que es concretaria en minimitzar la repetició escolar. Cal tenir present que les investigacions més recents desaconsellen la repetició.

En el cas dels centres públics, les Balears presenten percentatges inferiors tant a primer com a sisè (primer: 3,3 Espanya i 3,0 les Balears; sisè: 2,8 Espanya i 2,2 les Balears). En el cas dels centres concertats, la dinàmica és una mica distinta. A primer, les Balears tenen més percentatge de repetició (2,6 per 1,4) i a sisè la dinàmica s'inverteix i Espanya té més percentatge (2,2 per 1,9). Quan es fa la lectura com-

parativa per sexes, a primer la diferència nins-nines a Espanya i a les Balears és molt semblant: un punt més amunt els nins a Espanya i 0,9 punts més amunt a les Balears. A sisè, els nins estan 0,8 punts per sobre a Espanya i 0,6 punts a les Balears. (Vegeu el quadre III-5.14.)

Tot i l'ascens dels darrers deu anys, les taxes brutes de graduació a les Balears també són més baixes que les taxes estatals. Les dades del curs 2017/18 mostren una taxa de graduació a l'ESO de 69,5 (8,3 punts percentuals inferior a la taxa estatal), i a batxillerat, de 40,4 (15 punts inferior a l'estatal). Les dones compten amb taxes més altes. La taxa de graduació a l'ESO de les dones és d'un 77,7, superant amb 15,8 punts els homes. La taxa a batxillerat és 15,3 punts superior en el cas de les dones (48,3) que els homes (33), però si la comparem amb la taxa estatal femenina (63,4), aquesta és 15 punts més baixa (48,3). (Vegeu el quadre III-5.15.)

Els indicadors d'idoneïtat, repetició i esperança de vida escolar aporten elements que ajuden a entendre el context de l'abandonament escolar. L'indicador utilitzat per a la mesura de l'abandonament és

la població jove, entre els 18 i els 24 anys, que no ha completat el nivell d'educació secundària de segona etapa i no continua cap tipus d'educació o formació.

L'any 2018, aquesta taxa a les Balears és del 24,4 (27 en el cas dels homes i 21,7 en el cas de les dones), 6,5 punts superior a la taxa estatal i la segona taxa més alta

d'Espanya, al darrere de Ceuta i Melilla (26,5) i seguida de molt a prop per Múrcia (24,1). Les diferències entre homes i dones són molt destacables. De fet, una lectura de les taxes dels estudiants mascles mostra valors que superen els de les Balears a les comunitats autònomes d'Extremadura (27,7), Ceuta i Melilla (27,7) i Múrcia (30,8). (Vegeu el quadre III-5.16.)

QUADRE III-5.14. PERCENTATGE D'ALUMNES REPETIDORS D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA PER CURS, TITULARITAT/FINANÇAMENT I SEXE

		Total	Centres públics	Centres privats		Nins	Nines
				Ens. Concertat	Ens. no concertat		
Primer	Espanya	2,7	3,3	1,4	1,2	3,2	2,2
	Illes Balears	2,8	3,0	2,6	0,6	3,2	2,3
Segon	Espanya	2,8	3,4	1,6	1,1	3,2	2,4
	Illes Balears	2,4	2,6	2,4	0,0	2,8	2,0
Tercer	Espanya	2,3	2,7	1,5	1,1	2,5	2,0
	Illes Balears	2,1	2,1	2,3	0,2	2,3	1,9
Quart	Espanya	2,3	2,6	1,6	1,3	2,6	1,9
	Illes Balears	1,6	1,7	1,5	0,6	1,8	1,4
Cinquè	Espanya	1,9	2,1	1,6	1,1	2,2	1,6
	Illes Balears	1,6	1,5	2,0	0,2	2,0	1,2
Sisè	Espanya	2,6	2,8	2,2	1,4	3,0	2,2
	Illes Balears	2,0	2,2	1,9	0,2	2,3	1,7

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores

QUADRE III-5.15. TAXA BRUTA DE POBLACIÓ QUE ES GRADUA A LES ILLES BALEARS I ESPANYA PER CADA ENSENYAMENT TITULACIÓ

		Total		Homes		Dones	
		Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Graduat en ESO	2007/08	69,4	61,1	63,5	56,0	75,7	66,3
	2012/13	75,4	65,5	70,5	59,3	80,6	72,2
	2016/17	75,6	69,2	70,6	63,8	80,9	74,9
	2017/18	77,8	69,5	72,7	61,9	83,2	77,7

continua

		Total		Homes		Dones	
		Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Graduat en ESO adults	2007/08	5,9	5,9	5,8	5,1	6,0	6,8
	2012/13	12,6	8,2	14,1	8,6	11,0	7,9
	2016/17	7,9	5,6	8,0	6,0	7,8	5,1
	2017/18	8,3	5,8	7,4	5,5	9,2	6,2
Batxillerat	2007/08	44,5	32,1	37,2	27,6	52,2	36,9
	2012/13	53,4	39,7	46,9	33,2	60,3	46,4
	2016/17	55,5	40,7	48,2	33,1	63,3	48,7
	2017/18	55,4	40,4	48,0	33,0	63,4	48,3
Professional bàsic	2016/17	3,8	4,2	5,2	5,8	2,4	2,5
	2017/18	4,1	4,5	5,5	6,0	2,5	3,0
Tècnic / tècnic auxiliar	2007/08	16,7	13,0	15,3	12,3	18,2	13,8
	2012/13	21,7	18,8	21,2	18,0	22,2	19,7
	2016/17	23,5	21,0	24,4	21,6	22,6	20,4
	2017/18	22,8	19,2	23,7	18,8	21,8	19,6

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2020)

QUADRE III-5.16. POBLACIÓ DE 18 A 24 ANYS QUE NO HA COMPLETAT EL NIVELL D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA DE SEGONA ETAPA I NO CONTINUA CAP TIPUS D'EDUCACIÓ O FORMACIÓ (1), PER COMUNITATS AUTÒNOMES

	Total			Homes			Dones		
	2008	2013	2018	2008	2013	2018	2008	2013	2018
Espanya	31,7	23,6	17,9	38,0	27,2	21,7	25,1	19,8	14,0
Andalusia	37,9	28,7	21,9	43,2	31,9	26,0	32,4	25,5	17,6
Aragó	25,8	18,9	15,8	31,8	17,5	18,1	19,3	20,4	13,2
Astúries	20,0	19,1	12,6	27,3	21,6	14,8	12,4	16,3	10,3
Illes Balears	42,5	29,8	24,4	48,1	33,6	27,0	36,7	25,8	21,7
Illes Canàries	34,1	27,5	20,9	44,0	29,8	23,9	24,3	25,1	18,1
Cantabria	22,9	12,1	9,8	30,9	13,6	8,9	15,0	10,6	10,7
Castella i Lleó	26,4	19,2	13,9	32,3	25,4	18,1	20,2	12,7	9,6
Castella-la Manxa	38,4	27,4	20,5	46,3	32,2	24,8	29,9	22,3	15,5
Catalunya	32,9	24,7	17,0	39,8	30,5	21,5	25,7	18,6	12,5
Com. Valenciana	32,6	21,7	20,2	38,2	26,2	24,2	26,8	17,0	16,1
Extremadura	33,8	29,2	20,9	39,4	36,3	27,7	27,8	21,5	13,9
Galícia	23,6	20,2	14,3	32,0	24,9	17,0	15,0	15,1	11,4
Madrid	27,1	19,7	14,4	32,9	20,5	17,8	21,4	19,0	11,0
Múrcia	40,6	26,3	24,1	49,7	30,6	30,8	31,3	21,8	16,7

continua

	Total			Homes			Dones		
	2008	2013	2018	2008	2013	2018	2008	2013	2018
Navarra	18,8	12,9	11,4	23,4	13,9	12,4	14,0	11,8	10,3
País Basc	14,8	9,9	6,9	18,1	12,4	9,4	11,3	7,3	4,5
La Rioja	37,0	21,7	17,1	42,3	24,8	18,2	31,6	18,4	16,1
Ceuta i Melilla	39,6	33,3	26,5	42,5	33,1	27,7	36,5	33,5	25,1

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2020)

(1) Abandonament primerenc de l'educació i la formació: Les dades s'han de prendre amb precaució, ja que les derivades de mides mostrals petites estan afectades per greus errors de mostreig.

D'acord amb l'evolució de l'indicador d'abandonament, la població jove de les Balears té un nivell formatiu baix si es compara amb les altres comunitats autònomes. Els percentatges de graduats en els estudis postobligatoris de l'any 2018 mostren que a les Balears només un 66,8% de la població de 20 a 24 anys ha assolit almenys el nivell d'educació secundària de segona etapa. Aquest és un percentatge inferior a la mitjana estatal del mateix any (72,7%), tot i que és 16,5 punts percentuals superior al percentatge de 2008. (Vegeu el quadre III-5.17.)

Les dones tenen taxes de graduació més altes que els homes en el nivell de secundària postobligatòria. Malgrat la diferència entre els homes i les dones, en termes generals, la disparitat dels valors entre ells no és tan remarcable com al conjunt de l'Estat, exceptuant el nivell d'ensenyament

superior. Observant les dades de 2018 sobre el nivell de formació de la població jove, entre 25 i 34 anys, veiem una diferència de gairebé 20 punts entre els homes i les dones que tenen estudis universitaris: només un 26,5% dels homes de les Balears tenen aquest nivell, a diferència de les dones, que arriben al 45,7%. (Vegeu el quadre III-5.18.)

La despesa pública per alumne, considerant centres públics i concertats, és de 5.465 l'any 2017 (el 2016 i el 2015 la despesa va ser de 5.328 i 5.102 euros, respectivament). Aquesta despesa és 451 euros més alta que la mitjana de la despesa estatal. Considerant només els centres públics, la despesa per alumne és de 6.493 euros, 114 euros menys que l'any anterior i 714 euros més que la mitjana estatal del mateix any. (Vegeu el quadre III-5.19.)

QUADRE III-5.17. PERCENTATGE DE POBLACIÓ DE 20 A 24 ANYS QUE HA ASSOLIT ALMENYS EL NIVELL D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA DE SEGONA ETAPA

	Total			Homes			Dones		
	2008	2013	2018	2008	2013	2018	2008	2013	2018
Espanya	60,3	63,8	72,7	52,7	58,4	67,7	68,2	69,4	77,9
Illes Balears	49,3	55,0	66,8	41,5	50,8	63,7	57,1	59,2	69,9

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2020)

QUADRE III-5.18. NIVELL DE FORMACIÓ DE LA POBLACIÓ PER GRUPS D'EDAT I SEXE

			Inferior a 2a etapa d'educació secundària		2a etapa d'educació secundària		Educació superior	
			Pobl. de 25 a 64 anys	Pobl. de 25 a 34 anys	Pobl. de 25 a 64 anys	Pobl. de 25 a 34 anys	Pobl. de 25 a 64 anys	Pobl. de 25 a 34 anys
Any 2012	Total	Espanya	45,6	36,1	22,1	24,6	32,3	39,3
		Illes Balears	47,1	37,8	28,5	33,5	24,4	28,7
	Homes	Espanya	47,3	41,7	21,9	24,1	30,9	34,2
		Illes Balears	48,1	41,0	29,3	34,4	22,6	24,6
	Dones	Espanya	44,0	30,3	22,2	25,2	33,8	44,5
		Illes Balears	46,0	34,6	27,7	32,5	26,3	33,0
Any 2016	Total	Espanya	41,7	34,7	22,6	24,3	35,7	41,0
		Illes Balears	42,3	38,4	28,5	29,2	29,2	32,5
	Homes	Espanya	44,3	40,6	22,7	24,4	33,0	35,0
		Illes Balears	45,4	43,9	28,1	29,4	26,4	26,6
	Dones	Espanya	39,1	28,9	22,5	24,2	38,4	47,0
		Illes Balears	39,1	32,9	29,0	28,9	32,0	38,2
Any 2017	Total	Espanya	40,9	33,8	22,7	23,6	36,4	42,6
		Illes Balears	41,7	35,5	27,2	26,2	31,2	38,2
	Homes	Espanya	43,5	39,4	22,7	24,2	33,8	36,5
		Illes Balears	45,3	40,3	25,6	26,8	29,1	32,9
	Dones	Espanya	38,3	28,2	22,7	23,0	38,9	48,8
		Illes Balears	38,0	30,9	28,8	25,7	33,3	43,4
Any 2018	Total	Espanya	39,9	32,3	22,9	23,4	37,3	44,3
		Illes Balears	42,4	35,9	27,9	27,9	29,7	36,2
	Homes	Espanya	42,8	37,9	22,6	23,7	34,6	38,4
		Illes Balears	46,9	44,7	27,3	28,8	25,8	26,5
	Dones	Espanya	37,0	26,7	23,1	23,2	39,8	50,1
		Illes Balears	37,9	27,2	28,4	27,1	33,7	45,7

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2020)

Nota: Els resultats es basen en mitjanes anuals de dades trimestrals. Les dades s'han de prendre amb precaució, ja que les derivades de mides mostrals petites estan afectades per greus errors de mostreig.

QUADRE III-5.19. DESPESA PÚBLICA (EN EUROS) PER ALUMNE EN ENSENYAMENT NO UNIVERSITARI

		Espanya	Illes Balears
Despesa pública per alumne públic i concertat	2011	5.210	5.637
	2012	4.729	4.920
	2013	4.569	4.817
	2014	4.537	4.808
	2015	4.743	5.102
	2016	4.879	5.328
	2017	5.014	5.465
Despesa pública per alumne públic	2011	6.062	6.751
	2012	5.430	5.796
	2013	5.231	5.623
	2014	5.169	5.592
	2015	5.436	5.917
	2016	5.607	6.379
	2017	5.779	6.493

Les beques destinades a l'alumnat de secundària durant el curs 2017/2018 van representar un 11,8% (11,3% als estudis de batxillerat i 12,3% als estudis de formació professional), un percentatge notablement inferior a l'estatal, que va ser del 32,4%. Pel que fa a l'import mitjà de les beques a les Balears, aquest va ser de 1.035,1 euros a batxillerat i 1.060,6 a la formació professional, quantitats inferiors si les comparem amb les mitjanes estatals. (Vegeu el quadre III-5.20.)

5.1.1. CONCLUSIONS

A pesar dels canvis dels darrers deu anys en la dinàmica laboral i poblacional, les Balears continuen sent la comunitat autònoma amb el percentatge més alt d'alum-

nat estranger, amb un 13,9%; seguida de Catalunya, amb un 13,1%. Les diferències entre els centres públics i els centres privats en relació amb la presència de l'alumnat estranger (gairebé de 5 punts, igual que en el conjunt de l'Estat) ajuden a identificar les necessitats específiques sobre les quals cal orientar els recursos disponibles. En aquest sentit, les ràtios d'alumnes per professor en els diferents nivells educatius indiquen una millora moderada tant a les Balears com a Espanya.

Per a una comprensió de la realitat educativa, l'indicador d'esperança de vida escolar aporta una visió predictiva de les trajectòries educatives i el risc al desenganxament escolar. L'anàlisi d'aquest indicador posa de manifest les diferències autonòmiques i la influència del mercat de treball turístic

sobre l'abandonament escolar al territori insular.

A les Balears, abans dels 16 anys ja comença a fer-se palesa la dificultat per mantenir-se en el sistema educatiu, s'amplia la distància amb les taxes d'itoneïtat estatals i augmenta el risc al desenganxament i l'abandonament escolar. Segons les dades de 2018, un 24,4% dels joves entre els 18 i els 24 anys no ha completat el nivell d'educació secundària de segona etapa i no continua cap tipus d'educació formació. Aquesta taxa supera amb 6,5 punts percentuals la taxa estatal i situa les Balears en la segona

posició més desfavorable d'Espanya, al darrere de Ceuta i Melilla (26,5) i seguida molt a prop per Múrcia (24,1).

Les taxes netes d'escolarització en edats postobligatòries complementen l'anàlisi de la vulnerabilitat del sistema educatiu i formatiu de les Balears. Aquestes taxes entre els 16 i els 18 anys mostren clares diferències entre les dinàmiques espanyola i insular. La distància dels nivells d'escolarització creix a la vegada que augmenta l'edat analitzada i l'accessibilitat a un mercat de treball poc qualificat i orientat a l'economia turística.

QUADRE III-5.20. PERCENTATGE D'ALUMNES BECATS I IMPORT MITJÀ PER BECARI A BATXILLERAT I FORMACIÓ PROFESSIONAL

		Total		Batxillerat		Formació professional (1)	
		% d'alumnes becaris	Import mitjà de la beca (euros)	% d'alumnes becaris	Import mitjà de la beca (euros)	% d'alumnes becaris	Import mitjà de la beca (euros)
Curs 2011/2012	Espanya	31,6	1.349,7	31,7	1.214,9	31,4	1.491,6
	Illes Balears	14,2	1.305,6	11,4	1.171,0	17,5	1.413,1
Curs 2012/2013	Espanya	29,3	1.273,1	29,9	1.143,6	28,7	1.411,7
	Illes Balears	13,0	1.227,1	10,0	1.081,3	16,6	1.333,9
Curs 2013/2014	Espanya	27,5	1.410,4	28,2	1.430,0	26,8	1.389,9
	Illes Balears	12,0	1.427,6	10,3	1.448,9	13,9	1.409,9
Curs 2014/2015	Espanya	27,0	1.410,7	28,8	1.421,9	25,3	1.399,0
	Illes Balears	11,5	1.378,6	10,8	1.359,6	12,2	1.395,8
Curs 2015/2016	Espanya	28,7	1.295,9	30,7	1.327,7	27,0	1.262,7
	Illes Balears	12,3	1.228,7	12,4	1.226,7	12,1	1.230,7
Curs 2016/2017	Espanya	32,4	1.213,0	31,6	1.258,0	33,1	1.174,7
	Illes Balears	12,8	1.092,9	12,3	1.077,6	13,2	1.106,5
Curs 2017/2018	Espanya	32,4	1.192,7	31,6	1.208,8	33,1	1.179,4
	Illes Balears	11,8	1.049,0	11,3	1.035,1	12,3	1.060,6

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2020)

(1) Inclou cicles formatius de formació professional i d'arts plàstiques i disseny.

De fet, la distància de l'escolarització als 18 anys entre les Balears i Espanya arriba a ser de 23,5 punts (56,5 a les Balears i 80,0 a Espanya). La situació de l'escolarització als nivells postobligatoris es mostra alineada amb els nivells de graduació; tot i la millora dels darrers anys, les taxes brutes de graduació a les Balears també són més baixes que les taxes mitjanes de l'Estat.

D'acord amb l'evolució dels indicadors d'escolarització i graduació, la població jove de les Balears té un nivell formatiu més baix que a altres comunitats autònomes, malgrat les millores dels darrers anys. Així i tot, cal fer una lectura de les dades des d'una perspectiva de gènere, analitzant per separat dones i homes.

De fet, tant a Espanya com a les Balears: (a) l'esperança de vida escolar és més alta entre les dones que entre els homes; (b) els nins presenten percentatges superiors en repetició; (c) el descens de les taxes d'idoneïtat entre els 8 i els 15 anys no repercuteix de manera tan acusada en el cas de les nines; (d) les taxes netes d'escolarització de les dones als 16 anys són més altes, i (e) l'abandonament escolar afecta menys les nines.

D'acord amb tots aquests indicadors, les dones també compten amb taxes de graduació més altes que els homes en els nivells postobligatoris i, conseqüentment, el nivell formatiu de dones joves entre 25 i 34 anys és més alt: un 45,7 % de les dones d'aquestes edats tenen estudis universitaris, mentre que només tenen aquest nivell un 26,5 % dels homes.

5.2.

EL SISTEMA UNIVERSITARI A LES ILLES BALEARS

5.2.1. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT ENTRE ELS CURSOS 2011/2012 I 2019/2020

El curs acadèmic 2019/20 a la Universitat de les Illes Balears hi ha 13.268 alumnes matriculats en estudis oficials, al marge d'alumnat de la UOM i altres ofertes formatives. Durant els darrers anys, aquest nombre es manté estable, tot i la reducció (6,81 %) que s'ha produït des del curs 2011/12 (14.238). (Vegeu el quadre III-5.21.)

QUADRE III-5.21. EVOLUCIÓ DE LA TOTALITAT DE L'ALUMNAT MATRICULAT A LA UIB

Curs acadèmic	2011/12	2014/15	2019/2020
Nombre d'alumnes	14.238	13.664	13.268
% (2011/12 base 100)	100,00%	95,97%	93,2%
% de variacions 2014-2020			97,1%

Font: Elaboració pròpia. Indicadors pressupost UIB. Dades a juny de 2020
Catorze indicadors institucionals de la Universitat de les Illes Balears.

Calculant l'alumnat matriculat a la UIB per cada 100 joves entre 18 i 24 anys, observam com la taxa bruta d'alumnat universitari va augmentar lleugerament entre el curs acadèmic 2011/2012 (16,78 %) i 2014/2015 (17,15 %). El curs 2018/2019 es va reduir en un 16,51 %. El curs 2019/2020 es manté aquesta baixada moderada i se situa en un 16,02 %. Cal dir que aquestes dades no consideren tot l'alumnat universitari que es matricula a universitats a distància o que fan els seus estudis fora de les Illes Balears. Tot i així, són dades molt baixes en comparació amb les altres comunitats autònomes. (Vegeu el quadre III-5.22.)

La taxa neta calcula el nombre d'alumnat de 18 a 24 anys en estudis de grau i postgrau en relació amb la població de la mateixa franja d'edat. Seguint les dades del Ministeri d'Universitats (MIU, 2020), al curs 2018/2019, les Illes Balears continuen sent la comunitat amb la taxa més baixa de l'Estat (10,6 %). Així mateix, la tendència es manté en les comunitats amb les taxes més altes i més baixes: la Comunitat de Madrid (47,8 %) i Castella i Lleó (40,5 %) se situen al capdavant; mentre que, per sobre de les Illes Balears però a la cua, hi ha les comunitats de Castella-la Manxa (12,8 %) i la Rioja (16,1 %).

5.2.2. DOTACIÓ DE PROFESSORAT I PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS (PAS)

La diversificació dels grups i la reorganització dels estudis ha conduït a l'augment de la càrrega docent (Vegeu el quadre III-5.23.) Dels 14.954 crèdits del curs 2011/2012 s'ha passat a 17.943 el curs

2019/2020. L'increment de la càrrega real des de la instauració de l'Espai Europeu d'Educació Superior ha estat d'un 19,99 %. (Vegeu el quadre III-5.23.)

L'indicador de «professorat equivalent a temps complet» . (Vegeu el quadre III-5.24.) es calcula per les diferències en la dedicació docent del professorat. Cada contracte amb dedicació completa es compta com 1, mentre que la dedicació del professorat associat es calcula de la següent manera: 6 hores, 75 % d'una dedicació a temps complet; 4 hores, 50 %; 3 hores, 37,5 %; i successivament seguint la mateixa proporció amb el nombre d'hores de contracte (UIB, 2020). Aquesta metodologia s'utilitza a la resta d'universitats que pertanyen al G9 (Grup 9 Universitats, les comunitats autònomes amb una sola universitat pública).

Seguint aquest indicador, la dotació de professorat el curs 2019/2020 és equivalent a 1.005 docents a temps complet. L'augment, ajustat a les dedicacions, és un 9,72 % més alt en relació amb el curs 2011/2012. (Vegeu el quadre III-5.24.)

El càlcul per finalitzar la interpretació de les dotacions i la possibilitat de dur a terme el treball acadèmic amb qualitat es fa amb l'indicador que relaciona les dotacions de professorat amb el nombre d'alumnat (Vegeu el quadre III-5.25.). Si la dotació de professorat és més gran, la ràtio disminueix. Així, durant els darrers anys, aquesta reducció de ràtio ha augmentat. Si bé la diferència entre els cursos 2011/2012 era mínima, el curs 2019/2020 se situa en 13,20 alumnes per docent. (Vegeu el quadre III-5.25.)

QUADRE III-5.22. EVOLUCIÓ DE LA TAXA D'UNIVERSITARIS MATRICULATS A LA UIB

Curs acadèmic	2011/12	2014/15	2019/2020
Nombre d'alumnes	14.238	13.664	13.268
Joves entre 18 i 24 anys	84.862	79.686	82.830
% d'universitaris per cada 100 joves	16,78%	17,15%	16,02%

Font: Elaboració pròpia. Indicadors pressupost UIB. Dades a juny de 2020

Catorze indicadors institucionals de la Universitat de les Illes Balears.

QUADRE III-5.23. CÀRREGA DOCENT EN CRÈDITS DEL PROFESSORAT DE LA UIB

Curs acadèmic	2011/12	2014/15	2019/2020
Càrrega docent en crèdit	14.954	16.263	17.943
% de variacions 2011-2014-2020		108,75%	119,99%
% de variacions 2014-2020			110,33%

Font: Elaboració pròpia. Indicadors pressupost UIB. Dades a juny de 2020

Catorze indicadors institucionals de la Universitat de les Illes Balears.

QUADRE III-5.24. PROFESSORAT A TEMPS COMPLET

Curs acadèmic	2011/12	2014/15	2019/2020
Professorat equivalent a temps complet	916	924	1005
% de variacions 2011-2014-2020		100,87%	109,72%
% de variacions 2014-2020			108,77%

Font: Elaboració pròpia. Indicadors pressupost UIB. Dades a juny de 2020

Catorze indicadors institucionals de la Universitat de les Illes Balears.

QUADRE III-5.25. RÀTIO ALUMNAT/PROFESSORAT

Curs acadèmic	2011/12	2014/15	2019/2020
Ràtio alumnes per professor/a	15,70	15,03	13,20
% de variacions 2011-2014-2020		95,73%	84,08%
% de variacions 2014-2020			87,82%

Font: Elaboració pròpia. Indicadors pressupost UIB. Dades a juny de 2020

Catorze indicadors institucionals de la Universitat de les Illes Balears.

El personal d'administració i serveis (PAS) de la UIB es configura com un dels components fonamentals per al manteniment dels processos desenvolupats a la universitat (Vegeu el quadre III-5.26. i III-5.27.) Dins d'aquest grup, d'una elevada heterogeneïtat, s'hi inclouen des dels màxims res-

ponsables de l'organització fins al personal d'administració de tots els nivells. Així mateix, aquesta varietat es pot observar en la diversitat de situacions contractuals: des de funcionaris de carrera, funcionaris interins, personal contractat de diversos tipus, laborals fixos de conveni i laborals contractats.

Als darrers anys han augmentat aquests contractes. La diferència entre els cursos acadèmics 2014/2015 i 2019/2020 és de 70 contractes de PAS nous. (Vegeu el quadre III-5.26.)

La ràtio que mostra el nombre de docents per cada PAS permet una interpretació més acurada. L'increment que hi va haver entre el curs 2011/2012 (1,65 docents/PAS) i 2014/2015 (1,78 docents/PAS), no s'ha mantingut durant els darrers anys. El curs 2017/2018 es va reduir a 1,73 i el 2018/2019 es va situar en xifres similars al primer període. Durant el 2019/2020 la ràtio ha millorat (1,71 docents/PAS). En qualsevol cas, la qualitat de la feina realitzada es manté no només amb la quantitat

de personal, sinó també gràcies a una important política de formació i l'estabilitat de les dotacions del PAS, amb personal de llarga trajectòria en tots els llocs de feina clau. (Vegeu el quadre III-5.27.)

Una de les iniciatives més interessants, desenvolupada al llarg del curs amb el suport del Govern de les Illes Balears, és el programa de joves qualificats SOIB-Jove, cofinançat pel Fons Social Europeu i la garantia juvenil. Durant el curs 2018/2019 es van incorporar 75 joves titulats a grups de recerca, vuit a gerència i deu a la FUEIB. Aquest personal ha permès ampliar la capacitat d'actuació dels grups, oferint una experiència laboral de bon nivell.

QUADRE III-5.26. PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS

Curs acadèmic	2011/12	2014/15	2019/2020
TOTAL de PAS (1)	554	518	588
% de variacions 2011-2014-2020		93,50%	106,14%
% de variacions 2014-2020			113,51%

Font: Elaboració pròpia. Indicadors pressupost UIB. Dades a juny de 2020

Catorze indicadors institucionals de la Universitat de les Illes Balears.

NOTA 1: Té en compte la totalitat del PAS, és a dir: funcionaris de carrera, funcionaris interins, funcionaris contractats, laborals fixos de conveni, laborals interins de conveni i laborals contractats.

QUADRE III.5.27. RÀTIO PROFESSORAT/PAS

Curs acadèmic	2011/12	2014/15	2019/2020
Ràtio professors/PAS	1,65	1,78	1,71
% de variacions 2011-2014-2020		107,88%	103,64%
% de variacions 2014-2020			96,07%

Font: Elaboració pròpia. Indicadors pressupost UIB. Dades a juny de 2020

Catorze indicadors institucionals de la Universitat de les Illes Balears.

NOTA 1: Té en compte la totalitat del PAS, és a dir: funcionaris de carrera, funcionaris interins, funcionaris contractats, laborals fixos de conveni, laborals interins de conveni i laborals contractats.

5.2.3. QUALITAT UNIVERSITÀRIA DE LA UIB

Hi ha tot un seguit de factors que han ajudat a comprovar la qualitat de la docència de la UIB al llarg del curs. Entre aquests factors, se'n poden destacar tres de rellevants:

- En aplicació del sistema de garantia de qualitat, s'han continuat duent a terme els processos de creació, modificació i seguiment de titulacions. Quant al procés d'acreditació, s'ha completat amb èxit el procés d'acreditació de tots els títols oficials de grau i màster.
- S'han aconseguit els segells europeus de qualitat EUR-ACE i EUR-INF per als títols de grau d'Enginyeria Telemàtica; Enginyeria Industrial, i Enginyeria Informàtica de l'Escola Politècnica Superior.
- L'estructura dels estudis implantada amb el Procés de Bolonya ha fet que els estudis de màster oficial s'hagin consolidat els darrers anys com una etapa de la trajectòria acadèmica dels estudiants universitaris cada cop més demanada i necessària. En aquest context, els màsters oficials de la UIB han demostrat una gran capacitat d'atracció. La UIB presenta una oferta de màsters universitaris molt àmplia i diversificada que abasta tots els àmbits de coneixement i les orientacions formatives (professionalitzadora, de recerca, d'especialització).

A més, es poden destacar els bons resultats de la UIB en els rànquings d'universitats realitzats per part de grups i organismes, comparant diversos indicadors de la seva qualitat, agregant les dades d'un conjunt

limitat de naturalesa diversa, relatius a cada institució, seleccionats pels seus autors, sempre per raons de mesurabilitat.

Aquest interès pels rànquings, juntament amb la burocratització d'alguns processos d'anàlisi de la qualitat, han reduït la rellevància dels processos d'avaluació institucional promoguts pels sistemes universitaris per assegurar la qualitat institucional global i potenciar-ne la planificació de la millora.

Tot i que tenen una utilitat genèrica de tipus comparatiu, el diagnòstic parcial que ofereixen aquests rànquings és poc útil per planificar la millora institucional global. El desig obsessiu de millorar la posició en els rànquings pot conduir a prioritzar l'intent de millora dels indicadors que s'avaluen desatenent la resta d'aspectes rellevants del sistema universitari que condicionen i defineixen la globalitat de la qualitat institucional; per descomptat, molt nombrosos i sovint no mesurables.

L'enfocament integral i la qualitat d'anàlisi de l'U-Ranking de la Fundació BBVA i l'Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (IVIE) ha fet que en els darrers anys paréssim atenció als seus resultats. La UIB ha ocupat posicions entre les millors universitats de l'Estat, arribant a la quarta posició el 2016/17 pel seu rendiment global en els àmbits de la docència, la recerca i la innovació i el desenvolupament. De manera desglossada, la UIB ocupà la cinquena posició del rànquing en els àmbits de docència i de recerca i la dotzena posició en innovació i desenvolupament tecnològic. Així mateix, l'U-Ranking destaca que les Illes Balears són una de les comunitats

autònomes amb més productivitat del sistema universitari espanyol. Concretament, és la cinquena comunitat autònoma amb un rendiment més alt del sistema universitari, amb un índex de rendiment situat en un 8 % per sobre de la mitjana estatal.

Al marge d'aquest rànquing espanyol, se'n poden consultar uns altres d'internacionals. El Centre de Classificació Universitària Mundial (CWUR) és una organització de consultoria que ofereix assessorament en polítiques, coneixements estratègics i gestió del coneixement als governs i les universitats per millorar els resultats educatius i de recerca. Des de 2012 el CWUR publica l'únic rànquing acadèmic d'universitats global que avalua la qualitat de l'educació, l'ocupació d'antics alumnes, la producció de recerca i les cites sense dependre de les enquestes i els enviaments de dades universitàries. Aquest rànquing començà amb l'objectiu de qualificar les

cent millors universitats mundials i es va ampliar l'any 2014 a les mil millors entre les 18.000 principals universitats del món. Així, el rànquing del CWUR és la classificació acadèmica més gran que es realitza. (Vegeu el quadre III-5.28.)

Al llarg dels darrers anys, la UIB es manté entre les mil millors universitats del món i entre les 30 de l'Estat. Tot i que aquests darrers anys s'havien baixat algunes posicions, tant a l'àmbit nacional com internacional, aquest 2020 la UIB torna a situar-se en posicions similars el 2014. Així mateix, l'augment de la puntuació agregada quant a les tasques realitzades és notori, passant dels 44,63 punts el 2014 als 72,1 actuals. Aquestes dades confirmen que la UIB manté els bons resultats assolits els darrers anys gràcies a l'esforç de la comunitat universitària i malgrat les mancances de finançament del sistema universitari de les Illes Balears.

QUADRE III-5.28. LA UIB AL RÀNQUING DEL CENTRE DE CLASSIFICACIÓ UNIVERSITÀRIA MUNDIAL (CWUR)

Posició en el rànquing 2014

Universitat (entre les mil primeres)	Rang a Espanya	Rang Mundial	Puntuació agregada (educació, impacte...)
Universitat de Barcelona	1	120	50,17
Universidad Complutense de Madrid	2	198	47,97
Universitat Autònoma de Barcelona	3	254	46,99
Universitat de les Illes Balears	24	714	44,63
Universitat de la Corunya	40	937	44,35

Posició al rànquing 2020

Universitat de Barcelona	1	129	80,7
Universitat Autònoma de Barcelona	2	195	78,8
Universidad Complutense de Madrid	3	249	77,7
Universitat de les Illes Balears	25	730	72,1
Universitat de la Corunya	36	1003	70,3

Font: Elaboració pròpia. Font: <http://cwur.org/>

Referències bibliogràfiques

MINISTERI D'EDUCACIÓ, CULTURA I ESPORTS (2020). *Datos y Cifras del Sistema Universitario Español. Curso 2016/2017*. Madrid: Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

MINISTERI D'EDUCACIÓ, CULTURA I ESPORTS (2019a). *Estadísticas de la educación. Enseñanzas no universitarias. Curso 2018-2019*. Madrid: Secretaría General Técnica. Subdirección General de Estadística y Estudios.

MINISTERI D'EDUCACIÓ, CULTURA I ESPORTS (2019b). *Las cifras de la educación en España. Curso 2017/18*. Edició 2020. Madrid: Instituto Nacional de Evaluación Educativa.

MIU (2020). *Datos y cifras del Sistema Universitario Español. Publicación 2019-2020*. Madrid: Ministeri d'Universitats.

UIB (2020). *Memòria del pressupost 2020*. Palma: UIB.

REQUADRE III-1.

MOBILITAT SOCIAL I EDUCACIÓ A BALEARS. BASES PER A L'ESTUDI DE LES TRAJECTÒRIES SOCIALS

LLUÍS BALLESTER BRAGE

*Professor titular de la UIB
(Departament de Pedagogia i Didàctiques
Específiques. Teoria i història de l'educació)*

JOAN ALFRED AMER I FERNÁNDEZ

*Professor titular de la UIB
(Departament de Pedagogia i Didàctiques
Específiques. Teoria i història de l'educació)*

BELÉN PASCUAL BARRIO

*Professora contractada doctora de la UIB
(Departament de Pedagogia i Didàctiques
Específiques. Teoria i història de l'educació)*

El model econòmic de les Illes Balears s'ha basat en un predomini de la petita i mitjana empresa, intensiva en mà d'obra poc qualificada, tant en el sector de la restauració com en el comerç i la construcció, amb més presència progressiva d'empreses més grans en l'hoteleria (Manera, Molina, Pérez-Montiel i Manera-Salom, 2020). La creixent internacionalització de l'economia s'ha traduït en una externalització d'aquestes activitats i, en conseqüència, en un increment de la precarietat. La crisi de l'economia de les Balears ha estat més intensa que la de les economies industrials d'Espanya i el retrocés del PIB ha posat de manifest les debilitats del «model» precedent de creixement.

D'altra banda, en aquest moment en què es renova la crisi per l'efecte de la COVID-19, no són els serveis avançats

els que lideren la recuperació i la modificació de l'estructura productiva, sinó els tradicionals: els lligats a l'hoteleria, la construcció i altres. Això explica que la comunitat de les Illes Balears ofereixi uns salaris més baixos que els de la mitjana espanyola, així com la limitada demanda de treball qualificat. Els serveis avançats —que incorporen gran quantitat de coneixement, per tant, com els treballadors qualificats— tenen menys rellevància en l'economia de les Balears que en les comunitats més avançades de l'Estat (País Basc, Catalunya, Madrid).

Aquesta realitat té una gran transcendència, ja que, en les societats desenvolupades actuals, les dues grans vies per les quals els ciutadans aconsegueixen participar dels beneficis del creixement són l'accés a la feina (millorant la qualificació generacionalment), així com l'actuació inclusiva de les polítiques públiques en dos grans àmbits: la protecció social davant els riscos com els associats a la desocupació i la dependència, i la igualtat d'oportunitats en l'accés als serveis públics fonamentals com els sanitaris, socials i educatius en tots els seus nivells (Goerlich, 2016).

Pel que fa al primer tema, què ha passat i està passant amb l'accés a l'ocupació, amb la millora de la qualificació, amb la valoració de la formació en l'ocupació i amb la mobilitat social intergeneracional? Durant cert temps, en la fase d'expansió de l'economia industrial i dels serveis dels estats del benestar, l'ocupació va ser considerada com el referent fonamental de la millora social, aportant ingressos, accés a béns i serveis de ben-

estar, identitat personal i social i reconeixement de la ciutadania, fins al punt que bona part de les prestacions socials es vinculaven a l'ocupació laboral.

En la nova economia de serveis, industrial avançada i fortament globalitzada, els processos de reestructuració dels sistemes productius han socavat aquesta font d'estabilitat laboral i de mobilitat intergeneracional. El mercat de treball s'ha fragmentat, cosa que ha generat una divisió clara entre els que disposen d'una ocupació de llarga durada o estable i els que es troben immersos en dinàmiques de temporalitat i inseguretat en l'ocupació, en els ingressos i en les seves expectatives de futur.

En conseqüència, actualment l'ocupació, malgrat la seva importància indubtable, ha deixat de ser una garantia d'integració i cohesió, ja que s'han desestabilitzat ocupacions estables i s'han generat vulnerabilitat en posicions que anteriorment es consideraven segures. La internacionalització dels mercats i les exigències de competitivitat fan que el treball s'hagi convertit en el blanc d'una política de reducció de costos, sota la lògica imperant de la flexibilitat. Aquesta realitat, genera greus problemes de sostenibilitat i vulnerabilitat (Manera, Navinés i Bonnail, 2019).

Els riscos de pobresa i les vulnerabilitats s'han centrat especialment en les famílies monoparentals i nombroses, en les persones amb baix nivell educatiu, en els treballadors pobres, en els aturats i en la joventut. La joventut, especialment, ha perdut la confiança en l'expectativa d'un

treball estable que proporcioni mobilitat ascendent.

Es podria pensar que el problema de l'ocupació precària i la productivitat estan relacionats amb l'escassa qualificació de la població, però la realitat és bastant més complexa, ja que la inversió realitzada en qualificació ha estat molt elevada i el que passa, més aviat, és una falta d'aprofitament de recursos humans qualificats per un teixit productiu que pot desenvolupar la seva activitat amb escassa qualificació (Palafox, 2018).

Aquesta situació pot fer dubtar del paper que l'educació i la resta de polítiques socials (polítiques actives d'ocupació, activació de l'ocupació en serveis de benestar, etc.). És necessari analitzar en detall el paper que, en el context de les Illes Balears, han jugat aquestes polítiques, analitzant les trajectòries intergeneracionals dels darrers 25 anys. Les fonts d'informació són diverses, des de les dades de les enquestes periòdiques (per exemple: EPA, condicions de vida), fins les dades d'inserció laboral que ofereix la UIB, passant per moltes altres fonts que cal tractar de manera específica. Al llarg de l'any vinent s'intentarà justament conèixer la mobilitat social a les Illes Balears en els darrers 25 anys.

Referències bibliogràfiques

GOERLICH, F.J. (2016). *Distribución de la Renta, Crisis Económica y Políticas Redistributivas*. Bilbao: Fundación BBVA.

MANERA, C.; MOLINA, R.; PÉREZ-MONTIEL, J.; MANERA-SALOM, M. (2020). «El turismo de masas como sistema de producción: la revolución turística en el Mediterráneo, 1949-2014». *Revista de Historia Industrial. Economía y Empresa*, 29(78), 155-187.

MANERA, C.; NAVINÉS, F.; BONNAIL, M. (2019). «El futuro de las regiones». *Temas para el debate*, (300), 40-42.

PALAFIX, J. (2017). *Cuatro vientos en contra. el porvenir económico de España*. Barcelona: Pasado y presente.

6

SERVEIS SOCIALS

RESUM

Aquest capítol presenta, de manera molt resumida i, per tant, parcial, les informacions i els criteris més rellevants per entendre la situació dels serveis socials a les Illes Balears. El capítol s'ha dividit en dues seccions: la primera, referida a les competències del Govern de les Illes Balears; la segona, centrada en les actuacions dels quatre consells insulars que gestionen les competències en un ampli conjunt de competències.

S'ha de dir que un dels blocs de competència del Govern de més importància es refereix a les necessitats per manca d'autonomia. Aquestes competències es vinculen a la coneguda com a llei de dependència. Els consells insulars també gestionen, de manera delegada, aquest conjunt de competències. Aquest tema, per la seva importància, es tracta a un capítol singular.

L'enfocament de l'anàlisi de la informació s'ha fet des d'una perspectiva evolutiva (2011-2020) quan les dades ho han permès, amb la qual cosa s'ha fet un tractament que permet copsar els processos que han configurat la situació actual de l'oferta i de les necessitats socials.

6.1.

EL DESENVOLUPAMENT DELS SERVEIS SOCIALS PER PART DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS

La tradició d'anàlisi dels serveis socials vincula l'oferta dels serveis a les necessitats socials. Sense una concepció clara de les necessitats, els serveis socials poden perdre el seu sentit. A les Illes Balears, la Llei 4/2009, d'11 de juny de serveis socials de les Illes Balears, configura una comprensió actualitzada de les necessitats, en paral·lel a les lleis de segona i tercera generació aprovades en els darrers anys. Es poden diferenciar situacions de necessitat per manca d'autonomia, situacions de necessitat en l'àmbit de les relacions socials i situacions de necessitat material i de recursos socials.

Necessitats per manca d'autonomia

S'inclouen les necessitats limitadores per l'autonomia derivades de l'edat, la malaltia o la discapacitat. Generen manca d'autonomia física, mental, intel·lectual o sensorial. Es poden considerar dos grans tipus de necessitats:

- Dependència: en aquest tipus s'inclouen les necessitats a les quals es refereix la Llei 39/2006, de promoció de l'autonomia i atenció a les persones en situació de dependència, independentment del seu procés d'implementació.
- Discapacitat: s'hi inclouen les necessitats que tenen a veure amb la restricció, l'absència o la diversitat de les capacitats, d'acord amb la definició de

l'Organització Mundial de la Salut, que recull la normativa que regula el procés de valoració i reconeixement del grau de discapacitat.

Necessitats per dificultats relacionals

S'hi inclouen les situacions de necessitat en les quals hi ha dificultats en les relacions socials, sigui per la manca de relacions o per dificultats greus diverses que generen risc a les persones en el seu desenvolupament psicosocial. Es poden considerar dos grans tipus de necessitats:

- Dificultats i mancances en les relacions familiars: situacions provocades per la manca de compliment de les responsabilitats de suport en el context familiar: situacions de violència (masclista, contra els infants, les persones dependents), situacions de desemparament i de negligència en l'atenció a persones vulnerables (infants i adolescents, persones majors, persones amb discapacitat) i, també, l'aïllament per manca de xarxa familiar.
- Dificultats en les relacions socials: dificultats per a la integració a l'entorn comunitari, per diversos motius: aïllament social, estigmatització i rebuig (racisme, xenofòbia).

Necessitats materials i de recursos socials

S'hi inclouen situacions de necessitat de tipus material, vinculades amb la subsistència digna i les capacitats per assolir aquesta subsistència autònoma des d'una perspectiva social. Per exemple:

- Manca o dèficit de recursos materials, econòmics i d'habitatge.
- Dificultats per a la inserció sociolaboral, manca de feina, precarietat en l'ocupació, manca de les habilitats socials en el mercat de treball o la producció autònoma.
- Dificultats per a la inserció socioeducativa: habilitats socials en el context educatiu i formatiu.

Aquest marc de comprensió simplificada de les necessitats permet una comprensió de les ofertes desenvolupades per fer front a les dificultats. Les ofertes vinculades a les situacions de necessitat per manca d'autonomia es desenvolupen a un capítol singular. Part de les accions per afrontar altres situacions de necessitat també es desenvolupen en altres capítols, com les relacionades amb la precarietat laboral, la manca d'habitatge i altres. Així, s'ha limitat la presentació a la resta de competències de serveis socials, en un sentit més ajustat.

El període que es considera, 2011-2020, es va iniciar amb la Llei 4/2009, d'11 de juny de serveis socials de les Illes Balears i la seva concreció en la cartera de serveis socials, mitjançant el Decret 56/2011, de 20 de maig, pel qual s'aprovà la Cartera bàsica de serveis socials de les Illes Balears 2011-2014 i, posteriorment, amb el Decret 66/2016, de 18 de novembre, pel qual s'aprova la Cartera bàsica de serveis socials de les Illes Balears 2017-2020 i s'estableixen principis generals per a les carteres insulars i locals [BOIB núm. 146 de 2016](#). Els seus fonaments estableixen el sentit d'aquesta concreció, considerant que la

Llei 4/2009, d'11 de juny, de serveis socials de les Illes Balears, determinava que eren prestacions del sistema públic de serveis socials les actuacions, les intervencions tècniques, els programes, els projectes, els mitjans i les ajudes econòmiques i tecnològiques que s'ofereixen a les persones i que es destinen a complir les finalitats del sistema de serveis socials: donar resposta a les necessitats socials, sigui amb un enfocament preventiu, de suport o de promoció social.

La cartera bàsica és l'instrument que determina el conjunt de prestacions del sistema públic de serveis socials i garanteix, com a mínim, que es prestin a tot el territori de les Illes Balears i que siguin exigibles com a dret subjectiu en el cas que es tracti de prestacions garantides.

Aquestes prestacions del sistema públic de serveis socials es classifiquen, a la Cartera bàsica de serveis socials, en tècniques, econòmiques i tecnològiques, i es defineixen segons els aspectes següents: el tipus de prestació, la població a la qual va adreçada, l'establiment o l'equip professional que l'ha de gestionar, els perfils i les ràtios del personal professional i els estàndards de qualitat. Les carteres de serveis socials (la del Govern i les dels respectius consells insulars) són, en conseqüència, el recull sistematitzat i operatiu de prestacions que el sistema ofereix a la ciutadania segons les diferents situacions de necessitat social.

El canvi de majoria política en el Govern de les Illes Balears, així com l'inici de la crisi econòmica i social, van alterar el conjunt de l'oferta definida a la llei i les carteres de serveis socials. El Govern de les Illes Balears de

la vuitena legislatura (2011-2015) fou controlat pel PP, que va limitar el desenvolupament dels serveis socials —tot i l'increment de les necessitats socials que s'observa en aquest període—. Un dels primers canvis va ser la desaparició de la conselleria competent en l'àmbit dels serveis socials, integrada com a direcció general en la Conselleria de Salut. Aquest canvi s'arriba a comprovar que representa un greu error, per la qual cosa es torna a desenvolupar, mitjançant el Decret 6/2013, una conselleria competent, anomenada Conselleria de Família i Serveis Socials, amb una estructura competencial estructurada en els següents organismes:

- Direcció General de Família i Menors: aplicació de mesures de justícia juvenil; ordenació de la protecció de menors, polítiques de promoció i suport a les famílies i unitats de convivència; reinserció social.
 - Direcció General de Serveis Socials: atenció i suport a persones en situació de dependència, a persones amb discapacitat, a gent gran i altres col·lectius en situació de risc; prestacions econòmiques i altres competències.
 - Oficina de Defensa dels Drets del Menor.
 - Institut Balear de la Dona.
 - Fundació d'Atenció i Suport a la Dependència i de Promoció de l'Autonomia Personal de les Illes Balears.
 - Fundació Institut Socioeducatiu S'Estel.
 - Consorci per a la Protecció i Acollida de les Persones Disminuïdes Psíquiques Profundes de les Illes Balears (APROP).
 - Consorci de Recursos Socio-sanitaris i Assistencials de les Illes Balears.
- Com es pot observar, les competències assumides eren importants, tot i la concepció limitadora de l'activitat imposada per diverses circumstàncies i els plantejaments polítics. Pot servir d'exemple de les restriccions l'anul·lació del desenvolupament de la Cartera de serveis socials. Finalment, el Govern de les Illes Balears de la novena legislatura (2015-2019), basat en un pacte del PSIB, MÉS per Mallorca i MÉS per Menorca, amb el suport de Podem i Gent per Formentera, va prendre possessió dels càrrecs el juliol de 2015 i van crear la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació. L'estructura de la nova conselleria inclou:
- Direcció General de Menors i Famílies.
 - Direcció General de Planificació i Serveis Socials.
 - Direcció General de Dependència.
 - Direcció General de Cooperació.
 - Oficina de Defensa dels Drets del Menor.
 - Fundació Institut Socioeducatiu S'Estel.
 - Consorci per a la Protecció i Acollida de les Persones Disminuïdes Psíquiques Profundes de les Illes Balears (APROP).
 - Consorci de Recursos Socio-sanitaris i Assistencials de les Illes Balears.
- Bàsicament, es tracta de la mateixa estructura, sense l'Institut Balear de la Dona, el qual passa a la Conselleria de Presidència, i incorpora la DG de Cooperació.

Actualment, s'ha tornat a organitzar una conselleria amb les competències, reduïdes per les transferències als consells però importants per la dependència, la renda social i altres competències. Aquesta darrera estructuració de la conselleria s'ha fet amb el nom de Conselleria d'Afers Socials i Esports. L'estructura actual, pel que fa als serveis social, és la següent:

- Direcció General de Planificació, Equipaments i Formació.
- Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies.
- Direcció General de Serveis Socials.
- Direcció General de Dependència.
- Direcció General de Cooperació.
- Oficina Balear de la Infància i l'Adolescència (OBIA).
- Institut Balear de la Joventut (IB-Jove).
- Consorci de recursos socio-sanitaris i assistencials de les Illes Balears.
- Fundació d'atenció i suport a la dependència i promoció de l'autonomia personal.
- Fundació Institut Socioeducatiu S'Estel (FISE).

Aquest canvi de noms constant és significatiu com a indicador de la limitada identitat política dels serveis socials. En qualsevol cas, les altres conselleries també van canviant de noms quasi cada legislatura. Això és una pràctica poc recomanable si es vol garantir la identitat dels òrgans d'una administració d'una certa complexitat, en

especial per la divisió de funcions amb els consells insulars.

A continuació es presenten, d'acord amb l'estructura dels tres grans grups de necessitats, l'oferta i els nivells d'atenció d'aquest nivell de l'Administració. Es presta aquí atenció a les principals línies d'actuació, sigui per la quantitat de persones beneficiàries, la quantitat de recursos destinats o la importància des del punt de vista de les necessitats socials.

6.2.

NECESSITATS PER MANCA D'AUTONOMIA

Les ofertes vinculades a les situacions de necessitat per manca d'autonomia es desenvolupen a un capítol singular d'aquest informe. La resta d'actuacions en aquest àmbit inclouen un ventall d'actuacions molt ample.

Servei de Valoració i Orientació de la Discapacitat i la Dependència

D'acord amb la RLT publicada al BOIB número 96 de 5 d'agost de 2017, el centre base com a una unitat tècnica administrativa desapareix i passa a formar part del Servei de Valoració i Orientació de la Discapacitat i la Dependència com un servei més de la Direcció General d'Atenció a la Dependència. Aquest servei duu a terme actuacions d'informació, orientació i reconeixement de la discapacitat, que dona dret als serveis, beneficis assistencials i econòmics establerts o que puguin

establir-se per les administracions i altres entitats, adreçades a les persones amb discapacitat física, psíquica o sensorial.

L'atenció a la població es fa mitjançant una xarxa de centres (Palma, Eivissa, Menorca i el Servei d'Atenció Primerenca), distribuïdes atenent el criteri d'àmbit territorial i d'edat. Està integrada per personal tècnic: professionals de la medicina, psicologia, treball social i altres disciplines.

Les funcions del servei de valoració en matèria de qualificació de la situació de discapacitat són les següents:

- El reconeixement del grau de discapacitat.
- El reconeixement de la necessitat de concurs de tercera persona per dur a terme els actes essencials de la vida diària.
- Dificultat per utilitzar transports públics col·lectius, a efectes de prestacions, serveis o beneficis públics establerts.
- Altres funcions referents al diagnòstic, la valoració i l'orientació de situacions de discapacitat atribuïdes o que puguin ser atribuïdes per la legislació, tant estatal com autonòmica.

Durant l'any 2019 a taula ràpida s'han atès 14.825 persones, i amb cita prèvia, 2.200. Tot plegat fa un total de 17.025 usuaris atesos.

Atenció primerenca

El desenvolupament dels serveis d'atenció primerenca el duu a terme la Unitat de Diagnòstic Infantil i Atenció Primerenca

de les Illes Balears (UDIAP), el Servei de Valoració i Atenció Primerenca (SVAP) i el Servei de Desenvolupament Infantil i Atenció Primerenca (SEDIAP).

La UDIAP és l'equip responsable de coordinar la intervenció, planificació, organització, valoració, avaluació i seguiment de les actuacions d'intervenció. Les funcions de la UDIAP, que es duen a terme en els àmbits de l'infant, la família i l'entorn, entre d'altres, són les següents: valorar i executar la intervenció integral d'atenció primerenca; orientar les famílies mitjançant l'assessorament i el suport al pare, la mare o la persona que exerceix la tutela de l'infant en els continguts que li siguin propis. També col·laboren amb els serveis socials, sanitaris, educatius i altres que desenvolupin tasques de prevenció i detecció primerenca dels trastorns de desenvolupament i situacions de risc en la població infantil. L'equip de la UDIAP també realitza la informació, orientació i valoració de la situació de discapacitat de nins de 0 a 6 anys.

Com s'ha dit, les UDIAP fan la valoració de les sol·licituds d'atenció primerenca, estimen o desestimen la necessitat/ idoneïtat del tractament d'atenció primerenca. El nombre de sol·licituds el 2019 ha estat de 1.023 persones. Pel que fa als infants en tractament, s'ha donat atenció a 1.960 infants.

El 2019 s'ha iniciat el servei d'ajudes tècniques i suport tecnològic per a la promoció de l'autonomia personal a les Illes Balears, a través de la concertació del servei amb l'entitat NOUTIS, per a un total de 10.000 sessions de feina amb persones en situació de necessitat.

Integració laboral de les persones amb discapacitat

El servei d'assessorament, avaluació i emissió d'informes per a la integració laboral de les persones amb discapacitat col·labora amb el Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB) per a la inscripció de les persones discapacitades al registre de treballadors amb discapacitat. Aquesta tasca es completa amb l'emissió d'informes per a les adaptacions, així com amb la col·laboració amb totes les administracions públiques i entitats als efectes de la integració laboral de les persones discapacitades.

Al llarg de 2019 s'han completat processos d'orientació laboral a 3 persones de Menorca, 17 persones d'Eivissa, 4 de Formentera i 330 de Mallorca.

Programa comunitari per a persones amb diagnòstic de salut mental

L'1 de març del 2019 es van ampliar les places de la concertació del servei de suport a l'habitatge a l'illa de Mallorca, amb 59 noves places, que se sumaren a les 80 ja existents. També el desembre del 2019 es va iniciar la concertació a l'illa d'Eivissa, amb un total de vuit places, que fan un total de 147 places distribuïdes entre les entitats següents: Deixalles (22 places), Gira-sol (68 places), Es Garrover (31 places), Estel de Llevant (18 places) i APFEM (8 places). Durant tot el 2019 s'han beneficiat d'aquest servei a Mallorca i Eivissa un total de 177 persones.

El juliol del 2019 es va concertar per primera vegada el servei ocupacional per a persones amb diagnòstic de salut mental a

l'illa d'Eivissa amb l'entitat APFEM, per un total de 12 places, que equivalen a 26 persones ateses durant aquest any. Aquesta concertació se suma a les ja existents des del 2017 a l'illa de Mallorca amb el cofinançament del Fons Social Europeu.

El 2019 s'ha concertat el servei d'habitatge supervisat per a persones amb problemes de salut mental, a l'illa de Mallorca, mitjançant la concertació d'un habitatge de deu places a Manacor amb l'entitat Estel de Llevant. Enguany hi han residit onze persones (nou homes i dues dones).

L'habitatge supervisat s'entén com un servei substitutiu de la llar pròpia o familiar. S'organitza en habitatges ordinaris que constitueixen el domicili habitual de les persones que els habiten i hi conviuen persones amb discapacitat associada a un diagnòstic de salut mental que necessiten supervisió i suport en les activitats bàsiques de la vida diària, així com en la comunicació, les relacions, l'autodirecció i l'ús dels recursos de la comunitat. La intensitat dels suports s'adapta a les necessitats de cada persona usuària.

6.3.

NECESSITATS PER DIFICULTATS RELACIONALS

Integració social de persones immigrants

En relació amb les funcions en matèria d'immigració, l'objectiu és facilitar la integració i la convivència intercultural dels im-

migrants a la comunitat de les Illes Balears en bé de l'interès general.

Les oficines d'informació i atenció als immigrants (OFIM) són recursos específics especialitzats que actuen com a oficines assessores de persones immigrants en situacions d'irregularitat o d'inseguretat jurídica per a informació sobre tràmits d'estrangeria. També s'hi inclouen tasques d'acollida, mediació i traducció, informació sobre la xarxa de recursos normalitzats i serveis d'assistència social del territori on es troben, i, en definitiva, assessorament per a la inserció dels immigrants i evitació de situacions d'exclusió social. Són un instrument fonamental en la política en matèria d'integració de la població immigrada de les Illes Balears.

Per a Mallorca, des de l'1 de gener de 2019 fins al 31 de desembre de 2019, l'entitat Creu Roja Espanyola a les Illes Balears ha executat el contracte del servei de gestió de les OFIM, amb una dotació de personal de vuit persones: una treballadora social com a coordinadora del servei; dos llicenciats en dret; dues treballadores socials; dos auxiliars administratius, i una treballadora social itinerant pels municipis de la part forana.

La despesa del 2019 del contracte de servei ha estat d'un import de 340.414,46 euros. La seu principal del servei és a les oficines del carrer d'Eusebi Estada, 48, de Palma, però el servei es presta amb caràcter itinerant a diversos municipis de l'illa (Manacor, Inca i Calvià) i s'ha adaptat a la demanda real d'usuaris.

Per cobrir el servei d'OFIM a l'illa de Menorca, l'any 2019 s'ha tramitat un expedi-

ent d'addenda al conveni de col·laboració signat el 2017 entre el Govern de les Illes Balears i el Consell Insular de Menorca segons el qual es cofinança el servei, de manera que la Conselleria d'Afers Socials i Esports i el Consell Insular de Menorca aporten —cada una de les administracions— 56.000 euros; per tant, l'import global anual per a l'OFIM de Menorca és de 112.000 euros. A Eivissa, el servei d'OFIM s'ha prestat amb mitjans propis fins al 14 d'octubre de 2019.

Programes i actuacions de justícia juvenil

El principal objectiu és desenvolupar les mesures que han imposat als menors i als joves els jutjats de menors de les Illes Balears, en virtut del que disposa la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors, i el reglament que la desenvolupa (RD 1774/2004). Això és: internament en règim tancat, semiobert, obert, internament terapèutic i permanència de cap de setmana en centre. Al llarg de 2019 s'ha fet el decret, finalment aprovat com a 10/2020 de 14 de febrer, pel qual s'aprova el reglament de funcionament i organització dels centres socioeducatius específics del sistema de justícia juvenil per al compliment de les mesures privatives de llibertat a les Illes Balears.

Les mesures privatives de llibertat, desenvolupades per la Fundació Institut Socioeducatiu S'Estel (FISE), s'apliquen dins els següents centres socioeducatius de justícia juvenil: Es Pinaret, Es Fusteret i Es Mussol. Així, en funció del perfil i grau de restricció, els menors/joves són internats en un

dels centres esmentats o en un altre. La població destinatària està formada per menors i joves de totes les Illes Balears que han estat sentenciats per un jutjat de menors o bé quan aquest n'ha decretat l'ingrés cautelar per efectuar el compliment d'una mesura d'internament.

La Llei orgànica 5/2000 estableix els 14 anys com a edat mínima per exigir responsabilitats per la comissió de fets tipificats al Codi penal o a les lleis penals especials. Així, l'edat mínima de la població destinatària és de 14 anys. Tenint en compte que els 18 anys és l'edat màxima a la comissió d'un delictes per a l'aplicació d'aquesta normativa, la població es pot situar en edats superiors als 20 anys durant el compliment de les mesures.

Continua en marxa la primera fase de les obres d'ampliació del centre Es Pinaret per eliminar la sobreocupació del centre, la llista d'espera i executar de manera immediata les sentències judicials. A causa de problemes amb l'empresa adjudicatària, es va haver de resoldre el contracte i adjudicar per via d'urgència les obres a una altra empresa. Això ha provocat l'endarreriment en l'execució i finalització de les obres. Es preveu la finalització de les obres a mitjans de l'any 2020. Al centre Es Pinaret s'ha continuat actualitzant els sistemes contra incendis que encara eren analògics al sistema més actualitzat, unificant tot el sistema. S'ha reformat la cuina d'Es Pinaret; s'hi ha fet reparacions per adaptar a la normativa, i s'ha dotat de nova maquinària que havia quedat obsoleta.

S'ha substituït el grup de pressió de la zona de l'antiga conselleria per assegurar

el correcte abastiment d'aigua a les BIES d'aquesta zona.

"S'ha substituït el grup de pressió de la zona de l'antiga conselleria per assegurar el correcte abastiment d'aigua a les BIES d'aquesta zona."

S'ha trobat a finals de 2019 un centre per al trasllat provisional d'Es Fusteret, situat al camí Salard. Està previst que el 2020 es dugui a terme aquest trasllat una vegada efectuats els tràmits administratius preceptius.

S'ha renovat el conveni amb la Conselleria d'Educació, donant continuïtat als professionals d'educació que treballen dins dels centres, que s'ha traduït en la creació del nou IES Son Balo. S'ha dotat de noves aules i despatxos, més adequats, a l'IES Can Balo per oferir una educació reglada de més qualitat.

S'ha mantingut el conveni de col·laboració amb Projecte Jove per a l'atenció de menors amb problemes de drogodependències amb la supervisió mensual dels casos efectuada per part de la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies, i la comissió de seguiment del conveni formada per personal de la FISE, DGIJM i de Projecte Home.

També s'ha mantingut el conveni de col·laboració amb IB-Salut, que assegura una atenció psiquiàtrica satisfactòria dels menors. S'ha posat en marxa la comissió de seguiment del conveni formada per personal de la FISE, DGIJM i de la Conselleria de Salut.

A més, s'han continuat les col·laboracions amb entitats socials i esportives per implementar les seves activitats als centres d'internament: Shambhala Fundació, Associació Justícia i Pràctica Restaurativa, Fundació Reial Mallorca, Associació de Cuiners Afincats a les Illes Balears, Poliesportiu Prínceps d'Espanya.

Un dels programes de la FISE no residencials que no depenen dels centres d'internament ni tampoc de la llar de convivència és el programa d'orientació ocupacional PILA, adreçat a menors i joves amb mesures judicials de medi obert, d'internament i a usuaris del servei de família de la Direcció General d'Infància Joventut i Famílies. L'activitat del programa Pila s'ha mantingut l'any 2019. De 91 usuaris atesos durant l'any es van produir 77 insercions laborals i formatives (84 % dels menors atesos). Aquests 91 usuaris procedien 73 de medi obert i 18 de centres de reforma. El 80 % dels usuaris de medi obert i el 61,1 % dels usuaris de centres trobaren una inserció laboral i/o formativa. Pràcticament el 98 % dels usuaris s'han inscrit al Programa de Garantia Juvenil del SOIB.

El programa Amb Mesura és un programa formatiu social i laboral que pretén donar contingut a les mesures de joves amb mesures judicials de medi obert, d'internament. Els diversos continguts que són oferts pel programa inclou activitats i tallers socioeducatius en relació amb diferents blocs formatius que tenen per objectiu facilitar als joves espais de creixement i relació positius, potenciant-ne les actituds, hàbits, conductes i valors cap a estils de vida saludables. El programa Amb mesura ha atès, 223 joves als tallers presencials i

68 joves al programa *classroom*. El temps d'estada mitjana dels joves en el programa ha estat de 98 dies, 46 dies més respecte al 2018.

El programa d'Emancipació (PAP) es va dissenyar amb l'objectiu d'oferir un servei d'atenció i suport socioeducatiu que faciliti l'emancipació a menors i joves que han estat sota la tutela de l'Administració (amb mesures judicials o no) en risc de patir exclusió social o d'entrar en dinàmiques antisocials quan assoleixen la majoria d'edat.

Atura't és un programa especialitzat en l'avaluació i la intervenció amb adolescents que han comès un delicte sexual, així com la intervenció amb les seves famílies. L'equip està format per professionals de la Fundació S'Estel i la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies dels àmbits de la psicologia, la pedagogia, el treball social i l'educació social. La seva màxima és la reducció del risc de reincidència i l'evitació de víctimes. En els darrers anys la Fundació S'Estel ha fet una aposta per incrementar la seva participació en un programa tan necessari aportant personal psicològic i educatiu especialitzat en la intervenció en menors amb mesures judicials tant del camp psicològic com educatiu, atesa la necessitat de fer front als comportaments contra la llibertat sexual.

ALTER treballa per a la consecució de la integració social i educativa amb joves que es troben en situació de desigualtat. El programa, amb el vistiplau de Conselleria d'Educació, es duu a terme des de la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies, juntament amb diversos ajuntaments

de les Illes Balears, amb els quals se signen convenis de col·laboració.

El programa de Mediació efectua un procediment de resolució de conflictes que complementa el procediment judicial, en el qual el mediador treballa per facilitar i conduir la comunicació amb la finalitat de restablir la capacitat negociadora de les persones en el conflicte.

La UTASI proporciona als menors i a les seves famílies un espai on explorar la repercussió de l'abús i on abordar, si cal, de manera psicoterapèutica i/o psicoeducativa, tots els aspectes que han estat danyats per l'experiència abusiva, potenciant les capacitats resilients dels menors i les seves famílies perquè puguin elaborar l'impacte generat i reparar-lo.

La política d'emancipació per a joves extutelats per l'Administració

Les Balears són un dels referents a tot l'Estat en aquest tema. El 9 d'abril de 2011 va ser aprovat, pel Govern del segon Pacte de Progrés, un decret (26/2011, BOIB 53 del 9 d'abril) que donava suport als joves extutelats que s'emancipaven. El següent Govern del PP el va derogar immediatament. La força dels fets i de l'argumentació de professionals organitzacions del tercer sector va aconseguir que al final de la legislatura s'aprovés la Llei 7/2015, la qual estableix el marc regulador dels processos d'autonomia personal de menors que han estat sotmesos a una mesura de protecció o reforma (BOIB 54 de 16 d'abril de 2015). Finalment, amb el Govern vinent (2015-19) es va aprovar el Pla Estratègic d'Autonomia Personal dels Joves amb Mesura

Administrativa de les Illes Balears 2016-2020 el novembre de 2016, d'acord amb la Llei 7/2015, de 10 d'abril.

L'objectiu general d'aquest pla és facilitar la inclusió i la participació social del col·lectiu jove definit en si mateix, mitjançant el suport, l'acompanyament i l'orientació en el procés cap a la seva autonomia, maduració personal i professional; així com:

- Acompanyar i preparar els joves per aconseguir l'autonomia personal i la seva emancipació mitjançant el desenvolupament estratègic i la seva participació activa en itineraris d'inserció social, formativa i laboral.
- Proporcionar una educació estratègica i compensadora que respongui a les seves necessitats i dispensar les atencions educatives i de cura necessàries per desenvolupar i complir els objectius.
- Proporcionar als joves habilitats personals i socials, destreses i contextos de convivència que els facilitin una vida independent i la seva participació en la comunitat, potenciant-ne les capacitats.
- Incorporar als joves una manera de vida autònoma i integrada dins de la seva comunitat, promovent la responsabilitat i el compromís en la participació activa en el procés de canvi.

El contingut concret del pla inclou: la renda d'emancipació, un servei d'allotjament i un servei d'acompanyament, tots tres per garantir els objectius.

Durant el 2019 hi ha hagut un gran desplegament legislatiu per regular i millorar

el desenvolupament i la coordinació dels diferents serveis del programa d'autonomia personal, inclosa la renda d'emancipació per millorar l'eficàcia, minvar dificultats, resoldre carències i ampliar la transparència en els processos d'intervenció. Concretament:

- Decret 41/2019, de 24 de maig, de modificació del Decret 52/2016, de 5 d'agost, de la renda per a persones en procés d'autonomia personal que han estat sotmeses a mesures administratives de protecció de menors i del Decret 40/2017, de 25 d'agost, sobre els criteris d'autorització i acreditació dels serveis per a joves en procés d'emancipació i de regulació de la renda d'autonomia personal per a joves que han estat sotmesos a mesures de justícia juvenil.
- Resolució de la consellera de Serveis Socials i Cooperació de 5 d'abril de 2019, per la qual s'aprova el procediment de pagament als joves emancipats amb problemes d'identificació.
- Instrucció 2/2019, de 30 d'abril de 2019, de la directora general de Menors i Famílies, per a organització i funcionament intern de la Xarxa d'Emancipació.
- Instrucció 7/2019, de 27 de març de 2019, de la directora general de Menors i Famílies, sobre l'organització i el funcionament de la Xarxa d'Emancipació.
- Instrucció 11/2019, de 30 d'abril de 2019, de la directora general de Menors i Famílies, sobre el procediment i

articulació del sistema de justícia juvenil al servei de la Xarxa d'Emancipació.

Altres actuacions

Punts de Trobada Familiar de les Illes Balears (PTF-IB)

Els PTF es distribueixen per centres educatius, d'acord amb els jutjats, per facilitar la comunicació entre pares i fills en situacions de dificultats per ruptura o separació familiar.

Al llarg de 2019 s'han dut a terme diferents actuacions per reforçar la intervenció psicoeducativa al servei; les més destacades són els seguiments de les famílies per treballar les qüestions dirigides a la millora del règim de visites, així com per assolir acords necessaris (vacances, canvi de dia de visita, recuperació de visites no realitzades, etc.). Durant l'any, s'ha revisat el circuit d'atenció per incorporar les novetats tècniques referides a millorar el suport a les famílies per reduir la conflictivitat intrafamiliar que cronifiquen els casos.

L'any 2019 es va modificar l'ordre que regula la comissió de seguiment dels punts de trobada familiar de totes les Illes Balears, que s'ha de reunir quatre vegades a l'any. Enguany s'han augmentat les hores d'atenció familiar en un 12 % per facilitar més possibilitats de visites i donar resposta a les necessitats que presenten els usuaris i a les demandes manifestades en les enquestes de satisfacció. Aquesta atenció s'encamina a dedicar més temps per explicar i recordar les normes de funcionament dels punts i donar suport a les famílies en aquests moments de conflicte.

Programa per a la implantació de la figura TISOC (tècnic d'intervenció sociocomunitària) en els centres educatius de secundària de les Illes Balears mitjançant la inclusió de la figura professional de l'educador/a social. Aquest programa es desenvolupa en col·laboració amb la Conselleria d'Educació i Universitats. S'orienta al desplegament de les actuacions necessàries per prevenir els conflictes a l'àmbit educatiu mitjançant la implicació de tota la comunitat educativa (juntament amb les famílies) i els serveis socials comunitaris, especialment en aquells casos en què la situació familiar afecta de manera inadequada el normal desenvolupament de l'alumnat. Per aquest motiu, les dues conselleries van acordar iniciar el programa que ha permès la implantació del TISOC en els centres educatius de secundària de les Illes Balears mitjançant la inclusió de la figura professional de l'educador social.

El mes de maig de 2019 es va acordar augmentar en set el nombre de professionals per a dur a terme el projecte d'inversió i, per tant, es va haver de fer un increment del pressupost.

Des de la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació, i la Conselleria d'Educació i Universitat, es considera adient desplegar les actuacions necessàries que permetin prevenir els conflictes a l'àmbit educatiu mitjançant la implicació de tota la comunitat educativa (juntament amb les famílies) i els serveis socials comunitaris, especialment en aquells casos en què la situació familiar afecta de manera inadequada el normal desenvolupament de l'alumnat. Per aquest motiu, s'ha ampliat el conveni de col·laboració entre ambdues conselleri-

es, la qual cosa ha permès la implantació del TISOC en set instituts més durant el curs 2019/2020. Així, la plantilla es compon de 26 persones: 1 coordinadora, 22 educadores socials i 3 educadors socials.

Els 25 instituts d'educació secundària de les Illes que compten amb la figura professional del TISOC —per als períodes que s'indiquen entre parèntesis— són els següents: IES Juníper Serra —Son Cladera, Palma (2017-2020)—; IES Aurora Picornell —polígon de Llevant, Palma (2017-2020)—; IES Antoni Maura —polígon de Llevant, Palma (2017-2020)—; IES Josep Sureda i Blanes —Son Gotleu, Palma (2017-2020)—; IES Pau Cases Noves —Inca (2017-2020)—; IES Manacor (2017-2020); IES Josep Maria Quadrado —Ciutadella de Menorca (2017-2020)—; IES Pasqual Calbó i Caldés —Maó (2017-2020)—; IES Sa Serra —Eivissa-Sant Antoni (2017-2020)—; IES S'Algarb —Eivissa (2017-2020)—; IES Sa Colomina —Eivissa (2018-2020)—; IES Santa Maria —Eivissa (2018-2020)—; IES Nou Llevant —Palma (2018-2020)—; IES Calvià (2018-2020); IES Son Ferrer —Calvià (2018-2020)—; IES Lluçmajor (2018-2020); IES Felanitx (2018-2020); IES Can Peu Blanc —Sa Pobla (2018-2020)—; IES Ses Estacions —Palma (2019-2020)—; IES Politècnic —Palma (2019-2020)—; IES Mossèn Alcover —Manacor (2019-2020)—; IES Puig de sa Font —Son Servera (2019-2020)—; IES Sa Blanca Dona —Eivissa (2019-2020)—; IES Capdepera —Capdepera (2019-2020)—, i IES S'Arenal —Lluçmajor (2019-2020).

Projectes de desenvolupament del poble gitano. Dins d'aquest grup de necessitats es poden incloure les accions

vinculades a la gestió i el seguiment del conveni de col·laboració amb el Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat per dur a terme projectes de desenvolupament del poble gitano. El projecte atén un col·lectiu de prop de 500 persones de totes les edats, d'ètnia gitana, que viuen al nucli urbà de Palma, en un total de 150 famílies.

6.4.

NECESSITATS MATERIALS I DE RECURSOS SOCIALS

Prestacions no contributives (PNC)

Les prestacions no contributives són pensions que s'aporten a persones que no han cotitzat mai o que no han complert amb el temps mínim exigint de contribució però que demostren una situació de necessitat. Han de complir els requisits següents:

- Viuen dins del territori espanyol, són residents o ciutadans legals.
- No tenen cap pensió contributiva en el moment de sol·licitar l'ajuda, bé sigui per no haver cotitzat mai o per no tenir el temps necessari per accedir a qualque pensió.
- No disposen d'ingressos suficients i ho poden demostrar o es pot comprovar.

Aquestes pensions s'aporten per jubilació per a adults majors a 65 anys; per invalidesa a persones que demostren que la seva minusvalidesa és almenys del 65 % i per

fill a càrrec menor de 18 anys o afectat per alguna discapacitat del 65 % o més.

El Govern gestiona aquesta prestació d'acord amb el Govern de l'Estat, mitjançant un conveni entre l'Imsero i el Govern, per a la gestió de les pensions no contributives de la Seguretat Social. L'any 2019 es van gestionar les següents actuacions:

- S'han tramès 921 sol·licituds de pensions no contributives de jubilació, i se n'han resolt 861, aprovades 544.
- S'han tramès 340 sol·licituds de pensions no contributives d'invalidesa, i se n'han resolt 338, aprovades 216.
- S'han revisat 9.678 expedients de pensions no contributives: 6.755 revisions anuals i 2.923 revisions d'ofici i a instància de part.
- Els beneficiaris a 31/12/2019 són 7.861 actius, 5.041 pensionistes no contributius de jubilació i 2.820 pensionistes no contributius d'invalidesa.

Ajuda econòmica de caràcter social

Actualment, és un ajut econòmic de caràcter social, complementari de les pensions no contributives. Les persones amb dret a beneficiar-se d'aquesta ajuda autonòmica continuaran sent els que cobrin pensions no contributives, tots amb baixos recursos econòmics. Aquesta prestació no té la consideració de subvenció, atès que es configura com una prestació autonòmica complementària d'altres prestacions i la de cobrar els beneficiaris mitjançant un ingrés bancari directe en els seus comptes.

Renda social garantida (RSG)

La posada en marxa de la renda social garantida (RSG) es va completar el 2016. El 13 d'abril de 2016 s'aprovà la Llei 5/2016, de renda social garantida. La llei entrà en vigor dia 16 de maig de 2016 i desenvolupa un dispositiu per donar cobertura a les persones i llars en risc d'exclusió per manca d'ingressos estables. Es tracta d'una renda garantida, un dret reconegut per a qualsevol persona amb tres anys de residència a les Illes i dificultats econòmiques acreditades. Aquest matís de reconeixement de dret i de no vinculació a un presupost variable configura la garantia de percebre, sense límit de temps, mentre es mantenguin les condicions de necessitat.

Actualment poden sol·licitar la prestació totes les famílies residents a les Illes Balears, amb recursos inferiors al barem establert. A més, l'any 2017 es creà el complement de renda social garantida per a residents a les Illes Balears, beneficiaris de pensió no contributiva, i l'any 2018, a més de les famílies, s'ha ampliat la prestació amb la incorporació del col·lectiu de persones de més de 45 anys que constitueixen una llar unipersonal. A data 31 de desembre de 2019 hi ha 8.458 titulars de la prestació.

instrument que determina el conjunt de prestacions del sistema públic de serveis socials i garanteix, com a mínim, que es prestin a tot el territori de les Illes Balears i que siguin exigibles com a dret subjectiu en el cas que es tracti de prestacions garantides.

El Pla de Finançament dels Serveis Socials Comunitaris Bàsics per a l'any 2019 inclou les prestacions i els serveis següents:

1. Servei d'informació, valoració, assessorament, intervenció i derivació.
2. Servei d'ajuda a domicili.
3. Servei de teleassistència/telealarma.
4. Servei d'allotjament alternatiu.
5. Servei de mediació intercultural.
6. Domiciliació i empadronament.
7. Prestacions econòmiques per a la cobertura de les necessitats bàsiques previstes a l'article 22 de la Llei 4/2009, d'11 de juny, de serveis socials.

El 31 d'octubre de 2018, la Conferència Sectorial de Serveis Socials de les Illes Balears va aprovar el Pla de Finançament, que conté la definició de les prestacions que es financen des del Govern de les Illes Balears, així com els criteris i els imports de distribució per a l'any 2019. El crèdit per al desenvolupament dels serveis socials comunitaris bàsics per a l'any 2019, és d'11.547.564,49 euros.

6.5.

PRESTACIONS BÀSIQUES DE SERVEIS SOCIALS DE LES CORPORACIONS LOCALS

Les prestacions bàsiques de serveis socials de les corporacions locals queden recollides en la Cartera de serveis socials,

6.6.

EL DESENVOLUPAMENT DELS SERVEIS SOCIALS PER PART DELS CONSELLS INSULARS

A continuació es presenten, de manera resumida, les actuacions dels consells insulars.

6.6.1. CONSELL INSULAR DE MALLORCA

El pressupost de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials per al 2019 va ser de 200.154.978,59 euros.

Àrea de gent gran

La xarxa assistencial de l'IMAS en matèria de gent gran gestiona 2.001 places residencials i de centres de dia. L'IMAS disposa de 1.791 places residencials, 970 a centres propis i 821 a places concertades. També, disposa de 210 places a centres de dia, 110 a centres propis i 100 places concertades.

Els centres estan distribuïts a distints indrets de Mallorca i donen resposta al criteri d'accessibilitat i territorialització de recursos. Estan adaptats a la normativa legal vigent i a la normativa d'accessibilitat.

L'IMAS disposa de cinc centres residencials de gestió pròpia: residència assistida de Felanitx, residència Huialfàs (sa Pobla), residència Bonanova, residència Llar dels Ancians i residència Oms/Sant Miquel. Així mateix, es disposa de cinc centres de dia gestionats per l'IMAS: centre de dia Barto-

meu Quetglas (Felanitx), centre de dia Llar dels Ancians, centre de dia Reina Sofia, centre de dia Can Clar (Llucmajor), centre de dia Oms/Sant Miquel.

S'ha avançat amb la reforma de les residències amb el propòsit d'adequar-les a la normativa vigent. Es va construir un nou pavelló C de la Llar dels Ancians i s'iniciaren les obres de modernització de la novena planta de la Bonanova.

El nombre de persones ateses per centre, règim d'estada, grau de dependència i sexe els podem observar a les taules següents. (Vegeu els quadres IIIA-6.1a. i IIIA-6.1b.)

El Programa de Prioritat Social durant aquest període ha gestionat 167 demandes d'ingrés per prioritats socials: 62 de dones i 105 d'homes. D'aquestes, 42 demandes d'ingrés han estat efectuades per persones amb grau de dependència I, 31 amb grau de dependència II, 6 amb grau de dependència III i 15 sense grau de dependència. A més, 73 casos estaven pendents de valoració.

El programa de gestió del servei d'atenció integral a domicili SAID va atendre 119 usuaris: 76 dones i 43 homes. Amb grau de dependència I es dona atenció a 55 persones; amb grau de dependència II, a 31 persones, i amb grau de dependència III, a 33 persones.

Les llars socioculturals de gent gran van incorporar 614 nous socis. El programa de memòria i altres reptes quotidians va aconseguir la participació de 1.368 persones majors, totes de la part forana de Mallorca. Hi ha 40 persones en llista d'espera.

El Programa de Participació i Cooperació va atendre 389 persones participants: 346 dones i 43 homes. El Programa d'Intervenció Psicosocial va atendre 275 persones: 236 dones i 39 homes.

Àrea de persones amb discapacitat

Pel que fa a l'activitat dels diferents recursos de l'IMAS que treballen en aquesta àrea, cal destacar que s'han dut a terme 173 actuacions tècniques en accessibilitat, la majoria de les quals es referiren a consultes tècniques (89).

El servei d'interpretació de la llengua de signes va atendre 126 persones. Es realitzaren 1.959 serveis, la majoria a l'àmbit sanitari (736).

La Xarxa Pública d'Atenció a Persones amb Discapacitat i Drets Socials gestiona 3.500 places donat atenció a 4.545 persones. D'aquestes, 41 persones van participar en programes formatius (14 dones i 27 homes). A més, 678 persones van ser ateses en Serveis d'Atenció Integral i Promoció de l'Autonomia, i Teràpia Ocupacional (295 dones i 383 homes). Cal afegir que 1.876 persones passaren per serveis ocupacionals (1.059 homes i 817 dones). A centre de dia es van atendre 770 persones, 308 dones i 462 homes. En serveis residencials es donà atenció a 395 persones (161 dones i 234 homes), mentre que 238 persones van comptar amb serveis de suport a l'habitatge, 103 dones i 135 homes.

Pel que fa a la formació i millora de la qualificació professional per a l'ocupació, l'IMAS disposa de diversos programes. Al Programa Eines-cuina hi van participar 19

persones (10 dones i 9 homes) durant els dos cursos de formació realitzats. El programa mixt de formació i ocupació Raixa 2018 va tenir 13 participants, 4 dones i 9 homes, que van dur a terme dos certificats de professionalitat i una especialitat formativa. El programa mixt de formació i ocupació Eines-Manteniment d'Edificis va disposar de deu participants, tots ells homes. Es va impartir una especialitat formativa pròpia. Nou usuaris van ser contractats per empreses ordinàries en finalitzar la formació.

Per la seva banda, el Servei de Promoció, Manteniment i Recuperació de l'Autonomia Funcional per a Persones amb Discapacitat Física Sobrevinguda de Mallorca va donar atenció a 187 persones, 81 dones i 106 homes. Es va comptar amb dues entitats prestadores de serveis que oferiren 115 places. El Servei d'Atenció Integral de Persones amb Discapacitat Física va atendre 217 persones, 82 dones i 135 homes. Es va disposar de tres entitats prestadores de serveis que oferiren 165 places contractades. El Servei d'Atenció Integral de Persones amb Discapacitat Sensorial Auditiva va atendre 244 persones, 124 dones i 120 homes. Es va comptar amb una entitat prestadora del servei, amb 190 places concertades amb ASPAS. El Servei d'Habilitació i Teràpia Ocupacional per a Persones amb Discapacitat Física va atendre 30 persones, 8 dones i 22 homes. Dues entitats van prestar els seus serveis, amb 30 places concertades.

El Servei d'Habitatge Supervisat per a Persones amb Discapacitat Física va donar atenció a 23 persones, 2 dones i 21 homes. Es va disposar d'una entitat presta-

dora del servei, amb 18 places concertades amb Aproscóm. El Servei de Suport a l'Habitatge per a Persones amb Discapacitat Intel·lectual i/o Trastorn del Desenvolupament va atendre 236 persones, 103 dones i 133 homes. Tres entitats van prestar els seus serveis, amb 208 places concertades.

El Servei de Centre de Dia per a Persones amb Discapacitat Física va atendre 131 persones, 67 dones i 64 homes. Es va disposar de tres entitats prestadores del servei, que gestionaren 50 places concertades i tres places de transport adaptat. El Servei de Funció Tutelar de Persones amb Discapacitat Intel·lectual i/o Trastorn del Desenvolupament va atendre 226 persones, 101 dones i 125 homes. Cinc entitats prestadores del servei gestionaren 224 places concertades. (Vegeu el quadre IIIA-6.2.)

El Servei Ocupacional per a Persones amb Discapacitat Intel·lectual i/o Trastorn del Desenvolupament va atendre 1.876 persones, 817 dones i 1.059 homes. Es va disposar de deu entitats prestadores del servei, amb 1.170 places concertades.

Per a les ajudes econòmiques individuals per a persones amb discapacitat es van rebre 502 sol·licituds, 212 de dones i 290 d'homes. Es van concedir 412 sol·licituds (82 %) i se'n denegaren 90 (18 %).

L'import de la convocatòria va ser de 400.000 euros, 250.000 euros per ajudes tècniques i 150.000 euros per inversions. La convocatòria d'ajudes econòmiques a entitats que duen a terme activitats en matèria de serveis socials va distribuir 248.254,23 euros entre 21 entitats

beneficiàries. L'import concedit per entitat i projecte el podem veure recollit a la taula (Vegeu el quadre IIIA-6.3.) Es va subvencionar un projecte de l'Agrupació d'Entitats de Salut Mental per valor de 245.986,50 euros, atenent (de gener a octubre de 2019) 84 persones (33 dones i 51 homes).

Àrea d'inclusió social

Durant l'any 2019, es van posar en marxa dos programes nous: Primer la Llar (Housing First) i Llar amb Suport (Housing Led). Ambdues iniciatives són gestionades per l'UTE Fundació RAIS-Asociación Provivenda amb l'objectiu de facilitar la inserció social de persones sense llar mitjançant l'accés a l'habitatge.

El servei de Primer la Llar s'adreça a persones en situació d'exclusió social provinents del carrer i consisteix a ubicar-los en un habitatge i elaborar un pla individual d'intervenció que els ajudi a empoderar-se i assolir la inclusió social plena. Per aquest programa, l'IMAS va disposar de 40 habitatges per a ús individual, si bé en alguns casos l'han volgut compartir i així han arribat a beneficiar-se d'aquest programa un total de 53 persones.

El servei de Llar amb Suport (Housing Led), per la seva banda, disposa d'un banc de deu habitatges en els quals conviuen diferents persones que fins al moment d'entrar en el programa eren usuàries d'alguns dels centres d'allotjament de la xarxa d'inclusió i tenen un perfil adient per avançar cap a la desinstitucionalització. Un total de 33 persones han pogut participar en aquest programa l'any 2019.

El mes de març va tenir lloc el segon recompte de persones sense sostre de Mallorca. Hi van participar quasi 200 persones, entre coordinadors i voluntaris. Segons les dades del recompte, un total de 208 persones viuen al carrer i 466 als diferents centres d'allotjament per a persones sense llar.

A continuació es detallen les persones ateses i el moviment total de persones derivades de l'atenció dels diferents serveis en matèria d'inclusió social.

L'equip de valoració, derivació i seguiment de la Xarxa d'Inserció Social va atendre 198 persones, 71 dones i 119 homes (8 amb sexe desconegut). Aquesta atenció va suposar 901 moviments de persones. El centre d'acollida i inserció social Ca l'Ardiaca va acollir 535 persones, 83 dones i 452 homes. Hi va haver 1.237 moviments de persones. (Vegeu el quadre IIIA-6.4.) Al Servei de Primera Acollida es van acollir 616 persones, 134 dones i 482 homes. Amb un moviment de persones de 664. El centre d'acollida i inserció social Sa Placeta va atendre 160 persones, 36 dones i 124 homes. Això suposà el moviment de 1.718 de persones. Al centre d'acollida i inserció social Casa de Família, centre de mitjana exigència, es van atendre 288 persones, 63 dones i 213 homes. El moviment total de persones va ser de 543. El programa d'acollida i allotjament a la part forana Alberg de Manacor va atendre 74 persones (21 dones i 53 homes) i va tenir 659 moviments de persones. El Servei d'Atenció i Inserció Social (AIS) va atendre 168 persones, 38 dones, 125 homes i 5 desconegut. Això suposà el moviment de 388 persones. El Servei Residencial va atendre 107 persones (22 dones,

78 homes i 7 desconegut). Aquesta activitat suposà el moviment de 140 persones. El Servei Mar 6 va atendre 13 persones, 3 dones i 10 homes. El programa de reinserció social per a població penitenciària i exreclusos va atendre 13 persones. Els programes Housing First i Housing Led van atendre 39 persones (9 dones i 30 homes) el primer, i 29 persones (9 dones i 18 homes) el segon. El programa d'acolliment de menors i famílies va atendre 69 persones, 38 dones i 31 homes. La unitat mòbil d'emergència social va atendre 1.259 persones, 237 dones i 1.022 homes. Això suposà el moviment de 13.193 persones. Finalment, el programa d'inserció sociolaboral va atendre 46 persones, 10 dones i 36 homes.

Per la seva banda, El programa d'ajudes econòmiques a entitats que duen a terme activitats de suport als serveis socials d'atenció primària i activitats de suport per a persones en situació d'exclusió social amb problemes afegits de salut va subvencionar tres projectes de Càritas Diocesana de Mallorca, Creu Roja i Can Gazà, per valor de 229.613,30 euros, 120.386,70 euros i 50.000 euros, respectivament.

El Programa Renda Mínima d'Inserció va atendre 1.557 persones titulars, 1.081 dones i 476 homes, en total 1.494 beneficiaris. A 31 de desembre de l'any 2019 hi havia 3.051 persones perceptores i beneficiàries, havent-se rebut 732 sol·licituds noves durant el mateix any.

El Programa d'Inserció Laboral (conveni de col·laboració IMAS-SOIB) va atendre 787 persones, 536 dones i 251 homes. Es va aconseguir inserir laboralment 160 persones, 106 dones i 54 homes.

El Programa de Formació i Captació per a la Inserció Sociolaboral de Col·lectius Vulnerables tenir 349 persones participants en els programes formatius, 215 dones i 134 homes. A més, 84 persones van fer pràctiques formatives en empreses externes, 51 dones i 33 homes.

Atenció a les drogodependències

Respecte a la Unitat de Conductes Addictives, es van atendre 1.942 persones, 421 dones i 1.521 homes. Van entrar al programa 456 casos nous, d'aquests 346 eren homes i 110 dones. (Vegeu els quadres IIIA-6.5. i IIIA-6.6.)

Secció de suport tècnic municipal

Es van rebre 210 demandes dels serveis socials municipals. El programa d'impuls d'acords i convenis de col·laboració, IMAS i ajuntaments de Mallorca, va signar 115 convenis amb 40 municipis i una mancomunitat. El Sistema Informatiu dels Serveis Socials Comunitaris: Aplicació Informàtica HSI va atendre 53 municipis amb convenis vigents per a l'aplicació de l'HSI; 467 professionals utilitzen l'aplicació. El Programa de Suport als municipis en l'elaboració i execució d'estratègies preventives va suposar la col·laboració amb 27 municipis a 52 projectes. Es van realitzar 161 intervencions, i 1.612 persones en van ser beneficiàries. El Programa de Promoció de les Habilitats Preventives de les Famílies va suposar la participació de 571 famílies amb un total de 75 sessions efectuades a set municipis de Mallorca. El Programa de Promoció de la Salut en l'Àmbit Juvenil va prestar assessorament i formació a 313 educadors i mediadors dels municipis d'Alcúdia, Muro, Po-

llença i ses Salines. El programa de formació en dispensació responsable de begudes alcohòliques (DRA) va oferir formació en línia a 208 persones, 106 dones i 102 homes.

Servei d'infància i família

L'àrea responsable de la protecció a la infància a Mallorca ha generat 1.789 expedients actius l'any 2019, dels quals el desembre n'hi havia 1.582. Es van tancar de manera definitiva 261 expedients. Hi ha hagut 232 obertures d'expedients de protecció nous. A 31 de desembre de 2019 existien 584 diligències informatives pendents de valoració. El programa de primera valoració i urgències va rebre 2.508 demandes, de les quals 633 foren reobertures de casos arxivats provisionalment i 1.750 van ser noves demandes.

El principal motiu de demanda al servei correspon a demandes de sol·licitud d'assessorament i intervenció (722), seguides de demandes per incapacitat de control de la conducta del menor (487), 366 demandes van ser relacionades amb la família (principalment conflictes conjugals i violència domèstica, 175 casos; consum d'alcohol i/o drogues dels pares, 56 casos).

Quant a situacions de maltractament patides per menors, van registrar-se 262 casos de negligència o abandonament físic, 177 d'abús sexual, 104 de maltractament físic, 60 de maltractament psíquic, 58 situacions temporals que impedièren encarregar-se dels menors, 36 casos de menors estrangers no acompanyats, 33 de maltractament prenatal, 13 d'abandonament, 7 sol·licituds d'acolliment familiar i 5 casos d'ofensa o d'impossible cura dels menors.

El programa de valoració d'abús sexual infantil (UVASI) va valorar 361 menors, 244 nines i 117 nins. Hi ha 70 casos en què tenien fins a 6 anys; en 98 casos tenien edats situades entre els 7 i els 12 anys, i en 193 casos, entre els 13 i els 18 anys. La tipologia d'abús fou la següent: 300 casos d'abús sexual, 30 d'agressió sexual, 22 d'exhibicionisme i provocació sexual i 9 d'explotació sexual infantil.

Pel que fa als menors estrangers no acompanyats, es van atendre 34 nous casos, i es van produir 39 baixes. A 31 de desembre de 2019 hi havia 85 menors estrangers no acompanyats, 2 dones i 83 homes. La majoria provenen d'Algèria (39 casos), 20 vingueren del Marroc, 9 de Ghana, 5 del Senegal, 4 de Mali, 3 de l'Índia, i en un sol cas, Albània, Burkina Faso, Egipte, Líban i Nigèria.

Els menors de 14 anys (no imputables penalment) que van cometre infraccions a la norma van ser 319. D'aquests, 222 eren homes i 97 dones.

La secció territorial del servei de protecció de menors va atendre 1.091 casos. Durant el 2019, 646 persones van estar en règim d'acolliment familiar. Així, 124 menors van iniciar un acolliment l'any 2019 i 76 el finalitzaren. Els nins i nines acollits a 31 de desembre de 2019 eren un total de 570.

L'acolliment familiar d'urgència va atendre 50 menors, 26 de sexe femení i 24 de sexe masculí. Se'n formalitzaren sis amb família externa i 23 amb família pròpia. En finalitzaren deu amb família externa i 16 amb família pròpia.

Per la seva banda, els acolliments permanents en família pròpia van ser 466, 219 dones i 247 homes. Amb la pròpia família se'n formalitzaren 31 i en finalitzaren 37. Amb família externa se'n formalitzaren 13 i en finalitzaren 7. La majoria acaben per compliment de la majoria d'edat del menor.

El programa de suport per analitzar i fer el seguiment de famílies acollidores per garantir una estabilitat física, emocional i relacional als menors que hi romanen va atendre un total de 411 casos (192 dones i 219 homes). Es van produir 97 noves sol·licituds per ser famílies acollidores.

El programa d'espais de trobada familiar ha estat utilitzat per 382 persones menors d'edat, 192 nines i 190 nins.

Pel que fa a la secció d'adopcions, el 2019 es van adoptar onze menors en la modalitat d'adopció nacional, nou nines i dos nins. Hi ha 53 menors d'edat amb delegació de guarda que es troben amb finalitat d'adopció (29 nines i 24 nins). L'any 2019 es van rebre 41 noves sol·licituds d'adopció nacional i 22 d'adopció internacional. Se'n van formalitzar vuit d'internacionals (1 nina i 7 nins). En cinc casos, el país de procedència fou l'Índia; en dos, el Marroc, i, amb un cas, Vietnam, Rússia, la Xina i Colòmbia. Les sol·licituds d'adopció internacional van ser vuit per Índia, tres per Vietnam, tres per Colòmbia, dues per la Xina i sis sense determinar.

El programa de recerca d'origens va rebre 14 noves sol·licituds, de les quals se'n van resoldre sis. El Programa de Suport per a Persones Menors d'Edat amb Mesura de Delegació de Guarda amb Finalitat

Adoptiva i postadopció ha ofert suport a 77 menors, 38 dones i 39 homes.

El programa d'infància i família, mitjançant el programa d'intervenció psicoterapèutica, va atendre 446 casos d'infants i adolescents, 239 nines i 207 nins, dels quals 161 eren casos nous. Es van tancar 163 casos, 74 per consecució dels objectius proposats, 25 per abandonament del tractament, sis per canvi de residència, 12 per compliment de la majoria d'edat, cinc per no ser viable el tractament, quatre per derivació a un altre servei i deu casos que havien estat acceptats i no hi arribaren a acudir.

D'altra banda, el Programa d'Intervenció per a Famílies amb Adolescents en Situació de Crisi va atendre 52 famílies i 54 adolescents, en total 159 membres familiars. Cal remarcar que 23 casos foren nous i un cas va ser tancat. El Programa d'Intervenció Familiar de Treball del Vincle Parental va atendre 44 menors d'edat pertanyents a 34 nuclis familiars. El Programa d'Intervenció Familiar en el Domicili va atendre 355 menors d'edat, 155 nines i 200 nins. S'hi incorporaren 131 nous casos, amb 184 persones menors d'edat i 100 nous nuclis familiars.

Finalment, el programa d'atenció residencial va atendre 584 menors, 254 nines i 330 nins. El 2019 hi va haver 211 altes i 245 baixes. A centres públics, en les seves diferents modalitats, es van produir 236 altes i 246 baixes; mentre que, a centres concertats, també en les seves diferents modalitats, es van obrir 187 nous casos i 177 van ser baixa. (Vegeu el quadre IIIA-6.7.a. i IIIA-6.7.b.)

Serveis d'atenció a la ciutadania

En total, es van atendre 61.459 demandes. Pel que fa al programa de famílies nombroses, a 31 de desembre de 2019 es van comptabilitzar 14.024 títols en vigor, 11.982 de categoria general i 2.042 de categoria especial. El 2019 es van tramitar 1.362 títols nous. Es van dur a terme 3.308 renovacions de categoria general i 1.747 de categoria especial.

Finalment, el servei d'inspecció i expedients sancionadors va realitzar 138 inspeccions, tramità 82 expedients d'inspecció, 10 expedients sancionadors i realitzà 53 visites d'inspecció prèvia a l'autorització i acreditació d'un servei. Els àmbits d'inspecció que més activitat presentaren van ser el de persones majors (87 inspeccions), persones amb discapacitat (36) i l'àmbit d'infància i família, amb 15 inspeccions.

6.6.2. CONSELL INSULAR DE MENORCA

El Departament de Benestar Social i Família del Consell Insular de Menorca l'any 2019 ha destinat un total de 21.784.216,85 euros a les diferents àrees que gestiona. Això suposa un 22,28% del total del pressupost del Consell de Menorca. Del conjunt de les àrees, la que presenta més despesa és la de promoció i atenció a la gent gran dependent i envelliment actiu, amb 5.291.553,20 euros, seguida de la de residències i centres de dia per a persones amb discapacitat, amb una despesa global de 5.041.265,64 euros. L'àrea de residència, centres de dia i altres serveis assistencials per a gent gran presenta una despesa de 3.291.318,48 euros. Presenten

menor despesa el Servei Insular de Família, amb 2.456.653,56 euros, i l'apartat de prestacions econòmiques dels serveis socials, amb una despesa d'1.268.336,77 euros. Cal fer constar que aquestes dades no inclouen les del Consorci Sociosanitari Santa Rita, les de la Fundació de Persones amb Discapacitat de l'illa de Menorca i les pròpies dels ajuntaments de l'illa de Menorca en l'àmbit dels serveis socials.

Servei d'infància i família

És destacable l'aprovació de l'Acord de Consell Executiu del Consell Insular de Menorca, de dia 13 de maig de 2019, relatiu a l'aprovació del I Pla Insular de Suport a la Família de Menorca (exp. 1845-2018-000031). Aquest s'ha redactat amb una àmplia representació d'entitats públiques i privades. Inclou un diagnòstic de la situació socioeconòmica de les famílies a Menorca i el text íntegre del I Pla Insular de Suport a la Família de l'Illa de Menorca 2018-2021, que inclou el pressupost destinat a aquest.

Toxicomanies

El Consell Insular de Menorca disposa del Servei Coordinador de Drogodependències, que pertany al Departament de Benestar Social i Família. Durant el 2019 es van rebre un total de 140 sol·licituds de participació a diferents tallers preventius, en què han participat 19 centres educatius, 106 tutors i 2.185 escolars. (Vegeu el quadre IIIA-6.8.)

Pel que fa a actuacions d'assistència, l'any 2019 s'han atès 488 persones, de les quals 429 han rebut tractament amb proble-

màtiques derivades de les seves addiccions. També 115 famílies han estat ateses i assessorades al servei, amb la qual cosa s'han dut a terme 59 sessions informatives. Del total de les intervencions iniciades, el 76,78 % han estat en persones de sexe masculí, i el 23,21 %, de sexe femení. Les demandes que apareixen amb més freqüència són les derivades d'addicció a l'alcohol (44,64 %), seguides de les de psicoestimulants (cocaïna i amfetamina) amb un 22,60 %, opiacis (14,88 %) i cànnabis (10,71 %). Entre els consums combinats destaca el consum d'alcohol i cocaïna (11,90 %); opiacis i cocaïna (5,36 %) i psicofàrmacs (1,19 %). L'addicció al joc patològic suposa un 5,36 % sobre el total de demandes rebudes. El rang d'edat més atès és el de 30-49 anys, amb 93 dels 168 tractaments. (Vegeu el quadre IIIA-6.9.)

El programa de desintoxicació hospitalària no s'ha pogut aplicar perquè no es disposa de llit hospitalari a la unitat de referència de Son Espases.

Respecte al programa de tractament amb agonistes (metadona), 106 persones van ser ateses, de les quals onze el finalitzaren amb èxit. Hi ha 79 casos que romanien actius al final de l'any, dues persones l'abandonaren i 18 foren derivades a altres recursos terapèutics. Pel que fa al programa d'intervenció psicossocial, es van atendre 100 persones en tractament (20 dones i 80 homes). Es produïren tres abandonaments i una alta terapèutica.

Dels programes destinats a tractar problemes de consum de determinats tòxics, cal destacar els adreçats al consum d'alcohol. Aquests sis programes són: desintoxicació

hospitalària, desintoxicació ambulatoria, tractament *anticraving* d'alcohol (naltrexona), tractament amb dissuasors, programa d'intervenció psicosocial i programa de beguda controlada. Al programa de desintoxicació hospitalària van iniciar tractament dues persones; el programa de desintoxicació ambulatoria, el van començar nou persones, dues de les quals van ser altes terapèutiques, quatre van abandonar el programa i tres el van abandonar. Al programa de tractament amb dissuasors van iniciar tractament 48 persones, dues foren altes terapèutiques i quatre l'abandonaren. Finalment, el programa de beguda controlada el van iniciar tres persones, en què es va produir una alta terapèutica i un canvi de programa.

Pel que fa al consum d'altres substàncies, es poden destacar els programes relacionats amb el consum de cànnabis: 40 persones van rebre tractament, van participar-hi 103 persones (32 famílies), quatre foren altes terapèutiques i 16 van abandonar. El programa per a persones amb problemes de consum d'estimulants: 76 usuaris (47 famílies) atesos, 18 hi van abandonar, una persona va ser traslladada a comunitat terapèutica i set foren altes terapèutiques. El programa per a persones amb problemes amb altres conductes addictives: 36 persones ateses, quatre el finalitzaren amb èxit, nou abandonaren i 23 continuaven al programa a final d'any.

Quant a altres intervencions, el programa per a col·lectius amb alta vulnerabilitat va atendre 27 persones, de les quals tres van ser altes terapèutiques i tres l'abandonaren; 21 casos es mantenien en el programa a final d'any. El programa de tractament

per a dones en situació de risc va atendre 22 dones, de les quals una abandonà el programa. El programa de tractament per a adolescents en risc va atendre 16 joves, cinc abandonaren el programa, quatre van ser alta terapèutica i dos foren traslladats de centre.

Pel que fa a tractaments per a persones amb discapacitat i consum de tòxics, es van atendre 26 persones. Al programa per a persones amb patologia dual, hi van accedir 59 persones (18 famílies) i 13 homes participaren en el programa de tractament per a població penitenciària (dues famílies).

D'altres programes complementaris, cal destacar el programa de suport familiar, que va atendre 115 famílies, de les quals 105 van mantenir un seguiment quan el seu familiar va acudir al programa.

Servei d'atenció a la dona

Aquest servei disposa de diversos programes: programa de prevenció i programa assistencial. Aquest darrer té els següents serveis: Centre d'Atenció a la Dona Víctima de Violència de Gènere; pis d'acollida per a dones víctimes de violència de gènere i els seus fills, i programa d'atenció a fills i filles de dones víctimes de violència de gènere.

El programa de prevenció va dur a terme quatre tallers de prevenció: l'activitat destinada a 2n, 3r i 4t d'ESO Les violències masclistes a la nostra societat; el segon taller reflexiona sobre la LGTBI-fòbia com a forma de violència masclista; el tercer ha tingut com a objectiu treballar la vio-

lència masclista en les relacions de parella (mites sobre l'amor, amor tòxic, relacions perilloses, espiral de la violència, etc.), i, finalment, al quart taller es treballaren les violències masclistes en els contextos d'oci, amb un esment especial a la violència sexual. En total, s'han sol·licitat 21 tallers que corresponen a 84 sessions formatives i suposen la participació de 480 alumnes.

Pel que respecta a activitats dirigides a famílies i ciutadania, es van organitzar dues activitats: una conferència sobre la realitat de les violències sexuals a Espanya i un taller sobre gènere i sexualitat per a famílies amb fills a l'etapa de l'adolescència.

També s'ha donat continuïtat a la campanya de prevenció i sensibilització contra les violències masclistes en context d'oci nocturn En Formes Part. Enguany s'ha actualitzat i ampliat aquesta campanya. Entre les novetats, cal destacar l'ampliació de la campanya a altres tipus de violències contra les dones que es donen en contextos d'oci així com la inclusió de la LGTBI-fòbia.

Una altra actuació és la del projecte per a la gestió dels estands informatius i de sensibilització Punt Lila a les festes patronals de 2019. Es van fer 77 tallers que han suposat la participació de 150 persones, de les quals, 95 dones i 55 homes. Dels quatre tallers planificats només se n'han implementat dos.

Pel que fa al programa assistencial, el Centre Assessor de la Dona va obrir 149 expedients nous. S'ha treballat amb 599 expedients. El 2019 s'han rebut 3.216 visites, 544 més que l'any anterior.

El tipus de maltractament més freqüent és el maltractament físic i psicològic alhora (300 casos); en segon lloc, el tipus de maltractament més representatiu és el psicològic, amb 143 casos; en tercer lloc hi apareix el maltractament sexual (77 casos); en quart lloc, la categoria «altres», que inclou tant la violència ambiental com l'econòmica, prostitució i tracta; en 19 casos es va donar assetjament laboral, i en 8 casos, maltractament cap als fills.

El pis d'acollida per dones víctimes de violència de gènere i els seus fills va acollir 14 dones, set de nacionalitat espanyola, i deu dels seus fills. L'edat més freqüent entre les dones acollides va ser de 36 anys. El seu nivell d'estudis va ser el següent: estudis primaris (set casos), secundaris (dos casos) i cinc tenien estudis universitaris. Per tant, el perfil majoritari és el d'una dona amb una mitjana d'edat de 36 anys, amb estudis primaris, nascuda a Espanya i amb fills menors d'edat. L'estada mitjana al pis ha estat de 79 dies. Els motius de baixa han estat els següents: dos per incompliment de les normes i el pla de feina signat, sis per haver assolit els objectius (incorporació al món laboral, lloguer de pis i regularitzades les mesures legals, civils i penals pertinents), dues per voluntat pròpia sense haver completat els objectius pactats, una per no complir amb els requisits per ser beneficiària del pis d'acollida per dones víctimes de violència masclista i una per trasllat a una altra casa d'acollida fora de l'illa per raons de seguretat.

El programa d'atenció a fills i filles de mares víctimes de violència de gènere va atendre 28 nins i nines (10 de sexe femení i 18 de sexe masculí) amb edats compreses entre els 5 i els 16 anys.

Serveis adreçats a la població immigrada

El Consell Insular de Menorca disposa del Servei d'assessorament en immigració i estrangeria que el 2019 va obrir 575 nous expedients. El servei va rebre 3.158 visites de persones de 59 nacionalitats diferents. Les nacionalitats més destacades pel nombre de visites van ser: colombiana, amb 703 visites; marroquina, amb 248; espanyols nacionalitzats, amb 238 visites (si ajuntam els espanyols d'origen el total passaria a segona posició, amb 297 visites); peruana, amb 234; brasilera, amb 211; equatoriana, amb 206; argentina, amb 176 visites, boliviana, amb 161; senegalesa, amb 131; veneçolana, amb 121; dominicana, amb 106, i cubana, amb 84 visites.

Unes altres característiques que cal destacar són: la situació administrativa dels usuaris, es detectaren 159 en situació regular i 416 en situació irregular; l'edat, el grup més nombrós va ser el de persones de 31 a 40 anys (154 persones), seguit del de 21 a 30 anys (130) i el de 41 a 50 anys (123); el gènere, hi acudiren 329 dones i 246 homes, i el nivell educatiu dels usuaris nous del servei, ja que n'hi ha amb estudis secundaris (251 persones), estudis primaris (44), formació professional (48), sense estudis (15); analfabets (6), amb estudis universitaris (110) i sense especificar (96).

Finalment, les demandes més freqüents van ser les relacionades amb la nacionalitat (478), les d'arrelament (457) i la targeta familiar comunitària (400).

6.6.3. CONSELL INSULAR D'EIVISSA

Menors i família

Durant l'any 2019 es van obrir 244 expedients de protecció de menors. D'aquest total, 158 corresponen a expedients d'informació prèvia, 62 de protecció, 6 d'adopció internacional, 5 d'adopció nacional, 7 de col·laboració i 3 d'acolliment familiar.

El motiu principal d'incoació dels expedients de protecció va correspondre a situacions relacionades amb la situació de menors estrangers no acompanyats (33 casos), de negligència (19 casos), seguit de vuit casos amb diversos indicadors de risc i, amb un cas cada una d'aquestes, situacions de maltractament físic i de guarda voluntària. D'aquestes 62 situacions, s'incoaren tres declaracions de desemparament amb acolliment familiar administratiu, set d'acolliment residencial, sis declaracions de risc i, en 17 casos, s'adoptaren mesures sense desemparament amb acolliment institucional. També es va produir un acolliment residencial per guarda voluntària i 28 casos de guarda provisional en acolliment residencial, dels quals hi hagué 15 casos de menors estrangers no acompanyats.

Els principals derivants van ser les forces i cossos de seguretat, amb 47 casos i 15 derivacions d'ofici. (Vegeu el quadre IIIA-6.10.) Així mateix, s'incoaren 158 expedients d'informació prèvia, dels quals 75 foren per negligència, 36 derivats d'infraccions penals de menors de 14 anys, 22 per abusos sexuals, 20 per maltractaments físics i 5 per maltractaments emocionals. Es van emetre 16 declaracions de tuteles, de les quals set corresponen a menors de 6

a 15 anys, sis de 0-5 anys i tres de 16-18 anys. Durant el mateix any, es van aturar 38 tuteles, 33 corresponents a menors de 16 a 18 anys, quatre de 6 a 15 anys i una de menys de 5 anys. En 29 casos cessaren per compliment de la majoria d'edat, sis per reincorporació familiar i tres per trasllat. A finals de desembre de 2019 hi havia 68 menors tutelats pel Consell d'Eivissa.

L'any 2019 es van produir 67 altes a acolliment residencial, 13 dels menors de nacionalitat espanyola i 54 de nacionalitat estrangera. D'aquests 67 casos, 13 hi van ingressar a conseqüència de l'actuació de les forces i cossos de seguretat, nou a conseqüència de la constitució de la tutela automàtica, cinc per guarda provisional, un per canvi de mesura, cinc per canvi de centre, un per sol·licitud de guarda dels pares i 33 corresponents a menors estrangers no acompanyats.

Durant el mateix any es produïren 62 baixes d'acolliment residencial. La majoria de baixes van ser per compliment de la majoria d'edat (23 casos) i la reincorporació familiar (21 menors). El canvi de centre o mesura, amb deu casos; el pas a acolliment familiar amb família extensa, amb quatre casos, i el pas a acolliment familiar amb família aliena, amb tres, completen la resta de baixes del servei. A 31 de desembre de 2019 hi havia 49 menors en situació d'acolliment residencial.

Pel que fa a l'acolliment familiar, se'n van formalitzar 14. Tres d'aquests van ser acolliments temporals que passaren a permanents i quatre foren renovacions d'acolliments familiars temporals. Van cessar deu acolliments familiars, dels quals dos eren

temporals i vuit de permanents. Aquests van acabar per majoria d'edat (quatre casos), per trasllat expedient a una altra comunitat o illa (3) i per reintegració familiar (2). En un cas hi va haver un canvi de família d'acollida. A 31 de desembre de 2019 hi havia 45 menors en situació d'acolliment familiar. D'aquests, set eren temporals i 38 permanents.

Cal dir que sis menors residien a l'illa d'Eivissa en acolliment familiar, formalitzats per altres comunitats autònomes que sol·liciten la col·laboració d'aquesta entitat per portar a terme el seguiment de l'acolliment (quatre de la comunitat autònoma del País Valencià, un de Catalunya i un altre de l'illa de Mallorca).

Per la seva banda, al servei d'adopció es van rebre 11 sol·licituds. Es van emetre 20 resolucions d'idoneïtat, sis actualitzacions d'adopció nacional, deu noves d'adopció nacional i quatre d'adopció internacional (tres actualitzacions i una nova sol·licitud).

Persones majors

La Llar Eivissa és un centre públic obert (servei d'estada diürna, modalitat servei sociocultural) dependent del Consell Insular d'Eivissa (CIE) que té com a missió promocionar i organitzar activitats socioculturals i sociosanitàries, de trobada i ocupació del temps lliure entre les persones majors d'Eivissa. S'hi dugueren a terme set tallers.

Dona

L'Oficina de la Dona va atendre 490 casos, la majoria al programa d'atenció i tractament a víctimes de violència de gènere, que va atendre 471 dones, 70 casos al progra-

ma d'allotjament a les llars d'acollida i 19 al programa d'atenció psicològica per a fills de dones víctimes de violència de gènere. En 244 casos (51,80%) el maltractament va ser físic i psíquic; 115 casos (24,41%) van ser de maltractament psíquic; 30 casos (6,3%) de maltractament físic, psíquic i sexual; 19 (4,03%) van correspondre a agressions sexuals, i quatre de tràfic de dones. De 59 casos (12,52%) no hi ha dades.

Les edats de les víctimes que més patiren violència va ser la compresa entre els 31 i 40 anys (155 dones), seguides de les dones de 41 a 50 anys (126 casos), de 21 a 30 anys (81 dones), de més de 50 anys (35 dones) i de 16 a 20 anys (22 dones). Així, 90 d'aquestes dones van patir maltractaments entre un i tres anys, 86 menys d'un any, 71 entre cinc i deu anys, 70 entre tres i cinc anys, 66 més de deu anys i 22 de forma puntual. N'hi ha 76 que són sense especificar.

El programa d'allotjament a les llars d'acollida va atendre 70 dones i 48 nins o nines. 52 d'aquestes dones ingressaren d'urgència i 18 amb allotjament regular (mitja estada). Hi ha 43 dones que ingressaren per patir maltractaments físics i psíquics; 12 per maltractament físic, psíquic i sexual; set per patir maltractament sexual, i quatre, maltractaments psíquic. El programa d'atenció psicològica per a fill de dones víctimes de violència de gènere va atendre 19 casos.

6.6.4. CONSELL INSULAR DE FORMENTERA

Una de les actuacions més notables del servei l'any 2019 va ser per mor de l'increment dels nombre de menors estrangers no acompanyats. La seva actuació institu-

cional la desglossam per àrees a continuació.

Servei de protecció de menors

L'any 2019 es van obrir 24 nous expedients (28 menors) i es produïren cinc baixes d'expedient (cinc menors). A 31 de desembre de 2019 tenien expedient obert al servei 39 menors.

Les notificacions dels casos van provenir sobretot del sistema educatiu (42 notificacions sobre un total de 57), a continuació foren els Serveis Socials els que notificaren 11 casos de sospita o confirmació de maltractaments i quatre els cossos de seguretat.

El 2019 es produïren 57 notificacions de possible maltractament. De resultes de les actuacions realitzades, es constituïren 18 noves declaracions de tutela (15 homes i 3 dones) i 19 noves guardes de menors (16 homes i 3 dones).

Pel que fa als acolliments familiar, se'n constituïren tres de nous i a 31 de setembre de 2019 sis menors es trobaven en aquesta situació (5 nines i 1 nin).

Pel que fa als menors en situació d'acolliment residencial, es produïren 16 nous acolliments (15 de menors de sexe masculí i 1 de femení). A 31 de setembre de 2019 es trobaven en aquesta situació els 16 menors.

Respecte a adopcions, hi havia dues famílies en espera d'adoptar. Les dues van constituir un acolliment amb finalitat d'adopció. No es produí cap nova sol·licitud.

El servei d'avaluació i tractament psicològic realitzà 50 sessions amb cinc usuàries menors i 23 sessions amb una progenitora; vuit sessions amb uns progenitors i quatre sessions amb una altra progenitora de treball d'habilitats parentals i 37 sessions de seguiment vinculades a deu casos.

El servei del punt de trobada familiar es va externalitzar a mitjans de març de 2019; es van supervisar els intercanvis de dues famílies amb una freqüència de dues vegades a la setmana.

Pel que fa a les nacionalitats dels menors atesos, un 53,52 % són espanyols i un 17 % són provinents de diferents països de Llatinoamèrica (Bolívia, Brasil, Colòmbia, Equador i Argentina); un 1,41 % d'altres països europeus; un 2,82 % de països de l'est; un 1,41 % de la Xina; un 4,23 % del Marroc, i un 22,53 % d'Algèria.

Projecte Estaló: renda mínima d'inserció

L'any 2019 s'ha acompanyat 73 usuaris en la recerca d'ocupació i 42 han estat inserits. S'ha concedit la renda mínima d'inserció a sis nous usuaris (4 dones i 2 homes)

Pel que fa a altres actuacions del projecte, destacam les següents:

Seguiment d'alumnes de cursos del SOIB:

- Taller ocupacional Tramuntana VIII de març a desembre 2019 (5 alumnes).
- Taller Ocupacional Ibanat: seguiment de dos alumnes usuaris de Benestar Social.

Programa Visible per a persones en risc d'exclusió:

- Seguiment del Visible 2019. Dos contractes de neteja des del novembre de 2019 fins a l'abril de 2020.
- Visible 2018: Dos contractes (un de neteja i un de jardiner i manteniment) des del juliol de 2018 fins al gener de 2019.

Es van organitzar activitats per a la setmana de l'orgull LGTBI i despatologització trans: pel·lícula a la fresca, pel·lícula debat, Xerrada a 3 i debat cultural, presentació d'un llibre de poemes, tallers als IES. A l'octubre, pel·lícula debat Violeta, documental IB-Dona, presentació llibre d'Antoni Roid, etc.

S'han mantingut diferents coordinacions amb empreses, IB-Dona i Associació Espai Dones.

Departament d'immigració

El 2019 el punt d'atenció a l'immigrant (PAAI) va atendre 565 usuaris; d'aquests, 194 van ser nous usuaris. Es gestionaren un total de 1.255 cites presencials.

En funció de la seva nacionalitat, els col·lectius més nombrosos van ser els marroquins i colombians, que suposen un total d'un 25 % cada un. Després, el col·lectiu més nombrós va ser el de les persones de nacionalitat argentina (18 %). Un 22 % dels usuaris atesos no es trobava en possessió de la corresponent autorització de residència.

Les accions més notables foren les relacionades amb el curs d'integració social i cul-

tural, que van atendre 33 alumnes inscrits i va atorgar 23 diplomes d'aprofitament; el programa d'acolliment lingüístic per a joves nous, amb 56 inscrits i, finalment, amb 52 usuaris beneficiaris; la Festa Intercultural, amb uns 2.000 assistents; el programa de subvencions que finança quatre entitats, entre les quals es distribuïren 27.373,75 euros i el programa de suport a les associacions i treball comunitari, que va efectuar 43 cites corresponents a dotze entitats beneficiàries.

Unitat de treball social

Donades les característiques particulars de Formentera, fem inclusió de dades a nivell de serveis socials d'atenció primària.

La Unitat de Treball Social va atendre 530 usuaris, dels quals 343 eren dones i 187 homes. La nacionalitat més atesa va ser l'espanyola (249 casos); seguida de la colombiana, amb 70 casos; la marroquina, amb 63 casos, i l'argentina, amb 48 casos. La resta de casos es distribueix entre 21 nacionalitats.

L'àmbit d'actuació prioritari va ser el de la infància, amb 89 demandes, seguit del de família, amb 87 demandes; persones majors, amb 71 usuaris; el d'immigració, amb 69 demandes; col·lectius en situació de necessitat, amb 51 demandes; dona, amb 49; discapacitat/salut mental, amb 46 demandes. (Vegeu el quadre IIIA-6.11.)

El Servei d'atenció a domicili va atendre 46 usuaris/famílies. El de teleassistència va donar servei a 161 usuaris. D'altra banda, el SAD vinculat a Dependència va tenir cinc usuaris (4 dones i 1 home). A més, la

renda mínima d'inserció es concedí a sis usuaris.

En residència hi va haver 16 usuaris ingressats, 14 en residència de majors (9 en places públiques, 4 en places privades i 1 en plaça de Consell de Formentera) i dos en residència de discapacitats.

Es presentaren 19 sol·licituds de subvenció individual i per a persones majors de 65 anys i persones amb grau de discapacitat reconegut. Se'n concediren 17 per valor total d'11.567,75 euros.

El programa de prestacions per al cobriment de necessitats bàsiques va subministrar 66 ajuts a 116 persones beneficiàries.

El programa de suport a la família i a la infància va atorgar una beca d'escoleta, 13 per activitats extraescolars, quatre de material escolar, quatre beques per adquisició d'ulleres i 23 beques per assistència a escola d'estiu.

El servei d'atenció psicològica ha atès vuit usuaris (5 dones i 3 homes). Així mateix, el Departament d'Educació Social va atendre 51 famílies, tres al programa d'intervenció socioeducativa Alter. També va intervenir sobre sis casos de joves amb mesures judicials. Amb tot, sis penats van participar en el programa de treball comunitari per a penats.

El servei d'atenció a dones víctimes de violència masclista va atendre 28 víctimes de violència masclista i el programa d'atenció als fills i filles de dones víctimes de violència de gènere va intervenir en quatre casos de menors víctimes de violència de gènere.

Uns altres programes foren els de prevenció de venda i consum d'alcohol a menors, el programa per a l'ús de noves tecnologies, el programa d'absentisme escolar (va atendre tres casos), el programa de formació per a famílies i docents, el programa d'atenció a nouvinguts (realitzà onze informes d'escolarització i assessorament).

El servei de gestió i organització de la prevenció a l'àmbit escolar va gestionar els programes de formació afectiva i sexual a partir de quart de primària; el programa En Parlem? es compon d'un cicle de xerrades sobre diferents temes relacionats amb la prevenció de situacions de risc que poden afectar els joves en la nostra societat. Són xerrades impartides tant a primer com a segon cicle de l'ESO i també s'hi inclouen els alumnes de primer i segon de batxillerat.

Les temàtiques que s'aborden són: consum de substàncies, noves tecnologies de la informació i la comunicació (NTIC) i les bones relacions. El programa Sextima! és una formació continuada per desenvolupar una vida sexual i afectiva sana i po-

sitiva. Enguany només s'ha dut a terme a quart d'ESO Sexe Segur i Responsable, ja que s'ha deixat de fer per desenvolupar el programa En Tots els Sentits, de la Conselleria d'Educació, i el programa Controla't, de caràcter universal per a alumnes de quart, cinquè i sisè que tracta els riscos relacionats amb el mal ús de les noves tecnologies de la informació i la comunicació (internet, videojocs, mòbil, etc.). En total, el nombre d'alumnes que van rebre formació en prevenció va ser de 599.

7

EL SISTEMA PER L'AUTONOMIA I L'ATENCIÓ A LA DEPENDÈNCIA A LES BALEARS

RESUM

La Llei 39/2006, de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència (d'ara endavant, LAPAD), va suposar un repte i un episodi històric per promoure una millora en les polítiques públiques d'atenció a la dependència. Per a la situació de les Balears respecte a la Llei aprovada ara fa tretze anys, cal considerar l'aprovació del Decret 66/2016, pel qual s'aprova la Cartera bàsica de serveis socials, que té competències en matèria de dependència i modifica el decret de 2010 que regula la LAPAD a les Illes Balears.

Paral·lelament, la Xarxa Pública d'Atenció a la Dependència de les Illes Balears (d'ara endavant, XPAD) es crea reglamentàriament el 2010 amb els decrets autonòmics 83/2010 i 84/2010. Com a novetats d'enguany es crea el Decret 91/2019, que regula el procediment per al reconeixement del grau de discapacitat i els principis generals del procediment per al reconeixement del grau de dependència i es modifica el Decret 83/2010, pel qual s'estableixen els principis generals del procediment per al reconeixement de la situació de dependència, la intensitat de protecció dels serveis i el règim de compatibilitat de les prestacions del sistema per l'autonomia i l'atenció a la dependència (d'ara endavant, SAAD).

L'atenció de les persones en situació de dependència i la promoció de la seva autonomia personal és una de les prioritats en matèria de política social i salut a les societats occidentals contemporànies a causa de l'evolució de l'estructura demogràfica i l'envelliment progressiu de la població. L'aplicació d'aquesta llei ha patit un dèficit de finançament des del seu inici, tot i que el seu desplegament té una funció estratègica que pretén convertir el sistema de protecció a la dependència en un dels pilars de l'estat de benestar.

La Secretaria d'Estat de Serveis Socials i Igualtat publica mensualment els resultats de la gestió en relació amb el SAAD. En aquest recull de resultats es generen un conjunt d'informacions estadístiques d'àmbit sociodemogràfic que permeten establir un ventall ampli de sèries quantitatives pel que fa a l'autonomia personal i l'atenció a la dependència amb les que ens basam per a la construcció d'aquest capítol. Així com el vuitè capítol de l'informe FOESSA 2018 (FOESSA, 2018).

Així mateix, i pel que fa a les Illes Balears, s'han dut a terme recerques específiques en aquest camp que han posat l'èmfasi en els aspectes següents: a) l'anàlisi de la situació de l'atenció a la dependència per territoris: municipi a municipi i per agregats; b) l'estudi de les característiques dels receptors del dret que preveu la Llei 39/2006, de 14 de desembre, llei de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència (LAPAD) i els canvis esdevinguts durant els dotze anys d'aplicació de la Llei; c) el reconeixement de la realitat dels familiars cuidadors encarregats d'atendre'ls; d) el procés de desplegament del SAAD i de les prestacions associades al dret, i e) l'estudi dels factors de prevenció per mitjà de l'observació i anàlisi dels programes comunitaris.

Les dades obtingudes s'han publicat o incorporat a les xarxes en línia en documents de la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació del Govern de les Illes Balears; l'Anuari de l'envelliment de les Illes Balears i les memòries del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. (Vegeu les memòries corresponents als anys 2008, 2009, 2010, 2011, 2017 i 2018).

7.1.

INTRODUCCIÓ

El sistema per l'autonomia i l'atenció a la dependència no suposa una ruptura abrupta entre el model històric d'atenció a la dependència i el nou desenvolupament institucional adoptat amb la llei 39/2006. El SAAD completa els sistemes de protecció ja existents, com el sistema de salut, de caràcter universal, i en coordina d'altres, com el de serveis socials (de caràcter assistencial) i el de Seguretat social (assistencial i contributiu). Però especialment suposa una ampliació dels drets d'atenció a la dependència substituint un dret assistencial per un dret universal i subjectiu. Les pressions sociodemogràfiques, els canvis en les estructures familiars, l'alt grau de consens social i polític, les experiències europees en cures de llarga durada i una conjuntura econòmica favorable a les acaballes de l'aprovació de la LAPAD van ser factors determinants per a la configuració del SAAD.

Aquests factors, excepte el darrer, han seguit reforçant la idea de consolidar un model robust d'atenció a la dependència. La situació és que el desplegament efectiu del SAAD ha hagut d'afrontar obstacles relacionats amb les deficiències pròpies del disseny institucional i amb una conjuntura econòmica desfavorable que, associada a processos de consolidació fiscal, que han conduït el sistema a ser objecte de reformes que han estat totalment regressives per a les persones dependents.

Les reformes de despesa pública realitzades a partir de 2012 afebliren el SAAD i dil·luïren gran part de les expectatives que va

generar la seva implantació i dificultaren o retardaren l'entrada de noves persones al sistema. El fet que el sistema patís grans retallades quan es començava a establir ha generat un seguit de conseqüències desastroses, especialment per a les persones que no es van poder acollir als seus drets a temps o que fins i tot moriren abans de fer-ho.

Per altra banda, la instal·lació lenta de les polítiques d'atenció a la dependència ha afectat greument les persones i famílies en situació de vulnerabilitat social que s'havien d'ocupar de les persones en situació de dependència i que no han rebut les ajudes necessàries com a cuidadores.

En els darrers anys ens trobàvem en una situació de *sortida* de la crisi de 2008 que aportava un alè a la situació viscuda els anys precedents. Veurem a partir del 2020 les conseqüències que l'actual crisi de la COVID-19 aportarà a les persones en situació de dependència i les seves cuidadores. Veurem si les dificultats econòmiques a què haurà de fer front la societat balear permeten una intensificació o millora del SAAD o, al contrari, ens duren a una major dificultat en la seva aplicació. Caldrà analitzar detingudament l'impacte en els nivells d'accés i cobertura de la població dependent, incloent-hi la reducció de les llistes d'espera cròniques, en la sostenibilitat, el suport als cuidadors o en la qualitat de l'ocupació i de les cures.

En aquest apartat analitzam i actualitzam els criteris marc, el calendari de desplegament del sistema des de 2007, el seu desenvolupament normatiu i detallam les característiques del territori i les seves ins-

titucions. Continuarem, en el segon apartat, fent una breu anàlisi dels antecedents i els factors desencadenants del SAAD a l'Estat. En el tercer apartat presentem les característiques de les persones amb manca d'autonomia personal. Seguirem, en el quart apartat, amb el desplegament del SAAD a les Illes Balears. En el cinquè apartat es presenta l'actualització per al 2019 de les places del catàleg dels serveis de dependència i promoció de l'autonomia. El sisè apartat és de discussió dels principals reptes de l'aplicació d'aquesta llei, així com de les limitacions que presenta en l'aplicació al nostre territori.

7.1.1. CRITERIS MARC

El desplegament de la LAPAD des del 2007 ha suposat el desenvolupament del SAAD. El sistema d'atenció a les persones en situació de dependència neix per respondre a les necessitats de la població. Aquestes necessitats es caracteritzen, entre altres circumstàncies, per: l'envelliment progressiu de la població, la doble presència de les dones a l'esfera productiva i reproductiva i la necessitat del conjunt de la societat d'accedir a serveis públics que permetin organitzar la vida quotidiana amb igualtat d'oportunitats respecte a l'autonomia i la cura de les persones en situació de dependència.

En el període d'aplicació d'aquesta llei, entre el 2007 i el 2019, s'ha impulsat un canvi de model en la protecció de les persones en situació de dependència, alhora que s'han produït alts i baixos en la cobertura de les necessitats reals de la població. Cal recordar les dramàtiques conseqüències d'haver paralitzat el procés d'aplicació de

la llei durant un any des de finals del 2011 per part del Govern de l'Estat.

Per aquest motiu, resulta imprescindible tenir en compte que el finançament de la dependència ha patit alts i baixos durant els seus dotze anys d'història. Les variacions es deuen a la situació estructural de l'Estat i la reducció del finançament dels serveis públics en el període de recessió iniciat el 2007. La reducció de finançament té efectes durant l'etapa de post-recessió fins al 2012. La llei de dependència s'aplica a tot l'Estat i entre 2007 i 2012 té un sistema de cobertura mínim a l'àmbit espanyol i un nivell acordat mitjançant conveni entre comunitats autònomes i Estat.

Per altra banda, a causa de la situació estructural de reducció de fons públics, aquesta llei pateix una retallada molt important amb el Reial decret 20/2012, de 13 de juliol¹.

En síntesi, el sistema d'atenció a la dependència, tot i les enormes dificultats viscudes durant el període de post-recessió a Espanya —la població encara en pateix les conseqüències— segueix el seu curs d'aplicació. Tot i el retard en la posada en funcionament de les mesures de protecció social, la llei permet introduir l'Administra-

1. Aquestes retallades i els seus impactes es concreten al mateix apartat de la memòria del 2018. Aquest decret té com a conseqüència el canvi dels nivells i graus, eliminant un grau de dependència i una reducció de les percepcions mensuals, i obliga a suprimir el reconeixement per la Seguretat Social dels familiars cuidadors del dependent. Igualment, se suprimeix el nivell acordat en les prestacions abans de les restriccions de pressupost, s'atura l'aprovació dels decrets de reconeixement de les prestacions per a persones en situació de dependència i les comunitats autònomes passen a finançar el sistema en un 80 %.

ció i el conjunt de les polítiques públiques en l'atenció de les persones dependents, que sempre era atesa exclusivament a l'àmbit privat i representava una càrrega per a les famílies, especialment per a les dones.

En els dotze anys de desplegament de la llei a les Illes Balears, es pot constatar un esforç institucional important, però no suficient, per regularitzar la situació de dependència de les persones en la percepció del seu dret. Si bé, la cobertura i el finançament públic per donar cobertura a les demandes de la llei no s'han complert de manera sostinguda al llarg de tot el període i es detecten mancances des dels seus inicis per consolidar-se.

D'altra banda, cal tenir present l'esforç de col·laboració de totes les institucions en els diferents nivells: autonòmic, insular, local i, sovint, mancomunal, per desplegar una llei de caràcter estatal. Per tant, les dificultats de col·laboració de les diferents esferes i nivells d'actuació són remarcables. La dificultat de col·laboració està marcada pel fet de disposar de competències diferents.

L'aprovació d'un calendari de desenvolupament de la llei en el període 2007-2014 no només obeïa a la necessitat d'esglaonar la implementació dels tres graus i tres nivells previstos (actualment extingits amb el Reial decret llei 20/2012) a la valoració del grau de dependència, sinó sobretot a evitar un bloqueig del sistema. Amb el Reial decret 20/2012 es posposava l'entrada en vigor dels drets per a les persones valorades amb grau I de dependència moderada (nivell 1), fet que dificulta la incorporació de noves persones al sistema, o, fins i tot,

que no s'hi incorporin mai degut a l'edat avançada i morin abans.

La llei de dependència té la particularitat de ser una norma de gran complexitat en el seu desplegament a causa de l'articulació d'accions i competències per part de nivells d'administració diferents. Tot i que es tracta d'una norma estatal, aprovada per les Corts Generals de l'Estat, l'execució de la llei correspon a les comunitats autònomes, ja que són les administracions que tenen les competències en matèria de serveis socials.

Segons la llei, entre les activitats bàsiques de la vida diària (ABVD), s'hi inclouen les tasques més elementals de la persona, que permeten viure amb un mínim d'autonomia i independència; en concret: la cura personal, les activitats bàsiques relacionades amb la llar i la vida quotidiana, la mobilitat imprescindible, reconèixer persones i objectes, orientar-se i entendre i executar ordres o tasques senzilles.

7.1.2. CALENDARI DE DESPLEGAMENT

La posada en marxa a partir del 2007 de la LAPAD incloïa, per engegar el funcionament del sistema, la implantació d'un calendari d'actuació marcat en el període 2007-2014. Aquest calendari preveia l'aplicació progressiva de les ajudes i els serveis de la dependència que fins al 2019 va incorporar les accions consistents a establir la valoració dels graus III, II i I, en aquest ordre d'aplicació².

2. Vegeu el calendari d'aplicació de les ajudes en el període 2007-2014 al mateix apartat de la memòria de 2018.

L'entrada de les persones al sistema valorades en el grau I va finalitzar el 2012. Alhora, cal considerar una moratòria en la percepció d'ajudes econòmiques per part de la població destinatària d'aquestes ajudes que han implicat un important impacte en les condicions de vida de les persones.

El descens del finançament viscut a partir de 2011 va agreujar les condicions de vulnerabilitat de la població en situació de dependència, especialment la de les famílies amb pocs recursos. Aquesta disminució del finançament encara demana un treball intens perquè es produeixi una recuperació de la situació. De fet, encara ens trobam, al moment de la publicació de la memòria del 2019, en procés de recuperació del nivell de perceptors de la prestació de 2011.

7.1.3. DESENVOLUPAMENT NORMATIU

L'activitat legisladora en relació amb la llei de dependència ha estat intensa durant el període 2011-2019, especialment a les comunitats autònomes (vegeu el mateix capítol corresponent a la memòria de 2017, on es detallen les diferents mesures i normes aplicades durant el període 2011/2017; a la memòria de 2019 només actualitzam les novetats de 2019).

A les Illes Balears en concret, el desenvolupament de la LAPAD ha fet actualitzar la normativa sobre gent gran i persones amb discapacitat i en l'àmbit de serveis socials en general.

Pel que fa a la normativa pròpia de la comunitat autònoma de les Illes Balears en el període 2018-2019, recollim les següents informacions publicades per la Direcció General de Dependència:

- Llei 13/2019, de 29 de març, per la qual es modifica la Llei 14/2010, de 9 de desembre, de mediació familiar de les Illes Balears.
- Llei 9/2019, de 19 de febrer, de l'atenció i els drets de la infància i l'adolescència de les Illes Balears.
- Decret 91/2019, que regula el procediment per al reconeixement del grau de discapacitat i els principis generals del procediment per al reconeixement del grau de dependència i es modifica el Decret 83/2010, pel qual s'estableixen els principis generals del procediment per al reconeixement de la situació de dependència, la intensitat de protecció dels serveis i el règim de compatibilitat de les prestacions del SAAD.

A l'àmbit estatal, en el transcurs de 2019 no s'han publicat lleis o normatives que tinguin un impacte en l'aplicació del desenvolupament de la LAPAD.

Durant el 2019 tampoc s'han aplicat ordres amb implicació indirecta en la promoció de l'autonomia personal.

7.1.4. CARACTERÍSTIQUES DEL TERRITORI I LES INSTITUCIONS

Les característiques d'insularitat i capitalitat condicionen una legislació que ha de

procurar distribuir la titularitat de les competències i de les transferències de gestió entre els distints ens territorials: govern autonòmic, consells insulars, mancomunitats i ajuntaments. Cal considerar, a més, que tal com assenyala el títol III de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears a l'article 30.15., la comunitat autònoma té, amb caràcter d'exclusivitat, les polítiques d'atenció a les persones dependents, tot i la cooperació i els acords que es prenen a escala estatal.

Normalment, quan les decisions preses s'han de materialitzar a cada illa, s'obre un procés important de concreció i revisió de les competències respectives. És un esforç per treballar amb dades compartides i agilitzar l'intercanvi d'informació per aconseguir una comunicació intensa, constant i àgil entre totes les administracions responsables.

Va correspondre a la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació liderar les iniciatives per posar en marxa el desplegament de la LAPAD. Des dels inicis, el Govern va manifestar el seu interès a cooperar amb els consells i ajuntaments. A l'inici del desplegament de la llei, els esforços es van centrar en l'organització de la mateixa administració autonòmica en la qüestió.

Des del 2010 fins al 2019, no hi ha hagut canvis en les estratègies i el mètode d'aplicació dels diferents serveis. Concretament, mitjançant el dispositiu de la XPAD, s'ha fet efectiva la transferència de les competències i del personal als municipis (o a les entitats supramunicipals) de més de 20.000 habitants. Al mateix temps, també s'han mantingut les converses i la col·la-

boració entre les administracions, fet que ha permès el desplegament territorial de la tramitació de la LAPAD a la comunitat autònoma.

Des de l'inici del desplegament de la llei, els objectius plantejats fan referència a l'atenció a les persones amb dependència a l'àmbit local. Per això s'estableix un conveni de col·laboració entre el Govern de les Illes Balears i els ajuntaments, segons el qual el Govern posa el personal —bàsicament treballadors socials—, i els ajuntaments, les instal·lacions per a l'atenció de les persones dependents.

Amb el desenvolupament del dispositiu es pretén que els serveis socials municipals siguin el punt de referència de la dependència per facilitar al màxim l'accés als destinataris i, en general, a tota la ciutadania que s'interessa per la llei de dependència.

L'accés a les prestacions i als drets de la llei es fa mitjançant la cooperació entre administracions. Així, la Fundació d'Atenció a la Dependència és l'organisme responsable de l'entrada de la sol·licitud en el sistema, així com de la proposta individual d'atenció (a partir d'ara PIA). Els consells insulars són els encarregats de posar-se en contacte amb el sol·licitant o familiar cuidador per acordar i fer la valoració del nivell de dependència.

D'altra banda, als municipis de menys de 20.000 habitants els treballadors socials assumeixen les funcions encomanades al PIA. Finalment, la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació és la responsable de resoldre la sol·licitud i el reconeixement de la prestació que té validesa a tot l'Estat.

7.2.

ANTECEDENTS DE LA LAPAD

El sistema previ al SAAD s'estructurava essencialment entorn de dos nivells de cures formals sense els quals no es pot entendre el sistema actual (Marbán, 2019). D'una banda, hi ha el sistema de seguretat social amb les variants contributiva i assistencial, que es recolzaven en la llei de prestacions no contributives i la llei general de la seguretat social, ambdues publicades durant els anys noranta. Aquestes normes establien un sistema molt restringit i sotmès a controls mèdics i administratius que donaven lloc a ajudes econòmiques contributives o no en funció de les característiques sociodemogràfiques de la persona.

D'altra banda, hi havia el sistema de serveis socials, que protegia les persones en situació de dependència sense recursos i sense suport informal de cap tipus. A causa del seu caràcter assistencial, els mitjans de control per accedir a algun tipus de cura eren la prova d'ingressos econòmics i l'existència de suport informal i el seu finançament i provisió eren competència de les comunitats autònomes. De mica en mica, el sistema de serveis socials previ al SAAD es va construir sobre la base de la descentralització de l'estat del benestar, que va dotar les comunitats autònomes i els ajuntaments amb la competència exclusiva de la provisió de serveis socials essencialment de caràcter comunitari.

Aquests antecedents permeten una comprensió més acurada de la situació actual del SAAD i del fet que aquest sistema ha suposat una reforma gradual i de les

prestacions per a la dependència a l'àmbit de la seguretat social i de les comunitats autònomes.

L'aprovació de la LAPAD és, per tant, el resultat de la confluència d'una sèrie de canvis demogràfics i institucionals que duïen en funcionament des dels anys noranta i consolida l'activitat dels actors socials que gràcies al seu treball han permès aprofundir en el desenvolupament d'un sistema universal de cures de llarga durada (Rodríguez Cabrero, 2012; Marbán, 2012).

7.3.

PERSONES AMB MANCA D'AUTONOMIA PERSONAL

La promulgació d'un marc legal que introdueix nous drets per a la ciutadania, com és la Llei 39/2006, necessita una revisió acurada de les variacions de la població destinatària del nou dret. La llei considera tres col·lectius en situació de dependència: les persones majors de 65 anys, les persones amb discapacitat i el grup d'edat de 0 a 3 anys. A continuació es fa un repàs estadístic de les variacions dels destinataris en funció de les seves característiques sociodemogràfiques.

El grup de persones de més de 65 anys segons el padró de 2019 constitueix el 15,5 % del conjunt de la població de les Balears i la proporció de persones de més de 85 anys representa només el 2,2 % del total de residents a l'arxipèlag. Per illes, Mallorca i Menorca concentren una

proporció de gent gran més elevada que Eivissa i Formentera. Per a totes les illes, la proporció de dones majors de 65 anys i 85 anys sempre és més elevada per a dones que per a homes.

Aquestes dades reflecteixen que ens trobam davant d'un procés d'allargament de la vida dels residents a les Balears que condueix al manteniment de l'autonomia de les persones durant més temps, alhora que és un procés que demana noves respostes per atendre les situacions de vulnerabilitat i dependència que van apareixent amb l'augment de l'edat de les persones.

Aquestes dades resulten coherents si tenim en compte la distribució demogràfica de la població a Espanya i a les Illes Balears els darrers trenta anys, que s'il·lustra per una piràmide poblacional basada en un envelliment progressiu de la població i una manca de reposició natural per una taxa de naixements negativa i un saldo migratori també negatiu des del 2010.

En canvi, les persones més joves —amb edats compreses entre els 0 i els 4 anys— suposen un 4,7 % del total de població a les Balears, segons l'actualització del padró de 2019. Aquesta dada reflecteix la baixa taxa de fecunditat que caracteritza Espanya. A més, aquesta taxa és més alta a Mallorca que a la resta d'illes.

El repàs de la variació demogràfica que es produeix entre la població esmentada fins ara permet conèixer la variació de la població de gent gran susceptible de sol·licitar la valoració de dependència i

els dispositius de protecció social o les prestacions³ corresponents.

7.3.1. L'ATENCIÓ A LES PERSONES GRANS

L'envelliment progressiu de la població provoca que el grup d'edat majoritari amb necessitats de cura personal sigui el de més de 65 anys respecte als més joves. El tram d'edat que requereix més atenció per la gravetat de la seva situació de salut és el de persones més grans de 85 anys, en especial les dones, ja que tenen una esperança de vida més alta que els homes.

Entre el 2018 i el 2019, la població a Espanya ha augmentat gairebé 300.000 persones i el 2019 s'ha assolit una població total de 47.026.208. Aquest lleuger augment any a any ha superat el nombre total de població a Espanya des de 2014 (INE, 2019). Aquesta disminució, detectada des del 2012, s'explica per la baixa fertilitat, pels fluxos d'emigració de població amb nacionalitat espanyola o de població recentment instal·lada a Espanya que va decidir emprendre una migració a tercers països per les dificultats d'assolir una situació econòmica i laboral estable després de la crisi de 2008. Aquest procés va ser especialment intens en el període 2012-2015.

Tornant a la franja de la població de persones majors de 65 anys, val a dir que proporcionalment la gent de més de 65 anys representaven el 19,3 % del total de la població el 2018 i el 2019. S'evidencia

3. Les prestacions vinculades a la LAPAD no són només les de caràcter econòmic, sinó també tots aquells serveis i drets que es garanteixen a partir de l'ús de places residencials, de centres de dia o d'habitatges tutelats.

amb les dades del padró de 2019 que les franges d'edat superior a Espanya tendeixen a augmentar, ja que la proporció d'aquesta part de la població ha crescut dos punts percentuals des de 2010.

La taxa d'envelliment a Espanya se situa en el 19,3% el 2019, dues dècimes més que vuit anys abans. A les Illes Balears, la taxa d'envelliment és lleugerament inferior (15,5%), ja que d'1.149.460 habitants (el que suposa una disminució de 27.167 persones respecte a l'any anterior), 178.644 tenen més de 65 anys (xifra que disminueix en gairebé 7.000 persones respecte al 2018).

Un dels efectes de l'envelliment de la població és la importància creixent del sector de més de 75 anys, que representa el 9,5% de la població total a Espanya el 2019 i que resulta en la mateixa taxa que l'any anterior (INE, 2019). A les Balears, aquest grup d'edat es manté igual entre el 2018 i el 2019, passant de representar un 7,1% de la població total el 2018 a un 7% el 2019.

Pel que fa a la distribució per sexes de la gent de més de 65 anys, es pot parlar de feminització de la vellesa. Aquest fet és evident en tenir present l'esperança de vida per als dos sexes. A Espanya el 2019, l'esperança de vida en néixer és de 80,5 anys per als homes i de 85,9 anys per a les dones. La distribució de persones de més de 65 anys per al 2019 indica que a Espanya hi ha més dones que homes, amb una diferència de més d'un milió de persones (concretament 1.233.688). Aquesta dada no deixa d'augmentar any a any, per la qual cosa s'evidencia encara

més la feminització de la vellesa amb el pas dels anys.

En anys anteriors l'augment de la població femenina de més de 65 anys fou molt important (300.000 de dones), però la diferència entre el 2018 i el 2019 ha estat negativa, amb una disminució de més de 75.000 persones. En proporció al total de la població segons sexe, les dones representen un 21,5% del total, i els homes, un 17%. Caldrà veure com evolucionen aquestes tendències quan puguem analitzar les dades d'efectes en la mortalitat de persones majors de la pandèmia de la COVID-19 que ha afectat greument la població d'Espanya i, en menor proporció, la població de les Balears durant els primers sis mesos del 2020.

Quant a la franja de persones amb edats més elevades, respecte a un total de 9 milions de persones que tenen més de 65 anys, hi ha un 16,7% que tenen més de 85 anys. Trobam en aquest grup una presència major de dones, 19,5%, respecte als homes (13%).

A les Balears, la diferència per sexes és de 19.866 dones més que homes, respecte a un total de 178.644 de persones més grans de 65 anys. La diferència per sexes entre els que tenen més de 85 anys són més grans que per als més joves, ja que per a Espanya i les Balears les dones representen gairebé el doble d'homes en aquest tram d'edat.

La taxa d'envelliment indica la proporció de persones més grans de 65 anys respecte al total de població. Aquesta taxa a Espanya el 2019 és del 19,3%, i

la proporció és superior per a les dones (21,5 %) respecte als homes (17 %). A les Illes Balears aquestes taxes són inferiors: la taxa de les dones és de 17,2 %, i la dels homes, de 13,9 %.

Per illes, detectam unes tendències semblants. En tots els casos la proporció de dones majors de 65 és superior a la dels homes, entre dos i tres punts percentuals. La proporció més elevada de dones se situa a Mallorca, amb un 17,8 % de dones respecte a un 14,2 % d'homes l'any 2019, i a Menorca, amb un 17,9 % de dones i un 15,3 % d'homes. Per altra banda, Eivissa i Formentera tenen una població més jove, amb una taxa d'envelliment per a les dones del 14 % i un 10,8 % d'homes a Formentera, i un 11,5 % d'homes a Eivissa majors de 65 anys.

En termes generals i per municipis, aquesta taxa sempre és superior en el cas de les dones, excepte per al municipi des Mercadal, a Menorca (que presenta un punt percentual de menys per a les dones respecte als homes).

Per municipis, a Mallorca, les comarques que presenten taxes d'envelliment superiors al 20 % —sempre és superior la femenina— són el Pla de Mallorca (Maria de la Salut, Montuïri, Petra, Sant Joan i Ariany); es Raiguer (Búger i Campanet) i la Serra de Tramuntana (Banyalbufar, Estellencs i Fornalutx). En canvi, a Menorca, Eivissa i Formentera no hi ha cap municipi que tenguí una taxa d'envelliment superior al 20 %.

En referència a la proporció de persones de més de 85 anys respecte a la població

total, en dones és sempre superior a causa de la major esperança de vida. A Espanya, la proporció de dones de més de 85 anys és de 4,2 %, i de 2,2 % per als homes, i a les Illes Balears aquesta proporció és del 2,9 % per a les dones i de l'1,5 % per als homes. La distribució concreta per illes i zones és semblant a les proporcions esmentades. Això és: sempre més elevada per a les dones en qualsevol tram d'edat a partir dels 65 anys i amb diferències més acusades a partir dels 85 anys.

7.3.2. PERSONES EN SITUACIÓ DE DISCAPACITAT

La proporció de persones en situació de discapacitat reconeguda superior al 33 % a les Illes Balears el 2019 respecte al conjunt de la població fou del 6,3 %⁴ (Conselleria de Serveis Socials i Cooperació). Es tracta concretament de 72.038 persones en situació de discapacitat física, sensorial o intel·lectual.

La distribució per gènere no varia. Els municipis de Mallorca i Menorca tenen una proporció lleument superior per a les dones, amb un 52,7 % i un 55 % respectivament. Per municipis, la distribució és semblant a la general, només Alcúdia, Andratx, Ariany, Banyalbufar, Binissalem, Calvià, Consell, Escorca, Fornalutx, sa Pobla, Porreres, Sant Joan, Santa Eugènia, Santa Margalida, Selva, Sineu i Sóller presenten més del 50 % d'homes que de dones. Aquesta major concentració en aquests municipis sembla que està relacionada

4. Totes les dades presentades a la secció 7.3.2. provenen del Centre Base de la Direcció General de Serveis Socials.

amb un baix nombre de persones amb alguna situació de discapacitat reconeguda més que per alguna dimensió social o de salut determinada.

Les persones amb un expedient obert pel que fa al grau de discapacitat es divideixen en dos grups: el rang d'un 33 % a un 64 % i el rang de més del 64 %. En mitjana hi ha més persones que tenen un grau reconegut entorn del 60 %, ja que és el percentatge més gran per a les dues illes.

Quant als tipus de discapacitat, trobam que més del 50 % de les persones amb algun grau de discapacitat reconegut són de caràcter físic (52,5 %). El 17,2 % restant queda agrupat en les persones en situació de discapacitat auditiva i visual. La tercera modalitat en importància és rellevant per a les persones amb una situació de discapacitat intel·lectual⁵, el 16,4 %. Per pobles, amb algunes petites variacions, trobam una distribució que s'assembla a la tendència generalitzada.

La situació de discapacitat de les persones no es relaciona exclusivament a l'edat, ja que el 54,2 % són adultes (18-65 anys) i el 6,5 % restant té menys de 18 anys. Ara bé, és cert que les situacions de dependència relacionades amb algun tipus de discapacitat s'incrementen amb l'edat, ja que un 39,3 % de les persones de més de 65 anys tenen algun grau de discapacitat

reconeguda. Per pobles, aquesta tendència és similar a la general. (Conselleria de Serveis Socials i Cooperació.)

7.3.3. MENORS EN SITUACIÓ DE DEPENDÈNCIA

En la distribució per sexes dels menors de fins a 4 anys, així com a la resta de població infantil i juvenil, és lleugerament superior la presència de nins. El padró de 2019 a les Balears registra un total de 27.666 nins en aquest grup d'edat, mentre que les nines arriben a 25.857. Ambdós sexes disminueixen en gairebé 400 persones. Les dades de nins per a Espanya també són superiors a la de les nines, amb 1.048.153 nins i 990.510 nines. Tant per a nins com per a nines resulta rellevant la disminució d'infants de 0 a 4 anys entre el 2018 i el 2019 de més de 20.000 nins i més de 18.000 nines.

Els serveis destinats a l'atenció a la dependència per a infants es concreten en dos tipus de dispositius: en primer lloc, l'equip de valoració de la situació de discapacitat dels infants menors de 3 anys, i, en segon lloc, els programes d'atenció primerenca, entesa com un conjunt d'actuacions urgents basada en la prevenció i que consisteix en accions de detecció, diagnòstic i intervenció terapèutica de caràcter interdisciplinari. En el segon cas, el rang d'edat d'atenció s'estén des del naixement fins als 6 anys.

Val a dir que la modificació de la Llei 14/2010, de mediació familiar de les Illes Balears, assegura el dret del menor a ser escoltat sense discriminació per qüestions

5. Des del Servei de Valoració i Orientació de la Discapacitat i la Dependència de la Direcció General d'Atenció a la Dependència indiquen que la valoració de la situació de discapacitat intel·lectual es desglossa en dues categories. La primera correspon a una caracterització de caràcter cognitiu o a qualsevol tipus de disfunció adaptativa i la segona correspon a trastorns neurològics o lligats al desenvolupament intel·lectual.

d'edat o discapacitat. L'aplicació d'aquests principis inclouen les situacions de l'àmbit familiar i els procediments administratius, judicials o de mediació.

7.3.4. PERSONES CUIDADORES

La feina que fan els cuidadors, sovint familiars de les persones en situació de dependència, és molt important i s'ha de tenir en compte com a eix central de l'organització de la vida diària de les famílies amb persones en situació de dependència. La dedicació a tasques de cura d'algú en situació de dependència té repercussions laborals, familiars i personals del cuidador.

En la història recent de l'aplicació de la llei de dependència, cal destacar les retallades que el Govern de l'Estat va aplicar el 2012 a aquesta llei, que s'elevaren als 283 milions en els pressuposts. Aquesta restricció en el finançament va tenir greus repercussions en el pagament dels cuidadors familiars, que es van reduir un 15%. Caldrà veure com s'aconsegueix recuperar aquesta situació en relació amb la nova crisi econòmica i social iniciada amb la pandèmia de la COVID-19, que suposarà, tal vegada, noves restriccions en la despesa pública en serveis públics.

L'aplicació d'aquestes mesures el 2012 van provocar tres conseqüències principals. La primera, basada en una davallada en el nombre de cuidadors no professionals que presten atenció a les persones dependents. Aquesta atenció es realitza essencialment en el marc de la xarxa de servei públic, tot i que de manera insuficient per atendre totes les persones. La segona con-

seqüència és la detecció d'un augment del copagament, ja que es té en compte el nivell de patrimoni de les persones i no només la renda. En tercer lloc, hi ha un efecte en l'aplicació temporal de les mesures; és a dir, es permet que el període d'espera que les persones amb dret reconegut han d'esperar per rebre una prestació passi dels sis mesos als dos anys.

A partir de 2019 es donen una sèrie d'actualitzacions que resulten fonamentals per al reconeixement de drets dels cuidadors. Ja que s'aprova una nova regulació del conveni especial de cuidadors no professionals de persones en situació de dependència. La principal novetat és que a partir de l'1 d'abril de 2019 la quota corresponent a aquests convenis especials passa a ser abonada per l'Administració General de l'Estat. La nova regulació admet que els cuidadors no professionals que acreditin que la prestació econòmica va ser reconeguda abans de dia 1 d'abril de 2019 poden sol·licitar la subscripció del conveni sempre que formulin la demanda durant els 90 dies posteriors a aquesta data.

El recull i l'anàlisi de dades en relació amb la implementació de la LAPAD té en aquests moments una gran importància per a l'Administració pública, per a les entitats del tercer sector i per al conjunt de la ciutadania. Caldrà veure com evoluciona el reconeixement de les persones cuidadores no professionals a través del conveni.

Per tal d'afavorir els criteris de control, de transparència, de planificació i d'accés als recursos, cal una metodologia de seguiment homogeneïtzada, de manera que l'Administració pública disposi d'in-

dicadors que generin dades comparables i integrades amb la finalitat d'enriquir el coneixement de l'aplicació i l'avaluació de tots els dispositius i serveis que inclou el sistema de promoció de l'autonomia de les persones.

Cal tenir en compte, per tant, que la dona no només es trobarà més sovint com a cuidadora del cònjuge, sinó que aquest, en morir abans, no podrà exercir el rol de cuidador de la dona. Les dones tenen més anys de vida amb alguna patologia i han de cercar el suport a la xarxa familiar, i el pes principal recau sovint sobre altres dones de la família.

L'abril de 2020 l'Imsero ha publicat les dades de la Tresoreria General de la Seguretat Social sobre el Conveni especial de cuidadores no professionals de persones en situació de dependència. Concretament, 921 persones es troben amb la situació resolta com a cuidadores a les Illes Balears (30 d'abril de 2020). Durant el 2019 la mitjana de beneficiaris de contractes a cuidadors de tots els mesos és de 14.364 persones. Per sexes, la proporció de dones (esposa, filla o mare) que fan de curadores és molt superior a la dels homes, les primeres suposen més d'un 90 % (Direcció General de Dependència, 2017).

A banda de factors sociodemogràfics com l'edat i el sexe del cuidador, hi ha aspectes estructurals que també afecten la disponibilitat familiar per atendre la dependència. Aquests factors són el canvi de les modalitats de les estructures familiars, les exigències creixents del mercat de treball, la dispersió geogràfica dels familiars propers i els costos econòmics que comporta l'atenció a la dependència.

Aquesta situació i les circumstàncies que genera són factors que l'Administració haurà de considerar en el futur, no només des de la recollida de dades o el reconeixement de les diverses contingències, sinó també en l'aplicació de criteris normatius o legals que ajudin directament els familiars cuidadors.

En aquest sentit, la secretaria general de Política Social i Consum del Govern central ha plantejat un acord amb el Consell Territorial del SAAD que estableix els criteris comuns d'acreditació en matèria de formació i informació de cuidadors no professionals.

7.4.

DESPLÉGAMENT DEL SAAD A LES ILLES BALEARS

7.4.1. POBLACIÓ BENEFICIÀRIA DEL SAAD

El 2019, dotze anys després de l'entrada en el sistema de dependents, encara no s'ha consolidat l'atenció als destinataris d'aquest dret i algunes d'elles encara estan en espera de ser reconegudes.

En els primers anys, hi entraren persones en situació de grau sever en el primer nivell i va augmentar ràpidament la població atesa. Ara bé, tot i un augment ràpid de les persones reconegudes en situació de grau sever, aquesta no s'ha mantingut al llarg dels anys, al contrari, s'ha reduït, i es necessitaran encara un nombre important

d'anys per assolir l'objectiu d'atendre tots els destinataris d'aquest dret.

Fins al 2010 les persones incorporades al sistema arribaren a les 23.100 a les Illes Balears, i l'any 2019 la quantitat de beneficiaris del SAAD amb dret a prestació s'ha reduït fins a les 18.872 persones (xifra que augmenta en poc més de 150 persones respecte a l'any anterior però que continua sent inferior que l'assolida gairebé deu anys abans). (Vegeu el quadre IIIA-7.1.)

Pel que fa a les dades del conjunt de l'Estat, el nombre de beneficiaris del servei amb dret a prestacions el 2019 continua sent inferior al del 2010 en més de 350.000 persones (1.115.183) respecte a nou anys abans (1.482.579). Tot i així, entre el 2018 i el 2019 la quantitat de beneficiaris amb dret a prestació ha augmentat en un 5,6 % (59.518 persones) i el 2019 representen un 2,4 % de beneficiaris respecte a la població total. (Vegeu el quadre IIIA-7.2.)

La proporció de beneficiaris de les Balears suposa un 1,9 % del total de persones incloses al SAAD a tot l'Estat, el nombre de persones que reben alguna prestació el 2019 a les Balears és de 20.674, la qual cosa representa un augment del 10 % de beneficiaris respecte al 2018. (Vegeu el quadre IIIA-7.2.)

La previsió de població amb algun grau de dependència a les Illes Balears el 2019 suposa un total de 28.186 persones amb dret a prestació, fet que suposa un augment del 17,8 % respecte a 2018. (Vegeu els quadres IIIA-7.3. i IIIA-7.4.)

7.4.1.1. Sol·licituds

El nombre de sol·licituds incorporades al sistema el 2019 respecte al 2018 ha estat de 2.247, la qual cosa suposa per al 2019 un total de 32.732 sol·licituds. Per illes, el 81,5 % de sol·licituds s'han fet a Mallorca, un 9,5 % a Menorca, un 8,4 % a Eivissa i un 0,6 % a Formentera. Per sexes, les dones representen un 61,5 % del total de sol·licituds, i els homes, un 38,5 %, fet que representa una proporció similar a la de 2018. Tant per a homes com per a dones, les sol·licituds han augmentat respecte a l'any anterior, per als primers en 794 persones i per a les segones en 1.453 sol·licituds. (Vegeu el quadre IIIA-7.5.)

La distribució de sol·licituds segons gènere el 2019 a cada illa presenta uns valors semblants a la mitjana balear; es manté respecte a l'any anterior i és sempre superior en el cas de les dones respecte als homes: a Menorca és d'un 36,5 % i a Mallorca d'un 38,4 % en el cas dels homes, i per a les dones, del 63,6 % i el 61,6 % respectivament. A Formentera, la proporció és superior per als homes (45,7 %) i més baixa en les dones (54,3 %) respecte a Menorca i Mallorca; i Eivissa registra una distribució semblant a la de Formentera, amb una proporció de 41,3 % per als homes i de 58,7 % per a les dones. (Vegeu el quadre IIIA-7.5.)

D'altra banda, la proporció de sol·licituds registrades fins al 2019 respecte a la població total de les Balears se situa en un 2,8 %. (Vegeu el quadre IIIA-7.5.)

La situació de dependència al nostre territori respecte a la resta de comunitats

autònomes indica que les Illes Balears registren un percentatge de sol·licituds en relació amb el total de la població inferior a la resta de regions. Percentualment, només se situen per sota Ceuta i Melilla i les Canàries, i tenen una proporció gairebé idèntica Galícia i el País Valencià.

En relació amb el conjunt de l'Estat, el nombre de sol·licituds del 2019 ha arribat a 1.894.744, que representa un augment de 125.066, més del doble de sol·licituds respecte a l'any anterior, segons les dades del SAAD-Imsero. (Vegeu el quadre IIIA-7.2.)

Per edats a Espanya, des de l'inici del desplegament de la llei el grup de persones de més de 65 anys registra 1.424.159 sol·licituds; aquesta quantitat suposa un 75,2 % del total de sol·licituds per al període 2007-2019. Per a les Balears, la proporció de sol·licitants de més de 65 anys és molt similar per a aquest període (74,3 %) i en xifres absolutes suposa un total de 24.407 persones. Més concretament, entre les persones de més de 65 anys la proporció de sol·licitants majors de 80 anys és de 71,3 % a Espanya i del 60,4 % a les Balears. Per tant, podem establir, sense gaire sorpresa, que les situacions de dependència es concentren a mesura que augmenta l'edat de les persones. (Vegeu el quadre IIIA-7.6.)

La distribució per edats d'Espanya i les Balears és semblant: poc més de la meitat de les persones que demanen ser ateses pel servei tenen 80 anys o més i un 21,6 % de les sol·licituds provenen de persones entre 65 i 80 anys (a les Balears la proporció de sol·licituds d'aquesta franja

d'edat és lleugerament superior i se situa entorn del 22,8 %). Per a Espanya i les Balears es produeix un lleuger increment de sol·licituds entre el 2018 i el 2019 als grups d'edat esmentats. (Vegeu el quadre IIIA-7.6.)

El valor total de situacions acumulades a les Balears és de 73.401. La tendència en el nombre de sol·licituds anuals augmenta en el temps, passant d'un increment del 6,3 % del 2015 al 2016 a augmentar un 10,7 % del 2018 al 2019. Aquesta progressió ha de permetre al sistema d'atenció a la dependència marcar els criteris de gestió necessaris per fer front a un volum de demanda que tendeix a l'estabilització en relació amb el desplegament de la llei iniciat el 2007. (Vegeu el quadre IIIA-7.7.)

7.4.1.2. Valoracions

Quant a les valoracions, el 2019 se n'han fet 10.132⁶, una dada que disminueix lleugerament, d'un centenar de persones, respecte a l'any anterior. Per illes, l'any 2019 Mallorca en registra la major part, el 83,3 %; Menorca, el 8,9 %; Eivissa, el 7,3 %, i Formentera, un 0,5 %. La distribució per illes es manté igual l'any 2019 respecte als anys anteriors. (Vegeu el quadre IIIA-7.8.)

7.4.1.3. Resolucions

Les valoracions es tradueixen administrativament en la resolució corresponent i incorporen el grau de dependència dels sol·licitants.

6. Correspon a totes les valoracions realitzades, siguin de noves sol·licituds o de revisió de grau per canvis en l'estat de la persona.

L'evolució de les resolucions emeses presenta un valor més elevat respecte a una davallada progressiva en el període 2013-2016, que es va incrementar a partir de 2017 i ha seguit la mateixa tendència el 2019. (Vegeu el quadre QAlll-115.) De fet, entre el 2014 i el 2019 les resolucions han augmentat en més de 15.000 persones per al conjunt de les Balears, fet que suposa una xifra acumulada des de l'inici del desplegament de la llei de 77.633 persones.

Per illes, el 2019 el nombre de resolucions ha augmentat a totes les illes excepte a Mallorca, on disminueix de 400 persones respecte al 2018, tot i que es constata un creixement global que es manté des de l'any 2014. Si tenim en compte l'estabilització del nombre de les sol·licituds, s'entén l'esforç que ha calgut per regularitzar la capacitat executiva del sistema en la tramitació. (Vegeu el quadre IIIA-7.9.)

Les resolucions assoleixen una suma de 31.443 el 2019 (incloent-hi les resolucions sense grau). Per graus, la distribució és la següent: el 29,1 % correspon a resolucions de grau II, el 28,1 % correspon a resolucions de grau I, el 25 % a resolucions de grau III i el 17,9 % a resolucions sense grau.

Seguint la tendència de 2018, el 2019 es confirma una consolidació de les resolucions resoltes després d'un descens en el període 2013-2016. (Vegeu el quadre IIIA-7.10.)

Les resolucions amb prestació reconeguda assoleixen un total de 28.186 beneficiaris l'any 2019, fet que representa un aug-

ment de 3.189 persones respecte a l'any anterior. (Vegeu el quadre IIIA-7.11.)

7.4.1.4. Programes individuals d'atenció (PIA). Prestacions reconegudes el 2019

El 2019 el nombre de beneficiaris de prestacions en relació amb els programes individuals d'atenció assoleix una xifra de 35.221 persones, la qual cosa suposa un augment de més de 10.000 persones respecte a l'any anterior. Per illes, Mallorca acumula la major, amb una proporció de 81,7 %; a Menorca és del 9,1 %; Eivissa, del 8,6 %, i Formentera, del 0,6 %. (Vegeu el quadre IIIA-7.12.)

Els serveis més comuns són les prestacions econòmiques per a cures a l'entorn familiar, amb 14.776 resolucions (42 %), tot i que es detecta un descens d'un 10 % respecte a les dades de l'any anterior. La segona prestació és la que correspon als serveis de teleassistència, amb 3.725 beneficiaris (19,3 %), xifra que ha augmentat lleugerament respecte a l'any anterior.

En segon lloc, trobam els serveis d'atenció residencial, amb 2.846 resolucions reconegudes (8,1 %), fet que representa un augment d'un centenar de persones. A continuació, els serveis que acumulen una xifra rellevant de prestacions reconegudes són els serveis de promoció de l'autonomia personal, amb 2.262 resolucions (6,4 %), una quantitat que presenta un descens de 300 persones respecte a l'any anterior.

D'altra banda, continuen els serveis de centres de dia i nit, amb 1.920 prestacions (5,5 %), que augmenta en gairebé 300 persones respecte a l'any anterior. A continu-

ació se situen les prestacions econòmiques vinculades a serveis (831 beneficiaris) i les prestacions d'ajuda a domicili (1.024 beneficiaris) i que augmenten lleugerament el nombre de beneficiaris respecte al 2018.

Els beneficiaris de prestacions d'ajuda a domicili augmenten en gairebé 300 persones i les prestacions econòmiques vinculades a serveis augmenten en algunes desenes de persones. (Vegeu el quadre IIIA-7.12.)

En euros, les prestacions concedides en termes generals —és a dir, les nòmimes mensuals per als beneficiaris sense especificar grau i nivell— arriben als 42.269.907 euros anuals, una quantitat superior als 37.612.308 euros de l'any anterior. L'augment de nòmimes mensuals és, per tant, important i incrementa de manera considerable la despesa de l'Administració pública. Tot i això, en anys anteriors havia estat superior i també s'havia viscut una davallada el 2013 a causa de les restriccions pressupostàries estructurals lligades als plans d'austeritat que van afectar tots els serveis públics de les Balears i del conjunt de l'Estat.

El nombre total de beneficiaris de les nòmimes el 2019 ha estat de 174.362, que corresponen a una mitjana de 14.530 per més, una xifra que augmenta en gairebé 2.000 persones mensuals respecte al 2018. La mitjana de l'import de les nòmimes mensuals és de 242 euros, una quantitat que suposa menys de la meitat que la mitjana de 2010. (Vegeu el quadre IIIA-7.13.)

Pel que fa a les prestacions econòmiques, un dels reptes pendents en l'aplicació de la

lleï a les Illes Balears des dels inicis el 2008 és l'estabilització del reconeixement de les prestacions, ja que després d'onze anys de funcionament del sistema encara no s'ha aconseguit aquest objectiu. En els anys que venen s'ha de prestar especial atenció a fer efectives les diferents situacions de dependència i assolir uns nivells de finançament capaços de respondre a totes les fases del procés en el seu conjunt.

7.4.1.5. Evolució de la dependència segons graus

Cal recordar que la Llei 39/2006 i el desenvolupament normatiu posterior preveia que el procés de resolució de la prestació passés per fases diverses de tramitació. Des del 2012, amb el real decret llei del mes de desembre, s'elimina la distinció de graus de valoració. En aquest procés de reconeixement de la dependència es poden considerar quatre grans fases amb característiques pròpies, de les quals es poden quantificar els efectius. En concret, parlem del registre de les sol·licituds, de la valoració tècnica, de les resolucions corresponents i de l'acord entre usuaris i Administració en relació amb el pla individual d'atenció (PIA).

És important quantificar els efectius de cada fase per observar l'eficàcia de la gestió de desplegament i també saber com repercuteix en cada fase l'evolució de la demanda.

El 2019, per a les tres primeres fases, hi va haver un augment de la tramitació. Aquest increment confirmava l'esforç de normalització del procediment administratiu, per agilitzar al màxim les respostes a cada fase i

procurar reduir a un temps raonable la gestió de cada expedient. Enguany, tot i que temporalment es tracta d'una fase mitjana d'aplicació del procés, encara es detecten situacions en què és necessari absorbir l'impacte de la demanda generada per la implantació de la llei, ja que el 2019, com el 2009, encara s'han detectat més valoracions que sol·licituds s'han registrat.

Les dades del 2019 presenten la tendència següent, que és similar als anys anteriors: el nombre de valoracions (10.132) és superior a les sol·licituds (7.869), en ambdós casos les dades de 2019 representen gairebé un miler més de casos que les de 2018. (Vegeu el quadre IIIA-7.14.)

Val a dir de nou que quant a l'evolució d'aplicació de la llei per al 2019 sembla que el sistema s'estabilitza després d'un període d'estancament entre el 2013 i el 2015.

7.5.

PLACES DEL CATÀLEG DELS SERVEIS DE DEPENDÈNCIA I PROMOCIÓ DE L'AUTONOMIA

Una vegada més, hem de subratllar que el desenvolupament de la Llei 39/2006, especialment de l'article 14 i següents, comporta que les administracions públiques tinguin a disposició de la ciutadania amb dret reconegut de situació de dependència les prestacions necessàries per atendre tant la promoció de l'autonomia com l'atenció a la dependència. La naturalesa de les prestacions pot tenir caràcter

de servei o econòmic. Així mateix, la llei en planteja els prioritaris i explicita que «es prestaran a través de l'oferta pública de la Xarxa de Serveis Socials per les comunitats autònomes respectives mitjançant centres i serveis públics o privats concertats i degudament acreditats».

Els titulars de les places poden ser les entitats municipals, els consells insulars, les entitats associatives del tercer sector i la Fundació Balear de la Dependència-Direcció General d'Atenció a la Dependència (FBD/DGAD). En total, gestionen 141 serveis, especialment residències i centres de dia per a gent gran. Concretament es tracta de 57 centres de dia per a gent gran, 45 residències per a gent gran, 27 habitatges tutelats, 9 centres ocupacionals i 3 centres per a persones en situació de discapacitat.

El catàleg de serveis de dependència i promoció de l'autonomia inclou diferents tipus de prestacions econòmiques que s'estructuren en tres tipus diferents: les prestacions no contributives; les prestacions destinades a les persones en situació de minusvalidesa, i altres tipus d'ajuts o subvencions, com poden ser els programes d'estades temporals.

Per illes, Mallorca és beneficiària del 77,9% de recursos; Menorca, de l'11,1%; Eivissa, del 10,2%, i Formentera, d'un 0,8%.

El Govern de les Illes Balears el 2019 ha disposat de 3.617 places residencials i de centre de dia per a majors de 65 anys de la Xarxa Pública d'Atenció a la Dependència, una quantitat superior en 500 places respecte a la registrada el 2018.

El nombre de places residencials de centres de dia per a majors de 65 anys, que inclou tant les places públiques com privades, arriba a les 3.617. Per illes, Mallorca té 2.817 places, Menorca té 400 places, a Eivissa es registren 370 places i Formentera en disposa de 30. (Vegeu el quadre IIIA-7.15.)

En definitiva, sembla rellevant tenir en compte que la capacitat d'una societat per gestionar les noves necessitats de la població és essencial. En aquest cas, es tracta d'una necessitat vital, com és la cura i atenció de les persones en situació de dependència.

Per tant, per fer front a l'allargament de la vida i a la millora de les condicions de vida de les persones, així com l'envelliment progressiu de la població, hem de tenir com a repte —en tant que societat avançada— el manteniment i la millora dels serveis públics d'atenció a les situacions de dependència. Només així es pot garantir que la població en el seu conjunt té la capacitat d'accedir de manera igualitària i universal als serveis destinats a la cura i la promoció de l'autonomia de les persones per continuar construint una societat més justa.

Cal assumir que el desplegament d'aquesta llei ha establert les bases d'un sistema que, encara que complex i singular, ha permès millorar els drets d'atenció a la dependència en comparació amb els drets reconeguts amb anterioritat a l'aprovació de la LAPAD.

En aquest sentit, i tenint en compte el context difícil que es presenta a partir de 2020, caldrà afrontar una sèrie de reptes

per garantir unes condicions de vida digna per a la població més vulnerable del nostre territori. Aquests reptes, a més, s'han de centrar en la coordinació sociosanitària de les àrees de serveis socials, benestar social i salut de les institucions estatals i regionals, la prioritització de la qualitat dels serveis davant de les prestacions, així com reforçar l'esforç perdut d'inversió en dependència durant els anys de recessió econòmica per pal·liar l'impacte que la reducció de fons públics va generar a les persones dependents en situació d'exclusió social.

8

HABITATGE

RESUM

El 2019 l'activitat de l'habitatge continua sent elevada, encara que la majoria dels indicadors no superen el nivell d'activitat de l'any anterior. Es retorna a les xifres dels anys de precisió (2006-2008). El 54 % de l'activitat continua centrada en les reformes d'habitatges i en nova construcció d'habitatges unifamiliars i plurifamiliars, que guanyen pes respecte al 2018. D'aquesta manera, el 2019 els preus de compra, tant d'habitatges com de sòl, es resisteixen a abaratir-se i l'import de les transaccions de compravenda continua en augment.

No obstant això, la marxa del sector de l'habitatge no va poder aguantar el dinamisme de l'any anterior. S'observen reculades en alguns dels indicadors d'activitat com el preu del lloguer, les operacions de compravenda d'habitatges, les hipoteques constituïdes tant en valor com en import o l'accessibilitat a l'habitatge. En resum, en els darrers dos anys hi ha hagut una reculada moderada i constant que converteix el 2017 en el millor de la dècada.

La situació a Espanya va ser similar, perquè els indicadors d'activitat també es frenen respecte al 2018, malgrat que, a diferència del cas balear, han convertit aquest darrer any com el més actiu del període des del 2009.

Tot i que les Illes Balears van ser la cinquena comunitat autònoma amb més ingressos mitjans anuals nets per persona (19.554 euros), va ser la que més dificultat a l'accés a l'habitatge va tenir. Es necessiten 13,6 anys de salari anual íntegre per aconseguir comprar un habitatge a les Illes, mentre que la mitjana a Espanya és de 9,3 anys. Com és normal, aquests esforços empitjorarien —en el cas balear arribant fins als 45 anys—, quan es baixa al pla real i es calcula l'esforç amb només el 30 % del salari (dedicació mitjana de l'INE), ja que el restant 70 % es necessita per viure. Per al conjunt d'Espanya, l'accessibilitat s'assoliria 14 anys abans (amb 31 anys).

8.1.

PREUS

El 2019 els habitatges s'han continuat encarint, aconseguint el nivell de preus més elevats des del 2009. Encara que, això sí, creixen a un ritme més moderat que en anys anteriors. Segons dades oficials de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), l'índex de preus de l'habitatge (IPV) general, calculat sobre la base de preus de compra de 2005, situa les Illes Balears en els 130,6 punts, un 6% més que l'any anterior (123,2 punts). Caldria remuntar-se fins al 2008 per trobar un preu tan elevat.

L'encariment va ser generalitzat tant per als habitatges de segona mà com per als nous, encara que es va donar amb més intensitat en aquests darrers. Concretament, els habitatges de segona mà se situen en els 130,9 punts, creixent un 6% respecte al 2018 i encadenant pujades per sisè any consecutiu. Mentrestant, el preu de les cases noves registra un índex de 128,8 punts, un per sota, i, en canvi, la seva pujada va ser més intensa, d'un 8%. Amb tot, l'habitatge mitjà balear continua sent més car (6 punts més) que l'espanyol (124,6 punts). (Vegeu el quadre IIIA-8.1.)

Els preus a les Balears s'han resistit a baixar, i això s'explica, en part, per la forta demanda de compradors estrangers que, ansiosos per gaudir d'una segona residència en una de les destinacions de moda de la Mediterrània, van dirigir les seves compres cap a habitatges balears. Una altra part s'explica per decisions d'invertir els estalvis en actius immobles rendibles com els habitatges, aprofitant un període de ti-

pus d'interès molt baixos. A més, també es va incrementar la demanda residencial d'apartaments. Així mateix, hi va haver una escassa oferta del sòl urbà disponible que situa el preu de compra dels habitatges a nivells de 2010. Tots aquests desequilibris entre oferta i demanda tant de sòl urbà com d'habitatge continuen afectant el preu mitjà de l'habitatge comprat.

Durant 24 trimestres seguits —és a dir, des del 2014— l'habitatge s'ha encarint, malgrat que, en comparació amb els anys àlgids de la bombolla, encara és més barat (el 2007 l'IPV es va situar en els 141,55 punts). Per exemple, un comprador que el 2005 hagués pagat 100.000 euros per un habitatge, el 2007 el mateix li hauria costat 141.550 euros i el 2019 130.600 euros. Des d'aquesta òptica, els preus de 2019 van ser un 8% més barats que els de 2007.

Tampoc afluïxa el preu del sòl, que es continua encarint fins a situar-se en els 287 euros/m², 22 euros/m² més que el 2018. De fet, les limitacions d'espai a les Illes fan que es pagui 126 euros/m² més pel sòl balear que a la resta d'Espanya (161 euros/m²), la diferència més alta respecte a altres comunitats autònomes. Només Madrid és l'excepció i està per davant, amb 148 euros/m², ja que el seu preu mitjà és de 309 euros/m² (un 5% més que el 2018).

Quant al seu comportament, el 2019 els preus es tornen a disparar, amb un creixement del 8%, superant el sot de 2018, quan es van reduir un 0,5%.

Per contra, a Espanya tot just fluctuen i es mantenen en 160 euros els dos darrers anys. Els ritmes més dinàmics per

comunitats autònomes es registren a Cantàbria (15 %), el País Basc (13 %) i les Canàries (11 %), encara que cap d'aquests arriba al preu del sòl balear.

Igualment, el preu del lloguer es manté entre els més alts d'Espanya. No obstant això, crida l'atenció que és l'única de les 17 comunitats que s'abarateix respecte al 2018. Segons les dades de Fotocasa, un dels portals immobiliaris més importants d'Espanya, el preu mitjà de l'habitatge de lloguer de les Illes Balears se situa en els 12,19 euros/m², dos euros més car que el del conjunt d'Espanya (10,18 euros/m²). De fet, només el superen els lloguers de Madrid (14,86 euros/m²), Catalunya (14,14 euros/m²) i el País Basc (13,06 euros/m²). A la resta de les comunitats autònomes els preus no arriben a la mitjana nacional. A Espanya la variació anual del preu de l'habitatge de lloguer és del 5 %, la sisena pujada des del 2014, més moderada any rere any des del 2017. Per contra, les Balears tenen un comportament diferent de la resta de comunitats autònomes: el preu del lloguer s'abarateix, després d'encarir-se un 15 % el 2018, la major pujada anual d'Espanya.

Els factors que expliquen aquests elevats preus de lloguer són molts, entre els quals destaquen: l'interès dels propietaris per vendre a molt bon preu el seu habitatge o terreny aprofitant l'estirada dels compradors estrangers i al qual els residents no poden accedir; l'afany de destinar els seus habitatges al lloguer d'ús turístic (l'anomenat turisme vacacional); l'ajustament a l'alça dels preus d'aquells contractes que es van signar durant la crisi, amb preus més baixos i que ara s'acaben; l'elevada

demanda de lloguer per part de joves que veuen com no poden accedir a l'adquisició d'un habitatge en part per la situació incerta en els seus llocs de treball; a l'empobriment de les rendes mitjanes i a l'escassa capacitat d'estalvi, a més d'experimentar un canvi generacional de conscienciació a favor de l'economia col·laborativa, deixant enrere la importància de posseir un habitatge com a objectiu.

Aquests són només alguns dels motius que explicarien per què els inquilins no poden pagar aquests lloguers i estan obligats a sortir dels seus barris cap a la perifèria a la recerca de preus més assequibles —l'anomenada «gentrificació»—. El mateix passa amb els preus de lloguer dels locals.

Tot això provoca que el mapa de barris dels municipis canviï. S'estan recuperant zones que en els darrers anys s'havien buidat i passen a ser, de nou, zones residencials on la classe mitjana adquireix o lloga un habitatge. Aquest comportament també es dona en moltes altres zones del món: els centres s'han convertit en espais d'oci i negocis, i qui hi vulgui viure ha de pagar uns preus elevats. Les ciutats globals es converteixen cada vegada més en prohibitives per al ciutadà que hi viu.

8.2.

TRANSACCIONS

El 2019, amb dades del Ministeri de Foment, les transaccions d'habitatges de les Illes Balears s'han continuat frenant per segon any consecutiu. Es passa de 17.466

el 2018 a 15.643 el 2019, un 10 % menys. Si ens remuntam en el temps, serien semblants a les observades entre el 2007 i el 2008. Amb tot, continuen allunyades del màxim aconseguit el 2006 (26.014 transaccions). La situació a Espanya també empitjora, encara que a un ritme més moderat (-2 %).

En particular, les transaccions d'habitatges lliures representen el 99 % del total. A les Illes es van signar 15.532 operacions immobiliàries (tant d'habitatges nous com de segona mà) per les 17.344 de l'any anterior. Això suposa un descens del 10 % en el nombre de compravendes. En termes absoluts, es torna al nivell de 2016 (15.882); es deixa enrere l'any 2017 i es converteix en el millor d'aquest darrer lustre. Espanya es comporta millor: es van tancar 568.180 transaccions, la qual cosa suposa un 2 % menys que el 2018 (582.888 transaccions). Va ser el seu registre més important des de 2008.

Si aquestes transaccions es comparen amb les de l'any 2013, moment en què es van signar menys operacions des del 2004, és interessant destacar que les Illes Balears es recuperen un 90 %, i Espanya, un 87 %.

Per tipus d'habitatge, nou de cada deu transaccions signades correspon a un habitatge de segona mà, la qual cosa dona una idea de les necessitats que tenen les Illes Balears de parc residencial nou i de com la rehabilitació impulsa l'activitat constructora en els anys anteriors. L'any 2019 se signen 14.327 operacions de compravenda d'habitatges de segona mà, descendint per segon consecutiu. Es van tancar 2.500 transaccions menys que

el 2017, l'any més dinàmic de la darrera dècada. En taxes de variació, el 2019 se signen un 12 % menys de transaccions que l'any anterior.

La situació a la resta d'Espanya és més moderada. Malgrat que s'han firmat 15.000 operacions menys que l'any anterior, això representa el -3 % en termes percentuals. El 2019 se signen 511.961 transaccions per les 526.410 transaccions de 2018, el millor des del 2006 (544.994).

No obstant això, el volum de transaccions encara és elevat—malgrat que es reduïu per segon any consecutiu— i s'explica gràcies a la embranzida conjunta de les dues palanques de demanda d'habitatges: la dels residents espanyols que van continuar comprant un volum similar a 2018 i la dels estrangers que van triar les Illes Balears per adquirir el seu habitatge preferentment abans que altres destinacions espanyoles, encara que, això sí, en menor quantitat, per segon any consecutiu. El 2019 els compradors espanyols han signat 11.617 operacions, un 1 % menys que el 2018 (11.681) i que el 2017 (11.752).

I els estrangers, residents o no a Espanya, van tancar 4.026 transaccions, un volum llunyà a l'assolit el 2018 (5.553) i 2017 (6.424). Això suposa un 27 % menys que el 2018. Sens dubte, és un dels comportaments que més afecten l'evolució de l'activitat de l'habitatge a les Illes. Amb tot, el pes del nombre de compradors estrangers a les Balears és superior a la majoria de les províncies i a la mitjana nacional. Si el 2018 els estrangers protagonitzaven el 33 % de les transaccions d'habitatge a les Illes Balears, el 2019 aquest percentat-

ge s'ha reduït al 26 %. Així i tot, aquest percentatge representa el doble d'Espanya (13 %).

En aquest context, en els darrers anys —2019 no n'és una excepció— les Illes Balears es converteixen en una de les províncies amb més compravenda d'habitatges per part d'estrangers. De fet, el pes que van tenir les Illes Balears va ser superior al d'Espanya, contribuint amb major efecte al dinamisme del mercat de l'habitatge a les Illes. Amb més d'11.600 transaccions anuals signades per estrangers des de 2017, es va contribuir al sosteniment de l'activitat constructora del parc d'habitatge balear. Per al conjunt d'Espanya es van signar 71.301 transaccions, un 22 % menys que el 2018 (91.987 transaccions). I per províncies, els estrangers van continuar triant les costaneres (com les Illes Balears, les Canàries, Alacant, Girona o Màlaga) per invertir en un habitatge. I, a diferència d'anys anteriors, les grans capitals com Madrid i Barcelona es van quedar fora.

Una altra variable fonamental que explica la marxa del sector és el valor de les transaccions de les compravendes. Si bé el 2019 va acabar tancant menys transaccions que el 2018, el seu valor va ser més gran. Es van signar transaccions immobiliàries d'habitatges lliures per valor de 4.143,6 milions d'euros, un 3 % més que el 2018 (4.035,6 milions d'euros), una de les xifres més altes de la sèrie iniciada el 2004.

Des d'aquesta òptica, el valor de les operacions en termes absoluts retorna al període previ a la crisi aconseguint el 2007, amb 4.844,6 milions d'euros. La

trajectòria a Espanya és similar: el 2019 l'import de les compravendes és de 86.162,8 milions d'euros, un 3 % més que el 2018 (83.908,7 milions d'euros). És un nivell similar que el 2008.

Com a resultat, el preu mitjà d'una compravenda (calculat a partir del valor mitjà de les transaccions de compravenda d'habitatges lliures i el nombre d'operacions) el 2019 és de 266.778 euros, un 15 % superior a la de 2018 (232.680 euros). En qualsevol cas, amb xifres de 2018 és 108.000 euros més cara que una transacció mitjana per al conjunt d'Espanya (158.155 euros), un 5 % superior a la de 2018 (150.108 euros).

8.3.

HIPOTEQUES CONSTITUÏDES

El 2019 els crèdits hipotecaris a les Illes Balears s'han reduït. Segons l'INE, les hipoteques immobiliàries constituïdes corresponents a finques urbanes disminueixen, tant en import (9 %) com en unitats (5 %). S'han concedit crèdits per valor de 2.831,9 milions d'euros el 2019 pels 3.121,4 milions d'euros de 2018. El seu pes a Espanya representen el 4 % del total (70.173,0 milions d'euros). I en nombre d'operacions, s'han signat 13.152 préstecs, que representen el 3,0 % del total nacional.

Amb les dades exposades, resulta interessant comparar quina quantitat de transaccions (mesures en valor) es financen amb hipoteca. El 2019 el 68 % del valor de les operacions de les Illes Balears ha necessari-

tat del banc per finançar el seu habitatge, la resta s'ha pagat al comptat. En comparació amb l'any passat van ser menys, ja que el 2018 va necessitar hipotecar-se un 78 %. A la resta d'Espanya les ràtios el 2018 i el 2019 van ser similars: un 79 % i un 81 %, respectivament.

Les hipoteques sobre finques rústiques cauen per segon any consecutiu. A les Illes Balears s'han signat un 8 % menys d'operacions (615 el 2019 per les 671 de 2018) i, en import, s'han finançat operacions per un 1 % menys del valor de l'any anterior (212,9 milions d'euros el 2019 pels 214,5 milions d'euros de 2018). (Vegeu el quadre IIIA-8.3.)

8.4.

TIPUS D'INTERÈS

Amb un Euríbor negatiu i uns tipus d'interès hipotecaris fixos a tres anys estancats en l'1,9 %, els compradors s'han beneficiat d'uns bons avantatges crediticis. Això ha estat un factor d'accessibilitat per als compradors residents (espanyols i estrangers), malgrat els elevats preus de compra i l'escassetat d'oferta.

El tipus d'interès hipotecari, referit al conjunt de les entitats bancàries, ha repuntat molt lleument el 2019 respecte al 2018, encara que ha continuat sent tan baix que no ha desincentivat la compra d'habitatges. Amb dades del Banc d'Espanya, el tipus mitjà dels préstecs hipotecaris a més de tres anys per l'adquisició d'un habitatge s'ha situat en l'1,935 %,

un 0,7 % més que el 2018 (que va ser de l'1,921 %).

També són incentivadors per als inversors internacionals que en aquest prolongat entorn de tipus d'interès reals negatius tenen dificultats per trobar actius financers atractius i l'habitatge es converteix en una alternativa clara. Més encara, quan en casos com l'espanyol, molts fons d'inversió aprofiten per comprar habitatge a cost reduït i retornar-los de mica en mica al mercat. (Vegeu el quadre IIIA-8.4. i el gràfic IIIA-8.7.)

8.5.

POBLACIÓ I ACCESSIBILITAT L'HABITATGE

Com a darrer punt, s'observa que una part de la població resident pateix l'escalada de preus de l'habitatge. El 2018, segons les darreres dades publicades per l'Enquesta de condicions de vida de juny de 2020 de l'INE, un de cada tres residents a les Balears va tenir dificultats per arribar a final de mes. Un percentatge 13 punts percentuals superior al registrat el 2017. S'ha vist en els darrers anys un empobriment gradual de la classe mitjana, que, al costat del major ritme d'encariment dels preus de l'habitatge respecte al dels seus ingressos, contribueix al fet que el seu accés sigui més difícil.

No obstant això, la renda mitjana per persona —mesurada per la mateixa Enquesta de condicions de vida— va augmentar el 2018, fet que va convertir les Illes Balears en la cinquena comunitat autònoma amb

més ingressos mitjans anuals nets per persona (19.554 euros), només al darrere del País Basc, Navarra, Catalunya i Madrid. Això dona a entendre que la renda es va distribuir de manera desigual en els extrems i es va concentrar en un percentatge cada vegada més gran entre les rendes més altes i més petit entre les més baixes.

Com a resultat, s'observa que els esforços per adquirir un habitatge (mesurat en anys de salari anual) superen amb ampli marge la resta de comunitats autònomes. Es necessiten 13,6 anys de salari anual íntegre per aconseguir comprar un habitatge a les Illes, mentre que la mitjana a Espanya va ser en els 9,3 anys. Com és normal, aquests esforços empitjorarien si es dediqués a l'habitatge només el 30 % del salari a l'habitatge (el restant 70 % es dedica a la subsistència i manutenció, segons l'INE), ja que s'assolirien els 45 anys a les Illes Balears, 14 anys abans que per al conjunt d'Espanya (en 31 anys).

Aquest indicador es calcula prenent com a referència la ràtio entre la renda mitjana anual que genera una llar i una unitat de consum i el valor mitjà declarat en les transaccions d'habitatge lliure. El denominador és la renda mitjana anual d'una llar o unitat de consum (publicada a l'Enquesta de condicions de vida de l'INE) i explica que la renda per llar agrega els ingressos percebuts per tots els membres d'una llar, excloent-hi el lloguer imputat equivalent a una hipotètica renda de lloguer i que la renda per unitat de consum es calcula dividint la renda de la llar entre la xifra que s'obté en donar el valor d'1 al primer adult, de 0,5 als següents i de 0,3 als menors de 14 anys. Les xifres actualitzades

de 2019 no s'havien publicat en finalitzar l'informe, així que s'han pres les darreres disponibles (2018).

El numerador va ser el valor mitjà declarat en les transaccions d'habitatge lliure (que calcula el Ministeri de Foment) que desagrega els preus de l'habitatge nou i la de segona mà.

A través d'aquest indicador, s'observa quin va ser l'esforç que va fer una llar balear per comprar un habitatge: 7,8 anys és el que trigaria si dediqués el 100 % al pagament. Aquest esforç contrasta amb els 5,6 anys de mitjana nacional i es torna a situar en primera posició, per davant de comunitats tan importants com Madrid (7,6 anys), el País Basc (6,1) o les Canàries (6,1 anys). (Vegeu el quadre IIIA-8.5.)

No obstant el 2018 la renda mitjana per unitat de consum a les Illes Balears va ser de les més altes (19.554 euros), només per darrere del País Basc (21.760 euros), Navarra (20.094 euros), Catalunya (19.791 euros) i Madrid (19.648 euros); no va ser suficient per afrontar els elevats preus de l'habitatge. Així, les Illes es van convertir en la comunitat en què cal més esforç per comprar un habitatge: 13,6 anys. Contrastava amb els 9,8 anys del País Basc, els 7,7 de Navarra i els 12,8 de Madrid. Si es destinés el 30 % del sou, llavors els anys es dispararien: 43 anys a Madrid, 33 anys al País Basc i 26 a Navarra. Aquestes xifres dificulten l'accés a la compra d'habitatge a gran part de la població.

Aquesta situació s'agreuja encara més per als habitatges nous. A les Illes Balears l'esforç per l'adquisició d'un habitatge

nou va aconseguir els 19,7 anys, enfront dels 13 anys de l'habitatge de segona mà. Aquest esforç és molt superior al dedicat al conjunt d'Espanya, que va ser de 13,9 anys per al nou habitatge i de 8,9 anys per al de segona mà.

En qualsevol cas, en totes les tipologies analitzades és la comunitat autònoma que més esforç hauria de fer per adquirir un habitatge, sigui nou o de segona mà. A les Illes Balears, l'esforç arriba a nivells inquietants si considerem que una persona dedica el 30 % de la renda al pagament de l'habitatge. Això dona com a resultat que un balear necessitaria dedicar 65 anys de la seva vida a pagar un habitatge nou de 385.000 euros i 43 anys si l'habitatge fos de segona mà i costés de mitjana 255.000 euros.

L'evolució el 2019 empitjora en comparació amb el 2018, atès que s'incrementen més els preus dels habitatges que les rendes de les llars. Així es passa de 12,6 anys el 2016 a 13,6 anys el 2019.

Per consegüent, i, per acabar, tots aquests indicadors ajuden a entendre com per un percentatge elevat de la població l'accés a l'habitatge és un gran problema, agreujat en els darrers anys per la imbatible escalada de preus tant de compra com de lloguer.

9

JUSTÍCIA

REQUADRE III-2.

SONIA I. VIDAL FERRER

Magistrada jutge degana de Palma

Enguany es fa difícil resumir l'evolució de l'activitat judicial de 2019 per la greu crisi sanitària declarada el primer trimestre de 2020, la qual cosa ha fet endarrerir l'obtenció i la valoració de les xifres de l'any anterior. Tot i això, es compta amb les dades dels jutjats de Palma, que solen ser un indicatiu fiable del que succeeix als altres partits judicials de la comunitat, i, a més, és la seu dels jutjats d'àmbit provincial, fet que permet tenir els moviments de tota la comunitat autònoma en aquests òrgans i veure l'evolució que s'hi produeix.

D'entrada, sembla que el 2019 hi ha una inversió en el registre d'entrada d'assumptes respecte de l'any 2018, ja que es dona una baixada en gairebé totes les jurisdiccions, excepte, de manera significativa, la social, on es romp la tendència i es tornen a incrementar l'entrada de la mercantil, família i violència sobre la dona.

En la jurisdicció civil ha baixat l'entrada d'assumptes. Crida molt l'atenció la baixada de procediments ordinaris, més de

4.000 assumptes a Palma, on influeix la menor entrada de demandades relatives a condicions generals incloses en contractes de finançament amb garanties reals immobiliàries en què el prestatarí sigui una persona física. L'explicació d'aquesta baixada, com a mínim en part, pot residir en el fet d'estar en espera de certes sentències del Tribunal de la Unió Europea, que en funció del sentit que tinguin incrementarà notablement la interposició de demandes.

També hi ha una lleugera baixada en procediments verbals, que inclouen els procediments arrendaticis; si bé dins dels verbals sí que hi ha un increment de més del 50 % —de 48 a 117— en demandes per ocupacions il·legals. Això indicaria que la reforma legal per la Llei 5/2018 ha tingut certa incidència. S'ha establert una coordinació amb Serveis Socials i la manera de traslladar els supòsits d'especial vulnerabilitat; així i tot, una vegada fets tots els tràmits i avaluades les situacions, s'han de complir les resolucions judicials fermes.

Les execucions hipotecàries continuen baixant i s'han assolit mínims en relació amb els darrers anys.

Al contrari, sí que han pujat notablement els procediments monitoris i les execucions de sentències. La baixada

de procediments que acaben amb vista judicial i l'increment d'aquells que suposen reclamacions econòmiques o execucions de sentències redunden en el que ja es va dir de situació de col·lapse de les oficines judicials de primera instància, i, per tant, en l'increment de temps a poder donar resposta. És especialment greu en les oficines de personal reduït, on seria urgent l'ampliació de plantilles.

Els quatre jutjats de família han tingut un increment notable en l'entrada d'assumptes. És significativa la pujada en matèria d'incapacitats, que duria a pensar que si s'aprovés la creació d'un nou jutjat de primera instància —tal com es demana— hauria de ser de família, i, fins i tot, especialitzat en incapacitats. És important la feina que es desenvolupa en matèria de mediació familiar amb l'ajut del Servei de Família, Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies de la Conselleria d'Afers Socials i Esports.

En la jurisdicció mercantil, encara que l'any passat va entrar en funcionament el tercer jutjat, la jurisdicció preveu un increment en l'entrada de casos. Es manté la necessitat de més jutjats, ja que continuen tenint un dels índex d'entrada d'assumptes més elevat del país i es fa necessari adequar les plantilles de personal a la dels jutjats de primera instància de plantilla completa.

Les reclamacions en matèria de transport aeri han pujat en uns 1.000 procediments en relació amb l'any anterior —de 2.803 a 3.833—, també les sol·licituds de concursos, tant les necessàries

com les voluntàries, canviant la inèrcia dels dos darrers anys.

Les reformes legals de l'any 2015 continuen tenint reflex en la jurisdicció penal. A instrucció han entrat menys assumptes, estam a menys de la meitat dels procediments que tingueren entrada el 2015; també és cert que tenen un grau de complicació superior derivat de la reforma esmentada. Es manté la progressió a l'alça en matèria de denúncies per violència domèstica, àmbit familiar que no és violència sobre la dona.

La mateixa inèrcia es dona als jutjats de violència sobre la dona, si ja es feia feina per sobre del 170 % del que està previst per a aquest tipus de jutjats, el 2019 han entrat gairebé 1.000 assumptes més que l'any anterior: de 4.616 a 5.426. És significatiu que disminueix el nombre de renúncies: es retiren menys denúncies que altres anys. Per molt que s'incrementi la capacitat de resolució, s'arriba a un punt que ja no es dona més de si. Tenen una càrrega molt elevada que reclama de manera urgent un nou jutjat, arribant al punt que ja se'n necessiten dos, com ja s'ha indicat en altres informes, i cada any és més alarmant la seva mancança.

El jutjat penal incrementa la seva càrrega i posa fi a la tendència a la baixa dels dos darrers anys. Això es deu principalment al fet que dels jutjats d'instrucció, si bé tenen menys assumptes, els que hi entren solen acabar en judici i l'increment dels judicis en violència de gènere fa pujar l'entrada i, per tant, augmenten els que acaben sent jutjats.

Els jutjats menors mantenen els nombres favorables i baixen en aquesta línia els delictes en què intervé violència, tant de gènere com domèstica.

El jutjat de vigilància penitenciària baixa en l'entrada de casos i, donada l'elevada càrrega que té, a finals d'any va entrar en funcionament un reforç, de tal manera que un segon jutge ajuda a donar resposta a les peticions que s'hi tramiten.

En la jurisdicció contenciosa administrativa s'observa un lleuger repunt en l'entrada d'assumptes. Continua sent important la gran complexitat de temes que s'han de resoldre i la pendència que s'arrossega d'altres anys. Es mantenen els reforços d'un magistrat a cada jutjat per resoldre procediments ordinaris, però està pujant el retard en donar resposta als procediments abreujats i es té l'agenda programada fins a finals de 2021.

Pel que fa a la jurisdicció social, es té un jutjat més, que era del tot necessari però insuficient. S'ha reforçat el jutjat número 5 amb un segon jutge perquè examini les executòries penals i així el titular del jutjat social es pugui dedicar íntegrament a aquesta matèria. Es mantén un reforç transversal, de tal manera que són sis els jutges que resolen assumptes en aquesta jurisdicció. Amb tot, aquest 2019 es romp la tendència a la baixa i ha repuntat l'entrada d'assumptes, amb més de 1.300. És una regressió que posa de manifest la necessitat de dos jutjats més en aquesta jurisdicció i que tampoc arriben.

L'Oficina d'Atenció a les Víctimes de Delictes ha arribat al màxim de la seva capacitat per atendre víctimes. Ha baixat lleugerament la petició d'ajuda, però és important l'increment d'assistència en delictes contra la llibertat sexual i per altres tipus delictius, a més dels de violència contra la dona. Gràcies a l'Oficina de Defensa dels Drets del Menor i la implantació de sales amigables, el seu ús s'ha normalitzat i això permet donar una millor assistència i tractament a les víctimes menors.

S'ha de mantenir l'assenyalat l'any 2018 amb la problemàtica de la informatització dels expedients, segueix sent la jurisdicció penal on es concentren la majoria de problemes, sobretot quan són causes de certa magnitud. Encara que hi ha esforços per posar-hi solució, els problemes no se solucionen de manera definitiva.

El 2019 posa de manifest la urgent necessitat de créixer en edificis judicials. És preocupant que Palma no sigui presa en consideració i se la doti d'aquelles estructures necessàries que li permetin créixer com correspon per donar un servei de qualitat i digne a la ciutadania.

10

LLENGUA I CULTURA

RESUM

La inversió global en cultura el 2017 (segons dades de l'última edició de l'anuari d'estadístiques culturals) fou de 109.732.000 euros, un 18% superior a l'any anterior. Si bé hem analitzat els pressupostos públics de les diferents administracions dels anys 2018 i 2019, i aportat la informació accessible, ens tornam a trobar amb dificultats d'interpretació donades les modificacions anuals en les competències dels departaments, o la lectura diversa que es realitza. Per exemple, el pressupost del Govern balear varia substancialment si s'inclouen les aportacions de l'ITS a patrimoni cultural o no s'hi inclouen, o si s'hi inclouen les despeses de les secretaries generals que afecten directament cultura o no s'hi inclouen.

Sí que hem pogut determinar que entre els anys 2017 i 2019 les administracions públiques incrementen els pressupostos destinats a cultura i, en general, l'aposta més ferma es realitza en la valoració del patrimoni de les Illes. Hem volgut il·lustrar les polítiques que dissenyen aquests pressupostos, en aquells casos en què hem trobat la informació.

L'ocupació en cultura va créixer entre el 2017 i el 2018, i torna a incrementar-se l'any 2019, coincidint amb un major nombre d'empreses culturals i amb aquesta inversió superior en cultura que realitzen les administracions públiques. Més de 5.000 persones s'incorporen al treball cultural durant l'any 2019. Les empreses, però, continuen sent de petita dimensió i gairebé el 90% tenen un màxim de dos assalariats en la seva estructura organitzativa.

En relació amb el turisme cultural, es manifesta que només un 0,7% de persones residents a Espanya que viatgen amb motius principalment culturals ho fan a les Illes Balears, una informació contradictòria amb la riquesa de béns d'interès cultural (BIC) existents a les Balears, un total de 3.068 béns que representen més d'un 17% del conjunt de BIC de l'Estat espanyol.

10.1.

L'ESTAT DE LA CULTURA

10.1.1. INTRODUCCIÓ

Dur a terme un estudi exhaustiu sobre l'estat de la cultura a les Illes Balears és una tasca de certa complexitat a causa de la manca de dades específiques, la manca de criteris unificats en l'aportació d'informació i la inexistència o la dispersió d'avaluacions i memòries en l'àmbit de la cultura.

L'Anuari d'estadístiques culturals, que anualment publica el Ministeri de Cultura i Esports; l'Enquesta de població activa, en l'àmbit cultural de l'Institut Nacional d'Estadística, i el recull de dades que realitza l'Ibstat partint d'aquests documents, esdevenen les fonts més útils per elaborar aquesta diagnosi, però no es basen en els mateixos períodes de temps i, per tant, la interpretació resulta complexa, i la comparació, difícil.

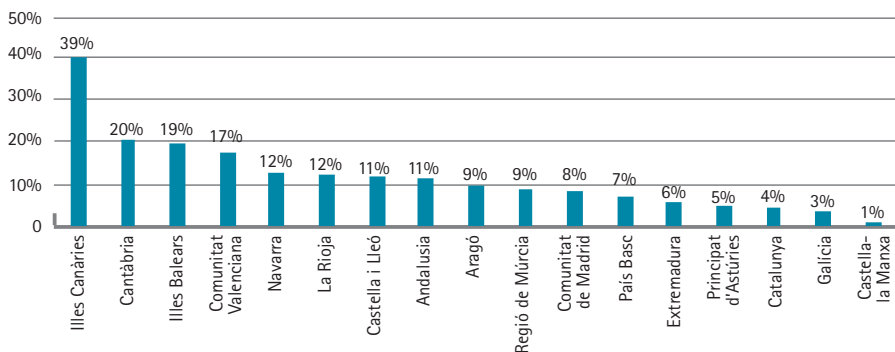
Enguany hem aprofundit l'anàlisi entorn del finançament públic de la cultura bastant-nos, en primer lloc, en l'Anuari d'estadístiques culturals del 2019 —la darrera publicació—, que analitza períodes diferents; en general es basa en la informació del 2017 i en algun cas del 2019, i, quan inclou la informació integrada en l'Enquesta de població activa en l'àmbit cultural de l'Institut Nacional d'Estadística, ofereix dades sobre els anys 2018-2019.

10.1.2. EL FINANÇAMENT PÚBLIC DE LA CULTURA

Les Illes Balears és una de les comunitats autònomes que més ha augmentat el pressupost destinat a l'activitat cultural l'any 2017, com queda recollit al gràfic III-10.1., d'increment de la despesa pública total en cultura de les comunitats autònomes (2016-2017).

Gràfic III-10.1.

Increment de la despesa pública total en cultura de les comunitats autònomes (2016-2017)

Font: Anuari d'estadístiques culturals 2019, del Ministeri de Cultura i Esports

Només les Canàries i Cantàbria superen l'increment del 19% dels pressupostos culturals a les Balears.

Si l'any 2016 les administracions públiques de les Illes Balears van destinar a la cultura un total de 93.130.000 euros (tenint en compte les despeses liquidades per l'Administració autonòmica, els consells insulars i els ajuntaments), el 2017 aquesta despesa augmenta fins a la quantitat de 109.732.000 euros, un augment d'un 18%, en què destaca l'increment del 45% dels consells insulars. (Vegeu quadre III-10.1.)

La inversió de cadascuna de les administracions en cultura manté unes proporcions similars a les del 2016, tot i que l'aportació dels ajuntaments es redueix i enguany representa un 57% del total de la despesa, un percentatge inferior al 64% del 2016, i els consells insulars passen de representar el 19% al 24% del 2017. (Vegeu el gràfic III-10.2., del percentatge d'inversió en cultura per administració a les Illes Balears 2017.)

En general, l'any 2017 és un any d'increment en la inversió pública en cultura.

Les polítiques públiques dels consells insulars el 2017 demostren una aposta contundent per l'acció cultural: el pressupost s'incrementa en un 45%. També el Govern mostra més compromís amb la cultura augmentant un 29% els seus pressupostos entre l'any 2016 (16.397.713) i 2017 (21.158.341). Els ajuntaments augmenten —més tímidament— només un 9% els seus pressupostos en matèria de cultura.

Les dades de l'Anuari d'estadístiques culturals del Ministeri de Cultura i Esports il·lustren sobre la distribució pressupostària per diferents àmbits d'actuació. Aquesta informació no està disponible en el cas de les despeses realitzades pel Govern, però sí en el cas d'ajuntaments i consells insulars. (Vegeu la informació al quadre III-10.2.: despesa pública administracions públiques de les Illes Balears en cultura.)

Els ajuntaments concentren la despesa en la promoció cultural (cultura de proximitat, subvencions, entitats o centres) i en les festes populars i actes festius, fet que mostra que la dinamització cultural dels municipis és una de les seves prioritats.

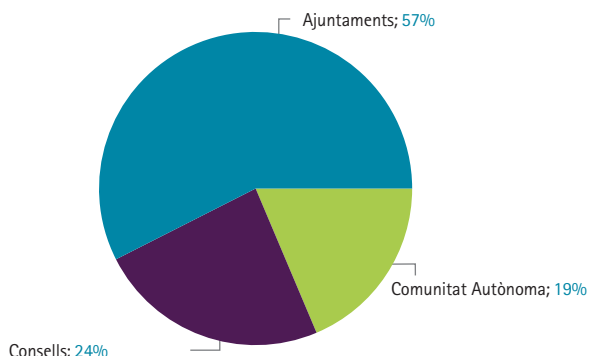
QUADRE III-10.1. INVERSIÓ EN CULTURA PER ADMINISTRACIÓ A LES ILLES BALEARS (EN MILERS D'EUROS). 2016-2017

	2016	2017	Increment 2016-2017
Comunitat Autònoma	17.197 €	20.448 €	18,9%
Consells	18.081 €	26.221 €	45,0%
Ajuntaments	57.852 €	63.063 €	9,0%
TOTAL	93.130 €	109.732 €	

Font: Anuari d'estadístiques culturals 2019. Ministeri de Cultura i Esports

Gràfic III-10.2.

Percentatge d'inversió en cultura per Administració a les Illes Balears (en euros). 2017

Font: Anuari d'estadístiques culturals 2018. Ministeri de Cultura i Esports

QUADRE III-10.2. DISTRIBUCIÓ DE LA DESPESA EN CULTURA A LES ILLES BALEARS PER ADMINISTRACIÓ INSULAR I LOCAL I PER TIPUS D'ACTUACIÓ (EN MILERS EUROS). 2017

	Ajuntaments 2017	Consells Insulars 2017
Protecció i gestió del patrimoni	5.994	11.618
Arxius	1.148	221
Biblioteques	6.452	1.578
Equipaments culturals i museus	8.786	1.115
Festes populars i actes festius	14.484	45
Promoció cultural	17.913	9.368
Administració general de la cultura	8.286	2.276

Font: Anuari d'estadístiques culturals 2019. Ministeri de Cultura i Esports

Tant els consells insulars com els ajuntaments inverteixen de manera decidida pel patrimoni, que és l'àmbit en el qual apliquen l'increment més important. És destacable que els consells gairebé doblen el pressupost en patrimoni entre el 2016 i el 2017, amb un increment de 94%. En canvi, els consells redueixen un 32% l'aportació en cultura popular i actes festius. (Vegeu el gràfic III-10.3.)

10.1.2.1. Govern de les Illes Balears: pressupost de Cultura

Any 2017

L'any 2017 el pressupost de la Direcció General de Cultura augmenta fins a un 28%. En total, són 20.906.324 euros, dels quals 3.600.000 es transfereixen a l'Institut d'Estudis Baleàrics i 5.600.000 són transferits

a l'Orquestra Simfònica de les Illes Balears. Ambdós presenten increments notables respecte de l'any passat.

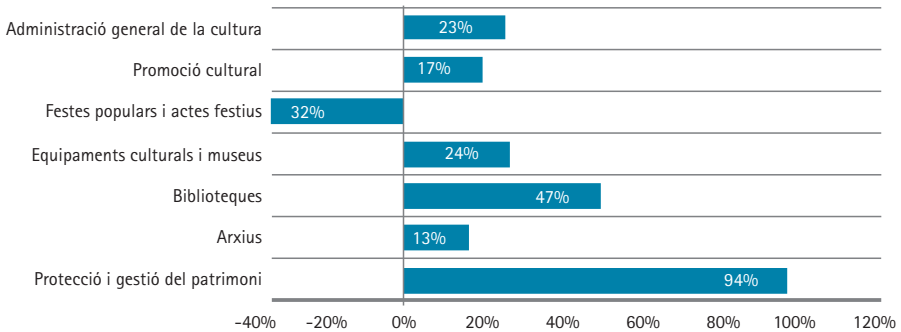
Destaca, així mateix, la pujada de pressupost per a l'Institut Ramon Llull (500.000 euros) per a activitats de projecció exterior de la cultura i la llengua catalanes; el creixement del pressupost pel programa didàctic Viu la Cultura (150.000 euros) i els 200.000 per desenvolupar la Llei de fosses i memòria històrica.

Evolució 2017-2019

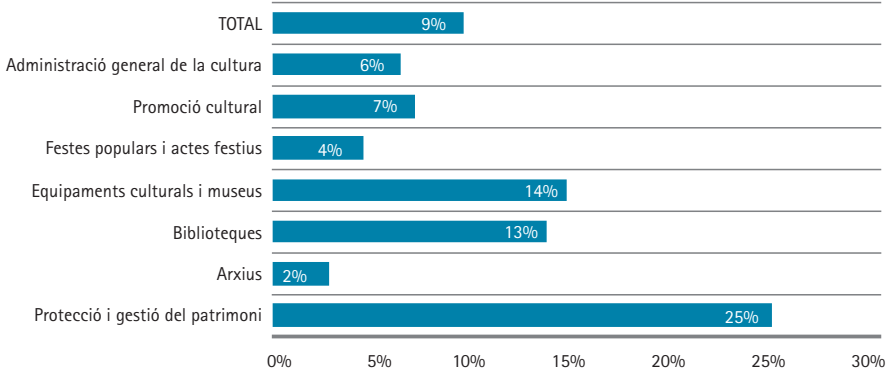
Entre el 2017 i el 2019 el pressupost de Cultura augmenta un 19,77%: dels 21.158.341 euros del 2017 als 25.341.517 euros de l'any 2019. A més, Cultura rep una aportació extraordinària de l'impost de turisme sostenible que l'any 2019 ascendeix a 1.970.793 euros. (Vegeu el quadre III-10.3. i el gràfic III-10.4.)

Gràfic III-10.3.

Evolució del pressupost dels consells insulars entre 2016-2017, per àmbit d'actuació

Evolució del pressupost dels ajuntaments entre 2016-2017, per àmbit d'actuació.

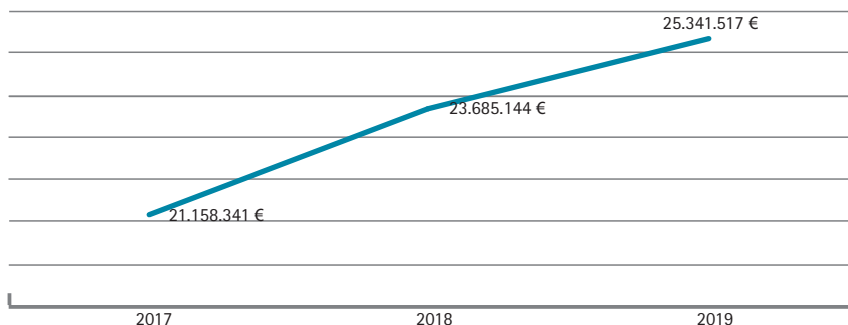
Font: Anuari d'estadístiques culturals 2019. Ministeri de Cultura i Esports

QUADRE III-10.3. PRESSUPOST DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS EN MATÈRIA DE CULTURA 2017-2019

Conselleria de Cultura del Govern Balear	2017	2018	2019
Biblioteca Pública de Maó	330.507	415.680	424.641
Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera	782.454	820.970	924.328
Museu de Menorca	253.055	314.701	331.249
DG Cultura	16.651.985	18.606.481	19.779.379
Arxiu General de l'Administració	334.852	344.531	286.855
Biblioteca pública de Palma	1.176.414	1.290.778	1.364.507
Arxiu del Regne de Mallorca	833.034	1.050.931	1.158.504
Museu de Mallorca	794.023	841.072	1.072.054
TOTAL	21.158.341	23.685.144	25.341.517
Fons d'Impuls del Turisme Sostenible, Cultura			1.970.793

Font: Govern de les Illes Balears. <https://pressupostsillesbalears.cat/ca/>

Gràfic III-10.4.
Evolució del pressupost Govern de les Illes Balears 2017-2019

Font: Govern de les Illes Balears. <https://pressupostsillesbalears.cat/ca/>

Segons la *Memòria 2018-2019* de la Conselleria de Cultura¹, la prioritat en matèria de cultura —reflecteda en el pressupost anual— va ser una ferma aposta pels equipaments culturals, que s'apugen gairebé un 25%. També el

1. <http://www.placulturaib.cat/wp-content/uploads/2019/06/MEMORIA-2018-2019-PdC-1.pdf>

compromís amb els sectors culturals i l'aposta per l'educació en cultura són altres àmbits en què la Conselleria de Cultura, Participació i Esports, que va augmentar el pressupost de les subvencions a projectes i entitats culturals, i va desenvolupar projectes educatius i de mediació cultural.

Els museus i equipaments culturals es doten de més personal, amb 16 places de nova creació que suposen un 36% d'increment pressupostari de la partida de recursos humans.

La conselleria, en la mateixa memòria, destaca les següents deu actuacions durant el bienni 2018-2019:

- L'elaboració del primer pla estratègic de cultura per a les Illes Balears.
- La creació de nous mecanismes per a la participació ciutadana i la democratització de la cultura: el Consell de la Cultura de les Illes Balears.
- L'ampliació de recursos humans i materials de la xarxa d'equipaments culturals del Govern.
- L'elaboració del mapa d'equipaments culturals.
- L'impuls de nous espais per a la cultura.
- El desplegament de noves actuacions en matèria de patrimoni.
- L'increment de manera progressiva i continuada del pressupost de cultura.
- L'ampliació del programa educatiu Viu la Cultura.
- La redacció del document de mediació i educació cultural.
- Les primeres passes contra la precarietat del sector cultural.

- La creació i posada en marxa l'Institut d'Indústries Culturals de les Illes Balears, que ha activat les primeres mesures.
- La creació, actualització o modificació de normatives reguladores de la cultura i el patrimoni.

La *Memòria 2018-2019* destaca també les inversions pressupostàries següents:

- Prop d'un 25% d'augment per als equipaments culturals.
- Un 45,83% d'increment per al suport al teixit cultural.
- Aposta per programes d'educació i cultura, amb un 75% d'increment pel programa educatiu Viu la Cultura.
- Un 36% d'increment en recursos humans.

10.1.2.2. Consell Insular de Mallorca: pressupost en cultura

Any 2017

L'any 2017 el Departament de Cultura, Patrimoni i Esports augmenta el pressupost en un 0,5%. Alguns dels objectius que es proposen són: un nou pla estratègic de subvencions culturals i de foment de la llengua catalana; el desenvolupament del Pla Estratègic 2016-2019, abordant projectes com el Museu d'Art del Consell (Centre Cultural la Misericòrdia, Palau Reial i el Museu Krekovik); el projecte Xarxa Mallorca Literària, el desplegament del Reglament del Sistema Bibliotecari de Mallorca, o el programa de patrimoni que

prioritza la conservació de les torres de defensa i un pla de rehabilitació de molins, el projecte de rehabilitació del monestir de Bellpuig.

Evolució 2017-2019

L'any 2019 el Consell de Mallorca culmina un procés de materialització i consolidació de canvis impulsats els anys anteriors per dinamitzar l'escena cultural a Mallorca i per fer realitat projectes com la Casa Blai Bonet i la represa de la restauració del monestir de Bellpuig. (Vegeu el quadre III-10.4. i el gràfic III-10.5.)

Entre les línies d'actuació prioritàries per a l'any 2019, el Consell de Mallorca destacava:

- L'increment d'un 11,8% del pressupost destinat al Pla Estratègic de Subvencions de Cultura (3,4 milions d'euros per a l'any 2019) i que integrava la segona convocatòria del Catàleg d'activitats culturals del consell (CACIM), amb un pressupost 2018-2019 de 800.000 euros, els circuits culturals Cultura en Xarxa i CAEM, a més d'incloure una nova línia específica d'activitats per a les biblioteques municipals.
- Nova convocatòria d'ajuts destinada a fomentar l'edició del llibre digital, dotada amb 50.000 euros i augment de pressupost en altres línies de subvencions com la d'arts escèniques —65.000 euros més, fins als 365.000 euros—, la de cinema i audiovisual —50.000 euros més fins als 250.000 euros, amb especial atenció als documentals— i una nova línia destinada a l'organització de

festivals de teatre amateur —10.000 euros.

- La Fundació Mallorca Literària també augmentava el seu pressupost, amb una dotació de 838.387 euros (+33,7%) gràcies a l'impuls de la Casa Blai Bonet Centre de Poesia a Santanyí.
- Primeres accions del Museu d'Art del Consell de Mallorca, amb la inauguració de dues exposicions permanents del Fons d'Art del Consell: una dedicada als artistes mallorquins de final del segle XIX i primera meitat del XX i una segona dedicada als artistes estrangers que han creat a Mallorca. El pressupost d'adquisició d'obres d'art del Departament de Cultura: dels 60.000 euros l'any 2018 als 100.000 euros per al 2019.

10.1.2.3. Consell Insular de Menorca

Entre l'any 2017 i 2018, el Consell Insular de Menorca prioritza les inversions següents: la promoció de la candidatura i els treballs preparatoris del nou expedient de la Menorca talaiòtica; s'incrementa un 40% la partida destinada als ajuts a la investigació i conservació de la Menorca talaiòtica i es duen a terme restauracions per afegir valor a la candidatura de Menorca Talaiòtica com a patrimoni mundial de la Unesco, amb la qual cosa es reflecteix un augment del pressupost en patrimoni del 2017 al 2018.

S'aprova el V Pla de Gestió del Patrimoni Històric de Menorca, que disposa d'una partida específica per a inversions programades de 120.000 euros i també de les

contribucions del Ministeri de Foment i un 46% a través de l'import turístic. Tot l'esforç referma l'aposta estratègica per fer de

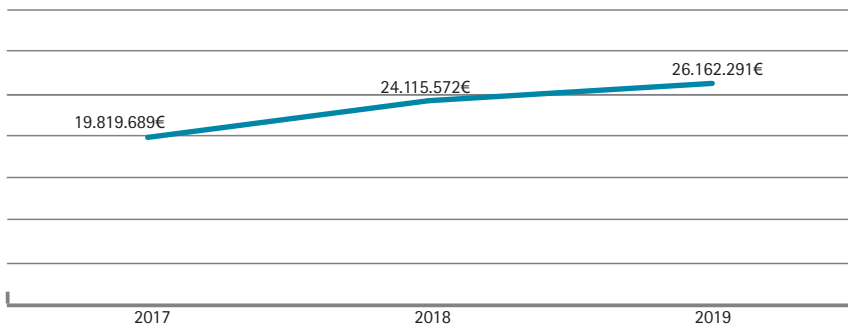
Menorca un lloc de referència en protecció, conservació, investigació i difusió del patrimoni arqueològic.

QUADRE III-10.4. PRESSUPOST DEL CONSELL DE MALLORCA EN MATÈRIA DE CULTURA 2017-2019

Consell de Mallorca	2017	2018	2019
Administració cultura i patrimoni	2.501.022	2.611.752	
Biblioteques, museus i arxius	1.064.870	1.216.418	1.082.360
Edifici Krekovic	219.057	324.500	326.692
Fundació Museu Llorenç Villalonga	620.000		
Fundació Mallorca Literària		627.000	838.388
Promoció cultural	4.258.000	5.889.588	5.266.000
Museu d'art	120.000	45.000	45.000
Administració cultura	3.447.884	3.385.967	3.689.966
Servei de patrimoni	3.349.528	4.907.867	4.595.329
Teatre Principal	197.792	204.143	219.298
Fundació Teatre Principal	4.041.536	4.803.336	10.099.260
Centenari Ramon Llull		100.000	
TOTAL	19.819.689	24.115.572	26.162.291

Font: Consell Insular de Mallorca. <https://seu.conselldemallorca.net/pressuposts>

Gràfic III-10.5.
Evolució del pressupost del Consell de Mallorca 2017-2019

Font: Govern de les Illes Balears. <https://pressupostsillesbalears.cat/ca/>

En l'àmbit de la creació cultural, destaca la incorporació de noves línies de suport a les disciplines de la creació artística: arts visuals, producció audiovisual, un pla de foment de les arts escèniques, un pla de suport als autors literaris de Menorca, i en l'àmbit musical l'aposta per convertir l'OCIM en l'orquestra professional de referència a Menorca.

L'objectiu d'aquestes iniciatives és doble: d'una banda, aconseguir més incidència de la creació cultural en la societat menorquina; de l'altra, enfortir les estructures professionals i el mercat cultural, ja que la cultura fa una aportació gens menyspreable a l'economia de l'illa. L'any 2017, a més, es destina una partida específica per al desenvolupament de l'Any Pasqual Calbó, declarat pel Ple del Consell Insular de Menorca el novembre de 2015.

L'any 2019 el pressupost del Consell de Menorca redueix l'aportació destinada a patrimoni històric, però també cal tenir en compte que és l'any que la CAIB augmenta en un 14,9% les aportacions a Menorca, que va rebre prop de 116 milions d'euros. (Vegeu el quadre III-10.5. i el gràfic III-10.6.)

10.1.2.4. Consell Insular d'Eivissa

El Consell Insular d'Eivissa gestiona les polítiques culturals des del Departament de Cultura, Educació i Patrimoni. Articula les polítiques patrimonials i gestiona l'Arxiu d'Imatge i So, el Museu d'Etnografia d'Eivissa, l'Auditori de Cas Serres, el Casal d'Entitats de Cas Serres, Sa Nostra Sala, la Biblioteca Pública Insular d'Eivissa, la Xarxa de Biblioteques d'Eivissa, l'Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera i el Servei d'Assessorament Lingüístic. (Vegeu el quadre III-10.6. i el gràfic III-10.7.)

10.1.2.5. Consell Insular de Formentera

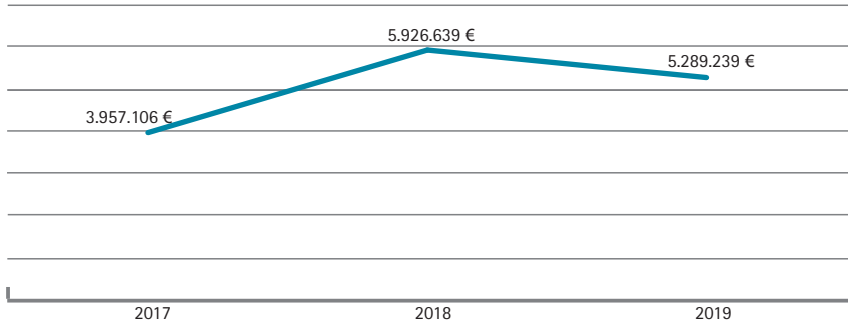
Enguany no ha estat possible obtenir la despesa pública en l'àmbit cultural realitzada pel Consell de Formentera a partir del portal de transparència, tot i que cal remarcar el detall i l'exhaustivitat en què es publica el pressupost de despesa. Algunes dades, però, poden incloure errors i, davant d'aquesta possibilitat, hem preferit no incloure-hi la informació.

QUADRE III-10.5. PRESSUPOST DEL CONSELL DE MENORCA EN MATÈRIA DE CULTURA 2017-2019

Consell de Menorca	2017	2018	2019
Patrimoni històric	1.024.398	2.346.751	1.573.404
Creació i promoció cultural	985.749	1.262.856	1.299.299
Juventut	875.721	949.681	1.010.069
Patrimoni documental i biblioteques	368.820	492.370	504.354
Museu de Menorca	220.815	236.838	241.567
Biblioteca pública de Maó i arxiu històric	193.569	208.569	212.740
Direcció del Departament de cultura i educació	151.797	234.528	237.087
Política lingüística i cultura popular	136.237	195.046	210.719
	3.957.106	5.926.639	5.289.239

Font: Consell de Menorca. <https://menorca.dondevanmisimpuestos.es/es/politicas/33/cultura#view=functional&year=2019>

Gràfic III-10.6.
Evolució del pressupost del Consell de Menorca 2017-2019

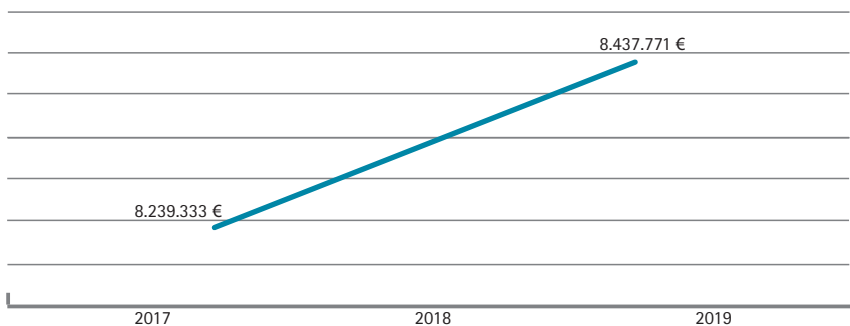
Font: Consell Insular de Menorca. <https://menorca.dondevanmisimpuestos.es/es/politicas/33/cultura#view=funcional&year=2019>

QUADRE III-10.6. PRESSUPOST DEL CONSELL D'EIVISSA EN MATÈRIA DE CULTURA 2017-2019

Consell d'eivissa	2017	2018	2019
Protecció del patrimoni	3.175.992	3.183.744	NO PUBLICAT
Promoció cultural	2.530.994	2.881.743	
Pla Integral de Joventut	1.342.927	1.052.223	
Campament Cala Jondal	530.986	684.371	
Equipaments culturals Cas Serres	463.778	446.874	
Biblioteques públiques Cas Serres	194.656	188.816	
TOTAL	8.239.333	8.437.771	

Font: Consell insular d'Eivissa: <https://eivissa.dondevanmisimpuestos.es/ca/politicas/33/cultura#view=funcional&year=2020>

Gràfic III-10.7.
Evolució del pressupost del Consell d'Eivissa 2017-2019

Font: Consell insular d'Eivissa: <https://eivissa.dondevanmisimpuestos.es/ca/politicas/33/cultura#view=funcional&year=2020>

10.1.3. CREADORS, INDÚSTRIA CULTURAL I TREBALLADORS DE LA CULTURA

10.1.3.1. Creadors i creadores

L'estudi de la Unesco «Culture & working conditions for artists. Implementing the 1980. Recommendation concerning the Status of the Artist», del 2019, dibuixa un panorama de sector cultural pessimista, que no sembla millorar amb el temps.

Informa la Unesco que un 20% dels treballadors de la cultura treballen a temps parcial; la diferència de gènere és substancial, un 28% de les dones en comparació amb el 18% dels homes que treballen a temps parcial.

Hi treballen principalment com a autònoms o amb feines intermitents i els ingressos disminueixen, fluctuen i romanen incerts. El resultat és que paguen pocs impostos, fet que condueix a un menor accés a la seguretat social, les pensions i altres prestacions assistencials. L'informe diu, textualment, que en realitat la subvenció més gran per a les arts i la cultura no prové de governs o del sector privat, sinó dels

mateixos artistes en forma de mà d'obra no remunerada o infravalorada.

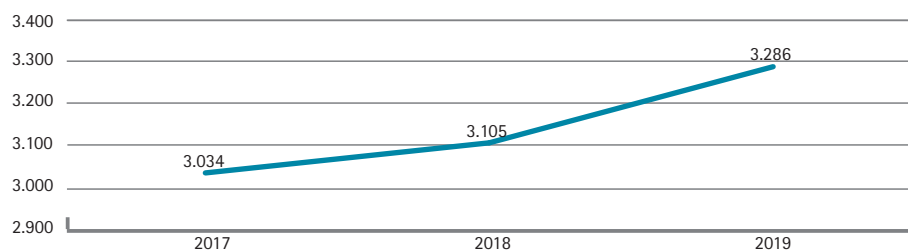
Malauradament, no tenim dades sobre les condicions de treball dels artistes a les Illes Balears, però no ha millorat la situació des de la publicació de l'únic informe sobre l'activitat econòmica dels artistes a Espanya, de Marta Pérez Ibáñez i Isidro López-Aparicio², que van dur a terme enquestes a més de 1.100 artistes d'edats, procedències i disciplines diverses. Aquests autors exposaven que només el 15% dels creadors poden viure de la seva feina, la meitat cobra una quantitat inferior al salari mínim interprofessional; el preu de venda de les seves obres és d'una mitjana d'entre 100 i 500 euros, i el 80% ha cotitzat una mitjana de cinc anys.

10.1.3.2. El teixit cultural empresarial

El nombre d'empreses dedicades a les activitats culturals a les Illes Balears s'ha incrementat. L'any 2019 hi ha a les Illes Balears 3.286 empreses, un 6% més que el 2018, que n'operaven 3.105. (Vegeu el gràfic III-10.8.)

2. PÉREZ IBÁÑEZ, Marta; LÓPEZ-APARICIO, Isidro (2017). *La actividad económica de los/las artistas en España*.

Gràfic III-10.8.
Evolució del nombre d'empreses culturals a les Illes Balears (2017-2019)

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE)

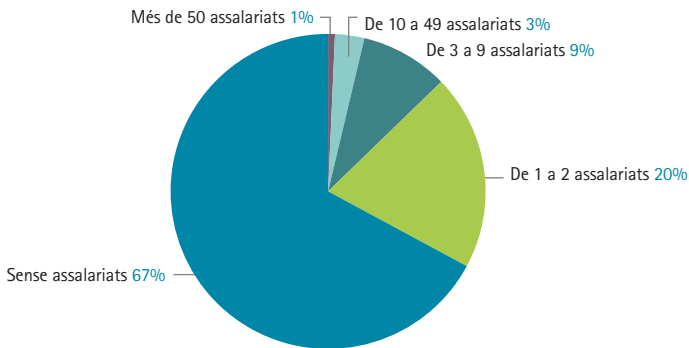
La dimensió del teixit cultural a les Illes Balears

L'any 2019, del total d'empreses culturals de les Illes Balears, un 67% no tenen assalariats i un 20% tenen entre un i dos assalariats. Prop d'un 90% de les empreses tenen menys de dos assalariats; fet que permet comprovar que el sector continua conformat essencialment per persones autònomes i petites empreses. (Vegeu el gràfic III-10.9. i el quadre III-10.7.) (Vegeu informació detallada i l'evolució

2017-2019 al [quadre IIIA10.1.](#), referent al nombre d'empreses culturals actives a les Illes Balears per nombre d'assalariats, 2016-2019.)

Les dades sobre les empreses culturals procedeixen de l'Institut Nacional d'Estadística i s'han tingut en compte els següents epígrafs del CNAE (Classificació nacional d'activitats econòmiques) i, per tant, hi poden haver lleugeres variacions respecte d'altres estudis segons la inclusió d'alguns epígrafs que han anat variant per anys.

Gràfic III-10.9.
Percentatge d'empreses culturals per nombre d'assalariats. 2019

Font: MCUD, Explotació de l'enquesta de població activa en l'àmbit cultural; INE, Enquesta de població activa

QUADRE III-10.7. EMPRESSES CULTURALS DE LES ILLES BALEARS PER NOMBRE D'ASSALARIATS (2019)

Nombre d'empreses segons persones assalariades

Sense assalariats	2.206	67,13%
D'1 a 2 assalariats	661	20,12%
De 3 a 9 assalariats	297	9,04%
De 10 a 49 assalariats	99	3,01%
Més de 50 assalariats	23	0,70%
TOTAL EMPRESSES	3.286	

Font: MCUD, Explotació de l'enquesta de població activa en l'àmbit cultural; INE, Enquesta de població activa

- CNAE 18. Arts gràfiques i serveis relacionats.
- CNAE 264. Fabricació d'instruments musicals.
- CNAE 476. Comerç al detall de béns culturals i d'esbarjo en establiments especialitzats.
- CNAE 581. Edició de llibres, diaris i altres activitats editorials.
- CNAE 59. Activitats cinematogràfiques de vídeo i programes de televisió i activitats d'enregistrament de so i edició musical.
- CNAE 60. Activitats de programació i emissió de televisió.
- CNAE 742. Activitats de fotografia.
- CNAE 900. Activitats de creació, artístiques i espectacles.
- CNAE 910. Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals.

L'Institut d'Indústries Culturals de les Illes Balears (ICIB)

L'any 2018 es posa en marxa l'Institut d'Indústries Culturals de les Illes Balears (ICIB) amb l'objectiu de reforçar no només l'economia de la cultura, sinó també la seva capacitat en els processos de cohesió i transformació socials. A més, es pretén fer-ho des de l'enfortiment i la consolidació del teixit cultural, industrial i empresarial de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. L'entitat s'adscriu a la Conselleria de Cultura, Participació i Esports, creada mitjançant l'article 39 de la Llei 13/2017, de 29 de desembre, de pressuposts generals de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears per a l'any 2018.

Amb la seva creació, el Govern de les Illes Balears vol dur a terme —a partir del treball conjunt amb persones i entitats de la cultura— polítiques de suport i acompanyament a les empreses i els agents que desenvolupen activitats productives en l'àmbit de la cultura.

El març del 2019 se selecciona, a través d'una convocatòria pública, el nou director gerent de l'ICIB, que presidirà el consell rector, que és l'òrgan general de participació i assessorament de l'ens, amb plena autonomia funcional.

El pla de gestió presentat pel director seleccionat, Jaume Reus, centra la seva aposta en cinc eixos:

1. L'impuls i la consolidació dels sectors culturals.
2. La democratització de la cultura.
3. La projecció internacional.
4. La coordinació interinstitucional.
5. Les especificitats territorials.

L'any 2019 comptava amb un pressupost aprovat d'1.500.000 d'euros, dels quals 500.000 euros provenen de la Conselleria de Treball, Comerç i Indústria, i 1.000.000 d'euros, de la Conselleria de Cultura per part de la Direcció General de Cultura.

10.1.3.3. La despesa en cultura a les Illes

Decreix el consum en béns i serveis culturals que fa la ciutadania balear entre el 2017 i el 2018. La despesa es redueix en un 7%, i la despesa mitjana per persona, en un 9%.

El 2018 la despesa de les Illes en béns i serveis culturals a les Illes Balears fou de 328,3 milions d'euros, fet que representa el 2,32% de la despesa total estimada en béns i serveis. La despesa mitjana per llar fou de 723,9 euros, i la despesa mitjana per persona es va situar en 280,7 euros.

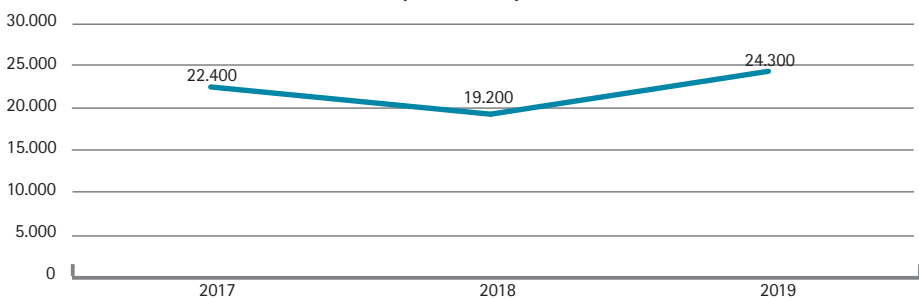
El consum superior es realitza en telefonia i serveis relacionats amb internet, seguit

de suports audiovisuals i de tractament de la informació. En activitat estrictament cultural, la compra de llibres i publicacions periòdiques, manifestada per un 21,9% de la ciutadania, és superior a la de serveis culturals, un 19% l'any 2018. (Vegeu el quadre IIIA-10.2., de despesa en béns i serveis culturals a les Illes Balears, 2018.)

10.1.3.4. L'ocupació en cultura

Si l'evolució de l'ocupació cultural es reduïa del 2017 al 2018, entre el 2018 i el 2019 s'incorporen al sector 5.100 treballadors més, la qual cosa representa un 26,5% més de persones ocupades en l'àmbit cultural. (Vegeu el gràfic III-10.10.)

Gràfic III-10.10.
Evolució de l'ocupació en cultura a les Balears. Nombre de treballadors culturals (2017-2019)

Font: CulturaBase. Enquesta de població activa. Ministeri de Cultura i Esports

Coincideix amb un cert augment del nombre d'empreses culturals i també amb un període d'increment de la inversió pública en cultura. Pel que fa a l'ocupació cultural, ens tornam a situar, doncs, en una xifra un poc superior a la del 2017.

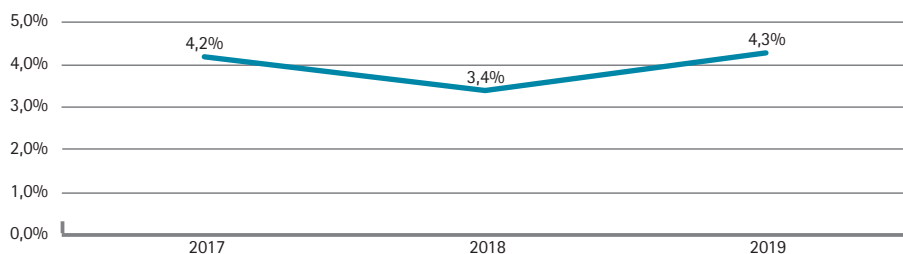
En relació amb el total de l'ocupació a les Illes Balears, l'ocupació cultural representa

el 2019, un 4,3%. (Vegeu el gràfic III-10.11. i el quadre III-10.8.)

No tenim xifres específiques de la situació a les Illes Balears quant a tipus d'activitat, edat o gènere, però l'anuari d'estadístiques del Ministeri de Cultura 2019 ofereix algunes dades de la situació a Espanya.

Gràfic III-10.11.

Percentatge de l'ocupació en cultura en relació amb l'ocupació total a les Illes Balears (2017-2019)

Font: CulturaBase. Enquesta de població activa. Ministeri de Cultura i Esports

QUADRE III-10.8. ALGUNES DADES SOBRE TIPUS D'ACTIVITAT, GÈNERE I EDAT EN L'ÀMBIT DE L'OCUPACIÓ CULTURAL (2019)

	TOTAL	Homes	Dones
Escriptors, periodistes i lingüistes	10,10%	53,90%	46,1
Artistes creatius i interpretatius	9,70%		
Arxivistes, bibliotecaris, conservadors, afins i ajudants	4%		
Professions i tècnics del món artístic i cultural	54,70%	66,30%	33,7
Altres professions	21,50%		

Entre 25 i 54 anys

Escriptors, periodistes i lingüistes + Arxivistes, bibliotecaris, conservadors, afins i ajudants	81,40%
Professions i tècnics del món artístic i cultural	82,20%

10.1.4. PARTICIPACIÓ CULTURAL. PATRIMONI, TURISME I MANIFESTACIONS CULTURALS

Entre els anys 2017 i 2019 les administracions han treballat per donar valor al patrimoni de les Illes, com ja hem vist reflectit en els increments pressupostaris, a través de diverses fites internacionals: la candidatura per l'obtenció del títol de patrimoni de la humanitat de la Menorca talaiòtica iniciada el 2017; l'entrada de la tècnica de la pedra en sec en la llista de patrimoni cultural immaterial de la humanitat per la Unesco l'any 2018, i el suport a Eivissa Patrimoni de la Humanitat; el cant de la Sibil·la a Mallorca, o al Consorci Serra de Tramuntana.

El nombre de béns inscrits com a béns d'interès cultural (BIC) l'any 2018, amb pràcticament nul·la variació respecte al 2017, fou de 3.068 béns, conformat majoritàriament per monuments (2.150 monuments) i zones arqueològiques (840 zones), seguit a molta distància per conjunts, llocs o jardins històrics (78 espais en total). (Vegeu el quadre IIIA-10.3., sobre el nombre de béns immobles inscrits com a béns d'interès cultural 2017-2018.)

Pot ser que l'esforç de les administracions públiques en la difusió i protecció del patrimoni balear hagi produït que els monuments i espais patrimonials es trobin entre els espais culturals més visitats per la ciutadania, i l'increment de nombre de visitants entre el 2015 (penúltim període analitzat) i el 2019 és de més del 50% en el cas de monuments i jaciments. Un 38,3% de la població de les Illes Balears va visitar museus, un 29,2% va visitar exposicions, un 21% va visitar galeries, un 47% va visitar monuments i un 21% va visitar jaciments. (Vegeu el quadre IIIA-10.4., sobre les persones que van participar en els diferents espais culturals: evolució 2015-2019, en percentatge de la població de cada comunitat.)

La freqüència de la visita dels ciutadans de les Illes Balears als espais cultura és baixa, tot i que no desproporcionada amb la mitjana d'Espanya. La participació i l'accés de la ciutadania a la cultura institucional o privada continua sent un dels reptes de les polítiques culturals. Pel que il·lustren les xifres, les persones que han visitat espais culturals els darrers tres mesos de les enquestes continuen sent —com en els darrers anys— una minoria. (Vegeu el quadre III-10.9.)

QUADRE III-10.9. PERCENTATGE DE PERSONES DE 15 O MÉS ANYS SEGONS L'ASSISTÈNCIA O VISITA A MUSEUS, EXPOSICIONS, GALERIES D'ART, MONUMENTS I JACIMENTS ARQUEOLÒGICS. 2019
(EN PERCENTATGE DE LA POBLACIÓ DE CADA COMUNITAT)

	Exposicions	Galeries d'art	Monuments	Museus	Jaciments arqueològics
En els darrers tres mesos	12,4	7,7	20,8	11,9	8,1
Entre tres mesos i un any	16,8	13,0	25,9	18,0	13,2
Fa més d'un any	41,8	37,8	38,5	39,5	44,7
Mai o gairebé mai	29,0	41,5	14,8	30,7	33,9

Font: Institut d'Estadística dels Illes Balears (Ibestat), a partir de dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport, Enquesta d'hàbits i pràctiques culturals a Espanya 2018-2019 Espanya (CC BY 3.0)

L'any 2018 hi havia a les Illes Balears un total de 55 museus, entre els quals onze són museus d'art contemporani, vuit cases museu, vuit d'etnogràfics i set d'arqueològics, entre d'altres. (Vegeu el quadre IIIA-10.5., de museus i col·leccions museogràfiques per tipologia i any.)

En relació amb els museus, entre el 2014 i el 2018 s'incrementa en un 6,15% el nombre de persones que visiten museus, si bé entre el 2016 i el 2018 s'atura aquest increment i pràcticament es manté el mateix nombre de visitants. (Vegeu el quadre III-10.10.)

Pel que fa al turisme cultural, es manifesta que només un 0,7% de persones residents a Espanya que viatgen amb motius principalment culturals ho fan a les Illes Balears. Aquesta sembla una informació contradictòria amb la riquesa de béns d'interès cultural (BIC) existents a les Balears: un total de 3.068 béns culturals que representen més d'un 17% del conjunt de BIC de l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre IIIA-10.6., sobre els percentatges respecte al total de viatges de residents a Espanya realitzats principalment per motius culturals segons destinació, 2017-2018.)

La participació cultural tradicionalment ha estat reconeguda com un indicador del desenvolupament de les societats. També ha estat reconeguda la importància de l'aportació de la cultura a l'economia i la necessitat de la inversió pública en cultura. Els darrers anys, però, s'han intensificat les reflexions que se centren a analitzar el retorn social de la cultura que parteixen del reconeixement del valor públic de la cultura.

En aquest sentit, i malgrat que no hi ha dades que permetin avaluar aquests beneficis socials de la cultura en el cas de les Balears, cal plantejar futurs estudis sobre l'estat de la cultura sobre la base de les dades que puguin anar més enllà de les quantificables.

I és en aquesta direcció que cal analitzar l'impacte de la cultura en àmbits que, en la versió més tradicional, s'han definit com: la cohesió social (que inclou la integració intercultural o de persones en risc d'exclusió social); l'aportació a la recerca, innovació i creativitat; en l'educació en cultura (generació de coneixement i capacitats, educació intercultural, treball col·lectiu i millora del rendiment escolar); el benestar i la salut de les persones; la sostenibilitat, i la millora en actituds i comportaments socials.

QUADRE III-10.10. PERSONES QUE VAN PARTICIPAR EN ELS DIFERENTS ESPAIS CULTURALS. EVOLUCIÓ 2015-2019 (EN PERCENTATGE DE LA POBLACIÓ DE CADA COMUNITAT)

	Nombre de visitants (2)	Mitjana de visitants per museu	Mitjana de visitants per museu obert
2018	3.251.443	59.117	60.212
2016	3.239.981	57.857	58.909
2014	3.062.964	53.736	55.690
Increment 2014-2018	6,15%		

Font: Institut d'Estadística dels Illes Balears (Ibestat) a partir de dades del Ministeri de Cultura i Esport. Espanya (CC BY 3.0)

10.1.4.1. Quins són els motius pels quals no participam més en l'activitat cultural?

QUADRE III-10.11. MOTIUS QUE MÉS INFLUEIXEN PER NO PARTICIPAR O ASSISTIR ALS DIFERENTS TIPUS D'ACTIVITAT CULTURAL A LES ILLES BALEARS												
	Es car	Es difícil aconseguir entrades	Poca oferta a la zona	Poca oferta a la zona	Poblemes de salut (vista)	Prefereix visites virtuals o TV	Resulta difícil sortir de casa	No té temps	No té interès	No té interès	No té amb qui anar	Problemes d'accessibilitat al recinte
Museus	9,3	0,8	23,6	5,4		0,6	5,0	29,5	19,8	2,2	0,8	
Lectura	Es car	Es difícil tenir accés	Poca oferta a la zona	Problemes de salut (vista)		Resulta difícil d'entendre	No té temps	No li agrada				
	11,1	1,0	1,5	9,1		4,0	61,5	9,7				
Teatre	Es car	Es difícil aconseguir entrades	Poca oferta a la zona	Poca oferta a la zona		Prefereix visites virtuals o TV	Resulta difícil sortir de casa	No té interès	No té interès	No té amb qui anar	Problemes d'accessibilitat al recinte	
	11,5	0,8	18,9	5,1		1,4	4,4	27,3	23,1	3,8	0,8	
Circ	Es car	Es difícil aconseguir entrades	Poca oferta a la zona	Poca oferta a la zona		Prefereix visites virtuals o TV	Resulta difícil sortir de casa	No té interès	No té interès	No té amb qui anar	Problemes d'accessibilitat al recinte	
	4,7	0,6	23,9	4,4		0,5	2,2	18,7	38,5	2,2	0,7	
Música clàssica	Es car	Es difícil aconseguir entrades	Poca oferta a la zona	Poca oferta a la zona		Prefereix visites virtuals o TV	Resulta difícil sortir de casa	No té interès	No té interès	No té amb qui anar	Problemes d'accessibilitat al recinte	
	9,0	0,9	15,1	2,9		1,5	4,3	18,4	42,1	2,0	0,9	
Música actual	Es car	Es difícil aconseguir entrades	Poca oferta a la zona	Poca oferta a la zona		Prefereix visites virtuals o TV	Resulta difícil sortir de casa	No té interès	No té interès	No té amb qui anar	Problemes d'accessibilitat al recinte	
	15,6	1,6	24,8	4,2		1,0	5,9	22,4	19,7	2,5	0,8	
Cinema	Es car	Es difícil aconseguir entrades	Poca oferta a la zona	Poca oferta a la zona		Prefereix visites virtuals o TV	Resulta difícil sortir de casa	No té interès	No té interès	No té amb qui anar	Problemes d'accessibilitat al recinte	
	23,3	0,9	9,0	0,8		6,4	8,2	35,8	8,6	2,7	1,2	

Font: Ministerio de Cultura y Deporte. Encuesta de Hábitos y Prácticas Culturales en España 2018-2019

Unitades: En % del total de la població.

És, doncs, en aquesta direcció —més complexa però més enriquidora alhora— que caldrà mesurar l'impacte de la cultura en el futur, un repte que actualment ocupa la major part de les agendes públiques en matèria de cultura a l'àmbit europeu.

10.2.

LLENGUA

10.2.1. INTRODUCCIÓ

Durant el 2019 han aparegut dades d'ús lingüístic corresponents al consum cultural en català dels joves de les Illes Balears i als diferents tipus de comunicació feta per part dels diferents col·lectius de la comunitat universitària (alumnes, personal d'administració i serveis i personal docent i investigador).

Es manté l'oferta de formació en llengua catalana amb modalitats diferents —presencial, semipresencial i a distància— i es complementa amb altres activitats adreçades a treballar habilitats lingüístiques concretes, com els tallers de conversa, o adreçades a un col·lectiu concret, com són els tallers per a joves nouvinguts. Diferents entitats han engegat campanyes de voluntariat lingüístic amb la idea de facilitar la pràctica de l'oralitat en un entorn menys formal. Es manté també l'expedició de certificats de coneixements de català per a persones adultes.

Val la pena dir que s'han aprovat dos decrets que tenen una repercussió important en l'àmbit de la certificació de coneixements

de llengua catalana i de la salvaguarda dels drets lingüístics. Així doncs, el Decret 21/2019 regula la convocatòria, l'organització de les proves i la certificació dels coneixements de llengua catalana que duu a terme la Direcció General de Política Lingüística i deroga el Decret 1/2014. El Decret 89/2019 crea i regula l'Oficina de Defensa dels Drets Lingüístics.

10.2.2. ESTUDIS SOBRE USOS LINGÜÍSTICS

Durant l'any 2019 han aparegut les dades de diversos estudis que tenen com a objectiu analitzar els usos lingüístics en diferents sectors de la població de les Illes Balears. En el treball «Usos lingüístics i consum cultural en català dels joves de les Illes Balears»³ s'analitza la relació entre el coneixement de la llengua catalana i l'ús per part dels joves d'entre 15 i 29 anys residents a les Illes Balears. S'han pres com a base les dades procedents de l'estudi *Baròmetre de la cultura 2010*; l'estudi *El consum cultural de les Illes Balears. Informe dels resultats 2016*, i les dades obtingudes a l'*Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014. Anàlisi*.

El fet de posar en relació les dades de les tres fonts revela una diferència important entre el coneixement de la llengua, que se situa entorn del 90%, i l'ús que se'n fa. Així doncs, en el grup d'edat més jove s'observa una disminució important de la capacitat d'atreure no catalanoparlants cap a l'ús del català, així com un ús creixent del castellà.

3. CASTELL, X.; MELIÀ, J.; VANRELL, M.M. (en premsa). «Usos lingüístics i consum cultural en català dels joves de les Illes Balears», *Treballs de Sociolingüística Catalana*.

En el sector cultural, la situació del català és precària sobretot en l'àmbit d'internet, els videojocs, la música i el cinema. Les causes d'aquesta situació es relacionen amb la poca oferta disponible i amb la difusió escassa de l'oferta existent. Tanmateix, la relació entre el coneixement i l'ús o consum en una determinada llengua també pot estar mediatitzada per factors no necessàriament lingüístics, sinó de tipus social, actitudinal, ideològic i identitari. (Vegeu el gràfic III-10.12. i el gràfic III-10.13.)

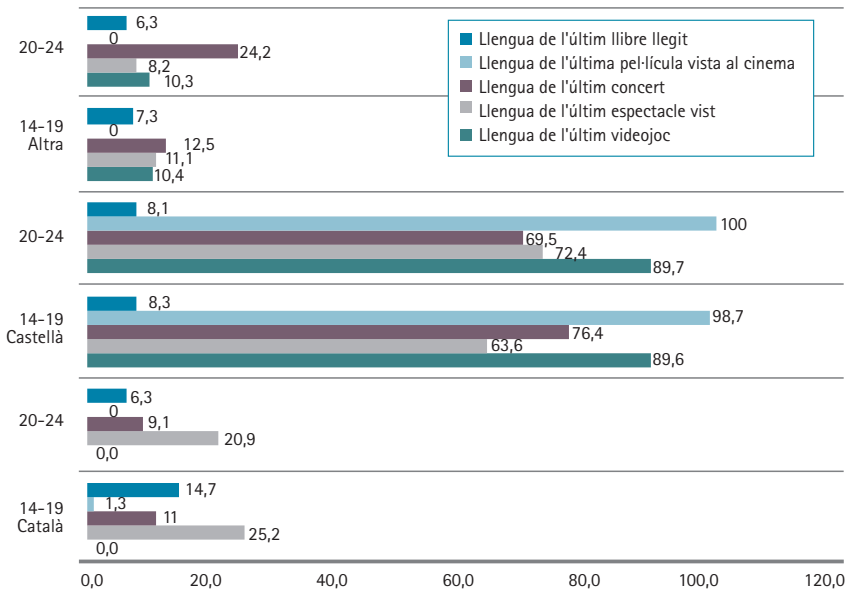
L'any 2019 també s'ha elaborat l'*Enquesta sobre els usos lingüístics a la Universitat de les Illes Balears*. A l'enquesta hi apareixen representats els tres col·lectius que confor-

men la comunitat universitària (alumnes, personal docent i investigador i personal d'administració i serveis) i es recullen els usos de la llengua catalana, la castellana i l'anglesa. Es va enviar per UIB Digital, la xarxa d'ús intern de la Universitat de les Illes Balears, i era una enquesta voluntària. Les dades acadèmiques es restringeixen als estudis de grau.

Pel que fa al personal d'administració i serveis (PAS), es presenten les dades corresponents a l'ús de cada llengua en les comunicacions orals internes (en general i segons el servei), en l'atenció oral al públic (també en general i segons el servei). Un 75,5% dels membres d'aquest col·lectiu (108/143) van respondre el qüestionari.

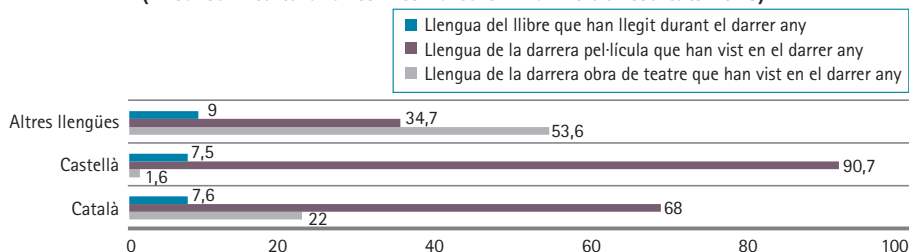
Gràfic III-10.12.

Ús de les llengües segons l'edat en diferents sectors culturals (Baròmetre de la cultura 2010)

Gràfic III-10.13.

Ús de les llengües per joves de fins a 34 anys en diferents sectors culturals (El consum cultural a les Illes Balears. Informe de resultats 2016)

Amb relació al personal docent i investigador, es mostren les dades que tenen a veure amb la llengua d'impartició de l'assignatura (en general i segons el departament) i el percentatge d'assignatures/grups impartits exclusivament en cadascuna de les tres llengües. De la plantilla de 1.695 professors, 434 —un 25,6%— van respondre l'enquesta.

Pel que fa al col·lectiu d'alumnes, va contestar l'enquesta un 11,09%. Es presenten els resultats amb relació a les explicacions orals a classe, altres usos lingüístics (preguntes al professor, respostes del professor, enunciat dels exàmens, respostes als exàmens) i la percepció dels usos lingüístics a classe segons els professors i els alumnes.

Finalment, en l'estudi s'hi presenten dues comparatives. La primera és entre els resultats d'aquesta enquesta i els de l'*Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014. Anàlisi* (EULIB2014), que se centra en les variables llengua familiar i llengua d'impartició segons els alumnes i els professors (enquesta UIB), i llengua inicial i llengua habitual (EULIB2014). La segona comparativa s'estableix amb les dades re-

collides en altres universitats de la Xarxa Vives d'Universitats. (Vegeu el gràfic III-10.14. i el gràfic III-10.15.)

10.2.3. CREACIÓ DEL GABINET D'ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ (GALMIC)

Des de l'any 2018 el Grup de Recerca Sociolingüística de les Illes Balears organitza les Jornades de Qualitat Lingüística als Mitjans de Comunicació. Els objectius principals d'aquestes jornades són reflexionar sobre la llengua com a eina bàsica de feina del periodista i sobre la responsabilitat dels professionals dels mitjans de comunicació com a difusors de models lingüístics de referència, suscitar inquietud i interès per fer un ús de la llengua correcte i adequat, facilitar eines per analitzar críticament els usos lingüístics propis i proporcionar recursos per continuar millorant la praxi lingüística en l'àmbit professional.

A l'edició del 2018 hi van participar 21 persones (13 professionals de la comunicació, quatre persones que treballaven a l'Administració pública i dues en altres

professions). A la del 2019 hi van participar 23 persones (17 professionals de la comunicació, dues persones que treballaven a l'Administració pública i una que treballava en un altre sector).

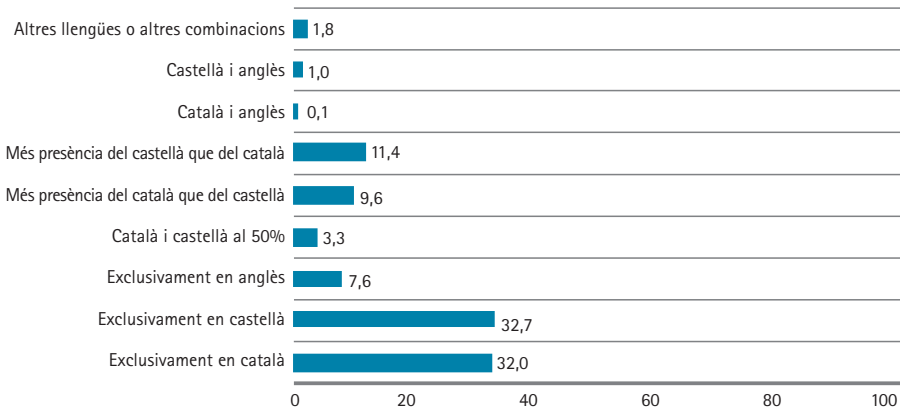
A la segona edició de les jornades, s'hi van presentar les conclusions de la primera edició, un document elaborat a partir de les aportacions fetes pels participants, ponents i assistents, i que es troba disponible al lloc

web de la Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca del Govern de les Illes Balears.

Aquestes conclusions s'estructuren a partir de quatre punts: llengua, societat i mitjans de comunicació audiovisuals; el perfil lingüístic dels professionals dels mitjans audiovisuals; l'assessorament lingüístic als mitjans audiovisuals, i la responsabilitat institucional amb relació a la qualitat lingüística dels mitjans públics.

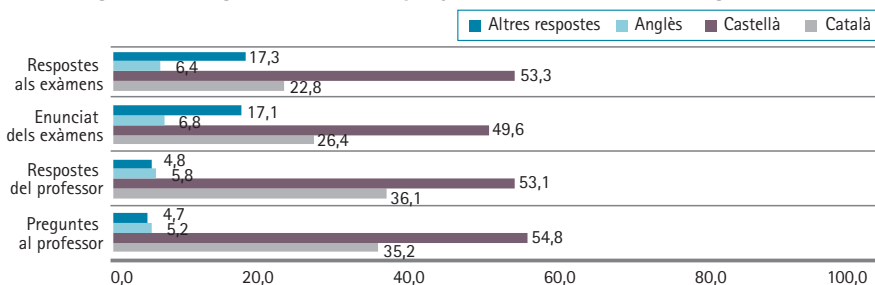
Gràfic III-10.14.

Llengua d'impartició de l'assignatura, dades generals de tots els graus

Gràfic III-10.15.

Altres usos lingüístics (se n'exclouen el Grau de Llengua i Literatura Catalanes, el grau de Llengua i Literatura Espanyoles i el Grau d'Estudis Anglesos)

Com a resposta a la necessitat expressada en les conclusions de tenir un servei que ofereixi assessorament lingüístic als mitjans de comunicació en català, a començament del 2020 el Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de les Illes Balears ha creat el Gabinet d'Assessorament Lingüístic als Mitjans de Comunicació (GALMIC). A més d'oferir assessorament lingüístic als mitjans de comunicació, el GALMIC té atribuïdes les funcions d'elaborar i editar materials bibliogràfics relacionats amb la llengua i els mitjans de comunicació, organitzar conferències i seminaris sobre la qualitat lingüística als mitjans i cooperar amb la Comissió Tècnica d'Assessorament Lingüístic i els tècnics del Servei Lingüístic de la UIB per a les funcions que se li assignin.

10.2.4. OFERTA DE FORMACIÓ EN LLENGUA CATALANA

Les Illes Balears és una de les comunitats de l'Estat espanyol amb el nombre més elevat de població nouvinguda. Per afrontar aquesta realitat, cal assegurar l'acolliment lingüístic i cultural des del sistema d'ensenyament reglat, però també més enllà de la formació reglada.

Com a part de la formació reglada la llengua catalana s'ensenyava com a assignatura, però també és la llengua vehicular d'altres assignatures juntament amb el castellà. A més d'això, alguns centres han engegat programes amb metodologia AICLE (aprenentatge integrat de continguts i llengua estrangera), que implica la impartició de continguts també en una llengua estran-

gera, habitualment l'anglès però també el francès o l'alemany.

Com a complement d'aquesta formació lingüística reglada existeixen una sèrie d'actuacions per facilitar que els alumnes nouvinguts adquireixin les competències lingüístiques necessàries. Des de l'any 2002 els alumnes que cursen estudis d'educació secundària compten amb el PALIC (Pla d'Acolliment Lingüístic i Cultural), adreçat als alumnes nouvinguts que presentin mancances en el coneixement de la llengua catalana, la castellana o les dues.

A més a més, l'àrea de llengua de l'Institut d'Estudis Baleàrics organitza, en col·laboració amb la Direcció General de Primera Infància, Innovació i Comunitat Educativa, tallers de llengua per a joves nouvinguts de 12 a 17 anys que tenen pocs coneixements de llengua catalana. Des del 2017, per iniciativa dels centres de professorat (CEP), s'ha engegat un programa de dinamització lingüística a centres educatius de primària i secundària que té com a objectiu la millora de la competència oral, però també la presa de consciència de les actituds dels alumnes cap a la llengua catalana.

L'èxit en l'assoliment de les competències lingüístiques en català en la formació reglada és evident si tenim en compte l'ús del català en les proves de selectivitat. Així doncs, des del 1994, any en què es va recollir per primera vegada aquesta informació, en l'actualitat el percentatge gairebé s'ha triplicat: del 32,2% del juny de 1994 s'ha passat aproximadament al 80%. (Vegeu el quadre III-10.12.)

QUADRE III-10.12. ÚS DE LA LLENGUA CATALANA EN ELS EXÀMENS DE SELECTIVITAT A LES BALEARS PER ILLES (2006-2019)

	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa-Formentera
2006	73,4	72,5	92,5	66,1
2007	74,1	72,7	92,2	70,2
2008	76,8	75,5	93,5	72,5
2009	77,2	76,2	95,5	70,2
2010	77,8	76,2	93,8	75,9
2011	78,8	77,7	94,6	75,6
2012	81,1	79,7	96,6	80,2
2013	80,4	79,7	91,9	77,1
2014	82,6	81,6	95,5	79,2
2015	81,1	80,4	96,3	83,3
2016	78,7	77,9	94,3	72,6
2017	79,6	77,8	96,9	79,6
2018	79,0	77,8	89,8	87,9
2019	77,5	76,8	96,0	67,1

Font: Centre de Documentació Sociolingüística de les Illes Balears

Més enllà de la formació reglada, les Illes Balears ofereix una formació en llengua catalana variada i en formats diferents (formació en línia, centres d'autoaprenentatge, classes presencials o semipresencials). Alguns dels organismes que ofereixen cursos de català són les escoles oficials d'idiomes, administracions com ajuntaments, consells insulars o altres organismes que depenen de l'Administració com ara l'Escola Balear d'Administració Pública; organismes com l'Institut d'Estudis Eivissencs a Eivissa o l'Institut d'Estudis Baleàrics, amb seu a Mallorca, el Servei Lingüístic de la Universitat de les Illes Balears, i organitzacions no governamentals com sindicats o associacions.

Les escoles oficials d'idiomes ofereixen cursos de llengua catalana des del nivell

bàsic A1 al nivell avançat C2 amb modalitat presencial i lliure. Els cursos presencials són de quatre hores setmanals dos dies a la setmana. Els centres de Palma, Calvià, Inca, Eivissa i Maó són els que ofereixen cursos de llengua catalana, però no tots els centres ofereixen tots els nivells. (Vegeu el quadre III-10.13.)

L'Institut d'Estudis Baleàrics organitza cursos de llengua catalana i tallers de conversa per a joves nouvinguts, de vegades amb la col·laboració d'altres organismes del Govern, ajuntaments i amb organitzacions no governamentals.

Els seus cursos de llengua catalana presenten tres modalitats: presencial, semipresencial i a distància. Els cursos presencials tenen una durada de 80 hores i es distri-

bueixen en tres sessions setmanals de dues hores. Els cursos semipresencials combinen l'autoaprenentatge, el seguiment d'un professor i l'assistència a sessions presencials. Tenen una durada total de 35 hores amb una sola sessió de 2,5 hores per setmana. Els cursos a distància combinen l'autoaprenentatge mitjançant aula virtual amb el seguiment d'un professor. Com en el cas dels cursos presencials, tenen una durada de 80 hores d'autoaprenentatge per internet.

A més d'aquestes cursos, l'IEB ha organitzat 43 tallers de conversa, que han tingut l'assistència de 783 alumnes, i 48 tallers per a joves nous, amb l'assistència de 991 joves. A més, l'IEB, en col·laboració amb altres organismes com ajuntaments, posa a disposició dels usuaris els centres de català, que són espais dotats de recursos per facilitar l'autoaprenentatge de la llengua catalana. Actualment hi ha centres a Palma, Eivissa, Inca, Ciutadella, Manacor i Calvià. (Vegeu el quadre III-10.14.)

QUADRE III-10.13. MATRÍCULES DE CURSOS PRESENCIALS DE CATALÀ DE LES ESCOLES OFICIALS D'IDIOMES (EOI) A LES ILLES BALEARS PER NIVELL D'ACREDITACIÓ A QUÈ OPTEN (2019-2020)

	Palma	Calvià	Inca	Maó	Eivissa	Total
A2	56	5	-	22	20	103
B1	134	9	-	17	21	181
B2	243	10	10	48	63	374
C1	467	18	25	61	97	668
C2	314	6	-	38	38	396

Font: EOI

QUADRE III-10.14. CURSOS GENERALS DE LLENGUA CATALANA A L'INSTITUT D'ESTUDIS BALEÀRICS (2015-2019)

	Presencials	Presencials	Semipresencials	A distància	Total
2015	Cursos	46	22	3	71
	Alumnes	1.133	496	133	1.762
2016	Cursos	61	36	6	103
	Alumnes	1.549	885	511	2.945
2017	Cursos	97	49	12	158
	Alumnes	2.453	1.261	806	4.520
2018	Cursos	77	38	11	126
	Alumnes	1.928	860	988	3.776
2019	Cursos	73	36	6	115
	Alumnes	1.671	799	763	3.233

Font: IEB; Govern de les Illes Balears

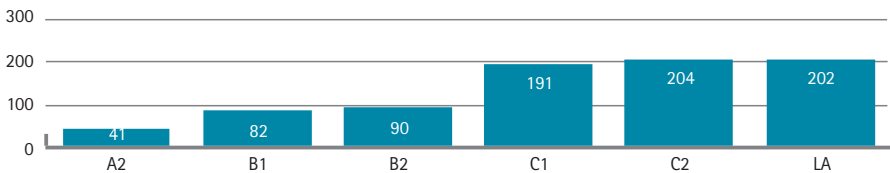
L'Escola Balear d'Administració Pública ofereix cursos presencials dels nivells A2, B1, B2 i C1; cursos semipresencials dels nivells B2, C1 i C2, i cursos totalment en línia del nivell C1, C2 i de llenguatge administratiu (LA). L'any 2019 aquesta oferta s'ha complementat amb vuit tallers d'expressió escrita del nivell B1/B2, 17 del nivell C1/C2 i també amb 12 tallers d'expressió oral del nivell A2/B1/B2 i 36 del nivells C1/C2. (Vegeu el gràfic III-10.16.)

El Servei d'Assessorament Lingüístic (SAL) del Consell Insular de Formentera ofereix cursos de català de diferents nivells en dos mòduls: d'octubre a gener i de febrer a maig/juny. De manera complementària,

també s'organitzen cursos destinats a col·lectius concrets com ara el col·lectiu sanitari, mitjançant un conveni amb l'Hospital de Formentera, o la Guàrdia Civil. (Vegeu el gràfic III-10.17.)

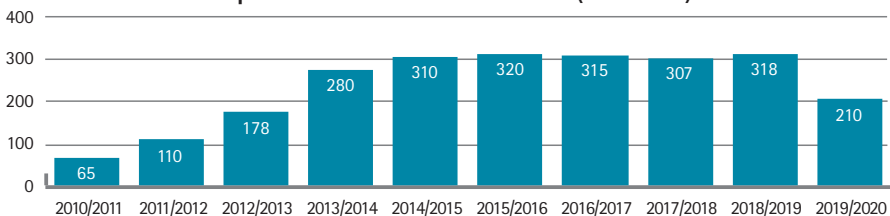
Altres institucions o organismes també ofereixen cursos de llengua catalana. Per exemple, la Universitat de les Illes Balears (UIB), mitjançant el Servei Lingüístic, organitza cursos, sobretot per als alumnes que participen en els programes de mobilitat però també per als diferents col·lectius de la comunitat universitària. Els certificats que emet el Servei Lingüístic d'haver superat les proves des del nivell A2 tenen reconeixement oficial. (Vegeu el gràfic III-10.18.)

Gràfic III-10.16.
Inscripcions als cursos de català de l'EBAP per nivells (2019)

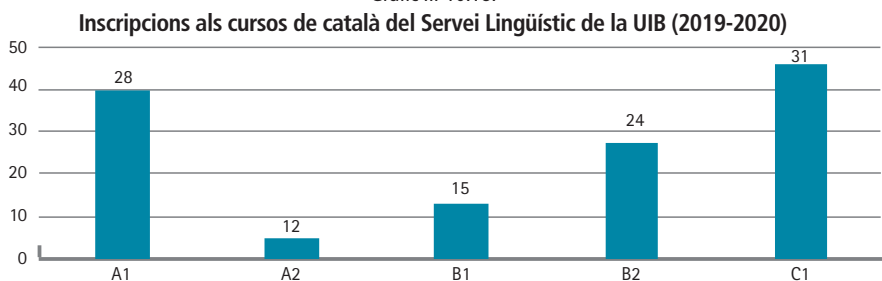
Font: EBAP; Govern de les Illes Balears

Gràfic III-10.17.
Inscripcions als cursos de català del SAL (2010-2020)

Font: SAL; Consell Insular de Formentera

Gràfic III-10.18.

L'Escola Municipal de Mallorca de Manacor ha organitzat de manera ininterrompuda des de l'any 1973 cursos de català, al costat d'altres cursos o tallers literaris, de ball i instruments tradicionals, etc. Els cursos es corresponen amb els certificats sobre avaluació i certificació de coneixements de català del Govern de les Illes Balears (A2, B1, B2, C1, C2 i llenguatge administratiu). (Vegeu el quadre III-10.15.)

Paraula - Centre de Serveis Lingüístics ofereix tallers d'expressió oral en grups reduïts per preparar aquesta habilitat pensant en les proves oficials. Aquests tallers s'organitzen en nivells diferents: B1-B2 i C1-C2.

També hi ha diverses entitats que organitzen campanyes de voluntariat lingüístic, com ara Paraula - Centre de Serveis Lingüístics; la Universitat de les Illes Balears; la Plataforma per la Llengua, i el Servei d'Assessorament Lingüístic del Consell Insular de Formentera. La idea subjacent d'aquestes campanyes és posar en contacte aprenents de català que vulguin millorar les seves habilitats orals d'una manera més distesa amb catalanoparlants que pretenquin compartir la llengua i aprendre d'altres cultures.

10.2.5. EXPEDICIÓ DE CERTIFICATS

Una motivació important a l'hora d'assistir a cursos de català, a més de millorar les competències lingüístiques, és l'obtenció de certificats de coneixements de català. Així mateix, mitjançant la formació reglada també és possible rebre certificats de coneixement de català. A partir del curs 1999/2000 en l'educació secundària obligatòria i del curs 2000/2001 pel que fa al batxillerat, hi ha la possibilitat d'obtenir els nivells B1 o B2 segons la nota de català a 4t d'ESO i B2 o C1 també segons la nota de català a 2n de batxillerat.

Els certificats també es poden obtenir mitjançant la superació d'una prova que es convoca des de les escoles oficials d'idiomes, la universitat i l'Administració, a través de la Direcció General de Política Lingüística i l'Escola Balear d'Administració Pública. (Vegeu els quadres III-10.16. i III-10.17.)

10.2.6. NOVA NORMATIVA

Durant el 2019 s'han aprovat dos decrets: el Decret 21/2019, de 15 de març, pel qual es regulen els certificats de coneixements

de llengua catalana i les proves per obtenir-los, i el Decret 89/2019, de 29 de novembre, a partir del qual es crea i regula l'Oficina de Defensa dels Drets Lingüístics a les Illes Balears.

El Decret 21/2019 (BOIB núm. 35, de 16 de març de 2019) regula la convocatòria, l'organització i la gestió de les proves i la certificació dels coneixements de llengua catalana que duu a terme la Direcció Ge-

neral de Política Lingüística. Mitjançant aquest decret es deroga el Decret 1/2014, de 10 de gener, d'avaluació i certificació de coneixements de llengua catalana, que establia que l'Institut d'Estudis Balearics era l'encarregat d'organitzar i gestionar les proves de coneixements de llengua catalana i la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitat, a través de l'IEB, era qui havia d'expedir els certificats que regulava aquest decret.

QUADRE III-10.15. INSCRIPCIONS ALS CURSOS DE CATALÀ DE L'ESCOLA MUNICIPAL DE MALLORQUÍ DE MANACOR (2016-2019)

	A1	A2	B1	B2	C1	C2	LA	Total
2016/2017	11	42	38	76	58	20	12	257
2017/2018	-	42	55	92	86	35	14	324
2018/2019	-	50	37	72	77	46	26	308

Font: Escola Municipal de Mallorca

QUADRE III-10.16. CERTIFICATS EMESOS PER LA DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (2014-2019)

	A2	B1	B2	C1	C2	LA	Total
2014	327	223	250	255	86	53	1.194
2015	459	255	295	279	121	49	1.458
2016	659	408	350	376	79	120	1.992
2017	721	780	749	572	239	94	3.155
2018	741	1255	1260	898	219	130	4.503
2019	836	936	710	838	140	127	3.587

Font: Direcció General de Política Lingüística

QUADRE III-10.17. CERTIFICATS EMESOS PER L'ESCOLA BALEAR D'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA (2014-2019)

	A2	B1	B2	C1	C2	LA	Total
2014	30	0	4	21	18	64	137
2015	30	13	8	18	8	55	132
2016	22	13	5	25	16	39	120
2017	20	26	9	22	13	30	120
2018	15	25	42	41	25	44	192
2019	5	14	12	36	30	64	161

Font: EBAP; Govern de les Illes Balears

Amb el Decret 24/2015, de 7 d'agost, pel qual s'estableixen les competències i l'estructura orgànica bàsica de les conselleries de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears es crea la Direcció General de Política Lingüística, integrada dins la Conselleria de Cultura, Participació i Esports. La Direcció General de Política Lingüística, per tant, passa a assumir la certificació dels coneixements de llengua catalana de la població adulta més enllà de la formació reglada i, per tant, l'organització i gestió de les proves. També és l'encarregada del reconeixement de certificats equivalents.

El Decret 89/2019 (BOIB núm. 162, de 30 de novembre de 2019) crea i regula l'Oficina de Defensa dels Drets Lingüístics amb l'objectiu de vetlar per la defensa i promoció dels drets lingüístics dels ciutadans a les Illes Balears. Altres administracions ja disposen d'un instrument similar (per exemple la Generalitat de Catalunya, el Govern Basc i la Generalitat Valenciana) i hi ha figures amb objectius comuns a indrets com Finlàndia, Gal·les o el Quebec.

L'àmbit d'actuació de l'Oficina és el de l'Administració autonòmica, d'altres administracions públiques amb seu a les Illes Balears i també pot intervenir en el cas de subjectes privats que vulnerin els drets lingüístics dels ciutadans de les Illes Balears.

Les funcions concretes de l'Oficina de Defensa dels Drets Lingüístics són: recollir i tramitar les reclamacions sobre la vulneració de drets lingüístics, així com suggeriments relacionats amb aquests drets, atendre les consultes amb relació als drets lingüístics i a la normativa que els empara,

difondre informació sobre els drets lingüístics i la necessitat de garantir-los, col·laborar amb els òrgans i ens dependents de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears que han rebut reclamacions o suggeriments, fer propostes de mesures normatives per garantir els drets lingüístics, col·laborar amb els òrgans de l'Administració de la CAIB en matèria de protecció dels drets dels consumidors i els usuaris, i afavorir mitjançant assessorament i recursos la col·laboració amb institucions, organismes i entitats públiques i privades per garantir els drets lingüístics.

S'atendran tres tipus de sol·licitud d'actuació: reclamacions que denunciïn la vulneració dels drets lingüístics dels interessats; suggeriments adreçats a la garantia dels drets lingüístics i a millorar l'atenció dels serveis públics, i consultes per obtenir assessorament amb relació als drets lingüístics.

ÍNDEX DE QUADRES I GRÀFICS

QUADRES

CAPÍTOL I.

EL PANORAMA ECONÒMIC DE LES ILLES BALEARS

Quadre I-1.1. Evolució del VAB a preus corrents en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2014-2019) (base 2014)	7
Quadre I-1.2. Evolució del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2014-2019) (base 2004)	7
Quadre I-1.3. Evolució de les taxes de variació del PIB. Volum encadenat (2014-2019) (base 2010, en %).....	8
Quadre I-1.4. Evolució del VAB a preus corrents en milers d'euros a les Illes Balears per illa. Anys 2014-2019 (base 2014)	9
Quadre I-1.5. Evolució del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2014-2019) (base 2004).....	10
Quadre I-1.6. Producte interior brut regional a preus corrents per comunitats autònomes (milers d'euros, revisió 2019) (2016-2018)	11
Quadre I-1.7. Producte interior brut regional a preus corrents per comunitats autònomes (milers d'euros, base 2010) (2016-2018)	11
Quadre I-1.8. Taxa de variació de les variacions de volum del PIB regional a preus corrents per comunitats autònomes (milers d'euros, revisió 2019) (2016-2018)	13
Quadre I-1.9. Percentatge de la distribució del VAB per branques d'activitats i comunitats autònomes (2016)	14
Quadre I-1.10. Creixement estimat de l'economia per comunitats autònomes (2020).....	16
Quadre I-1.11. Impacte de la COVID-19 sobre l'ocupació fins al maig respecte a la mitjana gener-febrer de 2020 (% d'afiliats)	17
Quadre I-1.12. Nombre d'empreses a les Illes Balears per sectors, grups i activitat principal (CNAE09) (2008-2019)	18
Quadre I-1.13. Nombre d'empreses per activitat principal (CNAE09). Anys 2008-2019 ...	19
Quadre I-1.14. Inversió bruta estrangera en milions d'euros a les Illes Balears i Espanya (sense ETVE) (2010-2019).....	29

Quadre I-1.15. Inversió bruta estrangera en milions d'euros per comunitats autònomes (sense ETVE) (2018-2019)	30
Quadre I-1.16. Índex de preus de consum (IPC) d'Espanya i les Balears per grups (2019) (Base 2016)	32
Quadre I-1.17. Renda disponible bruta de les llars per comunitats autònomes (milers d'euros) (2016)	34
Quadre I-1.18. Factor de creixement de la participació dels salaris en la renda regional per CA (2008-2018)	37

EL SECTOR PRIMARI

Quadre I-2.1. Producció agrària (euros corrents) (2019)	51
Quadre I-2.2. Producció pesquera (euros corrents) (2019)	51
Quadre I-2.3. Evolució de la producció agrària (2018-2019)	53
Quadre I-2.6. Evolució de la producció agrícola (2018-2019)	56
Quadre I-2.4. Evolució de la producció pesquera (2018-2019)	56
Quadre I-2.5. Producció agrícola a les Illes Balears (2019)	56
Quadre I-2.7. Producció ramadera a les Illes Balears (2019)	58
Quadre I-2.8. Evolució de la producció ramadera (2018-2019)	59
Quadre I-2.9. Valor de les exportacions de les Illes Balears en el sector primari en milers d'euros (2015-2019)	61
Quadre I-2.10. Destinació de les exportacions de les Illes Balears en el sector primari (2019)	62
Quadre I-2.11. Evolució de la producció pesquera (2018-2019)	63
Quadre I-2.12. Producció pesquera a les Illes Balears (2019)	63
Quadre I-2.13. Espècies pescades: mol·luscs, crustacis i peixos a les Balears per illes (2018-2019)	64

SECTOR INDUSTRIAL I ENERGÈTIC

Quadre I-3.1. Nombre d'empreses industrials (CNAE 09) a les Illes Balears (2017-2018)	67
Quadre I-3.2. Ocupació assalariada i per compte propi (RETA) a les Illes Balears (2014-2018) (mitjana anual)	70
Quadre I-3.3. Resultats d'explotació per agrupació i sector d'activitat a les Illes Balears (2017)	71

Quadre I-3.4.	Personal ocupat per agrupació i sector d'activitat a les Illes Balears (2016-2017).....	74
Quadre I-3.5.	Productivitat aparent del treball, EBE per ocupat i cost laboral unitari a les Illes Balears (milers d'euros) (2017).....	74
Quadre I-3.6.	Estructura de la facturació de l'energia elèctrica a la indústria de les Balears per illes (KW/h) (2017-2018).....	75
Quadre I-3.7.	Facturació de l'energia elèctrica (kWh) (GESA) de les activitats del sector de la indústria a les Illes Balears (2017-2018).....	75
Quadre I-3.8.	Producció i demanda elèctrica a les Balears per illes (MW/h) (2019).....	77
Quadre I-3.9.	Consum de productes petrolífers a les Balears (1999–2009–2019).....	77

CONSTRUCCIÓ

Quadre I-4.1.	Consum aparent de ciment (tones) (2018-2019).....	82
Quadre I-4.2.	Entrades materials de construcció (tones) (exclòs el ciment) (2018-2019)	85
Quadre I-4.3.	Atur registrat a les Balears per illes (2006-2019)	85
Quadre I-4.4.	Licitació oficial (milers d'euros) (2011-2019)	89
Quadre I-4.5.	Habitatges començats i habitatges acabats (2011-2019).....	90
Quadre I-4.6.	Projectes visats pel COAIB a les Balears per illes (2018-2019)	91
Quadre I-4.7.	Percentatge de projectes visats pel COAIB: relació habitatge/obra (2018-2019).....	92
Quadre I-4.8.	Ampliacions i reformes (2017-2019).....	93

EL SECTOR DE SERVEIS

Quadre I-5.1.	Pes del sector de serveis de mercat en el VAB de les Balears per illes (2009-2018)	99
Quadre I-5.2.	Principals macromagnituds dels serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (2016-2017).....	101
Quadre I-5.3.	Principals indicadors dels serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (2016-2017)	102
Quadre I-5.4.	Principals resultats d'explotació dels serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (milers d'euros) (2016-2017)	105
Quadre I-5.5.	Personal ocupat en els serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (2016-2017)	107

EL TURISME

Quadre I-6.1.	Turistes de les Illes Balears en relació amb les comunitats autònomes d'Espanya competidores en turisme internacional (2018-2019).....	113
Quadre I-6.2.	Estades dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes i país de residència (2018-2019).....	115
Quadre I-6.3.	Estades mitjanes dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes i país de residència (2018-2019)	118
Quadre I-6.4.	Turistes amb destinació principal a les Balears per illes i país de residència (2018-2019).....	120
Quadre I-6.5.	Índex de Gini de les estades i els turistes (2018-2019).....	124
Quadre I-6.6.	Viatgers, pernoctacions i estada mitjana a les Balears per illes i tipus d'allotjaments (2018-2019).....	138
Quadre I-6.7.	Trànsit marítim de passatgers de creuers en trànsit a les Illes Balears per port (2018-2019).....	149
Quadre I-6.8.	Entrada de passatgers amb companyies aèries tradicionals i de baix cost per comunitat autònoma de destinació (2018-2019).....	150
Quadre I-6.9.	Despesa dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes (2018-2019).....	151
Quadre I-6.10.	Despesa dels turistes internacionals per comunitat autònoma de destinació principal (2018-2019)	157
Quadre I-6.11.	Tarifa mitjana diària i ingressos per habitacions del sector hotelier a les Illes Balears per temporada (euros) (2018-2019)	160
Quadre I-6.12.	Tarifa mitjana diària del sector hotelier per comunitats autònomes (euros) (2018-2019)	164

COMERÇ

Quadre I-7.1.	Principals macromagnituds del sector del comerç a les Illes Balears segons l'activitat (2016-2017)	193
Quadre I-7.2.	Principals coeficients del sector del comerç a les Illes Balears segons l'activitat (2016-2017)	195
Quadre I-7.3.	Principals resultats d'explotació del sector del comerç a les Illes Balears segons l'activitat (milers d'euros) (2016-2017)	196
Quadre I-7.4.	Dades d'ocupació del sector del comerç segons el tipus d'activitat a les Illes Balears (2016-2017).....	197

EL SECTOR DEL TRANSPORT

Quadre I-8.1.	Transport i emmagatzematge (2015-2017).....	201
Quadre I-8.2.	Evolució de la producció del sector del transport i l'emmagatzematge a les Illes Balears (2011-2017).....	202
Quadre I-8.3.	Persones ocupades a les Illes Balears (2011-2017).....	202
Quadre I-8.4.	Productivitat a les Illes Balears (en milers d'euros) (2011-2017)	203
Quadre I-8.5.	Salari mitjà (en milers d'euros) a les Illes Balears (2011-2017).....	203
Quadre I-8.6.	Cost laboral unitari real: cost laboral unitari - productivitat a les Illes Balears (2011-2017)	204
Quadre I-8.7.	Empreses i establiments a les Illes Balears (2011-2017)	206
Quadre I-8.8.	Distribució de les principals partides de despesa a les Illes Balears (2017) ..	207
Quadre I-8.9.	Distribució d'empreses per estrat d'assalariats a les Illes Balears (2019)....	207
Quadre I-8.10.	Parc automobilístic de les Illes Balears (2010 i 2019)	215
Quadre I-8.11.	Intensitats mitjanes diàries (IMD), percentatge de pesants i volum total de vehicles a les Balears per illes (2010-2019).....	218
Quadre I-8.12.	Sinistralitat a les carreteres de les Illes Balears (2010, 2016-2017-2018) ..	220
Quadre I-8.13.	Viatgers al transport públic interurbà a Mallorca (2015-2017)	220
Quadre I-8.14.	Viatgers al transport públic a Palma (en milers) (2012-2019).....	221
Quadre I-8.15.	Desplaçament dels viatgers als aeroports	222

INSTITUCIONS FINANCERES

Quadre I-9.1.	Hipoteques a famílies (2009-2019).....	232
---------------	--	-----

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I CÀRREGA FISCAL

Quadre I-10.1.	Distribució econòmica del pressupost consolidat per capítols d'ingressos de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (2018-2019)	244
Quadre I-10.2.	Distribució econòmica del pressupost consolidat per capítols de despesa de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (2018-2019)..	245
Quadre I-10.3.	Territorialització de la inversió a les Illes Balears (2015-2018).....	247
Quadre I-10.4.	Distribució econòmica del pressupost dels ens públics i societats públiques a les Illes Balears per capítols (2019).....	249
Quadre I-10.5.	Evolució del deute de les comunitats autònomes (PDE) (milions d'euros) (2010-2019).....	250

Quadre I-10.6.	Pressuposts consolidats dels consells insulars (en euros) (2018-2019).....	251
Quadre I-10.7.	Distribució econòmica dels pressuposts inicials dels ajuntaments de les Illes Balears (euros) (2018-2019).....	256
Quadre I-10.8.	Pressuposts inicials de despeses dels ajuntaments de les Illes Balears (euros) (2018-2019).....	257
Quadre I-10.9.	Anàlisi social de la despesa de les entitats locals de les Balears per programes (2018-2019).....	262
Quadre I-10.10.	Ingressos de la Delegació Especial d'Hisenda de les Illes Balears (milers d'euros) (2018-2019).....	266
Quadre I-10.11.	Distribució de la càrrega tributària per tipus de tribut per comunitats autònomes (2019).....	269
Quadre I-10.12.	Distribució de la càrrega fiscal per administracions i per CA (2019).....	269
Quadre I-10.13.	Càrrega fiscal per habitant i per comunitats autònomes (exercici 2019).	270
Quadre I-10.14.	Càrrega fiscal per habitant (euros) a les Balears per illes (2019).....	275
Quadre I-10.15.	Càrrega fiscal per habitant (euros) a les Balears per illes i municipis (2019).....	275
Quadre I-10.16.	Anàlisi de la despesa pública per polítiques de la despesa a les Illes Balears per funció/programa (2019).....	278
Quadre I-10.17.	Anàlisi de la despesa classificada a les Illes Balears per polítiques de la despesa i programa (2018).....	282

MEDI AMBIENT

Quadre I-11.1.	Precipitació mensual 2019 (l/m ²).....	289
Quadre I-11.2.	Evolució de les precipitacions anuals a balears (l/m ²).....	289
Quadre i-11.3.	Temperatura mitjana mensual (°C) 2019.....	291
Quadre I-11.4.	Evolució de la temperatura mitjana a les Balears (°C).....	292
Quadre I-11.5.	Evolució anual de les principals emissions d'acidificadors i precursors de l'ozó (tones).....	294
Quadre I-11.6.	Emissions de geh a les Balears (kt de co ₂ equivalent).....	295
Quadre I-11.7.	Metalls pesants (kg).....	297
Quadre I-11.8.	Evolució mensual de les reserves hídriques 2019 (%).....	298
Quadre I-11.9.	Evolució anual de les reserves hídriques a les Illes Balears (%).....	299
Quadre I-11-10.	Colors índex de sequera hidrològica.....	301
Quadre I-11-11.	Índex de sequera hidrològica 2019.....	302

Quadre I-11.12. Quantitats de depurades a Mallorca 2019.....	307
Quadre I-11.13. Habitants equivalents 2019.....	308
Quadre I-11.14. Volum (m ³ /habitant equivalent) 2019.....	309
Quadre I-11.15. Volum mal depurat/volum d'aigua que supera els lliminars (%).....	311
Quadre I-11.16. Aprofitament forestal a les Illes Balears 2019	313
Quadre I-11.17. Aprofitament forestal a les Illes Balears 2019	314
Quadre I-11.18. " <i>Xylella fastidiosa</i> " a les Illes Balears 2019	315
Quadre I-11.19. Eliminacions 2019.....	317
Quadre I-11.20. Total període 2016-2019	317
Quadre I-11.21. Eliminacions en el període 2016-2019	317
Quadre I-11.22. Operadors 2018-2019	319
Quadre I-11.23. Autoritzacions atorgades 2009-2019	321
Quadre I-11.24. Comparativa d'avaraments de tortugues 2018-2019	323
Quadre I-11.25. Comparativa d'avaraments de cetacis 2018-2019	323
Quadre I-11.26. Embarcacions de vigilància.....	327
Quadre I-11.27. Llicències de caça a Menorca	330
Quadre I-11.28. Neteja de litoral 2019 (kg)	332
Quadre I-11.29. Recollida per tipus de residu 2019 (kg).....	333
Quadre I-11.30. Recollida Mallorca 2019 (kg).....	335
Quadre I-11.31. Recollida Menorca 2019 (kg)	335
Quadre I-11.32. Recollida Eivissa 2019 (kg)	336
Quadre I-11.33. Recollida Formentera 2019 (kg)	337
Quadre I-11.34. Criteris de qualificació de les aigües de bany.....	338
Quadre I-11.35. Qualificació aigües de bany 2019.....	338
Quadre I-11.36. Qualificació de les aigües de bany 2019 per illes	339
Quadre I-11.37. Autoritzacions d'abocaments 2019.....	340
Quadre I-11.38. Reserves marines d'interès pesquer	341
Quadre I-11.39. Consum energètic a les Illes Balears (tep) 2017-2018	345
Quadre I-11.40. Consum final d'energia elèctrica per illes i sectors 2018 (mwh)	350
Quadre I-11.41. Autoritzacions d'obres en zsp/sòl rústic 2019.....	355
Quadre I-11.42. Autoritzacions litoral i declaracions responsables Menorca	358

Quadre I-11.43. Recollida de residus a l'illa de Mallorca 2019 (tones)	360
Quadre I-11.44. Recollida de residus a l'illa de Menorca (tones).....	364
Quadre I-11.45. Recollida de residus a l'illa d'Eivissa 2018-2019 (tones)	368
Quadre I-11.46. Residus perillosos a les Illes Balears 2017-2018 (kg).....	371

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

Quadre I-12.1. Despesa en R+D per comunitats autònomes (2018)	380
Quadre I-12.2. Recursos humans en R+D a les Illes Balears i Espanya (2018)	383
Quadre I-12.3. Empreses amb innovacions en producte durant el període 2016-2018..	388
Quadre I-12.4. Empreses amb innovacions de procés de negoci durant el període 2016-2018.....	388

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Quadre I-13.1. Nombre d'empreses per condició jurídica de l'economia social a les Illes Balears (2010-2019).....	403
Quadre I-13.2. Nombre d'altres tipus d'entitats de l'economia social (2019)	403

CAPÍTOL II. MERCAT DE TREBALL I POLÍTIQUES D'OCUPACIÓ

Quadre II-1. Indicadors de l'estratègia 2020	423
Quadre II-2. Treballadors en alta laboral a les Illes Balears per sexe (2012-2019) ..	423
Quadre II-3. Afiliacions al règim general de la Seguretat Social en equivalència a jornada completa a les Illes Balears (2013-2019)	424
Quadre II-4. Evolució del pes de la població ocupada femenina sobre el total de població ocupada a les Illes Balears i Espanya (2012-2019).....	424
Quadre II-5. Creixement de l'ocupació per sectors d'activitat a les Illes Balears (2018-2019)	424
Quadre II-6. Treballadors en alta laboral segons el règim a les Illes Balears (2012-2019)	425
Quadre II-7. Evolució de les afiliacions per tipus de contracte a les Illes Balears (2018-2019)	427
Quadre II-8. Treballadors afiliats a les Illes Balears per illes (2018-2019)	428
Quadre II-9. Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social a les Illes Balears (2019)..	429
Quadre II-10. Evolució de l'ocupació a les Illes Balears (2008-2019).....	430

Quadre II-11.	Evolució de la població ocupada (milers) per sectors d'activitat a les Illes Balears per trimestres (2012-2019).....	433
Quadre II-12.	Taxa d'activitat per comunitats autònomes (2018-2019)	434
Quadre II-13.	Taxes d'ocupació per comunitats autònomes (2018-2019)	437
Quadre II-14.	Taxa d'activitat, d'ocupació i d'atur per sexes i per grups d'edat a les Illes Balears (2018-2019)	438
Quadre II-15.	Taxa d'ocupació dels joves menors de 30 anys per comunitats autònomes (2019)	439
Quadre II-16.	Població d'entre 18 i 24 anys que no ha completat el nivell d'educació secundària, per comunitats autònomes (2019)	439
Quadre II-17.	Taxes d'atur per comunitats autònomes (2018-2019).....	441
Quadre II-18.	Dimensions i indicadors de qualitat del treball (2019).....	443
Quadre II-19.	Ponderacions establertes en els diversos escenaris, IQT (2019).....	444
Quadre II-20.	Rànquing d'IQT de les comunitats autònomes segons les ponderacions establertes (2009-2019)	446
Quadre II-21.	Treballadors ocupats per situació laboral a les Illes Balears (2016-2019) .	448
Quadre II-22.	Índex d'estacionalitat a les Illes Balears per illa (2019).....	449
Quadre II-23.	Assalariats (milers) per tipus de contracte i comunitat autònoma (2018-2019)	450
Quadre II-24.	Taxes de temporalitat per seccions d'activitat, nacionalitat i tipus de sector a les Illes Balears (2017-2019)	451
Quadre II-25.	Taxes de temporalitat dels assalariats a les Illes Balears per sexe (2013-2019).....	452
Quadre II-26.	Taxes de temporalitat dels assalariats a les Illes Balears per tipus de jornada (2013-2019).....	452
Quadre II-27.	Ocupats i assalariats a les Illes Balears per tipus de jornada i per sexe (2012-2019).....	454
Quadre II-28.	Ocupats i assalariats a les Illes Balears per sectors econòmics i sexe (2018-2019).....	454
Quadre II-29.	Evolució dels demandants d'ocupació segons el col·lectiu (2013-2019)	456
Quadre II-30.	Evolució de l'atur registrat a les Illes Balears per sexe (2007-2019)	457
Quadre II-31.	Atur de llarga durada per comunitats autònomes (2019)	458
Quadre II-32.	Perfil dels aturats de llarga durada a les Illes Balears (2013-2019).....	459
Quadre II-33.	Contractes registrats a les Illes Balears per modalitat de contractació (2013-2019)	461

Quadre II-34.	Contractació de durada determinada registrada a les Illes Balears per durada del contracte (2010-2019), en percentatges.....	462
Quadre II-35.	Les deu ocupacions més contractades a les Illes Balears per sexe (2019) ...	463
Quadre II-36.	Nombre de contractes registrats a treballadors estrangers a les Illes Balears i a Espanya per zones de procedència (2019).....	464
Quadre II-37.	Cost salarial total per treballador i comunitat autònoma (2018-2019) ...	465
Quadre II-38.	Comparativa de les polítiques actives d'ocupació per programes a les Illes Balears (2016-2018).....	467
Quadre II-39.	Evolució pressupostos PAO i despesa per persona aturada registrada (2016-2019).....	468
Quadre II-40.	Evolució de la participació en les principals accions d'intermediació laboral a les Illes Balears (2016-2018).....	469
Quadre II-41.	Principals accions d'orientació laboral a les Illes Balears (2016-2018).....	471
Quadre II-42.	Principals tipus de programes i accions de formació professional per a l'ocupació (2016-2018)	475
Quadre II-43.	Programes i accions de formació professional per a l'ocupació per a persones desocupades (2016-2018).....	476
Quadre II-44.	Accions formatives adreçades a persones preferentment desocupades. Segregació per sexe en les famílies professionals. 2018.....	477
Quadre II-45.	Accions formatives adreçades a persones desocupades (programa preferentment desocupats i col·lectius vulnerables). Taxa de cobertura per sexe i edat (2016-2018).....	479
Quadre II-46.	Programes específics per a col·lectius vulnerables. Segregació per sexe en les famílies professionals. 2018.....	481
Quadre II-47.	Accions formatives adreçades a persones ocupades. Segregació per sexe en les famílies professionals. 2018.....	484
Quadre II-48.	Accions formatives autoritzades però no finançades. Segregació per sexe en les famílies professionals. 2018.....	486
Quadre II-49.	Evolució de les persones i de les unitats de competència acreditades per l'IQPIB. 2016-2018.....	487
Quadre II-50.	Mesures directes de foment i creació d'ocupació.....	487
Quadre II-51.	Actuacions en autocupació, empenedoria i economia social	489
Quadre II-52.	Accidents en jornada laboral amb baixa a les Illes Balears segons el grau de lesió (2009-2019)	506
Quadre II-53.	Índex d'incidència dels accidents en jornada laboral amb baixa per comunitat autònoma (2016-2019).....	506

Quadre II-54.	Accidents en jornada laboral amb baixa a les Illes Balears per sector econòmic i gravetat (2018-2019).....	507
Quadre II-55.	Accidents en jornada laboral amb baixa a les Illes Balears per illa (2009-2019).....	508

CAPÍTOL III. LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS

Quadre III-1.1.	Població segons comunitat autònoma de residència (2012-2019)	515
Quadre III-1.2.	Població per comunitats i províncies, país de naixement, edat (grans grups d'edat) i sexe	518
Quadre III-1.3.	Índex mensual de pressió humana, i taxa de creixement respecte a la xifra de població a 1 de gener	524
Quadre III-1.4.	Edat mitjana de maternitat a Espanya i a les Illes Balears (1980-2018) ...	526
Quadre III-1.5.	Evolució del nombre mitjà de fills per dona a Espanya i a les Illes Balears (1980-2018).....	528
Quadre III-1.6.	Evolució dels naixements a les Illes Balears per principals àrees de nacionalitat de la mare, per aportació al total de natalitat (2007-2018).....	530
Quadre III-1.7.	Evolució de les taxes d'interrupció voluntària de l'embaràs per residència de la mare a les Illes Balears i Espanya. 2011-2018.....	534
Quadre III-1.8.	Evolució de les taxes de nupcialitat en matrimonis entre cònjuges de diferent sexe per comunitat autònoma (1975-2018)	538
Quadre III-1.9.	Matrimonis amb cònjuges de diferent sexe segons composició de les nacionalitats dels contraents a les Illes Balears (1986-2018).....	542
Quadre III-1.10.	Dissolucions del matrimoni a Espanya i les Illes Balears (2007-2018)	544
Quadre III-1.11.	Matrimonis entre cònjuges del mateix sexe a les Illes Balears (2006-2018)	545
Quadre III-1.12.	Evolució de les taxes estandarditzades de defunció a Espanya i a les Illes Balears (2001, 2008, 2018)	547
Quadre III-1.13.	Taxes estandarditzades d'APVP de les defuncions per causes externes a Espanya i les Illes Balears (2018)	548
Quadre III-1.14.	Defuncions a les Illes Balears segons els grups d'edat i el gènere (2018).....	550
Quadre III-1.15.	Indicadors de població de les Balears per illes segons la revisió del padró de l'1 de gener de 2019.....	553

BENESTAR ECONÒMIC, RENDA, POBRESA

Quadre III-2.1.	Evolució dels ingressos a les Illes Balears (2014-2018)	558
Quadre III-2.2.	Indicadors de desigualtat de rendes per comunitats autònomes (2019)*	559
Quadre III-2.3.	Índex de desigualtat i risc de pobresa a la Unió Europea (2018)	561
Quadre III-2.4.	Taxa de risc de pobresa per comunitats autònomes (2018).....	563

SALUT, QUALITAT DE VIDA I SERVEIS SANITARIS

Quadre III-4.1.	Centres, serveis i establiments sanitaris de les Illes Balears (2019)	575
Quadre III-4.2.	Hospitals a les Illes Balears (2019*)	577
Quadre III-4.3.	Dotació dels equips d'alta tecnologia dels hospitals de les Illes Balears per finalitat assistencial i dependència (2019*).....	578
Quadre III-4.4.	Principals dades d'activitat en els sistemes públic i privat d'atenció especialitzada a les Illes Balears per àrees (2019*).....	580
Quadre III-4.5.	Activitat total d'atenció primària IB-Salut (2011-2019)	582
Quadre III-4.6.	Despesa sanitària pública consolidada segons la comunitat autònoma (2018).....	585
Quadre III-4.7.	Grans grups diagnòstics dels hospitals públics CAIB (2013-2019).....	590
Quadre III-4.8.	Malalties de declaració obligatòria	591
Quadre III-4.9.	Taxa de natalitat de 1.000 nascuts vius a les Illes Balears i a Espanya (2010-2019).....	594
Quadre III-4.10.	Percentatge de nascuts de mares menors de 20 anys a les Illes Balears i a Espanya (2010-2017)	594
Quadre III-4.11.	Percentatge de nounats amb baix pes < 2.500 grams a les Illes Balears i a Espanya (2010-2018)	594
Quadre III-4.12.	Naixements a les Illes Balears i a Espanya segons el pes en néixer (2014-2018)	595
Quadre III-4.13.	Acreditació d'activitats de formació continuada per part de la Comissió de Formació Continuada de les Professions Sanitàries de les Illes Balears (2015-2019).....	600
Quadre III-4.14.	Evolució dels resultats d'indicadors de producció científica a l'Institut d'Investigació Sanitària de les Illes Balears (Idisba) des que es va crear el 2014 (2014-2019)	601

EDUCACIÓ

Quadre III-5.1.	Alumnat matriculat en ensenyaments de règim general per nivells educatius.....	606
Quadre III-5.2.	Alumnat matriculat en ensenyaments de règim especial.....	607
Quadre III-5.3.	Alumnat matriculat en ensenyaments de règim general per nivells educatius (2011-2017)	608
Quadre III-5.4.	Percentatge d'alumnat estranger en ensenyaments de règim general no universitaris per nivells, titularitat dels centres i comunitats autònomes	610
Quadre III-5.5.	Percentatge d'alumnat estranger en ensenyaments de règim general no universitaris a les Illes Balears per nivells i titularitat dels centres	613
Quadre III-5.6.	Variació de l'alumnat estranger en els ensenyaments no universitaris (2007, 2012, 2017)	615
Quadre III-5.7.	Professorat d'EE de règim general i EE de règim especial per titularitat del centre	615
Quadre III-5.8.	Mitjana d'alumnes per professor en equivalents a temps complet als ensenyaments de règim general no universitaris per tipus de centre i titularitat (2013-2017).....	617
Quadre III-5.9.	Alumnat dels ensenyaments de règim general no universitari de l'administració educativa per unitat i tipologia de centres.....	618
Quadre III-5.10.	Esperança de vida escolar en el sistema educatiu als 6 anys (1).....	618
Quadre III-5.11.	Taxes netes d'escolarització en edats postobligatòries en el sistema educatiu i formatiu (1).....	620
Quadre III-5.12.	Taxes d'idoneïtat als 8, 10, 12, 14 i 15 anys	621
Quadre III-5.13.	Percentatge d'alumnes repetidors d'educació primària en el darrer curs, per sexe	622
Quadre III-5.14.	Percentatge d'alumnes repetidors d'educació primària per curs, titularitat/finançament i sexe.....	623
Quadre III-5.15.	Taxa bruta de població que es gradua a les Illes Balears i Espanya per cada ensenyament titulació.....	623
Quadre III-5.16.	Població de 18 a 24 anys que no ha completat el nivell d'educació secundària de segona etapa i no continua cap tipus d'educació o formació (1), per comunitats autònomes.....	624
Quadre III-5.17.	Percentatge de població de 20 a 24 anys que ha assolit almenys el nivell d'educació secundària de segona etapa	625
Quadre III-5.18.	Nivell de formació de la població per grups d'edat i sexe.....	626
Quadre III-5.19.	Despesa pública (en euros) per alumne en ensenyament no universitari.....	627

Quadre III-5.20. Percentatge d'alumnes becats i import mitjà per becari a batxillerat i formació professional.....	628
Quadre III-5.21. Evolució de la totalitat de l'alumnat matriculat a la UIB	629
Quadre III-5.22. Evolució de la taxa d'universitaris matriculats a la UIB.....	631
Quadre III-5.23. Càrrega docent en crèdits del professorat de la UIB.....	631
Quadre III-5.24. Professorat a temps complet.....	631
Quadre III-5.25. Ràtio alumnat/professorat.....	631
Quadre III-5.26. Personal d'administració i serveis	632
Quadre III-5.27. Ràtio professorat/PAS.....	632
Quadre III-5.28. La UIB al rànquing del centre de classificació universitària mundial (CWUR).....	634

LLENGUA I CULTURA

Quadre III-10.1. Inversió en cultura per Administració a les Illes Balears (en milers d'euros). 2016-2017	705
Quadre III-10.2. Distribució de la despesa en cultura a les Illes Balears per administració insular i local i per tipus d'actuació (en milers euros). 2017	706
Quadre III-10.3. Pressupost del Govern de les Illes Balears en matèria de cultura 2017-2019	708
Quadre III-10.4. Pressupost del Consell de Mallorca en matèria de cultura 2017-2019 ...	711
Quadre III-10.5. Pressupost del Consell de Menorca en matèria de cultura 2017-2019...	712
Quadre III-10.6. Pressupost del Consell d'Eivissa en matèria de cultura 2017-2019....	713
Quadre III-10.7. Empreses culturals de les Illes Balears per nombre d'assalariats (2019) ...	715
Quadre III-10.8. Algunes dades sobre tipus d'activitat, gènere i edat en l'àmbit de l'ocupació cultural (2019).....	718
Quadre III-10.9. Percentatge de persones de 15 o més anys segons l'assistència o visita a museus, exposicions, galeries d'art, monuments i jaciments arqueològics. 2019 (en percentatge de la població de cada comunitat).....	719
Quadre III-10.10. Persones que van participar en els diferents espais culturals. Evolució 2015-2019 (en percentatge de la població de cada comunitat).....	720
Quadre III-10.11. Motius que més influeixen per no participar o assistir als diferents tipus d'activitat cultural a les Illes Balears	721
Quadre III-10.12. Ús de la llengua catalana en els exàmens de selectivitat a les Balears per illes (2006-2019)	727

Quadre III-10.13. Matricules de cursos presencials de català de les escoles oficials d'idiomes (EOI) a les Illes Balears per nivell d'acreditació a què opten (2019-2020).....	728
Quadre III-10.14. Cursos generals de llengua catalana a l'Institut d'Estudis Baleàrics (2015-2019)	728
Quadre III-10.15. Inscripcions als cursos de català de l'Escola Municipal de Mallorca de Manacor (2016-2019).....	731
Quadre III-10.16. Certificats emesos per la Direcció General de Política Lingüística (2014-2019).....	731
Quadre III-10.17. Certificats emesos per l'Escola Balear d'Administració Pública (2014-2019).....	731

GRÀFICS

CAPÍTOL I. PANORAMA ECONÒMIC

EL PANORAMA ECONÒMIC DE LES ILLES BALEARS

Gràfic I-1.1.	Evolució de la variació del VAB a preus corrents en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2004-2018) (base 2004)	8
Gràfic I-1.2.	Evolució de la variació del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2014-2019) i taxa de variació acumulativa (base 2014)	8
Gràfic I-1.3.	Evolució de les taxes de variació del PIB. Volum encadenat (2014-2018) (base 2010)	9
Gràfic I-1.4.	Evolució de la variació del VAB a preus corrents en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2018) (base 2004).....	9
Gràfic I-1.5.	Evolució de la variació del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2014-2019) (base 2004) i taxa de variació acumulativa (base 2014)	10
Gràfic I-1.6.	Percentatge de variació anual 2018-2016 del PIB a preus corrents per comunitats autònomes	12
Gràfic I-1.7.	Taxa de creixement 2019-2018 de l'IPC per comunitats autònomes.....	31
Gràfic I-1.8.	Diferència de la taxa de creixement de l'IPC d'Espanya i les Balears per grups (2019) (base 2016).....	33
Gràfic I-1.9.	PIB per capita en euros per comunitats autònomes (euros) (2018)	34
Gràfic I-1.10.	Comparació PIB i renda disponible bruta de les llars "per capita" per comunitats autònomes (índex Espanya=100) (2017)	36

SECTOR INDUSTRIAL I ENERGÈTIC

Gràfic I-3.1.	Evolució del VAB de la indústria, pes i llocs de feina en la indústria sobre el total de les Illes Balears (2014-2018).....	67
Gràfic I-3.2.	Índex de producció industrial (IPI) a les Illes Balears i Espanya (base 2015) (2014-2018)	67
Gràfic I-3.3.	Evolució de l'índex de preus industrials (IPRI) a Espanya i a les Illes Balears (base 2015) (2014-2018)	69
Gràfic I-3.4.	Consum dels principals productes petrolífers (tones) a les Illes Balears (1997-2019) (mitjana centrada d'ordre 12)	77

CONSTRUCCIÓ

Gràfic I-4.1.	Percentatge de variació de l'indicador global d'activitat en el sector de la construcció (1992-2019).....	82
Gràfic I-4.2.	Evolució de la taxa d'atur (2007-2018).....	86
Gràfic I-4.3.	Licitació oficial en milers d'euros (2011-2019).....	86
Gràfic I-4.4.	Habitatges lliures a les Illes Balears (2006-2019).....	89
Gràfic I-4.5.	Habitatges protegits a les Illes Balears (2006-2019).....	89

EL SECTOR DE SERVEIS

Gràfic I-5.1.	Evolució del VAB del sector de serveis a les Illes Balears (% var. interanual) (2007-2019).....	98
Gràfic I-5.2.	Evolució del VAB dels serveis a les Illes Balears per grup d'activitat (% de var. interanual) (2014-2019)	98

EL TURISME

Gràfic I-6.1.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a Espanya per CA competidores (2018-2019)	114
Gràfic I-6.2.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per CA competidores (2018-2019)	114
Gràfic I-6.3.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades respecte a les Illes Balears (2018-2019).....	117
Gràfic I-6.4.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de les estades de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes (2018-2019).....	117
Gràfic I-6.5.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades mitjanes dels turistes respecte a les Illes Balears (2018-2019).....	119
Gràfic I-6.6.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de les taxes de creixement de les estades mitjanes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total del les Illes Balears (2018-2019)	119
Gràfic I-6.7.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears (2018-2019).....	123
Gràfic I-6.8.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes (2018-2019).....	124

Gràfic I-6.9.	Diferències en punts percentuals de l'índex de Gini de les estades de cada illa respecte a l'índex de les Illes Balears (2019)	128
Gràfic I-6.10.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de l'índex de Gini de les estades respecte a les Illes Balears (2018-2019).....	128
Gràfic I-6.11.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les pernoctacions respecte a les Illes Balears (2018-2019).....	142
Gràfic I-6.12.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de l'estada mitjana respecte a les Illes Balears (2018-2019).....	142
Gràfic I-6.13.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels viatgers respecte a les Illes Balears (2018-2019).....	142
Gràfic I-6.14.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes estrangers respecte al total de les Illes Balears per país de residència (2018-2019).....	143
Gràfic I-6.15.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes estrangers de la temporada mitjana baixa sobre el total per país de residència (2018-2019)	143
Gràfic I-6.16.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a les Illes Balears per país de residència i tipus d'allotjament (2018-2019).....	143
Gràfic I-6.17.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per país de residència i tipus d'allotjament (2018-2019).....	144
Gràfic I-6.18.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears per tipus d'allotjament (2018-2019).....	144
Gràfic I-6.19.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes i tipus d'allotjament (2018-2019).....	144
Gràfic I-6.20.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illa i motiu principal del viatge (2018-2019)	145
Gràfic I-6.21.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a Illes Balears per motiu principal del viatge (2018-2019)	145
Gràfic I-6.22.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a les Illes Balears per país de residència i forma d'organització del viatge (2018-2019).....	145

Gràfic I-6.23.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes i forma d'organització del viatge (2018-2019)	146
Gràfic I-6.24.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per país de residència i forma d'organització del viatge (2018-2019)	146
Gràfic I-6.25.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears per forma d'organització del viatge (2018-2019).....	146
Gràfic I-6.26.	Diferències en punts percentuals de l'increment a les Illes Balears del pes dels viatgers i pernoctacions, i creixement de l'estada mitjana de la temporada mitjana baixa per país de residència (2018-2019)	147
Gràfic I-6.27.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les pernoctacions en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2018-2019)	147
Gràfic I-6.28.	Diferències en punts percentuals de l'increment en hotels de Mallorca del pes dels viatgers i pernoctacions, i creixement de l'estada mitjana de la temporada mitjana baixa per país de residència (2018-2019)	148
Gràfic I-6.29.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la estada mitjana en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2018-2019)	148
Gràfic I-6.30.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels viatgers en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2018-2019)	149
Gràfic I-6.31.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la despesa turística respecte a les Illes Balears (2018-2019)	152
Gràfic I-6.32.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de la despesa turística de la temporada mitjana/baixa sobre el total per illes (2018-2019).....	152
Gràfic I-6.33.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa de turistes respecte al total per origen de residència (2018-2019)	154
Gràfic I-6.34.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa de turistes respecte al total per país de residència (2018-2019)	154
Gràfic I-6.35.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa turística respecte a Espanya per comunitats autònomes (2018-2019)	158

Gràfic I-6.36.	Percentatge de despesa total dels turistes internacionals per comunitat autònoma de destinació principal (2019) (base 100 = Espanya)	159
Gràfic I-6.37.	Evolució de la rendibilitat (euros) del sector hotel·ler a les Illes Balears (2009-2019).....	159
Gràfic I-6.38.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears (2018-2019).....	161
Gràfic I-6.39.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears en temporada mitjana alta (2018-2019).....	161
Gràfic I-6.40.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears en temporada mitjana baixa (2018-2019)	161
Gràfic I-6.41	Tarifa mitjana diària del sector hotel·ler per comunitats autònomes (euros) (2018-2019) (base Espanya = 100)	165
Gràfic I-6.42.	Evolució de l'índex de preus de l'oferta turística a les Illes Balears (2009-2019).....	165
Gràfic I-6.43.	Mapa de calor de les places d'allotjaments turístics registrats a Mallorca i la seva ubicació	166
Gràfic I-6.44.	Mapa de calor de les places d'habitatges turístics registrats a l'illa de Mallorca i la seva ubicació	166
Gràfic I-6.45.	Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotel·lera a les Illes Balears (2009-2019)	167
Gràfic I-6.46.	Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotel·lera a Mallorca (2009-2019).....	167
Gràfic I-6.47.	Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotel·lera a Menorca (2009-2019)	167
Gràfic I-6.48.	Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotel·lera a Eivissa-Formentera (2009-2019)	168
Gràfic I-6.49.	Percentatge d'empreses actives en el sector turístic a les Illes Balears per activitat econòmica (2018-2019)	170
Gràfic I-6.50.	Percentatge de locals actius en el sector turístic a les Illes Balears per activitat econòmica (2018-2019).....	170
Gràfic I-6.51.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de les empreses i locals actius en el sector turístic a les Illes Balears respecte al total per activitat econòmica (2018-2019)	170
Gràfic I-6.52.	Empreses actives en el sector turístic a les Illes Balears per estrat d'assalariats (2019)	171

Gràfic I-6.53.	Locals actius en el sector turístic a les Illes Balears per estrat d'assalariats (2019)	172
Gràfic I-6.54.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de les empreses i dels locals actius en el sector turístic a les Illes Balears respecte al total per estrats d'assalariats (2018-2019).....	172
Gràfic I-6.55.	Empreses d'alta a la Seguretat Social a les Illes Balears per sector d'activitat (2019)	174
Gràfic I-6.56.	Empreses d'alta a la Seguretat Social a Mallorca per sector d'activitat (2019)	175
Gràfic I-6.57.	Empreses d'alta a la Seguretat Social a Menorca per sector d'activitat (2019)	175
Gràfic I-6.58.	Empreses d'alta a la Seguretat Social a Eivissa per sector d'activitat (2019)	176
Gràfic I-6.59.	Empreses d'alta a la Seguretat Social a Formentera per sector d'activitat (2019)	176
Gràfic I-6.60.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les empreses d'alta a la Seguretat Social respecte a les Illes Balears per sector d'activitat (2018-2019).....	177

EL SECTOR DEL TRANSPORT

Gràfic I-8.1.	Distribució d'ingressos per subsector (2017).....	207
Gràfic I-8.2.	Nombre total de passatgers per via aèria a les Balears per illes (2009-2019)	213
Gràfic I-8.3.	Nombre total de passatgers per via marítima a les Balears per illes (2009-2019)	214
Gràfic I-8.4.	Mercaderies (en milers de tones) als ports de Palma, Alcúdia, Maó, Eivissa i la Savina (2007-2018)	215
Gràfic I-8.5.	Tipus de propulsió dels turismes matriculats a les Illes Balears (2019-2018)	217

INSTITUCIONS FINANCERES

Gràfic I-9.1a.	Volum de crèdit (milions d'euros) (2006-2019).....	226
Gràfic I-9.1b.	Taxa de creixement del crèdit (2006-2019).....	227
Gràfic I-9.1c.	Import mitjà per operació (euros) (2006-2019).....	227
Gràfic I-9.2.	Crèdit total en relació amb el PIB (2012-2019).....	228

Gràfic I-9.3.	Distribució del cost de l'endeutament per cost del finançament (2017-2018)	230
Gràfic I-9.4.	Distribució de l'endeutament per sector econòmic (2017-2018).....	230
Gràfic I-9.5.	Composició del deute segons el PDE (desembre de 2019)	234
Gràfic I-9.6.	Evolució del nombre d'oficines (2008-2019)	236
Gràfic I-9.7a.	Nombre d'empreses que amplien capital (2012-2019).....	238
Gràfic I-9.7b.	Volum d'ampliacions de capital (milions d'euros) (2012-2019)	238
Gràfic I-9.7c.	Volum mitjà d'ampliació de capital (milers d'euros) (2012-2019)	239

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I CÀRREGA FISCAL

Gràfic I-10.1.	Evolució del pressupost de la CAIB i percentatge de variació interanual (2001-2019)	244
Gràfic I-10.2.	Càrrega fiscal per administracions a les Illes Balears (2019).....	270
Gràfic I-10.3.	Pressió fiscal per CA: diferència respecte a la mitjana nacional en punts percentuals (2019).....	272

MEDI AMBIENT

Gràfic I-11.1.	Precipitació mensual (L/m ²) 2019	288
Gràfic I-11.2.	Evolució precipitació anuals (L/m ²).....	289
Gràfic I-11.3.	Anomalia relativa mensual (%) 2019	290
Gràfic I-11.4.	Evolució interanual SPI.....	290
Gràfic I-11.5.	Temperatura mitjana mensual (°C) 2019	291
Gràfic I-11.6.	Evolució de la temperatura mitjana anual (°C).....	292
Gràfic I-11.7.	Evolució gasos acidificadors (tones).....	294
Gràfic I-11.8.	Evolució gasos precursors de l'ozó (tones).....	295
Gràfic I-11.9.	Evolució de les emissions de GEH (CO ₂ eq kt).....	295
Gràfic I-11.10.	Emissions de CO ₂ eq per sectors d'activitat	296
Gràfic I-11.11.	Nivells de metalls pesants per sota de 5.000 kg (kg).....	297
Gràfic I-11.12.	Nivells de metalls pesants per sobre de 5.000 kg (kg).....	298
Gràfic I-11.13.	Evolució mensual de les reserves hídriques 2019	298
Gràfic I-11.14.	Evolució interanual de reserves hídriques a les Balears (%)	299
Gràfic I-11.15.	Variació interanual per mesos a les Illes Balears (%).....	300

Gràfic I-11.16.	Índex de sequera hidrològica 2019	302
Gràfic I-11.17.	Evolució interanual a Mallorca i a Menorca	303
Gràfic I-11.18.	Evolució interanual a Eivissa i a Formentera.....	303
Gràfic I-11.19.	Subministrament a les Illes Balears 2008-2018 (hm ³).....	304
Gràfic I-11.20.	Subministrament a Mallorca 2008-2018 (hm ³).....	305
Gràfic I-11.21.	Subministrament a Menorca 2008-2018 (hm ³).....	306
Gràfic I-11.22.	Subministrament a Eivissa 2008-2018 (hm ³).....	306
Gràfic I-11.23.	Subministrament a Formentera 2008-2018 (hm ³).....	307
Gràfic I-11.24.	Volum tractat a les Illes Balears 2019 (%).....	307
Gràfic I-11.25.	Volum tractat Emaya-Calvià 2019 (m ³).....	309
Gràfic I-11.26.	Evolució interanual Emaya (m ³)	309
Gràfic I-11.27.	Volum (m ³)/habitant equivalent 2019.....	310
Gràfic I-11.28.	Nombre de sinistres (%).....	311
Gràfic I-11.29.	Evolució interanual nombre sinistres 2009-2019	311
Gràfic I-11.30.	Superfície cremada 2019 (% sobre el total).....	312
Gràfic I-11.31.	Evolució interanual superfície cremada 2009-2019	312
Gràfic I-11.32.	Causalitat dels sinistres 2019 (%).....	313
Gràfic I-11.33.	Aprofitament forestal per illes 2019.....	314
Gràfic I-11.34.	Aprofitament forestal interanual a les Balears.....	315
Gràfic I-11.35.	Positius de ' <i>Xylella Fastidiosa</i> ' 2019.....	316
Gràfic I-11.36.	Mostres i positius per illes 2018-2019	316
Gràfic I-11.37.	Període 2016-2017.....	317
Gràfic I-11.38.	Eliminacions període 2016-2019.....	318
Gràfic I-11.39.	Superfície ecològica 2009-2019.....	319
Gràfic I-11.40.	Operadors 2009-2019	320
Gràfic I-11.41.	Explotacions ramaderes 2009-2019	321
Gràfic I-11.42.	Autoritzacions atorgades 2019	321
Gràfic I-11.43.	Arbres singulars catalogats 2019	322
Gràfic I-11.44.	Avaraments de tortugues 2019.....	323
Gràfic I-11.45.	Avaraments de cetacis 2019	324

Gràfic I-11.46. Avaraments tortugues i cetacis 2009-2019	324
Gràfic I-11.47. Espècies amenaçades i/o catalogades 2019.....	325
Gràfic I-11.48. Espècies flora amenaçades i/o catalogades.....	326
Gràfic I-11.49. Espècies fauna amenaçades i/o catalogades.....	326
Gràfic I-11.50. Boies gestionades per CMAT 2012-2019	327
Gràfic I-11.51. Boies gestionades per CMAT per illes 2017-2019.....	327
Gràfic I.11.52. Distribució de la ' <i>Posidonia oceanica</i> ' a Mallorca.....	328
Gràfic I.11.53. Distribució de la ' <i>Posidonia oceanica</i> ' a Menorca	328
Gràfic I.11.54. Distribució de la ' <i>Posidonia oceanica</i> ' a Eivissa	329
Gràfic I-11.55. Nombre captures Mallorca 2018-2019.....	330
Gràfic I-11.56. Nombre de llicències Menorca	331
Gràfic I-11.57. Nombre captures Menorca 2018-2019	331
Gràfic I-11.58. Neteja litoral 2019 (%)	333
Gràfic I-11.59. Tipus de residu 2019 (%).....	334
Gràfic I-11.60. Recollida Mallorca 2019 (%).....	335
Gràfic I-11.61. Recollida Menorca 2019 (%).....	336
Gràfic I-11.62. Recollida Eivissa 2019 (%).....	336
Gràfic I-11.63. Recollida Formentera 2019 (%).....	337
Gràfic I-11.64. Neteja litoral interanual 2009-2019 (kg).....	337
Gràfic I-11.65. Qualificació aigües de bany 2019 (%).....	339
Gràfic I-11.66. Evolució de la qualitat d'aigües de bany 2011-2019 (%).....	339
Gràfic I-11.67. Conduccions sol·licituds/autoritzacions 2014-2019	341
Gràfic I-11.68. Inventari conduccions d'abocament 2019.....	341
Gràfic I-11.69. Superfície acumulativa reserves marines (km ²).....	344
Gràfic I-11.70. Consum energètic a les Illes Balears 2017-2018.....	346
Gràfic I-11.71. Consum energètic a les Illes Balears 2018 (%).....	346
Gràfic I-11.72. Variació interanual consum energètic 2008-2018.....	346
Gràfic I-11.73. Producció mensual bruta 2018 (MWh).....	347
Gràfic I-11.74. Variació mensual interval 2017-2018 (%).....	348
Gràfic I-11.75. Energia solar col·lectors tèrmics 2008-2018 (m ²).....	349

Gràfic I-11.76. Evolució energies renovables 2008-2018 (tep)	349
Gràfic I-11.77. Consum final energia elèctrica 2018 (MWh)	350
Gràfic I-11.78. Consum final d'energia elèctrica per sectors 2018 (MWh).....	351
Gràfic I-11.79. Consum elèctric/habitant (kWh).....	351
Gràfic I-11.80. Consum elèctric/IPH (kWh).....	352
Gràfic I-11.81. Expedients autoritzacions d'obres 2019	356
Gràfic I-11.82. Expedients autoritzacions d'obres 2018-2019	356
Gràfic I-11.83. Estat tramitació expedients 2018-2019	357
Gràfic I-11.84. Evolució expedients interessos generals 2010-2019	358
Gràfic I-11.85. Expedients declaracions interès general Menorca	358
Gràfic I-11.86. Disciplina urbanística Formentera.....	359
Gràfic I-11.87. Variació mensual residus Mallorca 2018-2019.....	360
Gràfic I-11.88. Evolució interanual residus Mallorca (tones)	361
Gràfic I-11.89. Recollida selectiva Mallorca 2019	361
Gràfic I-11.90. Evolució mensual recollida selectiva Mallorca 2019	362
Gràfic I-11.91. Evolució interanual recollida selectiva Mallorca.....	363
Gràfic I-11.92. Evolució mensual de llots i RCD 2019	363
Gràfic I-11.93. Evolució mensual ELB i ELM 2019	364
Gràfic I-11.94. Variació mensual residus Menorca 2019.....	365
Gràfic I-11.95. Recollida selectiva Menorca 2019	366
Gràfic I-11.96. Evolució mensual recollida selectiva Menorca 2019.....	366
Gràfic I-11.97. Evolució interanual recollida selectiva Menorca	367
Gràfic I-11.98. Variació mensual residus Eivissa 2018-2019	368
Gràfic I-11.99. Evolució interanual residus Eivissa	369
Gràfic I-11.100. Recollida selectiva Eivissa 2019	369
Gràfic I-11.101. Evolució mensual recollida selectiva Eivissa 2019.....	370
Gràfic I-11.102. Evolució interanual recollida selectiva Eivissa	370
Gràfic I-11.103. Evolució interanual de residus perillosos.....	373
Gràfic I-11.104. Valors màxim i mínim mensuals IPH a IB i Mallorca 2019.....	374
Gràfic I-11.105. Valors màxim i mínim mensuals IPH a Menorca i Eivissa 2019.....	374

Gràfic I-11.106. Valors màxim i mínim mensuals a Formentera 2019	375
Gràfic I-11.107. Valors màxim i mínim interanual de l'IPH a IB i Mallorca	375
Gràfic I-11.108. Valors màxim i mínim interanual de l'IPH a Menorca i Eivissa-Formentera	376

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

Gràfic I-12.1. Taxa de variació de la despesa en R+D 2017-2018 (%)	380
Gràfic I-12.2. Evolució de la despesa en R+D a les Illes Balears (milers d'euros) i sobre el PIB (2003-2018)	381
Gràfic I-12.3. Despesa en R+D sobre el PIB (2018).....	381
Gràfic I-12.4. Evolució de la despesa en R+D a les Illes Balears (2003-2018)	382
Gràfic I-12.5. Distribució de la despesa en R+D a les Illes Balears i Espanya (2018) ...	382
Gràfic I-12.6. Taxa de creixement del nombre d'investigadors 2017-2018 (%).....	383
Gràfic I-12.7. Investigadors /1000 habitants de població activa (2018).....	384
Gràfic I-12.8. Investigadors a les Illes Balears (EDP) (2003-2018).....	385
Gràfic I-12.9. Distribució dels investigadors a les Illes Balears i Espanya (2018).....	385
Gràfic I-12.10. Distribució sectorial dels investigadors a les Illes Balears i Espanya (2018)..	386
Gràfic I-12.11. Aportació de les CA a la despesa en activitats innovadores 2018 (%)....	387
Gràfic I-12.12. Despesa en activitats innovadores segons tipus a les Illes Balears i Espanya (2018)	387
Gràfic I-12.13. Equipament TIC a les llars de les Illes Balears (2019).....	394
Gràfic I-12.14. Usos de les TIC per part de la ciutadania a les Illes Balears i Espanya (2019).....	395
Gràfic I-12.15. Principals usos d'internet per part dels ciutadans per motius particulars (2019).....	396
Gràfic I-12.16. Principals béns i serveis comprats pels ciutadans per motius particulars (2019).....	396
Gràfic I-12.17. Connexió a internet a les empreses de 10 i més treballadors (2019).....	397
Gràfic I-12.18. Resum d'indicadors TIC a les empreses de més de 10 i més treballadors (2019)	398
Gràfic I-12.19. Resum d'indicadors TIC a les empreses de menys de 10 treballadors (2019)	398

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Gràfic I-13.1.	Distribució del nombre de cooperatives i societats laborals per comunitats autònomes (mitjana 2019).....	405
Gràfic I-13.2.	Nombre de treballadors de cooperatives i societats laborals per comunitats autònomes (2019)	407
Gràfic I-13.3.	Cooperatives per tipus d'activitat a Espanya i a les Illes Balears (mitjana 2019).....	408
Gràfic I-13.4.	Nombre de treballadors de les societats laborals per tipus d'activitat a Espanya i les Illes Balears (mitjana 2019).....	408
Gràfic I-13.5.	Societats laborals per tipus d'activitat a Espanya i a les Illes Balears (centres) (mitjana 2019)	409
Gràfic I-13.6.	Cooperatives a Mallorca per tipus (2019).....	410
Gràfic I-13.7.	Cooperatives a Menorca per tipus (2019).....	411
Gràfic I-13.8.	Cooperatives a Eivissa per tipus (2019).....	411
Gràfic I-13.9.	Cooperatives a les Illes Balears per tipus (2019).....	412
Gràfic I-13.10.	Mapa de les cooperatives a les Illes Balears per municipis (31 de desembre de 2019).....	413
Gràfic I-13.11.	Evolució de les societats laborals donades d'alta a les Illes Balears (1998-2018)	413

CAPÍTOL II. MERCAT DE TREBALL I POLÍTIQUES D'OCUPACIÓ

Gràfic II-1	Estructura del mercat de treball a les Illes Balears (mitjanes anuals 2019) (variació interanual).....	432
Gràfic II-2	Índex de rotació: nombre de contractes temporals dividit per persones contractades amb contracte temporal (2009-2018).....	462
Gràfic II-3	Variació interanual de l'ICLIB desestacionalitzat i de l'IPC a les Illes Balears per trimestres (2012-2019).....	466

CAPÍTOL III. LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS

Gràfic III-1.1.	Evolució dels moviments migratoris de les Illes Balears per procedència. Illes Balears (2003-2018)	516
Gràfic III-1.2.	Població segons el lloc de naixement. Revisió del padró de 2012.....	516
Gràfic III-1.3.	Població segons el lloc de naixement. Revisió del padró de 2019.....	517

Gràfic III-1.4.	Evolució del balanç migratori a les Illes Balears (1995-2018).....	517
Gràfic III-1.5.	Distribució de la població estrangera segons la nacionalitat Revisió del padró de l'1 de gener de 2019.	518
Gràfic III-1.6.	Població estrangera per país de nacionalitat més freqüent a les Illes Balears. Revisió padró de l'1 de gener de 2019.....	518
Gràfic III-1.7.	Piràmide segons el lloc de naixement. Revisió del padró de l'1 de gener de 2019	520
Gràfic III-1.8.	Població estrangera per país de nacionalitat més freqüent a les Illes Balears. Revisió del padró de l'1 de gener de 2019	521
Gràfic III-1.9.	Evolució dels naixements a les Illes Balears (2000-2017).....	525
Gràfic III-1.10.	Percentatge de nascuts de mare no casada d'Espanya i de les Illes Balears (1976-2018).....	531
Gràfic III-1.11.	Taxa d'interrupció voluntària de l'embaràs per CA de residència (2017)	537
Gràfic III-1.12.	Evolució dels matrimonis entre cònjuges de diferent sexe segons la forma de celebració (2000-2018).....	539
Gràfic III-1.13.	Evolució de l'edat mitjana al primer matrimoni a Espanya i a les Illes Balears per sexe (1990-2018)	541
Gràfic III-1.14.	Evolució de la taxa de mortalitat infantil a Espanya i a les Illes Balears (1990-2018).....	551
Gràfic III-1.15.	Població nascuda a l'estranger. Illes Balears, revisió del padró 1/01/2019	552

BENESTAR ECONÒMIC, RENDA, POBRESA

Gràfic III-2.1.	Evolució de l'índex de Gini a les Illes Balears i a Espanya (2008-2018)....	560
Gràfic III-2.2.	Taxa de risc de pobresa a les Balears i a Espanya (2008-2018)	564

SALUT, QUALITAT DE VIDA I SERVEIS SANITARIS

Gràfic III-4.1.	Evolució dels llits instal·lats als hospitals de les Illes Balears per titularitat del centre (2012-2019*).....	578
Gràfic III-4.2.	Evolució del personal total en el sistema sanitari de les Illes Balears (2012-2019*).....	579
Gràfic III-4.3.	Evolució dels metges en el sistema sanitari de les Illes Balears (2012-2019*).....	579

Gràfic III-4.4.	Taxa de professionals sanitaris per mil habitants a les Illes Balears (2019*).....	579
Gràfic III-4.5.	Modalitat de la cobertura sanitària (exclusiva) de la població de 15 anys i més per sexes i comunitats autònomes (2014).....	583
Gràfic III-4.6.	Pressupostos inicials per comunitats autònomes (euros per habitant) (2013-2019)	584
Gràfic III-4.7.	Despesa hospitalària per habitant (en euros) a Espanya i a les Balears per titularitat del centre (2012-2018)	586
Gràfic III-4.8.	Taxa de professionals sanitaris per mil habitants a les Illes Balears (2019*).....	586
Gràfic III-4.9.	Taxes de mortalitat per causes per 10.000 h.....	587
Gràfic III-4.10.	Percentatges de mortalitat per causes externes	588
Gràfic III-4.11.	Mortalitat per sida (casos).....	588
Gràfic III-4.12.	Mortalitat per grip/pneumònia (casos).....	589
Gràfic III-4.13a.	Percepció de l'estat de salut. Dones.....	593
Gràfic III-4.13b.	Percepció de l'estat de salut. Homes.....	593
Gràfic III-4.14.	Taxa de mortalitat infantil per 1.000 naixements vius (2013-2019) ...	593
Gràfic III-4.15.	Interrupcions voluntàries de l'embaràs taxes per 1.000 dones	596
Gràfic III-4.16.	Percentatges de consum de tabac en la població major de 15 anys	596
Gràfic III-4.17.	Percentatges de consum d'alcohol en la població major de 15 anys....	597
Gràfic III-4.18.	Percentatges de consum de drogues il·legals en persones de 15 a 64 anys.....	597
Gràfic III-4.19.	Percentatges de consum de drogues en estudiants de 14 a 18 anys.....	597
Gràfic III-4.20.	Percentatges d'IMC en la població adulta	598
Gràfic III-4.21.	Percentatges d'IMC en la població infantil	598
Gràfic III-4.22.	Percentatges de consum de fruites i verdures	599
Gràfic III-4.23.	Percentatges del nivell d'activitat física en la població de 15 a 69 anys.....	600
Gràfic III-4.24.	Evolució de l'oferta de places de formació sanitària especialitzada a les Illes Balears (2010-2019).....	600
Gràfic III-4.25.	Evolució del nombre de protocols avaluats per part del Comitè d'Ètica de la Investigació de les Illes Balears (CEI-IB) (2015-2019).....	602

LLENGUA I CULTURA

Gràfic III-10.1. Increment de la despesa pública total en cultura de les comunitats autònomes (2016-2017)	704
Gràfic III-10.2. Percentatge d'inversió en cultura per Administració a les Illes Balears (en euros). 2017	706
Gràfic III-10.3. Evolució del pressupost dels consells insulars entre 2016-2017, per àmbit d'actuació.....	707
Evolució del pressupost dels ajuntaments entre 2016-2017, per àmbit d'actuació.....	707
Gràfic III-10.4. Evolució del pressupost Govern de les Illes Balears 2017-2019	708
Gràfic III-10.5. Evolució del pressupost del Consell de Mallorca 2017-2019	711
Gràfic III-10.6. Evolució del pressupost del Consell de Menorca 2017-2019.....	713
Gràfic III-10.7. Evolució del pressupost del Consell d'Eivissa 2017-2019	713
Gràfic III-10.8. Evolució del nombre d'empreses culturals a les Illes Balears (2017-2019)..	714
Gràfic III-10.9. Percentatge d'empreses culturals per nombre d'assalariats. 2019.....	715
Gràfic III-10.10. Evolució de l'ocupació en cultura a les Balears. Nombre de treballadors culturals (2017-2019)	717
Gràfic III-10.11. Percentatge de l'ocupació en cultura en relació amb l'ocupació total a les Illes Balears (2017-2019).....	718
Gràfic III-10.12. Ús de les llengües segons l'edat en diferents sectors culturals (Baròmetre de la cultura 2010).....	723
Gràfic III-10.13. Ús de les llengües per joves de fins a 34 anys en diferents sectors culturals (El consum cultural a les Illes Balears. Informe de resultats 2016).....	724
Gràfic III-10.14. Llengua d'impartició de l'assignatura, dades generals de tots els graus	725
Gràfic III-10.15. Altres usos lingüístics (se n'exclouen el Grau de Llengua i Literatura Catalanes, el grau de Llengua i Literatura Espanyoles i el Grau d'Estudis Anglesos).....	725
Gràfic III-10.16. Inscripcions als cursos de català de l'EBAP per nivells (2019).....	729
Gràfic III-10.17. Inscripcions als cursos de català del SAL (2010-2020).....	729
Gràfic III-10.18. Inscripcions als cursos de català del Servei Lingüístic de la UIB (2019-2020).....	730

REQUADRES

QUADRES

Requadre I-1. Anàlisi de resultats del marc Input-Output de les Illes Balears 2014

Quadre IR-1.1. Distribució del VAB a p. b. per sectors econòmics. Anys 2004 i 2014	39
Quadre IR-1.2. Components de l'oferta	40
Quadre IR-1.3. El VAB per sectors	40
Quadre IR-1.4. Components de la demanda.....	41
Quadre IR-1.5. Components de la renda. 2014	42
Quadre IR-1.6. Origen dels recursos per productes. Any 2014 (en milions d'euros)	43
Quadre IR-1.7. Destinacions per productes. Any 2014 (en milions d'euros)	44
Quadre IR-1.8. Llocs de feina i llocs de feina en equivalència de jornada completa (EJC) ..	45
Quadre IR-1.9. Productivitat aparent remuneració mitjana i taxa d'assalariats EJC . Any 2014	46

Requadre I-2. Compte satèl·lit del turisme de les Illes Balears 2014

Quadre IR-2.1. Despesa turística interior de les Illes Balears. 2014 (milers d'euros)	181
Quadre IR-2.2. Consum turístic interior de les Illes Balears per productes i components. 2014 (milers d'euros)	182
Quadre IR-2.3. Principals agregats dels comptes de producció de les indústries turístiques i altres indústries a les Illes Balears. 2014 (dades absolutes en milers d'euros)	183
Quadre IR-2.4. Principals agregats de la conciliació entre l'oferta interna i el consum turístic interior a les Illes Balears. 2014 (dades absolutes en milers d'euros)	185
Quadre IR-2.5. Efectes del turisme sobre el PIB balear el 2014 (milers d'euros i %)	187
Quadre IR-2.6. Efectes del turisme sobre l'economia balear el 2014 (milers d'euros)	189
Quadre IR-2.7. Efectes del turisme sobre l'ocupació laboral a les Illes Balears. 2014 (llocs de feina i %).....	189

GRÀFICS

Requadre I-1. Anàlisi de resultats del marc Input-Output de les Illes Balears 2014

Gràfic IR-1.1.	Components del VAB per rendes per sectors econòmics (en % sobre VAB)	42
Gràfic IR-1.2.	Origen i destinació dels recursos segons branques d'activitat.....	43

Requadre I-2. Compte satèl·lit del turisme de les Illes Balears 2014

Gràfic IR-2.1.	Saldo econòmic dels fluxos turístics a les Illes Balears i Espanya. 2014 (milions d'euros i %).....	184
Gràfic IR-2.2.	Pes del VABDT balear de 2014 sobre altres magnituds (%).....	186
Gràfic IR-2.3.	Pes del VABDT sobre el VAB total a les Illes Balears (2014) i a diferents territoris (diferents anys de referència) (%).....	186